

kat.komp.

7629

II. 100. St. 92

P

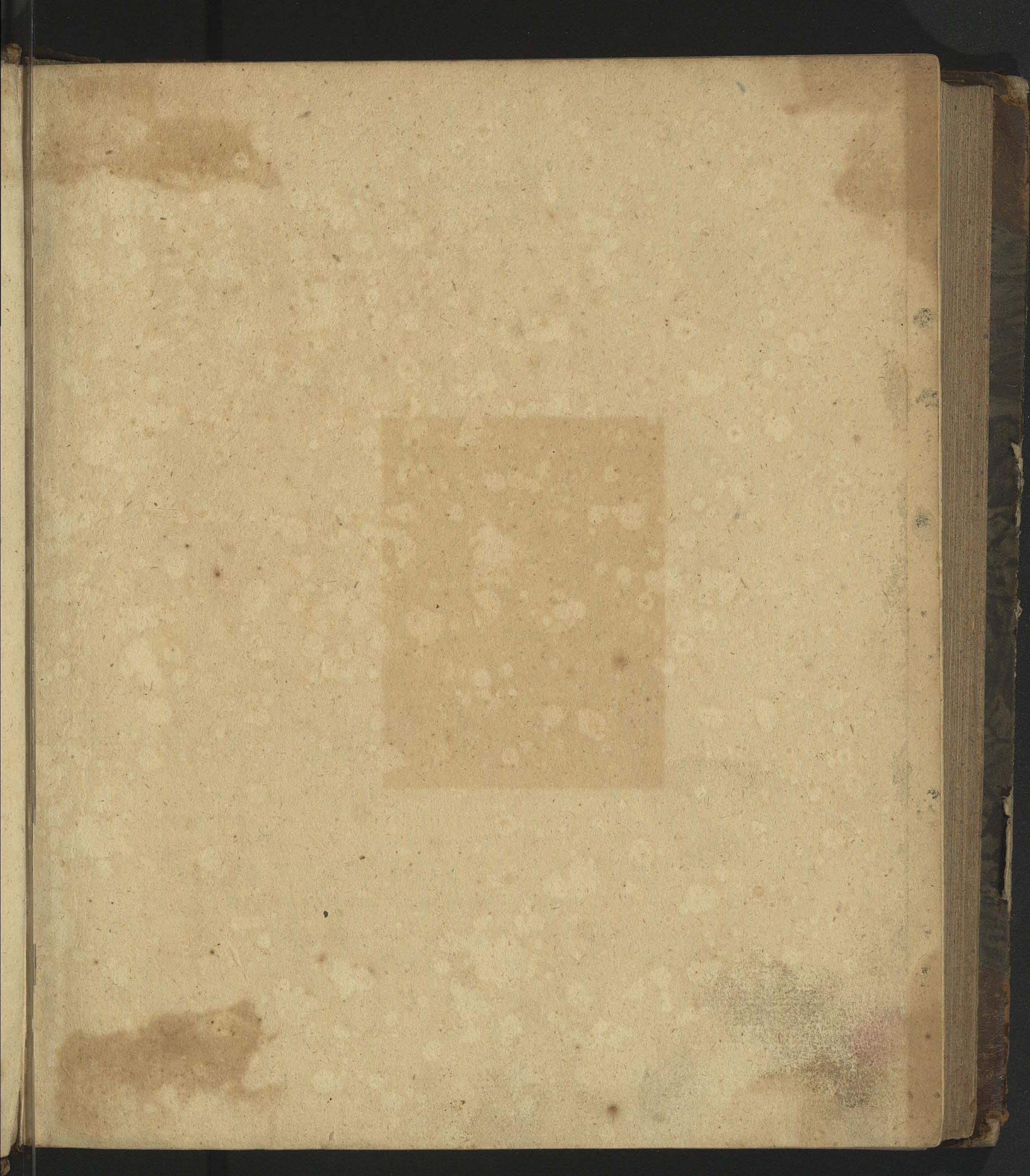
2966 Pravo.

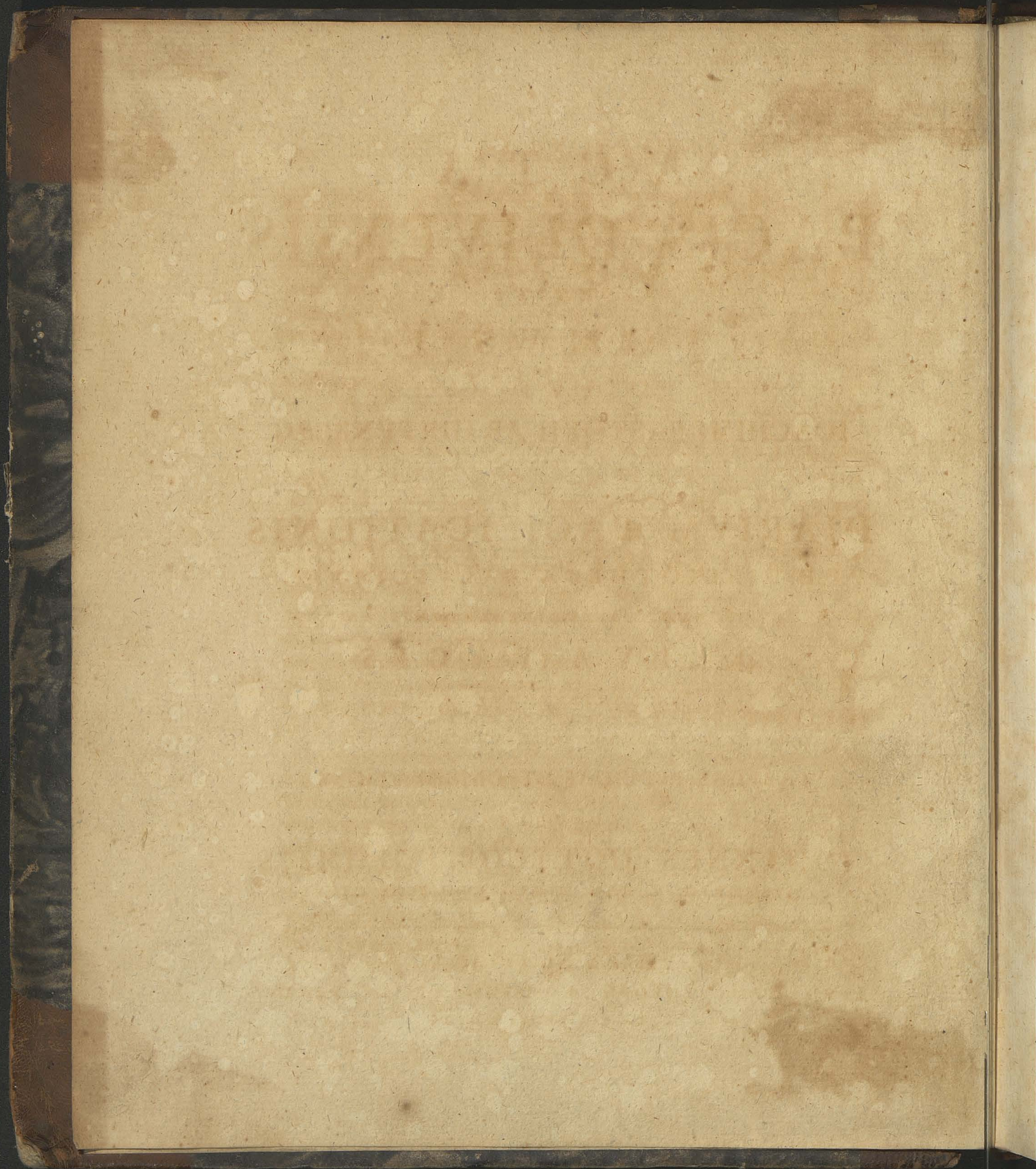
VI. 6. 24.

III

3

30.

ACTA
PACIS OLIVENSIS

INEDITA

TOMVS I

IN QVO

IOACHIMI PASTORII AB HIRTENBERG
AVRORA PACIS
DIARIUM PACIFICATIONIS

E BIBLIOTHECA ZALVSCIANA

NUNC PRIMUM PROLATUM

OLIVA PACIS

CONTINENTVR

RECENSUIT ILLUSTRAVIT

TABVLAS PVBLICAS ET OBSERVATIONES

ADIECIT

IOHANNES GOTTLOB BOEHMIVS

HISTORIOGR. REG. HIST. PROF. P. O. LIPS

VRATISLAVIAE

APVD GVIL. THEOPH. KORNIUM ET GAMPERTVM

A. C. MDCCCXIII

ACTA
PACIS OLIVENSIS

INEDITA

TOMVS I

INVENIT

IOACHIMI PASTORI AB HUNTERBERG

AVRORA PACIS

DIARIUM PACHIFICATIONIS

E BIBLIOTHECA ALEXANDRIANA

ORIENTIS BIBLIOTHECA

116297

OLIVENSIS

CONTINENTIA

RECEPIT LIBRARIUS

TABULAS PUBLICAS ET OBSERVATIONES

ACCESIT

IOHANNES GOTTLIEB BORNHIMVS

HISTORICVS REGNI HESSE ET SACCHE

VRATISLAVIAE

ABD. GUL. THEOPH. HORNVM ET GARNERTVM

5. MDCCCLXXII

SERENISSIMO ATQVE POTENTISSIMO

PRINCIPI

AVGVSTO III

POLONIARVM REGI M. D. LITHVANIAE

DVCI ELECTORI SAXONIAE

S. R. I. ARCHIMARESCHALLO

PIO CONSTANTI PACIFICO

AMORI CIVIVM

POPVLORVM SOLATIO RENATAE

INCLVTAE QVE

REIPVBLICAE POLONAE

BELLO INVICTAE LEGIBVS ARMATAE

LIBERTATIS VINDICI

ARTIVM ET LITTERARVM

BENIGNISSIMAE PATRONAE

ACTA
PACIS OLIVENSIS
POLONA

INSTAR OLIVAE

POST

ATROCISSIMAS BELLI TEMPESTATES

OLIM

IN MONASTERIO OLIVENSI

POPVLORVM SOLATIO RENATAE

CONSECRAT

IOHANNES GOTTLOB BOEHMIVS

AD
 REVERENDISSIMVM ILLVSTRISSIMVM
 EXCELLENTISSIMVM DOMINVM
 IOSEPHVM ANDREAM ZALVSCIUM
 EPISCOPVM KIOVIENSEM
 OPTIMVM INDVLGENTISSIMVMQVE
 PATRONVM

P R O E M I V M

In operis huius limine si Illustrissimum nomen TVVM, REVERENDISSIME PRAESVL, tacitum illaudatumque, (quamvis haud egeat vlla cuiusquam vel disertissimi laude, multo minus nostra,) praetermitterem: nae ego essem non modo officii parum memor, sed etiam mortalium omnium multo ingratiſſimus. Adeo illud magnam sui partem TVVM est; quippe profectum ex bibliotheca TVA, locupletissimo verissimoque sapientiae ac doctrinae omnis, in primisque patriae historiae thesauro, cuius similem Sarmatia neque vidit unquam, neque facile visura est. Etenim aliquot anni praeterlapi sunt, quum primum Ioachimi Pastorii, celeberrimi viri, ac rerum Polonarum sane quam luculenti auctoris, Diarium Pacificationis Oliuensis, quod apud TE esset, mihi penitus innotuit per fratrem meum, Iohannem Ehrenfridum, talium valde curiosum,

qui tum ex itinere Varſauienſi, atque adeo ex ipſo illo Muſarum TVARVM ſacrario, reuerſus in patriam fuerat. Ab illo tempore animum cupido inceſſit non cognoscendi ſolum, lecti- tandique inſignis operis, ſed, quod huc uſque intra penetralia delituiſſet TVA, prorſus in ſolem conſpectumque, id eſt, in uſus communes producendi. Ad quam me voluntatem cum rei tan- tae dignitas, tum omnino ſtudium meum, quo ad illuminandas res, per Septentrionem, olim geſtas feror, vehementiſſime im- pellebat. Cuius ſtudii mei utcumque argumenta dedi in eru- endis Regiae, apud Polonos, dignitatis originibus, ac nuper ad- modum in Guſtaui Adolphi, Suecorum maximi Regis, praecla- riſſimis factis commemorandis concelebrandisque; fructus qui- dem vberes, et valde iucundos, et ad nominis decus conſpicu- os, iam nunc percepi, in dieſque magis ac magis percipio.

Quae autem TVA eſt, BENIGNISSIME PRAESVL, excellens atque incredibilis erga omnes humanitas, et in iuuan- dis melioribus litteris, ornandiſque ingeniis ſumma beneficentia, facile confidebam abs TE impetratum iri, ut miſſo ad nos, quod in lucem proferremus, Oliuenſium Ephemeridum exemplo, tam honeſtis deſideriis noſtris adnueres. Neque hanc fiduciam fe- fellit euentus. Adeo namque haud dubitaſti, apud animum TV- VM, precibus locum concedere, ut potius honorificentiſſimo iu- dicio probares conſilium, atque ad id perſequendum etiam lau- de ac praedicatione memet accenderes. Adeo me liberaliter cenſebas eſſe eum, qui rem talem non modo procurare, ſed et- iam induſtriae contentione, ac ſtudiorum quadam elegantia, (utar enim vocabulo TVO, eſti nihil in me tale agnoſco,) ex- ornare poſſet. Cuius quidem ſive iudicii, ſive fauoris TVI am- pliſſima teſtificatione, ferreus fuiſſem, niſi magnopere delectatus, et vero etiam incitatus eſſem ad negotium ſollerter conficiendum: praefertim quum adiunctum ea haberet ipſum illud operis exem- plar, magnam partem manu Paſtorii perſcriptum. Id quum olim ad TE quodam benigno fato adlatum, vnicum ſuperſit, et

et in bibliothecae TVAE eminentissimis ornamentis, iure suo, ponatur: equidem beneficii magnitudinem quanto luculentius intelligo, tanto reuerentius colo ac veneror. Atque huius animi mei non obscurum documentum volui esse ipsam hanc, quam sequutus sum, libri ornandi rationem, editionisque veluti speciem. Quae si TIBI, DOMINE, tam intelligenti, ac iudicii grauitate, multiplicisque doctrinae excellentia, spectato aestimatori, satis fuerit probata: eandem nec ceteris eruditione praestantibus viris, apud quos plurimum, vt debet, valet auctoritas TVA, fore iniucundam sperem. Igitur illa qualis sit, si veniam dederis, paucis edifferam.

Iam primum posteaquam a TE Pastoriani Diarii copia mihi facta est, id quidem ipso ab auctore paratum editioni haud sustinui, sine aliqua nostri studii et industriae significatione, in lucem proferre. Etenim omnino animus magnopere ab illorum abhorret ignauia, qui aliena gloria splendescere, quam ipsi aliquid, quo nomen illustrent suum, vigilando agendoque expromere malunt. Itaque quum ab isto exemplari publicas tabulas, ad quas, velut coronidis loco adiunctas, Pastorius saepe digitum intendit, abesse omnes cognossem: primum, si quid earum reconditum esset in scriniis ac bibliothecis summorum virorum, Bunauui, caelo, vnde demissus ornandis litteris fuerat, nuper recepti, Nettelbladii, Senkenbergii, Buderii, Lengnichii, Arkenholzii, aliorum, quos ab me nunc nominari longum foret, crebris epistolis inuestigauit. Circa id tempus accidit, vt ad nos ex Dania auspicato veniret vetus amicus, vir doctus, et studiorum nostrorum etiam in barbara terra, (quippe in Tingitanam ablegatus a Danorum Rege,) amantissimus, Ioh. Fridericus Barisienus. Is tum, ne desponderem animum, plane effecit magna mihi iniecta spe, de summa Excellentissimi et Illustrissimi Bernsdorfii, Comitum in Dania Consistoriani, indulgentia, quam dudum celebrari ab eruditissimis hominibus, et in caelum meritis laudibus ferri audieram. Neque multo post ab Rege

ge Optimo, seculi apud suos aurei parente, benigniter per hunc tantum Virum datum est nobis, vt ex Hafnienſi tabulario chartae haud paucae, ad illuſtranda Oliuenſia Acta imprimis idoneae, vt ipſum adeo Oratoris Dani Diarium, antehac ne commemoratum quidem viris doctis, ad nos perferrentur. Qua proſecto re ingentes mihi animi additi ſunt, ad maiora et pulciora audenda.

Nam his quaſi auſpiciis captis, conſilium inii ſaepius ante agitatum, mihiſque in primis ab Ioh. Iacobo Maſconio, praeceptore quondam meo, cuius mihi memoria et ſuauiſſima et ſanctiſſima eſt, laudatum, circumſpiciendi videlicet alios quoque litterarum patronos beneuolos, quorum eximio fauore, apud Principes Muſagetas, in prouehendo exornandoque inſtituto, adiuuaremur. Neque enim iam Paſtorii tantum Ephemeridas, adiunctis publicis tabulis, ſed omnino Acta omnia Pacificationis Oliuenſis, in tabulariis adſeruata, ſi qua mihi via indagandi iſta aperiretur, in vnum collecta ſimul edere mecum conſtitueram. Itaque circumferenti mihi longe lateque oculos, vel potius animum, primus occurrebat Iosephus Barrius, Cancellarius Academiae Pariſienſis, vir et munerum, et, quod multo excellentius eſt, virtutis ac doctrinae praeſtantia venerabilis, idemque propter ſummam ipſius, in nos et ſtudia noſtra, beneuolentiam dudum a nobis, qua par eſt, reuerentia cultus. Hic itaque primus, inquam, occurrebat, cuius tum auctoritate, tum benignitate, obtenturum me ſperabam Antonii Lumbrani, Pacificatoris Galli, ſiue commentarios, ſiue epistoſas, de legatione ipſius rebusque geſtis, ad Regem ac Regiae poteſtatis adminiſtros, perſcriptas. Et obtinuifſem proſecto, niſi, oblitterata apud Gallos non Lumbrani tantum, ſed paene ipſius Pacis Oliuenſis memoria, haec et talia vel prorſus incognita periifſent, vel certe ſitu vetuſtatis informia iacerent neglecta. Adeo rerum harum nihil, quamlibet curioſa tanti viri diligentia, potuit explorari, exceptis pauciſſimis ad Mazarinum et Briennaeum litteris, quarum quae-

quaedam particulae, tamquam e naufragio fragmenta, ad nos sunt perhumaniter transmissae.

Inter haec laetior certiorque mihi spes ex Suecis adfulgebat, ad quos Acta Pacificationis studiosissime conscripta peruenisse, non vano augurio coniectabam. Atque horum desiderium, quo vehementer animus flagrabat, nouis igniculis amici quidam mei, viri eruditissimi, ac de bonis litteris perquam bene merentes, inflammabant; in his multo maxime Hanouius, celeberrimus Professor Gedanensis, qui quum rescisset Polonas Ephemeridas, T V A, REVERENDISSIME PRAESVL, eximia benignitate, in manibus nostris esse, iterum atque iterum editionem gratulatus nobis, gratulatus etiam communibus studiis, *Vtinam*, non semel addebat, *utinam pacis huius Acta Suecica, ex Archivo, haberi possent!* Possunt vero: atque adeo, quod non solum hos, quos dixi, amicos meos, verum intelligentes aestimatores omnes, in primisque T E, omnium intelligentissimum, scio esse impense gauisuros, ego illa iam habeo. Contigit nimirum mihi, homini extraneo, quod haud scio an nemini, nutu Excellentissimi et Illustrissimi Eckebladii, Comitis, Regni Sueciae Cancellarii, summi atque sapientissimi viri, vt Protocolli, quod vocant, Suecani exemplum, mea caussa diligenter descriptum, Generosissimi atque Amplissimi Stiernmani, Equitis Stellae Polaris, cura et studio acceperim. Quem virum piaculo mihi ducam apud T E, virtutis ac doctrinae optimum patronum, silentio praeterire. Tanta est illius cum omnium litterarum et artium, tum vel maxime rerum gestarum, spectata illustribus monimentis, cognitio, tanta famae celebritas, tanta etiam in me, non alio quam studiorum nomine sibi commendatum, humanitas, beneuolentia, amor. Neque enim piguit eum, inter Reipublicae multa ac graui negotia, ciuilesque, vt sic dicam, vndas, (quippe tum Regni Comitia agebantur,) id sibi molestiae imponere, vt, quae traderentur mihi Acta Legatorum, ipse

* *

recen-

recenseret singulari diligentia, et, si quid e festinatione labis traxissent, curatius emendaret. Fuit autem id opus totum scite descriptum et diuisum in partes quinque, totidem haud paruae molis voluminibus comprehensas. Sed, proh fatorum inuidiam! flagrante diro et calamitoso incendio Regia, anno superioris seculi nonagesimo septimo, non nisi extremae binae flammis eripi, atque ab interitu vindicari potuerunt. Iam quae harum praestantissima est, quae Oliuae usque ad confectam ac promulgatam pacem, et Sobothi, usque dum Magnus Gardius, princeps Legatus, in Sueciam inde soluit secundis velis, hoc est, a die XXIII Martii, ad IX diem Iunii, anno supra mille et sexcentos sexagesimo, acta sunt, commemorantur, eam nobiscum liberaliter communicatam habemus. Altera de rebus, Holmiae, et in Prussia gestis, usque ad pacem confirmatam, haud visa est Illustri Stiernmano multum ad instituti commendationem profutura. Sed de utraque, alio tempore, sum plura dicturus. Nunc cuius rei causa TE, hacce epistola, interpellare sustinui, eam peragam. Non enim illud mihi verendum arbitror, ne, quum in reddendis TIBI rationibus incepti mei verfor, aut orationem frustra consumam, aut officio minus TIBI grato et incundo defungar.

Igitur in Brandeburgensium Legatorum Actis conquirendis non puto, DOMINE, studium atque operam a TE meam desiderari: quum TV illa, pro magnitudine doctrinae TVAE, satis noris a Sam. Pufendorfio explanata esse, in Commentariorum volumine, quos de praeclare factis Friderici Vuilhelmi, Octouiri Brandenburgici, diligenter sane perscripsit. Praeterea quo tempore opus hoc nostrum cum maxime adornabamus, Germaniae Principes adeo inter se bello, ut cum poeta loquar, fulminabant, ut pacis monimenta, in illorum tabulariis abscondita, velle exquirere, abhorrens atque absurdum esse videretur. Quae temporum tanta aduersitas nostro velut fundo maiorem
intu-

intulisset calamitatem, nisi fortuna, coeptis adspirans, aliunde adfuisset. Ea nobis Ephemeridas Felkershamii quoque, (Cancellarius is erat Iacobi, Ducis Curlandiae, atque ad Oliuensem conuentum Legatus,) e longinquo arcessendas indulgit, adeo incognitas illas non modo popularibus meis, sed fere ipsis Curonis, ut earum vel notitiam habuisse mihi in laude poneretur, apud virum magnum, cuius ad me beneficio peruenerunt. Quod beneficium tanto magis a me commemorandum est, quo magis ipse voluit nomen suum ignorari, et silentio praetermitti. Sed quamquam hoc, e Dania, nobis non est perscriptum: nihilominus propter illustrem viri dignitatem atque doctrinam, eiusque bibliothecae summam celebritatem, non ita tegi potuit, ut non coniectura id facile adsequutus, admiratione adficerer. Itaque quo minus illud in praesentia eloquar, et, quantis maximis possum, laudibus praedicem, aegre me patior cohiberi.

Sed enimvero copiis his, de quibus commemoravi, studiose collectis accessit, tamquam cumulus, rursus e bibliotheca TVA, REVERENDISSIME DOMINE, egregius Rerum Polonarum Codex, saepe ab me *Codicis Zalusciani* nomine, (nec potuit sane alio ad famam illustriore,) laudatus, qui mihi vere thesaurus fuit. Etenim hic TVVS Codex, inter complura illorum temporum monumenta, praecipue Pacificationis Diarium complectitur, Polono sermone conscriptum, mihi vero a Trozio TVO, viro Polonice apud nos scientissimo, factum Germanicum. De quo conveniens videtur breuiter exponere: non quasi TV nescias, cui nihil non penitus excussum perspectumque est in bibliotheca illa TVA, quantumvis numerosa, sed ut aliis harum rerum non incuriosis innotescat. Referuntur autem in eo, exquisita diligentia, quaecumque a XII die Octobris, anno istius seculi nono et quinquagesimo, usque ad insequentis anni diem XX Aprilis, inter Legatos, praesertim Polonicos, etiam in arcanis cum ipso Rege colloquiis, sunt actitata. Et in il-

lis quidem colloquiis commemorandis anonymus Polonicarum Ephemeridum scriptor, quum ipse iisdem interfuerit, Pastorio est, quicum ceteroqui consentit, longe praestantior. Nam aut me animus vehementer fallit meus, aut istae Ephemerides confectae sunt a Christophoro Pacio, supremo Lithuaniae Cancellario, et ad Oliuensem Pacificationem Legato: cuius in hoc tanto negotio et singularis prudentia, et summa patriae caritas eluxit. At enimvero huius opinionis meae rationes praecipuas vt hic expromam, videris ab me, quum animum olim ipse aliter induxisti, iure TVO maximo postulare. Iam primum quo minus a Skarseuicio, cuius nomen, in fronte Codicis, manu TVA adscriptum vidi, haec Acta Diurna litteris esse mandata arbitrer, eo moueor, quod, posteaquam illa pro instituti mei ratione haud parum diligenter excussi, multis neque obscuris indiciis a Legato, eoque Regni Senatore, viro grauissimo et prudentissimo, perscripta esse intellexi. Nam et res tum in Legatorum congressu, tum in Concilio Regio, tamquam praesente se actas commemorat: et Legatos, ex equestri ordine, aliquoties ab se suisque collegis, qui senatoria dignitate conspicui essent, distinguit. Et Pacium quidem huius auctorem Diarii esse, illud satis declarat, quod, quas in consessu Legatorum Polonicorum, quum aliis aliud propositionis argumentum pertractandum defendendumque commendatum esset, Lithuaniae, Liuoniae, Curlandiae vindicias sibi obtigisse scriptor disertis verbis refert, eas verisimile non est alii potius, quam summo Lithuaniae Cancellario, praesertim qui esset idem cum omnis doctrinae, tum vel maxime patriarum rerum peritissimus, committi aut debuisse, aut potuisse. Quodsi ea in re dubitationis aliquid superesse videbitur, id totum quasi cum puluisculo eximet nobis ille Diarii locus, vbi scriptor se, quae a Pacificatore Gallo proposita fuissent, ad Caesarianos Legatos detulisse significat. Hoc enim a Pacio esse factum, Pastorium testem habemus. (v. Pacif. Oliu. p. 106.) Quae quum ita sint, neminem crediderim fore, qui harum rerum iudicium habeat,
a quo

a quo non, vel ex scriptoris auctoritate, praestantia operis agnoscatur. Ego vero id, quia non adeo multa continet, quae non et Pastorius in litteras retulerit, haud putavi totum euulgandum esse, ne ad easdem veluti dapes saepius vocati viri docti nauseam contrahant, aut delicatiores omnino, ut sit, absterreantur. Sed praeter hanc, quam dixi, alia egregia Codicis istius *TVI* dos est. Habet enim et publicas tabulas, quas tot per scrinia, per bibliothecas summorum virorum, huc usque vano studio inquisiveram, tantum non omnes infertas: quarum exempla, numquam antea edita, iam a nobis in Actorum Publicorum fasciculo exhibentur. Reliquas ipso ex Reipublicae Polonae tabulario, quod Varaviae est, depromtas accepimus, parario in primis *TE*, *REVERENDISSIME PRAESVL*, atque item Illustrissimo Domino, Iohanne Mauritio Comite a Bruhl, Thuringiae Praefecto, viro ad omnia summa nato, ingenii ac virtutis ornamentis condecoratissimo.

Atque haec et talia in unum congesta, haud absurdum existimaui, bina per volumina sic partiri, ut alterum Suecicas, simul cum Danicis atque Curonicis, alterum Polonicas Pastorii Ephemeridas, publicis monumentis firmatas, et meo qualicumque studio tum ad intelligentiam planiores, tum ad usum aptiores factas, complecteretur. Primas autem Polonicis ideo dedimus, non solum quia primae omnium in manus meas venerunt, (habuit enim et celeritatis gratiam beneficium *TVVM*), sed etiam quia, id quod praecipuum est, Oliuensem Pacificationem ab exordio inde, ad usque finem, prosequuntur: quum e contrario et Pacianae illae, et Suecicae, uti ante dictum est, magnam sui partem, haud paruo historiae detrimento, sint mutilatae. Ac ne quid Oliuensium rerum, a Pastorio perscriptarum, eruditi homines praetermissum desiderarent, etiam declamationes tum in auspiciis, tum in exitu Pacificationis editas, *Auroram et Oliuam Pacis*, Actis Diurnis adiunxi.

In adnotationibus, quas ratus sum adspargendas esse, id maxime spectavi, non ut ostentandae male sedulae operae trita et superuacua corraderem, sed ut manus solis poscentibus, si fas est ita loqui, aruis admouerem. Qua in re peccari video a multis, qui sese beatos inani copia iactitantes, aut nullum operae pretium, aut perexiguum certe, faciunt. Laboravi autem id sedulo, ut et obscuris aliquid lucis adfunderem, et res dignas memoria multas paullo diligentius aut ipsemet enarrarem, aut ab Kochouio, Pufendorfio, Rudauscio, aliisque scriptoribus idoneis enarratas, adferrem: ut, quae per varia historiarum monumenta essent dispersa, in vnum a nobis collecta simul conspici, et melius inter se conferri possent. Inprimis autem illa inserui, quae, indicta aliis, ab anonymo Poloni Diarii scriptore sunt memorata. Nonnulla latius prosequutus sum, singulari *Observationum* Libro: quem studiose compositum praecipue velim, si tantum sperare in mea mihi tenuitate licet, iudicio TVO ac TVI similitum comprobari. Sane quidem ingenii longe alius, quam huius nostri, fuerit, haec et talia per incuriam scriptorum et maximis tenebris inuoluta, et plurimis difficultatibus obstructa, illustrare ac patefacere, praesertim existimatore TE, cui nulla, nisi dilucide explicata, satisfacere possit oratio. Sed me iuuabat, quanto minus ingenium possem exornandis, tanto magis industriam explanandis rebus intendere, et, si quid dicendo valerem, in celebrandis praecipue Legatorum laudibus experiri. Quod negotium si mihi minus, quam pro expectatione TVA, reiue ipsius dignitate, successit: ero certe vel difficultate, vel magis etiam nouitate operis excusatus. In Observationibus ipsis, incomitis quidem ac tenuibus, argumenti delectum habui; velut, in illa Oliuensis et Vuestphalicae Pacis Collatione, qualem miramur nemini vlli ante in mentem venisse. Enimvero hoc, et item alia capita, ne volumen hoc primum nimis exoresceret, in alterum reicienda esse duxi. Et sunt profecto illa eiusmodi, ut Suecicarum Ephemeridum, quae tum edentur, ope indigeant.

Acta

Acta Publica, quae tum ex Regiis tabulariis, tum ex scri-
ptis TVIS, REVERENDISSIME DOMINE, ad me magno
numero pervenerunt, (sunt enim plus quam quinquaginta,) cum
aliis nonnullis, antea iam vulgatis, sed parum amplius obuiis,
huic volumini inclusimus. In illis censentur *Vindicice Liuoni-*
cae, si quid recte coniectavi, a Pacio perscriptae, lectur sane quam
dignae. De ceteris, etsi non deesset dicendi materia, nihil in
praesenti dicemus. Formulam ipsam pacis, quando haud ex
autographo licuit, ex principe quidem editione describendam
curauimus, diligenter collatam illam cum proximis, atque ita
factam emendatiorem. Cuius nostri studii quaedam non exigua
documenta loco suo dedimus. At exorientur fortasse (utinam
sini vates haud falsus!) viri docti, qui non id solum intentio-
re cura prosequantur, sed inflammati amore patriae, ac rei vti-
litate commoti, illud nobilissimae pacis carmen de industria
exponendum sibi collustrandumque desumant. Ad quod nego-
tium rite perficiendum, quis dubitet, hisce ex Actis, tamquam
ex fonte, utilitatis esse quam plurimum redundaturum?

Sed enimvero de usu instituti operis non est consilium
mihi plura differere, tum quia per se ipse satis cognoscitur, tum
quod ad TE scribo, Sapientissimum atque Eruditissimum Prae-
fulem, cuius ea est, ut rerum pulcerrimarum omnium, ita in
primis harum cognitio, ea ingenii perspicacitas atque elegantia,
ea denique iudicii gravitas, ut omnis ista disputatio prorsus su-
peruacanea esse videatur. Adhaec quum specimina quaedam,
nisi auribus nostris blanditi sunt amici, tanta indulgentia, quanta
esse maxima solet, identidem susceperis, ac vel inde mihi, ho-
mini delitescenti in Musarum umbraculis, nec valde gloriae au-
do, nominis et famae commendationem etiam inter populares
TVOS, bonarum litterarum et amantissimos, et intelligentissi-
mos, sis ominatus: qui possem ego de opere ipso, quod iam
in doctorum hominum conspectum a me producitur, desperare?

Ego

Ego vero praeter cetera illud etiam vel maxime laetor, quod quo tempore hos, de Pace Oliuensi, Commentarios mihi tandem emittere licuit, etiam patriae meae pax est, almaque faustitas, post diuturnum atque calamitosum bellum, diuinitus restituta. Quod pacis pulcerrimum ac caeleste donum, Sarmatiae tot per annorum felicissimum decursum, sub Augusto III, Pio et Pacifico Principe, quasi proprium factum, Deus Optimus Maximus etiam Saxoniae nostrae perpetuum et intemeratum esse iubeat, studiisque pacis, sine quibus publicae rei incolumitas stare nequit, pristinum decus reddat atque conseruet! Scripsi Lipsiae, a. d. xx Aprilis, A. C. ccccclxxiii.

IOACHIMI PASTORII
AVRORA PACIS
DIARIUM
PACIFICATIONIS
OLIVENSIS

EX BIBLIOTHECA ZALVSCIANA

NUNC PRIMUM PROLATUM

OLIVA PACIS

AVRORA PACIS
 S
 O R A T I O
 PRAESENTIBVS LEGATIS
 CAESAREIS POLONICIS
 BRANDEBURGICIS
 GEDANI CIRCA INITIA
 TRACTATVVM OLIVENSIVM
 H A B I T A

Post adoratum supremum Numen, sine quo nihil rite, nihil auspicato procedit mortalibus, primo omnium mihi veniam dari obsecro, si in hoc tam illustri theatro dicere ordienti, percelli nonnihil animus videtur. Circumfudit me inusitatus huic loco splendor, nec inficior, conspectis tot fideribus, extra sphaeram suam, circa me et hanc cathedram vndiquaque lucentibus, me rapi extra me, non tam metu aliquo, quam stupore, et insigni quodam reuerentiae gaudiique sensu. Stupore abripior, quum Heliconem hunc in quoddam quasi palatium Regium, dicam liberius, in Olympum, noua aliqua metamorphosi vertisse video, meque adeo, praeter morem, stare in medio Deorum, et vniuerso eorundem tacente concilio, solum loqui, omniumque in me oculos, aures, animosque conspicer esse arrectos. Iure hinc reuerentia simul animum subit, qualis quemlibet hominem decet, qui aut Principes, Dei in terris vicarios, aut vicarios Principum, Legatos, adloquitur. Accedit praeterea ingens vis laetitiae, quando honorem considero, qui hoc die litteris contingit, quum magna mundi

capita, quum oracula Principum, sepositis interim, quibus publica salus innitur, curis sublimibus, Athenaeum hoc ingredi voluere. Ac tanto magis exuberat gaudium, quod ista, quae hic splendere video, sidera sunt eiusmodi, vt illustre lumen suum ad inueniendam publicae pacis ac tranquillitatis viam pronissime cupiant commodare. Pacis autem filiae sunt Musae nostrae: male conuenit illis cum Bellona, quoniam illae fontes Pierios, haec sanguinem adpetit; illae honestatem docent, haec vt plurimum euertit; illae liberale otium adamant, haec quieta omnia perturbat. Nihil igitur Deabus istis contingere potest iucundius, quam intueri hic magnos magnorum Principum ministros, sed eosdem iam pacis feciales, paullo post, si caelum fauerit, angelos pacis futuros. Adfedit hic equidem, cum aliis Senatoribus togatis, potens Bellonae filius*: sed idem, exutis tantisper armis, hosti metuendis, Martiaque posita feueritate, nostris et ipse Musis benignissime se hic adtemperat, plenum Gratiis vultum, plenum amore erga litteras, plenum et litteris animum ostendens. Quod puluinar autem, quam aram tantis nutriciis et vindicibus suis ponent Musae? Quo libamine eorum beneuolentiae litabunt? Non habent aliud, quod offerant, quam sacrificium labiorum: quod ita, Illustrissimi Domini, vobis offerunt, vt, qui hic splendidissimae et virtuti et dignitati vestrae paratur honor, eum, bona pace vestra, summi Regis Regum honore eadem cupiant praeuerti. Sequar ea in re opportunitatem temporis huius, quo et templa, et palatia, et fora, parietes denique publici et priuati, bonis omnibus ac votis circumsonuere. Eodem officio

* Georgius Lubomierseius, S. R. I. atque exercituum Dux: cuius praeclara Princeps, supremus Regni Marefchallus, virtus eo bello cum maxime emicuit.

officio mihi quoque publice iam defungi fas erit: atque hinc, ut tanto acrioribus stimulis, ad mutuas gratulationes, excitemur omnes, proximi anni cursum, * quem iuxta cum sole emensi sumus, gratia et comitate vestra animosus, remetiar, nouum genus fastorum conditurus, quum, quemadmodum diebus mensibusque annum describere Astronomi solent, ita ego spatia eius, singularibus Dei beneficiis, ceu oculiferiis maxime splendidis, maxime augustis, signauero. Nec tamen nisi ea caeli munera commemorabo, quae ad publicam Regni vniuersi, totius adeo Orbis Christiani, salutem pertinent. Priuata quisque domi secum memori mente reuoluat, et grato, erga Deum, ore depraedicet. Huic, quod ex tantis Orbis luminibus constat, Auditorio non nisi publica et tam late scilicet, quam foedera nostra patent, diffusa conuenire videntur. Neque enim latet, necessitatem publicam, et communis curam salutis, multos ingentes Principes populosque cum Serenissimo Rege, et Regno nostro, sociasse, et esse hanc tam arctam necessitudinem, ut, quae singulis illorum diuinitus contingunt bona, ea in nostras acceptorum tabulas iure referamus, aequae pro illis in Deum grati, ac si nobis contigissent. Vnde adeo nemini mirum iam videbitur, si, quos foederum sanctitas copulauit, eos oratio nostra non seiungat: potius autem laetam dicendi messem, vndecumque iure potest, collectura, per multas sese Orbis ditiones, prouincias, et regna circumferat; itura alicubi per rosas, itura etiam per spinas, ea tamen, quantum fieri maxime poterit, cautione, ut, quum censor seuerus alia forsitan hic, quae culpet, reperiaturus sit, modestiam tamen et decentem veri curam nemo aequus,

A 3

et ne

* An. MDCLIX. cuius memorabilia, praeter alios rerum auctores, PASTO-

RIVS etiam in Floro Polonico, Lib. VII. diligenter traditit.

et ne hostis quidem, nisi idem et aequitati et humanitati ipsi hostis esse velit, desiderare merito possit.

Ceterum rite atque ordine rem adgressurus, iure a summo capite nostro ordimur, Serenissimo nimirum Rege, Domino nostro Clementissimo, qui singulari diuini Numinis fauore annum praeterlapsum, recuperato feliciter Thorunio, inter laureas triumphales, Serenissima Regina comitatus, inchoauit. Quae tum vota, pro Maiestate Vtraque, ad Deum misimus, eorum, insigni diuinae gratiae auctoramento, damnatos nos esse laetamur. Inter prima vota erat prospera valetudo Regia, quippe in qua vertitur cardo publicae salutis. Exauditi sumus, et memorabili Dei beneficio Maiestas Vtraque annum hunc integrum, inoffenso sanitatis tenore, transegit. Nihil illam grauissima curarum perennium, nihil indefinentium laborum catena, indiuisa alioquin Regalis fastigii his inprimis temporibus comes, debilitauit.

Valetudini etiam fortuna vt plurimum respondit. Etsi enim illa non omnibus prorsus momentis aequae risit: (ecquae enim mortalibus, etiam potentissimis, sine aliqua acerbitalis mixtura contingit felicitas?) fauit tamen semper, adeo, vt et vetera mala, quibus Domum Regiam, et Rempublicam vniuersam, diu satis nec perfunctorie exercuit, optatis successibus nunc excusasse quodammodo videatur. Nimirum explicat se iam caelum, et profitetur, immixtas esse illas calamitates, partim vt fides et virtus, velut iniectis

* Quippe post alias dignitates, atque splendidissima munera, anno superiore, Procancellarius factus fuerat, communi omnium adplausu. Eius obitus tanto luctuosior accidit ipsi Reipublicae, quod in tali viro simul videretur cecidisse. Ita RV-

DAVSCIVS Hist. Polon. L. IX. p. 443. Haec inter, inquit, rebus humanis Varsoviae eximitur Boguslaus Comes in Leszno Leszynski, ex Thesaurario paullo ante Vice-Cancellarius Regni designatus: vir magni nominis, et cui parem tunc Polonia

iniectis auro flammis, tanto fulgidius exsplendesceret; partim vt eadem, quasi incussis robustae ilici bipennibus, solidaretur, atque ab ipso duceret opes animumque ferro; partim denique, vt eadem illa mala, prout oneri erant, ita remedio nobis essent: fufumque adeo plethorae sanguinem, ne luxuriaret, et ne sua sibi mole grauis foret: datum denique nobis hidroticum ingens, vt nocitura gnauiter exsudaremus. Vtinam sanantis nos Dei mentem recte intellexissemus, atque etiamnum intelligamus, ne peccatis amplius nostris fatigemus patientiam caeli, ne et ipse nos denuo fatiget flagellis! Neque enim vmquam, post calamitates, vere erimus felices, nisi post flagella fuerimus meliores.

Sed qui erga Rempubicam Numinis fauor, idem erga praecipua Reipublicae capita, Senatumque vniuersum, eluxit. Incolumem enim seruauit, et non nisi paucos, ex tanto numero, passus est implere legem mortalitatis. Sigillum quidem Regni non adeo pridem alterum sui Custodem, * Boguslaum Comitem de Lessno, virum, vt splendore natalium, ita ingenio ac prudentia maximum, amisit, inque eo Serenissimus Rex noster magno consiliorum et promocondo et interprete, Illustrissimus vero et Reuerendissimus Regni Cancellarius, ** (quem vt praeclarissime de Republica merentem Senatorem diu superesse Superi velint!) coniunctissimo collega orbatus est. Sed eadem, quae tanti viri mater fuit, et hunc surculum grauissime adhuc moeret, arbor, arbor antiqua, arbor

nia non habuit. Mortem eius terrificasigna toto triduo subsequuta sunt: concurrentes deinde Euri uno fere momento nouorum aedificiorum euerterunt ima, nec Regiae pepercerunt moli. — Hinc {popu-

lus vniuoco ore exclamare coeperat: Cecidisse in sapientissimo Leſczyńio Rempubicam Polonam.

*** Nicolaus Prasimouius, Episcopus Luceorienſis.*

bor generosissima, ex semetipsa suppleuit ingens vulnus: inuentusque est in illa ramus aureus, * qui iacturam publicam, summo et Regiarum Maiestatum solatio, et Regni totius leuamine, sanciret.

De domestico regimine, saluisque eius columnis, obiter nobis gratulati, iure vltius ad socios et amicos Regni, ad S. Caesaream Maiestatem, ad Serenissimos Potentissimosque Reges, et Principes, mittimus oculum. Quos pariter omnes hunc annum incolumes transegisse, est profecto, cur plurimum gaudeamus. Si quid enim sinistri vel in vnum Foederatorum sibi permisisset fatum: multum vtique turbatae rationes publicae, neque modice omnis luxata consiliorum fuisset compages. Sed memorabili Dei beneficio omnes illi sospites, et ipsa foederum vincula illaesa mansere. Iam supplices veneramur aeternum Numen, vt perennitatem addat muneribus suis, adeoque tum Sacram Regiam Maiestatem, tum omnes Principes foederatos, vna cum Imperio, Regnis, et prouinciis, quam diutissime florere velit. Seruet porro caussae nostrae vindices Alcidas! Seruet Poloniae, Lithuaniae, et innexarum prouinciarum Camillos, Laelios, Scipiones, Valerios! Idem, prout haecenus vrbi huic, eiusdemque capitibus, et iuxta membris vniuersis, gratia sua, inter res ancipites, atque inter summa saepe discrimina adfuit: ita porro caelitus omnigenae virtutis robur seruet, augeatque, et perpetuam optatae felicitatis constantiam largiatur!

Haec

* Iohannes Lescinius, qui tum maxime Reipublicae succurrebat: aliquot annis post, Prasimouio ad Primatum euecto, supremus Regni Cancellarius constitutus. Vid. RYDAVSCIVS l. c. p. 514.

* Thorunium, per sex menses, ab Ca-

sareis et Polonis copiis obsessum, deditio-
nem fecerat, die xxiii Decembris An.
mdclviii. Vid. VESP. KOCHOVII
An. Pol. Climnal. II. p. 333 sqq. RYDAV-
SCIVS l. c. pag. 420 sqq. ac praecipue
IAC. HENR. ZERNECII Thoruni-
um

Haec generatim, sed animitus precati, iam ad singula Dei, quibus, hoc anno elapso, fortuna Poloniae nostrae utcumque effloruit, accedemus, ituri per summa rerum fastigia, quia adcurata omnium narratio iusto historiae operi debetur. Atque ut ab ipso anni illius exordio incipiamus, id equidem longe omnium auspiciatissimum futuris successibus pulcerrime praelusit. Quo enim die clauiger anni Ianus nouum redeunti soli curriculum aperiebat, eo fauor diuinus, eo efficacissima pariter et felicissima Regiarum Maiestatum praesentia, eo Illustrissimi Mareschalli et Ducis exercituum imperterrita virtus primum Prussiae claustrum, Thorunium, Poloniae nostrae reclusit.* Quanti res momenti tum effecta sit, docuere plausus, docuere gratulationes, quae illo tempore per Prussiam nostram, perque omnes successibus nostris fauentes terras, late exsonuere. Ceterum, quia et provinciam hanc vniuersam belli calamitas exhausterat, et militem nostrum per duras autumnii tempestates, in ipsam usque hiemem, Thorunii fatigauerat obsidio, tanto magis post occupatum illud, et militi a labore, et Prussiae a milite, danda videbatur respiratio, ne et ille, et haec, inopia annonae prorsus elanguesceret. Quaesita igitur sunt militi hiberna extra Prussiam, relicto Thorunii, et in aliis oppidis, peditatu, cui viri, et generis et militiae decoribus praesignes, Butlerus, generalis vigilum praefectus, et Grothufius, tribunus primarius, super omnes autem Christophorus Grodzicius, Castella-

nus

um Oppugnatum, (*Bekriegtes Thorn*) p. 73 sq. Suecis excitis, Iohannes Casimirus Rex urbem cum sollemni pompa ingressus est, ipsis Kal. Ianuariis anni insequentis. Exstant PASTORII Kalen-

dae Regiae, f. de auspiciatissimo Iohannis Casimiri, Regis Poloniae, in obsessum a se et feliciter recuperatum Thorunium, ingressu: adiectae Floro Polonico (edit. de An. 1679.) p. 649. sqq.

nus Kiouienſis, idemque generalis rei armamentariae magiſter, praefuit. Tanti nominis mentio vulnerat omnium, vt video, animos, quia nuper ah! deſiit viuere, quem diutiſſime viuere publicae rei intererat. Amiſit fidelem miniſtrum, fidelem ſui vindicem Rex Sereniſſimus: amiſit magnum collegam Senatus, magnum bellatorem militia, magnum amicum Illuſtriſſimus Mareſchallus, magnum decus Polonia vniuerſa. Grandem in illo indolem educatio non mollis, tum generoſus iuuentae ardor, per terras peregrinas, per labores varios, per omnes militiae gradus, tranſegit,* eandemque, poſt depoſita bello Turcico tirocinia, ſub Magno Koniępoſcio Prussia, ſub Valdeſtenio Duce Germania exercuit. Inde reuocatum, vt tanto maiorem elaboraret virum fortuna, mirifice agitauit, nouercam prorſus ſimulans, quum tamen mater eſſet. Per ipſas enim aerumnas belli, carceresque hoſtiles, idoneum effecit, qui olim publicis Regni calamitatibus, vt magnum columnen et praefidium, opponi poſſet. Prima ei vincula rebellium Coſacorum perfidia iniecit: quibus ſe non alia ratione expedire potuit, quam fuga ad Tataros. Terribilem fuiſſe ſeruitutem oportuit, cui a Scythis illis quaefitum eſt remedium. Inde amico religioſi viri, Patris Hilarii, Carmelitae, miniſterio redemptum Cannae Batouienſes** denuo Tataris reddiderunt, felice miſeria, quod contracta ante inter Tataros amicitia ſeruauit pae-
ne

* VESPAS. KOCHOVIUS Annal. Poloniae Climaſt. II. p. 418. *Apud ex-
teros militiae rudimenta depoſuit, praeci-
pue Hollandos, Orangiae domus contu-
bernio aeſtimatus, vbi Archimedeae fa-
cultatis, quam architectoniam militarem
vocant, arcana percalluit.*

** Victi ad Batouiam Poloni, anno ſu-
pra milieſimum ſexcentefimum ſecundo et
quinquageſimo, et ad internecionem de-
leti. RYDAVSCIUS Lib. VI. p. 104.
ad viginti millia Polonorum et Germa-
norum, eo proelio, caeſa refert. Duces
ipſi, qui in manus victoris venerant, cru-
deliter

ne vnum, quum alios omnes duces, tribunosque, exceptis paucissimis, ferè et milites omnes, crudelitas hostilis hausisset. Iterum ab eodem monacho exemptus est vinculis, vt mox adflictam, et paullo post paene in vincula euntem, Rempubicam cum ceteris Camillis seruaret. Minabatur huic Patriae catenas Moscus, cum Cofacis, ex Russia: minabatur alteras ex mari Balthico Gothus. Prior ille plus quam centum viginti millibus hominum Leopolin, et in ea nostrum hunc bellatorem, tum iam armamentario Regni totius praefectum, obsedit. Hic noster quum tantum exercitum, per decem paene hebdomadas, incredibili virtute represisset: inuicta tandem constantia sua victum hostem ad amicitiam pertraxit, idque eo tempore, quo transmarina tempestas Rempubicam nostram inundauerat. Calamitas alioquin fugare amicos solet: hic calamitas eos, qui capitales florentibus nobis inimici fuerant, oppressis fecit amicos. Nimirum per mera miracula seruare Serenissimum Regem et Rempubicam voluit Deus, vt ipsi soli gloria tanti beneficii deberetur. Illo iubente factum, vt, quod antea venenum Regno fuerat, postea esset remedium: illo iubente factum, vt, contra Christiani et cognati sanguinis hostes, gens Christiani sanguinis inimica primum adflictis ferret auxilium. Chanus certe Tatarorum, at quantus olim hostis Poloniae! tum militiam nostram, extra fidei orbitas prolapsam, minis reuocauit ad

B 2

ob-

deliter interemti. Ait idem loc. comm. *Przyemscius, Kalinouius, filius Generalis, Marcus Comes Sobieski, Grasnostaiensis Gubernator, viui in conspectum adducti Chmielnicii, crudeli ferro carnificis suas supposuere ceruices. Przyemscius vero dum vehementius Chmielnici-*

um obiurgat effusi sanguinis Christiani, minutissimis ictibus crudeliter peremptus est, vt per singula membra moreretur. His aliisque fere vnus superstes Grodzicius, et ob veterem notitiam seruatus fuit. Conf. КОСНОВИЧЬ Annal. loc. commem.

obsequium: tum Chmielnicius minus iam, aut certe infeliciter repugnantem, in verba extorris adegit Maiestatis, hancque ipsam per missum a defuncto nostro familiarem, Valerianum Morstinium, centurionem, nunc Vice-tribunum, animauit, effecitque, vt reuocantis Dei digito, tum consilio Procerum, ab epidemii erroris labe intactorum, obsequuta, non cederet fortunae, irasci visae, non cederet hosti irato; sed et hunc et illam constantia superaret. Diuinum hoc consilium fuisse, agnouit postea euentu iudice Orbis: passusque est, caelitus erigi Fortunae Regiae manipulum,* caelitus Poloniam defendi. Eodem tempore, idem hic noster defunctus, praeter Leopolin, vbi is reuersum deinde excepit Serenissimum, Camenecensem etiam Samoscianumque in fide seruauit praesidium. Exin militia etiam cetera resipuit, et conspirans mox vndique Polonia concussit imminens humeris iugum, inque plenam se libertatem, Deo auspice, adseruit, nostro hoc, inter ceteros Hectoras, fortissimam vbique operam connauante, vt tempore suo historia plenius docebit. Nunc enim beatis tantum Castellani nostri Manibus qualemcumque honorem, quasi propter viam, exhibituri, pauca haec ab alto repetere, atque obiter hic delibare volumus: vt tanto clarius adpareat, cur Senatoris istius mortem Serenissimus Rex, et principes Reipublicae viri, et omnes, qui illum, omnes, qui Rempublicam norunt, tam vehementer doleant.

Iam

* Allusio ad Wasiacae Gentis, vnde originem Iohannes Casimirus Poloniae Rex ducebat, insignia, quae esse manipulum frumentarium vulgo ferunt. Christina, Suecorum eruditissima Regina, in animaduersionibus ad Dn. de PRADE Historiam Gustavi Adolphi, quas Ampliss. ARKENHOLZIVS Comm. de rebus

Christinae Reginae T. iv. p. 292. sq. edidit, *il manipulo d' oro* explicat, Regni-que simul & familiae fuisse insignia adfirmat. *Il manipulo d' oro*, inquit illa, è certo l'Arma antica della Svezia, e chi lo dice, non s'inganna: mà è anche vero, ch'è l'Arma antica della Real Casa Gustauiana. Post haec atque talia pergit pag.

Iam in Prussiam nostram reuerti debebam, quam superiori hieme Serenissimus Rex, et supremus Regni Mareschallus, Illustrissimo huic Castellano tuendam commiserat. Sed illuc properanti interponit se mihi Dania foederata, et potissimum princeps eius ciuitas: quam, tempore eodem, communis noster hostis callidissimo consilio, acerrimoque impetu, expugnare contendit, in eo velut compendio et Serenissimum Daniae Regem, et omnem Sanguinem Regium, omnem Senatum, florem Nobilitatis, insignia, ornamenta, et opes Regni omnes oppressurus. Sed felici Serenissimi Regis praesentia, tum ductu strenuissimi Schakii, nec non illustris Thalassiarchi Hollandici, Baronis Vassenarii, fortissime repressus, ac, clade aeternum memorabili mulctatus, recessit. * Auocant me fortissimorum Sarmatarum nostrorum facinora, in penitissimis Cimbrici soli recessibus, ducibus Stephano Czarnecio, Palatino Russiae, et Petro Opalinio, Palatino Podlachiae, summo Foederatorum nostrorum fructu, summo Poloniae ornamento patrata. Inprimis autem auocat me Serenissimus Elector Brandenburgicus, qui Holsatiam, Iutlandiam, et, procedentibus cum tempore victoriis, inaccessam Alsen, exercitu foederato, et suo, hostibus eripuit: si Neptunus vela submisisset, Daniam totam, iisdem ereptam, redditurus Regi suo. Ceterum quum omnia, quaecumque summa fortitudo, dexteritas, et pru-

B 3

den-

pag. 294. *La materia del manipulo, chi dice, che sia di spighe, chi di graminia, chi di palme, chi di lino, ed è che si tro-ua diversamente espresso: mà certo è, che sempre è stato il manipulo d' oro. Alia est I O. I H R I I V. C. opinio, in Diff. de insignibus Serenissimae Familiae Wasiae, (Vpsal. 1758.) manipulum duntaxat eum*

esse fascem vimineum, implendis urbium expugnandarum fossis adcommodatam.

* Conf. VITI BERINGII Historia obsidionis Hafniensis, (Hafn. 1674. 4.) De auctore singularia promsi, in Commentatione, cui titulus: De Viti Beringii Historia obsidionis Hafniensis *avēndero* litterarium.

dentia agere potest, istic acta essent: tandem hostem in proprio eius cubili quaerere visum est, et Pomeraniam victricibus copiis adgredi. Quam et geminus Caesareae Maiestatis exercitus, quasi torrente quodam Martio, corripuit. Occupatum primo, duce Suchio,* Barone, Grisenhagium est: occupatum deinde Damum, oppidum longe firmissimum, et ipsius Stetini velut antemurale: occupatae insulae Volinum, et Isendomia: capta item viribus coniunctis multa alia, nec parui momenti loca: vrbes etiam maiores partim eminus, partim cominus, obseptae sunt paene omnes. Potiri autem omnibus, praesertim ingenio situs et industria artis adeo mirifice munitis, tanto praeterea praesidio, tanto nobilium agrestiumque concursu defensis, nullius denique rei necessariae egentibus, non erat vnus anni opus, non vtique anni, in hiemem iam praecipitantis. Ceterum omnes tamen grauissimam vim Martis intime persensere: ipsa etiam princeps regionis ciuitas acerrime oppugnata, ac plerisque iam nudata propugnaculis, in moenibus denique suis stantem conspexit hostem, et aegerime, nec sine praesentissimo periculo, virtute Wurzii haecenus victrices manus effugit.** Interim si vno ictu tanta arbor non cecidit, iterato, nisi pax aliqua interuenerit, cadere potest. Quos primi impetus feruor non perdomuit, diuturnitas tandem belli lassabit. Alimenta, aliaque et vitae et belli praesidia, dies ipsa consumet. Non semper etiam eruptionibus securitas pariter custodum, aut casus, fauebit. Interea habent iam Foederati satis magnum expeditionis suae, habent laborum, molestiarum, ad-

uer-

* Ludou. Ratuicus Suchius, (*de Souches*,) summus in exercitu Caesareo ex-

cubiarum magister. Res tum ab eo, in Pomeranis, praeclare gestas diligentius com-

uerſitatum etiam pretium. Tenet Sereniſſimus Elector cum alia non pauca oppida, tum inprimis Damum, ingens antehac Stetini propugnaculum, nunc fraenum: tenet Demminum, fortiſſimum Pomeraniae clauſtrum, et validum, aduerſus Viſmariaſque loca hoſtilia, munimentum. Nec hoc equidem citra Martium ſudorem ceſſit victori. Operoſa ab Electoralibus cinctum obſidione, gnauiter quoque ab hoſte deſenſum eſt. Non enim praefidium duntaxat animoſe obſeſſoribus reſtitit: ſed et miſſae Viſmaria ſuppetiae abſtrahere illos, et ſic porro obſeſſis auxiliari tentauere. Sed omnis et praefidiariorum induſtria, et auxiliariorum conatus fruſtra fuit. Peruicit laudatiſſimi ducis Electoralis, Sparrii, vigilantia, dexteritas, fortitudo: peruicit militum eius alacritas, et conſtantia: adeoque tandem in Sereniſſimi Electoris manus traditus eſt locus, qui, multorum prudentium iudicio, maximi aeſtimatur. Qui iidem certe, duobus his Pomeraniae propugnaculis, Damo et Demmino, expugnatis, plus omnino obtentum, quam Stetino non expugnato amiſſum, arbitrantur. Omnia haec equidem, prout in Holſatia, inſulis Daniae, inque ipſa tandem Pomerania geſta ſunt, commemorare hic poſſem. Sed aut nimis anguſtis ſpatiis ſtrangulandae res tantae, aut nimia prolixitate fatiganda tam illuſtris Auditorum corona foret. Itaque illa alii referuare tempori, meae autem orationis molem, quam gratiam, minui malo.

Nunc vero domum rediens, quae Pruſſia noſtra egit, et paſſa eſt, breuiſſime narrabo. Quum, ut dixi antehac, poſt Thorunium

commemorat, praeter WAGNERVM vs Rer. Brandeb. Lib. VIII. §. 28. ſq.
in Hiſt. Leopoldi Imp. PVFENDORFI- ** Conf. PVFENDORF. l. c. §. 29.

nium recuperatum, militiam equestrem cura annonae per Poloniae hiberna distribui iussisset: ea occasione illectus hostis novas, ex Pomerania, copias adduxit, quibus et Regiae et Electorali Prussiae aliquantisper, nonnullo quidem damno nostro, at nullo fructu suo, insultavit. Quin ostendit euentus, haud aliud facile consilium, toto hoc bello, nequius ei euenisse. Nihil enim solidi in rem suam hic tum effecit, et paullo post didicit, in id potissimum adductum a se militem, ut hic vel Marte nostro, vel tabe spontanea, consumeretur. Pomerania vero interim, nudata milite, Foederatorum nostrorum violentiae tanto facilius patuit. Verum primis aliquot mensibus fauere illi aliquantum visa est fortuna, neque statim adparuit hamus, latens sub illa quasi esca felicitatis. Corripuere nimirum in illo aestu Choiniciam, Culmam, Lipstadium, Salfeldum, Stargardiam, Derfauiam, sed eo euentu, ut, quidquid corripuissent, vel vi vel sponte paullo post redderent, velut confessi, se id tueri non posse. Nostram quoque hanc urbem Gedanensem circumstrepuit armis suis, et excitato in proximis agris incendio, plures eiusmodi ignes minatus est. Mira fuit hostis nostri immanitas: quae quum aqua et igni nobis interdi-

xif-

* Duglassum puta, qui Suecicis copiis, per id tempus, in Liuania praeerat.

** Res peculiaribus scriptis exposita, quae in SAM. IOACH. HOPPII Comment. de scriptoribus Hist. Polon. §. 37. memorantur. In praesenti suffecerit, insignem locum ipsius PASTORII, ex Floro Polon. Lib. VII. p. 618. seq. adponere. Quae hic Poloniae fauit fortuna, alibi Curlandiam eidem abstraxit, Ducemque eius, Iacobum, una cum coniuge, sanguinis Brandenburgici insignisque pruden-

tiae Principe, cumque septem liberis, in vincula Suecica miro et miserabili Orbis spectaculo compulit. Optimus ille Dux — hoc ipso Septembri, quo in potestatem Duglassi, cum omni familia sua, citra culpam suam deuenit, viginti millibus Imperialium, multoque commeatu, pacem redemerat. Sed ante transactionem hanc acceperat Duglassus a Rege suo mandatum, Ducem, quia posset, corripendi. — Duglassus, exsequendi mandati occasionibus iam dudum intentus, postquam tributa ante memorata impetrauerat, reditum

xisset, aqua tamen et igni nos obruere conata est. Aqua primum perniciem nobis minabatur: quum, positis Vistulae ipsique naturae obicibus, inuitum flumen in nos detorsit; aggeres vero flumini oppositos demolitus est, vt tanto procliuius licentia aquarum inundaremur. Sed sensit ille, sibi a nobis, ex mediis etiam aquis, vultum atque animum aequae intrepidum obuerti. Sensit idem pariter, ignes, de praediis nostris exstructos, nulli alii rei seruiisse, quam vt et his flammis lucentibus fides nostra tanto splendidius effulgeret.

Prussiae porro nostrae eadem illa hiems calamitatibus similem reddiderat Curlandiam, atque etiam, si recte rem expendimus, multo infeliciorem. Iam ante prouincia illa orbata erat Celsissimo Duce suo: qui, inter Reges dimicantes medius, ducem militiae transmarinae, * quem amicum sibi crediderat, hostem subito expertus est. Et illaudabilis istius viri astus Principi securo, tum Serenissimae ipsius Coniugi, et Soboli omni, cunctis praeterea prouinciae Primoribus, primariam Ducum sedem, praeter opinionem omnium, in carcerem vertit. Postea captiuos Principes, cum omni familia, in solum alienum mittere placuit. Deductum est miserabile agmen Rigam primum, paullo post Naruam, denique Iuanogrodiam, locum a nominatissimo Moscorum tyranno nomen, sono ipso horribile, habentem. Sed haec nolo hic exquisitius persequi: ** partim quia ante ingressum anni superioris facta sunt, et

pro-

tum in Liuoniam simulauit, et in eum finem, a Duce, nauigia per Spensium tributum poposcit; auerendis flumine, quod arcem Mitauensem adluit, militibus, quorum plurimos haberet aegros. Con-

sensit Dux, etsi aegro et praesentiente iam

sinistri moliminis animo. Non tamen auctae excubiae, aut quidquam contra vim praeparatum. Pridie Kalend. Octobris prima nauigia non procul arce conspici coepere, quibus, ceu aegrum militem uentibus, alimenta praebere optimus Dux

iussit.

propositi mei lineas excedunt; partim ne, res miserandas memorans, noua dolorum nube obfuscem orationem meam. De prouincia ipsa, foecunda semper fortium virorum parente, facere non possum, quin aliquid addam. Ea tum, ad primam capti Principis sui famam, incolas equidem omnes, praesertim Equestris Ordinis, in publicae libertatis vindicias exciuit. Sed nouo magnam partem, et tumultuarie armato, exercitui regimen decens, et proinde, ut in regimine incerto fieri solet, concordia defuit. Quae res Comiti Duglasso, ex arce Mitauensi, in omnes occupandae prouinciae occasiones excubanti, tanto patientiorem ianuam fecit voto suo potiendi. Progressus ille vicina primum oppida, paullo post, quum sine ordine palantes incolarum copias carptim subinde attriuisset, vniuersam Curlandiam occupauit: Lithuanicis exercitibus, qui alioquin laboranti vicinia lubenter opem tulissent, et postea generose feliciterque tulerunt, circa Moscum lacertos tum mouentibus. Sed quomodo tandem occupator Curlandiae, Duglassus, eadem excedere coactus sit, paullo post, si temporis angustia patietur, memorabimus.

Nunc ex Curlandia in mediam Poloniam, et nempe a sago ad togam, ex campo tendimus ad Comitiam, sollempne remedium, quo

iusit. Atque illa quidem sine noxa transferunt. Sequuta deinde paulatim alia, numero quadraginta, custodias eo facilius fefellere, quod forte tum obscura nubes lunam obfuscauerat. Expositus sine mora miles arcem, nemine obstante, incendit, ac tormenta vallis imposita inuertit. — Ita intra arcem suam captus Dux: capta cum sex liberis coniux, Brandenburgici Electoris soror, quae et partui tum proxima, octauo post die, masculum peperit, captiuum, antequam

nasceretur, et exsulem, antequam patriam suam nosset.

* De iis copiosius egit KOCHOVIUS Climact. II. p. 382 sq. & Amplif. LENG-NICHIVS Hist. Pruss. T. VII. p. 219 sq.

** Quae mense Septemb. An. MDCLVI inter Legatos Polonos & Vihouium, inita fuerant, in castris Cofacorum trans Borysthenem, apud Hadziacum oppidum: vnde Hadziacensis adpellata sunt. Summa capita refert KOCHOVIUS loc. comm. p. 316.

quo morbis suis mederi Respublica nostra consuevit. Si quae autem vmquam, haec certe, quae anno superiore habita sunt, * varietate & pondere negotiorum implicatissima, adeoque praeter solitum, per tres integros menses, extracta fuere, magna molestia S. Regiae Maiestatis, magna Senatus totius, magna Equestris Ordinis: cui tum director contigerat vir praelustris, & ingenio dexterimus, Iohannes Gninsky, Succamerarius Pomeraniae, et Gnesnensis Praefectus, nunc Illustrissimorum pacis Fecialium collega. Praecipue vero in Cosacorum negotio publica aestuarunt consilia: qui non multo ante cum Regno, nouis magnisque auctoramentis, conciliati delegatos iam miserant, stabiliendis conciliationis pactis. ** Sed hi tum arduis maxime postulatis sollicitabant Rempublicam, atque inprimis sacra, inter Romani Graecique ritus Ecclesias, vincula. *** In re tanta igitur mirifice haesitauit Respublica. Neque deerant, qui ob istiusmodi difficultates minus felicem Comitiis exitum, nouasque ex Russia turbas, ominarentur. Sed idem ille, qui Rempublicam inter extrema saepe discrimina seruauerat, Deus ostendit nunc quoque filum, cuius auxilio illa ex hoc se Labyrintho expediret. Atque inter alia adminicula, quae publica omnium Ordinum prudentia conquisiuit, plurimum pro-

C 2

fecto

p. 316. et RUDAUSCIUS Hist. Polon. p. 418. In his autem Comitiis, vt confirmarentur, facile impetratum. Ait RUDAUSCIUS p. 442. Tum conuersus Rex Polonus ad pacificandum omnimode Russiae statum, Cosacorum legatos ad iuranda aeterna foedera missos introducere iubet. Principes legationis fuere Niemierzycz Polonus, Daniel Wichowski, & Treter. Perorabat Niemierzycz, altioris ingenii vir, veniamque nomine totius Zaporouiani deprecabatur exercitus. Eadem Wi-

chowski cum Tretero gestibus exprimebant. Neque Poloni, de propria anxii salute, diu votis Cosacorum restiterunt. Igitur non iam quasi cum hostibus et subditis, sed cum amicis et sociis, humanitate certatum. Pax aeterna iureiurando a Rege ac toto Senatu, tota insuper Nobilitate, stabilita. Cosaci libera gens declarati: officia dignitatesque distributae. Conf. KOCHOVIUS p. 390 sq.

*** Conf. PASTORIUS Flor. Pol. p. 626.

fecto contulit fiducia, quam Cosaci erga Cancellarium Magnum, dexteritate, comitate et munificentia eius deliniti, conceperant. Et sic tandem, sine satis optabili, soluta sunt Comitiae. Iam ad alias Regni nostri prosperitates properanti, magna adhuc et periculosa Regno attingenda est tempestas, ut tanto clarius liqueat, quam magno nobis constiterit, et quam diras nubes sequuta sit fortunae serenitas, quae postea eluxit. Exercitibus nostris uti mala Reipublicae, et tot undique coorti hostes, plurimum dederant negotii; ita stipendia militiae, ob egestatem publicam, minus recte processerant. Inde fremebat miles, et, inter publica patriae damna, sua esse maxima ratus, indignabatur, non iusta modo praemia laborum, sed et necessaria paene vitae praesidia deesse iis, quibus vitam Respublica videretur debere. In hibernis potissimum feruebant querelae et consilia male contentorum: nec umquam negotiosior, quam in illo otio, erat confoederatio. Bellicis igitur Regni ducibus negare obsequium turbidi, constituere inter se capita coepere; scribere denique leges, speciosas quidem, et quae nihil aduersum Serenissimo Regi et Regno viderentur sapere, multum tamen e Republica peterent. Quo compositior, quo coloratior, eo formidabilior erat secessio. Malo autem surgenti Rex Serenissimus omni decora ratione mederi studebat, * nihilque intentatum relinquebat Senatus, nihil grandes viri, a Rege et Republica singulariter delecti ad hoc negotium, et huic soli, praeuio Illustrissimo

* Postilla in prima editione, quae Gedani separatim prodiit quaternis, sequuntur verba haec: „Sociabatque operam „Serenissima Regina, aequae dextrum „nempe laborum & munificentiae in „dandis patriae filiis euentum sibi pollicens, quam antehac in rebellibus Co-

„facis, ad obsequium redigendis, erat „experta.”

** Ibid. „Ore illustribus tribuni, nunc „et Succamerarii Kiouienfis, Stephani „Nimericii.”

*** Sunt et hoc loco quaedam omiffa, quae, ne desiderentur, adponam. Ita vero

strissimo Stanislao Potocio, Palatino Cracouiensi, & supremo exercituum duce, Demetrio Duce Visnouecio, magnis bellatoribus, sat longum tempus, non sine grandi molestia et impensa, gratificati. Quum nihil ibi profectum foret, a Comitibus tandem quaesitum est remedium. Deliberauit super tam difficili morbo sua Respublica vniuersa: sed et singulari Dei beneuolentia, in medio deliberationum aestu, ab ipso exercitu aduersus exercitum ingens alexiterium, ingens solatium accepit, quum omnes peregrinae armaturae milites, magna profecto et conspicua militiae nostrae pars, in facie Reipublicae legitimis exercituum ducibus obsequium ** sancte promitterent, illis autem vitio creatis directoribus renunciarent, stipendiorum denique solutionem et ipsi quidem poscerent, ita tamen, ut et patientiam morae, et interim prona semper in Reipublicae usum, defensionemque, studia sua alacriter offerrent. *** Horum exemplo ceteros quoque tandem ad obsequium redituros sperabamus. Sed illi, veterum postulatorum pertinaces, vix temperarunt sibi, quin, a patria exsueca, sanguinolenta stipendia gladio extorquerent: et quamuis postea destinata eorum pessima melioribus tandem consiliis, vel potius propitio in Rempublicam fato, cederent, tamen opportuna et bono publico vtilissima tempora inani cunctatione perdiderunt. Ducem interim Salus Reipublicae mouit, ne inflexiles illos expectaret. Quidquid igitur usquam militiae Polonae sincerum manserat, con-

C 3

traxit;

ro habent: „Plurimum ista tot mille armatorum capitum submissione recreabatur Respublica; plurimum quoque eadem, ut fructuosissimi consilii sui foetu, laetabatur Illustrissimus Mareschallus. „Huius utique potissimum amore et reuerentia isti omnes, aut certe plerique, „peccare in matrem Rempublicam recu-

„sauerunt. Et idem hic, praeter istos, „alias quoque turmas tum dexteritate „sua, tum magnifica opum impensa, ex „secessionis contagio seruauerat intactas. „Et harum quidem exemplo ceteros „quoque tandem ad obsequium redituros „sperabat.“

traxit; iuitque Deo et Rege auspice fretus, comitatusque auxiliari-
 ribus Caesareae Maieſtatis copiis, quas generalis vigilum praefe-
 ctus, Heisterus, vir militiae decoribus eminens, ducebat, in Prus-
 siam nostram. * Hic ordinatis rite rebus, et stricta in eos, qui per-
 peram interim rem gessisse comperti essent, acie disciplinae milita-
 ris, hostem, quem, oppidis incubantem, aperti Martis aleam scie-
 bat declinaturum, nidis suis excutere statuit, atque inprimis com-
 pedes laxare, Vistulae impositas. Prima vis armorum Gruden-
 tum corripuit, oppidum antiquum, Vistulam praeterlabentem ex
 alto monte despiciens, a Cruciferis olim muro et arce eminentis-
 sima, postea vero ab hoste variis operibus et quingentorum prae-
 ter propter militum *** custodia munitum ita, ut id festinantem ad
 maiora fortissimum ducem aliquantisper sistere posse videretur.
 Sed quum caelum suffragatur, frustra muri, frustra propugnacula,
 frustra manus Martiae obsistunt virtuti. Admouet Mareſchallus
 oppido exercitum: struit more militari accessus, quibus impune
 ad ipsa hostis munimenta peruadere; struit suggestus, unde fulmi-
 nare in locum obsessum posset. Tam prope suggestus tandem
 est, ut recte atque ordine videretur facturum, si cominus propu-
 gnacula adoriretur, et vi sibi faceret viam in oppidum. Dum id
 agitur, iacti interim, artis fulminatricis industria, vastissimi, et
 ignem circumquaque vibrantes globi. Illiduntur illi, qua ars,
 vel fortuna tulit, culminibus, fragmenta tectorum et sua longe
 lateque spargentes. Utinam his ictibus, ut in tecta aedium et
 muros, sic in animos obsessorum penetratum esset, effectumque,

ut

* Ibid. --- „Iam dudum desiderio ipsi-
 „us paene tabescentem.“

** Quibus praefectus erat Kuhnus,

tribunus. Vid. KOCHOVIUS Climaſt.
 II. pag. 399.

*** Quod et KOCHOVIUS loc.
 comm.

vt curae isti habuissent, tempestiua submissione imminenti sese discrimini eximere! Sed fatum suum nemo maturus effugit. Miserimi incolae, seu sua, seu aliena obstinatione occoecati, certe ne seruare se quidem Suecis inuitis ausi, clausere sibi ianuam salutis, quam Optimi Principis benignitas clausis aperuit. Missus enim ab illo tubicen, qui deditibus se veniam offerret, spretus, et parum honorifice dimissus est. *** Exin, quod tuba pacis efficere nequirit, tubo iterum Martio commissum est. Nec multo post, velut compendio rem conficere volente fortuna, contigit, vt globi aliqui, suprema vrbi nocte, in foenum sub tecto seruatum inciderent. Ibi concepta, attamen clausa adhuc flamma, fumo primum monuit obfessores, vt in locum eundem plures eiusmodi globos, sed et alio simul alios, eiacularentur. Quod quum facere pyrotechnitae, qua cuique visum, certarent: ignibus colluxit vndique oppidum, et breui tempore ita inualuere flammae, vt, quantumquantum esset, totum in pyram videretur conuersum. Incendiis istis, vt quisque facile coniicit, exterior oppidi defensio non parum mox refrixit. Certe non incolae tantum, sed et milites nonnulli, non adeo quidem ad ignem restinguendum, sed ad seruandas res potius suas, discurrere. Interea, iussu ducis, in valla & propugnacula vndique eluctatur miles obfessor: intrat oppidum: caedit obuios: spoliat domos: facit denique, quod in vrbibus expugnatis facere victoriae ardor solet. Atque eo hic excusatio erat, quod, quae auferrentur, non ciuibus, sed flammis subduci, seruarique adeo videbantur, quae
nullo

comm. p. 399. testatur, his verbis. --- *Asi reiecta praemonitio, seu sperato succursu pernicacibus Suecis, seu coaliturae mox*

pacis fiducia; idque adeo inurbane, vt salutis nuntius tubicen, sub aditum abiturumque, globis peteretur.

nullo cuiusquam fructu ac commodo peritura erant. Ceterum in oppido ipso, etsi ignis quidem non prius paene cessaret, quam quum non haberet amplius, quod depasceret, hostilitas tamen, in ciues, simul cum nocte cessauit, sistente eam edicto Magni Marschalli: * qui fortunam municipii miseratus, gratias Deo agebat, quod tanti momenti locum sine multo suorum sanguine occupasset: sed simul sibi gratulabatur, siqui incolarum fluxisset sanguis, eum sine culpa sua fluxisse. Bellissime enim oppidi ruina, acceptatione clementiae oblatae, multo magis autem maturo eiusdem desiderio, redimi atque auerti potuisset. Sed pars oppidanorum, quum et ignes et victorem militem praeualescere videret, receperat sese cum milite praesidiario in castellum. Vbi plerique equidem primum victoris gladii feruorem effugere. At quum illie aqua mox destituerentur, et pariter a Caesarianis se circumfessos, ceteros vero victores iam pariter ingruere viderent: tribunum primo suum hortari coeperunt, vt deditione spontanea extrema praeuerteret: quum is abnueret, Caesarianis aperuere portas. Tribunus vero, ex turris cuiusdam latibulo protractus, cum viginti aliis militiae antesignanis, gregariis centum octoginta, tormentis triginta quatuor, in potestatem venit victoris. *** Atque ad hunc quidem modum breui temporis spatio recuperatum est Grudentum, iisdem Serenissimi Regis nostri auspiciis, duce etiam eodem,

* KOCHOVIUS pag. 400. Indoluit Dux pereuntibus, ac per praeconium tubae serio parci miseris iussit; simul vehementiam irati militis tribuni retinebant, vt non repugnantes seruarentur, monumentum victoriae. Septingenti nihilominus ex oppidanis interiere; du-

centi ex praesidio; qui vero conseruandae salutis rationem in flumine subiecto reponebant, celeri exitio deleti sunt, subductis lembis, aut, si qui inscenderant, protinus ab accurrente milite submersis.

eodem, quo antehac Thorunium, sed fato non eodem. Thorunium enim integrum fere, aut certe non nisi paucis cicatricibus deforme; hoc vero miserrimum, et vix, nisi parvis sui reliquiis, a cineribus emicans, sub imperium domini sui rediit.

Victoriae cursum prosequuturus Mareschallus, non multo post ducit exercitum versus Mariaeburgum, * principem olim Cruciferorum sedem, nunc pariter hostis primarium et receptum, et penarium. Undique enim locus iste feracissimis praepinguum insularum agris circumdatus, haurire inde consuevit vbertatis opimum, quale in his terris quaeri aut optari potest maximum. Arce porro protegitur, quae murorum operumque robore paucas habere pares putatur. Igitur Mareschallus rem sese maxime arduam, nec modici temporis, adgredi gnarus, primo omnium loco illi promptuarium annonae, gemmam Cereris, Insulam maiorem, ** eripiendam putavit: ita simul id, quod hostem praecipue hactenus pauisset, in sui militis alimentum conuersurus. Id agitans prima castra ad Album Montem posuit, ab ipso Insulae velut apice, cui mons ille imminet, opus suum auspicaturus. Ingens in ipso, vti antea semper, ita hic tolerantia laboris, parsimonia somni, cura disciplinae, auctoritas apud suos pariter exterosque, liberalitas erga milites, amor apud omnes, sed incorrupto duceis honore, eluxit, maxima inprimis et per omnes castrorum finus, perque Prussiam totam, et in ipsa hostium arcana, sese porrigens

** KOCHOVIVS loc. comm. PVFENDORF. Commentar. de rebus Caroli Gustavi, Lib. VI. §. 73.

* De quo conf. PASTORII Flor. Polon. p. 631 sq. item KOCHOVIVS p. 401 sq. et PVFENDORFIVS l. c.

** Vulgo *das grosse Marienburger Werder*: de qua vid. ABR. HARTVICI Descriptio Geographico - Historica trium in Prussia Polon. insularum, (*Geogr. Historische Landesbeschreibung der dreyen im Pohlischen Preussen liegenden Werder*.) edita Regiom. 1724. 4.

rigens vigilantia. Ceterum vt tum consilia, tum vires hostis distraherentur, habita non perfunctoria consultatione, concludit Princeps, vt, dum copiae Polonicae dicto illi Insulae apici instarent, manumque iniicerent, Electorales alibi, suo etiam loco Gedanenses irrumperent in Insulam, destinatos huc a Mareschallo magni nominis ductores, Butlerum inprimis, comitati. Erat molimini tanto designatus dies Septembris vigesimus sextus. Venere nostri ad locum destinatum, et quia machinis rebusque necessariis instructi venerant, nil cunctandum rati, etiam socios operis non procul abesse gnari, traiciunt flumen, hosti prorsus inobseruati. Sequitur, eadem nocte, copiarum Polonicarum pars. Ceteri quoque postea, quantum per obiecta impedimenta licuit, accelerare. Nam aliquorum festinationem venti aduersi retardarunt. Iuxta vero, tempore eodem, Mareschallus ad ipsum Mariaeburgum turmas Caesareas Polonicasque miserat: quae, facto in suburbium impetu, hostem laudabili diuersione distraxere. Tot milium pugnatorum in Insulam ingressus vt prudentiam, ita fidem hostium superauit: eoque maior inter illos terror ortus, qui dispersas per Insulam copias ipsorum subito in vnum conciuuit. Quumque in Montauienſe Caput Insulae * praesens ipse Mareschallus cum suis, omni nisu, terra et aqua, incumberet: tandem hostis, tantis sese impugnationibus imparem videns, et ab aliis, qui alibi Insulam intrauerant, tergo suo metuens, dictum illud Caput vltro deseruit. Ita magnum Mareschalli molimen, singulari Dei gratia, sub

* Vulgo *die Montauer Spitze*.

** Quippe praesidiarii inerant ad tria millia, robor exercitus: iisque praefectus Nicolaus Danckwartus Lilienstroemius, supremus excubiarum magister, praeter

exquisitam architectonicae militaris peritiam, inclitus certissimis fidei ac fortitudinis summae experimentis. Eius potissimum cura vrbs multis admirandi operis vallis, fossis, propugnaculis, fuerat

sub Serenissimi Regis auspiciis, spe omni et maiorem et celerio-
rem habuit successum. Neque enim quisquam, et nec ipse, qui
princeps consilii et auctor fuit, crediderat, tam propere, et adeo
citra sanguinem, tam delicata sui nutrice Insula cessurum hostem.
Cessit en! vrgente eum fato suo: cessit, et nulla in apertis cam-
porum aut pugna, aut velitatione tentata, tribus se claustris Elbin-
ga, Mariaeburgo, Haupto passus est includi. Nam et Derfauiam,
vicinum nobis oppidum, et ex quo superiori hieme magna ferocia
nobis insultauerat, ad primam mox Grudento venientis supremi
Mareschalli famam, ille trepidus deseruit, et paullo ante Stargar-
diae quoque, egregio Pomerelliae municipio, post multiplices de-
peculationes, inuitus quidem, sed deprehendi a Polonis metuens,
valedixerat: omni adeo operae pretio, quod prior hiems illi de-
disse videbatur, breui tempore priuatus. Sed Mareschallus, non
ignarus, magna hostilium copiarum parte infessum teneri Mariae-
burgum, ** hoc illis Pergamum, hanc quasi arcem Tarpeiam ef-
fe, protinus equidem locum hunc arctissima indagine, ac plena in
orbem obsidione, circumsepire optauit. Sed ea res exercitum
multo maximum requirebat. Longo admodum spatio, secundum
Nogati fluminis ripam, extenditur oppidum: non minus longo
porrigitur arx tam vasta, vt ampli satis oppidi superet, certe ae-
quet, magnitudinem. Vt plenum et numeris suis omnibus per-
fectum obsidium foret, potens esse debebat vtriusque ripae, et
nempe vltra citraque Nogatum, toti illi oppidi arcisque compagi

D 2

cir-

rat munita, omnique adparatu bellico in-
structa: annonae etiam assatim habebat.
Vnde plenum spei Carolo Gustavo Regi,
qui tum in Dania agebat, ferunt scripsis-
se: *Conficeret auspicio bellum trans-*
marinum Rex, omnino de Prussia secu-

rus, quam vtrumque perflaret belli Polo-
nici tempestas, se nihilominus vel sexen-
nale Mariaeburgi obsidium, donec sospes
regrediatur ipse, toleraturum. Vid. KO-
CHOVIYS Climaet. II. p. 403.

circumfundendus exercitus erat: quo ita ab Elbinga, Stuma, aliisque hostium locis, viae omnes intercluderentur, omnis ei pabulandi, omnis excurrendi praecideretur facultas. Nemo praeterea non videbat, multorum mensium hoc opus fore: quia loco, ad prodigium usque munito, sufficiens militum numerus, militibus prudens et bello plurimum spectatus gubernator, abundans praeterea alimentorum copia aderat. Sed ducem ad maxima quaeque natum educatumque difficultates rerum non absterrent, sed acuunt.

Interim quod magnitudinem ducis minime gentium superabat, superabat magnitudinem exercitus. Et si enim hic et strenuissimus, et mole non parvus, minor tamen numero erat, quam ut pro longitudine loci extendi posset; minor, quam ut utramque ripam obsepire custodiis, et omnia oppidi arcisque latera opere consummato circumdare posset. Neque enim solitis et ordinariis Regni viribus succinctus venerat dux: et frustra diu expectavit supplementa, quae infelix confoederatio morabatur: et iam facilis coniectura erat, non ventura illa eo numero, quo oportebat; ventura itidem tarde, et tum demum, quum in terra desolatissima copia alimentorum defutura esset militi. Non enim huic ita, ut fas erat, (fatendum est enim,) liberalitas publica prospexerat: suo plurimum dux ingenio, sua ope, cura, industria procurabat annonam, qua poterat: videns omnino, maiore sibi longe contentione, aduersus penuriam victus, pugnandum esse, quam cum hoste, quantumvis potente. Ex his itaque causis quum locus tam spatiosus iusta undiquaque obsidione circumueniri non posset: facien-

dis

* Is erat Iohannes Sobiescius, deinde ipsum ad fastigium Regni euectus.

** *Haupt, Hoesst, Hovet*, scriptoribus Latinis *Caput*, insigne ad Vistulam, haud procul

dis equidem vltra Nogatum excursionibus, structo ponte, patefactus est campus: et hunc perpetuis infestationibus ita frequentauit equitatus noster, vt hosti exire vix vnumquam liceret impune. Ceterum ipsius verae obsidionis feruor citra Nogatum stetit. Ibi castra longe lateque circumposita: ibi, structis decentissima et arte et industria accessibus, ita prope nostri hostium se admouere propugnaculis, ita tum in pontem, tum in oppidum fulminauere, vt tandem ciues inter iniectos perpetuo ignes, inter illabentes vndique globorum immanium nimbos, vitam suam non amplius credere aedibus auderent, sed in arcem plerique se et sua reciperent. Summa profecto virtute, etsi inter magnas annonae difficultates, processit obsidio: et nihil omnino earum rerum omissum est, quae a magno duce, quae a praelustri Regni Vexillifero, * a generalibus praefectis, strenuissimis tribunis et ductoribus, quae denique a forti, industrioque milite requiri, aut exspectari solent.

Ceterum omnium Marechalli consiliorum caput tum erat, Insulam feliciter occupatam fortiter tueri, et Vistulae inprimis, prout auspicato glorioseque coepisset, plenam restituere libertatem. Hoc enim non Prussiae solum, nec Poloniae modo, sed Europae totius nutricio vindicato, ingens assidui laboris et peruigiliorum suorum pretium ablaturus erat; toti autem Reipublicae tale praestiturus beneficium, quali toto hoc bello maius et gloriosius non posset. Atque idcirco, quum ab hoste flumen istud, non nisi vno adhuc freno, teneri sciret, hoc inprimis rumpendum executiendumque putauit. Quisque sagacium facillime adsequitur, de Haupto me loqui, castello prioribus iam bellis celebratissimo, *** nunc

D 3

autem

procul Gedano, munimentum: cuius est memoria inprimis clara in historia

belli, ab Gustavo Adolpho, Rege Suecorum, aduersus Polonos gesti. Ad id aliquando

autem ab hoste, aenum forsitan hic agere cogitante, ad miraculum usque munito. Certe ars et natura ibi certasse, et, quidquid utraque ad loci cuiusquam robur adferre potest, huc videtur impendisse. Procurrunt omni ex latere altissima valla, eademque angularibus undiquaque propugnaculis validissime praecincta. Vistula adfundit sese lateribus, sed facto aquarum diuortio ita bipartitus, ut gemino quasi brachio locum amplectatur, defendatque. Qua parte aquam natura negauerat, ducta per transversum fossa labor arcessiuit: sequutusque artis ingenium fluuius insulam efficit, ubi non fuit. Fossae quoque ipsi multa magnae molis anteposita opera obsessuris maximas moras obiiciunt. Illud porro brachium, quod ad urbem nostram amicissimus porrigit fluuius, ducto iam dudum ab hostibus per medias aquas aggere, ita quasi ligatum est, ut nihil ciuitati nostrae, nihil obsidentium castris polliceri, aut dare subsidii posset. Paullo superius autem idem brachium, deiectis ab hoste aggeribus nudatum, apertis omnibus quasi venis, in Insulam nostram, et ad ipsa urbis moenia, tantum aquarum profundit, ut nouum veluti mare nos circumfluere videatur. Alterum fluminis brachium, structa ab hoste ad ripam opera, validissimis pariter vinculis implicuere. Vtramque vero ripam idem hostis ponte iunxerat, ut ita tergo suo miser fluuius iniquos dominos, ipsaque feruitutis suae alimenta, et faeua libertatis venena, portare cogeretur. Pontis enim istius beneficio, non ex Insula tantum maiore, sed Mariaeburgo quoque, et Elbinga, petere poterat loci gubernator,

quando Rex praesentissimum vitae periculum adiit, glandibus plumbeis ventrem transuerberatus. Vid. CAR. OGERII Ephemerides, pag. 291. quem locum iam in animaduersionibus ad GVALTERI

HARTII Vitam Gustavi Adolphi T. I. p. 145 dedimus. Conf. IOH. LOCCE-
NII Hist. Suecan. Lib. VIII. p. 556.

* Edisseruit autem ipse PASTORIUS Flor. Polon. Lib. VII. p. 633 - 638. item
KOCHO-

tor, quidquid desideraret. Et profecto irritus erat omnis obsidere volentium conatus, nisi pons iste destructus, et omnis in Insulam traiectus esset interclusus. Pro utroque acerrime pugnabat hostis, non nescius, his quasi spiraculis animam loci istius trahi. At in Insula repurganda uti iam dudum missae ab Illustrissimo Mareschallo copiae egregiam nauauerant operam, ita nunc quoque nobis minime defuere. Certe enim cum Suecis, ex ipso hoc Haupto erumpentibus, et munitionum suarum, passim istic sparsarum, beneficio usis, fortissime pugnarunt: peditatu tandem, quum omnem iam pyrium puluerem absumsisset, laboraturo, nisi insignis ductoris industria repente subsidium adduxisset. Nostrorum pariter ut primi, sic vehementissimi circa pontem, et adposita illi munimenta, conatus fuere. Hosti profecto, omni vi sua irruenti, nobili virtute resisterunt adeo et fortiter et feliciter, uti alibi, sic intra obuia horti septa, quae fors dederat, cum illo luctati, ac si intra muros ac valla stetissent. Sed haec, ut et cetera, suo tempore curatius edisseret historia, * omnibus singulisque decus suum, pro merito cuiusque, ex vero admensura. Cum Octobri, ut breuissime rem completar, coepit haec obsidio, magna et memorabili fiducia urbis: quum satis liquido constaret, pro loco isto, quem tot annorum, ** tot sumtuum, tot laborum impendio hostis firmasset, et vnde toti Neringiae, omnique Vistulae leges dedisset, non segnius, quam pro aris et focus, pugnaturum. Sed animabat urbem spes posita in Deo, qui ut ante inter summa discrimina, inter desperatas Prus-
fiae,

KOCHOVIUS loc. comm. pag. 405.
REINH. CVRICVS in Chronico Gedaniensi pag. 415 sq. et imprimis PETR. VOGETIVS in Commentar. de oppugnatione et ditione Haupti, (*Bericht*

von Belager- und Eroberung der Haupt-Schanze in der Dantziger Naehrung,) Gedani, 1661. 4.

** Quippe iam anno MDCLVI. in hostium potestatem peruenerat.

fiae, prope et Poloniae res, inter accisas domi opes, inter aquarum ab hoste immiffarum diluuiâ, inter ignes et gladios circumfulgentes, breuiter vt dicam, inter malleum et saxum, inter Scyllam et Charybdin, fidem nostram integram et animos imperterritos seruauerat, ita porro pro optima caussa, pro Regia Maiestate, pro publico egregio, pro fide, libertate, fortuna nostra pugnantis bona consilia, pectora mascula, vires sumtui laborique ferendo pares, prosperumque adeo arduorum moliminum largiturus esset successum. Animabat praeterea S. Reg. Maiestatis vtriusque fauor: qui ex insita ipsis erga subditos fideles benignitate, nobis, in re maxime et ardua et honesta et vtili versantibus, minime defuturus credebatur. Animabat proxime Mareschalli, eiusdemque exercituum ducis, beneuolentia: qui causam propriam publicamque agentibus, nunc vero Caput, vnde nerui et opes Reipublicae magnam partem dependerent, adferere conaturis, manum auxiliarem et porrexerat iam benignissime, et deinceps non negaturus erat. Nec profecto illam vnumquam nobis negauit. Nam et validam Caesariani Polonique exercitus legionem, sub praelustris Baronis Ratschinii regimine, in subsidium misit, et ipse, qua in re cardo negotii totius vertebatur, hostem intra Mariaeburgum, Elbingam, et cetera septa ita fortiter conclusum tenuit, vt nullo postea incurfu institutum nostrum turbare, nulla ope praesidiariis, intra Hauptum clausis, subuenire potuerit.

Interim

* Georgius a Boemeln, Praeconsul Gedanensis: de quo vid. VOGETIVS p. 233. vbi et collegae illius memorantur.

** Vir prorsus egregius, ac de re publica praeclare meritis, PASTORII in

primis amicus. Seruat Bibliotheca Zalusiana, in pluribus cimeliis, IOACH. PASTORII AB HIRTENBERG ad virum illustrem, Dominum Adrianum von der Linda, Gubernatorem Mirachouiensem,

Interim vrbs quoque haec, tanto patrocínio freta, coepto suo, omni virium suarum nisu, incubuit. Nihil in se passi sunt desiderari vrbs Primores; nihil bellici Consilii Praeses; * nihil collegae eius: qui omnes sane diu noctuque inuigilarunt operi, necessariaeque omnia summa cura, dexteritate, et prudentia procurarunt: aliqui etiam eum in finem toto hoc obsidii tempore in castris versati sunt, variarum et incommoditatum et aerumnarum participes. Conspirauit ad idem opus vniuersa vrbs; ciuiumque alii missis ad Deum votis, alii sumptibus et armis rem iuuerunt: plerique certe, ne miles ibi necessarius custodiis vrbis distineretur, ipsimet tot mensibus, directore vigiliarum Burggrauio Regio, Adriano de Linda, ** excubias diurnas nocturnasque pro moenibus suis, omnibusque vrbs munimentis, egerunt. Dignus est insigni laudis adorea strenuus tribunus vrbs, *** qui operas militares prudentissime distribuit, ipse exemplum laboris, exemplum virtutis; qui tot accessuum suggestuumque bellicorum fabricas, ingeniosa machinatorum Martiorum sollertia, exstruxit; qui lustrauit, direxit, vrsit omnia impiger et indefessus. Digni etiam gloria, qui a tribuno proximi; digni reliqui omnes ductores: quorum alii occupatis munimentis, alii aliis facinoribus editis, cuncti vero insigni vitae contemptu de publico bene meruere. Digna praemiis militia vniuersa, quae inter autumnus et hiemis ingruentis aspera, sub pellibus, sub dio, sine murmure egit, nullumque vnumquam laborem, nullum pericu-

uiensem, Proconsulem Gedanensem, epistolae, necdum euulgatas. Vid. Specimen Catal. Manuscriptorum Bibl. Zalusc. p. 41. Scriptae sunt grauitate et eleganter, pleraeque de rebus illorum temporum; dignae vniuersae, quae in lucem conspe-

ctumque producantur. Earum ego particulas quasdam teneo, indulgentia Illustrissimi Maecenatis, mecum ab amico beneuole communicatas.

*** Valentinus Vinterus: de quo vid. PASTORII Flor. Polon. p. 634.

E

periculum recusavit. Ad hunc modum potita est voto suo Respublica; hostis retibus propriis inclusus, captusque: superata tot opera et munimenta; castrum denique ipsum in potestatem vrbis, ipsiusque adeo Serenissimi Regis, rediit: * quem singularis caeli fauor hoc ipso tempore, non in hanc modo urbem suam, sed in ipsa quoque castra, feliciter deduxit: ut et terrore maturaret deditio- nem, et faustissima Maieſtatis suae praesentia totum opus corona- ret. Sic itaque magno magni Reipublicae Corporis Capiti mi- nus Caput *** se submitit: idem hoc corpori suo restitutum est: re- stitutum simul Neringianae Insulae asylum securitatis: soluta, quam hostes Vistulae iniecerant, catena servitutis: apertus Cereri Polo- niae, datus commercii liber cursus: reſeratum nobis verissimum Copiae cornu. Hosti contra magnum militiae suae robur, ma- gnum praedarum receptaculum, vberimum annonae horreum, dicam amplius, magnum caussae totius praesidium, praecipuum- que, quod in Prussia habuit, bonae spei Caput quodammodo prae- cium est. Non equidem paruo nobis constitit victoria: multis aerumnis, discriminibus, sumtibus, multis etiam vulneribus, san- guinisque impendiis emta est. Interim non piget armorum, qui- bus suus constat fructus: non piget molestiarum, quas optati finis praemium solatur: non poenitet sanguinis, quando terram, pro qua fusus est, tenemus. Haeret iam hostis intra duarum tantum vrbium

* Deditum castrum aequis conditioni- bus: quarum formulam, die vicesima De- cembr. sancitam, VOGETIVS p. 185 sq. exhibet. Exstat apud eundem, pag. 227. numus in rei memoriam cufus, ab Geda- nenſibus, in cuius altera parte Hauptum conſpicitur, superaddito carmine hoc: *Cauſa Deo placuit, ſed et arma tuentia*

cauſam: in altera titulus legitur, quem et ipsum lubet hic repetere. *Deo Opt. Max. auſpice, Rege conatibus fidelium ci- uium adſpirante, imminente propinquo exercitu Polono, ſub felici ductu Lubomir- ſci herois, in decus operis pariter et tute- lam, Hauptum ad diuerſia Viſtulae in Neringia ſitum, fama ac munitu celebre, ingens*

urbium angustias, eo nimirum, quod praefiscini dixerim, felicibus Serenissimi Regis auspiciis, eo fortissimi exercitus Poloni armis redactus, ut viam se seruandi vix, nisi a pace, sperare posse videatur.

Sed mihi, ad proxima et nouissima Dei beneficia delapso, reflectere non nihil cursum necesse est, et quae eiusdem Dei benignitas in vicinis, Sociisque nostris, praestitit nobis, breuiter memorare. Ac primum in Curlandiam aliquantisper redeundum est. In qua equidem Moscus, Lithuanicas distinens copias, procliues aliquamdiu Duglasso fecit progressus, sed et ita tamen procliues, ut subinde eos aliqua cladium mixtura interpellaret. Possem, si tempus permetteret, memorare insignem iacturam, quam dudum fecit hostis, quum a magni generis nominisque ductore, Michaeli Pacio, Palatinide, tum tribuno primario, nunc castrorum Magni Ducatus Lithuaniae praefecto, profligatus est Columba, tribunus hostilis; quum Vxelius vicetribunus captus, Vrangeli junior caesus, et omnes illorum copiae aut prostratae, aut in fugam vel vincula actae sunt. * Possem referre, qua felicitate Libnicius tribunus alterum Vrangeli, vicetribunum, fuderit ad Ianiczky oppidum: qua item dexteritate et fortitudine celebratissimus ille nominati ante castrorum Praefecti decessor, Comorouius, postquam Mosco feliciter fugato inducias ertorsisset, Duglasso ad Wurziana auxilia intercluserit viam; tum eundem Columbam, quem ex priori cla-

E 2

de

ingens in utramque partem momentum, armis, labore, constantia Gedanensium pressum, fatigatum, subactum, deditio- nem fecit, die xxii. Decembris, Ao. CIOIOCLIX.

** Allusio ad nomen propugnaculi, Haupt: qualis est, per hanc ipsam occasionem, apud KOCHOVIVM l. c.

p. 406. Tentatus, inquit ille, ut in deditio- nem assentiretur Praefectus, primo minax recusauit, dein, ut mora eluderet, non alio consignandum Hauptum respondit, nisi ipso Rege Casmiro veniente, Caput Capiti suo redderetur.

* Conf. PVFENDORFVS de rebus Caroli Gustavi Lib. V. p. 505.

de superstitem fortuna seruauerat, vt iam denuo vinci posset, ceciderit. Possem adiungere oppressas a nobili illo Gosieuiano ductore, Suarzhofio, et Iohanne Lubeco, suppetias, quibus Duglassum Aderkafius tribunus, multis aliis ductoribus, et plusquam mille equitibus comitatus, subleuatum ibat, captus ipse tum ad Bauscum in conflictu, et vna cum plerisque comitibus suis, quotquot victorem gladium effugerant, Varlauiam deductus: non minus clementem ibi Regem experturus, quam inclementem belli fortunam fuerat expertus. Possem adtexere Mitauiam, primariam Curlandiae ciuitatem, quam eandem a Comorouio duce missus Suarzhofius, et eius comes, Lubecus, admirabili celeritate occupauit: non vna dignus vterque laurea, quum eadem, qua plurimis hostium vincula tum iniecere, manu libertatem captiuis Curlandiae Proceribus restituerint. * Inprimis vero egregium nobis excurrendi campum praeberet Neuenburgum, quod generosissimae virtutis Palatinides, Alexander Polubinscius, exercituum Magni Ducatus Lithuaniae Notarius, expugnauit: et mox Goldinga, tum temporis hosti cedenti praecipuus receptus. Sed ipsum equidem oppidum fortibus ductorum nostrorum, tum Electoralium, Schoenai-chii, et Polensii, facile cessit armis. Arcem tot illi a Duglasso relictii ductores, et copioso milite, et magna vi impedimentorum spoliorum-

* KOCHOVIUS Climaet. II. p. 408. laudat inprimis Polubinscii egregiam, in recuperanda Mitauia, operam. Et iuuat verba ipsa subiicere: *Hilarius Polubinski*, (quo eum praenomine et *REDAVSCIUS* memorat,) *Notarius Campestris*, cum mille equitatus agmine insperato veniens, non sine hostium caede *Mithauiam* nuper receperat, egregia praeda potitus, ubi ex orgastulis compedibusque ultra CC. nobi-

les Curlandos liberasset. Obsessa subinde arx, in qua mille ducenti praesidarii defensionem agitabant, instituta nudis pectoribus oppugnatione, cum non pedes, non machinae, non missilis artificii ignes in promptu Lithuanis: adeo tamen strenue clausam indagine feram pressere, vt sine necessario in arcis munitae halosim apparatu, a mille equitibus, mille et ducenti Sueci pedites, moeniis clausi, armis instructi,

spoliorumque, impleuerant, animis in extremorum omnium patientiam obfirmati. Neque vero machinis, ut solet, res acta est, quum nullae ad tantum opus idoneae adessent. Constantia nostrorum obsessos ad famem, famem ad deditionem coegit: ita ut mille quingenti circiter homines, cum ductoribus suis, cumque vberri-
ma praeda, venerint ibi in manus victorum. * Sed et durante obsi-
dione, quum Duglassus, facta in Samogitiam excursionem, abstrahere
obsessos conaretur, populatrices eius turmae a non semel nomi-
nato Pacio, et Kmitzitzo, quem Polubinskius miserat, insigni clade
multatae sunt. Exin nullo loco consistere potuit hostis, perse-
quente illum ad ipsos Liunioniae fines Pacio, aliis oppida Curlandiae
liberantibus a manu hostili. Recepta Vindauia, Scronda, Luba-
uia. Nec nisi tres arces retinuit hostis, quas et ipsas tamen iam
tum cingi coeptas duo militiae Lithuanae, post ipsos duces, deco-
ra, Polubinskius et Pacius, in hunc usque diem magna optimi suc-
cessus spe tenent obsessas. ** Tum vero inter alia Grubinum etiam,
quod ad vim sustinendam prae aliis armauerat hostis, ab Illustris-
simo Principe, Radziuillio, Prussiae Electoralis nunc Gubernatore,
oppugnatum, atque intra dies quatuor, fortem inter alios operam
adnauante Guilielmo Paterfonio, tribuno, expugnatum est. Qui
idem dux, e Curlandia in Prussiam reuocatus, (huc enim oratio

E 3

quoque

*structi, leuioris armaturae agmini dedere
se cum xxxx tormentis cogeretur: Spen-
sio tribuno locum tradente, multisque en-
comiis fidem, et strenuitatem, Lithuano-
rum efferente.*

* Conf. PVFENDORFIVS Rer:
Brandeb. Lib. VIII. §. 37.

** Quibus verbis PASTORIUS haec
subiunxit: „Quum ista publice dicerentur;
„erat XIII Ianuarii. Quatriduo ante Mi-

„tauiensis arx, praecipua Ducum sedes,
„ab Illustriss. Polubinscio, cui duo millia
„peditum in auxilium miserat Illustriss.
„Michael Pacius, occupata est; depraedan-
„te eam; quum alteram sibi imminere ad-
„gressionem sentiret, Suecico Generali vi-
„gilum Praefecto, atque inde una cum du-
„centis octoginta validis militibus, aegris
„centum quinquaginta, ita ut pactus erat,
„Rigam tendente. „

quoque mea iam redit,) repentino in ipsa Elbingae suburbia insultu, damna hosti, et iuxta terrorem tantum iniecit, ut is, improvisus aliquo dolo se proditum ratus, nec egredi moenibus auderet, nec intra moenia se tutum existimaret. Paulo ante autem idem hostis, ab Illustrissimi Regni Campique Mareschalli equitatu, non leui ictu in fugam erat compulsus: quum egregius ductor Czaplcius, in Varmiam iussu ducis tendens, submissis quinquaginta equitibus, omnem equitatum hostilem, ipsumque Gubernatorem militiae eliciisset; mox, omni vi eundem adortus, conturbasset ordines, caesisque quam plurimis, captis non paucis, reliquis ad ipsa usque moenia institisset.

Sed eodem tempore rem insignem, et ad summam belli haud parum profecto facientem, ipse terror armorum Poloniae, ac sola Mareschalli auctoritas, sine sanguine, confecit. Brodniciam enim ad spontaneam deditionem coegit, oppidum ingenio situs validissimum, et iam ante bellis veteribus nobilitatum. * Nunc vero tribunus hostilis, ** iam dudum machinali scientia Serenissimo Regi et Regno, cui seruierat, notus, mirifice id contra Regem et Regnum permunierat, defenderatque ad hoc usque tempus: sed quum tandem longius se a suis, et a spe subsidii remotum, missas vero ab Illustrissimo Mareschallo turmas sibi propius iam incubare videret, maluit tandem aequis conditionibus exitum pacisci, quam irrita obstina-

* Germanice *Strasburg* vocatur, Polonis *Brodnitza*: oppidum antiquum, bellis inter Poloniae Reges et Teutonicos Equites gestis saepius agitatum. Neque obscura eius fama est, in historia belli superioris Sueco-Polonici. Quippe ab Gustavo Adolpho, Suecorum Rege, expugnatum fuerat An. MDCXXVIII. sed a Polonis haud multo post recuperatum.

** Ioh. Pleitnerus: de quo vid. P. V. FENDORFIVS Commentar. de rebus Caroli Gustavi, Lib. VI. p. 590.

* Recruduerat haud ita pridem Moscicum bellum, aegre ferente Magno Moscorum Duce vanam successionis in Polonia spem, et Cosacorum defectionem. Id
vniuer-

obstinatione praestolari extrema. Ille igitur, habito colloquio cum illustri emeritoque tribuno, Iohanne Doenhofio, Praefecto Stargardiensi, quem Magnus Marefchallus ideo miserat, locum eximium, locum inter firmissima Prussiae praesidia numerandum, Sere-
nissimi Regis nostri obsequio reddidit.

Prope iam timere incipio, ne, prolixitate mea tanti Auditorii patientia nimis intemperanter videar abuti. Sed decurrit iam dictio nostra, vna cum anno suo, ad finem, nec nisi paucissima re-
stant ad imponendam proposito nostro coronidem. Ac primum leui admodum brachio adtingam ea, quae ultra Borysthenem gesta sunt. Vbi Cosaci, anno superiore Reipublicae nostrae reconciliati, ductore Vihouio, Palatino Kiouienfi, adiutore Chano Tatarico, nostro etiam sub ductu, illustrium virorum, Andreae Potocii, Iablonouii, aliorumque auxiliante equitatu, egregiam de Moscicis, ad Conotopum, victoriam reportauere. * Ad quindecim enim millia hominum, ac praeter ceteros omnis ordinis et farinae milites du-
ctoresque, duo praecipui hostium duces, Pozarski et Leo, perie-
runt. Ipse supremus dux militiae, Romadanouius, diu pro caeso habitus, aegerrima fuga euasit. Trubecius, alter dux, et paullo ante Conotopienfis oppidi, atque in eo Vlanouii, egregii Cosaco-
rum ductoris, obsessor, copias perpetuis tam Scytharum, quam Co-
sacorum, incurfibus laceratas, cum summo discrimine Putiulum,
primum

vnuerfum ab KOCHOVIO Climaet. II. Lib. V. copiose enarratum est: praelium ad Conotopum p. 380 sq. Nec tamen au-
det caesorum in eo numerum inire, quem in immensum, vt fit, prima victoriae fa-
ma auxerat. RYDAVSCIVS p. 442. Moscorum legiones sex ad internecionem
deletas scribit; captiuos omnes ab Tata-
ris occidioni datos, diro ex voto. Verba

haec sunt: *Fertur Tatarorum Rex votum
vovisse, ante conflictum, prophetae suo ca-
ptiuos omnes trucidandi: quod et prae-
stitit. Omnes enim Moschos Tataři per
summam barbariem peremere, sanguine
eorum in vascula ad id praeparata demis-
so, quo deinde illorum sacrificuli primum
insignia, deinde equos, tandem vnuerfum
exercitum, mira superstitione aspersere.*

primum Moscorum in illo tractu oppidum, fugienti quam dimicanti similior, reduxit. Exin Cosaci in finitimas Moscouiae ditiones, Tatarsi vero in penitissima vasti illius Dominatus viscera sese infundere, ad ipsam usque principis ibi urbis viciniam ferro et igne longe lateque populati omnia, et denique cum incredibili praeda, et innumera hominum captiuorum multitudine, domum impune et secure reuersi.

A Borysthene ad Balthicum mare, magno quidem, sed innoxio nec iniucundo saltu, traicimus. Res, quae ibi nouissime gesta est, ut est maximi momenti, ita occupatos usque tenet animos Orbis, et commemoratione eius omnia prope compita nuper personuere. Ingens profecto victoriae istic prodigium, ingens Orbi spectaculum, focia nobis Dania; et imprimis Fionia praebuit: quando insula ista intra triduum, a duobus Serenissimi Daniae Regis ducibus, sed iuuantibus plurimum Confoederatis, occupata est vniuersa: quando omnis exercitus hostilis septem paene millium capitum, exercitus veterano milite, veteranis ducibus ductoribusque constans, ipso die, qui Serenissimo Regi Daniae nominalis erat, * praelio victus, duo millia suorum desiderauit; mox omnis vndiquaque circumfessus, deditione spontanea arbitrio victorum totus cessit. Obstupuit ista audiens nuper Orbis: sed pariter eadem referens oratio stupefcit quodammodo, neque par est digne euoluere

* Qui est, in Fastis Danicis, dies xiv Nouembris. KOCHOVIVS natalem Friderici Regis fuisse, falso tradit. De praelio ipso legantur praeter KOCHOVIVM pag. 410 sq. PVFENDORFIVS loc. comm. p. 565 sq. item Rer. Brandeb. Lib. VIII. §. 34. AITZEMA Commentar. de rebus Foederati Belgii T. IV.

pag. 431 sq. BASNAGIVS Ann. Belgic. T. I. p. 563.

** Praecipuos eorum PVFENDORFIVS Rer. Brandeb. loc. comm. et KOCHOVIVS pag. 412 memorant: in his Iosiam, Waldeccae Comitem, Henricum Hornium, rei tormentariae magistrum, Konigsmarcum iuniorem, alios.

uere nomina captorum Principum, Comitum, aliorumque omnis generis ducum, tribunorumque celebrium. ** Strepit per tot annorum tractus commissa inter se Europa bellis fere continuis: at vix omnibus his bellis maiorem Suecorum cladem facile quisquam meminit. Sed ad rem tantam, vt dixi, non modicum Bataui foederati, terra marique, ductu Reiteri, vicethalassiarum, aliorumque fortissimorum virorum, contulere: contulere item reliqui auxiliares exercitus, et inter alios Polonicus noster. Iam dudum is sub illustrissimis fortissimisque Palatinis Russiae et Podlachiae, ceterisque Comitibus, Aquilas Sarmaticas per campos et maria Cimbrorum prosperrime duxerat, positis vbique Virtutis Polonae victoribus laureis, et trophaeis gloriae. Nunc postquam maior eiusdem pars in patriam, cum ducibus suis, remeasset, relictis istis fuere mille bellatores, qui sub illustris tribuni, Casimiri Piasiecinii, regimine, bello Danico, cum Foederatis ceteris, colophonem forti et gloriosa manu, Deo volente, imponerent. Nauigarunt isti cum aliis in Fioniam, et ipso aduentu suo mirifice terruere hostem, adeo vt ad frameas Polonas, nondum tam in manibus, quam in ore se mutuo cohortantium sonantes, insula tremisceret: et postea, quum ad pugnam ventum est, vix aliunde illa plus cruoris, quam ex manibus Polonorum, hausit. *** Sed erat in fatis, vt generosus ille bellator Piasiecinus, dum ardentissime pugnat, morte sua eandem et insulam

*** Quam Polonorum fortitudinem Fridericus III. Daniae Rex, et ipse laudat in litteris, ad Ioh. Casimirum Regem, necdum editis: quarum exemplum, ex tabulario Hafniensi Regio, mecum indulgentissime communicatum, iuuat in praesenti subiicere. Est autem tale: „Fridericus Tertius, D. G. Daniae etc. Rex etc.

„Serenissimo Principi Domino Iohanni Casimiro etc. Serenitati Vrae hisce breuibus „significamus, nostros milites una cum „Confoederatis in nostrum auxilium re- „lictis, Fionia insula occupata x i v. hu- „ius mensis, ipso die Friderici, Suecos, „qui aperto Marte cum nostris decertare „voluere, in acie profligasse, ac fugitiuos „prae-

insulam et victoriam nobilitaret: * militibus suis primo virtutis exemplum, postea stimulus vindictae: nam eo acrius praeliati sunt, postquam ducem suum amisissent. Toties vir nobilissimus, in patria contra Tataros, Cosacos, Suecos, dimicauerat: fortiter vbique, et tum hostili, tum suo sanguine non cruentus magis, quam decorus. Sed tot illis pulcerrimis vulneribus animam, in patria, effundere non potuit, non debuit: qui hostem patriae, longe extra patriam, persequi debebat; qui gloriam Poloniae ad intimos Cimbrorum recessus deferre, et trophaea Sarmatica in finibus illis renouare, in quibus olim a primo Poloniae Rege, Chrobraeo, erant locata. ** Cecidisti igitur, fortissime Piasieczini, in terra, pro qua pugnasti: cecidisti victor, et victoriae pretium insulam, cum aliis gloriae tuae fociis, Regi foederato moriens reddidisti. Ceterum cum corpore tuo fama tua non cecidit: in ipsa illa, quae cadentem excepit, arena virefcet. Sonabunt eam annales patrii; sonabunt peregrini: nec modicum nobilissimae familiae tuae decus erit, Fioniam Danorum victoriam, inter plurimas magnorum hominum caedes, et vincula, Piasieczinii quoque vita emtam esse. Ceterum, quod ad victoriam ipsam attinet, nolo nunc ea operose recensenda diutius morari tam Illustre Auditorium: quum res istae

„praelio fractos in oppido Nyburg sub-
„to obruisse, illosque una cum tormen-
„tis, militaribus signis ac vexillis, diuino
„auxilio in suam potestatem redegit;
„ut tantummodo Palatinus Sultzbacensis,
„ac Campi Mareschallus, Steinbock, tan-
„tae cladis nuncii, scapha piscatoria in
„Selandiam ad Regem Sueciae euaserint.
„Enituit maxime Polonorum fortitudo
„bellica in hoc praelio, quorum dux Pia-
„sechmisky fortiter in acie occubuit. —
„Fractis nunc ex parte tam hisce in lo-

„cis, quam in Borussia, Curlandia, Liuo-
„nia et Pomerania, hostium viribus, ad pa-
„cis uniuersalis Tractatus omnibus, quo-
„rum interest, eo maior spes affulget. De
„quo pacis negotio plura Serenitati Vrae
„in proximis litteris, die x huius mensis
„scriptis, significauimus. Quam hisce di-
„uinae protectioni ad prosperos rerum
„successus commendamus. Dabantur in
„arce nostra Regia, die xxi Nouembris
„Anno M. DC. LIX.,

istae iam sint declamatissimae, et narratione earum vbique adhuc hominum linguae et aures caleant.

Vtinam, si bella dicenda erant, nter barbaras omnino gentes, citra sanguinis Christiani profusionem, gesta dicere possemus. Sed nimirum rebellis ille Deo, ille hominibus inimicus Spiritus adeo bonam mentem excantauit Christianis, vt in mutua et cognata viscera saeuire, quam suis rebus contenti pacem colere, malint. Laceffuntur Reges a Regibus: sceptrum scepro illiditur: mudent cruore Regna: vomit Oceanus cadauera: fumant vrbes incendiis, aut intra cineres suos iacent sepultae: agri in vepreta, arces in rudera, templa in ferarum spelaea abeunt: pietas, iustitia, castitas vana nomina sunt: vis, auaritia, crudelitas, libido, et omne scelerum genus superbe et impune dominatur. O quam acerba, quam tristia haec argumenta sunt dicere vel scribere volentibus! Quanto gloriosius, quanto suauius foret, templis sanctitatem, curiis et tribunalibus iustitiam, agros colonis, colonos penatibus, fora et portus commerciis, florem ciuitatibus, Musis honorem, virtuti decus, meritis praemia, vel seruata, vel reddita memorare! Sed sperari haec felicitas non potest, nisi bellis non necessariis, iniquis, impiis, bellum indicatur, publica Regum Principumque consensione; nisi pax

F 2

bonis

* KOCHOVIUS p. 411. *Egregii hic bellatoris nomen, simul et gloriosam mortem tulit Casimirus Piasoczynski, Ostrolecensis Praefectus, tribunus Polonorum, ex prima aciei linea animose in Suecos inuectus, dumque feruente praelio latiore fossam equo superare contendit, triplici globo ictus, demum in ipsis victoriae vlnis exspirauit, exemplum suis, et incitamentum.*

** Sed vero Boleslaum Chrobraeum

victoricibus armis eo usque penetrasse, nullo idoneo auctore constat. Incertam DLU-GOSSI et CROMERI fidem PASTORIUS, quamquam meliora edoctus, hoc loco sequutus est, magis inseruiendae scenae, quam vllum ipsius ob pretium. Ceterum Poloniae Regem primum eum fuisse adpellatum, propius verum est. Id quod data opera exposui, in Recitatione Academica, de ortu Regiae dignitatis in Polonia, (Lips. 1754. 4.)

bonis legibus fundata, et rectae disciplinae regimini innixa redeat. Vir togatus hoc loquor, qui bella scribere teneor, non teneor amare. Vnde adeo pacem animitus opto, quamquam non praecipitem, nec nisi gloriosam, nisi aequam, et securam. Ceterum quod Deus Opt. Max. felix et fortunatum esse iubeat, nouum iam et admirandum pacis astrum nuper in Occidente emicuit. Astrum ingens, et, si quid iudicare possum, inter diuina pariter anni, quem emensi sumus, beneficia merito numerandum. Nec peccabo forsitan, si id aliquo modo simile illi esse stellae dixero, quae tres ab Oriente Reges, ad cunas Dei Seruatoris, exciuit. Nam et haec profecto stella index fuit altissimae pacis, quae sub Augusto Caesare illuxerat Orbi, duxitque Magos ad Dominum pacis, ad Regem illum, cui nuper nato angeli ipsi, caelitus delapsi, hymnum pacis coram pastoribus accinuerant. Omnium istarum rerum memoriam templa vniuersa, religione publica, celebrant his diebus: quibus ad condendum Pacis templum Vos, Illustrissimi Legati, acceditis. Filii pacis bonum inde omen capiunt, astrique illius nuper orti radios ad Septentrionem quoque nostrum pertinere existimant: et, quia magnae illae Occidentis Sphaerae procul vim suam mittere amant, multi Augusteum sibi, in Europa, seculum polliceri audent. Non minus quoque laetum illis augurium Oliuense Coenobium, in quo pacis consilia agitantur, praebet. Quum olim Rex pacis, Dominus et Seruator Orbis, Hierosolymam, urbem a pace nomen habentem, tenderet, prius ad montem Oliuarum venit. Inde ad peragendum pacis sacrificium, inter laetas populi adclamationes, inter strata passim vestimenta, verus Melchisedecus, verus Salomon, sanctam ciuitatem intrauit. Olim quoque,
quum

quum Nehemias urbem sanctam, tristissima Babylonica captiuitate euersam, aut labefactam, instauraret, festum tabernaculorum instituit, et ad struenda tabernacula exire populum in montana, atque inter alia ramos oliuarum adferre iussit. Vtrobique laetum illud Hofianna, hoc est, Serua quaeso, ingeminabatur. Nos bonis omnibus, vtcumque res ceciderit, nihil peccari posse rati, Deum Opt. Max. veneramur supplices, vt, quemadmodum olim suspenso caelitus astro Regibus domum ostendit, in qua nouiter natus Euangelicae pacis Princeps iaceret, ita nunc illustrare animos, et dirigere oculos velit, quo videant, vbi et quomodo salutare illud, et diu optatum, pacis bonum inueniri queat. O! ex caelesti tandem Oliuarum monte maximum propitii Dei munus, tranquillitas publica, ad nos descendat. En! manus piorum paratae sunt substernere vestimenta sua, ad molliendam tanto hospiti viam: paratae sunt portare ramos oliuae ad struendum illi tabernaculum. Parturiunt templa Dei altissimi, parturiunt templa Musarum laetissimum Hofianna. Tu, o Sancte Spiritus, qui olim in specie columbae descendisti super aeternum Pacis Magistrum, descende super Regum Orbis Ministros: fac, vt iidem isti nobis nuncii pacis esse possint: et quemadmodum, tuo olim ductu, sanctissimo Noae, inter aquas diluuii tot mensibus iactato, columba tandem ramum oliuae, in reflorescentis terrae signum, adtulit: ita nobis, per tot annos, inter saeuissimas bellorum tempestates mirifice quassatis, tu, o germana, o aeterna Pacis Columba, adporta verum, salutarem et perennaturum felicitis Oliuae ramum, Pacem!

DIARIUM
 PACIFICATIONIS OLIVENSIS
 IN QVO
 OMNIA A LEGATIS DICTA FACTAQVE
 IN LOCO TRACTATVVM
 CVM CVRA ADNOTATA SVNT

LECTORI

Si quis, purioris Latinitatis studiosus, in hunc Commentarium incidere, is sciat, curiosae illi, qua verba ad Latii scrupulos examinantur, trutinae in talibus argumentis haudquaquam esse locum. Mens Legatorum religiose, et, quantum fieri poterat, ipsissimis eorum verbis exprimenda fuit. Ab illa orbita dum in re tam ardua, et tot Regnorum prouinciarumque salutem continente, abire non liceret: periit sermoni cultus, in illa praesertim extemporali loquentium scribentiumque arena. Quod ita factum non mirabuntur, qui aut negotiis interfuere, aut saltem Latinitatis curae praecepta prudentiae non postponenda esse didicere.

Antequam

Antequam ad tractandum pacis negotium accederetur, * multae inter partes agitatae sunt controuersiae, circa praeliminaria: vti nimirum de saluis conductibus, ** de plenis item mandatis Legatorum, de comitatu eorundem, de loco tractatum, et securitate eius procuranda, de securitate item cursorum, seu postarum, de modo tractandi, et inprimis, an per

* Pacis consilia, inter Ioh. Casimirum Poloniae, et Carolum Gustauum Sueciae Reges, aliquoties ante tentata, coeperant ipso ab Sueco maximopere agitari, ex quo noua belli tempestas ex Dania, vnde minime crediderat, exorta. *Quum triplici bello Rex premeretur*, inquit *PVFENDORFIVS* Commentar. de rebus Caroli Gustavi Lib. V. §. 84. *Austriacis insuper hostilia minantibus, leuandae oneris parti et auerruncando Regni sui periculo, consultissimum eidem visum, quod hactenus magno studio quaesierat, tractatus cum Polonis ante omnia prosequi.* Nam his amotis, Dani validius premi poterant: tum et Mosci, ferocia posita, pacem amplexuri erant: simul Austriacorum machinationes praeuertebantur. Sed vero consilia illa, multis ac grauibus difficultatibus impedita, testudineo gradu procedebant. Tandem adulto anno MDCLIX. laetior progressus fuit, adiuuantibus multo maxime legatis Gallis, Antonio Lumbrano, et Hugone Terlono: quorum ille in Polonia, hic apud Suecum versabatur. Et Terlonus quidem, quantum operae insumserit arduo negotio, ipse exposuit in Commentariis, de legatione sua, (*Memoires du Chevalier de Terlon, à Paris 1681. 8.*) T. II. p. 336 sq.

** Diu atque acriter disceptatum, in primis super diplomate Polonico, quod erat Thorunii die XVII Ianuarii An.

MDCLIX. perscriptum, ac dein iterum iterumque emendatum. Inerant enim, quae ferre Sueci non possent, magnam partem in se quidem leuia et inania, sed praetexendae iniuriae temporique, vt sit, extrahendo valde idonea. De quibus vid. Informatio Commissar. Suecicorum super praeliminaribus tractatus pacis, in DIAR. EUROP. P. II. p. 170. Rem omnem paucis complectitur *PVFENDORFIVS* loc. comm. Lib. VI. §. 75. cuius verba in praesenti addam: *Interim ne nihil agi videretur, circa diplomata tuti itineris, Legatis mutuo danda, disceptabatur: e quibus Suecica, pro Polonis et sociis dudum perfecta, Stetini iacuerant. — Sed a Polonis primum diplomata adferebat Akakia. In iis haec vitia notabantur, quod chartae, non pergamenae inscripta, ac simplici filo serico nigro consuta essent. Sigillum quoque ita compressum erat, vt non adpareret, cuius esset. Eo redhibito, per semestre satagebant Terlonus et Lumbranus: quorum ille studio in Suecos, sine mandato sui Regis, in Poloniam iter paci promouendae susceperat, donec alia diplomata extunderent, quae et ipsa tum ob alia vitia, tum ob sigillum plane deformatum, a Suecis acceptari non potuerunt. Vnde quum Gallus ad alia exhibenda eos vrgeret, Poloni demum adnuerunt, additis tamen minis, nisi haec acceptentur, nulla alia se daturus. Sed nec haec ita formata*

per Mediatorem, an sine Mediatore, vocene, an per scripta, agendum esset, de titulo denique, in his tractatibus, Maiestatibus Poloniae et Sueciae dando, et id genus aliis. Nec de omnibus his, vno loco et tempore, conueniri potuit. Primo quidem Legati Polonici cum Foederatis, Thorunii, anno MDCLIX congressi sunt, * de praeliminaribus acturi. Ac aliqua sane complanata ibi sunt. Nonnulla sub vltiore trutina manserunt: circa mediationem inprimis Gallicam scrupulis subinde nascentibus apud Foederatos, ** maxime autem apud Austriacos, qui eam oppugnare non destiterunt, eandemque, ad ipsum vsque finem tractatum, directe recipere abnuerunt: ita vt, quoties de negotio pacis consultaretur, mentem illi suam Legatis Polonicis et Electoralibus aperirent, qui eandem deinde Legato Gallico, Illustrissimo Antonio de Lombres, Domino de Herbingen, Loos et la Cloye, Comiti Consistoriano, Regiique Ordinis Equiti, (quo veniente Caesarei abire semper solebant,) exponebant.

Mense Decembri ineunte, ipse Rex Serenissimus, cum Serenissima Regina, Derfauiam venit, praesentia sua maturando pacis negotio auctoritatis Regiae auspicia commodaturus. Ibi Legatio Polonica Suecicae, per Dn. Legatum Gallicum, vltima-

riam

formata erant, vt Suecis probarentur. Nam nec tituli legatorum Suecorum recte expressi, ac dies et mensis, quo data essent, omissus erat. Quin et inusitatum sigillum Poloni finxerant, in quo eques Lithuanicum insigne clypeo, quo pectus tegit, Regni Sueciae insignia haud obscure praeferebat. Simul additum erat, eas litteras sigillo Regio firmatas, quum in eiusmodi negotiis sigillum Regni adhiberi debeat. Ita et tertium diploma, insuper habitis Polonorum minis, Sueci reiciebant. Ad

extremum tamen quartum, de quo prope iam desperatum erat, ab Akakia adferebatur: quod quum recte se haberet, cum Suecis permutatum fuit. Formulae diplomatum, et quae super iis disputata, insunt DIARIO EVROP. P. II. p. 122 sq. et LONDORPII Actis Publ. T. VIII. p. 507 sq.

* Conuentum Rex Poloniae ad mensem Martium eius anni indixerat: ad quem missi ab ipso Lescius, Prasmonius, Pacius, ab Imperatore Colouratus et Lifola. Aderant

riam declarationem super loco tractatum, monasterio nimirum Oliuensi, super praesidio, item et annona, veredariis denique, et aliis nonnullis Suecorum postulatis, dedit, x Decembris. Quae declaratio inferius adposita inuenietur. * Alia omnium Legationum dubia Gedanum differri oportuit. Quam urbem S. Regiae Maiestates, xiii Decembris, feliciter ingressae sunt. Sequuta deinde, xix Decembris, Haupti Vistulani occupatio est: quae tractatus istos haud paullo procliuiiores reddidit.

MENS. IANVARIVS AN. CIDIICLX

Legati Suecici, iiii. Ianuarii egressi Elbinga, postero die in vicinia vrbis Gedanensis a Legato Gallico salutati, et in ipsius rheda, transitu per urbem ciuibus plerisque improuiso, deducti sunt primum in villam Langfur: deinde postea, alio curru, in pagum Czopot iuerunt, qui ad monasterium Oliuense pertinet, et maiorem partem, iure emphyteutico, colitur a ciuibus Gedanensibus, quos loci, ad Balthicum littus siti, amoenitas illuc trahit. Hic eadem Legatio Suecica, toto hoc tempore tractatum, mansit: sed ita, vt, quoties de pace negotiandum esset, in Oliuense monasterium Legati excurrerent. In quo certa conclauia Legationi Polonae, certa item Suecicae adsignata erant, ea circum-

spectio-

Aderant et Houerbequius atque Somniti-
us, legati Brandenburgici, et Ianus Iulius,
(*Iens Iuel*) Danus. Praeter hos Lum-
branus, pacis procurator. Reperio inui-
tatos et Belgas fuisse. Actum potissimum
de loco ac tempore faciendae pacis: de
diplomatibus exhibendis: de rebus Dani-
cis. Vid. Postulata Commissar. Polon. por-
recta Christianissimi Regis Legato, Tho-
runii, m. Martio: quae, necdum euulgata,
inferius in Actis Pacificationis No. I. ex
egregio Codice Bibliothecae Zaluscianae

edidi. Sed tum quidem multa agendo, ni-
hil magnopere expeditum. Demum Var-
saviae, qua in vrbe Comitia celebraban-
tur, sententiae Foederatorum de loco pa-
cifero, Monasterio Oliuensi, coiere. Vid.
PVFENDORF. Rer. Brandenburg. Lib.
viii. §. 45. 47. 49.

** Vid. infra Obseru. vi.

* At non erat huic Diario adposita.
Ego vero illam, praeter alia ad rem per-
tinentia, aliunde suppeditavi, in Actis Pa-
cific.

G

spectione, ut utraque haec Legatio separatim, in monasterium, haberet aditum, neque altera alteri obuia fieri cogeretur. * Ceterarum pariter Legationum suis quaeque peculiaribus, in eodem monasterio, domiciliis excipiebatur. Quoties autem inter Polonicam et Foederatorum Legationes, de re communi, deliberandum erat, in conclavi Legationis Polonicae conueniebant tres istae Legationes, nempe Polonica, Caesarea, Electoralis. Atque hoc ipsum fiebat Gedani quoque, antequam Legati Poloni sedem caperent in pago Striss, qui Oliuensis pariter ditionis est, et eodem prope intervallo, quo Suecicorum sedes Czopot, a monasterio distat.

Ceterum totius huius tractatus acta quam simplicissime narraturus, recte et ordine me facere arbitror, si nomina Legatorum omnium, qui hoc tempore negotium istud arduum tractarunt, praemittam: ne iis quidem praeteritis, qui, etsi ad tractandum non admissi sunt, a Dominis tamen suis tractandi mandata habuerunt. Primo autem partium principalium Legatos nominabo. ** Ex parte Regni Poloniae, et Magni Ducatus Lithuaniae, *Iohannes Comes a Leszno*, Palatinus tum Posnaniensis, S. Reg. Maiest. Marefchallus, Generalis Poloniae Maioris, Mariaeburgensis et Corsunensis Praefectus,

cific. No. IV. vnaque addidi No. VI. responsionem Legationis Suecicae. De loco, auspicio ineundae paci, sigillatim egi Obseru. VII.

* Quod erat prudenter praecautum atque prouisum, illa in Polonorum Suecorumque acri aemulatione. Cuius documentum insigne aliud, ab Saluo commemoratum, refert CAR. OGERIVS Ephemerid. p. 223. Dicebat etiam, (Saluius) moris esse in colloquiis, quae inter

Suecos ac Polonos intercedebant in Borussia, ut in tabernaculo, in quo conueniebant, duae mensae adponerentur, quas tapes aliquis, siue velum interiectum, divideret, atque hinc Suecos suae mensae, Polonos item suae confidere, ac deinde velum trahi, ita ut e regione se inuicem intuerentur, manusque pileis eodem momento adhiberent. Conclauia autem, in coenobio Oliuensi, Polonicis Legatis alia, alia item Suecicis concessa erant, inprimis Reginae

Praefectus, postea Regni Procancellarius a Rege creatus: *Georgius Comes in Visnitz*, S. Rom. Imperii Princeps, supremus Regni itemque Campi Mareschallus, Generalis Minoris Poloniae, Cracouiensis, Sczepusiensis, Chmielnicensis, Nisinenfis, Pereaslauiensis, Olstinenfis, Casimirienfis Gubernator: *Nicolaus in Prazmow Prazmowski*, Supremus Regni Cancellarius, nominatus tum Episcopus Luceorienfis, Abbatiae Siecechouiensis perpetuus Administrator, Praepositus Cracouiensis: *Christophorus Pac*, Supremus Magni Ducatus Lithuaniae Cancellarius, Vilkouiensis, Koriericenis, Cleszczelensis, Ostrinenfis Gubernator: *Iohannes Andreas Morstin, de Raciborsco*, Referendarius Regni, Coualienfis, Zauichostenfis Gubernator: *Vladislaus de Naglowice Rey*, Thesaurarius Curiae Regni, S. Regin. Maieft. Cancellarius, Neocorcinensis, Libussienfis Gubernator: *Iohannes in Gnin Gninski*, Succamerarius Palatinatus Pomeraniae, Gnesnensis Gubernator.

Legati Suecici erant: Dn. *Magnus Gabriel de la Garde*, Comes in Lecko et Arensburg, Liber Baro in Eckolmen, Dnus in Habsal, Magnushoff et Hoyentorp, Regis et Regni Sueciae Senator, et Thesaurarius, Generalis Gubernator Liuoniae, et Locumtenens per Estoniam, Liunioniam et Ingriam, Militiae Generalis,

G 2

Iudex

Reginae consilio: neque illa ab se inuicem longe remota, quo facilius inter ipsos Gallus, sequester pacis, commearet. Vid. DIAR. EVROP. P. VIII. App. pag. 104.

* Recensentur in ipso Pacis Oliuensis prooemio, verbis ac titulis honorum fere iisdem, quibus hoc loco celebrantur. Ego quaedam quasi elogia, rudi penicillo adumbrata, infra in Obseru. addidi. Adfuerunt autem et aliorum Principum oratores: quos quidem singulos *ut tunc de nomini-*

bus, inquit KOCHOVIVS Climaet. II. p. 424. *cognoscere difficile fuit, sic nunc prolixam inserere nomenclaturam paginae onerosum foret.* Syndicum quoque Gedanensem CVRICVS in Chronico p. 382. memorat: neque dubitauerim, Vincentium Fabritium indigitari, cuius, per ea tempora, non infrequens mentio fit ab idoneis rerum auctoribus. Vir sane memorabilis, litterarum doctrina ciuilibusque prudentiae vsu conspicuus. Exstant illius orationes ciuiles, epistolae, poemata.

Iudex Prouincialis Westergothiae et Daliae, nec non Academiae Vpfaliensis Cancellarius: Dn. *Benedictus Oxenstierna*, Comes in Korsholm et Wafa, Liber Baro in Moreby et Lindholmen, Dnus in Coporium et Rosersberg, Regis Regnique Sueciae Senator, et Cancellariae Confiliarius: *Christophorus Carolus Schlippenbach*, Comes in Schoveda, Liber Baro in Liufula, Dnus in Salinge, Regis Regnique Sueciae Senator, et Consilii Bellici Praeses: *Andreas Guldenklau*, Dnus et heres in Schonesa, Ekeby, Hylinge et Hulterstadt, Reg. Maieft. Confiliarius Status, et per Pomeraniam Regiminis ac Consilii Status, vt et Supremae Curiae Iustitiae Praeses.

Legati Caesarei erant: *Franciscus Carolus S. R. I. Comes Colowrat*, Dnus in Reichenau, S. Caesar. Maieft. Confiliarius, Camerarius, Maioris Iudicii Prouincialis Adseffor, Regius Locumtenens, Regiarumque Adpellationum Praeses in arce Pragenfi: *Franciscus de Lifola*, Liber Baro a Thise et Marienfeld, S. Caesareae Maieft. Confiliarius Cameralis Aulicus.

Legati Serenissimi Electoris Brandenburgici erant: *Iohannes ab Hoverbecke*, in Eickmedien, Baranow, Geierswalde, Domkow heres, Electoralis Confiliarius Status intimus, et Electoratus Dapifer hereditarius, Praefectus Hohensteinensis: *Laurentius Christophorus*

* Christophorus a Parsberg, (ita enim illius nomen adcurate scribendum,) hereditarius in Iernit, Regis Daniae tum Aulicus. De eo curatius exposui Obseru. ix Acta diurna legationis suae ipse patrio sermone diligenter perscripsit: quae, ex Regio tabulario Hafniensi, Illustrissimi BERNSDORFII, Maecenatis optimi, summa benignitate mecum communicata sunt,

et Latine reddita inferius legi possunt.

** Atque eam Poloni quoque tacite auersabantur: rati duntaxat, Belgas magis Daniae rebus studere, quam intentos esse Poloniae commodis. De qua re, atque item de Honerto ipso, diligentius commemorauimus Obseru. x.

*** De iis vid. Obseru. xi.

**** Ita enim Poloni iam, in praeliminaribus

Stophorus a Somnitz, in Grumfsdorf et Drenow heres, Electoralis Confiliarius Status intimus, et Orientalis Pomeraniae Cancellarius, eiusdemque Ducatus Camerarius hereditarius, Lauenburgensis et Bitouienfis Praefectus: *Albertus ab Ostae*, in Narpken heres, Electoris Brandenburgici in supremo Prussiae Ducalis Appellationum Iudicio Confiliarius.

Ad Serenissimi Regis Daniae res agendas missus erat Magnif. Dn. *de Pasberg*. * Sed is, a Suecis, ad tractatum istorum consortium non est admissus. Ab Ordinibus Foederati Belgii aderat *Iohannes Honertus*, vrbis Dordracenae Senator. Sed nec is tractatibus manum ad mouere potuit: Suecicis Legatis Ordinum Foederati Belgii, quod belli tum Danici participes essent, Mediationem accipere nolentibus. ** Negotiis Principis Neoburgici *** inuigilabat missus ab ipso Confiliarius intimus, *Ioh. Ernestus a Rautenstein*. Captiuo tum Ducis Curlandiae et Semigalliae causam agebat *Melchior Felkersam*, Cancellarius Curlandicus. ****

Die VII Ianuarii An. MDCLX. — Legatus Mediator difficultates, circa commutationes saluorum conductuum et plenipotentiarum ortas, componere nitebatur. Commutari enim instrumenta nolebant Legati Suecici, nisi post visa et examinata eorum exempla, seu apographa. Tandem tamen iis persuasum est, vt

G 3

ipsa

naribus Thorunienfis, postulauerant, captiuo Duci Curlandiae vt liceret *aliquem suorum Ministrorum*, quocum de rebus suis conferre possit, informationemque necessariam dare, rel. Erat autem Felkersamius, praeter virtutes reliquas, spectatae dexteritatis, studiosissimus Principis sui, rerum patriarum peritia instructissimus. Superest in scriniis

Diarium ipsius Dantiscanum, quo dicta factaque sua, in Pacificatione Oliuensi, Theodisce exposuit. Illius copia quum mihi quidem liberaliter facta sit, gratia et indulgentia Viri magni, cuius nomen, quando ita vult, tacita veneratione colam: operae pretium duxi, vniuersum in Latinum sermonem, quo et ab exteris legatur, translatum infra producere.

ipsa genuina instrumenta ad fidas manus Legati Mediatoris deponerent. *

Die VIII. — Quum Mediator, praemissa Suecicae facilitatis praedicatione, Legatis Polonicis significasset, instrumenta Suecica penes se esse: Magnus Regni Polonici Mareſchallus, Lubomierſcius, conuentum Legatis indixit. Conuenere noſtri et Foederatorum Legati in Camera Regia: vbi Palatinus Poſnaniensis de Suecicis tam ſaluorum conductuum, quam plenorum mandatorum instrumentis retulit, eſſe ea in manibus Legati Mediatoris, nec cauſſae quidquam, quantum cognoſci haecenus poſſit, reſtare amplius, quo minus eadem, qua tradita eſſent, promittuntur recipiantur. *** Adfuturum mox Mediatorem: cui quale dandum ſit reſponſum, deliberandum iam eſſe. Seceſſere Legati Caefarei, deliberaturi de reſponſo. Interim ſuperuenit Legatus Mediator, et, occupato loco primario, *** diſſerere mox coepit de conſpicua Suecorum ad pacem alacritate. Sperare eos, intra menſem confici negotium poſſe, ſi inania diſceptationum, ex voto ipſorum, amputentur: nec vtique eſſe, cur a tracta vltius mora partes vllum exſpectent fructum. Haec praefatus, instrumenta ſaluorum conductuum, quae ſecum adtulerat, depromſit: vnum pro Legatis Polo-

* Addam explanandae rei verba PUFENDORFII, Commentar. de rebus Caroli Guſtaui Lib. VII. §. 4. quae ſic habent: *Primo congreſſu Lumbranus procuratorium Suecicum, cum Polonis, Caefare et Brandeburgico, coniunctim tractandi inſpicere cupiebat: et quum in eo nihil, quod deſideraret, inueniret, quaerebat, num Sueci procuratoria permutare, an deponere, et num exemplum, an autographum, ſibi conſignare malint? Sueci*

oſtentandae promittuntur ipſum autographum tradebant, idque permutare, quam deponere malebant, accepta a Lumbrano ſyngrapha, ne id aduerſae parti porrigat, niſi ab eadem omnibus viciffim procuratoriis exhibitis, aut, vbi non acceptetur, ipſum reſtituendum.

** Quippe, teſte PUFENDORFIO loc. comm. quod Sueci ſua procuratoria ſtatim ederent, id Polonis valde placebat. Caefarianis contra videbatur. *Ac dixerat Liſola,*

Polonicis, duo pro Foederatis. Plenipotentiarum item tum autographum vnum, tum exemplum eiusdem, adtulit: atque hoc quidem cum autographo tum illico collatum, atque apud Legatos Polonos relictum est. Quum deinde abiisset Legatus Mediator, rediere Caesarei. Simul mox ad examen Suecicorum instrumentorum accessum est, et in iis defectus aliqui adnotati. Qui quum non adeo magni momenti esse viderentur, consensum tandem est, vt plenaria mandata (plenipotentiae) mutuo tradantur, recipianturque, sic tamen, vt postea etiam in iis liceat defectus, qui deprehenfi fuerint, corrigere, eorumque correctionem mutuo vrgere. Sic itaque porrecta sunt Legato Mediatori plena mandata, seu procuratoria, omnium partium. Quae omnia in fine Protocolli huius adnexa legentur, Deo volente. Iuxta vero cum plenis mandatis commutata sunt instrumenta saluorum conductuum. *

Die ix. — In confessu Legationis Polonicae et Foederatorum Caesariani Legati defectus, in Suecicis instrumentis adnotatos, porrexere. In iis maxime vrgebatur omiffa mentio duarum vocum, *belli socios*: quas Caesariani, Regis Daniae caussa, additas volebant. Quae res quum moram tractatibus iniectura videretur,

non

Lisola, nimiam Succorum humanitatem sibi suspectam videri.

*** Illum Caesarei oratores ante tenuerant. Qui ne cederent Gallico, interesse eo praesente consultationibus recusabant. Et Gallicam opem, in pace concilianda, Leopoldus diserte reiecerat, quod sui legati Gallis priorem locum concedere non possent. Vid. PUFENDORFIVS loc. comm. Lib. v. §. 87 Quippe ab antiquo Imperator Romanorum habitus fuit pri-

mus inter Christianos Principes, et Caput totius populi Christiani. Humanitate autem gentium, atque etiam ratione, inualuit, primae vt dentur pacificatoribus. Vid. WICQUEFORT de l'Ambassadeur Lib. II. Sect. xi. item, HENR. COCCÉII Diss. de officio et iure Mediatorum pacis, §. 25 sq.

* At vero saluum conductum pro Caesarianis, et Polonis, PUFENDORFIVS l. c. refert, remissum fuisse: *illum, quia*

non nihil certatum est, num adeo efflictim postulandum sit a Suecis, vt eas voces addant. *

Die x. — S. Regia Maiestas conuocauit Senatum: vbi de necessitatibus et periculis Regni ampliter dissertatum est, iniunctumque Legationi Polonae, vt Legatos Foederatorum moneant, ne multis et non necessariis ambagibus pacem Poloniae maxime necessariam morentur, ** atque ideo ad Principes suos mature de iis, quae hic in disquisitionem ventura putent, scribant, quo de omnibus rebus plene instructi, tanto pronius in coepto pacis negotio progredi cum nostris Legatis possint, nec, ad quaeuis emergentia dubia, responsum Dominorum suorum expectare cogantur. Quodsi enim morosiores ad pacem fuerint Foederati; necessitate adauctam Poloniam vel particulari tractatu rebus suis, (id quod tamen abominetur, et longissime amotum Sua Maiestas cupiat,) consulturam. Legati Polonici, cum Legatis Foederatorum, senten-
tias

quia totus titulus Caesaris non exprimebatur: hunc, quia sigillum totum Regis Sueciae titulum repraesentabat: quem per etceterationes, quas vocant, incisum Poloni vellent. Id quod etiam Auctor anonymus Diarii, sermone Polono perscripti, in Zalusciano Codice testatur. Ceterum neque procuratoria, neque diplomata, ad me simul cum Diario PASTORII perlata sunt: ne tamen desiderarentur ab talium studiosis, aliunde quaesita exhibui in Actis Pacific. No. VII - XVII.

* Postulatum autem fuisse, vt adderentur, aut omisae ne fraudi essent Daniae Regi, adparet ex Legationis Sueciae, super negotio Danico, declaratione, quae inclusa est DIARIO EVROP. P. VIII. App. p. 29. et LONDORP II Actis Publ. T. VIII. p. 653. Suffecerit, hoc loco verba praecipua repetere: *Protestatio, occasione praetensae omissionis,*

*ratione Confoederatorum, de non praediuicando vel derogando negotio Danico, superflua est, quandoquidem constet et S. R. Maiest. Sueciae, et suis Plenipotentariis, Regem Daniae non esse Confoederatum Poloniae: quod nec Minister Serenissimi Regis Poloniae in Dania aliter profitetur. Sed vero haec ne Poloni quidem, quamquam tum Danicis rebus haud satis aequi, tacita ferebant, Legatumque Danum pacis negotio admo- uendum rebantur, quocumque ille nomine Rex consideratus, siue vt Confoederatus, siue vt belli socius, aut certe amicus et vicinus veniat. Vid. Responsum Commissariorum Polonicorum, ad declarationem Suecicorum, de negotio Danico, in DI-
ARIO EVROP. atque LONDORP II Actis loc. comm. Certe foedus aduersus Suecos Rex Daniae An. MDCLVII cum Polonis contraxerat: sed euaniuisse videbatur,*

tias et consilia sua conferre coeperunt, in aedibus Amplissimi Petri Hendreichii, viri in ciuitate Gedanensi primarii, et in Aula Regiis Maiestatibus, ac Senatoribus plerisque, iam dudum ob singularem ingenii dexteritatem, soliditatem iudicii, et rerum, quae in Orbe geruntur, peritiam dilecti. Aedes has, in medio vrbis foro, focer ipsius N. Spemannus magnifico sumtu struxerat, ornaueratque. Sed non exiguus iisdem cultus ac splendor, a genero, accessit. Nunc vero velario et tapetibus Regiis splendide instructae, consultationum sedes fuere, quoties Gedani de pace actum est. Quum, in iisdem his aedibus, Legati etiam Foederatorum omnes comparuissent, porrecta illis lectaque est protestatio Legationis Polonicae, ratione titulorum et insignium: qua declarabatur, quidquid, ea in re, Sua Maiestas in hoc tractatu, publicae tranquillitatis studio, gratificetur, * id, si pax forte non coaluerit, nullum S. Regiae Maiestati praeiudicium adlaturum.

Postea,

batur, pace inter Suecos ac Danos Rot-schildiae sancita. Inter haec Parsbergius causam Danorum, ipsum apud Poloniae Regem, non modo sermonibus agebat, de quibus vid. ipsius DIARIUM ad diem x Ianuarii, verum etiam scripto exponebat: cuius exemplum, ex tabulario Regio Haf-niensi, adtuli in Actis Pacificationis No. xviii.

*** Pacem Poloni maximopere maturabant, non solum pertaesi bellorum, sed vero etiam consiliis obnoxii Ludouicae Mariae, Regiae Coniugis: quam Artemisiam Polonam, Zenobiam Sarmaticam, Bellonam, Mineruam, belli pacisque ar-bitram adpellant: ego quidem alterum Vlysses stolatum. Regina autem incitamenta pacis priuatas causas plures habebat, de quibus infra Obseru. III. commemorau.

Adhaec Poloni ipsi morae omnis tunc certe impatientissimi erant, inprimis quod Moscua, induciis cum Sueco initis, impune per Lithuaniam grassaretur. Vid. PUFENDORFVS Rer. Brandenburg. Lib. VIII. §. 55.

* Quippe post acres disceptationes, longasque moras, Benedictus Oxenstierna demum inter tractatus, super deditio-ne Thorunii, peruicerat, vt titulis et insignibus Regni Sueciae Iohannes Casmi-rus, in diplomatibus, abstineret. Vid. PUFENDORF. Commentar. de rebus Caroli Gustau Lib. V. §. 119. pag. 502. sq. Qua de re sibi omnino gratulatur ipse Oxenstierna, in Narratione rerum, ad eum pertinentium, inclusa AVG. LVDOV. SCHLOEZERI Biographiae Suecicae, P. I. p. 492. Conf. Memoires sur la Lit-terature

H

Postea, quae Regia Maiestas, praesentibus aliis, Legationi Polonicae iniunxerat, in confessu isto Magnus Regni Cancellarius Legatis Foederatis proposuit, in hunc circiter modum: Sua Regia Maiestas de prouinciarum suarum salute, ita vt par est, sollicita, nihil magis in votis sese habere profitetur, quam vt pacem restituat Regno suo, aut, si bellum a lateribus eius omnibus propulsare nunc vniuersim nequeat, id saltem non cum tot hostibus manu, vt haecenus, distracta gerat. Quo in periculo Lithuania versetur, non modo nobis, quorum consilium et opem ingens ille, sed iam miserimus, Principatus implorat, sed et Excellentissimis Vestris iam dudum pernotuit. Certe ad desperationem paene redacta istic Nobilitas, quas iugo Moscouitico subducere laborauit, ceruices tandem, nisi propere subleuetur, submittere cogetur. Et idem periculum vicinae etiam Podlachiae Masouiaeque imminet. Summatim dicam: Eo res nostrae, diuersorum vndique hostium simul ingruentium vi, redactae sunt, vt iis nullum praesentius, nisi in pace hac, quam molimur, sancita, superesse remedium videatur. Quocirca S. Regia Maiestas ab Excellentissimis Vestris per nos, Legatos suos, iam enixe contendit, vt sequestratis omnibus ambagibus, ac modo seriissimis studiis coeptum negotium agant, et sociata nobiscum opera fideli, intra duos menses, si fieri vlla ratione poterit, ad exitum perducere conitantur: atque inprimis etiam a Dominis suis, necessitate Regni quam citissime illis exposita, plenam sibi facultatem ad subita etiam casuum impetrent, ne nouorum, ad singula, mandatorum expectatione, pacificationis cursus sufflaminetur.

terature du Nord, P. I. p. 107 sq. Formulam protestationis, cuius hoc loco men-

tio fit, infra in Actis Pacific. No. XIX. ex laudato Bibliothecae Zaluscianae Codice protuli.

netur. Ne finis in hac re inferiores Suecis, quos Christianissimi Regis orator ita instructos accessisse memorat, ut necesse non habeant Regis sui responsa, in hoc negotio, praestolari. Pollicetur sibi S. Regia Maiestas ab Excellentissimis Vestris promptissimam ac sollicitam, de rebus tam nostris, quam suis, adeoque et morae omnis omniumque tricarum impatientem curam. Si autem S. Regia Maiestas, id quod fata prohibeant, praeter omnem spem atque opinionem nostram, moras non dedito studio praescindi, sed nimia scrupulositate necti, animaduernerit: modos alios rebus suis, Regnique sui, consulendi, quantumvis inuita, Maiestas sua quaerere, ac, si aliter fieri non possit, diuissim etiam pacem inire cogetur. Id haudquaquam equidem sibi gratum, nec nisi ineuitabili necessitate excusandum consilium sincere, ac leuato iam velo, Excellentissimis Vestris aperit, ut, quam rem omnibus damnosam fore videant, eius necessitatem a nobis amoliri, alacribus animis studiisque conentur.

Audito hoc fermone, Legati Foederatorum non nihil secedebant. Paulo post autem reuersi, per Baronem Lifolam, * prorsus insperatam sibi esse hanc propositionem, et imprimis de pace particulari mentionem: quumque ex tempore, ad rem tanti momenti, responderi non possit, diem vnum ad deliberandum poscebant. Addebant idem Baro, non esse ullam causam de Caesareae Maiestatis, ad pacem, promittitudine dubitandi. Vbi ad rem deuentum fuerit, adpariturum, ex parte sua nullam fore remoram. Vtrinque deinde postulatum est, ut ista, quae inuicem nunc dicta essent, scripto comprehenderentur. Nec temperatum est a verbis

H 2

acrioribus.

protuli. Controuersiam autem ipsam, super titulis iis, tanto animorum motu agitatam, exposui Obseru. xxi.

* Deesse videtur verbum, *declarabant*, aut aliud quod simile. Certe sine hoc aut, tali oratio mutila.

acrioribus. Nam et Comes Colouratus, animo non nihil commotus, dixit, quod vni parti licebit, idem licebit alteri: et D. Houverbequius memorabat, Serenissimum quoque Electorem a Ministro Gallico aliquando ad tractatus particulares inuitatum quidem esse, sed eum minime vmquam aures commodare voluisse. * Speciatim etiam deinde, dum digrederentur Legati, Baro Lisola coram Cancellario Magno querebatur de propositione, ab ipso facta, et porro de suspicione, qua pars Caesarea apud socium Poloniae Regnum laboraret. ** Cras, inquit, patebit, quanto studio, et quibus stimulis Augusta Domus Austriaca ad pacem, inter Reges Septentrionales, conciliandam feratur. Legatio Polonica emollire conabatur, quae durius a Foederatis accipi videbat: verba sua non alio, quam in stimulum maturandae pacificationis, verti volentes.

Ac

* Conf. PVFENDORFIUS Rer. Brandeburg. Lib. VIII. §. 58.

** Caesariani autem tum maximo suspecti, quod pacem impedire modis omnibus studerent. Erat enim sine auctore sparsus rumor, conuenisse inter Imperatorem et Moscum, de diuidendo Regno Poloniae. Nam inter Caesarem et Moscum, inquit PVFENDORFIUS Commentar. de rebus Caroli Gustani Lib. VII. §. 4. conuenisse dicebatur, ut iste Poloniam vsque ad Vistulam, hic, quae ultra id flumen sunt, haberet. Quod quidem ex vano haustum, vulgatumque odio aduersus Austriacos fuisse, idem testatur Rer. Brandeb. Lib. VIII. §. 48. Conf. FRANC. WAGNERI Hist. Leopoldi Imp. T. I. pag. 70.

* De ea conf. PVFENDORFIUS Rer. Brandeb. Lib. VIII. §. 55. Formu-

lam ipsam, in Actis Pacific. No. xx. ex Codice Zalusciano depromptam exhibui.

** Pace Pyrenaea. Fuerat autem iam in Hageni conuentione Gallis iuxta et Britannis ac Belgis constitutum, id maxime agere et curare, ut inter Polonos et Suecos bellum quantocyus componeretur. Sed enim illa quum non satis succederet, repetitum salutare consilium ab Galliae Hispaniaeque Regibus fuit, Pace Pyrenaea. Atque ita sancitum Art. CI. — Mittere suos Legatos sine mora, ac curare, ut id, quod in Imperio prae manibus est, communi consilio peragatur: quo nomine et per interpositionem ipsorum bona promtaque tam omnium controuersiarum, quae Imperii quietem turbare poterunt, quam illarum, quae ab aliquot retro annis bellum in aliis tractibus Septentrionalibus excitarunt, compositio maturetur. Quod studium

Ac tandem a Referendario Regni concepta est declaratio, * qua factae propositionis mens placidioribus verbis explicata est.

Die XI. — Quod esset Dominicus, a deliberatione abstinuere Legati. A prandio tamen Legatio Caesarea S. Regiae Maieitati scriptum exhibuit, quo significabatur, inter Hispaniae et Galliae Reges proxime inito tractatu, ** conclusum inter alia esse, vt apud belligerantes in Septentrione partes, earumque Foederatos, vterque sese ad conciliandam pacem honestam interponat: eamque Mediationis operam a S. Caesarea Maiestate optatam. Scriptum ipsum infra adponetur, datum XI Ianuarii anno MDCLX.

Die XII. — Non fuit sessio publica, quia ad Polonicae Legationis declarationem, factam x Ianuarii, responsum parabant Legati Foederatorum: quod etiam postea exhibitum est. Id inferius

H 3

fuo

studium promouendae pacis Imperatori optabile iucundumque accidisse, potissimum ex ipsius ad Regem Hispaniae litteris, in DIARIO EVROP. P. III. p. 99. prolatis, intelligitur. Initium tale est: *Diligenter et diffuse nobis retulit Serenitatis Vestrae orator ad aulam nostram Residens, Marchio de la Fuente, quo studio et affectu eadem Ser. Vestra se in restaurationem pacis non magis inter se et Regem Franciae Christianissimum reconciliandae, quam in toto Christiano Orbe stabiliendae et assicurandae, tum inprimis in ea, quae ad asserendas quoque in illa rationes nostrae quietis et securitatis pertinet, impendat: nec poterat sane ad implendam plene fiduciam de affectu erga nos Ser. Vestrae quicquam accidere iucundius, quam quod ab eadem vota ac desideria aequae totius Christianitatis, e tam diuturnis et calamitosis bellis ad vniuersalem et stabilem tranquillitatem anhelan-*

tis, ac nostra non secundari, sed praeueniri videmus. Sicut igitur eo nomine Ser. Vestrae immortalis ab vniuersis bonis debetur laus et gloria: ita nos inprimis pro tam pio sanctoque zelo eidem immensas habemus gratias, optime sperantes, quandoquidem memoratus Christianissimus Rex eundem se quoque scopum spectare tam sancte profitetur, iamque adeo communi inter Vestr. et modo dicti Christianissimi Regis Ser. consilio statutum est, eo fine inita opera per suos, apud partes in regionibus borealibus belligerantes, eorumque peraeque Foederatos, se interponere, fore, vt diuina bonitas optimam hanc intentionem sua clementia felicitet. Scriptum autem Legationis Caesareae, quod, cum ceteris rerum monumentis, ab hoc Diario aberat, atque item Responsum Regis Poloniae, Actis Pacificationis No. XXI et XXII addidi, ex Codice Zalusciano.

suo loco legi potest, * tali initio: „Inprimis quidem in nupera con-
„ferentia, rel. Exin dati aliquot dies defectibus, quos Legati Polo-
nici, Caesarei, et Electorales, in plenis mandatis et saluis conducti-
bus Suecicis adnotauerant, qui infra suo loco exhibentur. **

Die xv. — Legatio Suecica Mediatori tradidit defectus, quos
in plenis mandatis et saluis conductibus Polonicis, Caesareis, et
Electoralibus adnotauerant, qui itidem infra exhibentur. *** Inte-
rim etiam propositionem suam, Suecis posthac dandam, Legatio
Polonica Foederatis exhibuit, potestatem faciens monendi, quae
putarent monenda. Simul etiam Dn. Mediator de inchoandis
Oliuae conuentibus, cum Legatis tam Polonis, quam Suecicis,
agebat. Simul et de modo tractandi, qua scripto, qua voce,
conciliare partes tentabat. Et inter haec aliquot iterum dies
consumti. ****

Die xviii. — Legatus Mediator, propositiones Suecicas
Polonicae et Foederatorum Legationi oblaturus, ex Oliuensi
monasterio Gedanum venit.

Die xix. — Loco solito Commissariorum nostrorum, cum
Foederatorum, h. e. Sacrae Caesareae Maiestatis et Serenissimi
Electoris

* In Actis Pacific. No. xxiii. quibus ex
eodem Codice inserui. Praecipua capita
refert PUFENDORFIVS loc. comm.
Id quidem, die xiiii Ianuarii, traditum
fuit in priuato Legatorum Polonicorum
confessu: de quo Auctor anonymus Dia-
rii ad h. d. exposuit. Venisse Legatum
Mediatorem, iisque, inter alia, commen-
dasse praecipue haec, vt, ex instituto
maiorum, voce ageretur, non scripto; ac
propositiones pacis, quam fieri breuissime
planissimeque possit, expedirentur. Actum
deinde, inter ipsos, fuisse de simultanea

Hispani mediatione; item de rebus Ducis
Neoburgici.

** At neque illi a PASTORIO exhi-
biti: nec mihi, quamquam non desuit
studium, explorare datum est, praeter
eos, quos ab Electoralibus notatos infra
in Actis Pacific. No. xxi v. adtuli.

*** In Actis Pacific. No. xxv.

**** Apud Auctorem anonymum Di-
arii reperio. per idem tempus cum Ge-
danensibus actum, de rebus suis, fuisse:
consultatum de admissione Legati Belgae,
ad

Electoris Brandenburgici Commissariis, fuit confessus. Initio confessus, Palatinus Pofnaniensis propter aliud negotium aberat. Magnus Regni Cancellarius breuiter finem instituti conuentus exposuit: agi nimirum de propositione tractatum, Legato Mediatori quam primum reddenda. Sed audire paratos Commissarios Polonicos, numquid prius circa eam monere velint Commissarii Confoederatorum. Caesareus Legatus, Dn. Comes Colouratus, respondebat, in se quoque et collega suo non fore moram, quin propositio subscriptione nominum firmetur, et postea exhibeatur: vnum tamen adhuc desiderare se, vt, quo loco in propositionis Caesareae Articulo mentio sit *periculi*, * ibi vocabulum *extremi* addatur. Cancellarius Magnus reponebat, iam ante de hoc Articulo actum consensumque esse, quomodo exprimendae sint causae, quibus S. Caes. Maiestas impulsæ sit ad ferenda auxilia. Et esse toto Orbe manifestum, quid Maiestas Sua in gratiam Poloniae fecerit. Nunc verba propositionis mutari non posse amplius, nec tempus permittere, quia Legato Mediatori iam expectanti reddenda sit propositio. Referendarius Regni pleniorum causarum belli auxiliique lati expositionem ad manifestationem, non ad propositionem,

ad pacis negotium; item, praeter alia, de subscriptione propositionum.

* Illius mentio facta ipso in Caesareae propositionis prooemio: in quo omnino inerant, quae concoquere Poloni haud possent. Eos nimirum *enixe flagitasse* auxilium Imperatoris, in eoque *unicum periculi remedium* positum fuisse. Atque haec in superiore conuentu disceptata, et a Polonis tamquam seruilem circumlocutionem, (vtar enim illorum vocabulo,) reiecta esse Auctor anonymus, ad diem

xvii Ianuarii, memorat. Iam vero Colouratus inferi etiam istis, aut certe in margine addi illud *extremi* cupiebat: Polonis multo maxime indignantibus. Necdum enim imminuisse sibi extremum periculum, nec in Imperatore vnicum auerruncandi remedium fuisse. Post acres concertationes, demtis verbis, *periculi remedium*, res tandem inter eos composita. Sed quod substitutum est vocabulum *exitii*, vim tamen potestatemque *extremi periculi* in se continet. Iuuat autem verba ipsa retractati prooemii, ex DIARIO EVROP.
P. IV.

positionem, pertinere dixit. Magnus Cancellarius rursus aliquid de verbo *Vnici*, quod Caesarei Legati inferi voluissent, monuit: sibi et collegis suis videri, id verbum Regno Poloniae non parum fore praeiudiciosum. Et post Deum Opt. Max. non paucos etiam alios, tum Principes, tum populos, laboranti Poloniae subuenisse. Adquieverunt Legati Caesarei. Sed mox quum in propositione * mentio fieret securitatis et executionis pacis, specialiter et separatim faciendae, pertenderunt Legati Confoederatorum, securitatem, et executionem pacis, ut praecipuum punctum tractatum, non separato et speciali, sed vni eidemque actui includi debere. Post aliquas vltro citroque factas obiectiones et solutiones conclusum, ut verba propositionis ita concipiantur: „Communis securitas et executio „pacis simul determinetur, et firmetur cum debitis cautelis.„ Dein Legati Caesarei de defectibus saluorum conductuum agere coeperunt. Circa illos certa a se exhibita postulata. Ad haec vero tacere Suecos, sed vicissim tantum sua adferre. In ista igitur re vrgendam omnino satisfactionem: etiam rursus se, ad postulata sua, requirere responsum. His peractis, Caesarei Legati abiire.

Paullo post a Secretario Legationis adductus Legatus Mediator, locum Caesarei occupauit. Ad quem conuersus Palatinus Posnaniensis aiebat, propositiones ipsi exhibendas a prandio paratas fore: nunc enim eas, vltima manu addita, munde describi. Post prandium fieri posse earundem propositionum permutationem, si ita visum fuerit Legato Mediatori. Idem Palatinus postulata

P. IV. pag. 149. et LONDORPII Actis Publ. T. VIII. p. 652. subiicere. Ita habent illa: *Cum Sacrae quondam Caesareae Maiestat, diuinae memoriae Ferdinando tertio, dum Imperii gubernacula mo-*

deraretur, nihil antiquius fuerit, quam ut exortum in Polonia bellum mediis suauibus, et amica officiorum interpositione, sopiret, nec inclyti Poloniae Regni, suppetias vi foederum antiquorum enixe flagitantis,

lata Caesarianorum Legatorum proponebat, ad ea responsum et satisfactionem a Suecis tandem dari requirens. Legatus Mediator respondit, promississe Suecos responsum, et satisfactionem, circa desideratam saluorum conductuum reformationem. Sed quoniam Rex ipsorum trans mare iam degat, non posse certum tempus vel nominari, vel, si nominetur, seruari. Postea lecta est charta, in qua scrupuli quidam, a Suecis propositi, et iuxta in margine addita responsa continebantur. Electorales Legati, inter alia, saluos conductus vrgebant, eos sine defectibus sibi dari a Suecis volentes. Mox de securitate tabellarii publici multis actum est. Legatus Mediator postae Elbingensi eam securitatem, qualis antehac fuerit, nomine Suecorum postulabat: hos adeo cordi sibi eam rem habere adfirmans, vt, nisi compotes voti fuerint redditi, abitum omnino minentur. Aliqui ex Commissariis nostris regebant, bello hoc Suecico nullos Gedano tabellarios Elbingam commeasse, postamque istam penitus interim cessasse. Quum diuersum ab aliis referretur, iussum est inquire, an tabellarii Elbingam Dantisco commearint, aut quo tempore commeare desierint. Compertum est, xxvi Septembris circa initia obsessi Haupti postam illam intermissam. Magnus Mareschallus aiebat: Posito, commeasse ante Mariaeburgi et Haupti obsidionem tabellarios Elbingenses, nunc tamen liberum illis cursum permitti non posse, nec debere. Nulla enim iam commercia cum Elbingensibus haberi mercatoribus: cum Generali de Linda rationem belli nulla

permit-

tantis, voto prius condescendere voluerit, quam saepius oblata reiectaque penes Suecos, belli ac rerum alienarum semper audos, praeter spem Caesarea mediatione, tentatisque frustra compositionis aditibus reip/a comprobasset, unicam exitii, quod

vicino foederatoque Regno hostibus undiquaque irrumpentibus proxime impendebat, auertendi rationem in armorum suorum cum Polonicis coniunctione superesse.

* Artic. I.

I

permittere. Electorales Legati aiebant, non habere Suecos, cur de Serenissimo Electore, ratione postae, conquerantur: habere Serenissimum Electorem, cur conqueratur de Suecis. Permittere Electorem, ut Sueci utantur liberrime posta ordinaria: sed eam a Suecis haftenus infestari. Huius itaque securitati, ante omnia, consulendum esse.

Ista quum ex occasione scrupulorum Suecicorum, qui, una cum refutatione adiecta, ex charta legebantur, agitata vtrimque essent: Legatus Mediator ordiebatur dicere, Suecos, quantopere ad pacem inclinati sint, etiam eo ostendere, quod his diebus ineuntes tractatus pacis, sollemni precum religiositate, auspicati sint;* tum quod primi propositiones pacis offerre occupent. Quum hoc diceret, expediebat simul chartam, quam sibi memoriae causa, non vero ut partibus eam offerret, a Suecis datam esse aiebat. Magnus Cancellarius Lithuaniae dicebat: A nobis primum exhibendae sunt propositiones, quia nos primum sumus laesi. Regni Referendarius: Si dare voluerunt Sueci propositiones suas, dandae erant scripto, et apud nos relinquendae. Palatinus Posnanienfis: Conclufum est antehac, inquit, simul et eodem tempore vtrimque

* Neque vero Poloni, ea in re, quidquam Suecis concessere. Adeo parem, in illis, religionem laudat KOCHOVIVS loc. comm. p. 425. *Quia, inquit, ab exhausto bonorum fonte, Deo, procedunt omnia, pax vel maxime, — hinc eo nomine per omnes basilicas sollemnes indictionis supplicationes, fervebantque votis templa et pulpita tam Catholicorum, quam quae sibi Augustana Confessio vindicat.*

** Exstat formula in DIARIO EVROP. P. VIII. App. pag. 21. item apud LONDORP. T. VIII. p. 651. RUDAVSCIUS Hist. Polon. Lib. IX. pag. 446.

parte aliqua truncatam dedit: summa capita KOCHOVIVS loc. comm. p. 424 sq. et PVFENDORFIUS Ref. Brandeb. Lib. VIII. §. 56.

* Adeo sane, quod vinculum amoris esse debet, quemadmodum SENECA ait, odii causa fuit, idem velle. Res autem ipsa ex scriptoribus superiorum temporum, praesertim LAETO et VARILASIO, nota etiam iis, qui nihil aliud norunt. Ceterum Carolus V. quam recte id fecerit, alii viderint. Galli quidem sua in se exempla aequius ferant.

** Vid. in DIARIO EVROP. loc. comm.

que dandas, et accipiendas esse propositiones: ni hoc fiat, Suecicas istas audiri non posse. Magnus Cancellarius: Nostrum non est cedere hac in re: prior audienda est propositio nostra. Consentientibus itaque omnibus, audita est propositio nostra, legente eam Regni Referendario. ** Legatus Mediator aiebat, admodum longe distare inter se partes, et prorsus hic idem euenire, quod olim inter Carolum V. et Franciscum I. contigerit. Quum enim Carolus V. Galliam transiens, de promissa Mediolani inuestitura admoneretur, *se quidem*, dixit, *velle, quod Rex Galliae velit*: ceterum rem differendam, donec e Regno alieno, in suum solum, peruenisset. Flandriam ingressus, quum iterum a Gallo admoneretur promissi, negauit aliud se dixisse, quam *velle se id, quod Rex Galliae velit. Velle ipsum Mediolani possessionem: se eandem non minus velle.* * Adplicabat idem Legatus historiam ad rem praesentem, quod nimirum Suecia, et Liuania etc. etc. etc. vtrimque petantur, sed diuerso modo. Postea coepit is legere propositiones Suecicas. ** In iis propositionibus, quum circa finem earum memoraretur, aliquas istarum rerum, quas Sueci postulent, iam antehac in Oldenslo, et Wismariae, ex parte concessas esse: ***

I 2

quid

comm. p. 26. et apud LONDORP. p. 652.

*** Verba sic habent: De hisce conditionibus ante sesquiannum actum, ac fere conuentum fuit Oldestaniae et Wismariae, cum spe data, Poloniam iis praestandis non magnas difficultates moturam esse. Quae tum Wismariae, inter Regem Sueciae, Legatumque Gallum atque Belgam, fuerunt actitata, late exposuit PVFENDORFVS Commentar. de rebus Caroli Gustavi Lib. V. §. 88. cuius verba in praesenti adponam: Nec recusaturi erant (Poloni) partem Borussiae, hypothecae titulo, Suecis relinquere, postquam tota ea

provincia carere non possent, quae vitalis quasi eius Regni spiritus sit. — Ast sequefres intellecta Polonorum sententia Wismariam profecti sunt, ut Carolum Gustauum ad planiorem declarationem permoerent. Qui et Lumbrano testabatur, ut Moscum ad pacem impelleret, ac Danico negotio eo acrius incumbere posset, se quinque uncialium millionibus contentum fore, imo et tribus, modo Legati congressum accelerent: cui summae etiam detrahendum sit, quantum Ragozius Polonis ex pacto debebat. Pro qua summa Mariae-burgensem Palatinatum hypothecae loco retinere

quid eo velint Sueci, et quo respiciant, explicare coepit Legatus Mediator: et inprimis de millionibus, in redemptionem Prussiae, ex parte Poloniae concedendis, aut concedi visis, non pauca dixit. Mentionem nimirum aliquando et a se, et a Legato Ordinum, Isbrando, factam quinque, aliquando duorum millionum: sed mox iterum controuersiam fuisse, quales milliones intelligendi essent, an librarum Polonicarum, an thalerorum? Commissarii nostri regerebant, fieri posse, de istis rebus in discursu aliquando mentionem incidisse, sed a nullo umquam Commissario seu Plenipotentiario Polonico, serio de his tractatum. Ceterum de his et aliis rebus, in propositione comprehensis, fore locum dicendi, ubi ea recepta fuerit. Postremo concludit Palatinus Posnaniensis, propositionem Suecicam nunc utique recipi non posse: sed prius super tota hac re colloquium et consultationem, cum Colligatis, haberi oportere. Ita finita est haec sessio, et indicta alia sessio, in horam quartam pomeridianam. Propositionem Suecicam etsi non requirerent Com-

retinere velit. Qua Regis declaratione Lumbranus contentum se ferebat. Idem negotium Vismariae agebat Isbrantius. — Unde petebat, ut Rex extremam sententiam circa pretium pro reddenda Borussia panderet: spe facta, non praeniam solum conuentionem, sed et ipsum tractatum ocyus successurum, dummodo summa sit moderata, et praesentibus Poloniae viribus accommodata. Quo fine unam millionem vncialium proponebat: super quo, si Regi videatur, cum Polonis acturus sit. — Cui Rex respondebat, — dignitati suae rerumque suarum praesenti conditioni haud congruere, petitam declarationem edere. Nec ulla se necessitate urgeri, ut Borussia decedat; eoque par esse, talia sibi offerri, quae istam cessionem solari queant. Quod

propositam millionem spectet, se quidem tres milliones daturum, si Borussia sibi relinquantur. Vtrisque tamen id responsum scripto tradebatur, — pro Borussia extremum redhostimentum, quod acceptari possit, quinque milliones fore: ut tamen hoc postulatum de satisfactione, pro cessione Borussiae, vim obligandi non habeat, priusquam ad tractatus accessum sit, et quidem his legibus, ut successio Regni Poloniae neque Austriacis, neque Moscis datur, ne Borussia in manus tam potentium Principum Sueciae infestorum incidat, ac ne ipse Borussia teneatur excedere, quoad conuenta pecuniae summa soluta sit. — Ad haec Isbrantius regerebat, — quinque milliones exsoluere supra vires Polonorum esse, et Polonos ad desperata consilia impulsurum

Commissarii nostri: sponte tamen, quasi non animaduertentibus illis, reliquit eam Legatus Mediator; relictam accepit Secretarius Legationis.

Hora quarta, conuenere Commissarii Poloni, cum Commissariis Confoederatorum. Palatinus Poseniensis breuiter, quid inter Commissarios Polonos, Electorales, et Legatum Mediatorem actum sit, repetiit. Intellexisse se ex illo, Suecos non per scripta agere velle. Lectas illi esse propositiones Polonicas, et Confoederatorum. Legisse et ipsum Suecicas: quas tamen sibi, memoriae tantum causa, non verò vt eas partibus exhiberet, redditas esse dixerit. Nec receptas illas a se, quia non erant authenticæ, et multis modis imperfectæ, quum præsertim nulla, in iis, mentio Colligatorum fieret: interim tamen ab illo seu sponte, seu casu, relictas. Consultandum nunc de modo accipiendi et commutandi propositiones. Lecta igitur primum propositio Suecica, quam, loco Memorialis cuiusdam, datam sibi dixerat Legatus Me-

I 3

diator.

pulsum iri, vt cum Mosco transigant. Neque vero res composita tum fuit: licet promittente Legato Gallico tricies centena florenum Polonicorum millia. Id quod PVFENDORFIVS loc. comm. Lib. VI. §. 74. refert in hunc modum: Lumbranus, Legatus in Polonia Gallicus, superiore anno (1658) Vismariam accedens, confirmabat, Polonos serio in pacem inclinare. — Tantum super Borussia difficultatem superesse, cuius nullam partem Suecis relinquere possint, aut velint. — De Borussia Polonos pronuntiasse, si obstruatur guttur, quid de vita futurum? Pro eius tamen restitutione duos miliones florenorum Polonicorum offerre. Quæ summa Suecis aspernanda videbatur, quum Polonici Legati iam Holmiae tres uncialium miliones, præter totam

Liouoniam, obtulissent. Sed Lumbranus non nisi de tribus florenorum Polonicorum millionibus spem faciebat. Contra Sueci hanc summam augendam contendebant. Conf. LEONIS AB AITZEMA Commentar. de rebus Foederati Belgii T. IV. p. 263. Ceterum Legatos Polonos eos, quorum supra mentio facta, Ioh. Lescinium, Lencicienssem tum Palatinum, ac Danielem Narusseuicium, (RYDAVSCIVS et PVFENDORFIVS Alexandrum Narusseuicium adpellant,) Lithuaniae Referendarium, fuisse satis constat. Cuius legationis Diarium PASTORIVS, ab Lescinio inter conscios arcanorum adscitus, perscripsit: quod necdum editum Bibliotheca Zalusciana adseruat. Vid. PASTORII Flor. Polonic. Lib. VII. pag. 533.

diator. Quum ad verba illa, de actis in Oldenslo, et de pecuniis, in pretium amissorum dandis, deuentum esset: retulit Palatinus Posnaniensis, quales discursus illis temporibus, de hoc argumento, alicubi habiti sint, sed a nullo tali, qui potestatem tractandi habuerit. Et fuisse, eodem tempore, multos etiam discursus in contrarium. Ipsam Serenissimam Reginam tum dixisse: Plures milites, quam aureos, iam esse in Polonia. Dixisse alium magni nominis Senatorem: Facilius nobis, per duos annos bellum gerere, quam dare duo millia thalerorum: et similia.

Postea ad rem ipsam ventum, et facta a Palatino Posnaniensi propositio: Per scripta omnino agendum. Si noluerint Sueci, quid tum agendum? Itum est per suffragia. Omnes Poloni Commissarii, praeter unum, qui aegre adductum iri Suecos aiebat, vt scripto agant, consensere, vt per scripta agatur: sequuti fere primam, et nempe proximam a proponente Palatino, sententiam Magni Mareischalli. Eandem acerrimis rationibus propugnabant Caesarei, inter alia hoc quoque adseuerantes, S. C. Maiestatem nolle, vt sui Legati aliter agant, quam per scripta. Electorales pariter omnes, vno ore, eandem sententiam defendebant. Rationes et argumenta, quae tum a diuersis prolata sunt, in ordinem et numerum relata, peculiaris charta sub lit. --- exhibebit. * Solutae etiam

* KOCHOVIVS Climact. II. p. 423. *Per scriptas schedulas vt partium desideria proferant, concludere: seu vitandis verborum offensionibus, vt sit inter suspicaces, ac necdum amicos, seu quod effata oris interpretando eludi, aut retrahantur negando possint: quae vero stilus paginae inarasset, inficiari nequeunt, manetque indubitatum semel placiti documentum. De*

Caesareis autem et Brandenburgicis, speciatim PVFENDORFIVS Rer. Brandenburg. Lib. VIII. §. 58. ait: *Nostri praecipue ingerebant, per colloquia facile ansam diuisioni inter Foederatos praeberi posse. Caesareis peculiaris ratio erat, quare scripto agere vellent, quod Gallum sequentem nollent agnoscere, nisi Hispano iunctum. — Ast Electori haud visum scriptis abstinere*

etiam obiectiones: Male videri, plus temporis hunc per scripta agendi modum absumere. Et si plus etiam temporis requireret: pensari tamen hanc impensam temporis ea vtilitate, quod solidiori fundamento innixum opus tractatum felicius procedere poterit, et facilius finiri. His actis, proposuit Palatinus Posnanienfis, an et quomodo reddendum Memoriale Suecicum, a Legato Mediatore relictum? Marefchallus dixit: Memoriale illud penitus pro non recepto habendum, reddendumque esse, quia soliditates nullas habet, et quia in eo nulla est mentio Colligatorum nostrorum. Cancellarius Magnus consensit. Et sic porro reliqui omnes etiam Colligati. Conclufum, vnum ex Commissariis nostris deputandum, qui Legato Mediatori referat, quid in praesente sessione, de ratione agendi per scripta, item de ratione Memorialis Suecici non recepti, actum definitumque sit. Inuitatus comiter, designatusque ad eam rem est Dn. Rey, Thesaurarius Curiae, et Cancellarius Serenissimae Reginae. Qui voluntati totius Collegii cedens, die sequenti, xx Ianuarii, Oliuam ad Legatum Mediatorem abiit.

Die xxii. — Hora decima antemeridiana, conuenere Commissarii nostri, apud Regni Campique Marefchallum, graui catarhi in dentes et gingiuas decubitu laborantem. * Hora vndecima, iidem loco ordinario cum Confoederatorum Legatis, Caesareis

abstinere, vitandae cauillationi. Atque haec mihi propiora vero videntur, quam quae idem prorsus contraria tradit, Commentar. de rebus Caroli Gustavi Lib. vii. §. 4. sequutus Suecorum narrata. Praeterea alias quasdam causas PASTORIUS paullo inferius refert, ex scripto, cuius exemplum, hoc loco promissum, ad me quidem cum hoc Diario non peruenit.

* In eo confesso, singulis praecipuum aliquod propositionis argumentum, quod ab dubiis vindicarent, commissum esse, Anonymus in Diario prodidit: sibi vindicias obtigisse Lithuaniae, Liuaniae, Curlandiae. Quem locum haud praetermittendum putavi, quod, in indagando eius Diarii auctore, coniecturam mihi quidem non vanam alibi praebuit.

reis nempe, et Electoralibus, sessionem habuere. Ibi Palatinus Posnaniensis dixit, conuentum hunc more solito, quum dies Iouis ordinariis sessionibus publicis, consensu omnium Legatorum, destinatus sit, indictum, audiendoque inprimis D. Rey, Thesaurario Curiae Regni, et Serenissimae Reginae Cancellario, dandum esse, qui, quid apud Legatum Mediatorem effectum, relaturus sit. Dn. Thesaurarius Rey, quid actum ibi sit, exposuit. Venisse se nomine Legatorum omnium ad ipsum, tum vt pacis studium etiam sic ostenderent Dni collegae sui, tum vt ipsi Legato Mediatori labor in urbem veniendi remitteretur. Scopum vero aduentus sui esse, indicare, Commissarios collegas suos, vt et Colligatorum legatos, modum per scripta agendi deferere nec velle, nec posse, ob rationes multiplices: 1) morem et vsum communem, inter omnes bona fide agentes vsitatum: 2) quia ita Varſaviae iam coeptum sit agi: 3) quia Caesarei et Electorales de modo isto, ad Principes suos, scripserint, ab iisque mandatum acceperint ei insistendi: et sic porro rationes ceterae, quae in scripto peculiari exstant, decente facundia adlatae. Hoc quoque Mediatori Legato se nomine Collegii totius significasse, scripta omnia authentica mutuo adferenda atque exhibenda esse. De propositionibus Suecicis monuisse, eas ideo

* De quo passim ADAM. ADAMI in Hist. Pacificationis Osnabr. Monasteriensis. Conf. Negotiations secrete, touchant la paix de Munster T. II. P. II. p. 4. sq.

** Velut in pangendis induciis sexenibus: item in Stumdorffianis, quarum tum diserte Legatum Gallum meminisse comperi. Et in his quidem vsurpatam rationem eam GAR. OGERIVS, qui ipse

interfuit, accurate eleganterque descripsit in Ephem. p. 268 sq.

*** In Bromſebroensi quidem pacificatione, scriptis inter se agere constituerant, commendante hoc tale consilium ipso conciliatore pacis, Casp. Coignetio Thuillierio, Legato Gallo. De quo BOECLERVS, in Hist. belli Sueco-Danici, Lib. III. p. 268. ita refert: *Post salutationes litteris nunciisque factas, Legatus Gallicus,*

ideo non receptas, quia nec authenticae fuerint, nec mentionem Colligatorum contineant. Legatum Mediatorem gratias egisse pro honore: eundem ad aliqua respondisse ex tempore: cetera ad colloquium cum Suecis reseruasse. Ex suo sensu, quasi in arena, ita ad quaedam ipsum respondisse: Monasterii quidem per scripta tractatum esse: * sed id ideo factum, quia ibi diuersi Status, Principes, Ciuitates tractauerint. Alibi, vt inter Polonos et Suecos antehac, ** item inter Danos et Suecos, *** Gallos et Hispanos, **** sine scriptis tractatum. Itaque optare se, vt declarationes praecipuae, et conclusiones, tantum scripto dentur. Quod ad Caesarianos adtineat, quia illi Mediationem non recipiant, scripto cum illis agendum esse, Suecos ipsos concedere. Talis fuit relatio Dni Rey: cui gratiae actae a Caesarianis, et toto Collegio, pro labore. Porro autem, quia Legatus Mediator ad Suecos detulerat a D. Rey proposita, conclusum est, eius reditum et responsum expectandum esse.

Die xxv. — qui est Conuersionis Paulli, hora quarta conuenere Legati Polonici cum Brandeburgicis. Adfuit Legatus Mediator, et a Suecis scripta aliqua adtulit. Primum erat de postis. Secundum continebat propositiones Suecicas, manu Secretarii

Gallicus, antequam congredierentur, cum Suecis egit de modo et consuetudine tractandae pacis: atque, ex sententia Danorum, scripturam et sequestrium operam colloquiis praetulit, in quibus ad asperiora verba posset deueniri. Conf. LOCCENIUS Hist. Suecanae Lib. IX. pag. 682. Sed mox adparuit, magis intricari res scriptis, atque negotium pacis optatae distrahi. Igitur satius visum fuit, opera tan-

tum vti sequestrium, inprimis Thuillerii. **** Velut in pacificatione Pyrenaea. Vid. GVALDVVS PRIORATVS p. 35 sq. Praeterea et Belgicos, cum Hispanis, tractatus Lumbranam adlegasse, reperio. Perperam profecto. In his enim pleraque per scriptiones fuisse expedita, tot earum exempla testantur apud AITZEMAM, in Hist. pacis a Foederatis Belgis tractatae. (Lugd. Batav. 1654. 4.)

tarii Legationis ipsorum subscriptas. Tertium, Responsum ad defectus. * Quartum, Memoriale continens certa postulata. ** Omnia haec lecta clara voce, a Dno Cancellario Regio. Mox de receptione, et commutatione, propositionum deliberatum. Nostri commutationem statim fieri volebant, quia, ut id fiat, conclusum ante fuerit, simul atque authentica a Suecis adlata foret propositio. Ab ea conclusione non recedendum. Electorales exemplum sibi propositionum dari volebant, et moram aliquam temporis, ut recte perlegere atque examinare possent, quia probrosae vellicationes et acerba dicta contineantur, in ipso propositionum exordio. *** Legatus Mediator negabat, licere sibi dare propositiones Suecicas, nisi simul recipiat alterius partis propositiones. Electorales non desinebant instare, ut differretur commutatio propositionum, donec collatio cum Caesarianis facta fuerit. Nostri moram nullam admittebant, **** identidem factam ante conclusionem urgentes. Illi usque rem ad crastinum differri petebant. Quum diu ultro citroque disputatum esset, et ipsa etiam S. Regia Maestas consulta, tandem post horam octauam conclusum est, ut in crastinum differretur commutatio.

Die xxvi. — Hora decima adfuerunt Commissarii nostri, (excepto Palatino, qui minus bene habebat,) una cum Legatis Colli-
gatorum. Cancellarius Regni referebat, propositiones Suecicas
a Media-

* f. Declaratio super adnotatis defectibus, in saluis conductibus Suecicis, pro Commissariis Polonicis et Caesareis. Formulam ipsam in Actis Pacific. No. xxvi. ex Codice Zalusciano protuli: itemque Responsum ad Declarationem — N. xxvii.

** Quod vid. ibidem No. xxviii.

*** Tali exordio propositiones Suecicae in negotio pacis, cum Legatis Caesareis et Brandenburgicis, instituendo exstant in DIARIO EUROP. P. VIII. App. p. 34. et 38. et apud LONDOP. T. VIII. p. 654. sq. Illud inprimis aduersus Electorem contumeliosis verbis, acerbisque exprobrationibus refertum est: velut qui
fidem

a Mediatore Legato heri adlatas: debuisse fieri commutationem: sed quia non omnes Legati Colligatorum adfuerint, (Caesariani enim abfuerant,) dilatam esse illam in diem hodiernum. Nunc autem paratos se, propositiones iam subscriptas tradere Mediatori Legato. Ceterum cum ipso Mediatore disceptari adhuc, an omnia, quae in posterum commutaturae sint partes, authentica esse debeant, an Copiae, seu exempla, sufficiant? Copias equidem facilius olim, si res ita tulerit, a Mediatore Legato repeti posse, quam authentica a Suecis. Et deinde in Copiis amputari, per Mediatorem, posse aculeata et laesura. Caesariani per authentica scripta potius agendum existimabant. Neque tantum Mediatori permitteri volebant, ut, quae vellet, amputaret, et circa scripta partium disponderet, ex arbitrio suo. Postea tandem propositiones commutatae sunt, * subscriptae manibus Secretariorum Legationis. Redditum item Memoriale, in Originali; Declaratio etiam super Adnotatis. Ante discessum, monuit Mediator denuo de modo per scripta agendi: sed si inter partes tandem conuenerit per scripta agere, saltem se, Mediatorem, ad istum modum adstringi non posse, nec debere. Satis fore, si declarationes scripto comprehensas tradat. Alia, quae quasi ex suo sensu proponat, aut quaerat Mediator, antequam partibus persuadeantur, mutabilia esse, nec scribi statim debere. Et nimium Mediatoris laborem fore, si omnia eius-

K 2

modi

fidem venalem haberet, ac contra ius fasque Suecos armis esset prosequutus.

**** Causam reddit PVFENDORFVS Rer. Brandeb. Lib. VIII. §. 58. hanc: Quod iidem metuerent, ne Caesarei prius in aulam referre, ac forte protestationem interponere velint. Rem autem

omnem Auctor Anonymus ad h. d. copiosius enarrauit.

* Volentibus Caesarianis, inuitis Brandeburgicis: de quibus ait PVFENDORFVS l. c. *Consultus Caesaris primarius Legatus, Franc. Carolus Colobratius* respondebat, se ob iniuriosa dicta per mutationi propositionum haud intercessurum,

modi scribere cogeretur. * Electorales vereri se aiebant, ne, hac in re, a Caesarianis Legatis separarentur: a quorum methodo quam minimum secerni vellent.

Die xxix. — Debat haberi conuentus ordinarius, cum Colligatis, et iam tum nostri, tum Electorales, aderant. Caesariani pariter adfuissent, nisi iussu nostrorum Legatorum moniti essent, expectari Legatum Gallicum. Sed et hic, frustra aliquamdiu expectatus, non venit. Ita hoc die nihil effectum. **

Die xxx. — Nostri soli, apud Mareschallum Regni, secretum habuere consilium. Vesperi denuo apud ipsum Serenissimum.

Die xxxi. — Hora vndecima conuenere nostri Legati, cum Caesareis, et Electoralibus. Palatinus Posnanienfis, ex calculo laborans, absuit, pariter Cancellarius Lithuaniae. Magnus Regni Cancellarius Colligatos adloquens, nomine Collegarum suorum, dixit, conuentum,

rum, quam sat spatii futurum sit responso reponendo, ac nil noui esse, Caesarem a Gallicis ac Suecicis Ministris inani criminatione adpergi. At nostri, ante commutatas propositiones, iniuriosa dicta abolere vehementer cupiebant, velut rem mali exempli, et inter colloquia pacis absurdam, nec nisi irritandis animis inseruientem. Sed Poloni, ut commutatio fieret, instabant: quibus Caesarci contradicere volebant, quod Suecis isthaec agendi ratio, apud Germaniae Ordines, ingentem inuidiam paritura esset.

* Inter haec ille multa de prudentia, item de dexteritate Mediatorum: inprimis Thuillerii. Per hunc in Bromsebroenfi pacificatione plura Danis, quam pro rerum temporumque ratione, seruata fuisse. Quippe ex pluribus prouinciis, quas ce-

dere Suecis constituissent, pauciores eum proposuisse, atque in propositis Axelium Oxenstiernam, quamquam inuitum, adquieuisse. Ita vero de sua quoque voluntate, et prudentia, bene sperare Legatos iussit. At cum Brandeburgicis orta acris disceptatio, super modo agendi: qua mox a Polonis sopita, discessum est. Haec quidem inter alia Anonymus ad h. d.

** In conuentu publico. Enimuero Poloni, vt Anonymus in Diario ad h. d. auctor est, inter se primum de responsis, ad propositiones reddendis, consultauere: deinde de Mediatione Belgica: decretumque, differendam hanc esse, ceterum consilia actaque, cum Legato BELGA, communicanda. Post haec atque talia habitum cum Lumbrano, in aula Regia, colloquium. De quo et PASTORIVS paullo inferius commemorat.

* Reddi

uentum, qui d. xxix Ianuarii, more solito, haberi debuerit, dilatum fuisse propter Legatum Gallicum: qui tamen frustra tum expectatus sit. Sed cum eo postea apud S. Reg. Maiestatem in colloquium nostros venisse, et ex ipso haec potissimum intellexisse: Suecos, lectis propositionibus nostris, cohorruisse, inprimis illa, qua Serenissimus Rex noster restitutionem Regni Sueciae vrgeat. Adfirmasse eosdem, sibi expresse interdictum a Rege suo, ne talia etiam audire sustineant. Abstinentum itaque ab eiusmodi conditionibus. Ad alia puncta ipsos respondere paratos, suo loco et tempore. Eundem Mediatorem addidisse, praecisam omnem spem tractatum fore, nisi ista de Regno Sueciae conditio omittatur: neque suas mitigationes, quibus duritiem propositionis emolliere conatus sit, hactenus apud Suecos valuisse. Ideoque etiam ipsas propositiones sibi ab illis redditas esse.* Ceterum, quod nuper a nostris et Colligatis propositum sit, de prooemiis propositionum

K 3

reci-

* Reddi eas curauerant ab Godofredo Schroero, qui Legationi Suecicae ab epistolis erat. Vid. Memoriale a DD. Legatis Suecicis, pro D. Secretario Legationis von Schroer, Sobothii scriptum d. 28. 18. Ianuar. 1660. item Litterae DD. Plenipotentiariorum Suecicorum ad D. Legatum Gallicum Mediatorem, in DIAR. EVROP. P. VIII. App. p. 31 sq. et LONDORP. Actis Publ. T. VIII. p. 654. At non superuacaneum fuerit hoc loco subiicere, quae, super ea re, PVFENDORFIVS Commentar. de rebus Caroli Gustavi Lib. VII. §. 5. memorat. Quum Sueci obseruarent, exoleta recoqui de restituenda Suecia, ac bonis ausis, ac abolitione decretorum contra Sigismundi progeniem, non solum interloquendo protestabantur, se talia audire nolle, sed et chartam Sequesiri, per Secretarium Legationis, sol-

lemniter remittebant. Sed reponebat Lumbranus, si circa reliqua conuenire queat, Iohannem Casimirum renunciaturum; et hoc dicis causa duntaxat factum, nec ulterius a Polonis urgendum. Sed negabant Sueci, saluo Regis sui honore talia se ad aures admittere posse. Reuersus inde Lumbranus Suecis referebat, Polonos iudicare, Iohannem Casimirum non posse, quin id postulatum proponat, quum, si renunciatio facienda sit, utique eius iuris mentio declinari nequeat: eoque petebat, ut Sueci saltem pure negando responderent. Sed Sueci per horam amplius repugnabant; nec per fidem suam iurato datam, ac citra capitis periculum, in eam se disceptationem descendere posse, aut velle. Contra Lumbranus constanter declarabat, non id agi, ut ea quaestio iam ventiletur: sed quia ipsi renunciationem titu-

recidendis, in id, spem sibi esse, Suecos consensuros. Haec a Mediatore adlata. Super his igitur deliberandum esse.

Finito Magni Cancellarii sermone, secessere nonnihil Caesarei et Electorales Legati. Postea, praemissis curialibus, respondit D. Lifola primo omnium ad secundum punctum, de prooemiis: Si statim, antequam propositiones redderentur, prooemia fuissent praecisa, rem istam nihil habituram fuisse difficultatis. Nunc propositiones cum prooemiis, et cum tot iniuriis redditas, receptas, et haud dubie etiam cum multis communicatas esse: se etiam de iis iam ad S. Caesaream Maiestatem scripsisse. Itaque ista prooemia non omitti iam ita posse, quin prius ad ea respondeant laesi. Neque permittendum, ut infixio, nec retuso, aculeo elabantur Sueci. Agi de honore S. Caesareae Maiestatis. Interim quia talibus principale etiam negotium morari nolint, petere se consilium, qua via et Domini sui honori, et coepti negotii tractatum continuationi progressionique consuli possit. Electorales querebantur, multa iniuriosa a Suecis immixta propositioni esse: quum longe aliam spem fecerit Mediator, pollicitus, sese talia non acceptaturum. Itaque monendum hunc, ne in posterum saltem talia suscipiat. Velle Mediatorem, ut, quae inter partes iniuriosa aut laedentia interuerint, amputata et separata a ceteris maneant apud ipsum. Si hoc concedendum videatur: concedendum iuxta esse, ut responsiones, ad iniuriosa illa, oblatae penes eundem deponantur. Sed optimum

*li et praetensionis postulent, id, cui renuncian-
dum est, utique praesupponi debere. Ad quae Sueci: si hoc admittant, tacite se
agnituros eiusmodi quaestionem sibi pro-
positam, cuius ne umbram quidem tolerare*

*velint; ac Polonis nullum ius competere,
quod praesupponi debeat. Lumbranus ne-
gare, postulatam inuolueri ius, ni aduersae
partis concessio accedat. Prioribus tra-
ctatibus idem petatum atque reiectum fuisse.*

optimum omnium fore, vt omnia eiusmodi aculeata et probrosa prorsus eliminantur. Caesarei denuo vrgebant, vt propositiones et scripta omnia integra, citra amputationem Mediatoris, offerantur. Cancellarius Regni, istas propositiones recipiendas, prout a Suecis scriptae sint: sed ad eas, prout e re esse videbitur, respondendum, quo sic scribentium audacia libertate respondentium retundatur. Electorales vsque emendationem, et eliminationem dictorum iniuriosorum, vrgendam apud Mediatorem contendebant. His actis abierunt Caesarei.

Venit paullo post Mediator Legatus, a Secretario Legationis adductus. Cui Magnus Cancellarius Regni: Nihil ex parte nostra omitti, quod ad promotionem tractatum pertineat: etiam propositionum commutationem nolle se, et collegas suos, amplius morari. Interim, quia multa in propositionibus Suecorum iniuriosa sunt, recepturos quidem se illas; sed optare tamen, a Mediatore adduci Suecos, vt prooemia ista iniuriosa omittant. Multum temporis, in refutatione talium, periturum esse. Refutationis vero necessitatem remittet eliminatio, aut omissio talium. Legatus Mediator respondit, se, quidquid ad pacem, et partis vtriusque bonum pertineat, lubenter facturum. Ceterum inter partes belligerantes vix quidquam ita modeste scribi solere, quin interpretando trahatur in offensam. Vti pictae quaedam imagines, pro diuersitate loci, vnde adspiciuntur, diuersas facies habent: ita verba pro diuersitate inter-

se. Vnde ipsos, non facta mentione, quomodo id sibi innotuerit, commode respondere posse, sibi non integrum esse aliquam propositionem recipere, in qua quaestio de Regno contineatur, quod haud agnoscant

Iohanni Casimiro vltimum ius, in Sueciam, competere.

* Conf. PUFENDORF. *Rer. Brandeburgic. Lib. VIII. §. 57.*

interpretantium. De modo per scripta agendi se cum cura egisse. Illis tractatus facilius processuros videri, si praecipuae res tractatum, e. g. propositiones, et declarationes, in scripto tradantur, reliqua agantur oretenus. Exemplum adferebat Dni *de la Thuillerie*, qui ita inter Danos et Suecos rem transegerit. Et semper, ubi Mediatores fuerint, ita factitatum: uti et in prioribus tractatibus, inter Polonos et Suecos. Caesareis, quia Mediatorem non agnoscant, concedi a Suecis, ut scriptas propositiones et declarationes dent, recipiantque. Mox iterum a nostris Legatis iniecta est mentio, de praefationibus Suecorum iniuriosis, quas propositioni praefixerint. Magnus Mareschallus dicebat: Nos realiter laesi sumus a Suecis: si reali iniuriae etiam verbalem adiacere volent, parati sint audire responsa nostra.

Qui dicunt, quod volunt, quod nolunt, audient.

Porro nec pro dignitate Mediatoris est, adferre aculeata, et honorem laedentia: Referendarius Regni: Sopiendae sunt tales animorum exacerbationes in principio, et Colligatis praecipue, qui se maxime laesos esse arbitrantur, satisfaciendum. Alioquin multa incommoda sequutura. Magnus Cancellarius conclusiue dixit: Resecent Sueci prooemia propositionum suarum. Nos etsi prooemio utamur minime iniurioso: tamen et ipsi sine prooemio dare propositionem malumus, quam laesionibus eiusmodi locum permittere. Si hoc impetrari a Suecicis Legatis non potest, ut ab istiusmodi prooemiis abstineant: paratus sit Mediator, similes aculeos a nobis ad Suecos deferre, et quidquid istiusmodi scriptorum biliosorum, ab utrauis parte, acceperit, pari fide reddet, et seruare tenebitur. In eundem paene sensum loquebatur Dn. Houerbequius, vrgens pariter honorem Principis sui, cui aliter consuli

confuli nequeat, quam dato ad prooemia illa iam propalata legitimo responso. Ad alterum punctum respondebat Dn. Lisola, gratias se agere, quod Legati Polonici suum requirant consilium. Se se autem, quid velint Sueci, nondum satis capere. Neque enim illos sibi constare. Velle eos in suis propositionibus, vt Serenissimus Rex Poloniae renunciet omnibus praetensionibus, ad Regnum Sueciae: adeoque renunciationem istam inferi tractatibus cupiunt. Quomodo igitur eisdem tractatibus omitti possint ipsae praetensiones Serenissimi Regis, sibi non liquere. Electorales addebant, praetensiones Suae Maiest. Poloniae et Sueciae ante et citra tractatus omitti, atque eliminari, non fore e dignitate Maiest. Suae. Et quid? si tractatus isti fine optato exciderent, tum ista eliminatione factum praeiudicium in posterum Serenissimo Regi obfuturum foret. Renunciationem fortassis tandem, propter Regni et subditorum suorum commodum, a Sua Maiestate fieri posse, sed cum certis modificationibus: de qualibus et ante iam sermo fuerit, et porro futurus sit. Dn. Lisola expediens istud proposuit, in propositionibus ad tempus omittendam illam renunciationem, sed vicissim quoque a Serenissimo Poloniae Rege restitutionem Regni Suecici pariter omitti posse, saluo tamen et integro iure manente, si tractatus optato fine caruerint. Idem expediens paratum iam quoque habebat Referendarius Regni, adeoque iam id, post D. Lisolam, expressius idem deducebat.

His dictis paullum secessere nostri Legati. Quum rediissent ad mensam, prior Magnus Cancellarius aiebat, circa prooemia non meliorem posse satisfactionem requiri, quam recantationem. Veram autem recantationem futuram, si prooemia illa, semel iam data, omitterentur. De suis nihil tale metuendum, quia nihil ha-

beant iniuriarum: adeoque recantationem sapere non posse earum omissionem. Si Colligati ad suos Dominos prooemia perscripserint, posse iam ad eosdem quoque scribi, omissione et quasi recantatione eorundem prooemiorum satisfactum esse laesis. Propositiones Suecorum statim quidem Mediatori reddi potuisse, tamquam iniurias in se, in Colligatos: sed interim maluisse se prius, ea de re, cum Colligatis conferre. Addebat Magnus Mareschallus: Malumus temporis, quam confidentiae, iacturam pati. Dn. Houverbequius nomine Electoralium reponebat, se quidem illo tempore, quum primum adlatae essent, dilationem commutationis valde vrfisse. Nunc quia susceptae sint propositiones, non occurrere aliud melius remedium, quam vt idem Mediator, qui propositiones cum prooemiis adeo aculeatis et iniuriosis adtulerit, responsa quoque, in scripto peculiari, deferat ad Suecos. Referendarius Regni quaerebat: Quid ergo de propositionibus Suecorum concludendum? An reddendae, quum et ipsi nostras remiserint? Lisola: Reddantur, sed cum protestationibus additis, vt tamen aliquo monimento constet, nos iniurias Dominorum nostrorum non silentio aut incuria transmisisse, aut ne dissimulatione adprobare videamur obiecta. Magnus Mareschallus prooemiorum eliminationem vrgebat: responsionem ad illa esse quidem in arbitrio Colligatorum, sed tales reciprocationes plerumque non facere ad pacem, et multum temporis absumere. Interim, si responderi omnino debere videatur, facere id illos praecipue posse, qui Mediatorem non habeant. Conclusio facta, restituendas Suecis propositiones ipsorum, sed ita,

vt

* Responsum, ad Memoriale Commissionis Suecicae, vid. in Actis Pacific. No. xxix. Reliqua scripta, quorum hic men-

tio fit, ne in Zalusciano quidem Codice reperiuntur. Illud inprimis, *de Etceterationibus*, abesse nollem.

vt exempla earum maneant in manibus Secretarii Legationis. Caesarei et Electorales consentire se aiebant in eliminationem prooemiorum, sed ita tamen, vt scripto separato protestari liceat, quae in prooemiis contineantur iniuriosa, in nullum praeiudicium Dominorum suorum cedere debere.

Alterum punctum adsumens Magnus Cancellarius, gratias agebat Colligatis, quod S. Regiae Maiestatis tam sollicitam gerant curam, ita vt nil in praeiudicium eius fieri velint: se equidem existimare, S. Regiam Maiestatem maxime omnium populi sui bonum ac salutem respicere, atque ideo etiam de iuribus suis aliquid remissuram tandem. Interim tamen, quia istis de rebus nihil, sine Maiestatis Suae scitu, agi debeat, aut possit, consulendam sibi illam videri. Adnuere omnes. Postea Colligati aliqua responsa ad Memoriale, * et alia scripta Suecorum, monstrabant, de saluis conductibus, de etceterationibus, et id genus aliis. Illa scripta, apud Secretarium Legationis, mansere.

M E N S. F E B R V A R I V S

Die III Februarii. Aduit Legatus Christianissimi Regis, referens, se Suecis expediens illud, circa renunciationem Regni Suecici, proposuisse, atque, vt id illi reciperent, suasse. Suecos respondisse, rem in idem recidere. Si maxime res ista ad finem tractatum reiiceretur, nihilominus iam tum ad hunc scopulum elisum iri totum opus tractatum, et fore in fine, quod nunc ab initio metuatur. Interim tamen illos a se persuasos, ** vt de hoc puncto,

L 2

non

** PUFENDORF. de rebus Caroli Gustavi Lib. VII. §. 5. Sueci igitur, ne negotium in primo lumine haereret, pro-

positum a Lambrano temperamentum hactenus admittebant, vt separata charta id facere vellent. Idque hoc modo factum:
A se

non in ipsis propositionibus quidem, mentio fiat, sed in peculiari ac separato scripto, de eo, agatur. Quod ad prooemium adtinet, fore Suecos contentos, ut propositiones mutuo dentur, recipianturque, sine prooemiis. Praeterea magnam Suecorum, ad tractatus maturandos, promtitudinem idem Mediator significabat, addens, illos parem promtitudinem a nostra parte expectare, et requirere. Paratos illos dare propediem responsa ad propositiones: vicissim quoque expectare responsa a nostris, ut et a Colligatis, quo, sequente septimana, ad responsionum examen accedi posset. Adtulit idem resolutionem ad duo Memorialia. Circa postas contentum est, ut utrimque tabellariis peculiariter missis salui dentur conductus. De libertate, Suecicis tabellariis inter Vismariam et Stralsundam danda, scriptum a se ad Serenissimum Electorem dicebant Legati eius: inde responsum expectari. Iidem Electorales legebant scriptam a se resolutionem, ad Legationis Suecicae postulata. Abiit Legatus Mediator.

Postea venere Legati Caesarei, quibus Magnus Cancellarius ea, quae paullo ante a Mediatore adlata essent, proposuit, ipsorum simul iudicium et consilium requirens, nomine Legationis Polonicae. Caesarei, quod ad punctum resignationis pertineat, eam rem mere dependere a Regia Maestate Poloniae. Interim gratias se agere, quod consilium suum requiratur, etsi praeter necessitatem. Magnus Cancellarius respondit, testandae bonae fiduciae, quam Sua Maestas habeat ad Colligatos, hoc fieri. Caesarei aiebant: Quidquid circa resignationem fiet, non nisi conditionaliter fieri

A se recipi non posse ullam propositionem, in qua de Regno quaestio contineatur: se quippe haud agnoscere, Iohanni Casimiro

ullum ius, in Sueciam, competere, utpote quae ad Carolum Gustavum iure pertinet, et iure ab eo possideatur. Exemplum harum

fieri debet. Quod autem ad hoc punctum, peculiari scripto, respondere velint Sueci, metuendum esse, ne aliquas separationes, in tractatibus, sic inuehere Sueci incipiant. Postea de propositionibus, sine prooemio dandis, actum: et quod, sequente septimana, circa responsa ad propositiones punctatim discutienda accedere velint partes, inuitantibus ad id ipsis Suecis. Tempus itaque ad propositiones, post praecisa prooemia, mutuo monstrandas determinandum. Hinc statim prooemia recisa. Electorales propositiones suas, prooemio suo deminutas, alio scripto tradere volebant: sed dissuadebant nostri, quia, super ista re, novos scopulos moturi essent Sueci. Itaque priores propositiones retentae: sed prooemium amputatum est. Exin Caesarei suam protestationem, ad prooemium Suecicarum propositionum, * praelegebant toti confessori, et per nostros insinuari petebant, quum Mediatorem ipsi non habeant. Suam itidem Electorales, ** per nostros, porrigi volebant: sed nostri recusabant, quum ipsi Mediatorem Gallum agnoscant, ac proinde huic tradere possint scripta sua. Denique conclusum, ut omnes Legationes, ad diem Sabbathi proximum, parata habeant responsa ad propositiones Suecicas, ut eo tempore, de iis, inter se conferre possint. Postea Memorialia Suecorum, et ad ea responsiones perlectae, et emendatae. Sequentibus diebus habiti conuentus, et consilia secreta, apud S. Regiam Maiestatem.

Die VI. — Magnus Cancellarius referebat in confessu Legatis Colligatorum Principum, Suecos propositiones suas, sine pro-

L 3

oemiis,

harum litterarum vid. in DIAR. EVROP.
P. VIII. App. p. 41. et in LONDORP
Actis Publicis T. VIII. p. 656.

* Illius exemplum infra scriptum est,
in Actis Pacificationis No. xxx.

** Vid. ibidem No. xxxi.

oemiis, Mediatori tradidisse authenticas. Eaeque lectae sunt publice. Conuentum, vt sequenti die Sabbathi, (vii Februarii) hora prima pomeridiana, conueniatur. Quum abiissent Legati Colligatorum, nostri responsa sua ad propositiones Suecicas, inter se, examinabant: vbi multa vltro citroque dubia mota et discussa sunt.

Die vii.—Post meridiem fuit sessio omnium Legatorum Colligatorum, cum nostris. Proposuit Magnus Cancellarius: Constitutum nuper inter nos, vt hodie responsa, ad propositiones Suecicas, adferamus, atque inuicem examinemus. Primum igitur praelegemus nostra. * Ipse igitur Magnus Cancellarius legere coepit responsa, ad singula puncta. Circa primum punctum ** nulla fuit contro- uersia. Circa alterum punctum *** mouebantur dubia, ab Electo- ralibus: et nimirum addi aliquid volebant ad cautionem iuris, quod ad Elbingam habeat Serenissimus Elector, per pacta Bidgof- fiana. **** His enim pactis satisfieri non posse, si, in hoc tractatu pacis, ciuitatibus omnia priuilegia et iura, quae ante habuerint, integra relinquantur. Inter priuilegia et iura quippe sua, ciuita-

tes

* Quae vid. in DIARIO EVROP. P. viii. App. p. 52. et in LONDORP. II Actis Publ. T. viii. p. 638.

** De pace perpetuo seruanda.

*** De amnestia.

**** Quibus Bidgoffiae, (oppidum est in Polonia Maiore, Germani Brombergam vocant,) die vi Nouembris, Anno MDCLVII sancitis, Velaiensia confirmata sunt, ac quibusdam capitibus aucta. Vtraque exstant in DVMONTII Corp. Dipl. T. VI. P. II. pag. 191. sqq. et apud PVFENDORFIVM Rer. Brandenb. Lib. VI. §. 78. sq. In pactis autem Bidgoffianis Rex Poloniae Electori Brandenburgico concedit, propter armorum coniunctionem, — ciuitatem Elbingensem cum toto

eius districtu, et territorio, pleno domini iure sibi habendam possidendamque, una cum redditibus, qui inde ad Regem Regnumque Poloniae olim deferebantur: promittitque simul, quod, quam primum ex potestate Suecorum erepta aut recuperata fuerit, nemini, quam Suae Serenitati Electorali, vacua illius possessio tradi debeat, citra ullas praetensiones vel dilationes, praesidio Suae Serenitatis munien- da. Sed, de redimenda vrbe, cautum est aliis tabulis: in quibus Elector diserte meminit declarationis, nomine Suae Reg. Maest. factae, quod muri atque fortificationes omnes distae urbis Elbingensis, ante retraditionem, per praesidarios destrui debeant. Cuius declarationis occultas causas,

tes numerare solere ius praesidii, et ius munitionum. Hoc vtrumque autem ius, si relinquatur Elbingensibus, vim passura pacta Bidgossiana, in quibus cautum sit, Serenissimo Electori permissum fore, praesidium istuc habere, quamdiu Rex et Regnum Poloniae non redemerit urbem ab Electore: et quum redimere volet, dirutum iri munimentum ciuitatis. Commissarii Poloni reponebant, non esse opus, vt, per hos tractatus, pactis Bidgossianis caueatur. Fore haec per se firma, et secundum horum tenorem Elbingam, vt pignus, traditum iri Serenissimo Electori, eo iure et modo, quo nunc eam per tractatus receperit S. R. Maestas. Puncto hoc secundo implicite contineri Elbingam. Si explicite ea ponenda esset, tanto maiores difficultates moturos Suecos. Hos propositionem suam, quoad ciuitates, generalibus verbis complexos esse: nobis pari generalitate ad eam respondendum est. * Respondebant illi, melius esse, vt nunc explicite fiat Elbingae mentio, vt difficultates, si quas mouere voluerint Sueci, nunc promi et solui possint.

Quum

causas, praeter RYDAVSCIVM, loc. comm. p. 358. an alius vllus prodiderit, nescio: et pretium operae videtur, verba adscribere. *Actum vero, inquit, secreto de Elbingensis ciuitatis diruendo per Brandeburgicum propugnaculo, urgente id ipsum toto pectore Brandeburgico per Electricem, quae Poloniae persuadebat Reginae, a marito instructa, expedire omnino tam propter Austriacam in vicinia consistentem potentiam, quam etiam Gedanensium suspectam fidem, diruere Elbingensium munimenta. Facile enim fieri posse, vt, si Austriaci Elbinga potirentur, paulo post vniuersae Prussiae efficerentur domini. Nec Gedanensibus se adeo fidere, qui in illo Baltici maris angulo, si aliqua arte*

Elbingae iungerentur, Rempubicam sibi formare possent, grauem deinde Ducali Borussiae. Haec Electrix Reginae secreto proponebat: illa vero Polono Regi, qui uxoris mandata exsequebatur. Igitur Elbingae munimenta, Electori Brandeburgico diruenda, committit Rex. Quibus conseruandis pactis Electorales Legati capiti, de amnestia ciuitatum Prussicarum, addi volebant potissimum hoc: „Saluis „foederibus, cum Serenissimo Electore „Bidgossiae initis. „

* Praeter has rationes, etiam alias Anonymus in Diario, ad diem VII Februarii, memorat, in hanc fere sententiam: Non esse necessariam talem pactorum Bydgossianorum cautionem, quorum ne meminissent

Quum diu vitro citroque disceptatum esset, secessere nostri Commissarii. Vbi redierant ad mensam, dixit nomine omnium Magnus Cancellarius, se, de hac re, ad S. Regiam Maiestatem relatu-
 ruros. Postea responsiones, ad alia puncta, denuo legi coepere. Ad punctum religionis quum lecta esset responsio, addebat Magnus Cancellarius: Nolumus Suecos apud nos, et in Regno nostro, habere Apostolos. * Palatinus Posnaniensis: Nolumus, ut sint Dii tutelares Dissidentium apud nos. ** Protectio externorum Principum nobis est suspecta. Ipse Serenissimus Rex per se, et ex obligatione sua, *** paratus est seruare religionem liberam. Hoc ipso bello durante, nouis diplomatibus libertatem istam confirmauit. Vnum diploma generale, quod ad Dissidentes omnes pertinet,

nissent quidem Sueci. — Nec tam Electori eam expedire, quam Reipublicae, ad quam dominium Elbingae pertineat. — Inutilem esse confirmationem pactorum, in tractatu Suecico: neque enim tali auxilio indigere, adprobata ab Republica. Erat etiam arcana causa, qua moti Poloni eorum commemorationem tum recusarent. Quippe Electorem armis occupare Elbingam debuisset: quod quum factum ab eo non esset, viderie iur suo excidisse.

* Quippe quos opprimendae, in Polonia, religionis Romanae Catholicae dudum agitasse consilium intellexerant. Idque ipsis ab Suecis vulgo iactatum. Inuenio apud quosdam, flagrante bello eo, numos circumlatos fuisse Suecicos, quorum altera facies imaginem Caroli Gustavi Regis praetulerit, altera tiaram Pontificiam et clauas, igne supposito, cum hoc titulo: *des Pabstthums End*, i. e. Papatus finis. Et sane armis Suecorum late per Polonos victricibus, fere conclamatum videbatur. Igitur Oliuerius Cromuellus, Protector Angliae, in litteris ad Regem Sueciae

scriptis, quarum exemplum legi potest, in IOH. MILTONI Opp. Hist. T. II. p. 511. (ed. Lond. 1753. 4.) et apud RYDAV-SCIVM loc. comm. p. 237. summopere laetatur, *Poloniae regnum ab imperio Papano quasi cornu quoddam auulsum*. Quod quidem haud diuturnum gaudium fuit. Tam vero, in negotio pacis peragendo, Regi Poloniae curam tuendae religionis auitae Legatus Pontificius studiosissime commendarat: de quo KOCHOVIVS Climact. II. pag. 425. *Sedis Apostolicae Nuntius, inquit, sane veritus, ne, Pacis Monasteriensis in Germania exemplo, etiam hic religioni Catholicae ac Romanae Sedi aliquod praeiudicium emergat, aliquoties Regem adiens, obnixae precabatur, uti pro recepto nuper Orthodoxi Regis titulo, eum se praeistaret Monarcham, qui quaerere, quae Dei sunt, quam quae sua, malit.*

** Dissidentium nomine, apud Polonos ac Prussos, hodie Lutheri et Caluini adseclae veniunt. Olim id latius patebat. Omnes, qui de religione Christiana dissidebant,

pertinet, publicatum est Gedani typis: * alterum speciale habent Fraustadienses, etc. Nos Dissidentes, in Regno nostro, fraterne tractamus: gaudent iisdem, quibus nos, priuilegiis: Deo committimus, et precibus nostris commendamus illuminationem eorum. Ceterum tutelam ipsorum si exteris pateremur dari, magis ambitioni istorum, quam nostrae securitati, consuleremus. Dn. Huerbequius reponebat, posse medium inueniri, vt patrociniū religionis, quod sibi Sueci sumunt, excludatur, et iisdem tamen simul praecidatur occasio et praetextus, in posterum etiam religionem in velum iniquitatis suae trahendi. ** Posse ita concipi responsum: „Ad religionem cuiusquam, in Regno Poloniae stabiliendam, „non opus esse alieno patrociniū, nec vllum admitti, quia S. Regia Maestas

debant, ipsique adeo Romani Catholici vocabantur Dissidentes. Vid. LENGNI-CHII Commentar. ad Pacta Conuenta Augusti III. Regis p. 7. sq. Eiusd. Ius Publ. Poloniae T. II. Lib. IV. c. 14. item Prus- siae §. 118.

*** i. e. Pactis Conuentis, sollempni sacramento confirmatis. Ita iam olim Henricus Rex, tuiturum se pacem ac tranquillitatem inter Dissidentes, conceptis verbis iurauerat. Cuius iuris iurandi carmen exstat, in Vol. Constitutionum Regni p. 226. Idque ab insequentis Regibus repetitum. Vid. Anonym. de iuribus et libertatibus Dissidentium, in Regno Poloniae: item GRATIANI SEVER. LI-PINSKI (Io. Ernst. von der Linde, Conf. Gedan.) Demonstratio iurium, quibus pax inter Dissidentes innititur, edita Stargard. 1714. f. et inter Eiusd. Sicilimenta ad ANDR. CHRYSOST. ZALVSCII, Episc. Varmienfis, Epistolae p. 79 sqq.

* Vniuersalia Ioh. Casimiri de toleran-

dis, neque vlllo modo violandis, Dissidentibus in religione, die XI Maii MDCLVI Samosci publicata sunt, et Gedani quoque, vt late innotescerent, portis affixa. Exstant in LONDORPII Actis Publ. T. VII. p. 1142. Theodisce in DILGERI Disqu. an Status Euangelici — a Ioh. Casimiro, Rege suo legitimo, ad Regem Sueciae deficere debeant? quae Gedani anno insequuto prodiit.

** PUFENDORF. loc. comm. Lib. VIII. §. 68. *Contra Poloni differebant, se haudquaquam Hispanicam Inquisitionem toleraturos, ac neminem, ad amplectenda Romana sacra, vi compulsiuros. Enimvero non e dignitate videri, Suecos huic negotio sese ingerere. Tutelam sacrorum, ab exteris Principibus profectam, valde suspectam ac periculosam. Nec in hoc ab exteris sibi praescribi velle. Nostri censebant, verba, quibus Dissidentibus caueatur, ita ponenda esse: „Suecis haud „necessarium fuisse, Dissidentium causam „agere,*

M

„Maiestas satis iam illi cauerit, et in futurum cautum esse velit. etc.,” Referendarius Regni: In genere iam apud nos conclusum est, nihil penitus permittere, quod religionis protectionem, apud nos, exteris relinquere videatur. D. Lifola respondebat ad rationem D. Houerbequii, qua Suecis suscipiendi in posterum patrocini religionis, nouo eiusdem stabilimento in his tractatibus comprehenso, praetextum et occasionem eripi posse dixerat: Atqui, inquit, nulla ratione Suecis patrocini religionum spes et praetextus eripi melius potest, quam si etiam nunc ostendatur et palam fiat, nihil, in eorum gratiam, religionis libertati accessisse. Magnus Cancellarius: Incipiant ordinem Dni Electores Protestantes a se ipsis: ne opprimant Catholicos in suis ditionibus: permittant his exercitium. * Referendarius Regni addebat: In Anglia nulli non sectae libertas datur: sola Catholica religio excluditur. Magnus Mareſchallus: Oportet, vt in posterum simus cautiore. Nos non nisi nostra, quae a maioribus nostris templa condita sunt, requirimus. Aliena non ambimus. Dn. Houerbequius: Serenissimus Elector, vbi Catholicos reperit in suis ditionibus, tolerat, nec premi patitur, vt in Cliuensi, Halberſtadenſi etc. ditione. Magnus Cancellarius: Sed videamus maiores Serenissimi Electoris, qualis ab illis libertas relicta est Catholicis? Facta etiam aliqua mentio

„agere, quum Regi et Reipublicae, etiam nemine monente, vi praestiti iuramenti constans propositum fuerit, et adhuc sit, istis conscientiarum et aliam ipsis competentem libertatem conseruare.” Sed Poloni reponebant: Quum Sueci, inter causas belli, ne verbo quidem de religione mentionem fecerint, non opus quoque esse, de hac, in pace tangi.

* Haec et talia dicta paullo acerbius.

Aegre enim Legati Poloni Houerbequium ferebant, pro Dissidentibus dicentem, qui, *nouus indigena Regni*, quemadmodum Anonymus loc. comm. appellat, videretur eorum gratiam aucupari.

** Ariani, aut quemadmodum alias vocantur, Sociniani, in Polonia Prussiaeque nec nomine, nec pace et securitate Dissidentium comprehensi. Sub Ioh. Casimiro aut sectam eiurare intra statutum tempus,

mentio Presbyteri Lauenburgici occisi. Respondere Electorales, caedem illam vindicatam esse. Palatinus Posnaniensis: Quidquid in religione facimus, in gratiam fratrum nostrorum nobilium, cum quibus confoederationem habemus, facimus. Externis pro cura religionis non necessaria gratias agimus, eam prorsus et in solidum ipsis remittentes. Referendarius Regni ridens dixit: Sueci volunt, ut nulla in religione fiat mutatio apud nos. Et quid? si nos vellemus Lutheranam amplecti; constricti his tractatibus, non possemus. Deinde illi ipsi Sueci forsan Arianis consultum eunt isto puncto, propositioni suae inserto. ** Sed verba ita concepta sunt, ut magis noceant illis. Positum enim sibi est: *Qui lege publica* etc. His finitis, perrexere nostri responsa sua, ad alias propositiones Suecorum, perlegere. Postea etiam Caesarei sua responsa; ad propositiones ipsis datas, legere. *** Legere denique etiam responsa sua Electorales. **** Postremo, ut Copiae, seu exempla responsionum mutuo darentur perlegenda, conuentum est.

Die XI. — Conuenit Palatinus Posnaniensis, Succamerario Pomeraniae et Secretario Legationis comitatus, Legatos Caesareos, qui moniti ambo, in domo D. Comitum Colourati, expectabant aduentum. Primum excusabat Palatinus, quod, per aliquot dies, nullae habitae cum Legatis Colligatorum conferentiae. Varia

M 2

quippe

pus, aut excedere Regno iussi erant, velut haeretici, aduersus quos in Comitibus An. MDCLVIII. graue edictum Vladislai Jagellonis renouatum confirmatumque. De quo vid. Vnitariorum exsulum Epistola, in STANISL. LUBIENICII Hist. Reformationis Polonae Lib. III. c. 18. item Ampliss. LENGNIICHII Hist. Prussiae P. VII. p. 198 sq. et Commentar. ad Augusti III. Regis pacta conuenta p.

16. His ita constitutis, Ariani sese tutelae tradiderant Suecorum: quos adeo causam eorum, et in hoc conciliandae pacis negotio, maximopere egisse, diserte testatur KOCHOVIVS Climact. II. p. 427.

*** Quae vid. in DIARIO EVROP. P. VIII. App. p. 55 sq. et in LONDORPII Actis Publ. T. VIII. p. 659.

**** Vid. in DIARIO EVROP. p. 58. apud LONDORP. p. 660.

quippe intercessisse negotia. Quia enim S. Reg. Maiestas hic ad-
sit, consultationes etiam super Republica huc sequi Regiam Maie-
statem, quibus identidem Commissarii detineantur. Postea ad re-
sponfa, propositionibus Suecicis reponenda, conuertit sermonem.
Actum de iis iam nuper, in sessione publica, et pleraque puncta vl-
tro citroque tum examinata. Ceterum post sessionem, etiam a se
et collegis suis, vlterius expensa esse Colligatorum responsa: ac
facto examine, in id consensisse Legationem Polonicam, vt nullum
equidem responsum a Caesareis Legatis, ad propositiones Sueci-
cas, datum expungatur, aut eliminetur. Tradi quippe omnia ita
posse, prout iam concepta sint. Interim tamen eidem Legationi
Polonae videri, a Caesareis Legatis, punctum securitatis ita con-
ceptum esse, vt pacis tractatum nimis diu morari posset. * Esse in
eo quaedam valde perplexa, et quasi inextricabilia. Vi autem
foederis, in id a Colligatis suscepta esse arma, non vt pacem lon-
gius arceant, sed vt promoueant. Vi eiusdem foederis, teneri Col-
ligatos aequae commoditatibus Poloniae, quam suis, consulere. His
a Palatino dictis, secessere nonnihil Legati Caesarei. Postea, prae-
missis curialibus, respondit D. Comes Colouratus: Gratum equi-
dem sibi et collegae suo futurum fuisse, si, proxime elapsis diebus,
congressus haberi potuissent, quum hi inprimis etiam indicti iam
aliquando, postea tamen dilati, ipsos frustra expectatione suspen-
sos tenuerint. Quod ad punctum securitatis adtineat, quia id Lega-
tioni Polonae nimis late sese extendere, adeoque pacem remouere
magis,

* Verba Responfi, ad Art. XII. haec
sunt: Cum S. C. Maiestas neminem tur-
bauerit, nullo iure ad cautionem, de non
turbando, potest obligari, sed etiam po-
tius praetendere. Quia tamen eius inten-

tiones eo praecipue collimant, vt modus
institatur securae ac perpetuae pacis,
quae nec facile nec impune conuelli possit:
ideo penes Legationem Caesaream nulla
erit difficultas, de iis, quae ad securitatem
reciproce

magis, quam promouere posse, videatur: de eo se amplius cogituros, et, vt desiderio Polonicae Legationis satisfaciant, operam daturos. Primos hos esse responsum conceptus, de quibus, prout res et ratio iusserit, remitti possit. Neque responsa Polonica, quae propositionibus Suecicis reposuerint, ita concepta esse, quin, pro re nata, moderationem admittant. Pacem bonam esse scopum communem: eo omnia consilia a se etiam dirigi: tantum abesse, vt eam morari scientes velint. Postea iidem Legati Caesaris de nonnullis etiam monuerunt, quae propositionibus Polonicis addenda esse putabant: inprimis puncto, quo de renunciatione foederum agitur. * Id ita concipiendum esse, ne in posterum etiam Poloniae facultas foedera defensiva ineundi, aut auxilia contra Suecos quaerendi, praecludatur, si iterum ad bellum prouocarent Sueci Polonos. Deinde in puncto, vbi Serenissimus Rex Poloniae de titulo Regis Sueciae, sibi ad dies vitae in omnibus diplomatibus, litteris, sculpturis etc. usurpando, cauet, ** addendum putabant, vt eundem titulum, ab aliis etiam Principibus, recipere Serenissimus Rex possit: ne pacta violata dicant Sueci, si e. g. Imperator Serenissimo Regi daret titulum Regis Sueciae. Repositum quidem est Caesaris, iura et titulos Regum non adeo quidem stricte, ad apices legum, aut praescripta, exigi posse: interim tamen haec monita, ad considerationem ceterorum collegarum, reiecta sunt.

M 3

Itum

reciprocè stabiliendam spectant, postquam intentio Legationis Suecicae ipsis, quoad hoc, specificè innotuerit, tractandi et conueniendi.

* Vid. Responsum Legat. Polonicae ad

proposit. Saec. Art. I. in DIARIO EUROPEO. et in LONDORPIL Actis, loc. supra comm.

** Vid. Responsum Legat. Polonicae ad Art. III. propositionum Suecic.

Itum deinde est ad Legatos Electorales. Pariter apud hos Palatinus Posnaniensis excusauit intermissos aliquot diebus, ob varia negotia et impedimenta, congressus. Deinde de responsis ad propositiones Suecicas, ab Electoralibus, datis actum est. Ea nimirum interim, a Legatione Polonica, rectius pensitata esse. Ceterum in iis limites securitatis nimis late extendi. * Equidem minime Serenissimo Electori accrementa fortunae inuideri: immo se omnes eidem impensissime gratulatuos esse, si, etiam hoc bello, nouis prouinciarum hosti extortarum accessionibus res suas augere possit. Sed interim, vi foederis, Serenissimus Elector nostris quoque commodis et vtilitatibus consulere tenetur. Si securitatis terminis acquisitiones vrbium et prouinciarum comprehendere debeant, difficile et perplexum reddetur pacis negotium. Interim Articulum hunc securitatis, prout a Legatis Electoralibus conceptus est, eliminari quidem nolumus: attamen praecautum etiam cupimus, ne idem ille Articulus nostris rebus atque commodis impedimentum adferat.

Postquam haec dixerat Palatinus Posnaniensis, digressi non nihil Electorales inter se contulerunt capita. Postea respondit D. Houerbequius, se et collegas suos agnoscere aequanimitatem Legationis Polonicae, quod, etsi scrupulum super Articulo securitatis habeat, et aliqua in eo quasi inextricabilia contineri credat, nihilominus tamen eundem Articulum, ita vt a se positus sit, relinquere atque

* Verba Responsi ad Art. iv. propositionis Suec. ita habent: *Vbi ad hoc caput peruentum, et Sereniss. Rex Sueciae paratus sit a sua parte Sereniss. Electori restituere, quae iuste desiderat, simulque veris propriisque dominis ac possessoribus*

reddere et euacuare omnia et singula loca, quae tum in Prussia Regali, tum in Dania, et alibi, praesidiis suis inessa tenet, Ducemque Curlandiae cum Consorte, Libris et tota Celsissima Familia pristinae libertati quoad omnia restituerit: alte memorata

atque exhiberi velit. Ceterum non ea mente, nec eo sensu, illum a se positum, vt commoditates Poloniae, multo minus vt pacem impediat, vel moretur. Serenissimum Electorem ad commune bonum promouendum longe esse pronissimum: et, quantumuis occasiones diuinitus iam habeat commoda sua augendi, nolle tamen haec, cum incommodo Poloniae, augere. Esse equidem nunc in eius potestate loca quaedam, quae in Suecorum manibus non esse, interfit ipsius Poloniae. Et ideo gloriosissimae memoriae Vladislaum IV. quum in tractatibus Monasteriensibus, de relinquenda Suecis Pomerania anteriore, deliberaretur, ne id fieret, per Legatum suum intercessisse, * quia, id non fore e re Poloniae, censebat. Hanc quippe securam esse non posse, si Suecos habeat adeo vicinos. Non solius igitur Serenissimi Electoris, sed simul Poloniae ipsius, securitati illo ipso Articulo prospici. Reposuit Palatinus: Intelligimus hoc quidem, securiores nos fore, Suecis quam longissime remotis. Sed quia nunc cum aliis etiam hostibus bellum, magno Regni et Lithuaniae damno, gerimus: res non patitur, securitatem nunc nimis exactam postulando, pacem morari. ** Excellentiae Vestrae non ad Pomeraniam tantum respiciunt: sed Regis etiam Daniae ita agunt causam, vt ipsi loca omnia erepta velint restitui. Equidem Serenissimum illum Regem nos quoque deferere nolumus: certe, quid haecenus eius causa fecerimus, fatis in luce est. Subuenimus ei in Holsatia,

memorata Sua Serenitas nihil intermittet, quo uniuersalis pacis promouendae singulare studium et ardorem publice et reipsa, etiam circa hoc caput, testetur.

* Vid. Dn. a MEYERN Acta Pacis Vestphal. inprimis T. III. p. 775 sq. vbi

exstant Matth. de Cracouia, Legati Poloni, litterae super cessione Pomeraniae. Sed nulla, in his quidem, disertam mentio Pomeraniae anterioris.

** Conf. PUFENDORF. Rer. Brandeb. Lib. VIII. §. 69.

tia, * aliisque prouinciis et insulis. Si, quos illuc misimus, duces et exercitum domi habuissimus: facilius Moscorum progressus, et nouam Cosacorum rebellionem, impedire potuissimus. Res iubet, vt mutuae consulamus vtilitati, ne, dum alios iuuamus, ipsi periclitemur: considerantes, quantum amiserimus, et quantum porro amittere possimus, nisi nobis cum cura prospexerimus. Dn. Houerbequius: Bello illo, quod iuncti nostris exercitus Polonici gesserunt, multum decessit hosti communi, adeo vt tanto minus etiam Polonicis rebus nocere potuerint. Et tandem eo redactus is est, vt non nisi duo loca habeat in Prussia. *** An, ob duo loca, derelinquetur Rex Poloniae? Serenissimus Elector, quidquid belli reliquum est in Prussia, confectum dare, cum bono Deo, pollicetur, si non nisi tria millia militum sibi, a Serenissimo Rege Poloniae, addantur. Respondit Palatinus: Ad bellum, diutius in Prussia trahendum, deficiunt militi alimenta. *** Regem Daniae deferere nos nolle, toties diximus: sed sic tamen, ne res nostras magis implicari patiamur.

Die XII. -- Horis vespertinis, conuenere nostri Legati, cum Legatis Colligatorum. Palatinus Poshaniensis ordiebatur dicere: Credeba-

* Missio in auxilium Stephano Czarnecio, fortissimo belli duce, cum insigni numero equitatus. De quo КОСНОВИЧ Climact. II. p. 319. *Conuolauere, inquit, ad opus incunctanter sex millia equitatus Polonici, sub Czarnecio Russiae, ac Opatinio Podlachiae Palatinis, in Holsatiam destinati, studio gloriae sequutis ex primaria nobilitate proceribus: quorum praecipui Adamus Dzialynski Bratianensis, Franciscus Czarnikowski Osieczensis, Casimirus Piasoczynski Ostrolecensis, Mi-*

chael Woynilowicz Krosnensis, Nicolaus Kozubski Litinensis praefecti: Vladislaus Skoraskowski, Hieronymus Pagowski, Ioannes Polanowski, Paullus Borzecki, alique cohortium optiones. Et Czarnecii inprimis studio, atque virtuti, quantum pretium Poloni statuerint, adparet ex illo Legatorum Polonorum dicto, apud PUFENDORFIUM loc. comm. §. 64. Si quid beneficii Poloniae, a Dano, exhibitum sit, id missio in auxilium Czarnecio pensatum. Conf. §. 69. Nec Danis ipsis eius
in

Crèdebamus difficultates circa responsa, Suecicis propositionibus reponenda, priuata mea cum Excellentissimis Vestris collatione finendas esse: quum imprimis Articulos Excellentiarum Vestrarum, qui nobis scrupulos mouerant, nollemus expungi, sed tantum praecauere vellemus, ne res nostras illa nimis remota, et nimis exacta, securitatis cura implicemus. Interim quia Excellentiae Vestrae vicissim aliquos scrupulos obiecere, visum est publica adhuc collatione, si quid restat difficultatum, resolvere. Caesariani, quod heri in priuata, cum Palatino et Succamerario Pomeraniae, collatione monuerant de foederibus, repetebant. Et ne Poloniae in posterum potestas praecludatur faciendi foedera, addi volebant haec verba: „Ne per hoc foederibus nostris quidquam detrahatur.“ Palatinus: Iam ab initio vereri coepimus, ne, dum per scripta agimus, infiniti scrupuli circa formalitatem, inter nos, oriuntur. Nondum formam suam ultimam habent scripta haec: saepius adhuc, durante hoc tractatu, mutari possunt. Itaque non tanta scrupulositate, circa illa, opus nunc est, quanta opus erit, quum tamquam consummata tradi debebunt partibus. Houerbecquius in primo Articulo, * loco verbi *accessere*, poni volebat, *per-*
tinent:

in se egregia merita illaudata fuere. Existat Friderici III. Regis ad eum epistola, singularis beneuolentiae clarissimum documentum, apud PASTORIUM Flor. Polon. Lib. VII. pag. 610. et KOCHOVIVM loc. comm. p. 331. At vero Poloni, in Fionia quoque recuperanda, Danis insignem operam praestiterant: quam Fridericus alia epistola celebrat, ad ipsum Poloniae Regem perscripta. Cuius nondum euulgatae exemplum supra, ad Auroram Pacis, p. 41. not. *** adtuli.

** Elbingam et Mariaeburgum.

*** Conf. PVFENDORFIVS Rer. Brandenburg. Lib. VIII. §. 67.

* Verba sic habent: *Recipitur primus hic Articulo, — in quo nihilominus ipso haec obiter adnotantur, ne omisso fiat Confoederatorum Poloniae, qui iunctim et indiuisim, uti Confoederatae Partes Poloniae, ad praesentem tractatum accessere, neque per hoc quidquam nostris foederibus detrahatur.*

N

tinent: vt ita sibi Poloni liberas manus relinquerent adponendi, quando res feret, Daniae Regem et Hollandos. Ita Suecis praecidetur occasio cauillandi, quasi Rex Daniae, itemque Hollandi essent exclusi. Palatinus: Hollandi tractant sine nobis. Missus ad illos Legatus noster * nihil effecit hactenus. Qui hic est, Deputatus extraordinarius vult interesse tractatibus. Neque per nos stat, quo minus intersit: sed Sueci eum pro Mediatore acceptare adhuc renuunt. Mecum ille egit de loco, quem habiturus esset inter nos, in confessu. Quum Electoralibus nolit cedere, nec hi velint cedere ipsi, postulat locum aliquem medium, neutri parti praeiudiciosum. ** Quod ad Regem Daniae adtinet, ille quidem sine nobis tractare non vult: sed quia is fere aliunde iam dependet, fieri facile posset, vt concludat pacem sine nobis, parato excusandi praetextu, coactum se fecisse. Cancellarius Reginalis: Sueci Racocium et Cosacos includi voluerunt tractatibus. Nos illos exclusimus. Verendum, ne denuo, quos volunt, includi possint, si nos includi aliquos, non Foederatos, velimus. Magnus Cancellarius: Articulus noster, de quo agitur, non nisi ad Foederatos

* Hieronymus Pinoccius, gente Italianus, postea Regni indigenatum, quem vocant, promeritus: de cuius legatione compluribus infra narraui, Obseru. XIII.

** Nimirum Belgae, aemulati Venetorum exemplum, et ipsi dignitate superiores se Electoribus ferre haud dubitabant. Qua de re, inter Brandeburgicos Belgicosque Legatos, aliquoties ante disceptatum fuerat: primum, in conuentu Stum-dorfensi, cui ad promouendam pacem intererant. Vid. OGERII Ephemerides p. 375. sq. PVFENDORF. Rer. Suecic.

Lib. VII. §. 137. AITZEMA loc. comm. T. II. p. 257. Relatum inuenio in LINACI VAUCENNAEI, (*de Vauciennes*) Commentariis, de rebus Suecicis, T. II. p. 209. Legatum Brandeburgicum, (erat is Sigismundus, e Brandeburgi Marchionibus, Electoris patruelis,) adeo ira in Belgam exarsisse, vt vix manibus temperaret. Ita habent verba: *Le Sieur Cles, (Kleust) Ambassadeur en Suede pour cet Electeur, dit un jour au Sieur Chanut, — qu'en la Negociation de le Trêve, où le Comte d'Avaux estoit pour le Roi, un Marquis de Brandebourg, Ambassadeur de*

ratos nostros pertinet: Rex Daniae, post pacem Rothschildianam, **** non est Foederatus. Palatinus: Monui ab initio, pugnas verborum et legis vitandas nobis esse, ne in infinitum procedant scrupuli. Satis aperte declarauimus mentem nostram, nos deferre Regem Daniae nolle; sed ita tamen, ne, ipsi auxiliando, res nostras implicemus, aut in periculum adducamus. Ille alienis nexibus ita obstrictus est, vt iam fere non agat, quod vult, sed quod volunt alii. Dns Houerbequius: Accedimus ad punctum, quod nos proprie tangit, nimirum, vt caueatur, ne amnestia quidquam praeiudicet foederi, quod inter Reg. Maiestatem Poloniae, et Serenissimum Electorem, initum est Bidgossiae. Palatinus Posnanienfis: Si vnus foederis specialis mentio fieret in punctis, facienda etiam foret aliorum. Mallemus abstinere potius a nimia scrupulositate. Superfluae istae cautiones, et dubitationes, possent nobis quoque dubitationes iniicere. D. Houerbequius: Propter Suecos mouemus hunc scrupulum, ne, vi istius Articuli, si non bene limitaretur, Elbingam quoque in priori statu velint relinqui. Cancellarius Pomeraniae: Bonam intentionem, quam vtrunque habemus

N 2

mus

*de l'Electeur, avoit fait quitter le pas à un Bourguemestre d'Amsterdam, Ambassadeur des Estats, l'ayant menassé de lui donner un soufflet, s'il ozoit le contester. Cuius rei sit penes auctorem fides. Re-
cruidisse autem controuersiam eam. An. MDCLII. in conuentu Lubecensi, prae-
ter LINACVM VAVCENNAEVM T. III. p. 88. sq. testantur PVFENDOR-
FIVS Rer. Brandeb. Lib. IV. §. 36. at-
que AITZEMA l. c. T. III. Nec in Oliuensi
pacificatione prorsus inter vtramque par-
tem conueniebat: quamquam Brandebur-
gici Hoenarto Belgae, si ad pacis arbi-*

*trium admoueretur, locum concedere
digniore constituerant, quod sequestri
delatus honos nil huic praerogatiuae det,
reliquorum dignationi nihil deroget. Vid.
PVFENDORF. loc. comm. §. 56.*

*** In tabulis pacis, Art. II. apud DV-
MONTIVM Corp. Dipl. T. VI. P. II.
p. 205. diserte cautum: *Ab utraque parte
tollantur et reiiciantur omnes confoedera-
tiones cum aliis Potestatibus, Regibus,
Principibus, Statibus, ac Rebus publicis
quibuscumque, in alterutrius partis de-
trimentum aut noxam initae et sancitae.*

mus de foedere seruando, bonis etiam et conuenientibus verbis exprimamus. Magnus Cancellarius: Si adeo speciales et expressas declarationes super foedere, quod tamen iuramento firmatum est, postulant, poterimus et nos mouere scrupulos, et postulare declarationes. Palatinus Posnaniensis aiebat: Declarent se vicissim Excellentiae Vestrae, primo, nolle Serenissimum Electorem includi se Elucidationi tractatus Elbingensis, quum illum Hollandi expresse incluserint.* Declaret ipse Serenissimus Elector, se nolle huic tractatui Elbingensi in Dania iterato includi, prout priori tractatui Elbingensi includi se nolle declarauit. Secundo: tractatur iam in Dania, de pace. Quodsi iidem Hollandi pariter iis tractatibus Suam Serenitatem includi vellent: declarare se Sua Serenitas deberet, se iis includi nolle. Habet Sua Serenitas cum Rege Daniae foedus. Rex Daniae nobiscum non habet. Metui itaque forsitan posset, ne is, exclusis nobis, illum includeret suis tractatibus. Tertio: actionum equidem alienarum rigidi censores esse nolumus, multo minus fortunae Serenissimi Electoris inuidere. Sed interim tamen securitatis Articulum ita declarari cupimus, ne pacem nostram impediat. Bellum, vi foederis nostri, in Pomeraniam translatum est, non ad acquirendas prouincias, sed promouendae pacis causa. Ergo declarent se, an, si ita necessitas pacis requirat, Pomerania cedere velit Elector.**

Digressi

* Adscribam verba, ex formula Elucidationis, apud LONDORPIVM T. VIII, p. 667. Cum autem de voluntate ciuitatis Gedanensis circa negotium hoc inclusionis constare debeat, promittunt Deputati Plenip. uniti Belgii, se Contenta huius Articuli explicatori Senatui dictae ciuitatis primo quoque tempore perscripturos, quo quantocumque inclusionem acce-

ptare possit: quam acceptationem, ut eius fructum percipere queat, significare tenebitur, et quidem intra spatium mensis proxime insequentis eum diem, prout ipsi in legitima et debita forma notificatum communicatumque fuerit. Intra quod temporis spatium et Elector Brandeburgicus mentem suam super inclusione declarare obstrictus erit, ut eius commodis ac bene-

Digressi aliquantum sunt Electorales. Quum rediissent ad mensam, D. Houverbequius respondit: Nostri scrupuli nullam penitus diffidentiam, erga Serenissimum Regem et Regnum Poloniae, spirarunt: sed omnes difficultates, quas mouimus, motae sunt propter Suecos, vt illis praecludatur facultas et occasio exceptiones postea aliquas faciendi. Contra autem tres illae quaestiones aliquam diffidentiam sapere videntur. Quae vtique non posset non magno moerore adficere Serenissimum Electorem: et in ignominiam eius quodammodo cederet eiusmodi dubitatio. Rogamus itaque, vt nihil, nisi optima, expectare a Serenissimo Electore velint, et persuadeant sibi firmissime, nihil facturum Serenissimum Electorem in Sacrae Regiae Maiestatis et Regni Poloniae damnum. Palatinus: Non fuit nobis animus, eiusmodi scrupulos aut suspensiones mouere, etsi habeamus causas mouendi. Fit enim in Elucidatione tractatus Elbingensis expressa mentio Serenissimi Electoris. *** Magnus Cancellarius: Si in primo tractatu Elbingensi declarauit se Serenitas Sua, nolle se illo includi, nunc circa Elucidationem idem faciat. Et vt ea in re nobis declaratio fiat, rogamus. D. Somnitz: Faciunt hoc nostri Serenissimi Electoris Ministri, in Hollandia: reclamant ibi isti inclusioni. Deinde non includetur Sua Serenitas Electoralis isti Elucidationi, nisi si etiam tractatus nostri fuerint conclusi. Palatinus Poseniensis: Quan-

N 3

doquidem

beneficio gaudere ac frui possit, idque praenit tractatione, et reconciliatione, cum Sac. Reg. Mai. Sueciae facta. Erant autem Polonis pacta Elbingensia, super commerciis et vestigalibus, in mari Balthico, omnino inuisa, quod iuribus illorum atque commodis nimium quantum officerent.

** Haec tum ore prolata, deinde et

scripto exposita sunt: cuius formulam habet Anonymus, ad diem XIII Februarii. Minae etiam additae de rescindendis pactis Velauiensibus, Prussiae Ducali in pristinum statum vindicanda, si pergerent Electorales maturandae pacis negotium extrahere. Quae quanto magis inexpectata, tanto grauiora iis visa sunt.

*** Verba supra exscripti not. *

doquidem reclamant isti inclusioni Ministri Electorales, nos bono adfectui eorum credere, et eo contenti esse debemus. Sed quod ad Elbingam adtinet, ad eam recuperandam Serenissimus Elector arma ipsa sua, cum cura sufficiente, adplicare debebat. Dns Hobequius: Offert Sua Serenitas arma sua, nec nisi tria millia a Rege et Regno iungi sibi postulat in auxilium. Cancellarius Magnus: Rebus Danicis ne nimium nostras implicare velint Electorales: nos in vsum et commodum nostrum conciliauimus nobis Serenissimum Electorem, data illi superioritate Prussiae, Elbinga oppignorata etc. etc. Quum iterum, de Pomerania, mentio iniiceretur, et quam Poloniae interfit, ipsius etiam Diui Vladislai IV. iudicio, eam a Suecis non possideri, respondebatur a Magno Cancellario, talia facilius locum inuentura fuisse, nisi Moscus totam prope Lithuaniam nobis eripuisset. Iam compassionem meremur. Ad hunc modum, quum inter se nostri et Electorales Legati disceptassent, tandem Secretarius Legationis Polonicae legere iussus est

correctio-

* Quae exstant in DIARTO EVROP. loc. comm. p. 32 sq. et in LONDORPII Actis T. VIII. p. 656. Praeterea Anonymus ad h. d. acrem super restituenda Liuania disceputationem, quam ipse esset cum Legato Mediatore ingressus, exposuit. Hunc ita professum, si iure contenderetur, litem, secundum Polonos, datum iri: enimvero Regibus ius esse in armis situm: his se tuituros Suecos, his Liuaniam repetituros. Cui grauius, et pro rei Suecicae, quae tum erat, conditione responsum. — Sed nihil opus est singula in praesenti commemorare. Conf. DIARIUM CVRON. ad h. d. Vindicias autem Liuonicas, (*Defensa Liuoniae*) ex Codice Zalusciano depromtas, in Actis

Pacific. No. xxxii. reddidi. Insequentis diebus, quamquam publici conuentus nulli habiti, non tamen intermissae a Polonis sunt priuatae consultationes, et cum Legato Gallo colloquia: de quibus secundum Anonymum praecipua, quando non vacat vniuersa, summatim tradam. — Die XIV — in confesso, apud supremum Regni Mareschallum, consilia agitata sunt longe grauissima, de pacis negotio maturando; de cessione Liuoniae; item de modis, (Anonymus *gradus* vocat,) in ea tenendis: quales is ipse plures proposuerat: ante omnia, quinam praefereendi tractatus, Moscici, an vero Suecici, viderentur. Et rationibus subductis, pro his quidem sententia valuit. In Consilio Regio, quod habitum

correctionem Articuli, de amnestia, quam paratam iam adtulerat, talem nempe: *Saluo foedere perpetuo, Bidgossiae concluso, et in Comitibus generalibus confirmato.* Ita soluta sessio est. Postea, aliquam multis diebus, nulla sessio habita est.

Die XIII. — Adtulit Legatus Mediator replicationes Suecorum, ad responsa nostrorum.

Die XIX. — Habuerunt nostri Legati, cum Legatis Electoralibus, conuentum. In quo Legatus Mediator primum de securitate, ad tria milliaria, mutuo procuranda egit. Secundo, idem Mediator responsum adtulit ad Memoriale, antehac oblatum. Responsi titulus erat: *Acceptatio et respectiue Remonstratio*, etc. ** In eo de saluis conductibus, de Richardo, tribuno Suecico, in Prussia Ducali detento, *** de hospitibus, extra Dantiscum capiendis, de praesidio Brodnicensi, **** de Racocio et Cosacis, ad tractatus admittendis, item de ciuitatum Nunciis non excludendis, agebatur. Tertio, de tardiore tractatum progressu questus, accelerationem postulabat.

habitu fuerat horis antemeridianis, de Schlippenbachio, Legato Sueco, relatum est, petisse eum, sibi ut liceret, cum Polonis, secreto congregi, expediendis difficillimis pacis conditionibus. Id quod datum illi fuit: quamquam talis petitionis occulta causa facile intelligebatur, aduersa ea Foederatis. Conf. PFENDORF. Rer. Brandenburg. Lib. VIII. §. 72. — Die XVIII. — Legati Poloni cum Legato Gallo sunt colloquuti. Quae tum utrimque dicta, maximam partem ipse PASTORIVS, ad diem insequentem, retulit. Igitur actum agere nolim. De rebus Curonicis, per hos dies agitis, vid. DIARIUM CYRON. ad d. XV — XX.

** Formula ipsa legi inferius potest, in Actis Pacificationis N. XXXIV.

*** Is, ad Carolum Gustauum missus perferendis Legatorum Suecicorum epistolis, in itinere interceptus Pillaviae fuerat, ac dein Regiomontum abductus. Cuius de captiuitate Legati iam ante questi in Grauinibus, super non praestita securitate postarum et litterarum: quae in Codice Zalusciano legimus. Et lubet inde verba haec adponere: — *Effectus eius rei adeo nullus, ut potius Colonellus Reichart, eo quod quemdam litterarum nostrarum ad S. R. M. fasciculum rogatu nostro secum tulisset, primum in Pillaviensi portu arrestatus, deinde Regiomonti captiuus detentus sit, nec adhuc vel ille liber dimittatur, vel litterae nostrae inuiolatae restituantur.*

*** f. Strasburgensi: de quo paullo inferius commemorauimus.

postulabat. Quarto, ex sua parte aliqua, quae ad promouendos tractatus facerent, proponebat, in hunc circiter sensum: Post infumtam temporis moram adeo magnam, non minus longe adhuc distare partes, et fere implicari magis tractatus haecenus, quam explicari. Potissimum vero per scripta laedi atque acerbari magis animos. Magnas molestias primis mox propositionibus, non minores datis ad easdem responsis, concitas. Et pares difficultates in posterum quoque metuendas. Scripta igitur eiusmodi se non amplius recepturum: et per scripta nolle amplius agere Suecos. Ceterum se, de inueniendis temperamentis, quibus tractatus promoueri possit, sollicitum, ea, quae in mentem sibi ea in re venerint, nunc propositurum. Primum, ex parte Poloniae, vrgeri posse et debere restitutionem omnium bonorum in Prussia et Curlandia; restitutionem item Ducis Curlandiae, item omnium Actorum, Archiuorum, aliarumque rerum ablatarum. Ex parte Suecorum, vrgendam cessionem et resignationem iuris, quod Serenissimus Rex Poloniae habeat, in Regnum Sueciae, item in omnia bona hereditaria, paterna et materna; cessionem porro Liouoniae, iis limitibus determinatae, quibus eam Suecia, ante hoc postremum bellum, possedit; cessionem denique Pomeraniae, et aliorum locorum, a Foederatis occupatorum. Addebat idem Medi-

diator,

* Satis constat, in induciis, Anno MDCXXXIX inter Gustauum Adolphum et Sigismundum Reges sancitis, permisam Suecis Liunioniam, quam late occupata victricibus armis esset. In conuentu Stumdorfiano, postulatum quidem ab Vladislao IV. Rege, ea vt restitueretur Poloniae; vel certe arx, vel vrbs, vel insula aliqua in Liunia illa relinqueretur; unde

fides Liunionibus fieret, Regem Poloniae illorum recuperandorum spem non abiicisse. Vid. OGERII Ephemerides p. 322. Sed nihil eorum quidquam impetratum est. In pactis enim ipsis constitutum: Liunioniam utraque pars, vt praeteritis sexennalibus induciis possedit, ita hysce quoque possideat. Similiter in Lubecensibus, super pace, tractationibus, denegata Polonis restitutio

diator, fateri se, si secundum ius strictum agi debeat, habere Sere-
nissimum Regem et Regnum Poloniae, cur in resignationem Re-
gni Sueciae non adeo facile possit, aut debeat, consentire. Cete-
rum plusquam sexaginta annis ius illud nullo fere profectu vindi-
catum, Regnumque repetitum esse. De Liuania etiam, in priori-
bus iam tractatibus sollicitè satis actum: rem tamen, ad impetran-
dam restitutionem, perducì non potuisse.* Nunc rem eandem ab aliis
personis pari cura, non dispari etiam, quod ad restitutionem Liuo-
niae adtineat, animorum inclinatione agi: sed Legatos Suecicos
expresse adfirmare, interdictum sibi, de Liuania, (intellige, ita vt
ante hoc bellum a Suecis possessa sit,) restituenda mentionem vl-
lam facere, vel audire. Optandam equidem potius pacem, quae
nullius prouinciae dispendio constet. Interim, quum Liuania tam
diu iam caruerit Polonia, minus iam acerbam fore eius iacturam.
Pacem vel iniustam bello etiam iustissimo vtiliorem a Cicerone,**
cui et alii consentiant, iudicari. Iuste, an iniuste, vel bella haec ge-
sta, vel prouinciae occupatae repetitaeque sint, non esse Mediato-
ris dicere.*** Ei in talibus potius dicendum, *Non liquet*: vel
etiam, *Non licet*.**** Quod ad securitatem pacis adtineat, de ea
iure quidem agi, sed circa finem tractatum. Naturali ordine po-
tius ad τὸ εἶναι, quam ad tale εἶναι, respici. Vbi recte et feliciter
processerint

tio Liuaniae. Rem omnem paullo cura-
tius exposui infra, Obseru. X.

** CICERO ad Atticum Lib. VII. Ep.
14. in f. *Equidem pacem hortari non de-
sino: quae vel iniusta utilior est, quam iu-
stissimum bellum*. Prorsus in eandem sen-
tentiam, ad Diuersos, Lib. VI. Ep. 6. *Quid
ego praetermisi aut monitorum, aut que-*

*relarum, quum vel iniquissimam pacem
iustissimo bello anteferrem?*

*** Conf. TREVERI Diff. de pruden-
tia circa officium pacific. inter gentes.

**** LVCANVS Pharsal. Lib. I. v. 126.
— — — *Quis iustius induit arma,
Scire nefas: magno se iudice quisque
tuetur.*

processerint tractatus pacis, circa securitatem eiusdem non fore difficultatem magnam. Communem usum et morem, ea in re, seruatum iri, etc. Postremo orare se, atque obtestari, ut haec, quae pacis promouendae studio adferat, non minus beneuola, quam adlata sint, manu recipiantur, et ut Dni Legati omnes de animo suo, in rem ipsorum, et in bonum pacis propensissimo, optime sint persuasi.

Magnus Cancellarius, nomine Legationis Polonicae, Legato Gallico gratias agebat pro opera, quam adeo gnauam ad promouendum pacis negotium conferat: digna gloriae praemia, ab ipsa etiam grata posteritate, olim recepturum, etc. Quae autem ad pacem, inter partes conciliandam, proposuerit capita, ea tam grauis esse momenti, ut ulteriorem deliberationem requirant: et de iis necessario sibi, cum Legatis Colligatorum, conferendum esse. Quum Legatus Mediator abiisset, venere Legati Caesarei, quibus Palatinus Posnaniensis breuiter, Cancellarius vero Lithuaniae, qui dicta a Legato Mediatore adnotauerat, latius omnia exposuit. Ac circa punctum, de saluis conductibus, et imprimis de Richardo, tribuno, qui ab Electoralibus Regiomonti detineatur, * agi illico coeptum est, cum Legatis Electoralibus. Hi respondebant, illum ante aduentum suum arresto innodatum, nec vllum vnquam a Legatis Electoralibus saluum conductum habuisse. Deinde ad punctum hospitiorum visum est ita respondere: Legatos primis diebus hospitia sua,

* Vid. supra p. 103. not. ***

** Id quod postulauerant Sueci, specie maturandi negotii, quod extraheretur, hospitantibus, in vrbe, reliquis Legatis; reuera, ne qua in parte iis inferiores vi-

derentur. Igitur Poloni in vicum Strisam concedebant; Brandeburgici Flemingshofum, haud procul ab monasterio Oliuense: Caesarei propter Colourati ualitudinem, fere Gedani haerebant. Conf. PUFENDORF.

sua, in pago destinato, fixuros atque ibi, prout et quamdiu necessarium esse visum fuerit, habituros. ** Quoad praesidium Straburgense, *** postulabant nostri satisfactionem ab Electoralibus, quum illorum securitati Rex Serenissimus et Mareschallus Lubomierscius, cauerint. Respondebant Legati Electorales, praesidium illud, et eius caput Pleitnerum, non tenuisse viam praescriptam. Id quod ipsis contigerit, extra terminos definitos deprehensis, culpa ipsorum contigisse. Interim constitutum promissumque, Legatos Electorales velle sollicitare restitutionem Pleitneri, et eius militum. Tandem media pacis, ab eodem Mediatore, ex proprio sensu et mente proposita, repetebat idem Cancellarius Lithuanicus. Quibus expositis, addebat Palatinus Posnaniensis, vt de tot et tanti momenti capitibus recte deliberari possit, certum aliquod temporis spatium dandum determinandumque esse. Quae-rebant Caesariani, an tutum sit, dare absoluta aliqua responsa ad mera et quasi priuata Mediatoris iudicia? Visum est, vt Caesarei Legati sua responsa oretenus Legatis Polonicis committant, qui ea oretenus delaturi sint Mediatori. Quaesitum etiam obiter, quid superioribus his diebus Mediator egerit? num quid priuatim proposuerit? etc. Responsum, nullam cum illo habitam conferentiam. Postea Caesarei Legati scrupulum adferebant, super Articulo iv. responsionum Suecicarum, vbi aiunt Sueci: „Ne heterogenea mi-
O 2 „esse.

PVFENDORF. de rebus Caroli Gustau-
 ui Lib. vii. §. 8.

*** Paulo ante Polono vocabulo *Brod-
 nicenſe* adpellauerat. Id autem praesidi-
 um, quum deditionis lege a Polonis esset
 Elbingam deducendum, a Brandenburgicis

interceptum, atque Brunsbergam, in ca-
 ptiuitatem, fuerat deductum. Iuuabit
 rem omnem ex PVFENDORFII Com-
 mentar. de rebus Caroli Gustau, Lib. vi
 §. 73. item de rebus Friderici Wilhelmi,
 Lib. viii. §. 36. adcuratius cognoscere.

esse., * Ambigua et obscura haec verba esse, adeoque postulandam, per Mediatorem, a Suecis elucidationem: nec progredendum ulterius in tractatu, antequam elucidatio haec adlata fuerit. Simul mox lectum est scriptum, quo postulatum hoc suum, de elucidatione, comprehenderant Caesarei Legati. ** Hi monstrabant quoque litteras, a Bioerenclauio, Ministro Suecico, ad Comitem *de la Garde*, ex Gallia, die xxviii Decembris scriptas: in quibus ille memorat, Regem Galliae exercitum in Germaniam, auxilio Suecorum, missurum, nisi pax hic fiat ante Martium. *** Hinc coniici posse, qua sinceritate et Rex Sueciae, et Rex Mediator, vel potius eius Minister, Mazarinus, pacem hanc tractet. Rex Sueciae fortassis hic tantum simulate pacem tractat, quo Gallis persuadeat, se bellum in Germaniam translaturum, adeoque sic in Germaniam Gallos etiam pertrahat. Si id, cum Rege Sueciae, agitat Cardinalis Mazarinus: iugulat pacem hanc nostram, adeoque frustra hic laborat Minister Gallicus. Cum hoc itaque, ea de re, serio agendum, ut liqueat, qua sinceritate pacis negotium tractetur. Respondit Palatinus Posnanienfis, a Legatione Polonica nihil earum rerum, quae ad commune bonum pertineant, omissum iri. His actis abiere Legati Caesarei.

Rediit

* Dabimus ipsa verba Art. iv. ex Responso, ad propositionem Legationis Caesareae: prouti editum est in DIARIO EVROP. pag. 44. et apud LONDORP. pag. 657. Ita habent illa: *Pacis aequae, simulque cum omnibus concludendae, studium ex parte S. R. Mai. Sueciae nunquam deerit. Cum vero subiecta belli pacisque materia, eiusque complanatio, non parum inter se discrepent; tantum hic praecautur, quemadmodum in generali*

Declaratione Suae R. Mai. Croneburgi die xx. Iunii nuper elapsi anni, publicae luci data, expresse continetur, ne, Tractatum praesentem et genuinum cum heterogeneis confundendo, pax impediatur, aut in longiorem moram trahatur. Conf. Declaratio R. M. Sueciae, de propensione sua, in pacis tractatus etiam uniuersales, apud LONDORP. p. 560 sq.

** Vid. in DIAR. EVROP. p. 62. et in LONDORP. II Actis p. 661.

Rediit postea Legatus Mediator. Cui Palatinus Posnanien-
sis dixit: Ea, quae paullo ante Mediator in negotio pacis adtulif-
set temperamenta, communicata quidem iam esse cum Legatis,
qui a conuentu illo abfuissent. Ceterum, quia propositiones illae
sint magni ponderis, interuallum aliquod temporis, ad deliberan-
dum, Legationem tam Polonicam, quam Colligatorum capien-
dum sibi duxisse. Adeoque vltiori collationi, dandaeque hinc
responsioni, diem Sabbathi proximum designatum. Deinde eidem
Mediatori proposita est ambiguitas Articuli iv. responsionum Sue-
cicarum: vbi, quid per *heterogenea non miscenda* intelligant Sue-
ci, scire velint Caesarei Legati: qui etiam, in id, certum scriptum
reliquerint, Mediatori insinuandum, quo ambiguitatis illius expli-
cationem petunt. Id scriptum vt Mediator offerre Suecicis Lega-
tis velit, rogare Legationem Polonicam. Mediator obtulit ope-
ram. Sed et statim Suecorum mentem, quantum in se esset, ex-
plicare studebat. Nimirum dixisse Suecos, se omnino cum Foe-
deratis Poloniae simul tractare paratos esse. Interim res Imperii
ipso Legatos Caesareos ad Comitata Germanica relatas voluisse,***
e. g. punctum satisfactionis, secundum tractatus Monasterienses, et
similia. Et ad talia haud dubie vocem *heterogenea*, in responsione

O 3

Suecica

*** Praestat illas ipsas legere, ex Codice
Zalusciano descriptas, in Actis Pacific.
No. xxxv. Ceterum Imperator, ea de re,
et antea per Petrum Strozam Comitem
egerat, figillatim cum Electore Brande-
burgico: cui, teste PVFENDORFIO,
Rer. Brandenburg. Lib. viii. §. 63. visum
fuit, quia Mazarinus de triginta militum
millibus, proximo vere, Sueco in auxilium
mittendis, minas spargat, providendum
esse, vt Gallus intra limites sequestris se

teneat. In omnem euentum paria auxilia,
ab Hispano stipulanda. Urgebat autem
Galliae Rex pacem, inter Polonos ac Sue-
cos, hos vt tanto facilius in Aufriacos
immitteret.

**** In Responso, ad propositiones Le-
gat. Suecicae. Verba sic habent: — Haec
ad hosce tractatus non spectare, nec cum
moderno bello connexitatem habere, adeo-
que his alienis disitisque materiis prae-
sens pacis negotium inuolui non posse, nec
debere:

Suecica positam, respicere. Cancellarius Lithuaniae quaerebat ex Legato Mediatore, num super iis temperamentis, quae adtulisset, mentem Suecorum explorasset? Negabat. Interim tamen non dubitare se, quin efficere possit, ut ea consentiant.*

Die xxiii. — Habita sessio est, cum Legatis Foederatorum. Palatinus Posnaniensis excusabat primum moram sessionis, cuius causam praecipuam aiebat, quod expectatum sit responsum Suecorum ad scrupulum Caesareorum, nuper motum super Articulo iv responsionum Suecicarum, de heterogeneis.** Legatus Coloratus, antequam ad alia descenderetur, monuit de securitate hospitiorum, extra urbem. Sparsim iam per agros habitandum. Quum itaque Sueci, ultra saluos conductus ordinarios, aliis a Serenissimo Rege Poloniae litteris securitati suae cauerint, se idem a Maiestate Sua petere: non nisi sub fide Regia se ruri habituros. Et eadem Regia auctoritas, apud Suecos, efficiat, ut talem nobis securitatis cautionem

debere: uti nec integrum est, ea, quae publicum Imperii statum concernunt, salua eiusdem Imperii dignitate et iurisdictione huc euocari.

* Haec in conuentu publico acta. In Consilio Regio, quod Anonymus ad h. d. memorat, legatio, ad Regem Galliae decreta fuit. Sed super Liuania vehementer disceptatum: quam plerique, pacis promouendae causa, omnino cedendam Suecis rebantur. Neque Rex valde renuebat. Vnus fere, qui haec prodidit, Cancellarius Lithuaniae, (is enim profecto est auctor Diarii Poloni saepius laudati, saepius laudandi,) is vnus contra nitebatur, multis ac validis rationibus. Non esse duntaxat in tam arduo negotio festinandum: non adterendum patrimonium Reipublicae: esse e contrario obfirmandos animos, in primisque gradus, siue modos,

tenendos eos, quos ipse proposuisset. In his praecipui tres: 1) Aut Regi Sueco, pro restitutione Liuaniae, soluendam esse certam pecuniae summam: 2) aut ineundas, super Liuania, quindecim annorum inducias, quales inter Galliae atque Hispaniae Reges, super Catalonia, essent constitutae: 3) aut Liuiam Carolo Gustavo, usque ad obitum ipsius, cedendam. Quibus pensitatis, ad extremum eius sententia adsensu comprobata est: idque negotii potissimum ipsi concreditum. — Ceterum, per illud tempus, *informationem super Liuania* Felkersamius, Curlandiae Cancellarius, Legatis Polonis tradidit: quam communicatam cum Legato Gallo (neque enim diuersam reor.) Anonymus Diario ad d. xxiiii Februarii inclusit. Ego vero in Actis Pacificationis No. xxxiiii repetii.

cautionem praestet. Postquam nostri Legati dixissent, non esse periculum vllum timendum inflari talibus Suecos: docere illum fallere, qui falli timuit: tandem promisit Cancellarius Magnus, se a Serenissimo Rege impetraturum, quod vellent Caesarei.

Postea de modo per scripta agendi disceptatio fuit, dicente Magno Cancellario, partem aduersam illum modum omnino recusare: neque videri sibi ideo abrumpendos tractatus. *** Interim cum Legatis Colligatorum prius, ea de re, agere voluisse Legationem Polonicam. Caesarei pro retinendo isto per scripta agendi modo, cuius in possessione iam sint, multa regerebant: non esse hoc longius iter, vt Sueci et Mediator dicat, sed expeditius, melius: ita constare posse, per quem steterit vel mora, vel, (quod Deus auertat!) abruptio tractatuum: non esse cedendum hac in re, et quasi collum submittendum Suecis, etc. Dns Colouratus praeterea mentionem faciebat duorum scriptorum, quae a Suecis emissa

** Id demum exhibitum, hoc ipso die XXIII Februarii. Exstat in DIARIO EVROP. pag. 63. et apud LONDORP. loc. comm. Verba autem dubia ab Suecis explanata prorsus in eadem sententiam, quam Lumbranus diuinauerat. *Verba*, inquit, in *Responso ad Articulum quartum*, „Pacis ac belli materia etc., item „Tractatum genuinum cum heterogeneis etc., idem indicant, quod in *Responso DD. Caesarianorum dicitur de alienis diffinitisque materiis*.

*** Causae recusationis a Suecis reddebantur in primis hae: *Quod tali scriptorum reciprocatione non solum multum temporis tereretur, sed et per aculeos hinc inde adpersos animi non parum exacerbarentur*. Vid. PUFENDORF. *Rer. Brandeb. Lib. VIII. §. 62.* Quam in sententiam ipsi quoque Poloni inter se,

et cum Legato Gallo, conuenerant, aduocabantque exempla superiorum temporum, quibus et sexennes induciae, et Stumdorfianae, essent sine scriptis expeditae. Enimuero his et talibus in speciem iactatis ratio suberat arcana haec, *vt hoc modo clam negotium suum perficere possent: quo absoluto Foederatis sequendi necessitas esset*. Ita PUFENDORFIVS loc. comm. Et sane in colloquio priuato, quod hoc die, inter Legatos Polonos et Gallum, habitum Auctor Diarii Poloni diligentissime exposuit, diserte constitutum, vt publica in conuentu publico, tractarent, secretiora, remotis Foederatis, cum ipso soli agerent, tamquam intra velum. Praeterea in colloquio eo rursus, super Liuonia, contrariis sententiis certatum est. Porro de foedere quaesitum, cum Suecis aduersus Moscum faciundo: item de securitate et sponfione pacis.

emissa reptent per urbem, iniuriosa admodum in Domum Austriacam, et Electorem Brandenburgicum. Electorales pariter, pro eodem illo per scripta agendi modo, multis rationibus, pugnabant. Respondebatur a Palatino Posnaniensi, iam ab initio recusasse Suecos et Mediatorem, agere per scripta, neque rebus, quae moram tractatibus adferre possint, insistendum adeo scrupulose. Res Lithuaniae, et Ucrainae, celerem maturationem consiliorum requirere. Adeoque compendiosius agendum, et aut abrumpendos, aut concludendos esse tractatus. Idem alii vrgebant, iniicientes simul de Rege Daniae, tractasse illum, quum in periculo esset, sine Polonia. Iam Poloniam in simili fere periculo esse. Iure adeo eam sibi consulere, causis omnibus morarum praecisis. Dns Lifola: Si aliter fieri non potest, agatur et oretenus, et scripto, sed paucissimis verbis. Rationes sermocinando disceptentur. Electorales etsi aegre modum defererent, de quo ad Serenissimum Electorem iam scripsissent, cuique iussi essent porro insistere: tamen D. Lifolae consilio accedere se velle profitebantur. * Cancellarius Lithuaniae: Nouem iam septimanae hic transactae, et vixdum ultra initia tractatum processimus: vt simili cunctatione, et certamine verborum, continuemus, res nostrae nobis non permittunt. Abrumpendae omnes morae: et hic ipse modus, de quo agitur iam, ne nobis obicem amplius ponat, dispiciendum. Quod tali temperamento fieri potest. Quae nos hic inter nos, post rationes vltro citroque ventilatas, concludemus, statim hic breuib. in chartam coniiciantur, exhibeanturque Mediatori. Is subscribat nomen

* PVFENDORFIVS loc. comm. *tur, nostris quoque vitandae separationi cedendum erat. — Et Elector suis iniunxerat,*
Quum et Caesarei Polonis adstipularen-

nomen suum. Scriptum illud penes se retineat, et secundum tenorem eius agat, cum parte aduersa; omissis illis, quae laesura videbuntur. Pariter faciat apud Suecos, eorumque conclusiones, sui nominis subscriptione firmatas, secum retineat, et ex iis tractet nobiscum, et cum Colligatis. Caesarei suas conclusiones nobis tradent; nos Mediatori. Vicissim hic, quae pro illis accipiet a Suecis, nobis porriget: nos Caesareis trademus. Idem Cancellarius Lithuaniae soluebat breuiter aliquas obiectiones, quae huic temperamento oppositae erant, aut opponi poterant. Conclufum denique, vt resolutiones omnium partium, a se subscriptas, accipiat Legatus Mediator, et ex iis, inter partes, negotietur.

Postea Referendarius Regni breuiter referebat, quid Legatio Polonica respondere constituerit Legato Mediatori ad ea, quae putabat Legationem Polonicam postulare posse a Suecis, quaeque hos vicissim a Polonia postulare posse dixisset. Primum, Suecos postulare a Serenissimo Rege renunciationem iuris sui, quod habere praetendat in Regnum Sueciae. Ad id respondere Legationem Polonicam: constare quidem toti Orbi de iniuria, Serenissimo Regi illata, quando Regnum id, legitime ipsi debitum, ab aliis teneatur: tamen eundem Serenissimum Regem, consulendo quieti populorum suorum, iuribus suis, quae in Regnum illud habeat, renunciare paratum: saluis tamen titulis et insignibus eiusdem Regni, ad dies vitae reseruatis; item praeuia satisfactione, et compensatione, quae in manus Mediatoris remittatur; saluo denique competente modo renunciationis. Secundo, eosdem Suecos postulare

iunxerat, circa hanc rem Polonis atque Caesareis concedere, ne mora pacis ipsis

impingeretur: hac tamen cum cautela, vt omnia adcurate in acta referrentur.

P

stulare Liuoniam. Ad hoc responderi: illos in Liuoniam nullum verum et legitimum ius habere, adeoque cessionem eius absolute illis negari. Tertio, restitutionem ablatorum, h. e. Pomeraniae, eosdem poscere. Ad eam rem, sine consultis Colligatis, responderi non posse. Interim nihil dubitare se, si securitati suae sufficienter prospectum viderint Colligati, Pomerania propter bonum pacis cessuros. A Suecis quae offerantur, etsi, Deo armis nostris fauente, sponte in potestatem Poloniae redierint, aut reditura sint, tamen recipi. Et primo quidem restitutionem Prussiae et Curlandiae locorum acceptari, sed hac lege, vt euacuatio quam primum fiat. Secundo, acceptari restitutionem Ducis Curlandiae, et scriptorum, rerumque ablatarum. Tertio, damnorum mutuo factorum remissionem mutuum.

Post haec dicta vocabatur Legatus Mediator. Cum eo primum, de modo per scripta agendi, habitus iterum sermo est, et, proposito temperamento, conuentum denique in hanc sententiam: Quidquid Mediator pro parte Poloniae et Foederatorum, nomine Suecorum, proponet; subscribet, et exhibebit Legationi Polonicae: et vicissim, quidquid pro parte Sueciae, nomine Poloniae et Foederatorum, proponet; subscribet, et exhibebit Suecicae Legationi. Secessit denuo Mediator, vt locus fieret Legatis Caesareis. Quibus exponebatur mox, quo pacto conuentum esset, super modo per scripta agendi. Illi consensere in dictum ante temperamentum. Ceterum, quod ad ea, quae Mediator quasi ex suo sensu temperamenta adtulerit, adtineat, optare se, solidiora

et

* Igitur ordinem, in excutiendis propositionum capitibus, non Foederati turbabant. Quos immerito arguit, ex Sueco-

rum commentariis, PUFENDORFIVS de rebus Caroli Gustavi, Lib. VII. §. 5. Sed nec in Articulis excutiendis, inquit, ordine

et expressiora ab illo adlata esse. Atque inprimis de puncto securitatis, de quo ultimo et post alia agi velit Mediator, sibi primo omnium agendum videri. Hanc esse dotem sponsae suae, Pacis. In hoc Articulo ubi conuentum fuerit, in ceteris se non fore difficiles. Etiam circa res Danicas, expressi aliquid audire se velle. Pomeraniam pro Suecis postulari a Mediatore: sed vicissim nihil in compensationem adferri. Aliis aliqua commoda, nulla Imperatori adferri. Postulandum itaque ab illo, ut aequae in Foederatos aequus esse, et res eorum, pari cura, agere velit Mediator. Restitutionem Pomeraniae non abnuere se, propter bonum commune pacis: dummodo in ceteris res, inter nos, ex aequo et bono fuerit composita. Electorales: Vellemus, ut Mediator ordine ad omnia puncta nobis adferret responsa, filum propositionum nostrarum sequutus. * In primis etiam circa amnestiam propositam, quomodo ea nimirum intelligenda sit, mentem Suecorum nobis declaret. Metuimus enim, ne spargant illi, se Prussiam reddere pacis studio voluisse: sed non addent, quibus conditionibus eam reddere velint. Inuidiam a se, in alios, exonerare laborabunt.

Abiere Caesarei: rediit Mediator. Cui primo omnium praelecta est conclusio, super modo agendi, quam paullo ante posuimus: *Quidquid Mediator pro parte etc.* ** Deinde Cancellarius Magnus Poloniae, in hunc sensum, loquebatur: Super temperamenti, quae Tua Excellentia ex suo sensu proposuit, contulimus inter nos, et Colligatos nostros. Quod ad restitutionem Prussiae et Curlandiae adtinet, eam acceptamus: sed ut fiat quam primum.

P 2

Ceterum,

ordine procedebatur, sed prout Suecis, aut aduersae parti visum. Et elegerant consuevit hunc agendi modum Foederati, ut impedimenta tractatibus iniicere possent.

** Ea cum aliis comprehensa est, singulari scripto. Quod, ex Codice Zalusciano, inferius in Actis Pacificationis No. XXXVI repetii.

Ceterum, quia de multis aliis punctis, quae nos et Foederati nostri proposuerunt, nihil nobis hactenus adfert Mediator, sed ea silentio praeterit, vellemus et super his mentem Suecorum scire. Respondit Mediator, se intellexisse a Suecis, circa illa puncta non fore difficultatem, modo super duobus primis transactum fuerit: nimirum, 1) super iure, et titulo, regni Sueciae; 2) super Liuania. Cancellarius Poloniae: Ius ad Regnum Sueciae etsi liquidum habeat: tamen bono pacis condonare vult Rex Serenissimus, sed reseruato titulo Regni, ad dies vitae, et praeuia aliqua satisfactione. Quod ad Liuiam adtinet, pro iniuria ducimus, quod eam sibi ita cedi velint Sueci. Interponat se hic Mediator, et iustitiam desiderii nostri ob oculos ponat parti aduersae. De Pomerania reddenda, speramus non fore difficultatem, si in ceteris rebus partes sibi satisfecerint. Mediator: Deductio praesidiorum ex Prussia fieri non potest, nisi post ratificationem pacis tractatum. De retentione tituli egi cum Suecis diligenter. Dixi, sine praeiudicio Sueciae id fieri posse. Fieri idem alibi, e. g. Anglorum Reges habuisse in titulo Galliam, etc. * Ceterum Suecos obtendere aiebat, ligatas se in ea re manus habere, nec consentire posse in retentionem tituli. Pariter de Liuania cedere se nullo modo posse. De

* PVFENDORFIVS Comment. de rebus Caroli Gustavi Lib. VII. §. II. Dicebat Lumbranus, nil noui esse, duos Principes eiusdem dititionis titulos gerere. Sic Angliae Reges titulo Franciae superbire, Gallis irridentibus. Habent autem titulum eum Reges Angliae, inde ab Eduardi III. temporibus: quem constat, functo factis Carolo IV. Rege, ultimo Capetingorum, Regnum Franciae, sibi ob matrem debitum, vindicatum iuisse, titulumque inde et in-

gnia, quum Regnum non posset, ad posteros propagasse. Similiter titulo Regis Gothorum et Vandalorum communi vtuntur Sueciae et Daniae Reges: frustra inter Pacis Nouiomagensis consultationes postulante Legato Sueco nescio quid discriminis. De quo FRANC. WAGNERVS in Hist. Leopoldi Imp. T. I. p. 426. eleganter exponit. Sueci, inquit, Daniae Regem cauillabantur, quod in fiduciariis litteris Gothorum Regem se scripserat,

De Pomerania, aiebat Mediator, se nondum explicite egisse cum Suecis. Acturum autem, quum de securitate tractabitur. Interim scire se velle, qualem securitatem cupiant Foederati. Electorales dicebant: et Caesareos Legatos, et se merito queri, quod a parte Suecorum nihil prorsus, in rem Foederatorum, haecenus adtulerit Mediator, et quod securitatis punctum ad finem tractatum reiiciat, ad punctum porro de Rege Daniae, et alia multa, prorsus fileat. Mediator respondit, securitatem pacis consistere, primum in fide mutua pactorum, deinde in guarantia. De hoc utroque securitatis stabilimento non esse dubitandum, quin mutuo consensu sibi consulturae sint pates: et se, ex parte Regis Christianissimi, guarantiam promittere. Interim vero durum esse, securitatis causa retinere velle prouincias: et magnam inde pacis moram fore, si id intendatur. Electorales: Sed fit, in Responsis nostris, mentio refusionis damnorum. * Mediator: De refusione damnorum superfluum est agere, quia res illa a liquidatione iustitiae armorum dependet. Hanc autem quaestionem iure refugit Mediator. ** Inprimis etiam, quando aequo Marte disceditur ab armis, nulla fieri solet compensatio. Vbi pars alterutra victa est, tum victor dat leges: id hic autem locum non habet. Quod ad Da-

P 3

niam

rat, qui Regni Sueciae titulus sit: Danis Gottorum scribendum esse. Risit superstitutionem Oldenburgius Comes, (Antonius) Daniae Regis legatus: nec Grammaticum, nec Antiquarium se venisse aiens: Gottorum Gothorumue scriberent, sibi perinde fore. Conf. PVFENDORF. Rer. Brandeb. Lib. XIV. §. 69. Atque ipsum Regis Poloniae titulum Henricus Valesius tum quoque vsurpauit, quum derelictum regnum Stephanus Bathorius tene-

ret. Ad haecce exempla Polonos ipsos aliquando prouocasse, PASTORIUS Flor. Polon. Lib. VII. p. 535. memorat. Nec lubet in praesenti addere recentiora.

* Ad Art. v. propositionum Suec.

** Ne quid amoris, ne quid odii, dare videatur, neu in partem hanc, vel illam, inclinare, medius inter vtramque. Ceterum de iustitia armorum Suecicorum disceptatum ante fuerat, acerrimis scriptis: non publicis modo, verum etiam priuatis. In his

niam pertinet, de ea nil opus est hic tractari, quum ipsa alibi tractet cum Suecis. * Si pax ibi fiet, quorsum noster hic pro illa conatus? Si pacis tractatus ibi rumpetur, quaeritur, an propter bellum, in Dania resurgens, pax quoque nostra, quam agitamus, abrumpenda sit, adeoque bellum hic non finiri debeat, nisi bello Danico finito? Electorales: Effectus pacis maneat interim hic suspensus, donec ibi quoque finiantur tractatus. Mediator: Quid agent praesidia interim? Responsum a Polonis: Deducant hinc sua Sueci, quum summus annonae defectus ingruat. Nos nostra aduersus Moscum ducemus. Cancellarius Magnus postremo mentionem denuo iniecit de securitate, Legatis Caesareis procuranda tali, qualem postulant.

Die xxvi. — Habitus est conuentus, in pago *Strifs*. Ac primum auditus est Mediator: qui aiebat, se cum Suecis, super postulatis Polonorum et Foederatorum, egisse cum cura. Ceterum illos vsque simplicem, puram, et non limitatam resignationem
tum

his praecipue digna memoratu CYRIACI THRASYMACHI, (quo nomine viri eruditi Hermannum Conringium rentur latuisse,) de iustitia armorum Suecicorum in Polonos, ad Andr. Nicanorem epistola: et ANDR. NICANORIS — responsio: item LVC. DE GABRIIS Iniustitia armorum Suecicorum, in Polonos. De reliquis vid. HOPPIVS loc. comm. §. 35.

* Conf. PUFENDORFIUS de rebus Caroli Gustavi, Lib. vii. §. 15.

** Conf. Declaratio, nomine Legationis Suecicae, facta — Striffiae, die 26. Febr. in Actis Pacific. No. xxxvii.

*** Ea disceptatio iam, superiore die, fuerat ventilata Oliuae, inter Legatum Gallum, ac Thesaurarium Curiae, et Magni Ducatus Lithuaniae Magnum Cancel-

larium, priuato colloquio: de quo hic, in Diario, ad e. d. copiose exposuit. Inter haec quum retulisset Lumbranus, velle Suecos Liuoniam, sine vlla conditione, sibi habere, neque adeo modis ac rationibus propositis adquiescere: non destitit tamen Magnus Cancellarius id genus alia adferre: nimirum, Polonos Liuoniam, ante hoc bellum, Suecis possessam, vel hypothecario iure cessuros, vel vsque ad Rigam urbem in perpetuum; vel clientelari nexu obligaturos Regi, eiusque posteris, aut etiam fratri. Ex his et talibus, quae adriderent, Sueci eligerent: hac tamen lege, vt, ad reprimendum Moscum, vim et arma ipsis iungerent. — Ceterum de iure Imperii, Polonorum, Suecorum, in Liuoniam, paulo curatius memorauimus, Obseru. xiv sqq. Sed vt super controuersia, eapropter inter

tum iuris, tum tituli Suecici, poscere a Serenissimo Rege Poloniae. ** De Liuania etiam nihil remittere. Pomeraniae restitutionem vrgere. Res Danicas his tractatibus inferi nolle, quia de iis, vno tempore, in diuersis locis agi non possit. Satisfactionem pro Pomerania non poscendam, quum illatum ibi sit bellum a Foederatis. Saluorum conductuum nouam formulam transmissam ad Regem Sueciae; breui inde expectandam. Palatinus Poshaniae: Fatendum omnino, nihil consolationis Mediatorem adtulisse. Interim super iis, quae adtulerit, cum Colligatis agendum esse. Postea super iure, quod in Liuiam habeat Polonia, disceptatum est inter Mediatorem et Magnum Cancellarium Lithuaniae. *** Inprimis vrgebat Cancellarius Lithuaniae, tempore Sigismundi III. Regnum Poloniae tum ambientis, adeo indubium ius Polonorum fuisse in Liuiam, vt nulla de eo quaestio sit mota: quin Estoniae etiam Polonis reddendae spem tum a Suecis factam. Mediator: Sueci contradicunt, ipsum Sigismundum fassum esse, Liuiam non

ter Suecos et Polonos acerrime agitata, quaedam in praesentem delibem, ipse locus admonet. Iam primum, quod ad Estoniam, partem Liuiam, adinet, Poloni quidem eam olim ab oratoribus Suecicis sibi stipulati fuerant; sed nec sciente Sigismundo, nec addicente; multum etiam indignante patre Iohanne, Sueciae Rege. Et Sigismundum satis constat iterum iterumque sollemni formula professum, male se Regno precario, quam in detrimentum aucti solii Estonia cedere. Vid. Exegesis Historica, de causis exauktionis Sigismundi III. p. 40. item LOCCENIUS Hist. Suec. Lib. VII. p. 408 sq. et HECT. IOH. MITHOBII Diss. de controuersis Sueco-Polonis cap. II. p. 39 sq. Neque vero Estonia, nedum Liuia omnis, Suecis penitus cessa ab Imperio fuerat, sed tantum fidei tutelaeque eorum commissa,

inprimis vrbs Reualia, ne ab Mosco opprimeretur. In hanc sententiam scriptae Caroli V. Ferdinandi I. Maximiliani II. litterae, ad Gustauum I. Ericum XIV. et Iohannem II. Sueciae Reges: nec reperiuntur illae demum in tabulario Ducis Curlandiae: quippe ad quas iam olim Sigismundum prouocasse nouimus. *Suedos autem*, inquit ille, apud LOCCENIUM loc. comm. p. 411. *Caroli V. Ferdinandi I. et Maximiliani II. Caesarum litteris — patrociniū eius prouinciae ipsis commendatum esse, probare posse.* Ideo tum Sueci ipsi non nisi tutelam sibi conceditam commissamque adfirmabant: neque aliter legati Suecici, in Informatione circa Liuiam ea, quae in conuentu Oliuenfi exhibita, exstat in DIAR. EVROP. P. VIII. App. p. 47 sq. et in LONDORPII Actis Publ. T. VIII. p. 657.

non ad Polonos, sed ad Suecos pertinere. Dicunt, Sueciam ius ab Imperio cessum habere in Liunioniam; vti ex diplomatibus Caroli V. Ferdinandi I. et Maximiliani II. adpareat, inter monumenta Ducis Curlandiae, vt aiunt, repertis. Cancellarius Lithuaniae negabat haec omnia, dicens contra, in luce publica esse, Liunioniam a Mosco oppressam, ab Imperio desertam, vltro se submisisse Regi Poloniae. Dixit porro: Si in Liunioniam ius habuit Suecia, cur eam non Suecia, sed Polonia, ex manibus Moscorum liberauit? Mediator regerebat: Liiones, vtpote subditos alterius, non fuisse sui iuris, nec potuisse se legitime alteri Principi subiicere. Postea tamen falsus est, Liunioniam fuisse obligatam Imperio, sub conditione protectionis. Quum protegere eam non potuit Imperium, liberum fuisse laboranti et periclitanti prouinciae aliam protectionem quaerere. * Similem quaestionem fuisse in Belgio, ** etc. Interim in talibus non esse suum, decidere, sed, quae ad pacem faciant, proponere. Videri autem sibi hoc temperamentum amplectendum, vt quaeque pars possessa possideat. Et Suecos, obfirmatis animis, possessionem Liunioniae praetendere. Palatinus Poseniensis:

* Quod argumentum late persequutus est IO. HENR. BOECLERVS, singulari libro, de adquisito et amisso Imperii Romano Germanici, in Liunioniam, iure. (Argent. 1711. 4.)

** Nimirum Belgae, qui antiquitus erant in iure ac patrocinio Imperii Germanici, tantum non oppressi Hispanorum tyrannide, sese in tutelam Elisabethae, Reginae Angliae, tradiderant. Neque enim Imperio tum consultum, armis eos adferre: neque pacificationis Colonienfis, auspiciis Rudolphi II. Imperatoris susceptae, vllus successus.

*** In Zalusciano huius Diarii exemplo, quod fuit ipsius PASTORII, annus seculi superioris vicesimus diserte indicatur: nescio, cuius incuria. Etenim Rigae, insequuto demum anno, cincta obsidione ab Gustavo Adolpho, et ad deditiorem compulsa est. Exstat de expugnatione ciuitatis Rigensis, An. MDCXXI facta, singularis Liber, haud diu post ibidem euulgatus. Ceterum anno illo, inter Suecos ac Polonos actum super pace fuisse, satis constat: quibus legibus, non aequae. Vid. LOCCENIVS loc. comm. Lib. VIII. p. 536. Certe Rigae restitutio, demum anno secundo et vicesimo, Polonis

nanienſis: Iſta partis aduerſae durities merito nos ſcandalizat. Poſtulat a nobis ſtricti iuris remiſſio. Viciffim Sueci faciliores ſe nobis praeberere debent: et ad maiorem aequitatem ducere illos velit Mediator. Cancellarius dicebat: Non pari paſſu nobiſcum ambulant Sueci. Plura et maiora poſtulant, quam dant. Maiora olim nobis illi conceſſerunt. Anno MDCXX in tractatibus, pro titulo Sueciae Rigam, et alia, nobis reddere promiſerunt.*** Mediator: Illo tempore Regem Poloniae filios habere videbant: cum quibus ne difficile et diuturnum negotium ſibi eſſet, verebantur Sueci. Adeoque meliores conditiones dabant Poloniae. Cancellarius: Et quid? ſi nunc quoque alii ius ſuum Sereniſſimus Rex noſter tranſcribat. Mediator: Sueci dicunt, eiufmodi tranſcriptionem eſſe contra leges Regni ipſorum, adeoque inuolidam fore. Palatinus Poſnanienſis curauerat interim adferri *Exegeſin*, de cauſſis reiectionis Sigismundi Regis, librum in Suecia editum,**** et omnia diplomata, circa abdicationem Sigismundi Regis, publica auctoritate ſcripta continentem: quem Mediator nondum viderat. Poſtea Electorales de Pomerania dicere coeperunt. Illam repe-

tunt

Polonis ab Axelio Oxenſtierna, Magno Sueciae Cancellario, promiſſa: prout Auctor Vindiciarum Liouonicarum, quae in Actis Pacific. No. xxxii. leguntur, luculenter oſtendit. Et iuuat inde verba haec repetere: — *Suecos ſuperioribus tractatibus, uti videlicet in An. 1622. renunciationem iuri Diui Sigismundi III. in Regnum Sueciae, reſtitutione Liouoniae compenſare voluiſſe, — patet ex reſponſo D. Axelii Oxenſtierna, Cancellarii Regni Sueciae, dato D. Caſtellano Vendenſi in tractatu. — Similiter vero idem declarauit: „Quid ſi, pro induciis 60 annorum „conceſſo titulo, Rigam Vobis reſtitue-*

mus? „Nec reſuſabant alias quoque vrbes et fortalitia reddere.

**** *Exegeſis Historica*, non minus aequas quam graues commemorans cauſas, quibus Ordines Regni Sueciae prouocati, Sigismundum III. Regem Poloniae, eiufque progeniem vniuerſam, in omnem aequitatem Suecano exuerint diademate, (Holm. 1610. 4.) IO. MESSENIUS in Latinum ſermonem tranſtulit ex Suecico, quo eum Carolus IX. Rex Suecorum perſcripſerat, edendumque curauerat primum Holmiae 1607. atque iterum 1609. 4. Conf. Dni a STIERNMAN Biblioth. Suio-Goth. P. II. pag. 9.

Q

tunt Sueci, et interim nihil pro illa offerunt. Mediator: De securitate praestanda, quam postulant Foederati, non erit difficultas. Ad aliam compensationem putant Sueci se non teneri: quia Foederati Pomeraniam adgressi sint, Sueci non nisi bellum defensuum ibi gesserint. Quum Daniae iterum mentio facta esset; negabat Mediator, de ea hic agi debere, quum separatim illa tractet.

His actis abiit Mediator. Caesarei quum venissent, retulit illis Cancellarius Magnus, quae Mediator a Suecis adtulisset. Hos nihil penitus de suis postulatis remittere. Velle puram et simplicem resignationem Regni, iuris, et tituli Suecici. Velle item Liunioniam Sueciae adiudicari simpliciter; Pomeraniae restitutionem, sine satisfactione. Regem Daniae nolle his tractatibus inferere. Securitatem promittere ordinariam. In aliis punctis non fore difficiles, etc. Super his consultandum fore, et inprimis audiendam Serenissimi Regis mentem. Placere igitur, vt de his omnibus rebus, in sequenti sessione, agatur. Cui praefinita est dies futura Lunae, h. e. prima Martii. * Nonnihil postea de determinatione securitatis, ad tria milliaria, actum est.

M E N S.

* Per eos dies Poloni inter se, et cum Legato Gallo, consilia contulere. De his quae sint memoratu inprimis digna, secundum Auctorem Anon. Diarii Poloni, exponam. Die xxvii. — In Consilio Regio, habitis primum super Sueciae titulo consultationibus, decretum, dandum hoc pacis amori ab Rege esse, vt res constituatur non publicis tabulis, sed priuata conuentione: cuius spem facilem, superiore die, Legatus Mediator Magno Lithuaniae Cancellario fecisset. Posthaec rursus de Liunia actum, cedenda Suecis siue secundum *gradus*, quos vocant, siue secun-

dum ea, quae nuper admodum Magnus Cancellarius commendasset. Vltima de foedere quaestio fuit, aduersus Moscum cum Suecis fanciendo. Super ea quidem variasse sententias reperio; ad extremum Legatos Senatores, qui contradicerent, rationibus magno numero expeditis concessisse. Die xxviii. — In conuentu, apud Palatinum Posnaniensem, constituta ea, quae mox essent ad Legatos Foederatorum deferenda: de bello Moscico: de necessitate maturandae pacis: de Pomeraniae restitutione: de Rege Daniae, hisce tractatibus comprehendendo. Sed enim foederis

M E N S. M A R T I V S

Die I Martii. — Legati nostri, cum Legatis Confoederatorum, conuenerunt Gedani, loco ordinario. Palatinus Poshnaniensis: Quae in superiori sessione, nomine Suecorum, nobis adtulit Mediator, diligenter excussimus. Quid tandem ad ea respondere visum sit, iam cum Excellentissimis Vestris communicabimus. Cancellarius Magnus: Ea fiducia semper erga Excellentias Vestras usi sumus, ut iisdem etiam vulnera nostra aperire ac denudare non dubitauerimus. Eadem nunc uti pergitur: ac in votis equidem fuit nobis, pacem hanc, quam agitamus, non nisi aequissimis conditionibus inire. Sed dispositio diuina iis nos usque difficultatibus circumfundi voluit, quibus ad iniquiores etiam conditiones adigimur. Adeoque patriae laboranti, cum aliqua etiam iniuria eius, consulere debemus. Quidquid autem, seruandae eius causa, adnuere decreuimus, bona fide Excellentissimis Vestris iam reuelabimus. Ac primum, quod ad resignationem Regni Sueciae adtinet, ad eam, uti Vladislaus IV. gloriosissimae memoriae Rex, ita hodiernus Serenissimus noster, in Pactis Electionis sese obligauit. *

Q 2

Parata

foederis, aduersus Moscos, ne qua mentio fieret, diligenter cautum fuit. — Die XXXIX. — Poloni cum Legato Gallo colloquuti sunt, acrioribus verbis. Adeo inexpectata et iniqua ab Suecis retulerat. Neque enim eos vel titulum Regi Poloniae Suecicum addicere, vel de foedere certam fidem dare velle, quasi inconsulto Rege: nihilo tamen minus Liunioniam omnem, Curoniam, immensam pecuniae vim sibi postulare. Quibus sic exacerbati Poloni, ut, rupto pacis negotio, extrema aut facere, aut pati, minarentur.

* At Vladislaus id quidem non solle-

mnibus pactis electionis promiserat, verum, teste PIASECIO, in Chronicis, ad An. MDCXXXV. p. 573. (edit. Cracov.) paullo ante inaugurationem, syngrapha secretiori. Nec Ioh. Casimiri pacta conuenta, quae Latine reddita PASTORIUS Hist. Poloniae P. I. pag. 221 sqq. inseruit, huiusmodi aliquid prae se ferunt. In iis tantum pollicitus Rex nouus, *compositio- ni inprimis belli, ex occasione Regni Suecici olim orti, ex utroque Ordine Senatorio et Equestri in Comitibus Coronationis designaturum arbitros, data iis plena potestate tractandi negotium ad formulam, tum a Rege et Republica praescribendam.*

Parata itaque est Sua Maiestas, quidquid habet iuris in Regnum illud, mere et simpliciter resignare, propter bonum populi sui, et vt pacem Regno suo tanto facilius procuret. Etiam titulo, ante fata sua, cedere non recusat, si aliter pax constare non possit. Quod tamen adhuc in secreto habendum: neque enim nisi postremae declarationi hoc reservari. Interim mentem tantum S. Regiae Maiestatis, publici boni studiosam, in confidentia aperimus. Circa Liunioniam, iure merito haecenus deliberatio nostra haesitavit. Sed instans patriae necessitas, et magnitudo periculorum, persuasit nobis, vt et hac prouincia cedere parati simus: sed non alia tamen ratione, quam vt nostra ibidem maneant, quae ante hoc bellum nostra fuerunt, et in pactis Stumdorfianis expressa sunt,* et praeterea saluis quibusdam limitationibus, quas postea communicabimus. Vt autem Excellentiae Vestrae sciant, quam grauibz caussis impulsu ad talia condescendamus, fidenter iisdem mala nostra detegemus. Dubitauimus antea, cum Moscone tractare malle, an cum Suecis? ** Ac inclinare iam coeperat animus in tractatus, cum Mosco, praehabendos alteris, quia is tot prouincias nostras teneret, quas tractando recuperare sperauimus: cum Sueco autem bellum continuandum videbatur, cuius fortuna accisa

* Art. VI. Verba ipsa expromsi supra, pag. 104. not. *

** Ea res et in Comitibus, anno superiore, disceptata fuerat, contrariis Ordinum studiis. Et Lithuanis quidem tum consultius visum, cum Mosco pacem habere, cum Sueco bellum: contra tendentibus reliquis. Rationes, in partem vtramque, enarrauit КОСНОВИЧ loc. comm. p. 389. sq. Sed in praesenti suffecerit eas, quibus Lithuani vsi, repetere. Vbi Suecorum arma, ac fortuna in deterius ver-

gunt, consentaneum videri, fractos bello, exhaustos neruo, destitutos amicis, ac iam plane extremis laborantes conficere. — Ex iustitia esse, vt, qui rupto induciarum vinculo foedifragus non diuina, non humana iura pensi habuisset, ne nunc quidem, vbi praecipitium prope haeret, sacrosancta pactorum ineundorum religione subleuaretur; vtque artis Poloniae rebus pro pace requisitus abnuerat, etiam nunc pacisci cupiens, in poenam talionis reuiceretur. Aequiorem in istum Polonis belli causam, vtj

cifa faciles nobis progressus pollicebatur. Attamen nunc status rerum in alia consilia nos impellit. Ex litteris Thesaurarii Lithuaniae, et aliis interceptis instructionibus, perspicimus, Moscum mala fide nobiscum pacem tractare, vti et cum Serenissimo Electore. Czarus in instructione, data Chouanscio, *** et aliis suis Commisfariis, mere nobis illudit. Non nisi tres, cum nostris, vult haberi congressus: primum, ad mutuas salutationes: altero iubet proponi successionem, in Regno Poloniae, et possessionem totius Lithuaniae et Verainae: tandem vero Lithuaniam ad Berezinam, Verainam ad Kiouiam vsque, postulari vult. Si istae conditiones abnuantur, tertio congressu vult abrumpi tractatus. Contra idem Moscus, cum Suecis, tractare etiam iniquissimis conditionibus parat. Restituere ipsi vult ablata, Careliam, partem Liuoniae, quam occupauit: offert eidem centum quinquaginta millia aureorum, vt eum sibi contra Poloniam conciliet. Vult praeterea, vt Electorales copiae, et Dux Radziuius, Curlandia et Samogitia excedant: et vtramque hanc Suecis occupandam adsignat, ad Memelam vsque. Secunda ratio, cur cum Suecis pacem, cum Mosco bellum malimus, haec est: Tatari, nostri haecenus focii, et auxiliores contra Moscos, et Cosacos rebelles, indubitate insurgunt in nos, si

Q 3

cum

vt inuāforem: neutiquam in Moschum, ad diadema arcessitum, et bellum tantum, vt existimationem tueatur, ostentantem. Ingratitudinis notam incurrendam fore, dum vocatum vt regnaret, et auxiliantem vt demereretur, bello adgredimur; interim capitaliter insensum Suecum ad amicitiae leges admittendo, rel. Alexius autem, Magnus Moscorum Dux, in spem Regni olim ipsis a Polonis accensus. Quippe, vt ex hoste focium et amicum sibi facerent, promiserant, eum aliquando in Polonia regnaturum. Vid. Litterae Com-

missar. Regis Poloniae super tractatu Vilenfi, in LONDORPPII Actis Publ. T. VIII. p. 10. Iam vero Polonis longe alia mens: et in Consilio Regio, de quo paulo ante dixi, rationibus plus quam viginti comprobatur, Reipublicae non modo pacem cum Suecis, sed etiam foedus in Moscum, conducere. Longum foret, omnes atque singulas hic latius persequi. Certe grauiiores ipse PASTORIUS post paullo enumerauit.

*** Chowanski, dux exercitus Moscici.

cum Moscis pacem inire vellemus. Tertia ratio est confoederatio militaris: quae quanta nobis damna nuper dederit, constat plus quam fatis. * Similis metuenda est nobis, nisi habeamus, quo militem possimus educere. Iam dudum is nulla accepit stipendia: exhausta est Polonia, ut stipendia dare non possit: annonae inopia, et pestis, ubique imminet. Bellum itaque cum Mosco est continuandum, ut habeant exercitus, quod agant extra Poloniam, et ut haec interim respirare possit. Quarta ratio miser status Lithuaniae, et tot exsulantium inde Procerum, et Nobilium, quibus omnino succurrere debemus. Hae sunt caussae, quas Excellentiae Vestrae quum expendunt, fatebuntur haud dubie, non temere nos de patrimonio Regni et patriae esse liberales. Agitur nimirum de salute Regni: cui dum consulimus, faciliores nos in pace, quam tractamus, praebemus. Quod ad Pomeraniam adtinet, eam equidem ad Foederatum nostrum, et legitimum dominum suum, redire, quam hosti nostro restitui, malle. Sed quum videamus, bellum istud non nisi cum perniciem nostram trahi, et quum arma in Pomerania non nisi nostri causa, et propter communem pacem, a Foederatis nostris suscepta sint, pacis causa eosdem Foederatos loca occupata reddituros non dubitamus, dummodo securitati ipsorum

* Conf. КОСНОВИЧС Climact. II. pag. 350. sq.

** Ludouicus Fantonius, Abbas Sanctae Mariae de Valle, Custos Varfauensis, Canonicus Varmienfis, R. M. Poloniae Secretarius. Is ad Ludouicum decimum quartum, Galliae Regem, ablegatus est die XIV. Mandata secretiora, singularibus ei tabulis exhibita, infra protuli in Actis Pacific. No. XXXVIII. Cui quidem legationi Regina, tamquam aduersae negotio

pacis, ipsa multo maxime aduersabatur. Ait PUFENDORFIUS Comm. de rebus Caroli Gustavi, Lib. VII. §. 6. *Et quia Fantonius quidam, instigantibus Austriacis, ex aula Polonica in Galliam mittebatur, de Suecis questurus, Reginae instinctu Akakia (is Legationi Gallicae ab epistolis erat.) eodem profectus est istius negotiationi destruendae.*

*** Qua de re inprimis Elector Brandenburgicus questus est in litteris, quas ad

rum sufficienter consulatur: id quod tractatu isto nostro procurare non desistemus. Ea securitas, singulari Articulo, concipietur ab ipsis Dnis Foederatis, modo quam securissimo. Ceterum, ut de nostra sincera, ad pacem, inclinatione constet Christianissimo Regi, et ut finistris hostium informationibus obuiemus, constituit Serenissimus Rex noster in Galliam ablegare Dn. Fantoni. ** Is inter alias declarationes etiam hanc, de Pomerania, feret ad Aulam Gallicam, ut haec sciat, Pomeraniam pacis tractatibus non fore remoram, aut bello continuando causam. De Rege Daniae restat difficultas. Eum pro viribus nostris toto animi adfectu iuimus: misimus exercitum, qui sanguinem pro Rege illo, et Regno eius, fundere paratus fuit, et virtutem suam, duce Czarnecio, et Palatino Podlachiae, Opalinskio, omnibus probavit. Nec in praefens ommissa eius cura est. Voluimus, eius Legatos interesse his tractatibus nostris: saluos conductus pro ipsis postulauimus: nulla paene sessio habita est, in qua curam eius non declarauerimus. Ceterum, ut verum fateamur, ipsum eum Regem impeditum alibi, atque alii fortassis spei innixum, sibi quodammodo deesse videmus. *** Interim Dni Foederati media aliqua, ad ipsum subleuandum facientia, proponant nobis. Nos lubenter et audie-

mus,

ad eum PVFENDORFIVS Rer. Brandeb. Lib. VIII. §. 65. memorat perscriptas, in hunc modum: *Se Daniae commoda, apud Polonicum conuentum, ita feruide propugnasse, ut non parum inuidiae inde contraxerit, velut a se quaeratur, quod Daniae Rex ipse non cupiat; dum eius Ablegatus ad tractandum sibi mandata esse negat, ac separatam negotiationem Hafniae agitari haud dissimulat. Unde suspicionem ortam, velut ipse*

alios ob respectus pacem remorari instituat, quum tamen ab initio nil, praeter sociorum salutem, cordi sibi fuerit. Quodsi Rex alia via securitatem suam obtenturum confidat, ac Polonicos tractatus non curet, male se facturum, si praeter necessitatem hisce remoram iniciat. Ad haec sic responsum ab Rege fuit: Se communem pacem semper, vel cum periculo status sui, adfectasse. Legatum Ianum Iulum, per biennium, in aula Polonica haesisse, ut ipse
ad

mus, et acceptabimus; dummodo cum iactura nostra non sint coniuncta, et pacem nostram non impedian. His dictis secessere Legati Confoederatorum, ut inter se, de his, conferrent.

Quum paullo post redirent, Legatus Lifola orsus est loqui, in hunc sensum: Expensis rationibus, quibus ad pacem Polonia ducatur, cognoscimus, esse eas satis ponderosas. Si votis res peragi posset, optaremus, melioribus conditionibus pacem istam confieri. Interim providentiam diuinam, ex multis causis, bonum effectum, h. e. pacem, educere velle. Ac primum non posse non laudari Serenissimi Regis aequanimitatem, quae publici boni causa, et in salutem populi sui, iuribus et titulis suis sese exuere non dubitet. Quamquam id euitari potuisse optassemus. Quemadmodum et Liunioniam ita hosti cessuram dolemus. Interim suum non esse, impedire id, quod e re sit Poloniae. De rebus Moscouiticis quae adlata sint, paullo ordinatius nobis tradi vellemus, ut ea cum Principalibus nostris communicare possemus. Responsum ad hoc postremum, non posse, nec debere, haec publicari propter Suecos. Postea sine difficultate communicabuntur. Sed et nunc, quantum ad suos Principales informandos sufficiet, a nobis habebunt. Quod instructionem, Domino Fantoni dandam, nobiscum
commu-

ad communem, de pace, congressum admitteretur: sed nihil impetrare potuisse. Nec Pasbergium alio fine Gedanum missum, quam impediendis separatis tractatibus. Sed nec in horam aliquid iustorum tractatum, inter se ac Suecos, intercessisse, quum inter habitos congressus nondum, super praeiis negotiis, conuenerit. Ad Polonicam tractationem numquam se inuitatum, nec suis legatis diploma securitatis exhibitum; et statim atque intel-

lexerit, Suecos Danicum ibi negotium admittere velle, lucrando tempori Pasbergio procuratorium misisse, quod ob hiemem, et intersepta ab hostibus itinera, citius perferri non potuerit, rel. Id, cum secretioribus mandatis, Legatus demum acceperat, die xvii Febr. st. v. Vid. DIARIUM DANIC. ad h. d. Tabulas ipsas, numquam antehac prolatas, datum fuit in Actis Pacific. N. xxxix et xl. euulgare, ex Regio tabulario Hafnienfe.

communicare velint, gratias agimus. Pomeraniam restituere non recusamus, sed non nisi sub conditione pacis securae. De restitutione toties oretenus ante diximus: nunc et scripto eam adfirmamus. Formulam vero securitatis et guarantee consignabimus, eam iudicio Vestrarum Excellentiarum subiecturi. Postea lecta est declaratio, quam iidem Legati Caesarei secum adtulerant, super restitutione Pomeraniae: * nempe de ea non fore difficultatem, ubi aliis Caesareis, Polonicis, et Electoralibus propositionibus pacis fuerit satisfactum; ut patet ex formula declarationis authentica. De Rege Daniae nobis deliberandum est. Sed petimus, ut Excellentiae Vestrae, si quid de modis eum subleuandi habent, quod lumen aliquod nobis adferre possit, communicare nobiscum velint. Debet utique in his tractatibus, de illo Rege, aliqua fieri mentio. Interim deliberationi isti ut maius spatium detur, ad proximam sessionem differatur. Dn. Houerbequius, circa punctum Liuoniae, inferebat mentionem Dominorum de Dohna, ** qui certa quaedam bona in Liuonia possederint, et sui rationem in his tractatibus haberi petant. Deinde ratione securitatis et satisfactionis, ut Legatio Polonica suae Serenitati Electorali manus porrigat, et utramque illam promoueat, rogabat. Praeterea
ad

* De qua ante egerant, cum Legatis Brandenburgicis. Vid. PUFENDORF. loc. comm. §. 69. Formulam declarationis ipsam ex Codice Zalusciano depromsi, in Actis Pacific. No. xli.

** In Declaratione Legationis Sueciae ultima, de qua, paucis interiectis, PASTORIUS commemorat, nominantur Christophorus Delphicus Comes a Dohna, fratresque et agnati ipsius. Verba paullo inferius exscripsi. Causa autem illorum

penitus perspicui atque intelligi potest, ex scripto eo, quod iam in Thorunienſi conuentu ab ipsis exhibitum, infra protuli, in Actis Pacific. No. XLXII. Nimirum bonis ac fundis, in Liuonia, per superiora bella exuti, damni istius quasi mercedem promissam exigebant. Ceterum genus iis a Burggrauis Dohnensibus, qui, castro quondam suo cognomine, (hodie oppidum superest, vltra lapidem Dresda distat,) a Marchionibus Misniae pulsi, non
R quam

ad recuperationem residuorum Prussiae locorum copias Electorales Caesareis iungendas, nomine Serenissimi Electoris, offerebat. Sic soluta est sessio.

Die iv. — Conuenit Legatio Polonica et Foederatorum Electoralium, cum Legato Mediatore. Legatus Mediator adtulit primo litteras, a Legatione Suecica scriptas ad Generalem de Linda, super securitate, ad tria milliaria. Postea praemissis a Palatino Posnaniae paucis verbis, coepit Cancellarius Magnus exponere Mediatori propositum Legationis Polonicae: nimirum, hanc temporis lucrificandi causa, sine ambagibus, responsum dare velle, ad tria illa maioris momenti puncta: 1) super cessione Regni Suecici: 2) super cessione Liuaniae, exceptis locis, quae ante bellum hoc Polonia possederit, et aliis quibusdam conditionibus reseruatis: 3) super euacuatione Pomeraniae. Posthaec facta super his punctis declaratio, manu Secretarii Legationis subscripta, Mediatori data est. * Mediator: Adhortatus sum Legatos Suecicos ad tractatum adaccelerationem. Illi ad exprimendam mentem

uam in Prussis sedem fortunarum fixerant. Magnorum virorum foecunda domus, pace atque bello inclita. In his clarus praecipue Fabianus senior Burggrauus a Dohna: cuius vitam ac res praecclare gestas GERH. IOH. VOSSIUS, singulari Commentario, (Lugduni Batau. 1628. 4.) enarrauit. Item Christophorus a Dohna: de quo exstat FRID. SPANHEMII *Commentaire historique de la vie et de la mort de Messire Christofle Vicomte de Dohna*, (à Geneve 1639. 4.)

* Vid. infra in Actis Pacific. N. XLIII.

** Editum est in DIARIO EVROP. T. VIII. p. 661. hoc titulo: Declaratio vltima Legationis Suedicae, super condi-

tionibus sine mora concludendae pacis. — Dat. Sobothi, 2 Martii, 21 Febr. An. 1660. Sueci autem quae tum proponerent, dudum ante animo agitaauerant, secundum mandata Regia: de quibus vid. PVFENDORFII *Commentar. de rebus Caroli Gustau*, Lib. V. §. 84.

* Operae pretium videtur, ex Regiis mandatis apud PVFENDORFIVM loc. comm. pag. 461. quaedam hoc loco repetere. Sunt autem huiusmodi: *Eam cessionem non solum pactis oportere inseri, sed et solemne eiusdem diploma, manu et sigillo Io. Casimiri firmatum, exhibendum, quo pro se eiusque heredibus renunciaret omni iuri ac praetensioni in Sueciam. — Vbi et accuratissime providendum Legatis*

tem suam, super punctis omnibus, de quibus conveniendum est his tractatibus, Proiectum, seu specimen, mihi dederunt: quod pace Legatorum Poloniae et Foederatorum, qui adsunt, beuiter percurram: sed postea scripto comprehensum tradam. ** Eorum summa haec erat. 1) Renunciationem Regni cupiunt, sine vlla reservatione: * 2) Cessionem Liunioniae, prout eam, post inducias Stumdorfianas, possederunt: 3) Residuum Liunioniae etiam petunt, in casu confederationis, si ea aliquando inter Poloniae et Sueciae Regna, contra Moscum, fieret: *** 4) Restitutionem religionis in pristinum statum: 5) Amnestiam generalem, sine reservationis: 6) Summam aliquam pecuniae, pro restitutione locorum Curlandiae et Prussiae. In quam summam computari patiuntur summam, a Racocio debitam Poloniae; *** item alteram, quam Polonia debet Duci Croiano. **** 7) Guarantiam volunt Regis et Regni Poloniae, ne Status aliquis Poloniae tractatui huic conclusio contrahatur: 8) Circa educationem militum non fore difficultatem: 9) Comprehensionem Principum exterorum, qui volent comprehendi: 10) Ratificationem a parte Poloniae ex nunc; ex

R 2

parte

tis, ne quid hic inferatur, quod vllum dubium relinquat, aut vel minimam speciem habeat, Io. Casimiro aliquid iuris aut rationis in Sueciam, aut maiorum hereditatem tribui.

** Conf. PUFENDORF. l. c. p. 462.

*** Quippe Poloni ab Racocio, in legibus transactionis, An. MDCLVII initae, praeter alia pacti fuerant, illata damna vt ingenti pecuniae vi, (PUFENDORFVS l. c. Lib. IV. §. 21. numerat quadringenta vncialium millia,) lueret, ac super solutione, praedibus datis, caueret.

**** Verba Declarationis sic habent: *Affecurationem satisfactam et validam dabit Dn. Duci Croiano, super Starostiam*

Schlochauensem, aut alibi, in solutionem iustae praetensionis suae, quam ille extra hanc causam, ex debito quodam liquido, a Polonia poscit: quod eodem modo numerabitur inter solutionem desideratam et conueniendam. Id enimvero debitum, ab Sigismundo Augusto, Rege Poloniae, olim contractum, inani studio dudum repositum Anna, Princeps Croyana, Boguslai, vltimi Pomeraniae Ducis, soror. Vid. PASTORII Hist. Polon. P. I. p. 218. LENGNIICH Hist. Prussiae T. VI. item VII. Tandem Ioh. Casimirus id ipsum pacto in se transfulerat, eoque nomine Croyanis dynastiam Slochouensem, in Pomerania minore, assignauerat. Conf. PUFENDORF. loc. comm. p. 461.

parte Sueciae, ob distantiam loci, intra duos vel tres menses, pollicentur. Ab Imperatore haec postulant: 1) Vt satisfiat Sueciae desideriiis, prout ea in propositione continentur: 2) Vt restituantur loca Pomeraniae, et Holsatiae: 3) Vt sit securitas in futurum: 4) Amnestia et indemnitas praestetur: 5) Renunciatio foederum, in praeiudicium Sueciae, et huius tractatus. Similia prorsus erant, quae ab Electoralibus postulabantur. Sola fere accessit restitutio bonorum, quae sub Serenissimo Electore habet Comes Koenigsmarkius. Deinde idem Mediator legebat secundae classis desideria Suecorum, quae haec erant: 1) Liberatio captiuorum, sine lytro, etiam eorum, qui in Tataria captiui tenentur: 2) Domino *de Dohna* vt propter bona Liuonica detur aliqua compensatio: * 3) Pro heredibus defuncti Generalis *Wittenberg*, vt per aliquam praefecturam fiat compensatio: ** 4) Liberatio Domini *de Koenigsmark*:

* Verba sic habent: *Dno Christophoro Delphico Comiti de Dohna, et fratribus atque agnatis eius, refusionis loco, pro bonis ac fundis illorum, per bella priora Polono-Liuonica amissis, Starostia Christburg et Tolchemit, ad modum, super quo conueniri poterit, concedantur.* Christburgum, et Tolchemitum, oppida haud ignobilia, in praefectura Mariae-burgensi.

** Iuuat et hoc loco verba Declarationis repetere: *Domini Comitis de Wittenberg heredibus, pro passis per captiuitatem Zamosciensem incommodis, ac damno, Starostia Cronensis, (in Pomerania minore,) recompensae loco, ad certum tempus cedat.* Fuerat Vuitebergius, expugnata a Polonis Varfauiā, captiuus Zamosciam abductus, in eaque custodia morbo exstinctus. Vir militari laude

eximius, Poloniae primus, eo bello, impugnatior ac victor.

*** Is ab Rege Sueciae in Prussiam euocatus, velut urgente fato, interceptus mari ab Gedanensibus fuerat, die xi Sept. An. MDCLVI. et in munimento ad fauces Vistulae, (Weichselmundam vocant,) custodiae datus: triumphator olim Germaniae, ciuitatum Hanseaticarum paullo ante terror. Iuuabit rem copiosius per scriptam legere, inprimis apud RYDAVSCIVM p. 276. THVLDEVM Hist. sui temp. Lib. VI. p. 264. BASNAGIVM loc. comm. T. I. p. 438. Exstat peculiare scriptum, hoc titulo: *Relation, auf was Weise der Graf Koenigsmark von der Danziger Reede gefangen genommen und eingebracht worden.* (1656. 4.) Ex eo tempore Gedanenses, super liberando Koenigsmarkio, vehementer solliciti sunt

*mark: **** 5) Bona nobilia Dondangensia, vt restituantur Domino Comiti *Schlippenbach*: 6) Elbinga vt gaudeat augmentatione priuilegiorum, concessa a Rege Sueciae: 7) Phari nocturnae, pro commoditate nautarum, in littoribus Curlandiae: 8) Praesidium Brodnicense vt sine mora restituatur: 9) Aliqua adhuc indeterminata, in posterum vt addi possint. Quum ista omnia legisset, et scripto comprehensa dare promississet Legatus Mediator, Palatinus Posnanienensis respondit, esse haec tanti momenti, vt merito super iis spatium deliberandi postulandum sit. Interim id se nunc, nomine Legationis Polonicae, profiteri, hanc inter eos, qui paci, quantum fieri possit, studeant, nulli secundam esse. Mediator: Remouean-
tur, quae pacem impediunt. Habeat locum illud Seruatoris: *Rogate, quae ad pacem faciunt*. Postremo Palatinus faciebat mentionem Memorialis, a Deputato extraordinario Serenissimi Regis

R 3

Daniae;

sunt, etiam ab Oliuero Cromuello: cuius epistola, ad Amplissimos Consules, ac Senatores Reipublicae Gedanensis, edita est in MILTONI Opp. T. II. p. 522. Eam ego, vel quia dignissima est, quae ab omnibus legatur, vel vt studio meo satisfaciam, quo illius Reipublicae veterem dignitatem, et praeclara ingenia ciuium, amplector, hoc loco totam sum adscripturus. „Vrbem Vestram industria, „opibus, et optimarum artium studiis flo- „rentem, cum nobilissimis quibusque vr- „bibus semper esse duximus conferen- „dam: nunc posteaquam in hoc bello, „quod Vestris iam diu in sinibus geritur, „Polonorum sequi partes, quam Sueco- „rum maluistis, sane et religionis causa, „quam colitis, et commercii, quod cum „Anglis vetustum iam habetis, optauimus, „vt ea Vobis maxime consilia placerent, „quae cum Dei gloria, Vrbisque Vestrae „dignitate ac splendore viderentur con-

„iunctissima. Quocirca petimus pro ami- „citiis, quae Vobis cum Anglorum gente, „multo vsu firmata, iam diu constat, et „si qua in gratia apud Vos nostrum quo- „que nomen est, vt insignem inter pri- „mos Suecorum duces, Conigsmarcum, „egregium praesertim bello virum, casu „et suorum prodicione, mari interce- „ptum, belli lege non acerbissime adhuc „gesti, dimittere velitis: sin id minus „Vestris rationibus conuenire arbitrami- „ni, vt leniore saltim ac liberiore custo- „dia habendum censeatis. Vtrum horum „Vobis faciendum decreueritis, id pro- „fecto inprimis, quod existimatione Vr- „bis Vestrae dignum, decernetis: deinde „ab omnibus praeclaris belli ducibus ma- „gnam gratiam inibitis: nos denique, „quidquid id Vestra interesse putatis, „haud mediocri sane beneficio deuincie- „tis. — Ex aula nostra, Westmonasterio, „An. 1656.

Daniae; * item alterius Memorialis, a Deputato Praepotentum Ordinum porrecti. **

Die IX. — Habuerunt Legati Polonici confessum, cum Deputato extraordinario Serenissimi Regis Daniae. Quid ibi actum sit, in sequenti sessione Magnus Regni Cancellarius referet.

Die X. — Habitus est conuentus, inter nostros Legatos et Foederatos. Primo omnium a Caesareis reddita est Legationi Polonicae epistola S. Caes. Maiestatis, quae causam Ducis Boguslai Radziuilii commendat, ratione bonorum defuncti Principis Ianussii Radziuilii, *** quae adhuc detinentur ab exercitu, etc. Mox et Electorales eandem causam, nomine Serenissimi Electoris, agebant. **** Palatinus Posnaniensis regerebat: Transactum est de hoc negotio, cum Serenissimo Electore: ***** iis pactis standum est. Cancellarius Magni Ducatus Lithuaniae: In Comitibus facta est, inter Principem Radziuilium et Militiam, conuentio: nempe bonis Radziuilianis cessuram Militiam, ubi ei a Duce Boguslao perluta fuerint ccm florenorum. Electorales: Transactione illa Mi-

litia

* Id, ex Regio tabulario Hafnienſe, infra in Actis Pacific. No. XLIV protuli, necdum euulgatum.

** Quod vid. in DIARIO EVROP. loc. comm. p. 69. et in LONDORPII Actis T. VIII. p. 662. Reſponſum, verbis Regis Poloniae redditum, exſtat ibidem. Conf. AITZEMA loc. p. 513.

*** Ianuſſius Radziuilius, S. R. I. Princeps, ſupremus Lithuani exercitus dux, diem obierat, An. MDCLV. Vir magnus proſecto, belli atque togae decoribus inſignis, opibus et potentia ſupra ciuilia elatus. RYDAVSCIVS loc. comm. p. 179. alterum Romanorum Marium adpellat. Polonis autem vel maxime inuiſus

erat, quod ſtudio religionis, Diſſidentium quaſi anteſignanus, Lithuaniam Suecis ſubmiſſet. Quae inuidia et Boguslaum filium, quamuis rediſſet ad officium, premebat.

**** Quippe Radziuilii Electori Brandeburgico ita addiſti, vt non modo Lithuaniam, ſed et ipſum quoque Regnum Poloniae olim animo deſtinarent. Ait PYFENDORFIVS Rer. Brandeb. Lib. V. §. 17. *Radziuilii optabant, vt, conditionibus vtrinque proficuis, in Electoris tutelam concedere poſſent: quin vt is demum plane corona potiretur.* Inſequutis temporibus contracta adſinitas: Ludouica Charlotta, Boguslai Radziuilii vnica filia

litia iam stare non vult, et bona Radziuiliana detinet, ideoque fortioribus remediis opus est. Palatinus Pofnaniensis: Fateor, pati iniuriam Ducem Boguslaum, sed non a Rege, cui hac in parte fit iniuria, quando querelae de illo feruntur, inprimis ad Principes externos. Exercitus bona illa per vim detinet: Regiis mandatis hac in re non obsequitur: nec nisi alio exercitu ad obsequendum adduci posset. Cancellarius Lithuaniae: Bona, quae in adsecurationem summae ccm florenorum, a Duce Boguslao promissorum, oppignorata sunt a Serenissima Regina, non sunt libera: sed tenentur a Moscis, adeoque adquiescere isto pignore non vult Militia. Ceterum super isto negotio non est, in his tractatibus, quos cum Suecis agimus, agendum. Nihil de eo habemus, in instructione nostra. Interim superest Duci Radziuilio via ordinaria agendi, cum Militia: nempe via iuris, quae omnibus Reipublicae ciuibus aequae patet, etc.

Postea ad Proiectum, seu specimen conditionum pacis, a Legatione Polonica conceptarum, * est deuentum: in quo ea, quae

filia et herede, in matrimonium ducta ab Ludouico, Friderici Wilhelmi Electoris filio. De quo matrimonio, vt etiam hoc addam, singularia ex PVFENDORFII Commentariis ineditis, de rebus Friderici III. Elect. Brandenburgici, nuper promittit Auctor Anonymus Symbolarum Brandenburgensium, pag. 349 sqq.

***** Pactis Velauiensibus, quorum Art. xx cautum est, vt praefatus Princeps (Bogusl. Radziuilius) tanquam is, qui de facto cum debita submissione ad pristinam obedientiam, fidem et obsequium, vna cum suis omnibus iam redierit, et omni cum hostibus commercio renuntiauerit, atque inposterum Serenissimo Regi ac Reipublicae obsequium suum fidele vouerit, non

modo generalis amnestiae beneficio frui ac gaudere possit; sed etiam speciali praesentis transactionis vigore, in Ducatum suorum patrimoniorum et omnia bona ac iura, ipsi legitime competentia, in forma plenissima, vna cum suis restitutus ac restituendus intelligatur, neque ratione iniuriarum, damnorum aut hostilitatum, quae in hoc bello vel per ipsum, vel per eius milites aut ministros acciderunt, per viam iuris aut facti, quisquam negotium aut molestiam ipsi, aut partes ipsius sequentibus, facessere possit, rel.

* Id negotii datum ab ea inprimis Morstino, Regni Referendario, fuisse, Felckerfamius refert, in DIARIO, ad diem primum Martii.

quae negentur, omiffa effe, dicebatur, eo, quod de talibus oretenus melius agi poffit: ibi ftatim rationes dari poffent negationis. Quemadmodum autem Legatio Polonica parata erat cum Foederatis communicare fuum Proiectum: ita viciffim fperare fe aiebat, Foederatos fua Proiecta pariter communicaturos. In primis Referendarius Regni, antequam proiectum inciperet publice legere, quaerebat, an nunc quoque parati effent Foederati fua Proiecta legere, et quidem fuper omnibus punctis controuerfis. Si enim tantum declarationem fuam, fuper vno capite fecuritatis, adferre vellent, fe quoque non nifi vnum punctum, de eadem fecuritate, lecturum. Caefarei negabant, fe ad omnia puncta declarationes plenas adtuliffe: attamen paratos fe adferre. Interea fidem fibi deberi. De Pomerania, quod ea cedere velint, fi in alijs punctis conuentum fuerit, iam ante fe fcripto poffeffos. Tandem igitur Proiectum Legationis Polonicae praelectum eft, a Referendario Regni. Caefarei legerunt quoque formulam generalem pacificationis: *Sit pax perpetua* etc. etc. Ea ita concepta erat, vt plane intelligi poffet, qua ratione Sua Caefarea Maieftas his articulis tractatum comprehendere, et fecuritati pacis propici velit. Lecta poffunt ea quoque, quae Electorales fecum adtulerant.

Tandem Cancellarius Magnus referre coepit Legatis Foederatorum colloquium, quod Legatio Polonica habuiffet cum Sereniffimi Daniae Regis Deputato extraordinario. * Occafionem colloquii fuiiffe natam ex Memoriali, quod Deputatus ille Sacrae Regiae Maieftati porrexerat. Eo praecipue hoc agebatur, vt in his

* Die ix Martii. Paulo ante is ab cuius rationem ipfe expofuit, in DIARIO ipfo Rege admiffus ad colloquium fuerat: ad d. xxiii Febr. ft. v. Summam autem

his tractatibus habeatur ratio Serenissimi Regis sui, et ne illi sine ipso concludantur, etc. Ceterum quum in Memoriali non satis clare expressum esset, per quem Serenissimus Rex Daniae his tractatibus interuenire vellet, visum esse, id ex Deputato percunctari. In id institutum esse colloquium. Deputatum respondisse, se a Rege suo sufficienter instructum esse ad id, vt possit, in his tractatibus, agere de rebus Domini sui. Interim tamen auctorisationes suas nolle se ostendere, antequam sciret, receptum se iri a Suecica Legatione. Responsum ei esse, Suecos obgerere, non posse cum Rege Daniae tractari in duobus locis. Si cum eo hic tractandum sit, renunciandum esse tractatibus, qui in Zelandia habentur, eosque huc transferendos. Deputatum dixisse: se, vt hic tractare possit, sufficienter instructum; non item, vt tractatibus Zelandicis renunciaret. Dandum interim sufficiens tempus, intra quod Serenissimus Rex suus, super ista renunciatione tractatum Zelandicorum, se declarare, et declarationem huc mittere possit. Ea occasione propositas illi esse necessitates Poloniae, quae longas moras non ferant. Contestatum eidem Serenissimi Regis Regni-que Poloniae studium, erga Serenissimum Regem Regnumque Daniae. Commoda eius curae fore Legationi Polonicae: sed ita tamen, vt propterea pacem suam impediri non finat. Haec quum dixisset Cancellarius Magnus, Legati Foederatorum quaerere coeperunt, quid in re Danica facere cogitet Legatio Polonica? Non posse, in his tractatibus, Regem illum penitus omitti. Aliquam saltem eius faciendam mentionem. Responsum, ea de re cum Legatis Foederatis deliberare adhuc velle Legationem Polonicam.

Die

tem peculiari scripto complexus est: quod, postilla traditum Regi, infra in Actis Pa-

cific. No. XLIV. exhibuimus, ex Regio-
tabulario Hafnienfi.

S

Die XI. — Habita iterum sessio est, cum Foederatorum Legatis: vbi Palatinus Posnaniensis proponebat, ideo sessionem hanc institutam, vt de rebus Danicis consultetur, et modus aliquis idoneus quaeratur iis succurrendi, etiam per hos tractatus. In Proiecto quidem Polonico non esse eius factam mentionem, sed non ideo, quasi negligere causam Danicam Legatio Polonica velit, sed quod adhuc de ea, cum Foederatis, deliberare vellet, antequam mentio illius infereretur. Dns Colouratus: Ne quaeratur iam scrupulose, an Foederatus sit Rex Daniae Polonis, nec ne? sed potius vtilitatis et securitatis communis ratio habeatur, quae vtique, illo Rege posthabito, constare non potest. Dn. Houverbequius idem adferebat, addens praeterea, maris Balthici dominium cui permittatur, probe dispiciendum esse. Si Suecus maris istius portus praecipuos habebit, nullus praesentis pacificationis nostrae fructus erit Regno Poloniae, et Foederatis eius. * Dns Lifola: Res ista maxima cura tractanda est, quo temperamentum reperiri possit, et modus eiusmodi, qui nec pacem Poloniae impediat, nec tamen etiam Regi Daniae occasionem praebet, tractatu suo in Zelandia nos praeueniendi. Palatinus Posnaniensis: Regis Daniae respectus pacem hanc nostram impedire merito non potest. Seorsum enim ille tractat: ad hos vero tractatus nostros Pleni-

* Quippe tum Suecis pronum, non modo iis bellum et arma per occasiones suas inferre, sed vicinarum quoque gentium commercia pro libidine temperare. Quo diu ante secum agitato, Fridericus Wilhelmus, Princeps Elector Brandeburgicus, etiam Belgas olim monuerat, teste PVFENDORFIO Rer. Brandeb. Lib. II. §. 42. Suecos id agere, vt dominium maris Balthici ex asse sibi vindicent, omni-

bus eidem adstis Principibus exclusis, nullo amicorum inimicorumue discrimine. Nec certius quid Electori expectandum esse, quam vt, erumpente cum Polonis bello, pari ex ratione portus Borussiae et Curlandiae affectaturi sint, non minus opportunitate situs, quam Pomeranicos et Mecklenburgicos, arrisuros. Ita omnibus istos portus ad hoc mare potituros, Lubeca excepta, aditorumque populorum commer-

Plenipotentiarium non misit. Cancellarius Magnus ea, quae hactenus inter Poloniam et Daniam intercesserunt, altius repetebat. Inprimis vero, quod per Residentem suum, D. Iulium, * Rex Daniae apud Regem Poloniae in Comitibus, et extra Comitibus, quaesiverit: quid illi responsum: quae conditiones positaе, inter quas una semper fuerit, ut Rex Daniae ad foedus, cum Polonia ineundum, Ordines Foederati Belgii sollicitaret, quia, absque classe foederata, Poloniae et Daniae arma minus proficere viderentur. Ideo a Serenissimo Rege Poloniae ad ipsos hos Ordines ablegatum Pinoccium; sed nullo bono effectu. *** Neque enim foederi nostro accedere voluere: neque Daniae Regis id sollicitantis auctoritas apud illos valuit. Et eo videntur res istius Regis delapsae, ut Hollandorum fere arbitrium sequi debeat. Ceterum, ut eorundem arbitrio pariter res nostras subiiciamus, causam non videmus, quum inprimis de eorum, erga nos, voluntate non prorsus certissimus. Et quid, si illi in Dania, sine nobis, pacem inirent? Quod non facturos illos, neque eodem consensuram Daniam, nemo est, qui cauere nobis velit, aut possit. Neque ipse, qui hic adest, extraordinarius illorum Deputatus securos nos ea de re reddit: etsi ipse nuper in Memoriali suo, inter alia multa, etiam hoc audacter a nobis poposcerit, ne prius hic pacem faciamus, quam fiat in Dania. ***

S 2

In

commercium pro libidine temperatos, quos et bellum immittere in proclium futurum sit, rel.

* Ianus Iulius, (*Iens Iuel*) Hereditarius in Hundsbeck: quem supra, pag. 49. not. * commemoravi conuentui Thorunensi interfuisse. Inde Varsouiam reuersus, quum intelligeret pacis negotium prouenire, Daniae causam summo studio egit. Cui rei documento sunt scripta eius

bina, quae, ex pluribus ad me perlata, infra in Actis Pacificationis N. XLV. et XLVI edidi.

** Vid. supra pag. 98. not. * Conf. Obseru. XIII.

*** Vnde verba, quae huc faciunt, iuuat repetere: *Ne S. R. M. Vestra, nisi composito bello Danico, pacem cum Rege Sueciae ineat: si contingat, ut in hoc Regno prius quam in Dania pax concludatur,*

Interim etsi sic se res habeat, causam non dico, quin, quanta fieri potest cura, res Daniae agamus: inuento nimirum temperamento, quod illi commodet, nobis non obsit. Forte ita res moderari posset, ut pacis nostrae, si ea coaluerit, ratificatio aliquantum suspendatur, * sic tamen, ut, si Danica pax intra illud tempus non sequatur, nostra ideo non impediatur. Cogitandum nobis de periculis nostris, de damnis, quae Moscus intulit, et usque infert. Cogitandum de Duce Curlandiae, qui in vinculis cum Serenissima Coniuge, et familia sua, squallescit. Haec omnia quin Excellentissimis Legatis Foederatorum pariter cordi sint, non dubitamus, quia foedus et amicitia nostra id postulat: qua freti, nostra etiam vulnera tam fidenter deteximus.

Secessere non nihil Foederati. Quum rediissent, Dns Lifola: Merito, inquit, vicem Daniae dolemus. Male illi consultum ab Hollandis. Sed nunc nec querelarum, nec apologiarum, tempus est. Potius communi saluti consulendum, quae sine Daniae incolumitate male constabit. Si pace nostra non comprehendetur: Hollandi quoque ipsi sibi, qua poterunt, consulent, dedentque illum Regem

tur, ut tum factae pacis conditiones in suspenso mancant, et nullum, nisi subsecuta plane pace Danica, sortiantur effectum: quod quam commode fieri potest, Celsitudines Suae in foedere, super Elucidatione Elbingensis Tractatus, nuperri-me cum Rege Sueciae inito, exemplo suo docuere.

* Atque hanc vnam superesse expediendae rei rationem, legati Poloni iam aliquot ante diebus Parsbergio retulerant: quamquam in nupero colloquio Ioh. Casimirus Rex, haud initurum se pacem, nisi ipso eam ad faciendam admoto, disertis verbis promiserat. Vid.

DIARIUM DANICVM I. C. Id quod et Declaratio Legationum Poloniae et Foederatorum, super negotio Danico, perscripta d. XI Martii, prae se fert, in DIARIO EVROP. loc. comm. p. 73. et LONDORPII Actis p. 663. Sed vero hoc eodem die declaratum sibi Parsbergius memorat, prope confectam cum Suecis pacem esse, ita urgentibus fatis, ut nec ipsius ratio haberi ex voto posset. Adeo tum consilia Polonorum modo huc, modo illuc, impellebantur.

** Apud Auctorem Anonymum Diarii, ad diem XI Martii, relatum inuenio, praeter alia Lifolam huiusmodi verba fecisse.

Regem Suecicae potentiae arbitrio. Vnde quantum periculi ceteris Statibus impendeat, facile quisque colligit. ** Ceterum non diffiteor, Poloniam quoque rationes habere grauissimas pacis accelerandae, potissimum vero tres: 1) Quia bellum Moscicum arma Polonica alio vocat: 2) Quia metus est, ne tractatus in Dania praeueniant nostros: 3) Ne Rex Sueciae cum Moscis pacem arctiorem ineat. Inter hos quasi scopulos via media, et nempe temperamentum aliquod inueniendum foret: quale cum cura dispicientibus nobis nullum nunc melius occurrit, quam vt pacem hic iam conditionibus, quam fieri poterit, optimis faciamus, eamque omnes paciscentes subscriptione confirmet ita, vt neutra pars ab ea recedere possit. Sed interim exsequutio eius tamdiu suspendatur, donec pax quoque Danica fiat. Hac ratione et Poloniae, et Imperii, et Daniae, et Serenissimi Electoris rebus consulatur. Neque Galliae hoc temperamentum ingratum erit, quia in tractatibus suis, cum Rege Hispaniarum, Daniae etiam Regis rationem haberi velle declarauit. *** Quaerebatur a nostris, et praecipue Cancellario Lithuanico, de tempore, an certus aliquis terminus Regi

S 3

Daniae,

fe. „Ne intermittatis Danum adserere. „Hunc si Vos deferatis, sane et Belgae „deferent. Penes Suecos imperium maioris erit. Vno verbo dicam: Si Dania „peribit, Polonia peribit.„ At vero Poloni, teste Parsbergio, in DIARIO ad diem XII eiusdem mensis, his atque similibus nihil moti. Quin potius Magnum Regni Cancellarium, talem ac tantum virum, postquam dicendi finem Liola fecerat, huiusmodi verbis tradit differuisse: „Sed constitutum animo, fixum, „que tamquam clauo trabali est, res nostras nobis habere. Vos, quod Vestra „interfit, ipsi videbitis. Esto: Dania ad

„extremum periculum adducatur: nihil „admodum hoc ad Batauos, nihil ad Germanenses. Longe remoti, extra teli coniectum sumus.„ — Haec ille, Reginae duntaxat ex negotiis priuatis obnoxius. De quo PVFENDORFIVS Rer. Brandeb. Lib. VIII. §. 48. Porro, Cancellarius Magnus omni studio, inquit, gratiam Reginae seruare nitebatur, ne Vicecancellarius, (is erat Boguslaus Lescinius, de quo supra est commemoratum, pag. 6.) animi dotibus et splendore generis potior, ipsius luminibus obsisteret.

*** Pace Pyrenaea, Art. CI. Verba adtuli supra, pag. 60. not. **

Daniae, ipsique exsequutioni pacis nostrae, praefiniendus sit? * An item norma aliqua ponenda pacis Danicae? Nam si Rex Daniae omnia sibi ablata repeteret, aut alias duras condiciones poneret: tum tarde admodum illa pax Danica, adeoque et huius nostrae exsequutio, procederet. Interim hic neque bellum, neque pax foret: nec abduci exercitus, atque alibi impendi posset: et multa alia incommoda sequerentur. Res tandem Danica, ob difficultates quasdam, quae citra Serenissimae Regiae Maiestatis scitum solui non possent, in aliam sessionem reiecta est.

Die XIII. — Sessio habita cum Foederatis. Nostri excusabant, quod super rebus Danicis nihil dum certi iam adferrent, eo quod Serenissimus Rex ab vrbe abfuisset, adeoque super difficultatibus eius negotii non potuisset consuli. Interim tam a nostris, quam a Caesareis, certa concepta erat formula, qua negotium Danicum comprehendebatur. Postea legebatur certum scriptum, quo Legatio Electoralis paratam se declarabat, Plenipotentiaro Danico, ex parte sui Principis, dare saluos conductus, ad hos tractatus: neque per se statutum, quo minus ille admittatur. Eadem monebat,

* Fuerat autem, a Polonis, aliquoties ante spes facta Legato Dano, Regem Poloniae libenter consulturum rationibus Daniae, fancitamque cum Suecis pacem, non nisi duobus aut tribus post mensibus, quibus pax Danica coalesceret, ratam habiturum. — In colloquio, die XII Martii, inter Danum Polonosque habito, additum ab Magno Regni Cancellario: si ne id quidem temporis sufficeret, posse omnino confirmationem pacis differri, usque dum etiam inter Danos Suecosque res pacificatione essent compositae. Verum hoc casu Polonos paria vel maxime expectare. Quae

dictu fane quam speciosa, re vana et inania Parsbergius, pro prudentia sua, ingenique perspicacitate, facile redarguit: neque tamen omisit ad Daniae Regem deferre. Vid. DIARIUM DANIC. ad diem XII Martii. Haec quum ita se habeant, ex vano videntur hausta, quae PFENDORFIVS Rer. Brandeb. VIII. 67. hisce verbis prodidit: *Ausus quoque Parsbergius fuerat citra mandatum, et sub spe rati cauere, Daniae Regem non prius conuenta firmaturum, quam hic quoque conclusum sit. Id quod a Polonis reiectum hoc quoque praetexto, quod ipsi hoc promisso*

monebat, esse apud Suecicos tentandum, an velint illum admittere? Si nolent: tum culpa exclusionis non erit a parte nostra, sed a parte Suecorum. Caesarei legebant conceptum a se punctum amnestiae. Iidem legebant guarantiam Daniae Regis, quam conceperant: siue is tractatibus his comprehenderetur, siue minus. Referendarius punctum Danicum Legationis Polonicae legebat. Electorales, post formulam lectam, qua punctum illud Danicum concipi volebant, inferebant simul postulatum, super commutatione locorum quorundam, inter Serenissimum Electorem et Regem Sueciae, circa Oderam in Pomerania: vt nimirum, quidquid ex hac citeriore parte Oderae est in potestate Suecica, commutetur cum aequiualente Electoralis possessionis, siue in Electoratu, siue in Pomerania. Circa Elbingam iterum moti ab Electoralibus, et a nostris soluti sunt scrupuli. De Duce Curlandiae hoc monebant Electorales, vt certum tempus reductioni eius determinetur: item, vt addatur hoc Articulo, Ducem illum vt Sueci ad fines suos, modo securo et digno Principe, fistant.

Die XXIII. — Sessio habita cum Foederatis. ** Nostri, per Cancell-

misso pure obligentur, Danum autem sese exsoluere posse, si Belgae non consentiant, a quibus ipse pendeat: prout et a Belgis Gallia, atque Anglia, respiciebatur. — Hoc ipso die, Oratores Poloni, vt Auctor Anonymus Diarii testatur, inter se super legatione consultauere, quam accelerandae paci, ad Regem Sueciae, mitterent, velut suspecto pacificatore Gallo, qui de industria negotium traheret. Quae res tum ampliata, dein euentum non habuit. — Eodem die XII Martii, Felkerfamius, priuato colloquio, grauitur cum Magno Cancellario contendit super rebus Curo-

nicis, quas haud satis curae cordique esse Polonis Legatis intelligeret. De quo ipse, in DIARIO, ad h. d. exposuit.

** Per dies proximos superiores, nihil publice sollemniterque actum. Felkerfamius, super liberatione Principis sui, Legatos Polonos frequenter prensare; Superos, Inferos mouere. Die XIV. — Fantonius is, de quo supra memorauimus, pag. 126. ad Galliae Regem est ablegatus. Die XV. — inter Polonos Foederatosque sententiae, super pacis de scriptione, priuatim expeditae. Die XXI. — litterae Morstini, Oratoris Poloni in Dania,

Cancellarium Magnum, scopum conuentus proponebant, in hunc modum: Nuncius de morte Regis Sueciae adlatus, etsi non usquequaque adhuc certus et indubitatus, * variis tamen cogitationibus impleuit animos: forte etiam ancipitem curam iniicere posset, an tractatus hi nostri, ita, vt coepti sunt, continuandi videantur? Nobis tamen nullae adhuc satis graues iustaeque caussae occurrunt, propter quas abrumpere debeamus coepta nostra; multae grauissimae, cur continuare. Pericula, a Mosco instantia, in dies augefcunt: etiam non procul a Varfauia strepuere arma eius. Chouancii exercitus accessione nouarum copiarum auctus est, etc. Interim visum est nobis, de re ista, cum Excellentissimis Vestris deliberare, ipsarumque sententiam audire. His dictis Foederati seorsum capita contulerunt. * Postea D. Lifola, (alter enim Legatus Caesareus propter morbum grauissimum aberat,) breuibus respondebat: Diuinam imprimis prouidentiam circa Serenissimum Regem et Regnum Poloniae admirabilem esse, eiusque ingens specimen et argumentum fore istam Regis Sueciae mortem, si ea certa sit. Interim quemadmodum Legatio Polonica continuare hos tractatus velit: ita Legationi Foederatorum tractandi animum minime intelescere, sed potius magis magisque inflammari. Si enim Rex ille mortuus sit: spem sibi non dubiam adfulgere, meliore et tutiore

nia, adlatae sunt, nunciae mortis Regis Sueciae. Is enimvero iamiam die xxii Februarii, st. n. Gothenburgi obierat, febri acuta: quam fertur moerore et curis, propter cladem Fionicam, contraxisse. Vid. BASNAGIVS Ann. Belgic. T. I. p. 592. Princeps vastissimi animi, gloriae adpetentior, fulmen belli. Obitus eius tanto luctuosior Suecis, quanto hostibus opportunior, herede Regni impubere.

Cui tamen Ioh. Casimirus Rex ingemiscbat, magis pro animi bonitate, quam necessitudine, qua Suecum adtingebat. Regina, si is casus pacem promoturus sit, eo se gaudere, non dissimulabat. Conf. PUFENDORF. Rer. Brandeb. VIII. 73. Sed vero Sueci Legati, tali nuncio percussi, animum tantum non penitus despondebant. Et praesenti rerum statui verba quoque adcommodabant in scripto, quod

tiore fine pacificationem cum Regimine Suecorum futuro, quam cum ipso Rege, bellorum nimis auido, et fluxae fidei Principe, *** terminari posse. Interim modum, quo, post fata illius Regis, tractatus istos continuari et stabiliri posse existimet Legatio Polonica, se ex ipsa intelligere velle. Cancellarius Magnus: Dispiciamus inter nos, de modo quam securissimo, si quis inueniri queat, hos tractatus continuandi. Plenipotentiam Legationis Suecicae mors ista Regis, si certa ea est, irritam quodammodo reddidit: quamquam ipsi Commissarii Suecici eam fulcire conantur. Dicunt enim, plenipotentiam suam non a Rege tantum, sed a Regno etiam profectam. Posito igitur, Regem mortuum esse, (quod ipsi tamen strenue negant,) auctoritatem tamen Regni manere illaesam. Deinde relictum a Rege Principem filium, qui patri designatus sit successor, et regni heres. Ceterum quum circa haec dubitationes ac difficultates iure moueri possint: aliam ab illis securitatem, et verba-lem, et realem requiramus. Equidem ea, quae Comes *de la Garde*, tantus Regni illius Senator, nunc vero etiam tutor et praecipuus Minister constitutus, et cum illo Oxenstierna, Senator pariter primariae auctoritatis, (ne alios iam nominemus,) in istis tractatibus statuerint, rata fore apud ceteros Regni Suecici status, credi facile

quod persolvendae, pro deductione militum pecuniae, eadem die xvi Martii, ab Legato Gallo exhibitum fuit. Id equidem infra in Actis Pacific. N. xlvi posui. Inter haec, Poloni hoc ipso die, in Consilio Regio, et die insequente, in priuato confessu penes Palatinum Posnaniensem, de rebus Suecicis consultauere: ac rationibus et exemplis adlatis, tandem decretum, quamuis mortuo Rege, persequendum esse negotium, coeptamque veluti

telam pertexendam. Ita retulit Auctor Anonymus Diarii ad h. d.

* Nam et Legatus Gallus suspectae fidei arguebat: et Sueci ipsi, quid hoc esset, ignorare se profitebantur.

** Illi, super ea re, et antea inter se agitauerant consilia: de quibus vid. PVFENDORFIVS §. 74. vbi hoc quoque, cum Polonis legatis, colloquium diligenter commemorat.

*** PVFENDORFIVS loc. comm. —
T Quam

le possit. Potius tamen eorum, quae hic constituta fuerint, ratificatio aliquamdiu differri potest, et debet, donec certa Regiminis forma, in Regno Sueciae, fuerit stabilita. Interim nos verbali et reali securitate vallati, pergere iam possumus in tractatibus. Realis securitas v. g. haec erit optima, si illi et pro securitate tractatus, cum ipsis continuandi, atque in id, ut Legationem hanc ipsorum etiam nunc pro legitima acceptemus, nobis ex nunc loca, quae adhuc tenent, tradant; Ducem item Curlandiae, et eius familiam etc. restituant. * Foederati vero interim, dum ratificatio sequeretur, Pomeraniae loca et alia retinerent, quasi pignoris loco. Foederatis non adeo displicebant ista, dummodo a Suecicis acceptarentur. Interim de hac re Legationem Polonicam, sine dubio, cum Legato Mediatore acturam esse: se quoque, de eadem re, consultaturos. Electorales iterum commutationis locorum, circa Oderam faciendae, mentionem faciebant. Nostri eam sibi curae fore respondebant.

Die xx.— Fuit sessio primum cum Foederatis. Cancellarius Magnus: In nupera sessione, communi consilio dispicere coepimus, quid in casum mortis, cuius fama increbuit, Sueciae Regis faciendum videretur. Nunc iterum Excellentiarum Vestrarum sententiam requirimus, etiam Sacrae Reg. Maiestatis nomine amanter rogantes, ut nobiscum consilia, ad maturandos hos tractatus necessaria, ineant. Pericula enim nostra ingrauescunt: Maiestas Sua, multorum Senatorum precibus et hortatibus assiduis, in Poloniam reuocatur. Adest iam in vrbe Mediator, qui declarationem a nobis expectat. Foederati digressi nonnihil inter se, super hac propositione, deliberarunt. Postea respondit D. Lifola, ** in hunc modum: Quanto studio

Quam viuo Rege, bellandi avido, et a quo non nisi chartacea cautio obtinenda sit.

* Quem modum securitatis Cancellario Magno primum se commendasse, Felkershamius

studio pax a nobis quaeratur, satis ex iis, quae hactenus dicta factaque inter nos sunt, innotuisse arbitror. Et nunc profecto vehementer doleremus, si tam sancto negotio vel vnus horae mora, nostra culpa, iniiceretur. Ceterum praeter opinionem mors ista, aut certe constans fama eius, interuenit. Cessat Legatorum Suecicorum plenipotentia. Nec videmus, quomodo cum iis, qui nunc pro viris mere priuatis, in hoc negotio, haberi debent, donec aliam plenipotentiam acceperint, salua existimatione nostra tractatus continuare possimus. Fieret id contra morem publicum. Nec licet nobis id facere, citra nouam, ab Augustissimo Caesare, instructionem. Quod de Pomeraniae locis obiicitur, ea in nostra potestate tam diu esse mansura, donec ratificatio legitima tractatum istorum fuerit subsequuta, hoc nobis non sufficit. Armis illa occupauimus: armis ibidem progredi possemus. Sed, per tractatus istos, cursus armorum nostrorum impediretur, antequam de pace certi et securi essemus. Quid si enim pax ista, a Statu Suecico, non rati haberetur? Interim emergere iterum Sueci possent: et crudelius bellum surgeret. Satius itaque esse videtur, vt Legati Suecici alias plenipotentias expectent, quae intra breue tempus, si bona fide et serio res agetur, haberi poterunt. Nobis pariter, a Caesarea Maiestate, breui super hac re adferetur declaratio. Meminerunt Excellentiae Vestrae, quanta antehac circa plenipotentias motae sint difficultates, et quam tractatus istos adgredi nec Polonica, nec Suecica, Legatio voluerit, nisi illae adessent legitimae. Multo iustius nunc circa hoc negotium plenipotentiarum cunctamur. Mortuo Rege potestas nulla: et mortuo mandante,

T 2

mandata-

kerfamius, Cancellarius Curlandiae, refert,
in DIARIO, ad diem XVII Martii.

** Conf. PUFENDORFIVS Rer.
Brandenburg. loc. comm. pag. 525.

mandatariorum facultas exolefcit. Interim confiderationes has noftras iudicio Excellentiarum Veftrarum fubiicimus, viciffim ab iifdem petentes confilium. Noftri refponderunt: Alia via iam cum illis agimus. Realem enim fecuritatem, et pignora, ab illis defideramus: nimirum, vt loca ablata, et Ducem Curlandiae, reftituant nobis, Foederati autem noftri occupata interim retineant. Veftris Excellentiiis mora tractatum non eft periculofa: fed periculofa eft nobis. Moscorum enim cum Suecis tractatus, ob rationes iam antehac a nobis adlatas, omnino praeuenire debemus. Moscus, per tractatus, parum forfan nobis volet reddere, quia omnem Lithuaniam et fere Vcrainam quoque tenet. Itaque difficiles erunt cum illo tractatus. Dns Lifola: Agant Excellentiae Veftrae per Mediatorem cum Suecis, ita tamen, vt famae Principalium noftrorum et noftrae confulatur, ne Orbi vniuerfo ludibrio fimus. Forfan pertentari clam poffent animi Suecorum, per Mediatorem, quo vfque progredi velint. Cancellarius Magnus: Noluimus quidquam, in ifta re, clam et fine Foederatorum confcientia agere. D. Lifola: Atqui Sueci tamen iam habent Proiectum Polonicum. Noftri omnes negabant, cum vllo communicatum id efle. Cancellarius Lithuaniae: Si fperamus, eos plenipotentiam breui habituros, cur perdimus tempus? Quum inprimis S. Regia Maieftas abire hinc cogitet, et fcire tamen velit, quo loco hic relinquat tractatus. Dns Lifola: Poffunt interim Proiecta reuideri, et tentamenta aliqua tractatum fieri, citra conclufionem. Interea venient plenipotentiae. Veftrae Excellentiae poffunt in dubiis fuis S. Regiam Maieftatem, quae hic praefens eft, confulere: nos non item. Adeoque maior noftra difficultas eft. Noftri: Siquidem realem fecuritatem, tam pro nobis, quam pro Excellentiiis Veftris, deſide-

desideramus, loca nimirum Prussiae et Curlandiae nobis restituenda, contra loca Pomeraniae tamdiu ab Excellentissimis Vestris ad ratificationem usque retinenda, nemini tractatus isti vel ludibrio vel fraudi esse poterunt. Habenda est ratio Illustrissimi Ducis Curlandiae, et familiae eius: certe S. Regia Maiestas non magis de suis rebus, quam de istis miseris captivis Ducibus, sollicita est. Dns Lifola: Proponantur Suecis difficultates nostrae, et simul sententia eorum requiratur per Mediatorem. Electorales: Satis undique patet, quantopere Serenissimus Elector restitutionem Celsissimi Ducis Curlandiae, et familiae eius, desideret: adeoque nunc quoque moram ei obiici nullo modo vellet. Interim magna difficultas, per defectum plenipotentiae Suecicae, nobis obiicitur. Magna erit imparitas tractantium. Nos, quae constituemus, servare tenebimur: quia nullus in plenipotentibus nostris defectus est. Illi sine dedecore reuocare poterunt, si volent, quaecumque nobis adnuerint. Praeterea quum Pomeraniam nos retenturos aiunt, donec ratificatio sequatur, in eo nihil novi nobis offerunt. Nam et alias, etsi iste casus non interuenisset, ea loca restituere ante ratificationem non tenebimur. Cancellarius Magnus: Nostri causa bellum Foederati susceperunt: nostri causa pacem quoque, si de securitate sua certi sint, non detrectabunt.

Adductus postea est Mediator, qui in hunc sensum loquebatur: * Speraueram notabilem tractatum nostrorum hac hebdomada progressum: sed ea elapsa est, sine fructu: 1) Ob difficultates Proiectorum: 2) Ob famam, de Regis Sueciae obitu. Sed Proiectum iam conceptum esse intelligo, adeoque inde nulla amplius mora erit. Quod ad mortem Regis Sueciae adinet, de ea

T 3

non

* Conf. DIARIUM CVRONICVM ad h. d.

non nisi rumor adhuc vagatur. Quantum famae credendum sit, satis notum prudentibus. Huic inprimis rumori fides nondum haberi potest, quia ex locis suspectis adfertur. Fateor, aliquo modo probabilem esse: sed tamen non est certa haec fama, quum Residens Suecicus Hamburgensis litterarum, Gotheburgi, die XVIII Februarii scriptarum, mentionem faciat, nullam vero mortis Regiae. Dankuartius, ex Scania, nihil quoque de ea scribit. Sed ut supponamus, veram esse hanc famam: non est tamen ideo suspendenda negotiatio nostra. Mortuo Rege, bellum non exstinguitur: finiendique belli causa manet eadem. Equidem morte mandantium vis mandatorum quandoque vanescere solet: sed hoc fit inter priuatos tantum: in publicis non fit, * nisi quando res adhuc plane integra, et nondum coepta est. In Gallia Princeps Condaeus post mortem Ludouici XIII. ad Rocroy pugnauit cum hostibus, non exspectato nouo mandato. Si negotium non esset coeptum, non deberet incipi: sed quia coeptum est, potest, et debet continuari. Quum autem inter tractationem, et conclusionem, distinguendum sit: de illa, quin continuari possit, non est dubitandum. Conclusio maioris consequentiae est. Interim, ex parte Sueciae, de illa quoque non videtur ambigendum. Nam et ipsi hi Legati promittunt, se de medio sui aliquot obsides hic relicturos, donec ratificatio Suecica sequatur. Nostri: Nos rebus magis, quam personis

* De quo non nostrum est in praesenti disquirere. At neque exemplum Principis Condaei, aut potius Angiani Ducis, (*Duc d'Enguien*.) quo tum nomine Ludouicus Borbonius clauit, rei satis conueniens videtur. De pugna ipsa, ad Ruperiam Regiam, (*Rocroy*.) die XV II Maii, An. MDCXXXIV pugnata, victoriaque

de Hispanis parata, legendus inprimis IO. LABARDAEVS, in egregio, de rebus Gallicis, historiarum Opere, Lib. I. p. 33 sq. Conf. Commentar. de rebus Ludouici Borbonii, (*Memoires, pour servir à l'histoire de Louis de Bourbon*.) T. I. p. 81. Ceterum Legatum Gallum complura, in hanc rem, exempla, opinionesque Iurisperitorum,

sonis, adquiescere vellemus. Loca itaque nobis restituant, vti antea dictum. Mediator: Excellentiae Vestrae, pro securitate futurae ratificationis, petunt restitutionem locorum. Quam securitatem habebunt Sueci, an Polonia sit ratificatura, nec ne? Debet esse aequalitas. Sed quidquid sit, de istis porro agemus: Modo tractatus continuentur: quod vt fiat, maxime opto, et desidero. Caueamus omnes, ne in nos illud quadret Taciti: * *Acribus initiis, incurioso fine.* Rex Christianissimus pacem Poloniae, et eius vicinis, serio optat, ** suamque operam, per me, sedulo iterum iterumque offert. Ego Regis illius minister, nihil, quod ad pacem promouendam pertinet, patiar vmquam in me desiderari. Gratiae illi actae sunt a nostris, simulque declaratum, ex hac parte nihil quoque, quod ad pacem maturandam facere videatur, omissum. Ceterum casum hunc, qui interuenerit, etsi nondum de eo omnimodo certitudo sit, tanti tamen esse, vt iure omnium animos in se aduerte-rit. Et iam porro non tantum de continuatione, sed et de securitate tractatum, iure cogitari. De qua se omnes ipsius quoque Mediatoris consilium audire paratos. Electorales pariter gratias eidem, pro studio conciliandae pacis, agebant. Ad quam, aiebant, Serenissimus Elector noster non minus aliis propensus est. Et ad eam promouendam nos Ministri Suae Serenitatis, quidquid in nobis est, conferimus. Sed ad talem casum instructi non sumus. Non mirum

rum, ciuilibusque prudentiae doctorum, magno numero aduocasse, reperio. Adeo certe Auctor Anonymus Diarii ad h. d. eum aduenisse commemorat, noua farra-
gine rationum, atque exemplorum vndique congestorum, instructum, praeter ea; quae, priuato colloquio, ante expedierat.

* Ann. vi. cap. 17.

** КОСНОВИЧЕVS Climaet. II. p. 433. publici diplomatis, circa id tempus ab Lumbrano exhibiti, meminit: *quo Christianissimus Rex vt auctorem se eius foederis, sic rumpendi vindicem professus, vere Christiano zelo, in procurandam Europae tranquillitatem se dabat.*

mirum igitur, si, re improvise quasi deprehensi, cursum negotiationis non nihil suspendimus. Cogitet Mediator, quid in simili negotio facturus ipse sit. Nullum enim exstat exemplum, ubi cessantibus plenipotentibus tractatum sit. Quod ad Condaeum adinet, quem Mediator adlegaverit, ille dux belli fuit, non pacis minister. In bello rerum gerendarum occasiones ex re nata sumuntur: quae si ex voto dentur commodae, mors Principis ob stare non solet, quo minus Successori, et Reipublicae, quam optime serviat. Neque ad praelia patranda expectari solent ab Aula mandata. Condaeus igitur pugnare, quum res et occasio iussit, potuit, etiam mortuo Rege. Sed si transigendi occasio oblata fuisset: fassus haud dubie esset, id in sua potestate non esse. Cogitet Mediator, magnam hic fore inter partes tractantes disparitatem. Nos qui legitima Legatorum auctoritate instructi sumus, ad ea, quae proponemus, aut concedemus, obstricti tenebimur: non item Sueci, qui, ubi e re sua esse videbunt, ad defectum plenipotentiae confugient. Mediator: Si Foederati habent aliquas difficultates: saltem ne manus Poloniae ligare velint, quo minus illa rebus suis consulat. Responsum, non ligari manus, sed securitati communi consuli. Cancellarius Magnus: Nos pro securitate res, non personas, obsides poscimus. Restituant Sueci, statim post factam subscriptionem, Illustrissimum Curlandiae Ducem cum omni familia: restituant loca Prussiae et Curlandiae. Foederatis vero, usque ad ratificationem, loca Pomeraniae relinquunt. Mediator: Istis concessis, vellentne omnes esse contenti? Electorales: Pomeraniae loca, etiam citra casum mortis, et valorem suum habentibus Suecorum plenipotentibus, retenturi eramus usque ad ratificationem.

tionem. Nihil itaque nouum nobis offertur. Quid si Stetinum interim, vsque ad ratificationem, sequestro daretur? His dictis Mediator abiit.

Rediit D. Lifola, cui omnia, quae cum Mediatore acta essent, exposuit Cancellarius Magnus. Ille cum Electoralibus digressus, consilium cum illis iniit. Postea in hanc sententiam loquutus est: Omnes modos perquisiimus, quibus tractatus isti maturari posse videntur, et profecto eos non impedire, sed promouere contendimus. Interim tamen videndum, ne ludibrio nos exponamus. In re perplexa temperamentum quaeramus, quod nobis ipsa Mediatoris distinctio suppeditet. Ille enim inter tractationem, et conclusionem, discrimen fecit. Age, tractetur: complanentur instrumenta: tentetur, quo vsque in conditionibus procedi possit. Etiam nostra simul proponant Legati Poloni: sed tamen non sine scitu nostro. Interim venient nouae Suecorum plenipotentiae: venient etiam ab Aula Caesarea mandata. Tum et subscriptio et conclusio omnium propositorum sequi poterit. Nostri respondebant: Nolumus tam diu tractatus nostros differri, donec nouas plenipotentias recipiant Sueci. Ad compensandum enim plenipotentiae suae defectum, tanto facilius iam in restitutionem eorum, quae nos postulamus, consentient. Diu circa hanc materiam vtrimque disceptatum est: nostris volentibus, vt tractationi finitae statim quoque Caesarei subscriberent. Dns vero Lifola desiderabat, vt Polonica Legatio caueat Caesareae, tractatum istorum ratihabitionem, cum ratihabitione Foederatorum, coniunctum iri. Concepta tandem talis formula: „Vt, in casu hoc emergente mortis „Regis Sueciae, tractatus tamen nostri communes cursum suum

„fortiantur, non impediunt Legati Foederatorum, quo minus Legatio Polonica interea, dum Legatio Caesarea a Domino suo „noua mandata accipiat, concludat, et subscribat iis, quae in instructo communi, tam ex parte Poloniae, quam S. C. Maiestatis, „continentur.„ Sed eam formulam, adcuratius conceptam, scripto dare promittebat Dns Lifola.

Quum in multam noctem procurrissent disceptationes, tandem paullo ante decimam iterum aduocatus est Legatus Mediator, et coram eo excusata mora responsi, cuius caussa sit rei arduae perplexitas, ob quam aegre inter se partes conuenire potuerint. Simul eidem Mediatori indicatum, consentiri ex parte nostra, et Foederatorum in continuationem tractatum, siue mors Sueciae Regis certa sit, siue minus: sed consentiri hac lege: 1) Vt Illustrissimus Dux Curlandiae, cum familia sua etc. restituatur, intra quatuor septimanas, computationis initium faciendo a proximo die Lunae. Interim illum ad fines, e. g. Rigae, sistendum, vt statim, post subscriptam et conclusam pacem, reduci in suum Ducatum possit: 2) Vt fiat euacuatio omnium locorum, quae Sueci tenent, Mariaeburgi, Elbingae, et Bausci in Curlandia, etc. Conclufum praeterea, conuentum agere in monasterio Oliuensi, vt ex propinquo, et minore sua molestia, inter partes agere Mediator possit. Mediator: Super conditionibus, quas hic poni audio, praeliminariter iam cum Suecis egi, mentem eorum exploraturus. Video illos nihil, gente sua indignum, facere velle: in aequa tamen consensuros non dubito: Vt Ducem Curlandiae simpliciter reddant, vix adduci eos posse video: et conditio ista, prout a Legatione Polonica ponitur, lubrica est. Si enim noua mandata Sueci acceperint:

ceperint: non consentient in eiusmodi simplicem restitutionem, quia plenipotentiae defectus, ob quem alioquin consensuri viderentur, esset iam refartus, neque adeo istis conditionibus nouis opus fuerit. Certius igitur et tutius erit, commutationem, etsi non ex pari, facere. Restituatur Dux Curlandiae: et vicissim ex hac parte Comes Koenigsmarkius. Deinde, vt omnia loca euacuent, statim a subscriptione, persuaderi pariter illis vix poterit. Aliquod enim quasi telum in manibus sibi relinqui volent, quo ratificationem tanto fortius vrgerere possint. Mariaeburgum et Stumam in Prussia, Bauscum in Curlandia, reddent. Elbingam, vsque ad ratificationem, retinere cupient. Electorales adhuc, circa defectum plenipotentiae, mouebant scrupulum, et simul Mediatori hoc expediens proponebant: Reddamus nobis vicissim procuratoria nostra: agamus sine istis, vt pares inter nos simus. Proponatur hoc Suecicis Legatis. Tandem totius sessionis, ad decimam noctis protractae, conclusio talis concepta est: Mediator, nomine Suecorum, consentit 1) in restitutionem Illustrissimi Ducis Curlandiae, totiusque familiae eius, intra possibile tempus faciendam; siue plena mandata Suecicis Legatis in casu mortis Regiae venerint, siue minus: dummodo vicissim, ex parte Poloniae, libertate doneatur Comes Koenigsmarkius. 2) Consentit idem, nomine Suecorum, cessuros hos locis omnibus, occupatis a se in Prussia, et Curlandia: excepta Elbinga, quae sola reseruabitur, ad ratificationem vtrunque praestandam. Interea tractatus continuandi sunt: idque Oliuae, vt tanto citius partes sibi mutuo per Mediatorem respondere possint. Electorales Elbingam, simul cum ceteris locis, euacuari postulant. Idem postulant Legati Poloni.

Die XXII. — Sessio fuit cum Foederatis, in qua Proiectum Polonicum perlectum est. * Puncta omnia et singula examinata, discussa, et, si qua opus esse videbatur, correcta. Quum in aliis conuentum esset: diu circa Danicum punctum haesit deliberatio. Post multa vltro citroque in hoc negotio dicta, nostri tandem illud medium, cuius iam antehac mentionem iniecerant, adprehendendum statuerunt, vt nimirum exsequutio pacis huius, ad tres menses, suspendatur. Interim circa pacificationem Danicam laboratur. Super hoc puncto Danico digressi Legati Foederati, postea responderunt, certi temporis determinationem damnosam fore Regi Daniae. ** Si, sine determinatione temporis, exsequutio pacis nostrae suspenderetur, melioribus ille conditionibus pacisci posset. Sed hac de re, quia perardua est, deliberare vltius nobis fas sit. Interim Articulus iste, quem concepimus, de admit-tendo Regis Daniae Ministro, *** Suecis proponatur, vt sensum eorum,

* Id equidem totum, ex Codice Zalusciano, infra protuli, in Actis Pacificationis, No. XLVIII.

** Rem explicat PVFENDORFIVS Rer. Brandeb. VIII. 72. p. 523. *Suspensa*, inquit, in vnum et alterum mensem executione, Dano haud consulebatur, quod Sueci interim tempus per inania extrahere possent, elapsa die dicta tractatum abrupturi.

*** f. Declaratio Legationum Poloniae et Foederatorum, super negotio Danico: cuius ante memini, pag. 140. not. * Hoc loco verba ipsa lubet adiicere: Cum Legatio Suedica, die nona mensis Ianuarii, Partibus paciscentibus declararit, quod ad tractandam simul concludendamque cum Ser. Daniae Rege pacem instructi

sint et parati; Eiusdemque Regiae Ma-iest. Deputatus Extraordinarius in Memoriali, nuper S. R. M. Poloniae exhibito, testando Ser. Daniae Regis in pacem vniuersalem studio, denunciauerit, nihil ex parte Regis, Domini sui, desideratum iri, quod ad promouendum tam laudabile institutum, terminandumque coniunctim negotium requiri possit: postulat Legatio Poloniae et Foederatorum, vt sine vltiori mora mandata procuratoria vtrique commutentur, propositionesque in negotio tractatum pacis, vna cum alte memorato Rege instituendorum, reciproce edantur.

* Post aduentum, in monasterium Oliuense, orta est, prout Auctor Diarii Anonymus ad h. d. tradit, inter eiusce-modi alia, dubitatio, super prima salutatione:

eorum, in hoc negotio, sic exploremus. Si eum admitti nolent: nos saltem extra culpam erimus. Interea temporis, nos quoque certi aliquid, de negotio Danico, concludere poterimus. Soluta ita est sessio. Eodem die quidam ex Commissariis, praecipue Palatinus Poshaniensis, Strissam abiit, ibique iam sedem fixit.

Die XXIII. — Prima sessio fuit Oliuae: * in qua Mediator primum scrupulos aliquot Suecorum, circa primum Articulum Proiecti, exposuit. ** Nempe addi titulum *Serenissimi* expresse, et citra abbreviationem: deinde etiam *Potentissimi* adici velle Legatos Suecicos. Deinde nolle eosdem mentionem, in eo Articulo, fieri pactorum cum Imperatore, et Electore: quippe, quae sint contra Suecos inita. Quum regeretur, mentionem istorum omitti non posse, quia ista foedera defensiva, et in casum necessitatis facta sint: laboratum tandem est, circa aliquod temperamentum inueniendum. *** Propositumque tale est a Mediatore, vt

V 3

concipian-

tionem: qua se supersedere Poloni reban-
tur posse, nullo in Suecos, necdum ami-
cos, iure hospitalitatis obstricti. In ipso
autem confesso illo, demum litterae ad
Suecos, de morte Regis, adlatæ. *Primo
congressus die*, inquit PVFENDORFIVS,
Commentar. de rebus Caroli Gustavi, Lib.
VII. §. 8. *Suecis mors Regis, quæ quin-
que septimanas ante contigerat, innotes-
cebat: de qua pars aduersa ante offi-
dium intellexerat.* Id etiam Diarium Le-
gatorum Suecicorum, (ipsi *Protocolum*
vocat,) testatur: cuius, quæ in tabula-
rio Regni Holmienſi superant fragmenta,
beneficio Regio, per Generosissimum Vi-
rum, Dn. STIERNMANUM, Stellae Pola-
ris Equitem, mecum humanissime com-
municata sunt, altero Volumine, (neque
enim instituto voluntatque ſucceſſionem

prosperam defuturam putem,) in lucem
producenda. Initium Partis IV. ab hoc
confesso factum est: de litteris autem, quas
diximus, sic in ea proditum: — *Litteræ
diuersæ certitudinem de morte Gloriosis-
ſimi Regis noſtri, pro dolor! adferunt.
Vnde ſumma oritur conſternatio menti-
um, et perturbatio animorum, Dnis Le-
gatis noſtris. Idem confirmanſe Dni Le-
gati Terlonis relatione, et a Brandebur-
gicis Legatis communicata Copia littera-
rum noui Regis noſtri, Clementiſſimi Do-
mini Caroli XI. ad Dnum Regni Admi-
rallium, Comitem Wrangelium, datarum*
Conf. DIARIUM CVRONIC. ad e. d.

** Conf. DIARIUM SVECICVM
ad h. d.

*** Conf. DIARIUM SVECICVM l. c.

conciplantur verba primi Articuli, vbi de foederibus agit, in hunc modum: „Saluis omnibus pactis, inter Augustissimum Imperatorem, et Serenissimum Electorem, cum Serenissimo Rege et Regno Poloniae, quantum huic pacificationi non sunt contraria.„

Postea ad secundum Articulum Proiecti progrediebatur Mediator, vbi de amnestia agitur: ac primum maiorem, circa eum, difficultatem fore dicebat, quia in eo, vti ceteris ciuitatibus, ita Elbingae conseruatio priorum iurium et priuilegiorum fanciatur, interim iisdem priuilegiis Elbingae derogetur, per pacta, cum Serenissimo Electore inita. His enim pactis tradi Elbingam Electori. Iam autem antiquissimo Casimiri III. Regis Poloniae, priuilegio * cautum esse, et constitutum, vt Prussia indiuisa maneat, nec pars eius vna ab altera separetur. Responsum est Mediatori, interuenire saepe mutationes et casus, vbi ab eiusmodi priuilegiis recedi debeat, et iure possit. Regiomontum olim fuisse ciuitatem Regalem, nunc non esse. ** Relinqui talia dispositioni Regum et Reipublicae. Inprimis si quae vrbs peccarit, posse utique ei adimi, vel minui priuilegia, vt male actis poena sit. Mediator: Sueci dicunt, non esse Elbingae imputandum, quod se Suecis dediderit: suasu enim, et exemplo Polonorum id factum. *** Iam Sueci salua estimatione

* Priuilegio, quod vocant, Incorporationis, de An. MCCCCLIV. Id, ex IO. LASCONIS atque IAC. PRILVSII Statutis Regni Poloniae, repetitum est in WILLENBERGII, Diff. de vnionis, qua Poloniae iungitur Prussia, indole, §. III.

** Quippe, excutiendo Equitum Teutonicorum iugo, Regiomontum quoque foederi, An. MCCCXL sancito, adfuit, ac dein anno eiusdem seculi quarto et quinquagesimo sese, cum ceteris, ditioni tute-

laeque Casimiri III. Regis permisit. Vid. CASP. SCHVTZII Chron. Prussiae p. 141 et 196. In legatis Ordinum, ad eum missis, Gregorius Schuachius et Nicolaus Rademanus, ciuitatum Regii Montis senatores, (*Greger Schwach von Koenigsberg, Nickel Rademan aus dem Kneiphofe Rahtmanne,*) diserte nominantur. Verum haud diu post illorum in potestatem redactum est. Conf. CPH. HARTKNOCHII Hist. Prussiae p. 315 et 629.

stimatione sua deferere Elbingam, quin causam priuilegiorum eius agant, non possunt. *** Cancellarius Magnus: Si Elbingenses susceptum semel iugum Suecicum, exemplo Polonorum, quos allegant, excussissent: utique non priuatione priuilegiorum, sed auctione, digni essent. Poloni resipuerunt, et ad Dominum suum redierunt; non item Elbingenses. Ceterum de iure supremo, quod Rex et Respublica in vrbes suas habet, libere idem Rex et Respublica disponit, nec de eo cuiquam respondere tenetur. Sueci satisfaciunt officio suo, quando indemnitati eius urbis, quantum possunt, consultum eunt: sed nostri officii quoque est stare foederibus. Itaque categorice respondemus, a pactis, cum Serenissimo Electore initis, in quibus Elbinga comprehenditur, nos non recessuros: nec velle nunc pacem inire, qua priora pacta violentur. Mediator: Extra bellum habet, et, quando vult, exercet Rex et Respublica summum ius, ut in alias suas vrbes, ita in hanc: nempe libere disponit secundum consuetudinem, et leges receptas. Sed quando, rebus per bella turbatis, tractandum est, plerumque de summo iure remittere oportet. Cancellarius Magnus: Nobis non sunt tractatus cum Elbingensibus; sed cum Suecis, qui se in iura nostra ne immisceant. Mediator: Pacta illa, cum Electore, contra

*** Conf. DIARIUM SVETIC. l. c.

**** Qua excusatione Sueci, etiam in Stumdorfianis pactationibus, fuerant vsi: prout OGERIVS, facundus rerum auctor, testatur, loc. comm. p. 349 sq. Certe ipso deditionis pacto cautum erat, cuncta ut priuilegia urbi non modo salua atque intemerata seruantur, sed vero etiam augerentur. De quo vid. PVFENDORF. l. c. Lib. II. §. 62. Enimvero Poloni multo maxime infensi Elbingensibus,

quod veteri, in Suecos, studio et adfectu obsequium, erga Rempublicam, exsuiscent, praecipua iura, sigillum Prussiae, et in Comitibus praecminentiam, ut superiore bello, ita etiam hoc, quod erat huc usque gestum, ad Gedanenses transfulerant. Hi itaque, ne redderentur ista antiquis possessoribus, Regem inter alia peculiaribus litteris sollicitauere. Earum exemplum, ex Codice Zalusciano, infra exhibui, in Actis Pacificationis, No. XLIX.

contra Suecos inita sunt: et quidquid ibi Elbingae adimitur, cedit in odium et probrum Suecorum, quorum caussa priuilegia ciuitatis imminuuntur. In amnestia autem promittitur, priuilegia manfura ciuitatibus, etc. Referendarius Regni: In hoc Articulo nullo est medium. Stat sententia, insistere et satisfacere pactis, cum Serenissimo Electore initis. Mediator: Sueci pariter dicunt, se non posse deferere causam Elbingensium. Vsitatum esse in omnibus pactis, agere causam adhaerentium. Referendarius Regni: Res ista non est in potestate nostra. Instructioni nostrae inhaerendum, et auctoritati Comitiorum, qua pacta, cum Serenissimo Electore, stabilita sunt: * contra ire nefas est. Si tamen Sueci Elbingam omnino priori suo statui redditam cupiunt: dent Elbingenses Serenissimo Electori duodecies centena millia: tum cedit Elector iure suo. Mediator: Sed medium aliquod adaequatum ipsi Electorales inueniant, ne ad hoc vadum tractatus nostri haerescant. Electorales: Aliquando Braunsberga, pro Elbinga, nobis oblata est. ** Mediator: Dispiciantur eiusmodi media. Pacis certe causa aliquid faciendum est. Nostri: Pacta, quae habemus cum aliis Principibus, infringere velle, non est viri pacifici. Quemadmodum Mediator veteribus pactis, quae Sueci habent cum aliis Regibus vel Principibus, nollet praeiudicium fieri: ita nostris pariter fieri nolit. Rei iniustae, quam petunt Sueci, omni studio resistat.

Cancella-

* Anno MDCLVIII. Vid. KOCHO-
VIVS Climaet. II. p. 295.

** Oblatam dicunt, quam inani studio aliquoties quaesierant. Primum in Velauiensi tractatu: de quo PVFENDORFIVS Rer. Brandenburg. Lib. VI. §. 75. Ceterum, inquit, uti super summo Borus-

siae imperio Electori demum satisfactum fuit: ita ut Braunsbergam permutatione sibi acquirere posset Elector, haud datur, Iohanne Casimiro excusante, in sacra bona (est enim Braunsberga urbs in ditione Praefulatus Varmienfis,) nil sibi potestatis competere. Conf. Dni LEN-
GNICHII

Cancellarius Magnus obiter iniecit aliquid, de tormentis, Poloniae per Suecos ablati: quae nunc illi transfundi, et Suecicis insignibus notari iubeant, haud dubie ea tamquam Suecica auertere volentes.

Quum abiisset Mediator, adfuit Dnus Lisola. Cui Magnus Cancellarius retulit, quae cum Mediatore acta essent, et quid vellet Sueci. Quod inprimis, nollent veterum pactorum, cum Imperatore, et Electore, mentionem adponi. A Mediatore autem hoc iam temperamentum proponi, ut pactorum fiat mentio, sed cum hoc additamento: *Quatenus huic pacificationi non sunt contraria.* Dnus Lisola: Pacta nostra sunt priora. Potius itaque cauendum est, ne pacta haec, quae molimur, derogent prioribus. Cancellarius Magnus: Aliam nobis Mediator, nomine Suecorum, mouit difficultatem, et quidem maiorem, ratione Elbingae. Huius urbis integritati, omni ratione, consulere volunt Sueci, eiusque desertionem atque imminutionem probrosam sibi fore existimant. Nos contra insistimus pactis, cum Serenissimo Electore initis, et, quae ratione Elbingae illi promissimus, seruare constituimus: adeo quidem, ut, nisi pars aduersa hic cesserit, vicina rupturae videatur negotiatio nostra. Postea perlectum est Proiectum Suecicum, etsi id nondum authentice traditum, sed quasi obiter tantum relictum a Mediatore esset. Cuius erant Articuli quinquaginta. ***

Die

GNICHII Hist. Prussiae, P. VII. p. 185. Iam vero in pacificatione Oliuensi res, ab Electore, denuo tentata, aliis rationibus, euentu eodem. Vid. PVFENDORF. loc. comm. Lib. VIII. §. 70.

*** At necdum perfectum erat. Absolutum numeris suis Auctor Diarii Ano-

nymus, ipsique Legati Suecici, constitisse capitibus, supra quinquagesimum, octenis testantur. Accessere dein quinque alia, quae ad Caesarianos, et Electorales, spectabant. Atque hanc talem formulam pacis, descriptam ex Codice Zalusciano, infra in Actis Pacificationis No. L reddidi.

Die xxiv. — Qui erat dies Viridium. * In hac sessione primum actum est de negotio Danico. Et quum antehac Suecis per Mediatorem, de admittendo Danico Ministro, mentio iniecta esset, iam responsum Suecicum adferebat Mediator tale: Admitti ad hos tractatus non tam ipse Minister Danicus a nobis postulat, quam alii pro ipso. Nihilominus parati sumus ipsum admittere, si renuncient Dani tractatibus, qui in Dania ipsa adfecti, ac paene perfecti sunt. Ipse Mediator quoque addebat, mirari se, cur ipse Deputatus Danicus taceat; cur non per ipsum, tamquam Mediatorem, agat res suas. Cancellarius Magnus: Nos pro Rege Daniae, tamquam belli socio, adhuc intercedimus, ut eius causa hic simul agatur. Mediator: In eo maxima difficultas erit, an renunciare velit, aut possit Dania tractatibus, domi inceptis. Nostri: Agemus cum ipso Deputato Danico, et quid ea in re potestatis habeat, intelligemus. Mediator: Res ista non est in potestate solius Regis Daniae: sed Mediatorum quoque consensus requiritur.

Postea ad Proiecta transitum est. Mediator dicebat, utrumque se habere, sed Suecicum non prorsus adhuc perfectum esse. Interim de primariis Articulis agere coeptum est. Praemisit tamen Mediator aliqua generalia, ad pacem, monita. Nimirum, non esse in pacificationibus summum ius persequendum. Prudentiam exigere, ut quando non possumus id, quod volumus, velimus id, quod possumus. ** Nihil in odium partis faciendum: aequalitatem utrimque quam maxime servandam, ne alterutra pars iure queri

* PUFENDORFIVS Rer. Brandeb. *missarii eo usque festinabant, ut ne per*
Lib. viii. §. 74. p. 525. *Polonici Com-* *septimanam quidem, meditationi Passio-*
nis

queri possit, honori suo quidquam decessisse. Speciatim in primo Articulo testandum esse, si veterum pactorum facienda sit mentio, ea vtrunque ex pari seruanda fore, vt sit aequalitas: adeoque, si veteribus nihil derogare debeant noua, nec nouis vetera derogare debere. Quoad secundum Articulum, vbi de amnestia, et redintegratione ciuitatum Prussiae in veterem statum, agitur: fateri se, rem esse adhuc crudam, et dolendum, inter initia protinus hanc difficultatem obiici, quae omnium maxima esse videatur, et ceteris moram iniiciat. Potius differendum hunc Articulum fuisse ad locum, vbi agitur de restitutione locorum Prussiae. Nostri replicabant, ad amnestiam omnino pertinere punctum Elbingense, et Serenissimum Electorem velle suorum, quae nobiscum habet, pactorum indemnitati ante omnia consuli. Cancellarius Magnus addebat: Frustra differetur hoc punctum in alium locum, vel tempus. Eadem mens et sententia nostra tum erit, quae nunc est: neque vllus nouus astrorum influxus illam immutabit. Referendarius Regni: In sequenti Articulo, agitur mox de exsequutione, adeoque tum nihilominus de Elbinga, et aliis ciuitatibus Prussiae, quae a Suecis tenentur, necesse erit agi. Frustra igitur dilatio quaeritur. Mediator quaerebat, an consentiatur in id, vt ratione foederum haec formula ponatur: *Saluis, integris, et in suo robore manentibus foederibus, ac pactis, respectiue initis, in iis omnibus, quae non aduersantur praesenti tractatui.* Nostri respondebant, prius de ea re agendum sibi esse, cum Caesarianis Legatis. Circa secundum Articulum, s. scopulum pacis maximum, videbatur Me-

X 2

diatori,

*nis Dominicae destinatae, ac Paschatis
ferias, intermitterent.*

** TERENT. Andr. II. I. *Quoniam non
potest fieri, quod velis, Id velis, quod possit.*

diatori, vt is differretur, et interim de aliis tractaretur. Electorales ordine progrediendum esse vrgebant: et inprimis Cancellarius Pomeraniae Polonorum, in caussa Electorali promouenda, studium laudabat. Luxit egregia fides, inquit, Polonicae Legationis erga Serenissimum Electorem nostrum, quum toto hoc tempore foedera sua, cum Sua Serenitate inita, tam constanter propugnarunt. Ceterum a Suecis ea subinde Mediator nobis adfert, quae ad Polonos tantum, non aequae ad Foederatos, spectant: quasi vellent illi separare Foederatos, aut certe posthabere eos viderentur. Exarsit Mediator. Frustra, inquit, laborabimus, si Christianissimus Rex meus, aut ego, suspectus sum, quasi non optima fide agerem cum omnibus, qui hic tractant. Cancellarius Pomeraniae negabat, se Christianissimi Regis, vel ipsius Legati, fidem in dubium vocasse; sed dixisse solummodo de iis, quae Mediator a Suecis, et nomine Suecorum, adferret. Videri sibi Suecos hoc agere, vt diuellant Foederatos. Mediator: Non est hoc in potestate Suecorum: si id maxime vellent, non possunt praestare.

* Limites illi iamiam ordinati descriptique, in ipsis pactis Vilnensibus, inter Sigismundum Augustum, Poloniae Regem, atque Ordines Liuaniae, An. MDLXI initis: quae possunt legi apud DAVID. CHYTRAEVM, in Saxonia, p. 528 sq. et BOECLERVM, in Diatr. de adquisito et amisso I. R. G. iure, in Liuiam, App. No. II. Conf. KOIALOVICII Hist. Lithuaniae, P. II. p. 447 sq. Hoc loco verba, quae ad rem praesentem faciunt, subiiciam. — Possessionem illorum omnium Illustritati Suae assignauimus, contulimus atque conferimus, primum totum illum tractum Curlandiae et Samogitiae, incipiendo a salso (s. Balthico) mari

fursum, sequendo fluium Hilgae, ascendendo ad antiquos limites, per Ratziuitum inceptos, et dispositos inter Samogitiam, Lithuaniam et Russiam: et Russiam ab una et Liuiam ab altera partibus, versus dictum Pelocen ad Dunam fluium, descendente vero Duna usque in mare salsum; adeo vt quicquid in istis terminis cis Dunam versus Lithuaniam continetur, et ad Ordinem Liuaniae spectabat, nunc et in perpetuum apud Illustritatem Suam et eius heredes masculos permaneat, Curias videlicet, bona et Nobilitatem, quae ad arcem Duneburgensem ex hac parte fluminis Dunae versus Lithuaniam spectant. — Ex altera vero parte Dunae, solum

praestare. Quum resedisset non nihil hic paroxysmus: conclusum tandem, differendum hunc Articulum, ad diem Sabbathi proximum.

Transitum deinde est ad Ducem Curlandiae, vt nimirum ex nunc a Suecis litterae scribantur, quibus vrgeatur, et efficaciter mandetur deductio Ducis, et familiae eius, ad fines Curlandiae: atque, vt eae litterae tradantur Cancellario Curlandiae, qui praefens hic sit. Speciatim etiam nostri hoc postulabant, vt, siquidem Koenigsmarkii restitutionem pariter vrgerent Sueci, hic caueat, et pro ipso etiam Commissarii Suecici, de non vindicando. Dein, vt separato Articulo agatur de restitutione Ducis Curlandiae, et Koenigsmarkii: ne exaequentur inter se, qui dignitate distent. Postea Mediator, circa limites Liuoniae difficultatem a Suecis moueri monebat. Quibus enim terminis circumscriptam possederint illam prouinciam, iisdem circumscriptam retinere eam velle: de antiquis limitibus nolle sollicitos esse. Cancellarius Lithuaniae: Nos habemus inuestituras veteres Ducum Curlandiae, in quibus limites Curlandiae describuntur, quibus a Liuonia determinatur.*

X 3

Nunc

lam arcem Dunemundam Illustritati eius ad tempora vitae concedimus. Pro nobis vero, et Serenissimis successoribus nostris, ratione susceptae defensionis, et adiutorum ac etiam nunc adeundorum multorum periculorum et certaminum, quae nobis pro Liuonia propemodum iam desperatis rebus sumus, totum tractum et omnem reliquam prouinciam ultra Dunam, vigore praesentis contractus, cum Illustritate eius initi, reseruamus. — Cumque tractus Dunae sursum atque deorsum limites inter nos et Illustritatem eius constituat; aequitatis ratio postulat, vt medietate fluminis in piscando, et aliis commoditatibus, eius Illustritas perpetuo gaudeat, quaeque insulae, siue mediamnes,

alteri parti viciniores sunt, apud eandem partem maneant. Enimvero Cancellarium Lithuaniae crediderim praecipue ad Stephani Regis litteras clientelares, Ketlero Duci An. MDLXXIX datas, respicere: quas Felkershamius se suppeditasse memorat, in DIARIO, ad d. XI Martii. Earum formula Theodisce edita est, in ZSCHACVITZII Praetensionibus Princ. Europ. (*Einleitung in die Rechts-Ansprüche hoher Häupter,*) P. II. p. 180. In his litteris, praeter alia, omnino ea descriptio finium repetita est: atque etiam in diplomate inuestiturae, Frederico Casimiro Duci ab Iohanne Sobiescio, Rege, concessio: quod vid. in Solida Demonstr. de electione Ducis Curlandiae, p. 147 sqq.

Nunc partem Curlandiae Liunioniae adiungere velle videntur Sueci. Magnus Regni Cancellarius concepit Articulum, ratione Curlandiae Ducis, ut is quam primum Rigam ducatur: quo nomine obligant se Legati Suecici, scripturos ad praesentes Gubernatores Liunionici Status, et exercitus Suecici. * Abiit Mediator.

Venit D. Lifola, qui illico inquirebat de Proiectis, numquid commutata essent? Negabatur, commutata esse. Ille querebatur, Suecos iam pridem habere, nescio, a qua manu, Proiectum Polonicum. Addebat porro: Quo animo Sueci sint in Confoederatos Poloniae, patet vel inde, quod in suo Proiecto nullam mentionem eorum faciant. ** Obiter quoque mentionem iniiciebat litterarum Curtini, Secretarii Suecici, Gedani interceptarum: in quibus ille Curtinus, nomine Regis Sueciae, gratias agebat Regi Galliarum, quod is Legatum suum, adeo sibi curae res Suecicas habere, iusserit. Nostri referebant D. Lifolae, quid super Commissario Danico actum sit, cum Mediatore. Dein quaesitum ex illo, num Legatio Caesarea consentiat in formulam generalem, de foederibus, quam superius retulimus. Eam quidem plurimum adhuc difficultatis creare. D. Lifola: Cur super foederibus nominandis difficultates mouet Mediator? Sit fas etiam Suecis, ex pari nominare suos Foederatos, prout Poloni nominabunt suos. Nostri: Nos generatim nostros nominare malumus. Alias enim Turcae, Tatari, *** et tot alii, nominandi essent. Electorales: Formulam de

* Conf. DIARIUM SUECIC. l. c.

** Nondum enim quinque capita extrema, de quibus ante memini, exhibuerant. Id quod deum factum est, die XXVI Martii.

*** Quibuscum foedere iuncti fuere,

aduersus Cosacos rebelles, Moscos, et Raccocium, Transilvaniae Principem. Is, e Polonia regressus, cruento praelio, ab Tataris victus est: ab Turcis haud multo post honore et possessionibus, ad extremum vita priuatus. Vid. PASTORIVS Flor.

de foederibus, propositam a Mediatore, recipere non possumus. Verba enim illa, *In omnibus, quae huic paci non aduersantur*, interpretationi et cauillis patent, et facile inde anfa captari potest ad bellum nouum. Varie igitur circa eandem formulam corrigendam laboratum est. Tandemque Cancellarius Magnus ita concepit: „Saluis omnibus, et integris remanentibus pactis et foederibus respectiue initis, et hoc tractatum instrumento non abolitis, „ita tamen, vt ea, quae hostilitates concernunt, durante praesenti „pace, penitus cessent.„ Dnus Lifola iterum querebatur de Proiecto: quasi id iam traditum Suecis esset, sine scitu Caesarianorum. Illi iam sciunt mentem nostram, quum in Polonico Proiecto Caesareorum quoque postulata comprehendantur: nos non item sci- mus illorum mentem, quum Proiectum suum cunctentur dare, et quidquid eius Poloni habent, in eo nihil sit, quod ad Caesarianos specialiter pertineat. Nostri fortiter denuo negabant, Proiectum Polonicum Suecis datum esse. Deliberationes, quae iam fiant, fieri ex Proiecto Polonico, nondum tradito. Neque enim vllam adhuc Proiectorum factam esse commutationem. * Dnus Lifola: Aequalitas seruanda est. Pari passu procedant postulata nostra cum Polonicis. Tractentur communia omnibus, et inprimis gua- rantia, quae ad omnes pertinet. Nunc nostra postulata differun- tur. Postea, vbi tractatus Polonici ad finem vergent, non nisi bre- uissimum tempus nostris dabitur: si tum ad votum Suecorum ob-
sequi

Flor. Polon. Lib. vii. pag. 603. et K O-
CHOVIVS Climaet. II. p. 225 sq.

* Immo facta fuerat, per Legatum Pa-
cificatorem, superiore die. Id quod Sueci,
in DIARIO, ad h. d. liquido testantur.
Dns Mediator Proiectum instrumenti pa-

cis, inquit, *Dominis Legatis nostris
tradidit: commutatumque similiter est no-
strum Proiectum. Polonicum perlectum est.*
— *Suecicum constitit Articulis LVIII. Po-
lonicum et Foederatorum XXIV. reseruata
vtrunque libertate addendi, et minuendi.*

sequi noluerimus, totam inuidiam impeditae vel dilatae pacis in nos deriuare conabuntur. Electorales Proiectum a Suecis, quod tam diu iam promittant, postulandum esse vrgebant.

Mediator venit iterum. Cui Cancellarius Magnus offerebat formulam de foederibus et pactis seruandis, qualis ab ipso, de consensu ceterorum, concepta erat. Mediator requirebat, quid nostri et Foederati desiderarent, in illa formula: *Quae huic tractatui non sunt aduersa*. Simul querebatur, tempus inutiliter teri rebus nullius momenti. Si quis generalibus terminis non contentus, nimis specialia vrgeat, eam rem non bonam fiduciam, sed potius dolum, spirare. Referendarius Regni: Clare dicamus. Nos foederibus nostris iure cauemus. Simul vt, et quandocumque, Suecus rumpere voluerit hos tractatus, (quod vel nunc facere potest,) foedera nostra, quae cum Colligatis habemus, sine peculiari renouatione vigeant. Mediator: Sed agendum est more solito. Quum pax agitur, omnia remouentur, quae paci illi aduersantur, foedera et pacta. Relicta deinde hac materia, actum iterum de Duce Curlandiae. Sueci tempus liberandi illius, circa conclusionem tractatum, demum constitui posse existimant. Interim consentiunt, vt statim ad Duglassum scribatur, de illo Rigam deducendo. Atque ipsi, ea de re, in Curiam Suecicam scribere promittunt, et ad Duglassum: sed saluis conductibus Polonicis opus esse, pro eodem Duce. Mediator addebat, Suecos circa restitutionem Curlandiae Ducis non fore difficiles. Ipsum Regem Sueciae defunctum, in vltimis codicillis, eius Ducis fecisse mentionem satis optabilem.

Postea

* Propugnaculum Cobrunnense, patrio vocabulo *die Kobrunns-Schantze*.

** Cui rei expediendae is et ad superiorem conuentum, et ad hunc, aduocatus

Postea de limitibus Liuoniae actum. Mediator, Suecos Dunam pro limite nolle accipere, aiebat; Rigenses habere priuilegia Regum Polonorum, quorum vi, cis Dunam, aliquos fundos tenent. Ibidem aliqua, etiam a Suecis, exstructa fortalitia * iam esse, quibus defensio Rigae et commerciorum in Dunam fluuium carere non possit. Cancellarius Lithuaniae: Fortalitium exstructum est, durantibus induciis. Vnde nullum ius nascitur. Liunioniam, quam tenuerunt, Suecis cedere, non Curlandiam, neque vllam huius partem, volumus. Postea Mediatorem Magnus Regni Cancellarius de Proiecto Suecico, quod tot diebus frustra expectetur, admonuit. Mediator in crastinum Proiectum pro Caesarianis, pro Electoralibus in diem Veneris, adlaturum se promittebat. Nostri porro responsum in causa Danica, de admittendo nimirum Ministro Danico, D. Pasbergio, requirebant. De quo Mediator se admonitum Suecos pollicebatur. Lecta est formula, qua se obligabant Legati Suecici sistere Ducem Curlandiae, cum Serenissima Coniuge, et omni familia, intra sex septimanas Rigam, etc.

Die xxv. — Antequam Mediator adesset, egere nostri cum Cancellario Curlandico, Dn. Felkersamio, super limitibus Lithuaniae. ** Magnus Cancellarius Lithuaniae pro fundamento, in hac controuersia ponendo, putat pacta inter Sigismundum Augustum, Poloniae Regem, et Status Liuoniae, qui se Regi tum submiserunt. His Suecorum praetensiones plane esse contrarias: quum varia loca Liuoniae suae adiiciant, vt Neumunde, Westerschantz, Dalen, Runen; et vtramque Dunae ripam adfectent. Cancellarius

tus adductusque fuerat a Legatis Polonis. His etiam scriptum, de limitibus Liuo-

niae, ante exhibuerat: cuius aliquoties, in DIARIO, ipse meminit.

larius Curlandiae: Curlandiae nostrae a Suecis, per interualla, semper aliquid ademtum est, adeo vt loca ademta ad quatuor miliaria se iam extendant. De Rigenfibus fatendum est, habere illos cis Dunam, hoc est, in ripa Curlandica, aliquos fundos, de quibus disputari amplius iam non potest. Sed teneant Rigenfes suas terras: interim, quae ab anno MDCXXI. ademta sunt Curlandiae, restituantur. Magnus Cancellarius Lithuaniae: Habuerint Rigenfes in nostra ripa aliquas terras: at ius tamen non habuerunt fortalitia in iis erigendi.

Interim superuenit Mediator: cui Magnus Cancellarius Regni retulit, Legationem Polonicam cum Cancellario Curlandiae, super limitibus Liuoniae, contulisse, qui, quae ad rem pertineant, optime omnium scire possit. Quum Cancellarius Curlandiae, in fine tabulae adfidens, aliquid de rebus Curlandicis dicere inciperet, minus patienter et sedentem illum, et loquentem, audiuit Mediator: * non nisi Legatis absolutorum Principum ius sedendi hic esse, inquires: non permisisse Dnum *d' Avaux* sedere aliis vllis Ministris: ** praeterea hunc interturbare sermonibus suis negotia tractanda. Nostri, mirati non nihil indignationem Mediatoris, rege-

rebant,

* Conf. DIARIUM CVRONIC. ad diem xxv Martii.

** In tractatibus Stumdorffianis: quibus aderat conciliator pacis Claudius Memmius Comes Auauisus, (*Claude de Mesme, Comte d' Avaux*,) Regis Galliae tum per Septentrionem, postea ad pacificationem Vestphalicam, legatus, vir summus, politissimo ingenio, doctrina elegantissimi, dexteritate, sollertia, rerum ciuiliū peritia, et vsu iuxta inclitus, dicendi scribendique laude spectatus. Ex eius Com-

mentariis BOVGANTIVS, florentissimus rerum auctor, immortale Opus Historiae Pacis Vestphalicae concinnauit.

*** Adhaec prudentiam eius, fidem, praestitamque praeclaram operam in superioribus Lubecae conuentibus, quibus pacis procurator interfuerat, dignis laudibus celebrabant. Lumbranus autem, his atque talibus insuper habitis, negabat Vassalli Principis administrum rebus praesentem posse interuenire. Qua iniuria exacerbatum iam et ipse Cancellarius Curlandiae,

rebant, esse hunc Vasalli Regni, Ducis Curlandiae, Ministrum, et, informationis causa, a se illum huc vocatum. *** Quumque Cancellarius Curlandiae surgeret, et abire vellet, iubebat Palatinus Posnaniae illum federe. Mediator adquevit: sed a Suecis longum parari scriptum, super limitibus Liuaniae aiebat. Rem igitur eam, quia prolixa, nec dum matura sit, in aliud tempus differendam. Nunc adferre se declarationem Suecicam, super negotio Danico, et de Ministro Regis Daniae admittendo. Declarationis illius hic erat sensus: * Velle se admittere tractatus, et Commisarios Danicos, sed his conditionibus: 1) Si tractatus pacis, in Dania, concludi nequeant, vel abrumpantur. 2) Vt tractetur a paribus utrimque Ministris, nempe a Senatoribus Regni. 3) Commmercium litterarum, per mare, liberum sit. 4) Partes praecipue omnes, nimirum et tractantes, et mediantes, consentiant in hanc translationem tractatus. 5) Ne per hanc translationem mora praesentibus pacis tractatibus inferatur. Quod ad paritatem Ministrorum adinet, inter Gallos et Hispanos aliquando impares Ministros admissos. ** Aliquando primos Status Ministros congressos, *** et in ea tantum re paritatem servatam, etsi alioquin in titulis, et ho-

Y 2

noribus

diae, graviter et acerbè respondebat. Nolo verba repetere, quae, ipsius DIARIO loc. comm. inclusa, inferius legi possunt. Tandem resedere haec iurgia. Felkershamius autem sic iis turbata cuncta tradit, ut re infecta sit discessum. Sed PASTORIVS, sed reliqui rerum harum scriptores, refragantur.

* Formula ipsa edita est in DIARIO EVROP. loc. comm. p. 73. et in LONDORP. Actis Publ. T. VIII. pag. 663.

** Ita ab Gallis aliquando missum, ad pacis tractatus, Principem novimus, ab

Hispanis Marchionem. In Hispania enim Principes neque nascuntur, neque fiunt. Et quod olim de ea LATINVS PACATIVS, in Paneg. Theodosii cap. 4. dixit: *Haec iudicum mater, haec Principum est:* id sane de Imperatoribus, Traiano, Hadriano, accipiendum. Ceterum in pacificatione Monasteriensi Hispani, ne qua re Gallis inferiores viderentur, inter Legatos habuere Iosephum Bergagnaeum, Archiepiscopum et Ducem Cameracensem, S. R. Imperii Principem.

*** Velut haud diu ante, in pacificatione

noribus familiae, magnum esset discrimen. Quod ad Danicum Ministrum adtineret, equidem inter duo haec Regna moris esse antiqui, per Senatores agere negotia sua. * Sed morem illum tum duntaxat seruandum videri, quum duo illi Reges, in finibus Regnorum suorum, tractant; non item, quum alibi. Danicum, qui adsit, Ministrum habere procuratoria sua, et plenam, vt ipse adfirmet, tractandi facultatem. Mediator: Sed Sueci volunt insuper tractatus Danicos prius abrumpi, et deinde consensum Mediatorum, qui in Dania iam tractatus negotium coepere, ad translationem tractatum requirunt. Responsum, conferendum de hoc negotio esse, et cum Caesarianis Legatis, et cum Ministro Danico. Adeoque transitum est ad alia.

Mediator de formula foederum priorum, integre seruandorum, agere coepit. Eam, inquit, Sueci se intelligere negant. Videri illam implicare contradictionem. Malle itaque, vt generaliter ea concipiatur. Nostri: Non videmus, quomodo mentem nostram melius declarare possimus. Mediator: Fateor, nec me illam formulam satis capere. More solito agatur, ea in re: verba extraordinaria vitentur. Referendarius Regni: Si talem formulam Sueci volunt, admittant adpendicem: qualem voluimus in alio Articulo, vbi de Elbinga etc. agitur. Mediator: Effet ista adpendix

tione Pyrenaea, Mazarinus ac Ludouicus de Haro: alter Regis Galliae, alter Hispaniae Regis amicorum princeps: cetera diuersi, aliis titulis, nec pari familiae honore.

* Qui mos, in Pace Stetinenfi, anno MDLXX. confirmatus fuit. In ea namque conceptis verbis constitutum, vt diffidia ab vtriusque Regni delectis senatoribus componerentur. Vid. LOCCENII

Hist. Suec. pag. 387. Inde in sollemni, congressu acris olim, inter vtramque partem, aemulatio orta est: cuius singularia documenta memini me, apud OGERIVM, legere. Ita etiam in nupera pacificatione Bromsebroensi vtrunque diligenter prouisum, ne qua dignitatis praeeminentia alteri altera concederet. Rem iuuat ex BOECLERI Hist. belli Sueco-Danici Lib.

pendix contra rationem. Referendarius: Effet magis contra rationem, foederibus nostris non sufficienter cauere. Mediator: Nec Sueci, nec pars Suecis aduersa, leges dare in verbis possunt. Mediatoris est, viam mediam, et verba media inuenire. Referendarius: Volumus, in hoc tractatu, annihilari aliqua foedera, (nempe, quae inter Sueciae Regem et Electorem,) volumus cetera seruare integra. In hoc medium aliquod inueniendum est. Illa verba, quae Sueci ponunt, *Quae paci huic non aduersantur*, cauillationi et sinistrae interpretationi nimis sunt obnoxia. Tandem negotium hoc, ad Caesareae Legationis praesentiam, dilatum est. Quum adesset Dns Lifola, retulit illi Magnus Cancellarius, quid actum, et vbi aqua haereat, nempe, circa illa inprimis verba, *Quae hostilitates concernunt*: quae sibi nimis obscura esse dicunt Sueci. Dns Lifola: Et nos in eo haeremus. Veremur enim, ne Imperii rebus officiat ista formula, et ne Imperator hac ratione impediatur, quo minus Statui alicui, in Germania, requirenti opem ferre possit. Mallem omnia potius foedera exprimi, vt res sit clara et lucida.

Itum inde in deliberationes, et diu iterum circa adtemperandam hanc, de foederibus, formulam laboratum est. Placuit denique haec formula: *Saluis, integris, et in robore suo, quoad omnia puncta,*

Y 3

articulos

Lib. III. p. 267 sq. repetere. Tempore scilicet pridem destinato, inquit ille, conuenere Senatores Regnorum a Suecis, Cancellarius Imperii Axelius Oxenstierna, Iohannes Skytius, Matthias Soopius, Thuro Bielckius: e Dania, Cornificius Vsfeldius, cui proxima a Rege auctoritas, Christianus Thomae, Christophorus Vrne, Georgius Seefeldius. — Ventum est ad locum,

stinatum. Bromsebroae a pontibus nomen habet, qui utrimque collem, aquis circumfluum, adnectunt limiti Suetico Danicoque. Indicio eius rei lapis fungitur, in medio constitutus. — Postquam tuba signum dedit, Senatores Suetici Danicique e tentoriis, ante utrumque pontem collocatis, progressi, in medio colle, Sequestribus ad lapidem, quem dixi, consistentibus, sibi inuicem occurrunt.

articulos et clausulas, remanentibus pactis et foederibus a partibus initis, ita tamen, ut horum praetextu pax praesens nequaquam violetur. Mediator contra a Suecis aliam formulam adtulit, hanc nimirum: „Quod autem inita a partibus foedera adtinet, maneant „illa in suo robore, in quantum huic pacificationi non contrariantur, nec eorum praetextu pax haec perpetua vlllo modo violetur.,, Electorales, non contenti ista formula, illa inprimis verba nolebant, *Non contrariantur*, dicentes, se metuere interpretationem Suecicam. Bellum quocumque praetextu volentibus facile aliquid oblatum iri, quod huic paci contrariari videatur. Nostri, ut aliquid ex Suecica formula retinerent, priora verba adtexuere, in hunc modum: „Quod inita a partibus foedera adtinet, maneant „illa integra, quoad omnia puncta, articulos et clausulas in suo robore, nec eorum praetextu pax haec perpetua vlllo modo violetur.,, Mediator quum hanc formulam Suecis monstrasset, reuersus inde, dixit, nolle Suecos eam recipere, nisi addatur: *In quantum huic pacificationi non contrariantur.* Multum, nec sine vehementia animorum verborumque, deliberatum est, an et quomodo talis limitatio foederum sit admittenda? Electoralibus eam maxime omnium abnuentibus. Tandem Magnus Regni Cancellarius Deum obtestabatur, nimium temporis huic vni formulae concipiendae infumtum. Missis igitur his, ad nostros Articulos nos conuertemus. Non ferunt enim res nostrae has nimis scrupulosas,

* At enimvero Poloni, quemadmodum Anonymus tradit, in Diario, ad h. d. moram ferre vllam recusabant, suspicati id, quod erat, procrastinari ab Foederatis pacem Sueco-Polonicam, ut in Pomeranis bellum protraheretur, atque inter

Suecos, Danosque, pax procederet. Et sane Parsbergius ipse in Commentariis, de legatione sua, passim profitetur, id se potissimum egisse, eo ingenii neruos, eo consilia intendisse, ut, impedita pace Polonica, Dani Polonos praeuenirent. Vid.

pulosas, super verbis, contentiones: nec propter inanes futurorum metus praesentibus periculis deesse debemus. Cancellarius Pomeraniae quadrantem adhuc horae huic rei impendi rogabat. Res est, inquit, magni momenti. Si haec, quam Sueci volunt, formula admittatur: ex occasione Elbingae reperient facile aliquid, quod paci huic aduersari videbitur. Et sic vrgebunt haud dubie, ut ratione eiusdem Elbingae pactis nostris prioribus, quae cum Polonia habemus, aliquid derogetur. Nostri: Obligauimus fidem nostram, nos in causa Elbingensi a rationibus Serenissimi Electoris nolle recedere. Toties mentem nostram exposuimus: toties protestati sumus, velle nos communem causam iuxta cum nostra agere. Quoniam vero tantae morae, per nimias scrupulorum acervationes, nectuntur, * necessitate ad nostra agenda adigimur. His cum aliqua animorum commotione actis, transitum est ad scriptum, de Ducis Curlandiae liberatione conceptum. Quod quum legisset Mediator, idem ad Suecos detulit. ** Reuersus inde, Suecos contentos esse dixit scripto. Nihil iam superesse, quam ut salui conductus, a Rege Poloniae, adsint, et mittatur tubicen. Quod ad res eiusdem Curlandiae Ducis attineat, earum inuentarium haberi: promittere autem Suecos, omnia, quaecumque adseruata sint, (credere vero se, adseruata esse omnia, nisi quae in primo fortassis impetu perierint,) bona fide reddituros Duci, et eius familiae.

Die

DIARIUM DANIC. ad diem XVIII
Februarii, ft. v.

** Legati Sueci id iam superiore die, ad ipsos detulisse tradunt. Formula illius legatur in DIARIO SVECICO, ad diem $\frac{1}{2}$ Martii. Verum haec, prima fron-

te inter se aduersa, nullo negotio conciliari componique possunt. Quippe die XXIV oblatum Suecis fuerat, deinde retractatum, expeditumque die insequente, atque ita Suecis d. XXVI a pacificatore Gallo exhibitum. Haec quoque formula exstat loc. comm. ad d. $\frac{1}{2}$ Martii.

Die xxvi. — Actum iterum de rebus Curlandicis. * Quum in restitutionem et Ducis, eiusque familiae, et rerum ablatarum, quae sunt in inuentario, consensum sit a Suecis: de iudiciis, obligationibus, recognitionibus porro conueniendum. Postea etiam de commerciis, et inprimis de finibus. Mediator: Distinguendum est inter decreta in absentes, inuitos, indefensos, et illa, quae in praesentes ac litem libere contestatos lata. Haec enim, etsi ab hoste lata sint, valere debent: illa non item. ** Et in hanc sententiam facta conclusio. Debita quoque legitime contracta, et obligationes, non armis extortas, validas esse debere, statutum est. Propositum quoque, vt Mitauia, per fluuium Bulderam, sit libera nauigatio in mare: soluto tamen telonio. Postea de finibus Liouoniae actum. Nostri Dunam limitem esse volebant, vtpote naturalem maxime, et inuariatum: et is ipse limes, in veteri inuestitura, *** positus est. Mediator: Sueci priuilegia, ante et post inuestituram data,

* Quae antea inter Legatum Pacificatorem atque Suecos fuerint, super Elbinga, disceptata, de iis vid. DIARIUM SUEVICVM ad h. d.

** Inter haec, aliquando ad acerbiora delapsus fuerat: velut, ius fasque victori esse, leges et decreta victis pro arbitrio imperare. Quae quidem Polonos haud tulisse tacita, Auctor Anonymus Diarii ad h. d. commemorat. Neque enim victorem haberi, celebrarique posse eum, qui Prussia, qui Liouonia expulsus sit. Verum hi tanti motus, excusata ab Gallo verborum intemperantia, quasi pulueris exigui iactu, conquievere.

*** Vid. supra p. 164 sq. not. *

**** In formula induciarum sexennium, quae in Dni LENGNICHII Hist. Prussiae P. V. App. p. 165 legitur, cautum est Art. III. *Serenissimus Rex Sueciae red-*

*dat — Mitauiam in Semigallia cum suo territorio Duci Curlandiae: hoc obseruato, vt Nouomunda et Spilgen cum iis, quae cohaerent, vti in prioribus induciis factum est, Rigam sequantur, et Frauenburgum his legibus reddatur, vt portus Frauenburgensis cum tota Habi ripa ac littore maneant, in potestate Regis Sueciae. — Art. iv. In Liouonia utraque pars, vt nunc possidet, ita possideat, durantibus induciis, excepta Mitauia, vt in superiori Articulo. Id quod confirmatum stabilitumque est, in pactis Stumdotsianis, Articulo vi. Vid. supra p. 104. not. **

**** Id temperamentum Lumbranus, etiam Suecis ante commendauerat, laudato in primis exemplo Galliae atque Hispaniae Regum, qui hac tali ratione, super finibus Regnorum, in Pace Pyrenaea, nuper transgressi sunt. Vid. DIARIUM

SUEVIC.

data, opponunt, et porro possessionem, a primis induciis continua-
tam: fortalitia item Rigensi ciuitati necessaria allegant: declarant-
que adeo, se a limitibus, induciarum tempore vsitatis, **** recedere
non posse. Res est magnae et operosae indaginis. Si aliter de-
cidi non poterit, more vsitato ad Commissarios, vtrimque deligen-
dos, et, si nec hi finire rem possint, ad arbitros remittatur. **** Pala-
tinus Poseniensis: Medium hoc nobis suspectum est, quia exem-
pla nos terrent. Ad limites, inter Pomeraniam Suecicam et Ele-
ctoralem determinandos, designati fuerant tractatu Osnabrugensi
Commissarii. ***** Sed quam tarde Commissio illa, et quam infelici-
ter denique Electori cesserit, satis in propatulo est. Rigensibus priui-
legia et possessiones, si quas ex hac parte Dunae habent, maneant:
sed saluo iure supremi domini, quod in eas habet Respublica no-
stra, et Dux Curlandiae. Cancellarius Lithuaniae: De fortalitiis
quod ingerunt, nescio, quo fundamento nitatur. Stephanus qui-
dem

SUECIC. l. c. Lubet autem verba for-
mulae, Art. XLII. in praesenti subiicere:
*Vt de dicta diuisione conueniatur, statim
vtrimque deputentur Commissarii, qui con-
iunctim bona fide declarent, qui sint illi
montes Pyrenaei, qui, iuxta contenta in
hoc Articulo, in posterum duo Regna diui-
dant, et limites, quibus contineri debent,
determinent. Et congregientur mentio-
nati Commissarii, atque — de limitibus
coniunctim conuenient, et unanimi consen-
su superiora declarent. Quodsi vero dein-
de concordare hac in re inuicem haud pot-
erint: mittent e vestigio sententiae suae ra-
tiones duobus duorum Dominorum Regum
Plenipotentariis, qui, postquam difficul-
tates et controuersias, quae se offerent,
cognouerint, de hoc puncto conuenient. Is
idem modus finium regundorum aliquan-
do et inter Daniae ac Sueciae Reges vsur-*

patus: ne quid de recentioribus huiusce-
modi exemplis dicam. Ceterum Lum-
brani istud consilium, quamquam iterum
et saepius repetitum, Sueci nolebant ad
aures admittere: cuius persequendi dun-
taxat ius potestasque data ipsis haud esset.

***** Art. X. §. 2. — *De qua (latitudine
littoris Orientalis) inter Regios et Electo-
rales Commissarios, circa exactionem et
ceterorum minutiorum definitionem, ami-
cabiliter conuenietur.* Sed, super ea, gra-
ues controuersiae exortae sunt, atque per
complures annos agitatae. Vid. PUFEN-
DORFIVS Rer. Brandeb. Lib. III. §§. 29
sqq. Conf. TOB. PFANNERI Hist.
Comitiorum Ratisb. Lib. I. §§. 7 sqq. De-
mum An. MDCLIII. res composita fuit,
transactione Stetinensi: de qua rursus
PUFENDORFIVS l. c. §§. 49-58.

Z

dem Rex exstruendi propugnaculi nullam Rigensibus dedit potestatem; multo minus Suecis. Modus, per Commissarios, rem determinandi nec mihi placet. Melius fuerit, hic finire negotium hoc, de limitibus. Mediator: Nobis ista res nimium temporis eximet. Ex aequo et bono, per Commissarios, definiri melius poterit. Sed quia, super negotio isto, deliberatione opus erat, ei locum ut faceret Mediator, paullum secessit.

Perrogabantur a Palatino Poshaniensi sententiae. Cancellarius Magnus Lithuaniae aiebat: se ex Mediatore hoc subintellexisse, in negotio Elbingensi faciliores fore Suecos, dum ipsis limites in Curlandia, quos velint, concedantur. Palatinus Poshaniensis: Video Suecos fortalitiis istis firmissime institutos, quia, quantum in iis praesidii positum habeant, satis patet. Pacis causa relinquantur illis, sed diligenti limitatione circumscripta. Electorales: Melius foret, munimenta illa, adeo a Suecis adamata, destrui penitus, ne, eorum occasione, Regna haec adeo facile collidi possent, et ne Suecis tam pronus in Curlandiam pateret ingressus. Si, quidquid ex hac parte Dunae terrarum est, Curlandiae Duci relinqueretur: esset is intermedius, et quasi antemurale, inter Polonos et Suecos. Sed quia portus Rigensis sine illis fortalitiis, ut ex ipso Cancellario Curlandiae intelligimus, consistere non potest, adeoque pars aduersa rem tanti momenti nobis haud temere volet largiri:

* Diligentius atque copiosius rem ipse edisserit, in Diario, ad h. d. Et sane iuvat, inde praecipua repetere. Ait autem: Reuerso ad Suecos Pacificatore, Polonos cum Brandenburgicis miscuisse, super modis finium regundorum, consilia, ac, re adcurate expensa, tandem hos potissimum

proposuisse. Si Duna amnis terminus futurus non sit, Cisdunana propugnacula excindenda esse, et solo aequanda. Quod si Rigenses, quia privilegiis innitantur, propugnacula ista retinere vellent: ea iuri ac dominio Ducis Curlandiae subiecta esse debere. Sin et dominium illorum

largiri: non putamus hoc obice negotium pacis retardari debere. Propter Elbingense negotium, equidem nollemus Duci Curlandiae quidquam decedere. Eius enim vtilitatibus Serenissimus Elector aequae studet, ac suis. Interim quando validas satis rationes se habere Legatio Polonica putat, ob quas munimenta illa Suecis concedere velit, ut non gratis id fieri videatur, utamur sane hoc vecte, ad leuandum saxum illud Elbingense. Attamen hoc simul caueatur, ne plura eiusmodi fortalitia, in Curlandia, extruere Suecis liceat. Et, ne iurisdictionem pro arbitrio extendant, definiatur illis spatium ad iactum tormenti, aut ad quadrantem miliaris. Vtius fortalitorum illorum iurisdicção ne pateat. Magnus Cancellarius Lithuaniae: Maneant fortalitia penes Suecos, quandoquidem iis carere non possunt. Interim fundi dominium sit penes Ducem Curlandiae. Per Commissarios si controuersia haec, de limitibus, decidenda relinquetur: res ea longis comperendinationibus trahi, et tandem, si res ita ferret, occasio belli esse posset. Interea tamen fundum Respublica, aut ius in fundum, non amitteret: fortassis et campus daretur, Liunioniam ipsam recuperandi. *Referendarius Regni: In fortalitiis istis securitas commerciorum Rigenfium consistit; et sine his Riga Mosco nuper resistere non potuisset. Vnde Sueci, maximo damno suo, illa nobis concedere non possent, neque adeo volent. Neque fun-

Z 2

do,

lorum, ac Dunaemundae, Suecis concedendum esset: certe reliquorum omnium Ducem Curlandiae debere esse dominum. Sin denique, praeter omnem spem, nihil horum quidquam adrideret: tum sane Commissariis, tamquam Diis iratis, rem necessario committendam fore. — Inte-

rea Sueci fremere; monere atque hortari, ne in hunc veluti scopulum omne pacis negotium illidatur; irasci in primis Cancellario Curlandiae. Hunc namque sine dubio esse, qui id agat: sed profecto eundem, quid ferus vesper vehat, nescire.

do, qui est inter illa duo fortalitia, cedent: quia nos, in loco intermedio, munimenta aliqua ponere possemus. Practicabilia igitur illis proponenda sunt. Meo iudicio munimenta illa iam largienda sunt, sed adcurata limitatione, vt Palatinus Poshaniensis suafit, determinanda: et determinationem hanc iam nunc fieri malletm. Lubricum enim est, et maioris sumtus, quam fructus, Commissariis rem hanc committere. Thesaurarius Curiae: Limites isti, in pactis Stumdorfianis, * ita generaliter descripti sunt, vt in duo illa fortalitia iam tum tacite consensum esse videatur. Arbitrum fumere, non abs re foret, quod Dnus Mediator suafit. Sed vbi iam reperietur, qui ab omni partium studio immunis aut sit, aut esse credi possit? Contenti igitur esse debemus bona aliqua limitum istorum definitione. Succamerarius Pomeraniae: Circa fines istos determinandos, maior in prioribus pactis adhiberi debuit diligentia. Sed quia emendari iam non potest, quod transit: malum bene positum ne quidem iam mouendum videtur. ** Ne autem in posterum quoque, ex eodem hoc fonte, nouae difficultates oriantur, opto, hic iam totum negotium finiri. Et quidem per gradus agendum puto: et primo demolitio postulanda: deinde quam arctissimis limitibus fortalitia illa circumscribenda. Si aliter fieri non possit, fas erit liberalitati nostrae, sese pro re nata diffundere.

Mediator interim reuersus, ab Electoralibus nomine Suecorum saluum conductum pro celoce, (*Galeota*) per portum Pillauiensem

* Articul. vi. Verba, per aliam occasionem, supra descripsi, p. 104. not. *

** Μη κινῆν κακὸν εὖ κείμενον, h. e. *Ne moueris malum, bene conditum.* Conf.

ERASMVVS in Adagiis, Chil. I. Cent. I. num. 62.

* Conf. DIARIVM SVEC. ad h. d.

** Is quidem immensam pecuniae vim, velut

uiensem emittenda, poscebat. Electorales permiserunt. Referebat idem Mediator, * circa propositionem de iudiciis, et debitis, nullam facere difficultatem Suecicos Legatos. Comitem tamen Duglassum, in Articulo debitorum, nominatim poni nolle, quia id illi parum honorificum fore videbatur. Visum itaque, Articulum ita concipi: „Debita ab vtriusque partis hominibus priuatis, et ducibus, contracta soluenda.„ In nauigationem liberam, ex mari Mitauiam, nolle Suecos consentire. Rigenfium enim commerciis hoc fore summe damnosum. Et ideo Rigenfibus quoque cautum esse, vt ibi mercium cunctarum sit depositorium. Neque Ducem Curlandiae habere, cur nauigationis istius beneficium nunc postulet, quum numquam eo antehac sit vsus. Nostri: Saltem hoc solatium, pro aerumnosa captiuitate, Duci concedendum videtur. Mediator: Exemplis docemur, potius captiuos magnis pecuniae summis libertatem redemisse: vti Franciscus I. Rex Galliae fecit, ** et multi alii. Super finibus magnas adhuc difficultates, a Suecis, moueri. Dicere illos, satis liberales se fuisse, quando Liouoniae partem Poloniae concesserunt, quum antea totam voluerint. Quodsi Polonia in limites, quales ipsi velint, consentire abnuat: se litteras in gratiam Ducis Curlandiae, vt Rigam deducatur, non scripturos. *** Nostros non parum hoc offendit. Hesternae die, inquit, sine conditione promiserat Legatio Suecica, litteras istas per tubicinem expedire. Cur nunc a promisso receditur? Et quid damni habebunt Sueci, si Dux captiuus locum captiuitatis

Z 3

tis

velut lytrum, Carolo quinto Imp. solutum se, promiserat, in Pace Madritensi: cuius formula in Collect. Tractatum, (*Recueil des Traités*), T. II. p. 112 legitur.

*** Immo vero iam scripserant. Sed enim subscribere ante recusabant, quam controuersia ea, super Liouoniae limitibus, satis esset composita. Ita habet DIARIUM SUECICVM

tis tantum mutabit? Erupere hic verba non pauca, ruptionem tractatum minantia. Magnus Cancellarius Regni: Magna partis aduersae hic adparet pertinacia. Rem iustam, claram, nec adeo magnam poscimus. Illi possessionem obiciunt; sed violentam. Verum age, temperamento rem componamus. Demoliantur Sueci fortalitia illa: nos vicissim nulla ibi exstruemus. Ita tuti vtrimque erimus. Nunc illi semper Curlandiae imminet, et quasi manus perpetuo iniiciunt. A nobis vero, qui nulla vicissim munimenta istic habemus, quod timeant, prorsus non habent. Rigensium priuilegia, et pacta, frustra nobis obiciuntur. Habuerint illi pacta aliqua cum Duce Curlandiae: at tum illi sub Polonia, et earundem, cum Duce, partium erant. Sueci iam ostendant pacta, quae cum Duce ipsimet, non quae olim Rigenses, inierint. Ita soluta sessio.

Die xxvii. — Quod de Elbinga pridie innuerat Mediator, id iam plenius expressit. Consentire nimirum Suecicam Legationem, ut certus Articulus concipiatur, quo testatum faciat eadem Legatio, se non impedire, quo minus Elbinga tradatur Dn. Electori: sed ut nulla fiat mentio foederis Electoralis cum Polonia, quasi traditio illa fiat, vi foederis istius. Foedus enim istud non improbare se quidem: sed nec adprobare velle, quippe aperte contra Suecos factum. Quod ad fortalitia Dunae adfita adtineat, illis cedere nolle Suecos, quia sine illis Riga seruari nequeat. Summam pecuniariam, pro locis Prussiae et Curlandiae, illos quidem

*SUECICVM ad h. d. — Dn. Regni The-
saurarius: — Caueat Minister Curlandi-
cus, ne istiusmodi suggerendo caussetur mo-*

*ram tractatibus, et Dux suus rem totam
perdat. Scriptas esse iam litteras pro
Duce illo, ad Dn. Duglassium, Dn. Baro-
nem*

dem usque poscere: sed se mentem Polonicae Legationis categorice ipsis declarasse, ne nominari quidem ullam debere pecuniariam redemptionem. Religionis exercitium, quod in Proiecto suo postulent Poloni, priuatim incolis Liuoniae Suecos concedere velle. Bona expulforum, quae restitui velit Polonia, iam annis quadraginta possessa esse a Suecis. Non posse iam dominia bonorum illorum, sine summa confusione rerum omnium, mutari.*

Quum abiisset his propositis Mediator, nostri cum Foederatis ultro citroque, de iis ipsis propositionibus, deliberarunt. Ac quod Sueci circa Elbingam, in pristino statu conseruandam, adeo laborarent, aut certe in eo negotio honori suo consulant, minus mirum videbatur. Interim tamen vt declaratio Suecica, quam Mediator super Elbinga adtulisset, scripto comprehendatur, omnino credebatur necessarium esse: atque inprimis, vt, in eo, hoc adiiciatur expresse, talem traditionem Elbingae Suecos pro violatione pacis non habituros. Electoralibus modus iste, a Mediatore, nomine Suecorum propositus, non satis placebat: neque eo Serenissimo Electori satis cautum videbatur. Ab eo utique, ad talem modum acceptandum, se non instructos esse profitebantur. Sed res ista, vtpote difficilior aliis, ad vltiorem deliberationem reiecta est. Postea reuersus a Suecis Mediator, de nauigatione, in fluuio Bulderauia, coepit agere. Negare nimirum Suecicam Legationem, talem nauigationem vnuquam hactenus fuisse vsitatam: priuilegia Rigenfium, et ius antiquum possessionis, postulato Polonico repugnare.

nem Benedictum Horn, et Locumtenentem Generalem de Helmsfeldt: sed iam Dnos Legatos easdem subscribere nolle,

antequam punctus de Liuonia, illimitate cedenda, expeditus sit.

* Conf. DIARIUM SUECIC. ad h. d.

gnare. * Nostri: Possessionem possunt quidem obtendere, sed illegitimam. Commessione res illa decidi debuit, prout olim conue-
nerat. Sed ea Commessio tamdiu dilata est, vt tandem prorsus
exoleuerit. Priuilegia, quae allegantur, data sunt tum, quum
Bulderauia nondum esset nauigabilis. Sed beneficia eiusmodi pro
re nata dantur: rebus mutatis, etiam mutari possunt. Mediator:
Sed nouum ius est, quod iam Dux Curlandiae petit, in quod no-
lunt Sueci consentire. Nostri: Quoniam Liunioniam, quam hacte-
nus vi induciarum, tenuerunt Sueci, nunc in perpetuum cedimus
illis: liberum est nobis, conditiones aliquas vicissim stipulari. Et
Duci Curlandiae, pro tot illatis ipsi miseriis, iure hoc saltem sola-
tium dari debet. Nos tot illustria magna, ad pacem, inclinationis
indicia dedimus Suecis: vicissim illi quoque aliqua praebeant, nec
se adeo in leuibus quoque difficiles exhibeant. Mediator: Illi
dicunt, sibi non esse integrum, quidquam noui concedere. Illorum
verba et rationes adfero, non meas. Et id in posterum tanto re-
ligiosius seruabo, quia animaduertere videor, verba mea eo trahi,
ac si causam aduersam acrius propugnem. His dictis abiit.

Interea venit a S. Regia Maiestate Referendarius Regni, no-
uos ad pacem stimulos, nomine Suarum Maiestatum, nostris adse-
rens. Quibus occasio ex nouis non optimis, ab Vcraina adlatis,
subnata

* At Sueci quidem, Articulo Proiecti, quod vocant, sexto et vicesimo, nauigationem adusque Mitauiam, prout induciarum tempore fuisset, liberam promiserant, persolutis duntaxat solitis vectigalibus. Quum adquiescere Poloni nollent, Pacificator iam superiore die rem ad Suecos detulerat. Ab his responsum inuenio, huiusmodi verbis: *Mithauienſium neuti-*

quam locum habere postulata haec: ius Depositorii, vulgo Stempelrecht, oportere Rigenſibus ſeruari. Vid. DIARIUM SVECIC. l. c. Id quod nunc quoque repetitum est: sparsis simul minis, de abrumpendo omni pacis negotio, nisi isti velut obices e medio tollerentur.

** PVFENDORFIVS Rer. Brandeb. Lib. VIII. §. 70. *Sueci — id tempera-*
menti

subnata erat. Nouus inde calor maturandis tractatibus illatus. Ac primum, ne controuersia Curlandica nimium moretur negotium pacis, definitum, vt fortalitia illa debite, hoc est, quadrante miliaris, seu spatio vnius stadii, circumscripta maneant penes Suecos: sed hac simul lege, ac cautione expresse addita, ne plura alia illic exstruere liceat. Praeterea haec ponenda conditio, vt vicissim Sueci, de Elbinga, nihil difficultatis moueant amplius. Mediatori itaque Magnus Cancellarius Regni, quid iam statutum esset, et quid vicissim a Suecis expectetur, exposuit. Mediator, omnia ad Suecos relaturum se, dixit. Ceterum de Elbinga iam nunc, nomine Suecorum, hoc adferre: Velle ipsos scripto priuato profiteri, traditionem Elbingae in manus Electoris se, pro violatione pacis, minime habituros. Quum iterum abiisset Mediator, de Elbinga actum cum Electoralibus. Electoralibus suspectus iste modus, quem Sueci proponerent, videbatur. Eo enim Suecos honori suo, cuius obtentu traditionem talem Elbingae publico Articulo inferi nolint, minime consulere. Immo maiorem inde famae labem ipsis imminere. Quod quum ipsos non lateat, et nihilominus rem hanc adeo vrgeant, credibile, ipsos itaque aliud quid in sinu fouere. ** Et quae nostra ex tali scripto securitas erit, praesertim, si eius in ratihabitione nulla fiet mentio? Vtique irritum, et nullius ponderis, eiusmodi

*menti proponebant, vt, instrumento pacis, in vniuersum urbibus Borussiae caueretur. Sed se peculiari scripto declaratu-
ros: si Elbinga Electori tradatur, id pro violatione pacis haud habendum. Id quod nostris neque tutum satis, neque decorum videbatur. Ac Elector valde absurdum iudicabat; quum Sueci pactum deditio-*

Thoruniensis firmassent, ac Hieronymo Radziciouio, non melius de ipsis, quam de sua patria merito, cauere vellent; quare ferre nollent pacta, tam sollemni modo inita, ac in Comitibus confirmata persistere? Ita id negotium in ancipiti erat: non Suecis solum, sed et plerisque Polonorum, Electori eam urbem inuidentibus, rel.

A a

eiufmodi scriptum fuerit. Palatinus Pofnaniensis: Facienda omnino erit mentio, in ratihabitione, etiam priuatorum fcriptorum. De cetero, ne moueant Excellentiae Veftrae fcrupulos non neceffarios. Magnus Regni Cancellarius: Tanto minus difficultatum Excellentiae Veftrae mouere debent, quia in arbitrio Sereniffimi Regis et Reipublicae erit, Elbingam redimere. Neque enim ius perpetuum, in Elbingam, conceffum eft Sereniffimo Electori. Rogamus, vt, fepofitis fcrupulis non neceffariis, negotium pacis iuxta nobifcum promoueat, aut certe non morentur.

Rediit denuo Mediator. Cui Magnus Regni Cancellarius, nomine Legationis Polonicae: Non fine magna difficultate, inquit, attamen pacis cauffa, ftatutum eft inter nos, in materia limitum adtemperare nos defiderio Suecorum, dum ipfi viciffim nobis fe quoque, in fequentibus, praebeant faciles. Primo, titulum Sueciae Sereniffimo Regi noftro, ad dies vitae, ne abnuant. Secundo, de fumma pecuniaria pro locorum occupatorum reftitutione fileant penitus. Tertio, Catholicis, qui funt in Liuonia, libertatem fuae religionis integram relinquunt, aut reddant. Quarto, expulforum a Liuonia rationem habeant, vt reftituantur, vel faltem

* Rem paullo copiofius explanat PVFENDORFIVS loc. comm. Neque fuperuacaneum eft, verba etiam haec adfcribere. Interim Poloni orabant, et obfecrabant, vt noftri, mifericordia in eorum Rempublicam ducti, rem ne extrahant. Moscum quotidie altius in viscera Regni penetrare: Cofacorum rebellionem inualefcere: exercitum Polonicum confoederationem, vti ipfi vocant, agitare, nec prius in hoftem mouere velle, quam residuis ftipendiorum folutis. Lithuanos quoque, pe-

tito, etfi non obtento Regis confenfu, conuentum fuae nationis indixiffe, inaudito in hac Republica exemplo, quos metus fit, ne, Polonia auulsi, Mosco fe dedant: quod vt declinetur, potius extrema quaeque admittenda. Igitur noftros vrgebant, vt vel in cautionem, qualem Sueci obtulerant, vel in fecretum Articulum confentirent. — Quin ipfe Rex teftabatur, Electorem pertinaci cautionis recufatione fibi ipfi nociturum, quod pacta Bydgofiana ad promouendam, non impediendam, pacem fpettare

tem iis, ratione bonorum, satisfiat. Sunt illi membra Reipublicae nostrae: ius suffragii habent in Comitibus. Ratificationi igitur patrum istorum reclamabunt, atque intercedere volent, nisi satisfactionem acceperint. Quinto, Articulus de Elbinga publico potius, quam priuato, scripto comprehendere sinant.* Quum haec ad Suecicam Legationem detulisset Mediator, reuersus inde retulit, illam super duobus capitibus, titulo nimirum, ad dies vitae concedendo, et de pecunia remittenda, deliberare velle. In cetera se consentire nullo modo velle, nec posse.**

Dies xxviii Martii, Resurrectioni Seruatoris nostri facer, totus pietati datus est.

Dies xxix Martii, qui secundus Paschatos erat. Eum tamen inter sacra pietatis, et tractatus negotia, partiri visum est. Mediator, post felices festi et prosperorum tractatum adprecationem, de quinque propositionibus, nuper ad Suecos delatis, responsum adtulit. Ac primo, quod ad Catholicae religionis, in Liuania, exercitium adtineat, Suecos in ea re plus concedere nolle, quam in proposito a se Articulo Proiecti, et in pactis Stumdorfianis, concessum sit.*** Neque in restitutionem expulsorum eosdem consen-

A a 2

tire.

stare debeant: velut minaretur, si hoc modo pax impediatur, se quoque pactis istis teneri nolle.

* Praeter haec Polonorum desideria, apud Anonymum Auctorem Diarii, ad h. d. inuenio et sextum, super debito Racociano: de quo quaedam superius dixi p. 131. not. *** Illius etiam mentio facta, in DIARIO SVECICO, ad diem xxix Martii.

** Conf. DIARIUM SVECIC. ad h. d.

*** In pactis Stumdorfianis quidem nulla, super exercitio religionis Romanae

Catholicae, apud Liuitones, diserta cautio: quamuis illud, inter Polonos ac Suecos, magnis animorum motibus esset disceptatum. Enimuero intemeratum, vt ante, futurum Sueci Legatis Pacificatoribus, data dextra fideque, promiserant. De quo latius infra commemorauimus, Obseru. xvii. In hanc prorsus sententiam Articulus Proiecti, quod vocant, septimus decimus perscriptus est, hisce verbis: „Quod ad „religionem, eiusque exercitium, in Li- „uania Suecicae possessionis adtinet, ma- „neat

tire. Gustauum Magnum olim exfulibus illis potestatem fecisse intra triennium ad sua. Nunc eorum bonorum dominia multifariam mutata, nec sine summa rerum confusione ea iam reddi posse antiquis possessoribus. * Quoad Elbingam, in genere cauendam esse vrbibus, ad Poloniae regimen redeuntibus, priuilegiorum conseruationem. Suecos interim priuato scripto declaratu-
 rorum, non obfuturum pacis huius integritati, si Elbinga Serenissimo Electori tradatur possidenda. De satisfactione pecuniaria, diuturnam sibi cum Suecis controuerfiam intercessisse. ** Poscere illos adhuc summam c c m thalerorum. Sed in hac eadem summa, pati eos, vt acceptum sibi feratur id, quod a Racocio sibi solui Respublica Polona postulet. Praesidiariis suis aliquam offam obiiciendam: alioquin ex locis restituendis educi se illi non sinent. Aut certe sufficiens aliquod spatium concedendum fuerit, *** quo ex Suecia

„neat in illo statu, quo fuit viguitque tem-
 „pore induciarum, nec libertati conscien-
 „tiarum vis aliqua inferatur.„ Conf.
 DIARIUM SVECIC. ad h. d.

* Conf. DIARIUM SVECIC. l. c.
 item PVFENDORFVS de rebus Caro-
 li Gustavi Lib. VII. §. 10.

** Talem satisfactionem Sueci, etiam in pacificatione Stumdorfensi, sibi postulauerant: (vid. OGERIVS loc. comm. pag. 336.) et obtinuerant nuper, in Pace Vestphalica: cuius Articulo XVI. §. 8 sq. constitutum, vt deducendo, e Germania, militi quinquies centena vncialium millia soluerentur. Sed quam nunc numerari sibi volebant pecuniae vim, non esse duntaxat satisfactionem, (namque leuiorem, quam pro tali nomine, rebantur,) sed quoddam quasi subsidium, dicebant. Super ipsa autem re, multis et aeribus verbis, cum Gallo Pacificatore disceptatum. Adeo is, ira commotior, arma virosque

contra Suecos, si pergerent negotium extrahere, at vero pacem cum Moscis quam proxime coalituram, crepabat. Deu-
 tum est, verba sunt DIARII SVECICI, loc. comm. ad acerrimam disputationem: et quum Dns Mediator reposuisset, intra tres dies, si nobiscum pacem inire non possent, cum Mosco conclusuros Polonos esse, Dns Regni Thesaurarius respondit: Si rumpere Poloni velint, viderint, quid agant, rel. Et sane Poloni siue satisfactionis, siue subsidii, quidquam dare, illa in egestate publica, pertinaciter recusabant. In quam rem, elegans est locus KOCHOVII Climaet. II. p. 427. nec tempero mihi, quin verba subiiciam: *Ast responsum, ait ille, conciliandae pacis, non licitandae, iniri media, quum durabilior semper amicitia sit, quae ex aequo et honesto, quem quae ex emto, comparatur. Tam dedecere Suecos, illiberalis stipis facere mentionem, quam Polonis integram non*

cia adquirant, vnde os obturari possit militi. De titulo Sueciae, ad dies vitae retinendo, non fore Suecos difficiles, **** si in aliis pariter faciles se Poloni praebuerint. Itaque ad finem reiiciendum hoc negotium.

His propositis, abiit Mediator, vt locum daret Polonicae Legationi cum Foederatis, super his, quae a Suecis adtulisset, deliberandi. Palatinus Posnanjensis: Religionem nostram tanto meliori iure, in Liuania, tueri quaerimus, quanto nos in Regno Poloniae aequiores sumus in religionem Diffidentium. Quod quum Vestris Excellentiis, (conuertebat autem sermonem ad Electorales,) non sit ignotum: eo enixius nunc religionis nostrae in Liuania conseruationem curare debent. Electorales: Nos desideramus, vt voto Excellentiarum Vestrarum adnuant Sueci. ***** In Imperio Germanico mutuus Principum consensus est, vt quisque

A a 3 in

*non esse, per eas largitiones se macerare, quos iniquissimum bellum depauperasset. — Praeterea spes erat, famem breui praesidia ex ciuitatibus expulsuram, quibus, non nisi pretio deliniti, excedere Sueci vel-
lent. At hi quidem, abolita postulatae summae parte dimidia, reliquis ducentis vncialium millibus mordicus inhaerebant. De debito autem Ragociano, cuius summam velut acceptam Poloni imputarent, rursus KOCHOVIVS loc. comm. Quadriennio ante, inquit, Ragocius ad Nigrum Ostroum armis inferior, conditam pecuniae summam, pro damnis Regno illatis depensurum se receperat: nec praeslitit. — Transcribi in se postulānt debitum Sueci: negant enixe Caesariani, bello indubitata occasione quaeri metuentes, ubi molestus creditor repetundarum agit, resque pacatas Hungariae interturbat, transcripta nomina in ditionibus Ragocii requirendi. Etiam*

nostri, quamuis irrepitibile debitum censerent, ingenue tamen imaginarii pretii mentionem recusauere.

*** Inuenio apud rerum harum scriptores, trimestre spatium diserte illos constituisse.

**** Erant ex Suecis Legatis praecipue duo, si quid adsequi coniectura possum, Gardius, Thesaurarius Regni, ac Guldenclaius, qui proni in hanc sententiam inclinarent. Contra nitebatur Oxenstierna: quemadmodum is ipse profitetur, in Consilio, super foederibus, inter Sueciae ac Franco-Galliae Regna, (*Avis du Comte Benoit Oxenstiern, Chancelier de Suede, au sujet des Alliances de ce Royaume avec celui de France.*) apud ROYSETVM Coll. Traët. T. XVIII. P. II. p. 218. Verba ipsa, memoratu digna, infra exscripsi, Obs. XII.

***** PVFENDORFIUS Rer. Brandeburg. Lib. VII. §. 68. *Postulabant Poloni dehinc a nostris, vt, quoniam ii*
pro

in suis *αὐτονομίαν*, etiam in rebus religionis, retineat adeoque exercitium religionis pro lubitu permittat, vel vetet. Hoc quia semel placuit, usque retinetur. De Liuania, quoad religionem, nunc demum certi aliquid determinandum est. Palatinus Poshnaniensis: Quoniam id, quod quaerimus, impetrari a Suecis vix potest, saltem hoc ab illis requiramus, ut in locis praecipuis Liuvoniae exercitium sit liberum Catholicae religionis. Magnus Cancellarius Regni: Nonne satis benigne cum Suecis transigimus, quum Episcopatum dignitates, et bona omnia, illis remittimus? Vicissim nobis exercitium saltem liberum religionis nostrae concedant, in iis minimum locis, ubi sunt Catholici. Si nolint consentire in publicum: saltem priuatum concedant. Aegre equidem huc condescendo, qui religionem Catholicam quam latissime proferre fines suos vellem. Sed ad multa etiam acerba desiderium pacis iam nos compellit. Magnus Cancellarius Lithuaniae: Aut zelo nostro, in hoc negotio, aut possibilitati indulgendum. Si zelo; omnia templa, et quaecunque eo pertinent, repetenda essent: si possibilitati; exercitium primo publicum, si hoc obtineri nequeat, priuatum vrgeamus: sed ut id horum ipsorum pactorum fide firmum sit, ac maneat. Referendarius Regni: Religionis nostrae negotium

pro libertate Evangelicorum in Polonia pugnent, sibi quoque, pro libertate Catholicorum in Liuvia certantibus adstant. Quod a nostris strenue factum. Id quod Suecis non potuit non mirum ante videri, quam occultam studii causam, pacis procrastinationem, introspicerent. Ait itaque PUFENDORFIUS Comment. de rebus Caroli Gustavi, loc. comm. Accedebat Iohannis Casimiri superstitio, per

Iesuitas, Austriacorum insinctu, obfirmata. Cui succinebat Lumbranus; inani pietatis obtentu mire se iactans, ac ipse subinde rupturam tractatum minitans, ni Sueci adnuere vellent. — Magis tamen mirum visum, ipsos Electorales insigni cum feruore negotium id, de libertate ritus Catholici, in Liuvia, concedenda commendatum ire. Quod autem Brandeburgici oratores paullo post, apud PASTO-

RIVM,

negotium tanto feruidius agimus, quia in eo nobiscum ipsi etiam Electorales faciunt, antehac in eo negotio nobis contrarii. Electorales: Religioni Catholicae tum contradicere visi sumus, quum cauendum putaremus, ne Sueci dicere possent, Polonos religionem Catholicam in Sueciam reducere voluisse, et sic illi odiosam causam Poloniae, et hos ipsos tractatus Principibus Protestantibus redderent. Aliter loquimur, quum de religionis exercitio, in Liuania conseruando, res est. Referendarius Regni: Interim laudo, quod nunc nobis suffragentur. Ceterum quoniam Suecis Liuiam concedimus: volent haud dubie illam, cum plena et integra potestate ibi pro arbitrio suo disponendi. Aut si nostro desiderio acrius volumus insistere: vicissim illi Arianos in priorem statum restitui volent in Polonia. Thesaurarius Curiae: Sueci in Silesia aliquas saltem ecclesias, pro Lutheranis, obtinuerunt in tractatu Monasteriensi. * Pari ratione nobis quoque aliquas saltem, in Liuania, concedant. Succamerarius Pomeraniae: Religio nobis adeo cara est, vt et pretio sanguinis redimenda eius libertas videatur. Nihil et nunc pro ea tuenda intentatum relinquamus. Si nihil amplius obtinebimus: saltem id dabunt nobis Sueci, ne minus religiosi, in tuenda Liuonicorum Catho-

corum

RIVM, adfirmant, ius fasque Principibus Germaniae, secundum Pacis Vestphalicae sanctionem, esse, exercitium religionis per ipsorum prouincias, prout libitum fuerit, aut permittere, aut vetare, id profecto longe aliter sese habet: autonomia Principum, quod ad religionem, certis quibusdam limitibus circumscripta. Vid. INSTR. PACIS OSNABR. Art. V. Ceterum ad istam Suecos quoque, per hanc ipsam occasionem, prouocasse repe-

rio. Quippe Guldenclausius, legatus Suecus, cedere ait Polonos cum iure territoriali Liuiam: etiam ius territoriale esse, vt dominus possit reformare: allegans autonomiam, ex Instrumento Pacis Osnabrugensi. Vid. DIARIUM SVETICVM ad h. d.

* INSTR. PACIS Art. V. §. 40. Conf. Dni a BVCKISCH Obseru. ad h. l. pag. 319 sq.

corum libertate, videamur, quam ipsi in Silesiorum Protestantium fuerunt. Conclusio tandem facta talis: In controuersia finium Liuoniae ideo praebuimus nos faciles, vt vicissim illi nobis in aliis obsequantur. Exercitio religionis libero insistamus: item titulum Serenissimo Regi, ad dies vitae, conseruemus. Pecuniariam satisfactionem categorice negemus. Locorum restitutionem, imprimis Mariaeburgi, et simul Ducis Curlandiae, vrgeamus.

Haec omnia Regni Cancellarius Mediatori, qui interim accesserat, facunde exposuit. Mediator: Multum super religione disceptaui cum Suecis: sed illi leges Sueciae fundamentales opponunt, quae religionis exercitium non permittunt, nisi soli Augustanae Confessioni. * Nostri: Sed leges illae de Sueciae Regno loquuntur, non autem de prouinciis adquisitis. Electorales: Bremam Rex Sueciae hac conditione tenet, vt tamen Reformatae religionis exercitium ibi permittat. Ordines etiam Foederati Belgii, in locis adquisitis, religionis libertatem concedunt. Mediator: Ordines ideo concedunt, quia Rex Galliae id vrget. Alicubi tamen Ordines etiam contraueniunt, multum querente Gallia. Certe ex toto Maioratu ** expulsi sunt Catholici. Quod ne fieret, tractatibus suis efficere non potuit Hispanus. Nostri: Adhuc nostro nomine de religione, vt et de aliis quatuor propositionibus, cum Suecis agat. Sed imprimis etiam Ducis Curlandiae liberationem, et Mariaeburgi euacuationem, vrgeat. Quam vtramque quum promiserint, inde resiliere non debent. Referendarius Re-

gni:

* Quippe in sollemni Ordinum conuentu, An. MDXCVII Arbogae celebrato, decretum, vt vna solum Augustanae Confessionis religio, in Concilio Upsa-

liensi, ante quadriennium sancita, et Regis iureiurando confirmata, vbique in Suecia locum habeat, nec vllius alterius religionis publicum exercitium admittatur, rel. Vid.

gni: Sincere nobis dicant, an promissis stare velint, nec ne? Si nolunt, cras parati sumus abire. Mediator: Promiserunt quidem reddere Mariaeburgum, sed semper sub spe pecuniae accipiendae. Sine qua militem educere se non posse adfirmant. Nostri: Nos, ut ad alia desideria nostra faciliores redderemus Suecos, in materia finium illis faciles ac benignos nos praestitimus. Concessimus illis ius Regni Sueciae: illi vicissim titulum saltem Regi nostro ad dies vitae concedant. Nos Liunioniam illis resignamus: illi saltem religionem ibi liberam esse permittant.

Quum abiisset Mediator, nostri de exsulibus Liunioniae consultarunt. Dicebatur, fidem et constantiam illorum praemio dignam, neglectu minime mulctandam esse. Et verendum, ne paci huic in Comitibus contradicant, inueniantque suffragatores, quum adfinitatibus et clientelis non careant. Impetrandum hoc saltem a Suecis, ut vendere sua illis liceat, et intra certum aliquod tempus, de quo conueniri poterit, moderni possessores cum illis transigant. Praescriptionem, quam allegent Sueci, in talibus non valere. *** Ceterum, quum bona ista exsulum a praecipuis Sueciae Magnatibus teneantur, exiguam spem esse, illos in restitutionem consensuros. In eum casum, summam saltem aliquam memorabilem a Suecis exigendam, qua exsulibus ex parte aliqua satisfiet. Electorales: Sueci agunt adeo feruide causam Elbingensium, quod hi partes ipsorum sint amplexi. Melior causa est exsulum Liunioniae, qui, propter constantiam suam, exuti sunt bonis. Tanto acrius

Vid. LOCCENIUS loc. comm. pag. 432.

** Maioratus Silvae Ducalis: Belgis, De Mayerje van's Hertogenbosch.

*** Neque enim bona sua exsules re-

liquerant sponte: neque recuperandi animum atque spem umquam deposuerant. Qua quidem tali derelictione praescriptio legitima, velut fundamentis, innititur.

acrius eorum negotium agendum est. Faciebant iidem mentionem monetae Suecicae, vt eliminetur ex prouinciis Regni. Sed inprimis de Elbinga vt singularis Articulus scribatur, vrgebant, quo integritati foederis Bidgoffiensis aperte caueretur. Nostri: Dummodo Serenissimus Elector Elbingam possideat, de cetero iam non scrupulos moueat. * Rediit Mediator a Suecis, apud quos non multum profecerat. De titulo velle illos respondere, vbi alia fuerint complanata. Mariaeburgo deducturos militem, acceptis ccm Imperialium: si hos dare Polonia nolit, det necessarios militi commeatus, et subsidia omnia, ad alimentationem et viam necessaria. In religionis puncto antiquum obtinere Suecos, neque ea in re quidquam amplius concedere velle. Nostri: Quia adeo difficiles experimur Suecos, neque nos priores declarationes nostras mutabimus: et prout nunc rem natam videmus, non est, cur redeamus, quum inanem operam fumere nos animaduertamus. Ita discessum est.

Die xxx. — Mediator ad nostros et Electorales: Vellem ex hodierno Euangelio, pari effectū, vobis dicere posse, quo discipulis Christus dixit: *Pax Vobis!* De propositionibus, heri agitatīs, contuli iterum cum Legatione Suecica. ** Sed parum adhuc ad desideria Vestra pronam reperio. Tandem ex meo sensu aliqua

* PVFENDORFIVS Rer. Brandeb. Lib. viii. §. 70. Igitur nostros vrgebant: — Nam Electori sufficere, si vrbe potiatur: ac Polonos euictionem praestituros: interim Pomeraniae oppida capta retineri posse.

** In eo colloquio actum fuisse compari, etiam de pacis securitate, quam

Sueci exigenter praecipue ab Imperatore, atque Electore: utpote, qui, sine vlla causa data, S. R. Maest. gloriosissimae memoriae armis infestis non tantum in Borussia, et prouinciis Danicis, sed etiam in Holstia atque Pomerania, adeoque in ipso Romano Imperio, contra Pacem Osnabrugensem, adorti fuerint. Vid. DIARIVM

qua illis temperamenta proposui: 1) Vt consentiant in titulum: 2) Vt de satisfactione pecuniaria fileant. His obtentis, conaturum me apud Legationem Polonicam efficere, vt, quoad religionem Catholicam in Liuania, stetur pactis Stumdorfianis, et vt restitutio exfulum Liuaniae silentio sepeliatur. Post longam concertationem, contentos se fore, Legati Suecici dixerunt, ccccm florenorum: aliter se militem, ex vrbibus, educere non posse. Ad me quod adtinet, fateor ipse, dura esse, quae postulantur: interim paci aliquid dandum videtur. Quam semper rebus secundis, quales nunc Polonicae sunt, amplecti melius est: quia de futuris numquam certi esse possumus. His dictis abiit. Nostri, collatis inter se sententiis, vno ore consentiebant in id, nihil omnino pecuniae dandum: nec in tractatu vltius se progressuros, nisi Sueci de pecunia promittant silentium. Inprimis, si exfulum Liuonicorum causa nihil nobis velint concedere. His enim longe plus Sueci, si ex aequo res decidenda esset, dare deberent, quam nunc a nobis exigunt. Magnus Cancellarius, qui tardius aduenit, addidit, indignum esse nomine Polono, etiam loqui de tali pecuniaria vrbium redemptione. Se iam cum Caesarianis sermonem, ea de re, habuisse. Illos aperte dicere, Caesarem Suecis Pomeraniam gratis non redditurum, si illi, pro locis Prussiae et Curlandia, pecuniam

B b 2

velint.

RIVM SVECIC. ad h. d. Sed acerrima disputatio agitata est, super satisfactione, siue pecunia subsidaria: quam omnino debitam sibi, olim etiam speratam, Sueci pertinaci studio postulabant, noua praeter reliquas causa. Nam si restituentae ipsis Pomeraniae meritum, in

se, Rex Poloniae inclinare vellet: inclinari in ipsum etiam debere damna facta, quae nunc essent immani pretio refarcienda. At vero se, pro aequitate duntaxat sua, moderata petere, vt habet
DIARIUM SVECICVM loc. comm.
⁴⁰⁰
m. Florenorum, et 150 lastas siliginis.

velint. Ne igitur infamibus eiusmodi propositionibus nos amplius Sueci morentur, neque in religionis puncto nobis moueant difficultates. Nefas sane fuerit, in eo morem gerere desiderio Suecorum. Et rogo, vt, in re ista, Excellentiae Vestrae velint succurrere zelo meo.

Quum rediisset interim Mediator, mirari se, dixit idem Cancellarius, Suecos hodierno Euangelio, de pace, non moueri. Exhorrescimus, et iure, probri loco, ducimus mentionem pecuniae, quam toties ingeminant, etiam moniti, frustra se id facere. Rex noster Regno, Respublica Liuania cedit, pacis causa. Illi nihil vicissim concedunt nobis: sed pecuniam insuper poscunt. Clare itaque et categorice iterum respondemus, nos progredi in tractatibus nolle, si de pecunia velint amplius loqui. Neque Foederati Pomeraniam reddere volunt Suecis, nisi hi pretium a nobis exposcere desinant. Mediator: Ego easdem difficultates illis ob oculos posui. Illi necessitatem mihi opponunt. Pecuniam istam non posci, per modum satisfactionis, sed tantum in sustentationem et educationem militis. * His dictis, rediit ad Suecos. Reuersus a Suecis Mediator: Declaratione, inquit, Foederatorum, qua gratis se Pomeraniam reddituros significant, si gratis Sueci loca occupata reddant, nonnihil flexa est Legatio Suecica. Interim insuperabilis educendi militis difficultas ipsam habet sollicitam. Itaque deliberan-

* Conf. DIARIUM SUECICVM loc. comm.

** At reposuisse Polonos, Auctor Anonymus Diarii ad h. d. refert, inconueniens esse, Foederatos suspectae fidei arguere. Licere enim Suecis, non ante

subscribere pacis legibus, quam super ea re satis esset ipsis cautum.

*** Articulo xvii. cuius verba subiciam, vt haec Polonorum dicta, haud prorsus consentanea, ad illa exigantur. Ita vero habent: *Exercitus omnes, exceptis*

deliberandi moram in crastinum petit. De Duce Curlandiae nihil amplius difficultatis mouent.

Die xxxi. — Mediator: Cura militis conseruandi adhuc sollicitos tenet Suecos. Absque hoc esset, de pecunia nullam facerent amplius mentionem. Sed praeterea iam quaerunt, quomodo certi esse possint, Foederatos Pomeraniam gratis reddituros? Verentur enim, ne id postea reuocetur. *** Deinde transitum militis, per loca Foederatorum, iam nunc pacisci vellent: quem Foederatos non negaturos putant, si pax generalis fuerit inita. Rogant, vt communi consilio et ope, Legatio Polonica conseruationem militis istius curare velit. Fieri posse, vt istae copiae Polonis ipsis aliquando, contra Moscum, bonam operam nauent. Nostri interrogarunt, quam viam eligere velint Sueci, in milite educendo? Mediator: Si pax generalis facta fuerit, in Pomeraniam ducentur copiae; si minus, per mare. Nostri: In pactis Stumderfianis *** statutum fuit consensu, vt peditatus mari eat, equitatus terra, sed sine damno terrarum Poloniae. Nunc si omnino terra eundum fuerit: (quod nondum inter nos deliberatum, multo minus conclusum est:) transitum equidem non poterimus negare, neque necessaria vitae subsidia in transitu. Quod si vero, contra Moscum, nobis opem ferre voluerint: stipendia illis soluemus. Mediator: Non deerunt Dantisci, qui suppetitent pecuniam: modo Polonia

B b 3.

fidem

ptis praesidiariis, tempore supra definito, ab utraque parte ex prouincia deducantur, et quidem Suecicus per mare. Si tamen equitatui, intra assignati temporis spatium, traiciendo nauium copia non suppetierit: liber illi et innoxius transitus,

*quam breuissimo itinere, per terram in-
ditiones ipsorum, sine damno incolarum,
Regno Poloniae mediate vel immediate
subiectorum, concedi debet. Quod itidem
obseruetur, si aliqui pedites dicti exercitus
Suecici dimissi fuerint.*

fidem interponere velit. Nostri: Fidem interponere, et pecunias dare, idem est.

Abeunte sub haec Mediatore, successit Legatus Caesareus. Qui intellecto, quid vellent Sueci, respondit: In declaratione, quam de restituenda Pomerania dedimus, expresse addita est haec conditio, vt postulatis Poloniae prius satisfiat. Adfuit mox iterum Mediator, nouis propositionibus turgens. Quoniam, inquit, Sueci vident, pecuniam a Polonis impetrari non posse, recedunt a postulato priore. Sed iam alia deposcunt: * 1) Vt Polonia auctoritate sua, apud Gedanenses, certam pecuniae summam, sub cautione Suecica, impetret: 2) Volunt esse certi de renunciatione iuris et tituli Suecici Regni: 3) Vt Confoederati ad restitutionem occupatorum sese obligent: 4) Vt liber militaribus copiis transitus, et hospitatio, per ditiones suas promittatur a Polonia, et Foederatis: 5) Vt non opus sit, scripto se obligare, ad Elbingae traditionem in manus Electoris: 6) Vt foedera ponantur, cum hac clausula: *In quantum his pactis non aduersabuntur.* 7) Vt negotium filiae Radziuilianae, secundum tenorem Proiecti Suecici, componatur: 8) Vt Koenigsmarkio filius captiuus, et bona in Marchia, restituantur: 9) Praesidium Strasburgense vt dimittatur: 10) Vt saluus conductus

* Quod ad numerum, haud satis conuenit inter rerum harum scriptores. Felkerfamius quidem, in Commentariis suis, propositiones fuisse decem, tradit, facta nullius diserta commemoratione. In DIARIO SVECICO ad h. d. nouem tantum editae sunt: neque illae his, quae a PASTORIO produntur, omnes consentaneae. Ad hunc fere modum formula typis euulgata est, in DIARIO EVROP.

l. c. pag. 57. et in LONDORPPI Actis Publ. T. VIII. p. 663 sq. Atque illi etiam inclusum est alterum, super cessione et renunciatione iuris ac tituli Suecici, caput: id quod in DIARIO SVECICO tacitum praetermissumque. Porro caput sextum de renunciatione pactorum, neque in Diario, cuius modo mentionem inieci, neque in exemplis editis, legitur. Alia in vtrisque contracta, aut diuisa. — Ceterum

ductus dentur, pro educatione liburnicarum, seu dromadum, vulgo galeotarum, ex portu Pillauienſi: II) Vt ſecuritati A catholicorum, ſeu Diſſidentium, in Polonia plene caueatur.

Noſtri non ſine admiratione audiuerunt iſta: et poſtquam Mediator abiſſet, cum Foederatis ſuper toto hoc negotio deliberarunt. In aliud quaſi ſolum ſe deportatos ſibi videri, dicebant omnes. Reſilire Suecos ab iis, quae iam antehac conceſſerint. Forſan tum illis ſpem fuiſſe, rumpi poſſe vincula ſocietatis, inter Poloniam et Foederatos. Nunc quia videant, id non ſuccedere, alio modo et longe duriore agere incipiunt. Parum ſpei de bono tractatum iſtorum ſucceſſu. Maſcule reſpondendum Suecis, et iuxta in caſum ruptorum tractatum ſolida, pro ſecuritate et ſalute communi, iam nunc ineunda conſilia. Redeunti itaque Mediatori reſponſum eſt breuiter, in hunc ſenſum: Longius nos, quam nunc res ipſa nos docet, progreſſos eſſe credideramus. Neque vnquam nouas eiufmodi propoſitiones, a Suecis, exſpectauimus. Mutatio iſta, vti exigua nobis ſpem de bona Suecorum, ad pacem, inclinatione relinquit: ita maius et deliberatius exigit conſilium. Itaque recta iam hinc Gedanum ire cogitamus. Animis igitur non parum commotis, protinus diſceſſum eſt. **

MENS.

terum de ſucceſſu talium Gallus Pacificator ipſe animum deſpondebat: quamuis, pro ratione officii, non renueret ad Polonos deferre.

** Apud Auctorem Diarii Anonymum, ad h. d. res paullo copioſius expoſita eſt, in hanc ferme ſententiam. Miſſum e veſtigio ſemet ipſum, quem eſſe Pacium, ſummum Lithuaniae Cancellarium, ſupra dixi, vna cum Referendario Regni, vt

hanc talem rem, tam inexpectatam, ad Regem deferrent. Hunc, ira accenſum, oppido apud animum conſtituiſſe, arctiora in foedera non modo cum Imperatore, atque Electore Brandenburgico, ſed cum ipſis Moſcis, feſtinato gradu ire, ac vim omnem et arma, vnos in Suecos, expedire. Ceterum Legatos ſuos iuſſiſſe, nulla mora, ex Gedano vrbe, ad Penates reuerti.— Poſthaec adueniſſe Lumbranium, Pacificato-

M E N S. A P R I L I S

Die I Aprilis, nulla fuit sessio. * Mediator tamen, de sanando tractatum vulnere sollicitus, postquam cum Suecis magna cura egerat, intellecta eorum ad aequiora inclinatione, venit Gedanum, et S. Regias Maiestates, tum Proceres, prout quemque in aula deprehenderat, ad resumendos propere tractatus animavit, spe facta boni successus.

Die II. -- Nostri Gedani, in aedibus Dni Petri Hendrici, ** cum Foederatis concilium habuerunt. In quo exorsus Magnus Cancellarius: Satis, inquit, Excellentiae Vestrae videre commotionem animorum, quam Sueci, in nobis, effecerunt novationibus suis. Heri paullo aequiora nobis Mediator adtulit. Interim necdum satis certi sumus, an sincere pacisci velint Sueci. Securitati igitur

Pacificatorem, (Félkerfamius eum, per hanc ipsam occasionem, Gallicum Anguem paullo inclementius adpellat,) neque, ut acerbiora mitigaret, quasi mellitis verborum globulis pepercisse: sed vero turbida cuncta, animos inprimis Reginae, vehementer commotos, reperisse. Eam praecipue, ut erat muliebriter impotens, graviter inuectam in illum fuisse, et vero etiam commonefecisse, ne, adgrauatus odio publico, in Poloniam rediret. Adeo omnes exasperatos vano atque irritato pacis negotio esse. Adeo minas iam nunc Gedani, crebris sermonibus, iactari. — Sed enim Lumbrorum, pro ingenio gentis flexibilem, promississe diligentem operam, ut ad aequiora etiam Suecos flecteret. — Nec promissi illius spem penitus fefellit. De quo traditum est praecipue in Commentariis Gallicis, super Pacificatione Oliuensi: e quibus, quae sint adprime memorabilia, descripta ad me transmisit IOSEPHVS BARRIVS, Academiae Pa-

risiensis Cancellarius, vir summus, ac studiorum nostrorum benevolentissimus patronus. Hoc loco verba iuvat adicere, quae ad rem praesentem spectant. Ita habent illa: *Il y eut encore des disputes sur la liberté du Duc de Curland, et sur une nouvelle demande de huit cents mille livres, que les Suedois exigeoient pour payer leurs troupes: les contestations furent si pleines d'aigreur, et les Deputés se separerent avec tant de hauteur, que l'on crut ne pouvoir renouer les negotiations. Mais les Mediateurs, et surtout l'Ambassadeur de France, adoucirent les esprits, et on convint de continuer les conférences jusqu'à ce, que l'accommodement fut arrêté. On obligea les Plenipotentiaires de Suede à ne plus insister sur l'argent, qu'ils demandoient, à consentir à l'élargissement du Duc de Curland, etc.*

* At vero habitum fuit, praesente Rege, a Polonis Consilium, horis pomeridianis,

igitur nostrae consulturi, pro solita inter nos fiducia et amicitia deliberemus, quid faciendum videatur, si Sueci postulatis, quae acceptare non poterimus, institerint; et quo pacto bellum continuandum sit, si tractatum istorum negotiatio fuerit dissoluta? Respiciendum inprimis est nobis ad bellum, quod in Lithuania et Vcraina gerimus cum Mosco: qui ubi intellexerit, tractatus hos sine effectu diffluxisse, tanto duriores conditiones nobis proponet. Interim, nec in Suecorum postulata, qualia nunc nobis obgerunt, consentire possumus. In Liuania, religionis Catholicae exercitium nolunt illi permittere: nobis id deserere nefas est. Sed et alii id genus scopuli complures restant. Ad quos si diffiluerint tractatus isti: ineamus consilia vi manuque rem agendi, fortioribusque vinculis arma nostra coniungamus ita, ut iam nunc mutuis declarationibus

nis, ut prius, quae Pacificator Gallus adferret, cognoscerent. Is aliis atque aliis rationibus tandem expugnatos, ab se, Suecos esse adferebat, ac, resuscitato pacis negotio, facile posse adduci, potiora ut desiderii Polonorum, praecipue super titulo Sueciae Regio, atque militum deductione, adnuerent. His et talibus explicatis, Sobothii Suecos conuenit. Sed quae cum iis acta, in *DIARIO SVETICO* ad h. d. satis enarrata sunt. Hoc loco praestat, secundum Auctorem Anonymum, digna memoratu de Consilio Regio repetere. In eo, primum laudata constantia Legatorum, placuit, negotium pacis nuper dissectum, die crastini, restaurare: 2) Cum Foederatis colloqui, et, non coalita pace, quid sibi ab ipsis expectandum sit, sententias explorare: 3) Seruandis, in Liuania, sacris Romanis Catholicis, exsultibusque restituendis, nihil intentatum omittere: 4) Schlippenbachium, non nisi spectata eius opera, ab Rege exaudien-

dum, aut praemiis, quibus inhiaret, coonestandum esse. Promissa autem illi deinceps fuisse centum florenorum Polonicorum millia, satis constat. Vid. *PVFENDORFIUS* Rer. Brandenburg. Lib. VIII. §. 79.

** Cuius supra a *PASTORIO* iniecta est mentio, p. 57. Ego, qui nihil dum de eo compertum habebam, nuper ab Amplissimo *HANOVIO*, Gedanensium Musarum ornamento, accepi, quantum sibi expiscari datum sit, mercatorem fuisse, illa in Vrbe primum, eademque familia ortum Christophorum Hendreichium, virum doctissimum, cuius Pandectae Brandenburgenses in manus eruditorum hominum venire: Spemannorum autem (*von der Spey*) gentem, ex qua gener Petri Hendreichii prodierat, longe nobilissimam habitam; eam Vrbi dedisse Senatorem, Iohannem Spemannum, de Republica optime meritum, atque, anno seculi superioris quinto et vicefimo, satis defunctum.

tionibus caueamus nobis, de hoste communi, iunctim et constanter eo usque prosequendo, donec pacem, commode et dignitati nostrae conuenientem, obtineamus.

His auditis D. Baro Lisola ad Dn. Comitem Colouratum, qui domi adhuc aegritudine adtinebatur, consilii ineundi causa abiit. Inde quum rediisset: Nos equidem, inquit, rumpendae pacis minime auctores vel suasores esse volumus. Potius vero, ad promouendam illam, quidquid in nobis est, conferimus. Interim, quod res est, fateri oportet, S. Caesaream Maiestatem, Dominum meum Clementissimum, ideo potissimum arma induisse, ut Polonia honorem pacem denique obtineat, ac ne intempestive, et cum incommodo suo, arma cogatur deponere. Religionis causam quod Excellentiae Vestrae adeo curae ac cordi habeant sibi, rem dignam nomine Catholicorum faciunt: gratum etiam animum hoc modo erga Diuinum Numen exhibent, cuius auxilio praecipue salutem Poloniae deberi omnes fatentur. Vicissim itaque gloriae Dei quam studiosissime incumbendum. Ceterum nec Suecorum res eo loco esse videntur, ut tractatum istorum abruptio iis conducere possit. Multum adtriti hoc bello, et exhausti, postquam Rex insuper fato concessit, animum quodammodo amiserunt. Neque Gallia, ipsorum causa, rem suam nouis difficultatibus implicabit, vel periculo obiciet. Magis itaque in speciem, quam ex vero, se duros ac difficiles Sueci nunc praebent, ut nostros explorent animos, et tentent constantiam: simul et vestigant, numquid hoc pacto

* Verum haec, super fancienda pace, verba magnifica, ac ferme sesquipedalia, Lisolam quidem, refert Auctor Anonymus Diarii, Polonice perscripti, ad h. d.

ore prompta habuisse; longe alia consilia, quam quorum induisset simulationem, pectore clausa tenuisse. Nec tamen eum, licet sui celandi egregium artificem,

pacto extorquere nobis possint? Quod si autem serio rem agunt, et in eiusmodi duritie perseverare volunt: nostrum quoque erit, alios contumacibus cuneos admouere. Sacra utique Caesarea Maiestas, uti et Serenissimus Elector, secundum pacta cum Polonia inita, omnes vires suas eo conuertent, ut bello, quam acerrime continuato, pacem bonam Poloniae concilient. Pacem utique nullam inibunt, donec huius desiderii et necessitatibus quam plenissime fuerit satisfactum. Ceterum de specialibus belli continuandi modis ac rationibus separatim postea, ubi res iusserit, agemus. Interim hoc sciant Excellentiae Vestrae, dum hic tractatur, alibi arma Caesaris non feriari, nec feriatura. Eandem, in bono communi promouendo, et alacritatem et constantiam a Polonia pariter sibi Sacra Caesarea Maiestas promittit. * Electorales similiter, nomine Domini sui, debitam Poloniae auxiliandi promptitudinem offerebant: sufficientem insuper manum, ad recuperanda, quae in Prussia restent, loca promittentes: a Polonis nihil requiri, quam ut modicas copias equestres exercitui Electorali iungant. ** Principem Electorem, etiam absente Electore, ex voto S. Regiae Maiestatis et Reipublicae Polonae, cuius iussibus ille pariturus sit, quidquid reliquum est belli, confecturum.

Magnus Regni Cancellarius ut Caesareae, ita Electorali Legationi pro tam beneuola declaratione gratias agebat, utramque iuxta de constantissimo Regis et Reipublicae Polonae adfectu, et sincero erga communem causam studio, securam esse iubens.

C c 2

Vicissim,

artificem, sic potuisse ista, veluti intra septa, cohibere, quin erumperent, atque indicia sui haud obscura praeberent. Quippe facile esse intellectum perpe-

ctumque, Foederatis bellum et arma potentiora, quam pacem, videri.

** Ductu Boguslai Radziuilli, rerum Prussicarum scientissimi.

Vicissim, inquit, S. Regia Maiestas et Respublica Polona nihil vel faciet, vel inibit, quin simul dignitati, commodo et securitati suorum Foederatorum sufficienter prospectura sit. Cancellarius Lithuanae: Res Danicae aliquas dubitationes nobis iniiciunt. Scimus illi Regi S. Caesaream Maiestatem, et Suam Serenitatem Electoralem, arcto foedere innexas esse. Sed quid, si Danus cum Suecis, prout ea in re strenue laboratur a Mediatoribus, * pacem ineant? An arma Caesarea et Electoralia, post pacem illam initam, aduersum Suecos cessabunt? An Pomeraniam deferent? Merito de hac re informari petimus, vt sciamus, quam solidis fundamentis superstruamus consilia nostra. Dnus Baro Lifola: Nos non Daniae tantum, sed et Poloniae caussa, Pomeraniam ingressi sumus: idque adnuente etiam ipso Collegio Electorali. ** Talis enim

* Et iam tum coisse pacem, rumor in-
cesserat. Conf. DIARIUM DANIC.
ad d. XXIII Martii, ft. v. Sed vero illa,
id temporis, adhuc inuoluta erat multis
grauibusque difficultatibus: quas PV-
FENDORFIVS Commentar. de rebus
Caroli Gustavi, Lib. VII. §. 23 sq. late
persequitur.

** Super expeditione ea diu multum-
que, teste PVFENDORFIO Rer. Bran-
deburg. Lib. VIII. §§. 17 sqq. consulta-
tum disceptatumque fuerat: id quod hic
edisserere nihil adinet. Conf. THEATR.
EVROP. T. VIII. p. 143 sq. item LON-
DORPPII Acta Publ. T. VIII, pag. 626 sq.
Atque illa profecto quam salutaris, et
quanto commodo Reipublicae Polonae
esset suscepta, Caesarei Legati in Respon-
so, ad Puneta, nomine S. R. Maiest. Po-
loniae, ratione Pomeranicae expeditionis,
ipsis proposita, iam olim satis explanaue-
rant. Quod necdum editum quum be-

nesicio Illustrissimi atque Reuerendissimi
Domini, IOSEPHI ANDR. ZALV-
SCII, Kiouienfis Praefulis, litterarum
Maecenatis optimi, mecum communica-
tum sit, operae videtur, inde ea, quae ad
rem praesentem spectant, expromere. —
„Licet S. C. M. vi pactorum Polonicorum
„ad nihil aliud teneretur, quam intra
„ipfos Regni Poloniae fines, certo mili-
„tum numero, suppetias ferre: tamen ad
„instantissimas Serenissimi Regis preces,
„ac varias missiones, cum in eo salutem
„Poloniae versari affirmaret, vt in hosti-
„cum bellum transferretur, eo se adduci
„passa est, vt ad eius instantiam foedus,
„pro coniunctione armorum, et progres-
„su in hostiles ditiones, cum Serenissimo
„Electore Brandenburgico sanciret. — In his
„autem pactis expresse conuentum fuit,
„vt, quandoquidem Rex Sueciae contra
„ius Induciarum, et Pacem Osnabrugen-
„sem, bellum Poloniae intulerit, eiusque
„infecta

enim declaratio facta: „Si Suecus, ex Pomerania, Imperatorem
 „aut Poloniam oppugnet, licitum fore Imperatori, in Pomerania
 „etiam, persequi hostem suum.„ Sed neque in Dania res adeo ad-
 huc ad pacem vergunt. Electorales: Immo scribit ad nos Sere-
 nissimus Elector, Regem Daniae se, et Senatores suos, iuramen-
 to obligasse, non pacturos se cum Suecis, sine Foederatis suis.
 Quidquid sit, Serenissimus Imperator et Elector non committent
 umquam, ut pacem ineant sine Polonia. Cui adeo bene consul-
 tum volunt, ut, eius causa, etiam Pomeraniam Suecis reddere
 parati sint. Moneatur Dnus Mediator, ut scribat ad Cardinalem
 Mazarinum, per Imperatorem et Electorem non stare, quo minus
 Pomeraniam recipiant Sueci, modo aequis conditionibus cum Po-

C c 3

lonia

„infesta molimina et apparatus abunde
 „pateant, contra ipsum tam Aug. Impera-
 „toris, quam S. R. Maestatis, nec non
 „Serenissimi Elect. Brandenburgici, (verba
 „sunt foederis,) copiae coniungerentur,
 „et in Regem Sueciae, ubicunque loco-
 „rum belli ratio, et pacis reducendae
 „consilia requirunt, educerentur. — Et si
 „tamen S. C. Maestatis, vigore huius con-
 „ventionis, iustum et instructissimum
 „exercitum in Holsatiam destinavit, qui ibi-
 „dem contra communem hostem militat:
 „nihilominus cum saepius et novissime
 „quidem, in colloquio Thoruniensi, tam
 „publice quam priuatim ex parte Polo-
 „niae expositum fuerit, nihil umquam ef-
 „fectum iri, nisi Pomerania inuaderetur;
 „distrahendas in pluribus locis hostis vi-
 „res; laceffendum domi hostem, ut, belli
 „incommoda expertus, ad pacis cogitatio-
 „nes facilius se conuertat: quin et incre-
 „pari non obscure videretur Pars Caesarea,
 „quasi metu Imperii hanc expeditionem
 „detrectaret, et communem causam mol-

„lius, quam par est, sustineret, ac deni-
 „que, nisi id fieret, qualemcunque pacem,
 „etiam intutam ac indecoram, Polonis
 „emendam fore. Quae cum ad S. C. M.
 „notitiam emanassent, cum nihil magis
 „ipfi in votis sit, quam S. M. ac Poloniae
 „desideriis et solatiis cooperari, ac susce-
 „ptam semel Inclyti huius Regni defen-
 „sionem, et pacis instaurationem, viis
 „omnibus, quae ratio belli dictabit, vrge-
 „re et perficere, — ex protuberantia af-
 „fectus, nouum exercitum, praeter eos,
 „qui iam in Polonia et Holsatia militant,
 „tormentario apparatu, propriis sumtibus
 „instructum in hostiles ditiones immitte-
 „re deliberavit, nulla defensionis propria
 „causa, nulla augendae dominationis au-
 „ditate, nullos a Polonis sumtus exigens,
 „nihilque, quoad hoc, a Polonia praeten-
 „dens, quam ut sibi met ipsi deesse nolit.,
 Verum haec in praesenti suffecerint. Ta-
 bulae foederis Berolinensis, cuius in iis
 mentio fit, leguntur in LONDORPIT
 Actis Publ. T. VIII. pag. 229. Enimuero
 Octouirum

lonia velint pacisci. Adeoque moram pacis minime aliis hactenus, quam Suecis, imputandum. Haec acta sunt ante prandium.

Post prandium, Oliuam denuo itum est. Vbi confidentibus Legatis Polonicis et Electoralibus, * Mediator mitiores aliquanto, quas ferebat a Suecis, propositiones exposuit. ** Nimirum consentire illos in silentium, de satisfactione pecuniaria; item in titulum, ad dies vitae. Sed hac lege, vti vicissim Poloni de religionis Catholicae exercitio in Liuania fileant, et ea in re stetur pactis Stum-dorfianis. Secundo, vt fileant de restitutione exfulum Liuaniae. Tertio, vt vrbium Prussicarum priuilegia, terminis generalibus expressa, maneant in Articulo, de amnestia. Quoad Elbingam, promittere Legatos Suecicos, se scripto priuato declarationem daturus, de non impedienda traditione Elbingae, in manus Electoris, secundum pacta inter Poloniam et Electorem. Vicissim tamen eos restitutionem praesidii Brodnicensis, tum etiam liberum egressum galeotarum suorum, postulare ab Electoralibus. *** Magnus Cancellarius, gratis Mediatori pro labore,

Ostouirum Imperii declaratio nondum nobis aliunde comprobata est. Ceterum eos haud dissensisse, satis constat. Vid. PUFENDORFIUS loc. comm. §. 18.

* Antequam comparuissent omnes, cum Pacio et Reio, qui primi aderant, Gallum Oratorem memorat Auctor Anonymus Diarii ad h. d. esse colloquutum, super tempore pacis perficiendae, perfectaeque confirmatione, quam, non expectata Comitiorum auctoritate, Rex Suecis adnuere deberet. Ac Polonis quidem rebus expediendis proximum diem Martis illico praestitutum: quod ad con-

firmationem, promissum a Polonis esse, vt Pacificatori tabulae Regiae, quas ipse apud se adusque Comitia retineret, traderentur. Qua de re is etiam cum Suecis egit. Vid. DIARIUM SUECIC. ad e. d.

** De iis actitatum inter Gallum et Suecos fuerat, die superiore. Praecipue super titulo Sueciae Regio, ad fata extrema concedendo Regi Poloniae, grauis disceptatio: quae tandem, vt in DIARIO SUECICO proditur, sic est diremta: *Scilicet, quia cauendum esset, ne infringatur renunciationis Articulus, per reservationem illam, dum per expressum Regi Poloniae*

bore, quem promouendis et solidandis Tractatibus impendat, actis, ad res propositas ita porro respondit: Res, in quas Sueci tandem iam consentiunt, numquam negari debuerunt, utpote aequissimae. Quod ad Elbingam adinet, cuius tantam curam gerunt Sueci, eius et nos rationem condignam habituri sumus. Neque est, cur ea vrbs in manus Serenissimi Electoris tradi adeo metuatur. Ista enim possessio non est, nisi temporaria. Soluta pecuniae summa, redibit ciuitas ad dominium Poloniae. Permittitur nunc magistratui Elbingensi venire huc, et agere res suas. Dabimus illi saluos conductus. **** Respiciant Elbingenses ciuitates reliquas Prussiae, Thorunium, Grudentum. Nulli earum imminuta sunt iura. Quod ad praesidium Brodnicense adinet, eam rem ut cum Electoralibus complanemus, operam dabimus. Neque, ut spero, erit magna hic difficultas. Maxime omnium religio nos habet sollicitos, cuius patrocinium, in Regno nostro, Suecos suscipere nolumus. Neque committendum nobis est, ut ciues nostri, qui a nobis in religione dissentiunt, alio quam ad Regem, et

loniae saepe memoratus titulus reseruaretur, demum declarari, quod conueniendo, per tacitum consensum, eum S. R. Maiestati Poloniae relinquimus, ut Eadem illo gaudeat, sicut Stumfsdorfii conuentum sit, in Regno Poloniae, et ad suos, ut et ad Reges, Status et Principes externos, sed nulla ratione aduersus S. R. M. Sueciae, Regnique Sueciae Status, Ministros ac subditos, intra vel extra Sueciam: utpote retentis, ut haecenus, alteri ad alterum tribus etceterationibus: sub expressa tamen cautela, ut id fiat sine renunciationis praeiudicio. Iam vero, die insequente, talis ac tanta res ab Legatis Suecis velut sub incudem reuocata est, quaesitumque in

primis de etceterationibus. — Inter haec dubitatio orta, super titulo Pomerano Principis Vandalarum: qui *Vendorum*, siue *Venedorum*, ex vero sit dicendus. De *Verda* etiam, aut *Ferda*, quis crederet? tot inter ac tanta negotia, tamquam ad pulpita Grammaticorum disceptatum. Vid. DIARIUM SVECIC. ad h. d.

*** Conf. DIARIUM SVECIC. l. c.

**** Quos, ut fit, sequester pacis in colloquio, cum Suecis, velut iam datos commemorat. Sed enim ab Elbingensibus, demum post aliquod tempus, missi sunt, qui rerum harum satagerent. Tales et in Stumfsdorfiano conuentu adfuisse, satis ex OGERIO comperi.

et leges publicas, respiciant. Rogamus, vt Dni Legati Suecici a protectione Dissidentium, seu A catholicorum, abstineant. Ea res enim, vt in posterum noua mala creare, sic nunc quoque magnas animorum acerbitates, longasque contentiones, posset accendere. In permittendo vero Catholicae religionis exercitio, in Liuania, ne se praebeant difficiles. Conscientia nos obligat, vt id vrgeamus. Pateat vero Orbi Christiano, interpositione Christianissimi Regis hanc pacem fieri, qui Catholicae religioni minime vllum vult fieri praeiudicium. Quod si vero in publicum exercitium consentire nolunt, saltem priuatum concedant. Porro etiam exsules Liuaniae derelictui a nobis haberi non debent. Fides et constantia eorum, quam Regi et Reipublicae probarunt, aliud requirit. Sueci clientes suos, et qui partes Suecicas sequuti sunt, non deserunt, sed causam eorum acriter agunt. Cur nos, ea in re, palmam illis concedamus? Si bona illis omnia, sine magna rerum confusione, vt aiunt, reddi non possunt: saltem sextantem, aut aliquam summam, post triennium, aut circiter, dandam concedant. Mediator respondebat: Vellem, me apud Suecos maiorem, erga religionem meam, experiri fauorem. Sed illi omne eius exercitium dicunt legibus Sueciae aduersari. Nec ea in re ipsum etiam Comitem *d' Avaux* quidquam efficere potuisse, in tractatibus Stumdorfianis. * Interim pacem, etiam cum hoc incommodo, suscipi malim, quam continuari bellum, in quo omnis religio perit. Bona Liuaniae omnia, inter Magnates, distributa sunt: quibus ea iam

* De quo latius exposui infra, Obferu. xvii.

** Per scripta est Nicopiae, die viii

Octobris An. mdclix. et in DIARIO EVROP. P. viii. App. p. 6-15. euulgata. In his autem secretioribus mandatis

iam adimere arduum sit. De Elbinga putant melius transigi non posse, quam scripto priuato. Sic honori suo utcunque consultum iri arbitrantur. Et ut tanto maior securitas transactioni adsit, promittunt efficere, ut scriptum istud priuatum non minus, quam instrumentum publicum, ratihabitione legitima confirmetur. Electorales priuato, de Elbinga, scripto usque acriter contradicebant, altius aliquid hac in re occultari suspicantes. Nimirum, Suecos foederum Electoralium cum Polonia, in his pactis, ullam fieri mentionem nolle, et, ne id faciant, prohibitos esse instructione, quae, aliquando intercepta, venit ad manus Electorales. * Inde colligi posse, quid in sinu foueant.

Nostri iam Electorales omni studio adducere conabantur, ut in tale scriptum priuatum consentirent. Nihil est, inquiebant, quod metuant. Tradetur bona fide ciuitas illa in manus Serenissimi Electoris, secundum pacta nostra, cum illo inita. Thesaurarius Curiae: Videntur Sueci, tali scripto priuato, non modo honori suo consulere velle, sed et securitati praesidii sui, quod habent Elbingae. Verentur enim forsitan, ne ciues, nouo dominio se a Suecis tradi indignantes, insurgant in praesidiarios. Demus hoc, quod petunt, timori illorum: quum Serenissimus Elector nihil habeat, quod vereatur, pactorum suorum, quae nobiscum habet, fundo innixus. Electorales: Nos conspicati Dnos Polonos, hac in materia, adeo firmiter causam nostram tueri, scripsimus ea de re, ad Serenissimum Electorem, qui studium nostrum, et suffragationem Polonicam,

datis Art. 39. 62 sqq. id negotii, inter alia, Legatis concreditum, ut Elbingam ciuitatem ipsi Regi Sueciae seruarent; sin hoc

non procederet, redderent Regi Poloniae, pristinis honoribus restitutam; Electori quidem Brand. nequaquam concederent.

cam, vehementer probans, iussit, vt et ipsi in proposito firmi stemus, et in eodem Legationem Polonicam omni conatu conseruare nitamur. Multa incommoda nobis ante oculos sunt, quae oboriri possunt. Fortassis enim, vt alia nunc omittantur, Elbingenses, praesidio Suecico excedente, Electorale nolent recipere. Nostri: Praesidium Suecicum non excedet, nisi post ratificationem factam. An post ratificationem audebit Elbinga reluctari huic paci? Deinde, nonne in Pomerania interim Serenissimus Elector retinebit ex locis occupatis aliqua, donec ratificatio facta, et Elbinga fuerit tradita?

Dum absente Mediatore nostri, cum Electoralibus, ad eum modum decertarent, ille interim cum Suecis agebat super difficultatibus, sub incude versantibus. * Rediens inde Mediator: Gratum, inquit, Suecis est promissum reddendi praesidii Brodnicensis, et dimittendarum liburnicarum, seu dromadum, vulgo galeotarum. Optant iam, vt promisso effectus quam celerrime succedat. Respondum, nihil fore in his difficultatis. De religionis, in Liuania, exercitio multum a se cum Suecica Legatione actum, memorabat idem Mediator. Promiserunt in gratiam Christianissimi Regis id facere, quod in tractatu Stumdorfiano promissum fuit Legato Gallico, vbi *deuotionis Catholicae* expressa fit mentio. ** Promiserunt itidem, in ea, quae circa religionem fient, intra annum non inquisitum iri. Circa exfules maior difficultas. A quo enim illi compensatio-

* De sacris in Liuania, ac restituendis exfulibus; de Elbinga; de vectigalibus, in Duna et Bulderauia fluminibus. Conf. DIARIUM SUECIC. ad h. d.

** Non in ipsis duntaxat pacti tabulis,

prout alibi luculentius ostendi: sed tantum in Actorum descriptione. Igitur Poloni talem formulam nunc quidem legibus pacis includi vehementer abnuebant: ne liberiore manu plura Suecis, quam in pactis

penfationem accipient? An a primo, an ab vltimo poffeffore, quum toties iam iftic bonorum illorum mutatum fit dominium? Quoniam Sueci iam fatisfactionem pecuniariam non requirunt, fatisfaciat exfulibus iftis Polonia, bonis aliquibus Reipublicae. Noftri: Sueci adeo feruide cauffam agunt eorum, qui in nos perfidi fuerunt: nos vero inducere volunt, vt homines nobis fidos deferamus. Sed, age, differatur adhuc ifte Articulus. Mediator: Ratione Elbingae dicunt Sueci, fe plus offerre iam non poffe, quam obtulerint. Electorales: Ponatur talis formula: „Elbinga, „iuxta pacta Sereniffimi Regis Poloniae et Electoris, conferuabitur in fuis iuribus et priuilegiis.„ Mediator: Sueci nolunt foederum, contra fe initorum, in huius tractatus Articulis fieri mentionem. Noftri, de religione, talem conceperunt Articulum: * *Omnes Catholicae, in Liuonia, religionis homines omni libertate religionis deuotionisque Catholicae gaudebunt; et, fiqui cultu ac ritu Catholico vfi fuerint, in eos non inquiretur a quopiam.* Si in hanc formulam consentiet Legatio Suecica: nihil difficultatis amplius, circa exfules, mouebimus. Electorales abeunti Mediatori cauffam Elbingenfium commendabant; intereffe etiam Regis Sueciae, iam pueri, vt amicum habeat Electorem. Huius itaque aequis defideriis non effe repugnandum.

Die III. — Legatus Mediator retulit, Suecicam Legationem in formulam, heri a noftris miffam, non cenfentire: fed concepiffie

D d 2

aliam,

pactis fuperioribus, data viderentur. Ceterum adtoniti ifta Suecorum pertinacia, fecum conftituebant, religionis Romanae Catholicae in Liuonia cultum publicum ac follemnem, quocumque etiam infano

pretio, redimere; veluti ceffione tituli Regii Sueciae, derelictione exfulum.

* Quem Auctor Anonymus Diarii, ad h. d. memorat, ab femetipfo perferiptum.

aliam, quae talis erat: *Quod ad religionem Catholicam, in Liuania Suecicae possessionis, adtinet, maneat in illo statu, quo fuit, viguitque toto tempore priorum induciarum, nec libertati conscientiarum vis inferatur, vel inquisitio fiat ob eandem religionem in aliquem, si pacate, et sine scandalo publico, vixerit.* Nostri formula hac non contenti, dixerunt, religionem in conscientiae secretum ea formula includi, quia excludat exercitium religionis Catholicae, adeoque vim illi fieri; vim etiam conscientiae Serenissimi Regis sui, qui vel titulo Regni Sueciae, in dies vitae concessio, cedere paratus sit, dummodo publicum Catholicae religionis exercitium, in Liuania, obtinere possit. Scripta itaque alia formula est, * et missa ad Suecos per Mediatorem. Interea nostri Electorales iterum vrserunt, ne circa Elbingam moueant amplius difficultatem, sed scripto priuato contenti sint. Electorales regerebant, pati se non posse, vt pactis Electoralibus, cum Polonia initis, vis inferatur: id quod occulte moliantur Sueci. Interim redibat Mediator, referens, Suecos in formula mentionem pactorum Stumdorfianorum omitti nolle. Vltima illa verba, *Si pacate et sine publico scandalo vixerint*, expungi quidem permittere: ceterum tamen nullis conuentibus vel conuenticulis, religionis Catholicae caussa factis, velle

* Ea neque ab Auctore Anonymo, neque in DIARIO SVECICO, edita est. In hoc quidem Legatus Gallus traditur adtulisse *schedulam religionis reformatam, sed verbis priori magis praeiudiciosis ac nociuis conceptam.*

** Neque illae his, quae manibus veris, Diariis inclusae sunt. Gallus Pacificator autem laudare eas, verbis amplissimis, atque iterum iterumque Suecis commendare. Inter haec eum comme-

morasse reperiio *Protocolum Stumdorfense typis impressum*, secundum quod formulae essent litteris consignatae: Suecos autem istud suspectae fidei arguisse. Vid. DIARIUM SVECIC. ad h. d. Equidem haud dubitauerim, *Protocolli Stumdorfensis* nomine indigitari CAR. OGERII laudatas Ephemerides, in iisque sigillatim *Iter Polonicum*: quo, pari industria elegantiaque, totum illud pactionis Stumdorfianae negotium perscriptum est. Atque

velle subscribere. Nostri: Si conuentus omnes prohibent, prohibent etiam exercitium. Sine hoc autem, quid, aut qualis erit libertas? quam tamen dare videntur, sed mere in speciem tantum.

Mediator iterum abiit ad Legationem Suecicam, aliquid adhuc pro religione conaturus. Reuersus dixit, insistere Suecos formulae vltimae. In apertum exercitium se consentire non posse, neque in conuenticula, religionis causa, habita. Grauem censuram a suis sibi expectandam, si in talia consentiant. Interim in hoc ipso Articulo religionis, plus re ipsa Catholicis, in Liuania, indultum iri, quam hic promittatur. Priuatas vtique actiones minime vlli inquisitioni fore obnoxias. Tandem Mediator ipse formulam proponebat: *Quod ad religionem Catholicam, eiusque exercitium, in Liuania Suecicae possessionis, adinet, nulla inquisitio in quempiam, nec libertati conscientiarum vis vlla inferetur.* Nostri loco, *conscientiarum*, poni volebant, *deuotionis*. Missae simul duae aliae formulae, non multum diuersae: ** sed eas omnes repudiarent Sueci: postulata enim eiusmodi instructioni suae aduersari, et vel a se concessa, tamen a Comitibus Suecicis reiectum iri: atque adeo sine ratificatione nulla fore. ***

D d 3

Die

Atque in hoc, de formula, *Religionis deuotionisque Catholicae*, vid. p. 370. Praeterea eiusdem pactionis narratio exstat, ab FOVLERO, qui Georgio Duglasso, Legato Britanno, ab epistolis fuit, sermone patrio concinnata, nigro cygno rarior, ideoque nostris scriptoribus prorsus ignota. Igitur titulum quidem lubet adscribere: History of the troubles of Suethland and Poland. — Relation of the treaty of pacification, between Po-

land and Suethen, concluded at Stumbsdorf, in 1635. — Brief commemoration of the life and death of Sir George Douglas, Knight, Lord Ambassador extraordinary from England, (Lond. 1636. f.) Ceterum Acta ipsa, ex tabulariis, necdum in lucem prolata sunt: vt proferantur, nos certe, cum peritis rerum harum aestimatoribus, vehementer optamus.

*** Conf. DIARIUM SUECIC. loc. comm.

Die IV — Adlatum est Extractum, ex Historia Leonis ab Hiffema (*Aitzema*) sub annis MDCXXXV. et sequ. vsque ad MDCXXXIX. Parte IV. fol. 17. et deinde fol. 185. In posteriore loco, adtestabatur Mediator illius tractatus Dn. Suecos promississe, homines Catholicos in Liuania, toto induciarum tempore, libertate conscientiarum, religionis, deuotionisque gauisuros, nullamque in eos inquisitionem, vel animaduersionem, eo nomine futuram. Subscripta fuit haec adtestatio a Legatis, Anglico, et Ordinum Foederatorum.

His perlectis, abiit Mediator Legatus ad Legatos Suecicos, qui hac die tardiuscule aduenere. * Ab illis rediens, de Duce Curlandiae iterum retulit, paratos esse Suecos, (id quod haecenus, propter nouas subinde ortas controuersias, dilatum sit,) mittere litteras per tubicinem, quibus mandabitur, vt Dux ille Rigam deducatur. Ex praesidiariis Brodnicensibus, iussu Regis Poloniae, per Iohannem Doenhofium, praefectum Stargardensem, primipilares et centuriones ad Suecos adducti erant. Sed hos Suecica Legatio recipere noluit, totum praesidium libertati restitui, et ad se remitti desiderans, et datae fidei Poloniam admonens. Responsum est, promissum esse illi praesidio liberum ad suos reditum. Sed ductorem eius praesidii non satisfacisse conditionibus. Aliam enim viam, quam quae praescripta ei fuerit, ingressum. In Ducalis Prussiae

* Conf. DIARIUM SVEGIC. ad h. d.

** Ea ab Guldenclauio perscripta, et ex pluribus huiusmodi aliis, quarum exempla in DIARIO SVEGICO ad h. d. legi possunt, delecta est, quae, ab Regni Thesaurario paullulum retractata, Polonis exhiberetur. Ita vero *Sueci*, inquit PYFENDORFIVS Commentar.

de rebus Caroli Gustavi, Lib. VII. §. 10. *quamquam aegre huc descenderent: tamen, quum dexteritate Gubernatoris et Consistorii ista eludi possent, ac Caesarei et Electorales inprimis hunc Articulum captarent, ad quem negotium allideretur, Sueci non amplius reniti poterant, quominus consentirent, vt Catholicis subditis*

Prussiae terris, non in Regiis, captos esse illos praefidiarios, et captos esse tum, quum in templorum ac subditorum Electoralium spoliationibus deprehenderentur.

Postea ad formulam, de religione Catholica, in Liuania, conservanda, denuo accessum est. Adlata enim alia erat a Suecis, ita sonans: ** *Quoad religionem Catholicam placuit, ut subditi et incolae, in Liuania, illi addicti tolerentur, et conscientia libera devotioni suae, sine inquisitione vel animadversione, priuatim vacent.* Nostri inter alia verbum, *tolerentur*, displicebat: quia precariam quodammodo libertatem sapere videretur. Mediator: Ea religio tolerari dicitur, quae primariae et dominanti contraria est. Tandem, paucissimis leuiter mutatis verbis, animi ad acceptandam hanc formulam inclinare videbantur. Magnus vero Regni Cancellarius aduersus totum hunc Articulum religionis, in Liuania, protestabatur, *** eo quod Episcopali munere suo obligatus sit, ad tuenda religionis iura, bona item et redditus Ecclesiae. Faciant, inquit, reliqui Dni Legati, collegae mei, quod ipsis hac in re visum fuerit: me protestante, id faciunt. Referendarius Regni formulam, de religione, adhuc talem concepit: *Quod ad religionem Catholicam, eiusque exercitium, in Liuania Sueciae possessionis, adtinet, omnes incolae Liuaniae subditi, illi religioni addicti, omni securitate gaudeant, ac conscientia libera, religione, deuotioneque sua,*

et incolis Liuaniae, si qui sint, libertas conscientiae cum priuato religionis exercitio, intra priuatos parietes, sine inquisitione aut animadversione, permessa sit; non autem aduenis, uti Poloni cupiebant. — Sueci autem, vocabulo subditorum et incolarum, satis sibi cauisse visi sunt, quod illi Catholici, qui subditi non sint, nulla quoque religionis libertate frui debeant:

ac per Gubernatores prohiberi queat, ne qui Catholici deinde irrepant, negata facultate praedia aut domos emendi.

*** Vid. Protestatio supremi Cancellarii Poloniae, et ad tractatum Oliuensem Legati, circa conclusionem Pacis de Liuania, ratione Ecclesiarum Ro. Cath. religionis, — ex Autographo edita in DOGIELIS Cod. Pol. Dipl. T. V. No. 255.

sua, domi sine inquisitione ac animaduersione, priuatim utantur. Simul et Suecicam, ad huuc modum, reformatam tradiderunt: *Quoad religionem Catholicam, conuentum est, vt subditi et omnes incolae, illam in Liuania profitentes, securi maneant, et conscientia libera domi, religione deuotioneque sua, sine inquisitione vel animaduersione, priuatim utantur.* Mediator quum a Suecis, quibus has formulas ostenderat, rediret: *Conueniemus, inquit, circa hunc de religione Articulum, modo de exsulibus Liuaniae Legatio Polonica nihil amplius moueat.* Referendarius, capta occasione, Dni Baronis Guldensternii,* Castellani Gedanensis, causam agebat. Sed ea res, in aliud tempus, dilata est.

Die v. — Legatus Mediator nomine Suecorum proposuit,** vt duo isti Articuli, primus de restitutione exsulum, et secundus de Elbinga, referuerentur ad finem tractatum. Deinde, vt Articuli, de quibus conuentum sit, in iustam formam redigantur. Magnus Cancellarius Regni: Concipiantur breuibus verbis isti Articuli: postea in

* Cuius auita bona, in Hallandia, Sueci iam olim, quum Sigismundi III. Regis partes esset sequutus, fisco adiudicauerant. Erat autem Sigismundus L.B. Guldensternius *origine Suecus*, vt OGERIUS p. 328. ait, *incolatu Polonus*: Castellanus Gedanensis, Regiae Oeconomiae Mariaeburgensis Administrator, Praefectus Stumensis. Lutheranis in Colloquio, quod vocant, Caritatiuo Thorunii praefedit, auspiciis Regiis, atque ab Georgio Ossolinfcio, Magno Regni Cancellario, viro summo et eloquentissimo, aliquando vna cum Iohanne et Boguslao Comitibus Lesciniis enixe est commendatus, qui, de pace componenda, ad Suecos mitteretur. Vid. PASTORII Hist. Poloniae Plen.

P. I. p. 269. Vir eximius, multis magnisque virtutibus praelustris. Celebratus est ab CONR. THAMNITIO: item saepius a PASTORIO, praesertim in libro eo, cui, ex ipsius vocabulo, nomen fecit *Stella Aurea*. Inde quaedam depromsi infra, Obseru. xviii.

** Iplis Suecis, in eo conuentu, proposuerat pertractanda capita quaedam, quae ad Liuiam spectarent: 1) De Comitum Donauiorum satisfactione: 2) de pharo Piltenli: 3) de commerciis: 4) de depositis: 5) de debitis: 6) de subditis fugitiuis. Sed vero horum nihil nunc expeditum. Actum est praecipue super capitibus iis, de quibus conuenisset, in formam redigendis. Eorum titulos ac velut

ea in iustam et sollemnem formam poterunt dilatari. Praelecti itaque sunt Articuli aliquot: 1) De religione in Liuania: 2) De Duce Curlandiae: 3) Euacuatio Mariaeburgi: 4) Restitutio Koenigsmarkii: 5) Cessio Liuaniae: 6) Cessio iuris in regnum Sueciae: 7) De exulibus Liuaniae, vt fileatur a Polonis: 8) Vicissim vt a Suecis fileatur, de satisfatione pecuniaria. Hos Articulos Mediator detulit ad Legationem Suecicam.

Die VI. — Mediator nomine Suecorum suadebat, vt vnus ex vtriusque partis Legatis, ad concipiendos formandosque Articulos, designaretur. * De eo quum non statim inter partes conueniret, agi iterum coepit de titulo Regni Sueciae: quo vt Serenissimus Rex noster, quam diu superstes fuerit, ad alios Principes vtatur, consentire Suecos dixit Mediator; sed, ad Suecos scribens, eo vt abstineat, velle. Nostri consulendum super ea re Regem suum responderunt. Circa dimissionem deinde Ducis Curlandiae, consentiebant Sueci, in concepta sua formula, ** vt is Rigam deducatur,

simul

lut fastigia, PASTORIVS indicauit: enarratio autem diligentior inest DIARIO SVETICO ad h. d. Sigillatim de Duce Curlandiae conf. DIARIUM CVRON. ad e. d.

* Immo Sueci capita ea, quae, a Polonis in scripturam relata, Mediator superiore die ipsis adtulerat, ei iam aliquantum retractata reddiderant, nunc vt iisdem referret, pacis legibus includenda. De quo vid. DIARIUM SVETICVM ad h. d. Ac primum quidem titulo et insignibus Sueciae Regis, vt Rex Poloniae in litteris, ad Regem Sueciae scribendis, aliisque diplomatibus ac scriptis, quae Regnum Sueciae, eiusque ministros ac subditos concernunt, abstineret, id omnino Polonos Oratores abnuisse, ex eodem

DIARIO comperi. Pacificatorem sane traditum est ita diserte dixisse: *Titulo, etiam quoad Sueciam, Regem Poloniae uti velle.* Inter haec disceptatum etiam super ipsa formula renunciationis: in qua ferre Poloni illud, *iure praetense*, haudquaquam possent. Quam controuersiam, iterum atque iterum ventilatam, nec PVFENDORFIVS Commentar. de rebus Caroli Gustavi, Lib. VII. §. II. tacitus praetermisit. *Super ipsa quoque forma renunciationis*, inquit, *aliquot per dies acriter disputatum, Polonis subinde rupturam minantibus, dum eam his verbis exprimendam contendunt, „iure; iure „praetense; praetensione; concessione et „translatione iuris in Regem Sueciae.*

** Vid. in DIARIO SVETICO. l. c.

E e

simul atque tubicen Naruam peruenerit. Konigsmarkium autem post octiduum, a concluso tractatu, volebant dimitti. Deinde reuersales etiam a Duce requirebant, de non vindicando. Vbi circa formulam reuersalium disceptatum est, Cancellarius Curlandiae petebat, vt ea formula a nostris, non a Suecis, conciperetur. Tercio, circa Ducis Curlandiae mobilia mouebatur difficultas. Neque enim volebant se Sueci obstringere, ad reddenda ea, quae in ipsius occupationis Mitauensis impetu essent ablata: sed, vt in Inuentario reperta et obsignata bona Duci restituantur, consentiebant. Quarto, volebant Sueci, vt tractatum pacis Rex Poloniae et Senatores prius ratihabere, antequam ipsi loca occupata reddant. Nostri imparitatem obiciebant: quod Suecica ratihabitio, eodem tempore, esset pariter reddenda. Id quod propter locorum distantiam non possit. Sueci praeterea ratificationem Polonicam in Comitibus faciendam, in formula sua * posuerant. Nostri regerebant, faciendam illam in Conuocatione a Commissariis, in id Comitiali auctoritate designatis. In Articulo satisfactionis addiderant Sueci,

* Vid. Acta Pacific. No. L. §. 58. Verum hoc loco iuuat ea, quae in eandem sententiam DIARIUM SUEVICUM ad h. d. habet, adicere: *Legatio Suetica promittit, seseque obligat, ab ipsa subscriptione moderni Tractatus, in manus Dni Mediatoris tradita ratificatione Regis, et Senatorum a Latere asscuratione, de subsecutura in proximis Comitibus, sine mora indicendis, Reipublicae ratificatione, mox excessurum praesidium Sueticum Mariaeburgo, reliquisque locis Prussiae rel. Neque enim Sueci securitati suae satis prospectum rebantur, nisi accepta ratihabitione Comitiali: propterea quod in Comitibus possent ea omnia rescindi, quae a*

Rege et Commissariis transacta et signata essent. Quam quidem rationem, olim in Stumdorfiano conuentu vsurpatam, Poloni iam tum contuderant, validis argumentis: Procuratorio Ordinum, exemplis priorum temporum, prisca fide Polona. *Respondebant Poloni, inquit OGERIUS loc. comm. pag. 351. istud timeri non debere, nec fieri posse, vt in dieta rescinderetur hic tractatus, (Stumdorfianus) et quaecumque a Commissariis gesta essent, ob eam rationem, quod illorum potestas atque auctoritas in speciali lege fundata esset, per quam cauebatur, ratum habitum iri a dieta, quidquid ab illis gestum et tractatum esset. — Alteram rationem*

Sueci, Poloniam auctoritatem et fidem, apud ciuitatem Gedanensem, interposituram, ad impetrandam ibi summam quadraginta mille Imperialium. Nostri a mercatoribus priuatis, citra fidei Polonicae interpositionem, summam istam quaerendam dicebant. Non enim, nisi hoc, promississe se, quod non impediri velint, potius vero suadendo adducere velint mercatores, vt dent mutuo hanc pecuniam, sub cautione Suecica. Inter haec Legatis oblatum est a Cancellario Curlandiae, Dno Felkersamio, contractus quidam, olim inter Suecos et Curlandiae Ducem initus, de limitibus, quales esse debuerint per inducias sexennales: * his enim finitis, contractus ille quoque debuit cessare. Disceptatio igitur acris iterum fuit, de finibus Liuoniae Suecicae.

Mediator, quum difficultates ad Suecos detulisset, ad aliquas adtulit responsum. ** Bona inuentata et sigillata vt restituantur Duci. In Articulo religionis, in Liuonia, volunt Sueci voculam *Aduenis* omitti. *** Ratificationem Regis Poloniae volunt tradi in manus Mediatoris. Ad Mariaeburgi restitutionem poscunt

E e 2

octiduum

tionem ab exemplis petebant Commissarii Poloni: nimirum, in ultimis induciis, quas cum Suecis pepigerant, Suecos illis reddidisse quaedam etiam loca, non expectata nec petita ratihabitione Comitiorum Poloniae. — Nullam denique, ab omni aeuo, perfidiae notam Polonis obiici posse. Ad extremum tamen Vladislaus Rex Suecis non nihil concesserat. Conf. PVFENDORF. Rer. Suecic. Lib. VII. §. 135. Eo acrius illi nunc quoque talibus desideriis instabant.

* Secundum ea pacta, Tabella siue delineatio limitum Liuoniae, inter Ducem Curlandiae et Suecos, iuxta iudicias sexennales, die VII Iunii, An. MDCXXX

confecta est, quam DIARIUM SUECICVM memorat. Iam vero Sueci adquietescere se respondebant limitibus, per pacta Stundorfiensia, et illarum induciarum tempore possessis: propter iniectas a Cancellario Curlandiae tricas, tractatum non esse retardandum. Esse speciosum nihil, quod postuletur: nihil utilitatis ipsi Duci accessurum: innumeras vero lites inde orituras in futurum, rel. Ceterum res curatori disquisitioni in crastinum seposita.

** Conf. DIARIUM SUECIC. l. c.

*** Conf. PVFENDORF. de rebus Caroli Gustavi, Lib. VII. §. 10. Verba paullo superius exscripti, p. 214. not. **

ocriduum, a subscripto tractatu. Ad Bausci redditionem tres festimanas requirunt. De limitibus responsum in crastinum pollicentur. Pro Patkelo quodam * nostri intercesserant: sed responsum a Suecis, quum is Suecicas partes sequutus sit, non esse, cur opem Polonicam inuocet: reddere ipsum se ita magis suspectum. Titulum Liuoniae Australis non abnuunt Sueci.

Die VII. — Circa examen Articulorum, ** de quibus conuenerat, iterum agi coepit. In Articulo religionis in Liuonia, Sueci adposuerant, *Domi*. *** Quod in nostra formula omissum, et tali modo a Legato Mediatore subsignatum erat. Consensere tamen nostri, ut adponatur vox ista: dummodo in resignatione Regni Suecici permittant Sueci, ut ponatur, *Iuri*. Hoc enim vocabulum omitti voluere Sueci, et ipsi *praetensioni*, vel *iuri praetenso*, substituerant. Nostri consensere denique, ut ponatur utrumque, *iuri et praetensioni*, vel *praetensionibus*; vel ut ponatur, *Iuri, quod Serenissimo Regi competit, et competere potest*. Sed omnia haec displicuere

* De eo nihil apud rerum harum scriptores. Neque causam illius expiscari licuit. Si quis est coniecturae locus, patrem fuisse putem Ioh. Reinoldi Patkuli, bello Liunico, quod cum Carolo XII. Rege Suecorum gestum est, per secunda, per aduersa clari. Certe tali suspicioni, praeter alia, adprime temporis ratio respondet.

** Conf. DIARIUM SUECIC. ad h. d. — Auctor Anonymus, ab quo Acta Diurna Polonice scripta sunt, antequam super eo examine Articulorum exponit, rem refert, in se quidem leuem, sed nec silentio tamen, vel propterea quod eam talis et tantus scriptor commemorat, praeteruehendam. Nimirum, Legatos Polonos in peristilio coenobii Oliuensis, e longinquo, conspexisse Le-

gatos Suecos, atque capite detecto, pro sua elegantia, salutasse: hos enimvero ad eorum adspexit velut obriguisset: e vestigio tamen, per scriptorem epistolarum, verbis honorificis excusasse denegatum tamquam ignotis humanitatis officium. Ea cum excusatione Polonos parum calculum posuisse, professos duntaxat, neque ipsos e tam longo intervallo, quinam essent, satis cognouisse. — Atque haec in memoriam nobis reuocant istas Suecorum Polonorumque, in conficiendis induciis sexennibus, difficiles salutationes, de quibus OGERIVS loc. comm. pag. 224. lepide exponit: item illas, in conuentu Stumdorfenfi, p. 268.

*** DIARIUM SUECIC. ad diem praec. — *Articulus de religione, in Liuonia, nudius tertius complanatus iam fuit secundum*

displicuere Suecis. De Koenigsmarkio illatum postulatam, vt Minda Gedanum iam nunc statim deducatur: sed id S. Regiae Maiestatis gratiae committi volebant nostri. De Mariaeburgo confirmata, quae antehac constituta erant. De Liuoniae titulo, Duci Curlandiae antehac vsitato, sermo fuit: * sed res definiri iam non potuit.

Die VIII. — Disceptatum adhuc de resignatione Regni Sueciae: An ponendum ibi, *iuri*, an *praetension*? Prius recusabant Sueci, alterum nostri. Quum parum proficeretur contentionibus, tandem Mediator postulabat, vt Articulus iste differatur ad finem tractatum: interim de verbis adcommodatis cogitabitur vtrunque. Nihilominus tamen ad Suecos abiit, tentaturus, num recipere vellent, *Iuri haecenus disceptato*. Sueci, abnuentes hoc, mittebant formulam, his verbis: *Iuri omni haecenus praetensio, et armis disceptato*. ** Tandem nostri, qui cum Rege iam dudum ea de re contulerant, Eiusque Maiestatis mentem perceperant, pa-

E e 3

cis

secundum formam, qua fuit ab altera parte conceptus, ab ipso Dno Mediatore allatus, et a nostrorum Dni. Legatorum Excellentissimis complacitus: in charta autem hesternae ommissa deprehenditur particula Domi, ante voces, sine inquisitione, inserta.

* Iam primum super formula ipsius cessionis Liuoniae concinnanda actum: cuius aliae atque aliae descriptiones, in DIARIO SVETICO ad h. d. leguntur. Titulus autem Liuoniae vt Ioh. Casimiro Regi intemeratus conseruaretur, facile ab Suecis impetratum est. E contrario Duci Curlandiae eundem abnuiebant: quamquam inde ab origine Ducatus inualuerat, vt in *Liuonia Curlandiae et Sengaliae Duces* nuncuparentur, non solum, quod Liuoniae pars Curlandia fuisset, verum etiam ipse Ducatus, ad exemplum

Ducatus in Prussia, institutus. Ita enim Sigismundus Augustus, Poloniae Rex, in pactis Vlnensibus, loc. comm. Porro Illustri Domino Magistro Liuoniae, inquit, cum ad Equestris Ordinis consilium et Nostram approbationem statum mutauerit, — Ducalem titulum, ad instar Illustris Domini Ducis in Prussia, cum omni dignitate, insignibus, et privilegiis Ducalibus tribuimus. Adhaec talis titulus Ducis Curlandiae neque ab Gustavo M. Rege Sueciae, neque ab Christina Regina, fuerat denegatus. Quapropter Poloni ne immutari quidem in eo quidquam volebant. Ceterum de finibus Liuoniae, tum quoque disceptatis, vid. DIARIUM CVRON. ad h. d.

** In DIARIO SVETICO ad h. d. res paullo diligentius enarrata est, formulaeque

cis promouendae caussa consensere, ut ponatur: *Renunciat omnibus praetensionibus.* Etsi, inquiunt, Serenissimi Regis nostri ad Regnum Sueciae liquidissimum ius sit, non mera praetensio: tamen, ut tanto magis Eiusdem Maiestatis aequanimitas innotescat et pacis studium, declarat illa, se contentam fore, ut ponatur: *Renunciat omnibus praetensionibus:* sed hac tamen lege et spe, ut vicissim Sueci, in Elbingensi negotio, et aliis, tanto minus moueant difficultatis. Quum retulisset hoc Suecis Legatis Mediator, responsum adtulit, acceptam esse ipsis hanc declarationem, * ac velle eam inferi Articulo.

Die ix. — Iterum de ratihabitione disceptatum est. Quam primum quidem a Commissione, quae ad id per Comitata designata fit,

mulaeque, quas, ut Penelope telam, identidem retexebant, curatius adscriptae. Igitur haud superuacaneum fuerit, inde praecipua verba hoc loco addere. — In renunciatione Regni Sueciae Dni Commissarii Legati Polonici his verbis uti volunt: „1) Omni iuri, quod competit, vel „competere potest: 2) Iuri et praetensionibus: 3) Iuri, quod habet, aut praetendit: „4) Omni iuri et praetensioni: 5) Iuri „hactenus disceptato.„ Dni Sueci vero, ita ut ponatur, instant. — „Renunciat „iuri praetenso in Sueciam: aut, Renun- „ciat iuri, quod praetendit: aut, Renun- „ciat iuri, quod praetendere potest.“ Post longas disceptationes, tandem ab Thesaurario Regni Suecani propositum: Si Dns Mediator per schedulam, Reuersalium vim habentem, attestari velit, quod disceptatum et praetensum tantum de parte Regis Poloniae, non vero nostrae, intelligendum esset, tum poni posse ista verba, nempe: „Renunciat omni iuri hactenus praetenso, et armis disceptato.„ Qua de re pacis sequester nihil se, incon-

sultis Polonis, posse decernere respondit.

* Initio quidem Suecis, vel ab Akakia Gallo, vel ab Rautensteinio, Neoburgico Legato, subministrata dubitatio, ne omissa vox, iuri, iis aliquando fraudi esset: quasi nuncium Poloni praetensionibus quidem, non iuri misissent. Itaque isti incerti, paullulum animi pendebant. Sed re curatius pensitata, quum ex vano haustam esse sollicitudinem intelligerent, (quid enim iuris, ut ait Lumbranus, possit sibi reseruare, qui omni praetensioni renunciet, sub qua ius comprehendatur?) ea in verba, omnibus praetensionibus, consensere. Secundum haec formula renunciationis ab Suecis perscripta est, in hunc modum: *Serenissimus ac Potentissimus Rex Poloniae, Dnus Ioannes Casimirus, pro se, et heredibus, et posteris suis renunciat omnibus praetensionibus in Regnum Sueciae, Magnum Principatum Finlandiae, et ceteras annexas prouincias, nec non bona auita in Regno Sueciae, dictis prouinciis sita: et abstinet posthac titulis et insignibus Regis Regnique Sueciae,*

ta sit, sed postea ab ipsis iterum Comitibus, fieri volebant Sueci.* Nostri Commissionem istam viam et auctoritatem Comitiorum habere respondebant. In renunciatione iuris et tituli Suecici, *** posuerant nostri, *solo pacis amore*. Id Sueci omittendum perhibebant. De titulo Ducis Curlandiae iterum disceptatum, an in eo ponendum, more hactenus solito, in Liuania? Nostri nihil ex titulo Ducis immutandum esse pertendebant. Dari Electori titulum Ducis in Prussia, etsi Regalem Prussiam is non habeat. Magistrum Liuaniae, Ketlerum, tradidisse Liuiam in obsequium Poloniae: ideo illi relictum hunc honorem, ut se diceret Ducem in Liuania. Porro, quum pars Liuaniae relinquatur Poloniae, saltem eius ratione Duci Curlandiae hunc titulum non debere negari.*** Me-

diator:

ciae, in litteris ad Regem Sueciae scribendis, aliisque diplomatibus ac scriptis, quae Regnum Sueciae, eiusque Ministros ac subditos concernent. Ad alias vero Potestates, quoad vixerit, utatur, sine ullo plenariae renunciationis in Sueciam praepiudicio. Sed vero in ea Polonis, ut alia quaedam, ita illud imprimis, Abstinet, durius quam pro dignitate Regis sui, fuisse visum, Auctor Anonymus tradidit: ideoque ab iis alia formula emollicitum. Conf. DIARIUM SVETIC. loc. comm.

* Conf. DIARIUM SVETIC. ad. h. d.

** Secundum novam formulam, quam hoc ipso die Pacificatori tradiderant, exhibendam Suecis. Et iuvat hanc quoque, ex DIARIO SVETICO ad h. d. depromptam, subicere. *Serenissimus ac Potentissimus Princeps ac Dominus, Dns Ioannes Casimirus Rex Poloniae, pro se et heredibus, et posteris suis solenniter, solo amore pacis, ex nunc et in perpetuum renunciat omnibus praetensionibus in Regnum Sueciae et Magnum Principatum Finlandiae, et ceteras subditas provincias,*

nec non in bona duita, in Regno Sueciae dictisque provinciis sita. Utatur tamen titulis integris Regis Sueciae, et insignibus Regni Sueciae, quoad viuet, ad omnes Principes, Status et priuatos extra Sueciam, sine ullo plenariae supradictae Renunciationis praepiudicio: inter Serenissimos vero Poloniae et Sueciae Reges modus hactenus ab utrinque circa titulos et insignia obseruatus seruabitur. Qua in formula Sueci, praeter illa, solo amore pacis, ne hoc quidem praetensionibus, sed tantum praetensionem, volebant ferre. Praeterea istas, quas vocant, Etceterationes, huc usque usitatas, initio quidem penitus abnuebant, rati ius fasque esse, ut Poloniae Rex Regem Suecum vniuerso titulo cohonestaret, quippe facta iurium ac praetensionum in Regnum Sueciae renunciatione. Reponebant Poloni, Regem suum sese quidem istis abdicasse, non item titulis et insignibus Sueciae Regis. Tandem Sueci et in Etceterationes illas consentire. Vid. DIARIUM SVETIC. l. c.

*** Ex hac ipsa ratione Sueci, si Du-

diator: Si essem Suecus, permetterem, vt Dux Curlandiae se diceret Ducem in Liuania. Id enim tacite innueret, Curlandiam pertinere ad Liuiam. Sed vtrunque non video caussam esse, cur super hac re multum contendatur. * Ceterum, quum is postulata nostrorum ad Suecos detulisset, rediens non sine gaudio dixit: Quod felix et faustum sit! Consensere in omnia Sueci. Nostri itaque nouem Articulis subscribere nomina sua: Sueci sex, quia ceteri tam cito describi non potuerunt.

Die x. — Dum iret Oliuam Palatinus Posnaniensis, Referendario Regni comitatus: obuam nobis factus est Dnus *Luciani*, Belga natione, Minister et Secretarius Regis Hispaniae. Is litteras ad S. Regiam Maiestatem, ad Dnum Mediatorem, et ad Legationem tum Polonicam, tum Suecicam, habebat, quibus Hispanicus Legatus, Dnus *de Fuentes*, petebat, vt in omnibus, quae Secretarius iste propositurus esset, plena ei fides adhiberetur. Litterae ad Legationem Polonicam, lingua Hispanica scriptae, ** erant hae:

Illustrissimos y Excellentissimos,

Si bien por lo que escrivo a S. M. quedaran Vestras Excell. con entera noticia de lo que he contribuido de mi parte en virtud de

ci Curlandiae titulus is concederetur, verbis in *Liuania* addi volebant *Polonica*. Quod si Polonis displiceret, *Guldenclaius Suetica* adiciendum proponebat. Ad extremum Sueci Polonis adfensi sunt, vt priscus titulus retineretur. Conf. DIARIUM SUEVICVM ad h. d.

* Praeterea apud Auctorem Anonymum, et in DIARIO SUEVICO, hoc die etiam alia inter pacificantes actitata

reperio: velut, de liberatione et cautione Koenigsmarkii. Ad negotia ea promouenda plurimum valebat propior spes pacis, inter Danos Suecosque, quam e Dania adlatam Lumbranus tum Polonis retulerat. Neque Elector Brandenburgicus pacem Polonam nunc quidem vilo modo amplius extrahendam censebat. De quo PVFENDORFIVS Rer. Brandenburg. Lib. VIII. §. 74. ait: *Accedebat mox alia*

de lo ajustado entre las dos coronas en los Pirineos, y del motivo, que me obliga a que passe allà por la posta Sebastian de Lutiani, del consejo del Rey mi Señor y Su Secretario; no obstante el conocimiento de lo que Vras Excell. representan, y de l'interesse que tiénen en el buen exito de un tan gran negocio, me obliga a satisfazer con estos renglones a demostracion tan devida para supplicar les juntamente, que no solo den entero credito a lo que el dicho Secretario les dixere, pero que faciliten con su autoridad lo que el propusiere, en orden a establecer un negocio, que tanto conviene, y en que con tanto gusto hà obrado el Rey mi Señor el empleo de Medianero. T si Vras Exc. me diéran muestras de su servicio, satisfaran a la verdad, con que me offrezco a el, y con que executarè sus ordenes.

Guarde Dios a Vras Exc. como deseo

De Vestras Excell.

Vienna a 4 de Marzo
de 1660.

obseruand. Seruitore
Marqu. de las Fuentes.

In

alia festinandi causa, quod Daniae Rex Electori significasset, se circa pacem suam cudendam occupari, ac ut Elector ad eum congressum, si videatur, legatos mittat. Unde non videbat Elector, quare pacem, vel horam, remorari debeat, quae iam Olinae ad umbilicum perducta erat.

** Operae pretium duxi, earum versionem Latinam subiicere.

„Illustissimi atque Excellentissimi,
„Quamquam ex iis, quae ad S. Maieftatem perferipfi, facile cognoscetis tum „omne illud, quod pro virili egi secundum ea, de quibus inter vtrumque Regnum conuenit in tractatibus Pyrenaeis; tum rationem, qua ego motus ad „Vos citatis equis aduehendum curauim „Sebastianum Luciani, Regis Domini mei
Ff „Con-

In sessione deliberatum obiter, quomodo suscipiendus sit iste Secretarius Hispaniarum Regis: * simul relatum, Suecos adhuc dubitare, an Mediationem Hispanicam recipere debeant, quum ea de re instructionem non habeant de suis. Polonicam Legationem habere Regem praesentem, quem consulere possint; se non item. Deinde obiciebatur quoque, ipsius Dni Marchionis *de Fuentes* procuratorias a Rege Hispaniae non monstratas, adeoque dubium adhuc esse, an ille subdelegatum ad huius pacis Mediationem substituere, et pari auctoritate instruere possit. Postea Legatus Mediator retulit, in Articulis, de quibus convenisset, levia quaedam mutata velle Suecicam Legationem. ** In quae non difficulter nostri consensere. Accessum deinde est ad alia, inprimis ad Articulos de diplomatum et Archiuorum restitutione; item de obligationibus et recognitionibus reddendis; item de iudiciis et decretis. Examinata quoque formula Reuersalium Ducis Curlandiae, in qua pauca immutare visum: ut inter alia titulus Ducissae. Quum enim scripssissent Sueci, *Celsissimae*, nostri et Electorales *Serenissimae* substituerunt.

Die

„Consiliarium, et epistolarum scriptorem:
„tamen, haud ignarus, quam Vos, Viri
„Excellentissimi, personam sustineatis, et
„quantum Vobis curae cordique sit felix
„tantae rei exitus, id mihi datum negotii
„arbitratus sum, ut litteris hisce meo officio
„satisfaciam. Itaque oro Vos omnes,
„atque obtestor, ut non modo fidem habeatis
„illis, quae hic, quem dixi, epistolarum scriptor
„relaturus est, verum etiam Vestra auctoritate
„promoveatis ab ipso proposita consilio eo, ut tam
„salutare negotium, in quo partes Pacificatoris
„Rex, Dominus meus, summo studio suscepit,
„expediatur. Et si, quae ab me

„expectetis officia, velitis significare, saltem
„ne explebitis summum desiderium id, quo me
„ad illa paratum profiteor, et iussa capeffam.
„Deus Vos, Viri Excellentissimi, tueatur! Id quod
„voueo, rel.

* PUFENDORF. loc. comm. p. 526. *Gedanum tunc veniebat Sebastianus Lucianus, Oratori Hispanico Comiti Fontano a Secretis, conciliandae paci operam offerens. De quo admittendo Sueci mandatum se habere negabant, Polonis tacite ad stipulantibus: etsi Caesarei dicerent, eum non sequestris sibi munus deponere, sed ut Lumbrano tantum succenturiatus sit; ac, ea re-*

Die XI. — Legatus Mediator summae, a Dantiscanis impetrandae, fecit iterum mentionem. Nostri operam seriam denuo promittebant, sed nullam fidei interpositionem. Mediator expediens proponebat, vt Sueci tormenta sua oppignorent. Nostri: Fiat, dummodo non alia, quam sua. Mediator: Ponatur in Articulo de tormentis: „Sueci accipiant tormenta, ab ipsis in Poloniam, et ei adnexas prouincias, inuecta.„ Ita praecidetur omnis caussa litium. Idem Mediator, maturandorum tractatum caussa, varia expedientia proponebat: inter alia hoc, ut ipse ex utriusque partis Proiecto Articulum concipiat, quem utrique deinde parti det examinandum. Sic facilius inter partes conuenturum. Circa bibliothecam Regiam addebat Mediator, velle quidem illam restituere Suecos, sed iustum temporis spatium designandum esse redditioni. Neque enim adeo cito rem hanc curari posse, quum variis ex locis colligendi sint illi libri.

Mediator quum abiisset, Magnus Cancellarius Regni de armistitio mentionem iniecit; item de certo tempore determinando, intra quod tractatus absolui debeant: denique maturationem tra-

F f 2

ctatum

eo recepto, Gallum se quoque sequestrem admissuros. Sed quia Hispani operam nemo expetebat, ea ipsa festinandi caussa erat, quo iste excluderetur: quem Poloni a Caesare subornatum credebant ad pacem magis impediendam, quam promouendam. Culpa tamen eius non admissi in Suecos coniciebatur, qui defectum mandati excusarant. Mordebat etiam Polonos, quod Hispanicus Legatus Ministrum suum a se tantum, non a Rege Hispaniae, fiduciaris litteris instructum miserat. Id quod tamen factum erat, vt salua existimatione Gallo cedere posset. Quippe iis temporibus summa inter Hispaniae Galliae-

que Reges, super praecedentia, aemulatio feruebat. Ceterum Polonos Legatos de admittendo Hispano etiam, praeter causas commemoratas, ideo haesitasse testatur Auctor Anonymus, quod secundum Constitutionem An. MDCLVIII Comitalem, iis pacem expedire, conciliatore ac parario tantum Gallo, permillum sit.

*** In Articulo, de cessione Liouoniae, qui est in Formula Pacis Olinensis quartus, verbis, vt et partes Cisdunanas, Sueci addendum omnes contendebant. In Articulo, de Liouia Australi, qui est quintus commemoratae Formulae, id ipsum Australis adiciendum postulabant.*

ctatum vrgebat, quia Suae Regiae Maiestates festinent abire; tractatum tamen causa, quinque dies adhuc morari cogitent, persuasae a Senatoribus. Dandum hoc Suis Maiestatibus, ut pacem hanc confectam secum auferant. Foederati inconsultum esse dicebant, ut se Legationes patiantur, intra certum tempus, coarctari. * Murationem negotii totius non ex unius partis, sed vtriusque arbitrio pendere. Tempus, quod determinationi finiendi tractatus impendere volunt, impendendum potius ipsi tractationi. Suecos mediationem Hispanicam abuisse, quae alias ad rem accelerandam multum profuisset. Sic enim non necesse fuisse Caesareae Legationi secedere, quoties Gallicus Mediator veniret: quae res multum moretur consultationes. Nec de armistitio adeo laborandum, quum intra paucos dies speretur finis tractatum. Induciis enim potitos Suecos tanto difficiliore conditiones postulatu- ros. Interim Elbingae, de commeatu, prospecturos; militem in Pomeraniam, et aduersus Danum missuros. Se, Ministros Principum Foederatorum, paci nullos velle obices ponere. Quidquid salua dignitate et securitate Dominorum, saluis item pactis, cum Regno Poloniae initis, facere possint, lubenter conferre. Garantiae Articulum esse praecipuum eorum, qui Foederatos tangunt. Hunc ante omnia adgrediendum. Nostri: Nos Dnum

Luciani

* PVFENDORFIUS loc. comm. Quum etiam sub finem tractatum Ioannes Casimirus Gedano discedere pararet, Caesareis rogantibus ad finem manere decrevit: postulans tamen, ut certa dies conclusioni diceretur, et induciae interim essent, quo sementis ab agrestibus, in Borussia, tuto fieri possit. Quorum utrumque Foederati recusabant velut noxium,

ne Sueci interim annonam intra vrbes conueherent. Vnde Poloni hoc postulato omisso promittebant, se minutis sepositis, cum Suecis, decisuros, si pax hisce cordi sit.

** Anna Maria Princeps Radziuilia, Ianussii Radziuillii Ducis vnica filia, et heres: cuius bona, per istius belli tempestates, Militia Polona occupauerat. Eorum

Luciani lubenter admittemus. Sueci faciant pro lubitu suo. Nobis propositum est nihil omittere, quod ad maturandos hos tractatus faciat. Vellemus enim Suis Maiestatibus hoc solatium et hanc gloriam conciliare, vt, ipsis praesentibus, pacis felicitas subditis earum illucescat. Vt compendium fiat tractatum, primus Articulus amicitiae, *Sit pax perpetua* etc. possit et nobis et Foederatis seruire, ne alium concinent separatim. Foederati separatim pro se Articulum malebant: Melius est, inquiebant, tautologiam committere, quam aliquid, quod necessariam aut vtile esse possit, omittere.

Actum postea de Principis Radziuilliae ** bonis. In Articulo enim positum erat: *Bona indilate restituantur*. Et id vrgebant Electorales. Nostri: Nec ipsi Sueci hoc postulant: quomodo coram nostris popularibus excusabiles essemus, si plus daremus, quam Sueci postulant a nobis? Princeps Radziuillia habet pro se Constitutiones duas, *** quae satis illi cauent. Electorales Articulum istum ita concipi petebant, vt contenti esse possint. Simul etiam tradiderunt duos Articulos, a se conceptos: 1) De depositis, vt, quae Fisco non adiudicata, et extradita sunt, reddantur: 2) De commerciis, vt eo loco maneant, quo ante bellum fuerunt. Suecica quoque Legatio porrexit per Mediatorem Articulum, ****

F f 3

quo

rum restitutionem his tractatibus et aliquoties ante postulauerant Brandeburgici, et nunc maxime vrgebant. Sueci autem, in Formula Pacis proposita, Art. xxxix. paullo moderatius cupiebant haberi tantum rationem Illustrissimae Principis, *in adeundis hereditatibus, et bonis paternis, ac integrā materna dote, aliisque emolumentis, quae ipsi tum legibus moribusque gentis competere, tum solatio pa-*

rentibus orbae, et sub tutela viuentis Virginis esse possint. Vid. Acta Pacific. p. 123.

*** Conf. supra p. 134.

**** De eo actitatum iam esse superiore die, ex DIAR. SVECICO satis constat: in quo ipsa etiam Formula legi potest. Reuersalium autem, quas PASTORIUS post paullo memorat, exemplum e Codice Zalusciano descriptum exhibui, in Actis Pacific. No. LV.

quo Rex et Regnum Sueciae obligant se, quod nullum ius aut praetensionem, in Ducatus Curlandiae et Semigalliae, et Districtum Piltensem, habebunt. Reuersales quoque Ducis Curlandiae dederunt paullum immutatas, et voluntati nostrorum magis conformes.

Die XII. — Articuli de iudiciis, debitis, depositis, examinati et correcti. *

Die XIII. — Artículo, de debitis, subscripsi nomen meum, quum Dn. Capitaneus Bidgossienfis abesset; Artículo item de depositis. Actum deinde de tormentis. **

Die XIV. — Legatus Mediator adtulit a Suecis nouum Instrumentum plenipotentiae, *** subscriptum a Serenissima Hedwig Eleonora, Regina Sueciae, et a duodecim praecipuis Regni Sueciae

* De his Articulis, toties disceptatis retractatisque, copiosius expositum est in DIARIO SUECICO, ad d. XI et XII Aprilis. Praeterea id inprimis memorabile, quod ad h. d. traditur de Belgica Mediatione. Nimirum Suecos, quum amicitiam studiumque Ordinum Foederati Belgii multum profuturum animaduertissent componendo praesertim religionis negotio in Liuania, Prussia ac Polonia, Honertum, Legatum Belgam, humanissimis verbis inuitasse, vt conciliandae maturandaeque paci sociam operam conferret. Sed hanc ab ipso denegatam nunc quidem esse tamquam superuacaneam, pace iam paene confecta. — De rebus Curonicis vid. DIARIUM CVRON. ad h. d.

** Super his longa atque acris disceptatio orta, Polonis cuncta ablata, etiam in Sueciam auecta, aut aliis vñbus adcommodata, repositentibus: quum initio

Sueci illis non nisi ea, quae Elbingae adseruarentur, restituere vellent. Tandem ne quid humanitatis in se paterentur desiderari, praeter haec, duodecim alia sese pace expedita Polonis dono daturus spondebant, hac lege, vt studio eorum atque commendatione, a Dantiscanis mercatoribus, mutuam pecuniam acciperent, ab Rege Regnoque Sueciae reddendam. Id quod promississe Polonos, Auctor Anonymus testatur. Apud eundem inuenio, actum diu multumque esse de commerciis et teloneis, de privilegiis Rigensium, inprimisque de iurisdictione, in causis commerciorum, ex contractu et delictis. Adhaec discussa item alia capita sunt, de subditis fugitiuis, de Reuersalibus Comitibus Koenigsmarkii, quarum formulam in Actis Pacific. No. LVI transcripsi. Conf. DIARIUM SUECIC. ad h. d. Felkersamius, in DIARIO CVRONICO debitum quoque Croianum tum in disceptationem

ciae Senatoribus. Actum deinde est, de captiuis; de fugitiuis; de titulis Senatorii et Equestris ordinis, in Liuania Suecica; de cadaueribus; de signis nauticis; de captiuis Suecis, qui sunt in Tataria; item de nauigatione ex mari, Mitauiam vsque. ****

Die xv. — Legati Electorales petebant, vt tandem sua etiam puncta sub incudem venirent. Atque inprimis, vt de pactorum inter Regem Sueciae et Electorem olim initorum abolitione agatur. Legato Mediatori videbatur, non esse interrumpendum ordinem et cursum iam coeptum. Et iam non nisi duos ex Legatis Suecicis adesse, nempe Dnum Comitem Oxenstiernam, et Dnum Guldenklaium. Nostri per Palatinum Poshnaniensem dicebant, nihil obfuturum negotiis Electoralibus, etsi hodie illa non tractarentur. Iam dudum nos obligauimus, Electoralia pari cum nostris fide ac diligentia tractare. Interim omnia fiant ordine. Mediator

ptationem venisse tradit. Ego vero non omiserim id, quod Anonymus Auctor de societate armorum, inter Suecos ac Polonos, aduersus Moscum componenda commemorat, hoc loco paucis referre. Talem societatem, super qua etiam ante quaesitum supra pag. iiii. not. *** et p. 122 sq. not. * diximus, Legati Sueci nunc maxime gratam acceptamque Sueciae professi, petierant a Rege Poloniae, vt expediendam eam, cum Comite Gardio, committeret Summo Lithuaniae Cancellario, adeoque ipsi Poloni Diarii Anonymo Auctori. Ab hoc igitur Formula foederis, cuius antehac ineditae exemplum, in Actis Pacific. No. LIX. protuli, perscripta est, ac per Neoburgicum Legatum cum Suecis communicata: res ipsa autem, communibus suffragiis, vsque ad confectum pacis negotium omnino seposita.

*** Quod inter cetera vid. in Actis Pa-

cific. No. LII. subscriptum a tredecim Regni Sueciae Senatoribus. De reliquo et diplomata noua, saluos conductus vocant, Gallo Pacificatori ab Suecis exhibita, DIARIUM SUECICVM ad h. d. memorat.

**** Conf. DIARIUM SUECICVM loc. comm. In eo traditum est, etiam alia Pacificationis capita inter vtramque partem esse agitata: atque inter haec illud de bonis Diuae Brigittae in Suecia, et monasterio illius Romano: de quibus, quoniam hoc loco nec libet, nec licet, paullo diligentius infra exposui Obseru. XIX. Ceterum Auctor Anonymus hoc maximopere gaudet ac triumphat, Suecos egregie circumuentos id nunc Polonis dedisse, ut in litibus minoribus, inter vtriusque Regni subditos et incolas orituris, Actor sequatur forum Rei. De quo vid. INSTR. PACIS OLIV. Art. v. §. 3.

diator Articulum de migratione libera, iis, qui vellent mutare forum, permittenda, adtulit nonnihil mutatum. Nostri eidem haec verba addiderunt: Ex ciuitatibus euacuandis, earumque territoriis. Articulo de commerciis additum hoc: Maneant, vt ante hoc vltimum bellum, tempore induciarum, fuerunt. * Quum abiisset Mediator ad Suecicos Legatos, obiter agi coeptum de Elbinga, inter nostros et Electorales. Magnus enim Lithuaniae Cancellarius, de ea re, loquutum se esse cum Principe Radziuilio dicebat, qui in eiusmodi scriptum, quale Sueci ratione Elbingae promittant, consentire videatur. Electorales se cum Principe Radziuilio ea de re loquutos, negabant. Interim in scripto illo expresse caueri volebant, redintegrationem iurium, cuius fit mentio in Amnestia, in locis, quae Serenissimo Electori iam cessa aut cedenda sint a Polonia, non debere eidem officere vsquam, adeoque nec Elbingae, nec in Butouienfi et Lauenburgica praefectura. Mediator interim postulatum Dn. Comitum de Dohna adtulit, qui non modo bona sibi in Liuania ablata reddi, aut satisfactionem dari volebant, sed et pecuniae summam, sex millia septingenta Imperialium, repetebant. ** Super quam summam fidem Reipublicae obligauerat Chodkeuicius, exercituum dux, ratione com meatuum certorum, quos Dni de Dohna suppeditauerant, tempore admodum

* Conf. DIARIUM SVECIC. ad. d. XIV et XV Aprilis.

** De hocce Comitum Dohnauorum postulato quaedam supra dixi, pag. 129. not. ** Iam vero quoad summam pecuniae, a PASTORIO diuersus est Auctor Anonymus, qui diserte scribit septena millia septingenta Imperialium ab iis repetita, in eamque rem syngrapham Chod-

keuicii fuisse exhibitam. Atque ad hanc quidem iam ante prouocauerant in scripto eo, quod, in Thoruniensi conuentu traditum, Actis Pacific. N. XLII inferui. Ita vero in numero, qui apud PASTORIUM est huiusmodi, 6700. incuria scriptoris, erratum facile credam.

*** Conf. DIARIUM SVECIC. ad h. d.

**** Conf. DIARIUM SVECIC. l. c.

dum necessario. Nostri respondebant: Bona illa sita sunt in Li-
uonia, quam Sueciae cedimus. Ibi igitur quaerenda satisfactio,
quam et nostri exsules pari iure requirunt. Interim ne petiti-
onem Dni Comitis reiecisse videamur, interponimus nostram ope-
ram apud Dnos Suecos, vt illis reddant bona sua. Quoad debi-
tum, scribant Dn. Comites de Dohna ad Rempubicam Poloniae.***

Hinc ad alia puncta conuersus est sermo. Actum de classe
hostili, ne vlli tali statio permittatur in portibus Poloniae. Hoc
Mediator, nomine Suecorum, requirebat a nostris. **** Nostri:
Nos classem non habentes impedire non possumus, ne classis ali-
qua extera ad portus nostros adpellatur. Interim si hostibus Sue-
corum portus nostri patebunt, pariter iidem patebunt Suecicis na-
uibus. Postea id saltem cauere volebant Sueci, ne commeatus
dentur classi hostium Sueciae. Respondere nostri: Commeatus
aeque Suecicis, quam aliis, classibus non negabitur. Conclusum
denique, vt res ista maneat in terminis iuris communis. In Arti-
culo de commerciis, aliquid de vrbibus Hanseaticis, tum et certa
referuatio iuris Gedanensium in Suecia postulabatur a nostris: De-
putatis ciuitatis Gedanensis id inprimis, vt rem legitimam, et ante-
hac etiam in tractatu Bromsebroensi, in Dania, a Suecis concessam
vrgentibus. ***** Sed Legatio Suecica in vllam eiusmodi refer-
uationem

***** De commerciis crebra huc vsque
disputatio fuerat. Et Gedanenses quidem
iam superiore mense, litteris supplicibus
ad Regem Poloniae datis, quarum exem-
plum in Actis Pacific. No. XLIX. legi pot-
est, inter alia diserte petierant, vt per pa-
ctam Pacis Ciuitas Gedanensis restituatur
ad immunitates, iura et priuilegia vetu-
sta, et aliquoties reiterata tam Societati

*Hanseaticae, quam Ciuitati Gedanensi pe-
culiariter, in Regno Sueciae et annexis
Prouinciis, ratione navigationum et com-
merciorum, concessa.* Conf. LENGNIHII
Hist. Prussiae P. VII. pag. 236. Id nunc
studiosius flagitabant, secundum Pacem
Bromsebroensem, cuius Art. XLI et XLII.
Ciuitatum Hanseaticarum, ac nominati-
m Gedanensis, commerciis prouisum est.

Gg

Inter

uationem consentire nolebat. Postea etiam a Sua Maiestate superuenit Referendarius Spiritualis, * qui, nomine Regis, in Articulo de commerciis addi iussit: *Ciuitas Gedanensis, uti et aliae ciuitates.* Scripto, quo mandatum Regium continebatur, additum erat manu Regia: *Sic, et non aliter.* **

Mediator in negotio Dn. Comitum de Dohna hoc temperamentum adferebat: Quum quidam istorum Comitum Sueciae seruitiis obstricti sint, his satisfiat a Suecia, ceteris a Polonia. *** Nostri regerebant, nullum nunc eorum Poloniae seruiisse, quum Tisenhausii, Wolffii, et tot alii seruierint. Electorales: Attamen potuissent iam dudum Dn. de Dohna adire bona sua, in Liuania, si se Sueciae subiicere voluissent. Id quia non fecerint, pro merito aliquo numerandum est. Postulatum deinde Ducis Croiani, de summa centum millium Imperialium, et quod excurrit, lectum est. Nostri responderunt: Non Suecorum, sed Reipublicae Polonae, iudicio rem hanc subiiciendam esse. In Comitibus Regni iam dudum

Inter alia sic cautum: *Quaecumque vero pacta, inter Regna et Ciuitates Hanseaticas fuere, eorum obseruantia ad alia meliora tempora reseruabitur.* De qua reseruata antiquorum pactorum obseruatione, quemadmodum Gedanenses in DIARIO SVECICO ad d. XIV Aprilis vocant, siue iuris Gedanensium, ut est apud PASTORIUM, reseruatione, alii, quibus haec talia penitus nosse datum est, viderint. Ea quidem tum maxime disceptata: quamuis Sueci nequam in vniuersum abnuerent. Quorum responsum, in DIARIO SVECICO l. c. refertur hoc: *De reseruata obseruatione determinabitur, postquam pacta Dano-Suecica inspecta fuerint.*

* Nomen hoc, et officium, explicat

Dnus LENGNICHIVS, in Iure Publ. Regni Poloni T. II. p. 228 sq.

** Quippe Rex Poloniae tum Gedanensibus impense fauebat propter egregiam fidem, eo bello, multis magnisque documentis ita spectatam, ut aliquando factus esset, interprete Koricinio, supremo Regni Cancellario, *In una vrbe, vniuersum Regnum sibi esse seruatum.* Vid. LENGNICHII Hist. Prussiae, P. VII. p. 173. Quae fides Gedanensium posthac saepius laudata est, omnium facundissime ab Andrea Olzouio, (*Olczowski*) Regni Procancellario, in Oratione, ad Ordines Ciuitatis Gedanensis, An. MDCLXIX habita, et euulgata in LONDORPII Actis Publ. T. IX. p. 693 sq. Atque ego motus admiratione rei, facere non possum, quin

verba

dum hoc debitum in genere agnitum esse pro legitimo. Sed simul tunc interuenisse Ducem Curlandiae, qui ad eandem summam ius se habere dicat. Conclufum igitur in Comitiiis, vt Duces isti prius inter fe conueniant, poſtea demum a Republica Polona, ratione ſolutionis, aequiſſimum eos reſponſum praeſtolari poſſe. Nunc in hoc negotio aliter procedi non poſſe, quam vt ad Comitiam res iſta denuo deuoluatur, et vt Duces inter ſe componant. Superuenit interim Cancellarius Curlandiae Ducis, petiitque, ne ſumma iſta Duci Croiano adſignetur, quum pars eius dimidia Duci Curlandiae iure debeatur. **** Idem ſimul hoc expediens propoſuit. Abſtae ſunt quinque naues Duci Curlandiae: ſatisfaciant Sueci pro hiſ nauibus Duci Croiano, in quem ſuum ius Dux Curlandiae transfundet, dummodo Dux Croiae viciffim totam hanc ſummam transfundat in Ducem Curlandiae, qui deinde a Republica Polona totam ſummam exiget. Sed expediens iſtud ſilentio tranſmiſit Legatio Suecica. *****

G g 2

Die

verba inde praecipua repetam. Iam primum is Michaelem, Regem recens electum, introiſſe ait Gedanum, hunc portum fideliffimae publicae ſtationis, has de decori clauſas, honeſto patentes portas, haec moenia nullo derelictae fidei temerata contactu, hoc innocens, primaeuque ſacramenti et antiquae virtutis retinens, forum. — Deinde paucis interiectis, ita pergit: *Viget, vigebitque in fama gentium, in aeternitate temporum, conſtantiae Veftrae immortale exemplar, quum in oppreſſo vndique Poloniae Regno omnia pro praemio et praeda hoſtes haberent, vos non dubitaſtis publico praecipitio animos, fortunas, corpora ſupponere, Principum et reliquam Regni fortunam in ſinu Urbis fouere, laſſo et fracto militi opem*

operamque commodare, poſtremo vilius cuncta habere, quam fidelitatem non habere. Necdum plane Arctoi Leonis occulti cuniculi, aut apertae machinae ſubfederunt, quibus haec non ciuium curia, ſed Fidelitatis templum petebatur, impetebatur fruſtra.

*** Conf. DIARIUM SVECIC. ad h. d.

**** Eapropter Felkerſamius iſti rei iam ante interceſſerat: prouti in Commentariis ad d. XIII Aprilis refert. Sed quam componendae illius rationem viamque PASTORIUS hoc loco memorat, ille ipſe omnino indiſtam praetermiſit: quamquam alia, die xv. acta, in litteras retulit. Neque eius mentio facta in DIARIO SVECICO ad h. d. in quo reliqua haec diſceptatio diligenter expoſita eſt.

***** Praeter haec, a PASTORIO tradita,

Die XVI. — Placuit Proiectum totum, et omnes eius Articulos, ab initio examinare. Vbi illico de foederibus antiquis integre seruandis agi coeptum, reditumque ad formulas, quas, ea in re, varias iam ante partes tractantes vtrimque conceperant. Sed quia Caesarea Legatio initio sessionis non aderat, transitum est ad secundum Articulum de amnestia. Tandem et hic dilatus est ad tertium Articulum, vbi de ciuitatum ad Poloniam redeuntium reintegratione, et in priora iura restitutione, agitur. Sed mox alia interposita. Ac primo quum abiisset ad Suecos Mediator, Electoralibus datum est a Magno Regni Cancellario responsum S. Regiae Maiestatis, ad litteras Serenissimi Electoris, quibus Sua Serenitas pro Dissidentibus, in Polonia, intercedit. * Rediens Mediator dixit, Suecos consentire in primo Articulo in formulam pacis Germanicae, vbi haec verba exstant: ** *Non obstantibus ullis pactis, in contrarium facientibus.* De Dnis Comitibus a Dohna retulit Mediator, velle Suecos, vt ad Comitata Regni desiderium eorum remittatur. *** Adtulit idem Articulum Suecicum de Pasquillis. **** Electorales, quum tot Articuli saltuatim tractarentur, petebant, vt ad Articulos Electorales accederetur. Mediator, quum ea de re egisset

edita, inprimis restitutionem bonorum Radziuillorum hoc die agitatam, in DIARIO SVECICO, et apud Auctorem Anonymum inuenio.

* Litterae illae, non Electoris, sed Legationis Brandeburgicae, vna cum Responso Regis, dato ex maiori Cancellaria Regni, exstant in DIARIO SVECICO ad d. XVII Aprilis.

** Pacem Vestphalicam intelligit, cuius Art. II. verba commemorata leguntur. Ex eo et alia quaedam illata sunt Art. I. atque item II. Pacis Oliuensis. Quod com-

paranti vtramque formulam facile patebit. Adeo verum est, quod ERN. MARTINVS CHLADENIVS, Ictus Vuitenbergensis, culta oratione ostendit, Pacem Vestphalicam exemplar esse, ad quod huiusmodi formulae recte componantur, et expediantur.

*** Conf. DIARIUM SVECIC. ad h. d.

**** Istius formula, vt primum a Suecis edita est, talis exstat in DIARIO SVECICO, ad d. XIV Aprilis: *Scripta famosa et Pasquilli illico abrogabuntur, et in posterum plane interdiciuntur; et qui talia*

egisset cum Suecis, retulit, consentire Suecicam Legationem, ut punctum Electorale, de renunciatione pactorum, sub examen vocetur. Quum interim venisset Dn. Baro Lifola, (nam alter Legatus Caesareus, Dn. Comes a Collourat, adhuc morbo adtinebatur domi,) relatum illi est, velle Suecos, ut Articuli ab initio reptantur, atque iterato examinentur. Ille voce, *velle*, suboffensus, quae legem videatur sapere, et nec in libero Poloniae Regno, nec apud Caesareos et Electorales Legatos, locum inuenire possit, Suecis, et qui eorum nomine loqueretur, a tali vocabulo abstinendum dixit. Ceterum, quod ad recapitulationem Articulorum adtineat, in ea re solum se, sine Excellentissimo Dno Collega, nihil posse statuere. Nostri: Arenga * et punctum amicitiae nihil habent difficultatis: adeoque de iis agi, etiam absente Dno Comite, potest. Lecta igitur est eius Articuli formula Suecica: in qua non pauca desiderata. Inprimis displicuit Dnis Foederatis, quod Sueci addiderant: *Non obstantibus ullis prioribus pactis, in contrarium facientibus*. Circa haec itaque pacta multum iterum disceptatum, ** et in varias formas Articulus iste recudi coepit: sed nulla tum talis inuenta est, quae omnibus satisfaceret. Data

Gg 3

tamen

italia vel typographi amplius imprefferint, vel nouellarum concinnatores supplantauerint, infamia notentur, et meritam de iure poenam subeant, animaduertente in eos scauerissime, et iustitiam administrante cuiusque loci magistratu. Iam vero paulum retractatam exhibuerant, exemploque Pacificationis Stetinensis tanto diligentius commendabant, quanto acrius eos nominis ac famae damna vrebant. Namque istiusmodi libelli, per ea tempora, plures in vulgus sparsi: quorum nonnulli ab HOPPIO et GRODNECIO,

in Comment. de scriptoribus Historiae Polonicae, §. xxxvi memorantur. Nec difficile esset alios addere, si id ageremus:-- Sed motos praestat componere fluctus.

* CANGIVS in Glossario T. I. pag. 679. *Arenga est apta et concors verborum sententia, quae ponitur post salutationem, in privilegiis arduorum negotiorum.*

** Quae super iis ante disceptata fuerant, praecipue die xxv Martii, PASTORIUS supra exposuit, p. 172 sqq. Sed tum multa opera confectum nihil. Itaque ista, ut sic dicam, serra saepius reciprocata

tamen vna est Mediatori: qui etsi praemoneret a Suecis non receptum iri, quum iam eam reprobauerint, tamen eam detulit ad Legationem Suecicam. Dnus Baro Lifola mentionem iniecit Dni Luciani. Expectare se responsum, an admittere illum partes velint ad Mediationem. Si Hispanicus Minister in Mediationis opere adsistat Gallico, tum non necesse fore Legationi Caesareae identidem recedere, id quod nunc magno eius incommodo, magna etiam tractatum retardatione fiat. Responsum est, ita vt hactenus actum sit, porro agendum videri. Suecos missum ab Hispanico Legato Ministrum nolle ad Mediationem recipere, quia non sit immediate missus a Rege. Notandum autem, ideo fortassis a Legato Hispanico missum eiusmodi Ministrum, ne, si par Gallico venisset, de loci praerogatiua certamen oriretur.*

Die XVII. — Electorales adtulerunt formulam scripti, quo Serenissimus Elector omnibus pactis Regiomonti, Labiauiae, Mariaeburgi

cirocata est, formulaeque aliae atque aliae perscriptae: velut, *Quae paci praesenti non derogant*; item, *Saluis pactis defensivis tantum*: quas Auctor Diarii Poloni Anonymus diferte prodit. Neque enim illa, *In quantum huic pacificationi non contrariantur*, neque haec, quam ex Pace Vestphalica depromptam PASTORIVS hoc loco refert, Brandenburgicis arridebat, omnia etiam tuta timentibus. Adeo res est plena solliciti timoris non modo amor, sed etiam odium et inimicitia. Nam Brandenburgici, prout esse Suecis cuncta interpretantibus, dicebant, ex pactis iis aliquid, prout lubitum fuerit, extricare, quod huic pacificationi contrarium arbitrentur. Ceterum ex variis formulis datam Mediatori putem eam, quae iam supra adlata est, p. 174. hisce verbis: *Saluis-manentibus pactis et foederibus a*

partibus initis, ita tamen, vt horum praetextu pax praesens nequaquam violetur. Certe in DIARIO SUECICO, ad d. XVII Apr. talem tum ab eo exhibitam legimus.

* De quo conf. supra p. 227. not.* Sed dum haec atque talia, inter Legatos, hoc die, disceptabantur, Parsbergius Danus ad colloquium Regis admissus, litteras e Dania Regias reddiderat, die XXIII Martii perscriptas, quibus Fridericus Rex grauius questus est, pacem inter Suecos et Polonos coalescere, nulla habita ipsius ratione. Ex iis, mecum benignissime communicatis e tabulario Regio Hafniensi, iuvat praecipua verba subiicere: *Praeter omnem tamen expectationem nobis relatum ac in propatulo est, praedictos tractatus subita nimis festinantique expeditione ad finem fere peruenisse, nulla Nostri Regnorum-*

riaeburgi etc. cum Serenissimo Rege Sueciae olim initis, renunciat. Eam formulam Mediator Legatus detulit ad Suecos. * Interim aderat Baro Lifola: quo praesente, communi omnium nostrorum et Foederatorum consensu decretum est, Dnum *Luciani*, ad obeundas Mediationis partes et iungenda Dno Legato *de Lom-bres* officia, admittendum esse. ** Eodem tempore lectae sunt a quibusdam Legatis nostris litterae S. Caesareae Maiestatis, ad Serenissimum Regem nostrum scriptae, *** quibus illa a S. Regia Maiestate amanter requirit, ut ad consilia sua, tam circa tractatus, quam circa abitum suum, ita moderetur, ne praecipitari opus sit pacis negotium.

Mediator, a Suecica Legatione rediens, circa cassationem pactorum addi velle dixit hanc cautionem: *Ne praeiudicium fiat tractatui Osnabrugensi*. Electorales nolebant hoc admittere. Si enim semel protestationes admittantur, se quoque habituros, ubi protesta-

que Nostrorum in illis habita ratione. Ut vero securitati Nostrae Regnorumque Nostrorum, ante conclusionem, in hisce tractatibus simul prospiciatur, praedicto Deputato Nostrae Extraordinario mandavimus, ut haec Nostra desideria Serenitati Vestrae pluribus exponat. Cui ut Serenitas Vestra integram fidem in his adhibeat, ac petitis hisce Nostris pro communi securitate annuat, amice petimus. Ita haec, apud Regem Poloniae Parsbergius late persequutus est, non sine spe boni eventus. Vid. DIARIUM DANIC. ad h. d.

* Exemplum formulae exstat in DIARIO SUECICO, ad d. XVI Apr. Atque hoc ipso die eam a Brandeburgicis editam, et a Lumbrano esse ad Suecos delatam, ibidem proditum est.

** Haec ita PASTORIVS: aliter

Anonymus Auctor, cuius, quia ipse rebus interfuit, potior fides in variis narrationibus esse debet. Atque is tum Hispano datum fuisse hoc tradit, ut admitteretur ille quidem ad ipsorum conventus, sed ut iisdem non titulo et honore Pacificatoris, aut quasi ius habens dicendi, verum tacitus, loco extremo adsidens, interesset. Itaque nec in prooemio Pacis mentionem Hispanicae Mediationis iniciendam fore. Lucianum autem ideo nunc admitti placuisse, ne expediendae paci Legati Caesarei Gallum conciliatorem amplius recusarent, neu eo praesente consensibus sese subtraherent. Quod, quum Sueci Hispanum ferre nollent, nequaquam impletum est.

*** Vid. in Actis Pacific. No. LVII. Responsorias Regis Poloniae ibidem protuli, No. LVIII.

protestationes addere possint. Deinde de guarantia postulatam Suecicum adferebat Mediator. Foederatos posse mutuis se vinculis ligare pro arbitrio: sed ad Suecos quod adtineat, guarantiam non posse fieri, nisi more et in omnibus tractatibus vsitato; * vel modo extraordinario per fideiussores, in quos Sueci consentiant: modo nominentur a Polonia. Nostros talem guarantiam fieri placebat, qualis in tractatu Osnabrugensi facta sit. ** Electorales eam abnuebant, vt debilem et inefficacem. Actum iterum de maturatione tractatum. Electorales: Nos non verbis, sed re ipsa testamur, nos moras nolle. De commerciis, et circa renunciationem pactorum, de arrestis, et talibus Articulis, nullas mouemus difficultates, etsi licite possemus. Circa amnestiae Articulum iam vtrimque, cum bono successu, laboratur. Articulo igitur Electorali de commerciis, et de depositis, subscripsit tum statim Secretarius Electoralis. Mox quum Dn. *Mirzinski*, Minister Radziui-lianus, Articulum Principis sui in melius corrigi, assiduo peteret, et rem eandem vrgerent Electorales Legati, *** correctus is tandem est de consensu ceterorum, a Cancellario Magni Ducatus Lithuaniae,

* Hoc est, mutua partium paciscentium ope atque fide, qua non est aliud firmitus pacis et amicitiae vinculum. De quo ac reliquis pacis firmandae modis Lumbrani differuisse PVFENDORFIVS quoque commemorat Rer. Brandeb. Lib. VIII. §. 71. cuius verba haec sunt: *Super stabilienda pacis securitate Lumbranus differebat, eam non uno modo fieri. Nam vel socios belli sibi inuicem euictionem praestare: quandoque et extraneos Principes suam fidem interponere: aliquando et poenam decerni in eum, qui pacem violarit.* Id argumentum docte ac copiose exposuit VLR. OBRECHTYS

Diff. de sponfore pacis, (inter Opuscula Academica pag. 133 - 159.) et HENR. COCCII Diff. de guarantia pacis.

** In eo constitutum est, pacis spon-sionem siue guarantiam deferri debere omnibus singulis huius transactionis consortibus: idque diserte cautum est INSTR. PACIS OSNAB. Art. XVII. §§. 5. 6. atque item INSTR. PACIS MONAST. §§. 115. 116. Satis autem constat, hunc talem guarantiae modum inter tractatus Pacis Vestphalicae, ab Suecis, primum propositum esse in formula Exsecutionis Pacis: quae potest legi in Dni a MEI-ERN Actis Pac. Vestph. T. VI. p. 3 sq. Ceterum

thuaniae, hunc in modum: „Vigore generalis amnestiae, prae-
 „fenti conuentione omnibus cauae, vt ei satisfiat, condignam ra-
 „tionem habituri sunt. „ Agi deinde coepit de vectigalibus, quae in
 Pomerania Electorali, cum Electore, communia habent Sueci: ****
 vulgo *Licenten* adpellantur. Haec a Suecis Serenissimo Electori
 in solidum concedi, Legati eius postulabant, pacisci super hac re
 aequissimis conditionibus volentes. Sueci per Mediatorem rege-
 rebant, non habere se potestatem, de hoc negotio, in his tractati-
 bus agendi. Rem istam pertinere ad Imperii negotia. Deinde
 maioris momenti, quam forsan credatur, vectigalia haec esse: con-
 fici quippe ex iis octoginta millia florenorum quotannis posse.
 Ceterum post pacem et amicitiam stabilitam, posse de re ista dein-
 de transigi. Electorales: Hoc vltimo bello, quum commerciis
 Vistula clausus esset, vectigal hoc in Pomerania Electorali plus
 reddituum, quam ante vmquam, adtulit Suecis. Sed, post pacem
 factam, prouentus iste minuetur. Sexies mille Imperiales fortas-
 sis inde confici possunt, non amplius. Nostri: In his tractatibus
 aditus aliquis ad sequuturos post tractatus, super hoc vectigali,
 strui

Ceterum de vi atque efficacia illius conf.
 SALOMONIS NIGARDI Disquisitio
 iurium et obligationum, quae circa Pa-
 cem Vestph. in Imperio Ro. Germanico
 competunt Regi et Regno Galliarum,
 Lugd. Bat. (Berolini) 1750. 4.

*** Vnde orta, cum iis, Polonorum acer-
 rima disputatio, quam Auctor Anonymus
 ad h. d. memorat. Sed praeter Brande-
 burgicos Legatos, rem etiam Sueci ad-
 iuuabant: a quibus alia formula perscri-
 pta, et Pacificatori hoc ipso die tradita
 est. Verum et haec a Polonis reiecta. Vid.
 DIARIUM SVETICVM ad e. d.

**** Ea adeo vniuersa Sueci olim, ob-
 tentu Pacis Vestphalicae, sibi vindicare
 fruduerant: deinde in Stetinenfi trans-
 actione, super limitibus Pomeraniae, Prin-
 cipi Electori Brandenburgico communia
 concesserant. Quam rem copiose enar-
 rauit PUFENDORFIUS loc. comm.
 Lib. III. §§. 54-57. Conf. infra Obseru.
 xx. Ipsa formula Recessus Limitanei, si-
 ue pactorum, quibus inter S. R. M. Sue-
 ciae etc. et S. Serenitatem Electoralem
 Brandenburgicam etc. Stetini A. MDCLIII.
 conuentum est, paucis post annis ibidem
 prodit.

H h

strui posset, et poni iam talis Articulus: „Ratione vectigalium Pomeraniae, inter Sueciam et Electorem, post redintegratam pacem „et amicitiam amicabiliter transigetur. „ Mediator: Negant Sueci, se habere super hoc negotio mandata a superioribus suis. Et si ad transactionem deueniendum sit, video illos magna postulatu- rum, summam circiter ccccm Imperialium, et aliquot vrbes minores in Pomerania Electorali. Quum deinde ad Suecos abiisset, retulit inde novos saluos conductus a nouo Regimine Suecico, pro Legatis nostris et Foederatorum. Adtulit etiam renunciationem pactorum, conceptam a Suecis. * Electorales in ea renunciatione desiderabant non pauca. ** Mediator: De re conuenit; de modo exprimendi conuenietur. Sed maior difficultas de Archiuis, ex quibus tolli aut exscindi posse negant pacta et obligationes, inter Sueciae Regem et Electorem factas. Non esse moris in Suecia, Archiua ad eum modum castrari. *** Interim pactis istis vetera illa irrita reddi, et annihilari. Electorales: In pactis, inter Regem Sueciae et Electorem nostrum, pariter cauetur, vt pacta cum

* Vid. in DIARIO SUECICO ad h. d.

** In primis, vt renunciatio ordine fieret, adeoque primum renunciaret Rex Sueciae, deinde ad eundem modum Princeps Elector Brandeburgicus. Conf. DIARIUM SUECIC. loc. comm.

*** Conf. PVFENDORF. Rer. Brandeb. Lib. VIII. §. 71. Neque exemplum deerrat recens et insigne. Nam nec clientelaria pacta, quae cum Carolo Gustavo, Rege Sueciae, Princeps Elector Brandeburgicus Regiomonti ac Mariaeburgi inierat, ipsi deinde, quantumuis abolita ista clientela, reddita fuerant, sed in pactis Labiauensibus, quorum formula apud PVFENDORFIVM l. c. Lib. VI. §. 45.

exstat, pro retraditis, utrinque scissis, et in cineres redactis declarata.

* PVFENDORFIVS loc. comm. Nostri. (Legati Brandeburgici) responderant, Suecos utique iam concessisse, vt Palatinatibus Poloniae instrumenta, quae Sueciae se subiecerant, redderentur. Tum naturalis iuris esse, vt solutione facta, aut sublata obligatione, chirographum reddatur. Idemque volebant Poloni, quod ista instrumenta etiam Regno Poloniae fraudi esse possent. Sed Lambranus differebat, ista instrumenta Electori nocere non posse. Palatinatum pacta fuisse velut vi extorta, eoque redhibitionem potuisse exigere; quum Electoris pacta spontanea fuerint.

cum Regno Poloniae Electoralia extradantur, et scindantur. Sequamur exemplum. Nostri: Nos pariter extraditionem Instrumentorum obligatoriorum requirimus, et vrgemus. Et prorsus in hoc puncto nobis, cum Electoralibus, eadem mens et idem votum est. Mediator: Polonica Instrumenta extorta fuerunt vi; sed pacta, inter Regem Sueciae et Electorem, fuerunt voluntaria.* Electorales: Instrumentum hoc pacis, quod iam conficimus, potest iniuria temporum perire. Archiua autem manent, et quae Archiuis inserta sunt. Possset fortassis futuris temporibus, ex Instrumentis pactorum retentis, occasio nouorum bellorum nasci. Itaque expedit, illa autentica tolli ex Archiuis, et reddi nobis. Mediator: Iure Gentium non est vsitatum, autentica Instrumenta reddi. Multi Reges paciscuntur inter se: irrita reddunt vetera cum aliis pacta. Horum tamen autentica non postulant tradi, aut aboleri.

Inde iterum de pactis et foederibus, quae et quomodo salua manere debeant, multis acriter disceptatum est.** Formatus tan-

H h 2

dem

fuerint. Verum haec et talia tum a Pacificatore in speciem dicta sunt. Namque satis constat, pacta Electoris cum Rege Sueciae et ipsa esse per vim ac necessitatem, quae vltimum et maximum telum est, extorta. Quo nomine etiam apud Poloniae Regem excusata esse, PASTORIVS Flor. Polon. Lib. VII. p. 551 testatur. *Electior nulla ope,* inquit, *nec spe opis erigebatur.* Vnde adeo tandem cum Rege Carolo Gustavo transigit. Quod necessitate equidem extortum, postea eo imprimis excusatum fuit, quod non modo secessu Regis e Regno desertus, atque adeo a fidei nexu absolutus videretur Vasallus, sed et a septem millibus Polonorum militi-

bus, qui ad Carolum Gustavum defece-
rant, sollicitatus esset ad transigendum. Ipsas litteras Electoris, in hanc sententiam perscriptas ad Regem Poloniae, produxit RYDAVSCIVS, Lib. VII. p. 253. Conf. PYFENDORFIVS loc. comm. Lib. V. §. 60 sqq. Quae quum ita se haberent, Lumbrano, de reddendis scindendisque pactorum exemplaribus differenti inter Suecos, longe alia et mens, et oratio erat. Non debere monimenta ac memoriam rerum, quae per amicitiam componantur, feruari: certe, si qua opus sit, custodiendae illi exempla pactorum sufficere. Vid. DIARIUM SVEC. ad h. d.

** Ac Poloni quidem vehementer conquesti

dem Articulus: „Saluis pactis et foederibus, ita vt contra praesentem pacem non valeant., Sed Electorales hanc formulam Baroni Lisolae monstrare volebant, antequam ad Suecos deferretur. Quia vero is aberat, res non nihil dilata. Mediator interim ad Suecos abierat. Inde reuersus, mirari dixit Suecos, cur Electorales, super pactis istis, tantas difficultates moueant. Suspectam sibi esse hanc scrupulositatem, et id sapere, quod bona fide pacem nolint. Formulas, quas haecenus mittant, non esse claras satis. Se formula Pacis Osnabrugensis, ea in re, stare velle. De autographis consentire se, vt ea extradantur, * aut vt pro abolitis habeantur. Iterum inter nostros, et Electorales, feruide actum est, de maturatione tractatum. Et in eo soluta sessio.

Dies XVIII. — erat Dominica Iubilae. **

Die XIX. — Legatus Mediator: Suae Maiestates Poloniae, quia publica Regni negotia vrgent, proximo die Sabbathi omni-

no

conquesti sunt, in verbis Brandeburgicis nimium quantum laborare, et inanibus controuersiis procrastinare exitum rei, per tot temporum vices frustra expectatum. Sibi maturata pace opus esse, non modo pertaes morarum, sed quia Mosci, ferro atque igne late grassati, tota belli mole ingruerent, ac fere ceruicibus ipsorum haerent. Igitur animo sibi constitutum, pacis negotium diu multumque actum nunc tandem peragere, etiam absque Brandeburgicis, quos plane intelligerent bellum malle. At enimvero hi modis omnibus contra niti: voluntatem atque mandata Principis sui, a quibus nelatum quidem vnguem sibi recedendum sit, obuertere: astutiam Suecorum, tot manifestis indiciis ac documentis cognitam perspectamque, incusare: denique orare atque obtestari, vt communia com-

moda communi ope consilioque adiuuare haud desisterent. — Haec ita Anonymus Diarii Poloni Auctor.

* Neque id inter rerum harum auctores satis conuenit. Etenim Anonymus, quem saepe dixi, disertè testatur Suecos abnuisse redhibitionem pactorum: eosdem facili negotio concessisse, vt vana atque irrita pronunciarentur, secundum vfurpatam in pactis Labiauensibus formulam. In DIARIO SVECICO ad h. d. inuenio, Pacificatorem retulisse post reditum, ipsos *Electores ac Polonos missum fecisse Sphum de retraditione Originalium, sed velle tamen inferi verba, quae, in pacto X Nouembr. An. MDCLVI Labiauensi, de cassationibus pactorum feudaliū continentur.* Ego vero, quia res ipsa admonet, formulam illam hoc loco subiiciam: *Quem in finem S. R. Maiestas Sueciae*

no cogitant discedere. Comites *de la Garde* et *Oxenstirna* pariter in patriam reuocati, hinc properant. Prorsus igitur nobis, hac hebdomade, finiendi sunt tractatus: et facile iam id effici potest, quum Polonica paene omnia iam sint composita; Caesariana non habent multum difficultatis. Tempus iam est faciendae sementis. Sed ea fieri non potest inter arma. Quid si igitur arma ad tempus suspenderemus? Mariaeburgum interim a Suecis reddetur Poloniae, ita ut sola Elbinga in possessione Suecica maneret, usque ad pacem. Sane agriculturae, et porro toti Prussiae, Curlandiaeque plurimum hac ratione consuleretur. Interim non nisi proprio et priuato instinctu haec loquor, et eadem iam Suecis proponere paratus sum. *** Haec proloquutus abiit. Nostri cum Electoralibus, ea de re, deliberare coeperunt. Electoralibus placuit armistitium. Eo enim hoc tantum quaeri dicebant, ut Elbingae Sueci possint prospicere, quae defectu annonae laborat. ****

Hh 3

In

Sueciae pro se et successoribus suis Regibus ac Regno Sueciae, nunc et in perpetuum pacta — hoc ipso cum omnibus et singulis suis verbis, clausulis et articulis inibi comprehensis, irrita atque nulla pronunciat, omnemque ipsis vim, vigorem et effectum hoc ipso, et virtute huius pacti, penitus et in aeternum detrahit, ipsaque dictorum pactorum originalia, cum retradi non potuerint, hoc ipso pro retraditis, utrinque scissis, et in cineres redactis habentur, atque in aeternum habebuntur.

** Sed nec die sacra prorsus cessatum est a negotiis. Vid. DIARIUM CVRON. ad h. d. Praecipue Sueci, habitis Sobothi priuatis colloquiis, agitauere super expedienda pace consilia, in eamque rem litteras ad Legatum Gallum perscribere, quae in DIARIO EVROP. P. VIII. App. p. 76. et in LONDORPII Actis loc. comm.

pag. 664 edita sunt. Conf. DIARIUM SUECICVM ad h. d.

*** Cum iis autem rem iam composuerat, superiori die. Vid. DIARIUM SUECIC. ad e. d. Poloni facile suffragabantur. Vnde PVFENDORFIVS Rer. Brandeb. Lib. VIII. §. 74. Poloniae Regem refert inducias Foederatis maximo-pere commendasse. Quum etiam, inquit, sub finem tractatum Ioh. Casimirus discedere pararet, Caesareis rogantibus ad finem manere decreuit, postulans tamen, ut certa dies conclusioni diceretur, et induciae interim essent, quo sementis ab agris in Borussia tuto fieri possit.

**** Conf. PVFENDORF. loc. comm. Sed praeter hanc rationem, item alias ab Foederatis adlatas Anonymus Auctor edisserit: Pace iam paene expedita, inducias non admodum necessarias esse; communi

In pactis, cum Electore suo initis, expresse hoc cautum, ne induciae nisi consensu omnium partium fiant. Rectius eo conuerti consilia, ut tractatus pacis, bonis modis, quam primum finiantur. Tum utilius fore armistitium. Magnus Cancellarius: Serenissimus Rex cras abire decreuerat, sed dedit hoc litteris S. Caesareae Maiestatis, ut ad diem Sabbathi praestolari adhuc constituerit. Ne itaque hoc solatium Suis Maiestatibus et hanc gloriam inuideamus, ut abeant, pace confecta. Ne simus nimium scrupulosi circa verba. His non multum se ligari patitur, qui fidem frangere constituit. Maius pacis huius stabilimentum erit in societate nostra, quae firma manebit: et, si qui rumpent haec pacta, quae iam cudimus, ut foederum nostrorum coniunctim redibimus ad arma. Si placet, determinemus aliquod tempus, intra quod tractatus nostros finiamus. Electorales: In nobis mora nulla est, quin tractatus quam primum ad finem vergant. Ut citius res procedat, en! formulas ab ipsa Legatione Polonica suppeditatas, in Articulo de pactis veteribus seruandis, aliisque, acceptamus. Ergo potius in Suecis culpa est retardatae negotiationis nostrae. Quod ad tempus determinandum adtinet, veremur, ne ipsa illa determinatione plus temporis perdamus.

Rediit interim Mediator, et primum de liberatione Colonelli Richardi, et praesidii Brodnicensis egit. Electorales hoc negotium

communi bono inde multum detrimenti, commodi parum enasci; istis durantibus, Suecos posse cum Danis pacem conficere, animisque ac viribus confirmatis, Polonos iuxta Foederatosque grauius urgere.

* Cuius Articuli formula exstat in DIARIO SVECICO ad h. d. In ea

autem Electorales deleri volebant clausulam hanc, ab Suecis additam, *Ut in Labiauensi tractatu expressum est: deinde alteram, Atque haec supra dicta non extendantur ultra ea, quae in Borussia sunt conclusa, saluis per omnia Pacificatione Osnabrugensi, et pactis inter Serenissimam Reginam*

tium differri volebant, donec de captiuis in genere agetur. Mediator: Isti non sunt inter eos numerandi, qui vera aliqua occasione bellica capti sunt. Potius enim praeter apertum et liquidum ius detinentur. Electorales: Captus est Richardus Colonellus, tamquam explorator, qui, sine saluo conductu, venit in ditiones Electorales. De tribuno et praesidio Brodnicensi saepius dictum, quod viam praescriptam non tenuerint. Videntur hac in re Sueci nos cum Polonis velle committere. Alioquin iam dudum purgationibus nostris adquiescerent. Nostri: Nos et ipsi fatemur, tribunum illum excessisse limites praescriptos. Interim pro illo Serenissimus Rex noster auctoritatem suam apud Serenissimum Electorem interposuit, non quod bonam putaret esse tribuni causam, sed maturandae pacis causa. Serenissimus Elector, ad intercessionem Regiam, reddidit tribunum et officarios. Mediator: Tribunus ille iurare velle dicitur, quod non excesserit limites. Nostri: Maturemus pacem, tanto citius dimittentur omnes captiui. Postea Mediator adtulit Articulum, quo renunciatur omnibus pactis antehac Regiomonti, Mariaeburgi et Labiauiae cum Rege Sueciae initis. * Idem quoque Articulum Electoralem, de commerciis, ostendit. Tandem vrsit, ne Articuli sine causa multiplicentur. Articulo primo, qui sic incipit, *Sit pax* etc. posse comprehendere etiam Foederatos: neque adeo particulares Articulos ponendos.

Reginam Sueciae, Christinam, et Electorem Stetini conuentis. Quippe hoc loco sermonem esse tantum de rebus, in Prussia, ac per occasionem belli huius Polonici, actis. Itaque formula ea paullulum a Suecis retractata est: sed neque nunc Pacificationis Osnabrugensis, et pacti Stetinensis memoria penitus praetermissa. Id

factum est demum, quum tertium emendaretur. Pactum autem Stetinense Sueci firmare ac stabilire summo opere studebant, moniti ab Rautensteinio, Legato Neoburgico, cui longe alia Principis Electoris Brandenburgici consilia, ex scripto eius aliquo, satis patuissent. Vid. DIARIUM SUEVICVM loc. comm.

ponendos. Electorales: Caesariani omnino particulariter suos Articulos poni volunt. Quos et nos ea in re sequimur. *

Die xx — Primo actum de Dno *Luciani*. Mediator dixit, Suecicam Legationem velle de eo consulere suos superiores. Suo enim arbitrio stare hac in re non posse, quum Suecia haecenus non nisi Gallicam Mediationem receperit. Electorales: Non vult ille honorem Mediatoris principalis, sed Mediatori Gallico adfistet. Ita tractatus breviori termino finiri poterunt, quum Caesarea Legatio quae nunc veniente Mediatore Gallico secedere solet, praesens manebit. Nostri: Non habet quidem ille, quo demonstrat, se a Rege Hispaniae missum. Neque enim litteras, nisi a Legato Hispanico habet. Interim hoc apud nos illi non officiet, quin tractatibus nostris adfistat. Postea varia sub deliberationem venerunt. De vectigalibus Pomeranicis iterum facta mentio. ** Sed idem, quod nuper, respondebat Mediator. Amnestiam Electoralem nostri et Mediator putabant cum Polonica coniungi posse. Electorales adnuebant, modo illi Articulo specialia quaedam, ad Electorem pertinentia, addantur. Circa educationem militum nostri volebant pacta Stumdorfiana servari. *** Quum ad Suecos reuersus esset Mediator, adtulit inde puncta, ad Caesarem pertinentia. **** Item desideria quaedam Suecorum, circa amnestiae punctum.

* Praeterea hoc die quaedam alia pacificationis capita proposita ac disceptata sunt: velut de sponione pacis, de Disfidentibus in Polonia, de restituendis bonis Radziuilliae Principis. Sed nulla acrior tum, quam super vectigalibus Pomeranicis, contentio, de qua Anonymus Auctor eadem fere, quae paullo ante PASTORIVS, exposuit. Id enimvero addit, vectigalia illa Brandeburgicos nunc instan-

tissime repetiisse, tamquam iure iniusto a Suecis usurpata. Namque ab his pacti Osnabrugensi (Art. x. §. 13.) inclusa esse loco alieno, Legatisque Brandeburgicis, qui tum ibi adfuissent, nihil tale cogitantibus. Haec ita illi. Alii incuriam et facilitatem reprehendunt. In quam sententiam PFANNERVS Hist. Comitiorum Ratisb. Lib. I. §. 7. *Et Suecis, inquit, tanta iam adeptis, ne quid esset,*

etum. **** Volebant enim vocem, *Consuetudines*, privilegiis et iuribus addi. Sed id nostri abnuebant. Nolumus, dicebant, hoc ostio admittere denuo Arianos. Addiderant Sueci; *Saluo libero, vt ante, Religionis Euangelicae exercitio*. Nostri concedebant, vt sit religionis ita, vt ante fuit, liberum. Ceterum, quum de ciuitatibus Prussiae tantum agi videretur, Electorales petebant, vt non tantum ciuitatibus, sed et Nobilitati Poloniae pristina privilegia et immunitates, in religione, firmentur. Nostri: Nolumus his caueri per hos tractatus, ne Sueci religionis patroni sint in Polonia. Deinde alia est ratio Nobilium, alia ciuitatum. Nobiles de privilegiis suis, in Comitibus, agere possunt et solent: ciuitates iam Prussicas ex manibus Suecorum recipimus, qui adeo earum causam agunt. Nobilium Poloniae nec ipsi Sueci faciunt in propositionibus suis mentionem. Nos vestigiis eorum insistimus. Cum Electoralibus, de religione, hic agere nobis nec mandatum, nec propositum est. Electorales: Nos non nisi beneuolum, hac in re, adfectum sollicitamus. Et eiusmodi formula concipi potest, qua satis praecaueatur, ne in gratiam Sueciae quidquam religioni dari videatur. ***** Datus est deinde Articulus amnestiae Mediatori paullum immutatus. Quum ad Suecos eum detulisset, tandem post longum satis interuallum inde reuerius: Discepto fere per horam,

set, quod frustra concupiissent, vestigalia ad littora Pomeraniae atque Megapoleos adiecta, Teichmanno Rostochiensium Procuratore nequicquam repugnante, quum ipsi Brandenburgii minus obniterentur: testimonium dissensus sui a Caesarianis, confectis iam Pacis tabulis, retulisse contenti. Eadem postea Brandenburgici Legati Norimbergae, quae Osnabrugae, facilitas.

** Auctor Anonymus, cuius DIARIUM ad h. d. subsistit, propositum a Brandenburgicis esse commemorat, velle Electorem ista triginta millibus vncialium redimere.

*** Conf. supra p. 197. n. ***

**** Vid. in DIARIO SYEC. ad h. d.

***** Vid. ibidem.

***** Conf. supra p. 89.

ram, inquit, cum Suecīs super amnestia, et pactis antiquis integre feruandis. Illi pacta, inter Poloniam et Electorem inita, ad se pertinere negant, nec quidquam iis vel addere, vel demere, non improbare, nec adprobare velle. Elbingae traditionem, in manus Electorales, se pro ruptura pacis quidem non habituros, sed interim nec scripto id nunc velle profiteri. Nostri admirati: Atqui scriptum eiusmodi priuatum antehac promiserunt. * Mediator: Promisisse se dicunt, sub conditione, si in Liuania ipsis, in puncto religionis, minus graues fuissent nostri. Nunc se illo promisso non teneri. ** Nostri: Quod scripto facere ante polliciti sunt, nunc verbotenus tantum facere volunt Sueci. Ergo et nos declarationes nostras, de resignatione Sueciae et Liuaniae, pariter non scripto, sed oretenus duntaxat dabimus. Recedunt illi ab eo, in quod consenserant antea, sine vlla data a nobis causa. Foedera nostra violare, aut abrogare, his tractatibus nec possumus, nec volumus. Et quam ruto meris verbis credi possit, iam ex exemplo discimus, quum toties Sueci a conuentis resiliant. Electorales: Illi hoc tractatu pro Elbinga et Mariaeburgo, iam per se defensionem eorum impares, Sueciae et Liuaniae resignationem obtinent; a nobis praeterea Pomeraniae loca occupata. Sed insuper hoc quoque obtinere cupiunt, vt pacta nostra, cum Polonia, inita rumpamus. Quae aequitas? Omnibus igitur, quae hactenus intercesserunt, penfi-

* De quo vid. supra p. 185.

** PUFENDORFVS Rer. Brandeb. Lib. VIII. §. 70. Sub finem tractationis, Sueci valde circa Elbingam tricabantur, neque clausulam saluatoriam in Articulo, de amnestia, ferre, neque separatim formare, aut scriptam cautionem tradere iam volentes, quod haec antea a nostris

acceptata haud fuerit: reuera, quod omnibus in priorem statum repositis ius, Electori e pactis Bydgositianis quaesitum, conuellere cuperent. Conf. DIARIUM SVETICVM ad d. insequ.

*** Butouia et Lauenburgum, praefecturae Pomeraniae ulterioris, veteri nexu beneficiario ad Regnum Poloniae pertinebant.

penſitatis, non reperimus, quomodo ſecuritati Electorali conſuli poſſit, quam vt ex mente omnium hic paciſcentium declaratio fiat, punctum hoc amneſtiae nihil derogaturum pactis, cum Electore antehac initis. Si id abnuitur, melius, vt aperte id fiat, et mature, ne fruſtra tempus perdatur. Cancellarius Lithuaniae: Vt ſatiſſiat Electoralibus, dandus omnino ſeparatus Articulus, ratione Elbingae. Vt, ratione Butouiae et Lauenburgi, *** pariter ſecurus eſſe poſſit Sereniſſimus Elector, ponamus in Articulo amneſtiae: *Communitates et ciuitates, nunc in poſſeſſione Suecorum exiſtentes.* Butouia enim, et Lauenburgum, non ſunt in eorum poſſeſſione, adeoque ad haec loca amneſtia illa non pertinebit. Mediator: Poſcunt Sueci moram et ſpatium colloquendi cum Elbingenſibus, qui adſunt. Aderant autem Bartholomaeus Meyenreis, Praeconſul, et Treſchenbergius Conſul, cum Secretario Becker. Rem eſſe tanti momenti, vt tam celeriter ſe expedire non poſſint. **** Interim alii Articuli excutiantur. Acceſſum eſt igitur ad euacuationem locorum in Pruſſia, et Curlandia: de qua conceptum recens a Suecis Articulum ***** noſtri nolebant recipere, priori ſtandum eſſe pertendentes. Militem per Pillauiam educendum ex Pruſſia: ita curribus non fore opus, quorum requirebant Sueci magnum numerum.

I i 2

Quum

nebant. Eas Caſimirus III. Rex Anno MCCCCLX. fiduciaria lege poſſidendas tradiderat Erico, id nominis ſecundo Pomeranorum Duci, cuius poſteri ac ſucceſſores, eadem formula, vſque ad Bogiſlaum XIV. tenuere. Poſt eius obitum, reſtitutae ſolius Regis imperio, et Pomeranico, quem vocant, Palatinatui adiunctae ſunt. Tandem Ioh. Caſimirus, in pacto Bid-

goſſiano, Electori Brandeburgico conceſſit, eodem iure, quo Pomeraniae Duces ante habuerant. Conf. CPH. HARTKNOCH. de Republ. Polon. Lib. I. c. 6.

**** Acta cum iis copioſius exponuntur, in DIARIO SVECICO, ad d. inſequ. Conf. PVFENDORFIVS Commentar. de rebus Caroli Guſtaui Lib. VII. §. 13.

***** Vid. DIAR. SVEC. ad h. d.

Quum ad Suecos abiisset Mediator, reuersus inde punctum amnestiae paullulum immutatum, * et iam minus a nostrorum sensu abiens, adtulit. Interim ratione Elbingae, permittere dixit Suecos, vt illam tradat Rex Poloniae, et de eo disponat pro lubitu suo. Ceterum pacta, inter Poloniam et Electorem inita, nec adprobare nec improbare velle, adeoque clausulam de pactis illis, ad ipsos missam, omnino acceptare nolle. Posthaec secedente Mediatore, Magnus Regni Cancellarius hortari coepit Electorales, ad inueniendum et amplectendum aliquod temperamentum, quo Articulus iste, de pactis, complanari possit, ne tantum temporis, in ea re, opus sit infumere. Si aliud melius reperiri nequeat consilium, prius saltem de scripto separato a Suecis, ratione Elbingae, dando ne abnuant. Electorales: Nos mere tantum indemnitati pactorum cauemus, quae, in gratiam hostium, violare nulla ratio permittit. In scripto separato concipiendo plus temporis conteretur, quam in clausula eiusmodi, qualem requirimus. Interim scripti talis formulam, qualem dare volent, parati sumus videre. Nostri: Videmus Suecos proposito suo obstinate insistere, et pacta nostra, cum Serenissimo Electore, vlllo modo adprobare nolle. Si placet, concipiamus ipsi formulam de Elbinga, et ad Suecos mittamus. Forte sic citius ad scopum nostrum perueniemus. Missum est per Mediatorem hoc additamentum, ad Articulum amnestiae adicien-

* Conf. DIARIUM SVECIC. ad h. d.

** Intelliguntur Constitutiones, aduersus Arianos, siue Socinianos, de quibus quaedam supra dixi, pag. 90. not. ** Sed enimvero in Comitibus huius anni, non nisi vna, eaque ex veteri Vladislai Iagellonis, de haereticis, Statuto seuerissima, lata est: altera anno insequente. In illa

omnium primum sancitum, vt istam sectam professi, vel quocumque modo tuti, capite, fama, bonis mulctarentur, nisi intra triennium aut errores eiuraerint, aut Regno exierint. Ita enim habent verba: — *Reassumentes et in suo vigore relinquentes, contra illos, Statutum Vladislai Iagellonis, Antecessoris nostri,*
de

adiiciendum: „Haec tamen non extendentur ad ea, quae Serenissimo Electori a S. Regia Maestate, et Republica Poloniae, concessa sunt iura et loca.,

Die XXI. — Legatio Caesarea excusabat apud nostros Legatos, et Electorales, absentiam suam a sessione. Heri enim sub vesperam adlatas esse a S. Caesarea Maestate litteras, cum nouis plenipotentibus, et saluis conductibus pro Legatione Suecica. His legendis, ordinandisque exinde negotiis suis hunc se diem consecraturam. Deinde nostri denuo hortabantur Electorales, ne temperamentum oblatum ratione Elbingae adsperserentur. Electorales: Sueci, in scripto separato, tantum Elbingae mentionem facere volunt. Nostrium autem est, aliorum quoque locorum ratione, pactis nostris et eorum securitati prospicere. Sueci enim omnibus ordinibus et locis Prussiae cauere volunt, ut in priora iura reponantur. Inde posset deinceps ansa aut praetextus belli enasci. Nam nec Elbinga, nec Butouia, nec Lauenburgum, in sua antiqua iura omnimode reponantur, quia, per pacta Bidgossiana, aliter ordinatum est. Interea Legatus Mediator a Suecica Legatione punctum amicitiae, qui omnium primus est, item punctum amicitiae adtulit. In hoc posteriore correcta a nostris aliqua, et inprimis addita haec clausula: „Articulus tamen iste non derogabit in „quopiam Constitutionibus Poloniae anni MDCLVIII., ** Sed in

li 3

hanc

de Haereticis, consensu omnium Ordinum constituimus: Quod, si quis eiusmodi inuentus fuerit, qui sectam hanc Arianam in ditionibus nostris tam Regni, quam Magni Ducatus Lithuaniae, et prouinciis ei annexis ausit attentetue confiteri, propagare aut praedicare, vel illam aut asseriores illius protegere et fouere, fuerit

que super hoc legitime conuictus, talis quilibet superius nominato Statuto subiaceere debeat, et sine ulla dilatione per Capitaneos nostros et officia ipsorum capite plecti, sub priuatione Capitaneatus. Paucioribus vero illorum, tanquam pro poena perduellionis, forum in Tribunali inter causas conseruatas mixti fori assignamus ad

hanc clausulam nullo modo Suecica Legatio consentire voluit, et diu in hoc vado haesitauit negotiatio. Sueci enim non committendum sibi putabant, vt expresso Articulo adprobarent Constitutionem illius anni, contra Socinianos, seu, vt vulgo vocantur, Arianos latam. Aderant quippe Suecis nonnulli, * qui eam Constitutionem omnino euertere conabantur. Eam contra inuiolatam feruare constitutum erat Legationi Polonicae. Quum diu ferbuisset disceptatio, suggessit vnus consilium, vt in Articulo amnestiae ponantur haec verba: „Omnes Communitates cuiuscunque ordinis, religionis etc. fruantur iuribus, priuilegiis, *secundum leges Regni.*„ Consensere Sueci, sed ita, vt *iuribus ac priuilegiis addatur vox, Consuetudinibus.*

Die XXII. — Mediator declarationem a Suecis de scripto separato, ratione Elbingae dando, eiusque formulam ab illis conceptam adtulit: ** sed simul dixit, hac lege daturos Suecos eiusmodi scriptum, vt punctum amicitiae statim quoque complanetur; deinde, vt de restitutione locorum Pomeraniae protinus agatur. In formula

ad instantiam cuiusvis, sicuti et Capitaneis, eorumque officiis: in Magni autem Ducatus Lithuaniae Tribunali ex quouis registro. Volentes tamen clementiam nostram exhibere, si quis talis inuentus fuerit, qui hanc sectam suam abnegare nolit, ei annos tres ad diuendenda bona sua concedimus, rel. Id autem triennium, in Constitutione anni MDCLIX. ad duos annos redactum est. Conf. STANISL. LUBIENIECII Hist. Reformationis Polon. Lib. III. c. 17 sq.

* Per ea tempora, Suecos Ariani haud pauci sequebantur; in his idem, quem modo laudaui, Lubieniecus, gratiofus

olim apud Carolum Gustauum, Regem, Gardioque et Slippenbachio, Regiis Legatis, carus. Hunc inprimis credibile est abolendae Constitutioni nihil intentatum omisisse. In conuentu Oliuensi adfuisse satis constat. Conf. Vita Lubieniecii, Equ. Poloni, praemissa eiusd. Historiae Reform. Polonae.

** Ad eam declarationem Sueci aegre adducti, Legatum Gallum enixe rogaerant, vt omnia prius tentaret, quam haec aduersae parti daretur. Forsitan Brandeburgicos flecti posse. De Polonis nullam sane dubitationem esse: immo gratum illis futurum, si vrbs Electori haud obueniret.

formula desiderabant multa Electorales: atque iidem, ab omnibus paciscentium partibus, declarationem requirebant, qua caueretur, ciuitatis Elbinganae in sua iura restitutionem pactis Bidgoffianis non derogaturam. Mediator vno Articulo, ab omnibus paciscentium partibus, eiusmodi declarationem fieri posse negabat: neque vllam partem eo obligari debere. Nostri: Nos pacta Bidgoffiana admittimus, Sueci non item. Ergo vno eodemque Articulo declaratio omnium partium comprehendi non potest. Alia enim forma quaeque pars illam dare debet. Quod ad Poloniam adtinet, ea declarationem dare suo nomine non abnuit. Electorales: Scriptum tale continebit explicationem amnestiae. Haec ab omnibus confici et adprobari debet. Mediator: Notent Dni Electorales, qua in re praeiudicium fieri metuant pactis Bidgoffianis. Dabo operam, vt id tollatur. Electorales: Volumus non tantum Elbingae, sed et aliorum Prussiae locorum ratione nobis caueri. Abeunte Mediatore, superuenit Magnus Cancellarius. Hoc praesente mota est, super eodem Articulo amnestiae, contro-
uersia

obueniret. Formulas autem istiusmodi iam superiori die Sueci varias perscripserant, earumque praecipuas exhibuerant Gallo Pacificatori, qui ad Polonos deferret. Conf. DIARIUM SVETICVM ad e. d. Tales, hoc die XXII Aprilis, plures transmissae ac ventilatae sunt. Sed quae-
nam a PASTORIO indigitetur, aliquando iudicabunt sagaciores: ego certum adfirmare non ausim. In DIARIO SVETICO ad h. d. prima adfertur haec: Quodsi Sereniss. Rex et Respublica Poloniae, post conclusam et executioni plenariae datam pacem, et commutatas ratihabitiones, Elbingam, quae saluis suis priuilegiis in omnibus, vt in ipso Instrumen-

to Pacis exprimitur, tum Poloniae retrahitur, Sereniss. Electori concedere voluerit iure tantum hypothecario, usque ad solutionem adstipulatae summae pecuniariae, (qua soluta, vel ante vel post ratificationem commutationem, nihil magis in Elbingam praetendere poterit Sereniss. Elector,) pro ruptura pacis a Suecia id non interpretatum iri, hisce declaratur: modo fiat saluis et integris iuribus, priuilegiis, et immunitatibus omnibus praedictae Ciuitatis, in Ecclesiasticis et Politicis, citra omne Praesidium, saluo itidem inprimis Consiliariatu, vt et in conuentibus Regalis Prussiae competente sessionis loco.

uerſa circa paragraphum, vbi *priuatorum* fit mentio. * Verbum enim id Principi Annae Radziuiliae obefſe dicebant Electorales. Hac etenim ratione donationes caducarias priuatis, non item Communitatibus factas, reſcindi. Periculum inde fore, ne Militia Lithuanica, quae, voce *priuatorum*, non excludi ſe dicet ab uſurpatione bonorum Radziuilianorum, olim ipſi donatorum, inuolēt, nec extorqueri ſibi patiatur bona illa. Cancellarius Lithuaniae milites, vt priuatos, bona iſta impetraſſe dicebat, adeoque nihil metuendum Principi Radziuiliae. Neque enim Communitati militari ea vumquam fuiſſe adiudicata. Interea Mediator a Suecis rediit, negans, Suecos ſuper puncto amneſtiae, ſcripto vno et coniuncto declarationem, qualem velint Electorales, dare velle, et fruſtra ſe illis hoc proponere. Electorales formulam ſcripti ſeparati, a Suecis concepti, examinare coeperunt: ſed, quum nulla paene in re ipſis ſatisfaceret, ** tandem ipſi digreſſi, aliam ſuis verbis conceperunt: *** *Quandoquidem in Inſtrumento* etc. etc.

Interim venit Baro Liſola, qui primum abſentiam Comitis Colourati, adhuc infirmi, excuſabat, poſtea referebat, miſſos a S. Caefarea Maieſtate nouos ſaluos conductus et plenipotentias, **** per peculiarem tabellarium: in iis ſi fit aliquis defectus, et nouum Sueciae Regimen fortassis non recte expreſſum ſit, promittere Caefarem promptam in iſtis ſatisfactionem, ſimulac, quod deſit, fuerit ſignificatum. Ceterum conſilia Caefarea, poſt mortem Regis Sueciae, nihil mutata eſſe. Simulque oſtendebat litteras, in quibus

* Vid. INSTRVM. PACIS OLIV. Art. II. §. 5.

** Conf. DIARIVM SVECIC. ad h. d.

*** Quae deinde ipſi Declarationi Sue-

cicae, tamquam prooemium, addita eſt, atque infra legi poteſt, in Actis Pacific. No. LXV.

**** Formula plenipotentiae, ſ. Procuratorium

bus propria manu adscripserat Caesar: *In omnibus nostris prioribus resolutionibus manemus.* Idem Baro Lifola retulit, Colbertum, a Rege Christianissimo et Cardinale Mazarino ablegatum, apud Caesarem fuisse. Ac primum de pacis Polono-Suecicae tardiore progressu conquestum, eiusque causam innuisse, quod Poloni Liuania cedere nolint Suecis. Sed eundem Colbertum contrarium, ex Ministris Caesareae Maiestatis, audiuisse. Quaestiones Caesari propositas has esse a Colberto, nomine Cardinalis: 1) An pacem velit Caesar? Responsum: Omnino velle. 2) Qualem? Responsum, generalem, non specialem. 3) Quo in loco, et quid pro se, et Confoederato suo Electore, postulet Caesar? Responsum: Id Legatis, in Poloniam missis, declaratum commissumque esse a Caesare. Denique, 4) an pax ista, ante campestem tempestatem, confieri possit? Responsum: Paene iam conclusam esse. Eundem Colbertum armistitii quoque, in Prussia faciendi, mentionem fecisse. Ostensa porro illi esse a Ministris Caesarianis postulata Caesaris, quae, in his tractatibus, proponi iusserit a Legatis suis. Aequissima illa esse, et nihil, nisi securitatis desiderium, nullum laesionis spirare. Ipsum tandem Colbertum, aequitate postulatorum commotum, dixisse: Si Sueci securitatem, qualem Foederati Poloniae requirunt, nolunt praestare, certi sint, Galliam nulla ipsis auxilia missuram. * Postremo, iniunctum sibi a Caesare, Domino suo, memorabat Dn. Lifola, vt ante omnia, de puncto guarantiae, transigant in hoc tractatu. In guarantiae Sueci-

cae

ratorium posterius Sac. Caes. Maiestatis, vid. in Actis Pacific. No. LIII.

** PVFENDORFIVS Commentar. de rebus Caroli Gustavi, Lib. VII. §. 13.

silentio ista omnia praetermittens, hoc vnum refert: *Vt Polonis scrupulus iniiceretur, Lifola per dulam Polonicam sparserat, Colbertum Croissum eo duntaxat*

K k

fine

cae formula multa esse, quae desiderari possint. Esse nimis generalem, et nimis prolixam. Visam a Suecis Caesaream: in eius margine debuisse Suecos adnotare, quae desiderarent, vti in amnestiae Articulo antehac fecerint. In sua illos non declarare, quos velint ad guarantiam acceptare: et multa alia specialiter non exprimere, sine quibus imperfecta sit guarantia. Haec Dno Mediatori, rogabat, a nostris proponi, simulque saluos conductus tradi. Nostri promiserunt, contestati, animo gratissimo a se accipi S. Caesareae Maiestatis constans, in hac pace promouenda, propositum. Mediatori itaque omnia, quae proponi postulauerat Caesareus Legatus, a Magno Cancellario proposita sunt, atque in primis illud de guarantia, quam ceteris rebus antehaberi velint Caesarei. Mediator ad Suecos ista relaturum se promisit. Interim quid de vectigalibus Pomeranicis, quae redimere vellent Electorales, sperandum sit, breuiter indicauit: nimirum, magno admodum a Suecis aestimari vectigalium istorum redditus, et, in compensationem eorum, tria minimum oppida Electoralia, *Loekenitz*,* — — postulari. His dictis abiit ad Suecos. A Suecis reuersus Mediator, retulit, non consentire Legationem Suecicam, vt de guarantia tractetur, nisi vbi Articulus amicitiae, et restitutionis locorum, fuerit prius complanatus. Ante enim de re, hoc est, pace ipsa, quam de

sine, a Galliae Rege, Viennam missum, vt peculiarem, inter Caesarem et Sueciam, pacem conciliaret: sed re infecta ipsi discedendum fuisse. Qui tamen mox vanitatis conuincebatur.

* Reliquorum nomina, quia in promptu non erant, a PASTORIO omissa sunt. Satis constat, postulasse Suecos praeter Loekeniciam *Vieraden*, hoc est, Ad qua-

tuor rotas, atque *Suedt*, Vkeranae Marchiae oppida. Conf. DIAR. SVEC. ad h. d.

** Quodsi *Sereniss.* Rex et Respublica Poloniae, post conclusam pacem et commutatas ratificationes, *Elbingam*, quae saluis suis privilegiis in omnibus, vt in ipso Instrumento Pacis exprimitur, tunc Poloniae retraditur, *Sereniss. Electori* concedere voluerit vsque ad solutionem adstipulatae

de securitate pacis, conueniendum esse. Idem Mediator aliud scriptum, ad negotium Elbingense spectans, adtulit, in quo nulla mentio erat pristini Consiliariatus et Sessionis Elbingensium, in conuentibus Prussicis. ** Quum id necdum placere videret Electoralibus, ipse aliam breuiorem formulam conscripsit, talem nempe: „Legatio Suecica declarat, se non impedire, quo minus Polonia Elbingam tradat Serenissimo Electori, neque hanc traditionem, vti nec cessionem Butouiensis et Lauenburgici districtus, „pro violatione tractatus pacis fore habendam., *** Hanc quum praelegisset, addebat mox, formulam, ab Electoralibus propositam, Suecis non probari: adeo vt amnestiae Articulo pacta Electoralia addi malint, quam formulam illam admittere. Eisdem quoque recipere malle expediens a Legatione Polonica propositum, vt nimirum amnestiae Articulus, de quo agatur tam operose et tot dierum impendio, non nisi ad partes principales, Polonos et Suecos, pertineat: quum amnestia Electoralis separato postea ponatur Articulo. Electoralibus non consentientibus, aliis iterum pariendis formulis foecunditas ingeniorum vacauit, **** ad nonam vsque vespertinam. Tandem vero, cum bono Deo, consensus est in hanc sequentem: ***** *Legatio Suecica declarat Sereniff. Regis Regnique Sueciae nomine ea, quae in Instrumento Pacis, Ar-*

Kk 2

ticulo

latae summae pecuniariae, qua soluta nihil magis in Elbingam praetendere poterit Sereniff. Elector, pro ruptura pacis a Suecia id non interpretatum iri, hisce declaratur: modo fiat salus et integritas iuribus, privilegiis et immunitatibus omnibus praedictae Ciuitatis, in Ecclesiasticis et Politicis. Vid. DIARIUM SUEVICVM loc. comm.

*** Ab hac paullulum diuersa est ea, quae, a Pacificatore perscripta, in DIARIO SUECICO ad h. d. refertur.

**** Conf. DIAR. SUEVIC. loc. comm.

***** PVFENDORFIVS Rer. Brandenburg. Lib. VIII. §. 70. Demum Sueci in scriptam cautionem consentiebant, cuius diuersae formulae concipiebantur, circa quas ab hora nona matutina, ad decimam

ticulo II. de redintegratione iurium disponuntur, non debere concernere ditiones, status, terras et loca, quae a Sua Serenitate Electorali possidentur, nec eo trahenda: neque obstare eundem Articulum, quo minus Suae Serenitati Electorali Elbinga iure, quod eidem competere potest, tenenda tradatur, saluis de cetero eius Ciuitatis privilegiis et immunitatibus, tam in Ecclesiasticis, quam Politicis, salvo itidem iure retractus conuentionalis Sereniss. Regi et Reipublicae Poloniae, quoad Elbingam. Ita tandem praecipiti iam nocte discessum.

Die XXIII. — Legatus Mediator formulam amicitiae Electoralibus Legatis, a Legatione Suecica, adtulit. In qua pauca admodum desiderata. Electorales tamen, in ea, Electorem suum *Socium et Foederatum Poloniae* * vocari volebant. Contra, *Foederati* nomen in hoc puncto Suecos Electori dari nolle, Mediator reponebat. Deinde circa verba, *Inferat vel inferri patiatur*, non nihil disputatum est; quia non facile definiri in talibus potest, quo usque se patientia ista extendere debeat. An e. g. si vicinus aliquis Princeps, huic paci non inclusus, in Foederatum Electoris arma moueat, teneatur Rex Poloniae, vel alius amicus, hostem illum

nam vespertinam, nemine interim surgente, aut cibi quid potius capiente, laborabatur, Polonis nostros precibus obtendere non desistentibus, ut tandem obscura formula contenti essent, simul testantibus, ob isthanc formulam sese pace carere nolle: praesertim quum, si quid ei desit, non modo amplissimis declarationibus, sed et armis suppleturi sint.

* Non modo *Socium et Foederatum Poloniae*, sed *perpetuum Poloniae Foederatum*, et huius belli *Socium*: quemadmodum in *DIARIO SUECICO* adh. d. diserte habet formula amicitiae Brande-

burgica, Suecis ante exhibita. Ab his autem pacis sequester tum et amicitiae, cum Rege Poloniae, formulam adtulerat, cuius exemplum ibidem legi potest. Et Poloni quoque in ea Imperatorem, atque Electorem Brandenburgicum, non *Confoederatos* tantum, sed *perpetuos Confoederatos* dici vocarique volebant.

** Simul et Poloni, quos quidem *DIARIUM SUECICVM* solos, praetermissis Electoralibus, commemorat.

*** In *INSTR. PACIS OSNABR. Art. II.* ad quem locum *PASTORIVS* quasi digitum intendit, verba ita habent: —

Per

illum a suo amico Principe armis auertere, atque adeo in se ipsum adtrahere. Electorales ** vocem, *patiatur*, nolebant admittere: sequendam potius in ea re Germanicae Pacis formulam, in qua haec sint verba, *** *Per suos inferat, vel inferri patiatur*: vel ponendum, *Non inferat per se, nec per alios, nec per suos inferri patiatur*. Mediator: Quidquid hic fiet, mutuum erit. Si Suecis voce ista, *patiatur*, non cauebitis; non cauebunt vicissim illi vobis. ****

Accessum mox est ad Articulum guarantiae, Suecis iam pacis causa consentientibus, vt, simul atque Caesarei Legati adfuerint, de ea agatur. Antequam vero Caesarei venirent, interiectum aliquid de restitutione locorum Pomeraniae: conceptam nimirum ea de re formulam Electoralium Suecis non placere, ob prooemium, quod adiectum sit. ***** Electorales prooemium tale sibi, a Serenissimo Electore suo, praescriptum esse adserebant. Nec habere Suecos, cur Pomeraniam suam, etiam cum prooemio, recipere abnuant. Mediator, ad Suecos nonnihil digressus, quum rediisset, guarantiae Articulum in crastinum, ob absentiam Caesa-

K k 3

reorum

Per se vel per alios — inferat, vel inferri faciat, aut patiatur. Neque ea sequenda Electorales, aut Poloni commendauerant, sed potius Sueci, interprete Regni Thesaurario: de quo DIARIUM SVECICUM ad h. d. disertè testatur. Dñus Regni Thesaurarius allegat Instrumentum Osnabrugense. — Post longam disputationem placuit, vt Dñus Mediator primum monstret Dñis Polonis verba Instrumenti pacis Osnabrugensis. — Poloni autem potissimum verba haec, *Per suos inferri patiatur*, interponi volebant: de extraneis enim, in quos nullum ipsis ius potestas-

que esset, nequaquam posse fidem praestare. Sed tali siue promissione, siue cautione, continetur factum proprium, se curaturum, ne quid hostilitatis aut molestiae alii inferant.

**** Conf. DIAR. SVECIC. ad h. d.

***** Formula ea omnis, in DIARIO SVECICO, descripta est. Hoc loco suffecerit prooemium, quod tamquam superuacaneum Sueci delendum censebant, repetere. *Sua Serenitas Electoralis Brandenburgica non solum Sac. Ro. Imperio, sed et uniuerso Orbi testatum reddere volens, se exorto bello Polonico non nisi reducenda*

reorum Legatorum, differendum dixit: rogauitque simul, vt Caesariani inuitentur, tum vt omnes rem bene praeparatam adferant, et salebrae, quae morari negotium possint, amoueantur.

Die xxiv. — Formula guarantiae oblata est Suecis. * Illi vicissim suam miserunt. ** Innuebat iuxta Dnus Mediator, Suecicam Legationem in mutuam, qualis ponatur a Polonia et eius Foederatis, *** confoederationem consentire, dummodo generaliter illa concipiatur. Postea praesentibus Legatis Caesareis lecta est formula guarantiae Suecicae. In qua primum ommissa aliorum Regum et Principum, ad guarantiam, inuitatio desiderabatur. Deinde disceptatum super verbis, in eadem formula positis a Suecica Legatione: *Gravissimis iniuriis*. **** Esse has voces multis interpretationibus obnoxias. Posse enim partem vnā pro grauissima iniuria habere, quae non fit. Aliter itaque rem hanc de-

terminan-

dae pacis generalis, firmandaeque securitatis ac quietis publicae causa, arma tam in Imperio, quam in Prussia sumisse. Sed in reliquis quoque varia animaduersa. Praecipue certum tempus restitutionis indicari volebant, in Pomerania intra mensem, in Holsatia inter sex septimanas, a conclusa et subscripta pace. Vid. DIARIUM SVECICVM loc. comm.

* Vid. in DIARIO EVROP. P. VIII. App. p. 79. et in LONDORP. II Actis Publ. T. VIII. p. 164.

** Vid. in DIARIO EVROP. p. 78. et in LONDORP. II Actis loc. comm.

*** Hanc transactionem et pacem, omnesque eius articulos, capita et clausulas, Parte supra nominatae tam Principales, quam Foederatae, ac belli Socii, sancte et inuiolabiliter se obseruaturas

promittunt, et, ne in posterum impune violari queant, se inuicem ad guarantiam et euictionem — ex omni parte obstringunt. Inprimis inuitabuntur, ex consensu Partium omnium, ab utraque Parte, earundem Foederati, Cognati, Reges, Principes alique Status rel. Verum hanc talem sponsonem pacis mutuam, quantumuis naturali iure innixam, et recentissimis quoque pactiōibus, Bromsebroensi atque Osnabrugensi, usitatam, Sueci tamen suspicabantur a Foederatis iniquissimo animo propositam esse. Itaque PVFENDORFIVS Commentar. de rebus Caroli Gustavi, Lib. VII. §. 12. disertē ait: Guarantiam Caesarei et Brandenburgici ita conceperant, vt certo sibi persuaderent, Suecos eam reiecturos, eoq̃e anjā abrumpendi tractatus praebituros. Et profecto parum abfuit, quin, post tot ac tantas difficultates, negotium pacis demum ad

terminandam, vt belli pruritibus occasio et praetextus auferatur. Quum nostri dicerent, si quae in posterum de iniuriis futura sit controuersia, ad arbitrium partium omnium, quae nunc paciscantur, confugiendum esse prius, quam ad arma: Caesariani negabant, isto modo pacis securitati satis cautum esse. Si cui enim parti bello opus fuerit, eam, non exspectato aliarum partium arbitrio, arma eo celerius arrepturam, vt imparatos opprimat. Quamlibet iniuriam grauissimam videri ei, qui litigandi materiam quaerat. Varie et acriter de hoc disceptatum. Tandem eo consensum est, vt quaeque Legatio formulam concipiat, in confessu dein publico examinandam. Quum eo fine secederent ceteri Legati, Legatus Mediator interim per saturam quasi proponebat aliquid nostris, de fideiussione Christianissimi Regis, tum de guarantee separatim facienda, si in generalem conueniri nequeat. **** Sed nihil definitum. Redeun-

ad hunc quasi scopulum illideretur. Nam initio Sueci illam, quam diximus, spon- sionem pacis abnuebant: deinde mutuam cum Polonis tantum volebant. Tandem, rationibus omnibus diligenter subductis, in vniuersam consentiebant. Sed in hanc, inquit PVFENDORFIVS loc. comm. Sueci consenserunt hoc modo, vt iniuriae, quas in posterum vnus alteri inferre possit, per Commissarios citra bellum expediantur, et parti laedenti, iunctis viribus, vbi aequas condiciones respuerit, occurrendum. Id quod aequae in fauorem Sueciae, quam ceterorum, cedere poterat. Et si satis constabat, id caput potissimum a Brandeburgicis vrgeri, vt sibi cum omnibus initos tractatus firmarent. Sed vel ideo Suecis non reluctandum videbatur, ne perpetuum bellum meditari viderentur. Inuabit rem eam omnem luculentius cognoscere ex DIARIO SVETICO ad h. d.

**** Hisce, quam fieri potest, firmissime promittentes, vt, si contingat, vnam Partem ab altera, vel plures Partes a pluribus contra moderna pacta bello impeti, vel grauissimis iniuriis vexari, altera reliquaeque Paciscentium Partes Parti laesae adesse, et adistere inuicem teneantur.

***** PVFENDORFIVS Rer. Brandeburg. Lib. VIII. §. 71. Lumbranus initio Regis sui sponsonem offerebat non nisi circa ea, quae ad Suecos et Polonos pertinebant. Qua de re quum nostri (Brandeburgici) apud Polonos quererentur, quasi infesti quid a Gallo agitaretur, ac Electoris causam a Polonia separari non posse, cui et ideo ansa praebeatur circa ratificationem tergiuersandi; hi obtinuerunt, vt ad Electorem quoque ea sponso porrigeretur.

Redeuntibus postea Legatis Foederatorum, Baro de Lifola de guarantiae formulis loqui coepit. In nostra, inquit, prolixitas Suecis displicuit, quae tamen nihil periculosi continet. Sed in sua Sueci pacta, quae inter Caesaream et Regiam Poloniae Maiestates inita sunt, sollicitant. * Quae nos tanti facimus, ut omni ratione eorum securitati prospicere conemur. Ad hunc autem modum si concepta admittatur formula, plus nobis guarantia ista decederet, quam ad cresceret. Nostris enim pactis mutuum sibi auxilium Caesar, et vicissim Rex et Regnum Poloniae, in omnes casus, etiam in Germania, stipulati sunt. Ei autem rei Suecica hac formula abrogatur. Concepimus igitur aliam formulam, ** qua pacis praesentis firmitati citra laesionem antiquiorum pactorum consuletur. Nostri, formulam istam sibi quidem placere, aiebant: sed haud dubie Suecos illam repudiaturos. Illos enim, etsi pacta, quae nobis cum Foederatis intercedunt, non tollant improbentve, eadem tamen confirmare nolle: nec vlllo iure eo adigi posse. Electorales non modo expungi quaedam, in formula guarantiae Suecica volebant, sed et iuramento hanc pacem pertende-

bant

* Quo pertinent isthaec formulae Suecicae verba: *Haec guarantiae non extendetur extra hanc pacem, aut ad pacta separata, inter Partes iam ante conclusa.*

** Vid. in DIARIO SVECICO ad h. d.

*** Apud PYFENDORFIUM *Rer. Brandeb. Lib. VIII. §. 74.* nulla iurisiurandi mutui, aut ab Regni procuratoribus praestandi, mentio. Is quidem memorat quaesitum esse, an Rex Sueciae, annis aliquando factus maturior, hanc pacem sibi sanctam futuram iurare deberet. Eam vero quaestionem plerosque grauib. rationibus diluiffe. *Ad extremum, inquit, circa ratihabitionem dubitabatur, an non*

postulandum sit, ut Rex Sueciae, ubi regimen suscepit, pacta iureiurando firmet? Id quod re expensa haud placuit, ne obligatio pacis in suspensio foret, quum in Regis arbitrio futurum sit, num deinceps iurare velit. Et quia idem hoc pacto laeius non erat, naturali iure ad idem seruandum tenebatur. Fuit autem olim inter Principes multo maxime vsitatum, ut pactiunum fidem religione sacramenti confirmare studerent. Recentiore demum aetate, potior validiorque aliena fideiussio visa est. De qua re lubet MABELIUM, Abbatem, in *Iure Publ. Europaeo, (Le Droit Public de l'Europe, fondé*

bant confirmandam esse. Constare sibi, id non recusaturum Serenissimum Poloniae Regem. Vicissim iam a Regentibus Sueciae iusiurandum praestetur; repetendum postea a Rege, ubi adoleuerit. *** Vsitatum hunc inter Principes modum esse; et nouissima, inter Reges Galliae et Hispaniae, pacta iuramento vtrimque Regio confirmata. Legationi Polonae modus iste minus placebat. Qui, inquit, fidem seruare non vult, nec iuramentum seruabit. Pax Osnabrugensis non est eiusmodi iureiurando comprobata. Neque nunc Suecica Legatio, sine peculiari mandato, quo destitui illam scimus, in iuramentum consentiet. Legati Foederati reponebant, qui fidem seruare vult, is fortissima fidei vincula non abnuit ipse, et, ab altero, iure postulare potest. Securitati pacis ante omnia quam religiosissime prospiciendum est. Si id non facimus, Orbis iudicabit, nos belli nimium pertaefos, et quasi fatigatis viribus, cum Suecis pacisci: quum inprimis illi a Serenissimo Rege Poloniae renunciationem et abdicationem iuris, in Regnum patrum, a Republica Liunioniam, a Foederatis occupata Pomeraniae loca, accipiant. In pretium rerum tam grandium saltem

fondé sur les Traités.) T. I. cap. 2. différemment audire. Lorsque les Traités, dont je viens de faire l'analyse, (Pax Vestphalica, itemque ipsa Oliuensis, et Hafnienfis,) furent conclus, l'usage des garanties n'étoit pas ancien en Europe. Quelqu'autre chose devoit y suppléer. Car les Princes n'ont jamais beaucoup compté sur leurs promesses réciproques. Pendant longtems on a juré l'observation des Traités sur les Caisles des Saints, sur le bois de la vraie Croix, sur les Evangiles, et sur le Corps même de Jesus-Christ. On promettoit de ne se point faire rele-

ver de son serment, etc. Huiusmodi sacramento pactiones inprimis inter Galliae Hispaniaeque Reges sancitae, veluti Madritensis, Cameracensis, Veruinenfis, ac Pyrenaea: cuius postremae exemplum aduocasse Legatos Brandeburgicos, PASTORIUS diserte tradit. In Polonorum annalibus memorabilis ipso etiam fato suo pax, inter Vladislaum III. Regem, atque Amurathem, Imperatorem Turcarum, inita, ac iureiurando religiosissime confirmata: de qua vid. BONFINIUS Hist. Hung. Dec. III. Lib. VI. et PHIL. CALLIMACHVS de rebus, a Vladislao,

tem hoc vnum, hac pacificatione, nos auferamus, securitatem in futurum. Nostri regerebant: Nos pacis securitatem in hoc potissimum sitam putamus, si primo antiqua pacta nostra, cum aliis Principibus inita, maneant illibata, nec istis tractatibus vel minimum eneruentur. Deinde, si mutua istius defensio certis legibus iam definiatur, ac stabiliatur. Denique, si Principum exterorum fideiussio accedat. Nos de eiusmodi fideiussoribus cogitamus: vos idem facere non ambigimus. Caesariani: Nos idem prorsus sentimus. Poenam tantum addi vellemus, in pacis huius violatorem: hanc imprimis, ut omnibus pacis istius beneficiis careat. e. g. Si Suecia pacem rumperet, ut pateat tum Poloniae ius postliminii in Liuoniam, et repeti possint omnia, quae hoc tractatu Suecia accipit. Nostri: In seria pacis tractatione vitanda sunt omnia, quae alteri parti, praeter necessitatem, scandalum praebere possint. Pacis fructibus primo omnium illum, qui pacem temere violat, excidere debere, res est per se liquida, nec opus est, ut pacis Articulis inferatur. Ac quoniam Sueci hoc maxime vrgent, ne hoc tractatu pacta nostra vetera, contra ipsos inita, nouo stabilimento et verbis conceptis expressisque confirmentur, dispiciamus verba eiusmodi, quibus iste metus Suecis, et proinde mora tractatibus nostris, dematur. Caesariani: Veterum pactorum nulla, in toto hoc Instrumento, fieret mentio: quod, ut nobis periculosum,

lao, Poloniae et Hungariae Rege, gestis, in SCVANTNERI Scriptoribus Rer. Hungar. T. I. p. 503.

* Quae quidem neque in exemplo edito exstant, neque in eo, quod in DIARIO SVETICO ad h. d. descriptum est.

** Vid. pacta Regis Poloniae cum Leopoldo. inita An. MDCLVII. in LONDOR-

PII Actis Publ. T. VIII. p. 86. et quae cum Electore Brandenburgico eodem anno contracta sunt, ibid. p. 170 sqq. et in PVFENDORFII Commentar. de rebus Brandeb. Lib. VI. §. 79.

*** Quo nomine intelligenda sunt praecipue foedera unionis, inter Austriacos Poloniaeque Regnum, primum inita Caesarii

culosum, merito cauemus. Sueci mentionem quidem eorum fieri cupiunt, sed ita, vt non nisi eatenus seruata velint, quam qua tractatibus istis non contrariantur. Neque ad alia pacta guarantiam istam, de qua laboratur, extendi cupiunt. Qua in re adsentiri illis nequaquam possumus.

Tandem re diu disceptata, eo consensum, vt formula guarantiae, a Suecis porrecta, denuo sub examen vocetur. In examine multum certamen fuit, super illis verbis: *Ad requisitionem partis laesae auxilium* * etc. Inter alia Electorales et tempus, et locum, et numerum copiarum auxilium, quibus contra adgressorem iuuandus sit laesus, exprimi volebant. Nostri ista in peculiaribus pactis, quae Polonia cum Foederatis iniit, *** expressa haberi aiebant. Electorales: Sed illa non nisi ad decennium durant. Nostri: Possunt eadem ad plures annos prorogari. Caesarei verba ista, *Contra moderna pacta*, omitti volebant. Nisi hoc fiat, pariter veteribus nostris pactis *** nouo aliquo additamento cauendum fuerit. Nostra enim pacta hoc volunt, vt Polonia nobis succurrat, quacumque ex causa auxilio ipsius indiguerimus. Hic autem certis limitibus auxiliatio circumscribitur, ac quodammodo restringitur. Dum haec ita agitantur, concepta est interim formula, Suecis offerenda. **** Lecta placuit, et mox Legato Mediatori oblata est. Nonnihil adhuc in ea desiderabat Legatio Sue-

Ll 2

cica,

simiri III. temporibus, deinde saepenumero repetita, ac confirmata. Eorum historiam illustrauit D. HENR. GOTTLIEB FRANCKIUS, singulari Diss. de nexu foederum perpetuae vnionis, inter Augustam Domum Austriacam Poloniaeque Regnum, (Lips. 1748.) In primis celebre illud, inter Maximilianum I. Imperatorem, ac Sigismundum Poloniae,

Vladislaum Hungariae et Ludouicum Bohemiae, Reges, contra hostes ipsorum quoscumque. Conf. IOH. CVSPINIANI Diarium, de congressu Maximiliani I. Imp. et trium Regum, in MATTH. BELII, V. C. Adparatu ad Historiam Hungaricam, Dec. I. p. 279-302.

**** Exstat in DIARIO SVECICO, ad diem xxvi Aprilis.

cica, vt subinde adhuc vltro citroque commeandum fuerit Mediatori. Tandem tamen paullo ante mediam noctem grauiſſimus iſte guarantiae Articulus, conſenſu partium omnium, finitus eſt, atque ita fere conceptus, vti publice exſtat. *

Die xxvi. — Primo omnium viſum eſt orare S. Regiam Maieſtatem, vt abeundi, quod ceperit Sua Maieſtas, conſilium differat ad proximum diem Mercurii. Pacis negotium, aiebant, huius quaſi ſolis praefentia facilius maturabitur, et ab hoc lumine illuſtrior erit tanti actus cataſtrophe. Miſſi itaque ad S. Regiam Maieſtatem Cancellarius Magni Ducatus Lithuaniae, et Regni Referendarius. Poſtea acceſſum denuo eſt ad punctum guarantiae, cuius formula, heri in ſeram uſque noctem agitata, iam manuum ſubſcriptionibus munienda erat. Ante tamen eam perlegere viſum eſt. Dum perlegeretur, Electorales verba illa, *modis amicabilibus*, ** mutari volebant, et poni, *citra vim armorum*: quia modi amicales viderentur excludere iudicia, et viam iuris, qua inter Poloniam et Electorales controuerſiae de limitibus, ex antiqua conuentione componi finiriſque conſueuerint. Mediator per modos amicales non niſi arma excludi dicebat, non item viam iuris, exemplum Gallico-Hiſpanicum adlegans. Reges enim Galliae ſemper in tractatibus, cum Rege Hiſpano, controuerſiam ſibi ſaluam et amicabilibus modis componendam reſeruare: per amicales autem modos intelligi viam iuris. Noſtri et Electorales regerebant, noſtris in terris viam iuris excludere modos amicales, et per hos

* Vid. INSTR. PACIS Art. xxxv.

** Iuuat locum eum omnem, in quo illa verba inſunt, hic adicere. — *Ipſa autem ſuper limitibus controuerſia, modis*

amicabilibus, terminetur. Conf. DIARIUM SVECIC. ad h. d.

* Eaque verba incluſa ſunt formulae pacis Art. xxxv. §. 3. Gedanenſis quidem

hos plerumque arbitrium bonorum virorum intelligi. Mediator rem ad Suecos referendam fumsit. Inde reuersus, Suecos consentire dixit, vt ponatur: *Citra vim armorum.**

Idem Mediator postulatam Ducis de Croia intulit. Facta simul a nostris mentio Baronis Guldensternii, Castellani Gedanensis. ** Quod ad hunc adtineat, respondit Legatus Mediator, Legationem Suecicam omnem diligentiam adhibituram, in Comitibus Suecicis, vt eius ratio habeatur: sed parem diligentiam, a Legatione Polonica, adhibendam quoque esse in negotio Comitum de Dohna. Adparuit satis, quaesitum cuneum, quo caussa DD. de Dohna promoueretur. In negotio Croiano nostri negabant, se mandatum habere a Rege, et Republica. Mediator regerebat, a multis annis negotium istud in Comitibus Polonicis agitatum esse: vnde adeo merito de eo instrui Legatio Polonica debuerit. Debitum ipsum a Polonia agnosci, et admitti. Ducem Curlandiae solutioni eius eatenus tantum intercedere, quod partem istius aeris sibi numerari velit. Interim debitum ipsum manere ratum et liquidum. Sed res ista vltiori disceptationi tum relicta est. ***

Interim Articulus de captiuis, item alter de debitis, subscriptionibus firmatus est. Postmodum Articulum amicitiae, item alterum de restitutione Pomeraniae, ad examen vocari volebat. Et agi mox coeptum est de Articulo amicitiae. Vbi maximam iterum difficultatem mouit conseruatio veterum pactorum. Ac variae quidem formulae conceptae fuerunt. **** Sed aliis reprobatis, tandem in hanc

Ll 3

consen-

quidem editio prima habet, *extra vim armorum*: sed vitio operarum, quod in Stetinenfi, Regiomontana, aliisque emendatum est.

** De quo vid. supra p. 216.

*** Conf. DIARIUM SUECICVM ad h. d.

**** Conf. DIARIUM SUECIC. l. c.

consensum est: *Paçta vero et foedera omnia, quae partes paciscen-
tes inter se, vel cum aliis Principibus, utrimque sancita habent,
quoad omnia sua puncta, clausulas et articulos integra et in pleno
robore permaneant, ita tamen, ut per ea praesens transactio pacis
nullum praeiudicium patiatur.* Eadem formula paullo post Dnis
Caesarianis lecta et adprobata est. Accessum est deinde ad Arti-
culum, de restituenda Pomerania. In formulae Suecicae fron-
tispicio, iniecta erat mentio Pacis Osnabrugensis, quasi vis ei illata
esset. * Protestatione itaque declarandum sibi putabant Legati
Caesarei, a Domino suo nullam vim illi paci illatam esse. Ne ta-
men lites crescerent, protestationem istam, oretenus factam, scri-
pto inferi volebant. In ceteris verbis formulae nihil paene am-
plius desideratum, nisi quod illa, *sago et toga*, omissa sunt. Circa
tempus restituendae Pomeraniae mota controuersia. Sueci post
menssem, a conclusa et subscripta pace, restitui loca, neque tantum
loca Pomeraniae, sed et Megapolitani Ducatus, *** nominari vole-
bant. Caesariani autem posteriorum locorum mentionem fieri
abnuebant. Ita, re hac indecisa, soluta est sessio.

Die XXVII. — Sub initium parum frequens conuentus fuit,
quia Senatores nostri, apud Regiam Maiestatem, de negotiis pu-
blicis

* Ea accusatione Imperator, per illa
tempora, saepe a Suecis petitus est.
Vid. Matthiae Bioernclouii, Legati Sue-
cici, Memoriale secundum, ad Deputa-
tos Imperii, in LONDORPII Actis
Publ. T. VIII. p. 175 sqq. item quartum
ad Collegium Electorale, ibid. pag. 252.
Conf. PUFENDORF. de rebus Caroli
Gustani, Lib. IV. §. 43. Arma inprimis
in Pomeraniam culpabant, tamquam Paci
Vestphalicae vehementer aduersa. Quae
res etiam inter Oliuenses tractatus ali-

quoties agitata est. Adeo in ipso prooe-
mio propositionis Sueci conquesti sunt:
*Facile Caesarum Maieitati fuisse, redu-
ctam magno impendio amicitiam et sa-
cro-sanctum Pacis Instrumentum, tot labo-
ribus ac periculis coalitum, et pro lege
Imperii fundamentali in perpetuum san-
ctum, rescindere.* Quae quidem tela Cae-
sarei in Suecos retorserunt. Vid. Reinhol-
di Warneri von Grund (fictum Auctoris
nomen satis adparet, verum in obscuro
est,) Disquisitio, secundum Pacis Vest-
phalicae

blicis consultabant. Interim nihilominus a Referendario Regni, Thesaurario Curiae, et Succamerario Pomeraniae, lectae sunt notae, quas Sueci formulae Caesareae, de amicitia conceptae, adposuerant, *** eademque cum Legatis Foederatorum examinatae. Ad homines *sago et toga* Sueciae obstrictos quod attineat, si sint aliqui, eos a Caesare restitutum iri, respondebant Legati Caesarei, sed non nisi eos tamen, qui hoc ultimo bello, et occasione eius, Suecis nunc seruierint. Item verba, *amore pacis*, posita a Suecis, **** mutari, et eorum loco poni volebant, *pacis obtinendae causa*. Restitutionem locorum Pomeraniae fieri non posse, nisi post ratificationem. Locorum Megapolitani Ducatus, propter Varnemundam, mentionem fieri velle Suecos. At de ea non esse locum hic tractandi. Redituram ad Suecos Varnemundam, si ea res sit consentanea Paci Osnabrugensi. ***** Quae ad eam Pacem pertinent, iis peculiari clausula addita caueri, quod in Imperio decidi debeant. Ad Cameram itaque Imperialem eam litem esse reiciendam. Haec, prout a Legatis Caesareis proposita erant, retulit Mediatori Referendarius Regni. Legatus Mediator non aequum esse iudicabat, restitutionem locorum Pomeraniae a ratificationis tempore suspendi. Antehac Suecos promississe

phalicae Instrumentum, virum Imperator, an Sueci Pacem Germanicam rupe-
runt? (f. l. 1660. 4.)

** In primis Varnemundam, quae restaurari deberet, nominandam censebant. Vid. DIARIUM SVECICUM ad h. d. Ea ab Foederatis facili negotio occupata fuerat, anno superiore.

*** Vid. in DIARIO SVECICO l. c.

**** Quae in re PASTORIVS, quod mireris, animi falsus est, aut certe memoria lapsus. Nam verba illa, *Amore*

pacis, non Sueci posuerant, sed Caesarei, in formula ea, quae, a Pacificatore istis hoc die adlata, in DIARIO SVECICO exstat. Hanc quum Sueci retractarent, inter alia diserte postulauere, ut verba, *Amore pacis*, omitterentur: qualia et ante omitti a Polonis voluerant, in renunciatione iuris et tituli Suecici. Vid. supra p. 223. Vnde facile elucescit, ea, quae PASTORIVS addit, potius de Suecis dici debuisse.

***** In Pace Osnabrugensi nihil quidem

fisse ista loca in manibus Caesarianorum et Electoralium tamdiu relinquere, quia, morte Regis, potestas ipsorum ad tractandum erat suffracta. Nunc quum habeant plenam tractandi potentiam, (etenim noua Instrumenta ex Suecia adlata erant, * et idcirco etiam alias plenipotentias tam a nostris, quam ab Electoralibus Sueci requirebant, **) non esse, cur restitutionem Pomeraniae ideo protestari patiantur. Praeterea, quo citius loca illa Suecis reddita fuerint, eo celerius Foederatos ab onere praesidii, in illis locis alendi, fore liberos. Electorales ad factam praesidiorum mentionem regerebant, curam sustentandi praesidii incolis locorum incumbere, adeoque Foederatis non esse onerosam. Porro pace iam coalita, etsi loca ante ratihabitionem non reddantur, fore tamen suspensionem armorum, adeoque magnis praesidiis non opus futurum. Mediator, ad Suecos digressus, quum paullo post rediret, de Varnemunda, portu Rostockiano, hoc adtulit Suecorum responsum: Non impedire ipsos, quo minus hoc negotium ad res Imperii reiiciatur, dummodo in his tractatibus aliqua eius mentio fiat, et hoc ipsum saltem significetur, rem illuc remitti. Idem Mediator, nomine Suecorum, proponebat nostris et Foederatorum Legatis, quo pacto commutationem locorum Pomeraniae,

dem de Varnemunda. Sueci autem, obtentu vestigalium, ad littora portusque Pomeraniae et Megapoleos, ipsis iure perpetuo concessorum, retinuerant, inuito non modo Duce Megapolitano, sed ipso etiam Imperatore. Orta inde An. MDCL. grauis controuersia, de qua PVFENDORFIVS Rer. Suecic. Lib. XXII. §. 56. exposuit. A Meclenburgico Duce, Adolfo Friderico, inquit ille, litterae adueniebant, quibus, ut praesidium castello

Varnemundae deduceretur, postulabat. Adiunctum erat attestatum Caesareorum Legatorum, quod Regina ad reddendum istud castellum teneatur. Enimuero id postulatum Regina nullo iure niti censebat. Nam in Instrumento Pacis de vestigalibus, in locis Meclenburgicis et Pomeraniae, in vniuersum exprimi: quae verba e prima formula remanserint, quando totius Pomeraniae nanciendae adhuc spes fuerat. — Quamquam autem de castello diserte

niae, cum locis Prussiae et Liuaniae, fieri vellent: nimirum Vol-
linum et Damum pro Elbinga, Demminum pro Mariaeburgo,
Tribso et Damgarten pro Stuma, Varnemundam et Grifenhagen
pro Bausco. Parua autem loca, vt Ikermundam, Loitium,
Bartum, e vestigio reddi sibi Suecos velle. In hoc postulato solu-
ta est sessio. Neque enim ad rem tam arduam responderi pot-
erat in arena, et inconsultis Legatis Caesarianis.

Die xxviii. — Conuentum est inter partes, vt in Pomera-
nia Foederati Vollinum, Damum et Grifenhagen ad ratificationem
vsque retineant. De Varnemunda difficultas adhuc supererat:
quam Suecica Legatio pariter restitui, et munimenti ibidem re-
staurandi copiam sibi dari volebant. Facta etiam mentio Ducis
Holsatiae, a quo cautio de non vindicando talis, qualis a Duce
Curlandiae postulata sit, exigenda esse dicebatur. *** In pactis ipsis
an is nominandus sit, nec ne, non multam rem laborandam. Po-
stea Legatis Caesareis exposuere nostri, quid de Varnemunda
fieri velint Sueci. Caesarei noluerunt adnuere. Si, inquebant,
Sueci ius habent ad Varnemundam: ei iuri satis cauetur vl-
timis verbis Articuli, de rebus Imperii agentis. Nostri, media
aliqua via difficultatem istam amouere cupientes, formulam
concipere satagebant, qua et Caesarei et Suecici possent esse con-
tenti.

*diserte expressum non sit: tamen concessio
vestigali, locum utique concedendum, ubi
ista expediantur.* Conf. Dni a MEIERN
Acta Exec. Pacis T. II. p. 791 sqq.

* De quibus vid. supra p. 231. n. ***

** Quae pariter atque diplomata noua
iam ex aliquo tempore praesto erant. Et
Polonicum quidem diploma Suecis, hoc
ipso die, exhibitum fuisse, ex DIARIO
SVECICO comperi.

*** Dicebant inprimis Caesarei: qui

talem et superioribus diebus postula-
uerant. At enimvero a Suecis iam tum
repositum est, Duce Holsatiae non capto,
neque istiusmodi cautione opus esse, quae
de non vindicanda captiuitate dari solet.
Vid. DIARIUM SVEVICUM ad d.
xxvi Aprilis. Iam vero his illorum desi-
deriis oppido faciles sese praebuere, for-
mulamque perscribere, cum Polonis eo-
rumque Foederatis communicandam.

Mm

tenti. Placuit inprimis ista: *Loca omnia, quae, in Pomerania et Megapoli, praefidiis Caesarianis tenentur*, etc. etc. Oblata illa est per Mediatorem Suecis. A quibus reuerfus vrgebat, nomine ipsorum, vt scriberetur, Caesarem non impedire, quo minus Varnemundam Sueci recipiant. Palatinus Pofnaniensis: Aut ius habent Sueci, inquit, aut non habent. Si habent, Caesar non impediet: si non habent, Caesar non potest dare, nec dabit. Mediator: Saltem aliquam mentionem Varnemundae fieri volunt, ne prorsus excidant iure suo, aut in eo praeiudicium sibi ipso silentio fieri patiantur. Quum nullo indicio pateret, Caesarianos in id consensuros, tandem Sueci ad formulam, quae Caesarianis et nostris placuerat, adnuere. * Postea armistitii Articulus subscriptus est, qui talis erat: ** „Quum iam, diuina adspirante gratia, eo tractatus pacis deducti, vt omnes Articuli, qui sollemne pacis Instrumentum constituere debent, adprobati ac manu Secretariorum Legationum subscripti, ac inter partes commutati etc. etc.

Postea Articulus, de ratihabitione et extraditione Instrumentorum mutuo facienda, a Suecis per Mediatorem porrectus, *** et in consensu perlectus est. Mota disceptatio, an Rex minorennis, vbi adoleuerit, haec pacta ratihabere debeat? Aliqui non dubitandum esse aiebant, vel de auctoritate Administratorum praesentium, vel de Regis adulti ratihabitione. Alii aliud sentiebant. Tandem conclusum, de sequutura Regis adulti ratihabitione silentium

* Conf. DIARIUM SVEVIC. ad h. d.

** Is totus legi potest, in editione INSTR. PACIS Regiomontana.

*** Conf. DIARIUM SVEVIC. ad h. d.

**** In DIARIO SVEVICO res ea diligenter ac copiose traditur. Nam-

que studium et opera, per hunc diem, inprimis illi componendae infumta est. Negotii autem plurimum facessabat Comitialis ista pacis ratihabitio, quam a Polonis Sueci, praeter Regiam, dari sibi enixissime postulauerant. De qua re vid. supra

dum esse. Adeoque etiam hic Articulus ratihabitionis finitus est. Inter haec a Serenissimo Rege adferebantur litterae, ad Magnum Cancellarium, quibus hortabatur Sua Maiestas Legatos, vt hodie tractatum finire conentur, si vel in mediam noctem protrahenda sit sessio. Deinde, vt ex vtraque parte vnus Legatorum designetur, ad formandos ac concinnandos pacis Articulos. Denique, vt cum Suecis agatur, de maturanda restitutione Mariaeburgi. A Sua Maiestate Koenigsmarkio, etiam ante definitum in pactis diem, datam esse copiam eundi Gedanum. Suecos eo magis quoque accelerare debere redditionem Mariaeburgi, vt sic humanitas humanitati respondeat. Quum Mediator ista Suecis proposuisset, illi scrupulos adhuc aliquos mouebant. Nocturna, inquiebant, sessio matutinos labores impedit. Tanto enim serius furgetur, quo magis in noctem protractae fuerint vigiliae. Per Deputatorum mutuuum congressum si Articuli concinnari debeant: metuendum, ne de loci praerogatiua sit contentio, quum non habeatur conclaue, in quod duobus ostiis pateat ingressus. Sed et aliquae subinde difficiles suboriri possunt, quae per Deputatos solui non possint, sed totius Legationis praesentiam requirant. De Mariaeburgo altum silentium.

Die XXIX. — De ratificatione nonnihil adhuc actum. **** Nimirum postulandum videbatur, vt Regina Regens, cum ceteris Administratoribus Regni Sueciae, in forma legitima ratificent.

Mm 2

Actum

supra p. 218. At Poloni quoque habebant, quod super Suecica ratihabitione disceptarent. Quippe inter eos, die praecedente, dubitatio oborta haud leuis, vtrum Suecorum Reginae viduae, impubere filio Rege, ius potestasque sit subscribendi ta-

bulis ratihabitionis? Nouum enim atque insolitum in Suecia esse: neque ipsis factis constare de Regni procuratione, Reginae viduae sic, vt in Galliis adfolet, commissa. Haec quamuis Sueci, quibus sequester pacis retulerat, satis diluiffe videren-

Actum item de fideiussione Regis Christianissimi; * de extensione Articulorum pacis; item de ordine eorundem; de captiuis Caesareis, qui subscriptus est. Denique de Principe Neoburgico, quem ad guarantiam Electorales recipi nolebant, ** quia ad Imperium is pertineat, adeoque securitate Imperii contentus merito esse possit.

Die xxx. — Articulus cessionis Sueciae, prout a Legatione Suecica extensus erat, *** exhibitus nostris, et in eo aliqua notata. Quum guarantiae mentio iniecta esset, ad eam Electorales se Regem Daniae, Ordines Foederati Belgii, nec non Regem Hispaniae, pro sua parte designare aiebant. Caesarei de ordine subscriptionum mouebant scrupulum. Nolebant enim, vt Legatus Gallicus Caesareorum nomini suum praeponeret. Nec Polonorum nominibus sua postponi volebant. Nostri respondebant, se S. Caesareae Maieitati numquam de loco controuersiam mouisse, aut moturos. Interim in tractatibus partes principes iure praemitti. Factum id in ipsis Articulis: in subscriptione pariter seruandum esse. Caesarei: In Articulis res ipsa requirit, vt partes principes Foederatis

viderentur: tamen a Polonis etiam nunc repetita sunt, atque Reginae nomen *Regentis* denegatum. Tandem ab Suecis propositum est, ea vt in tabulis pacis *Regina Mater* adpellaretur, ceterum rati habitioni, vna cum Regni Procuratoribus, subscriberet. — Ad haec, ita in DIARIO SUECICO enarrata, expendi debet id, quod hoc loco a PA-
STORIO proditur.

* Super ea actum etiam superiori die, ac formulae vtriusque exhibitae, quae in DIARIO SUECICO exstant,

** PVFENDORFIVS de rebus Ca-

rolī Gussavi Lib. vii. §. 13. Denique postulabat Rautensteinius, Neoburgici Palatini Abligatus, Principem quoque suum his tractatibus includi. Quod quum ceteri facile adnuerent, Electorales ita acriter contra nitebantur, vt negarent se subscripturos, ubi ea inclusio fieret. Hanc autem Rautensteinius maximopere urgebat per Suecos: a quibus et Principem suum, in formula inclusionis, cohonestari adpellatione *Serenissimi* volebat, quum tantum *Celsissimum* nuncupassent. Cui desiderio illi haudquaquam deferebant. Neque enim istam adpellationem honoremque

deratis et Sociis praemittantur. In subscriptione nihil est, quod idem postulet. Porro separatum etiam Instrumentum pro S. Caesarea Maiestate poscimus. Neque enim sufficit nobis, Instrumentis alienis comprehendi. Etiam de eo monendi sunt Sueci, nos nominaturos esse aliquos, quos includi velimus his pactis: ne forte postea, quum ad nominationem deuentum fuerit, mirentur, aut dubia moueant. Denique non omittendus nobis est Daniae Rex, cuius quum in Proiecto nostro ampla mentio sit facta, non est nunc quoque omittenda. Electorales pariter mentionem eius fieri postulabant, si non ob alias causas, (quae tamen multae et graues sint,) certe ob commercia, quae sine illo constare non possint. Cancellarius Magnus, testes habemus, inquit, Excellentias Vestras nostri, erga Serenissimum Daniae Regem, optimi adfectus. Opitulari illi omni studio quaesiuimus, nulla re, quae ad id facere videretur, omissa. In hoc ipso etiam pacificationis actu omnino volumus, vt Ministri eiusdem iuxta nobiscum res Danicas agerent, atque, vt in id pars aduersa consentiret, dedimus operam: sed illa nullis rationibus eo potuit adduci. Nunc pariter

Mm 3

per

que a Suecia aliis vllis Principibus, praeterquam Saxoniae atque Brandeburgi Electoribus, tribui. Conf. DIARIUM SVEVICVM ad h. d. Et Brandeburgico quidem Electori *Serenissimi* vocabulum demum a Carolo Gustavo concessum fuerat, et in pactioibus Mariaeburgensi, atque Labiauensi adscriptum, Vid. PUFENDORF. Rer. Brandeb. Lib. v. §. 2. item Lib. vi. §. 26 et 45. Id quod operae pretium visum est per hanc occasionem monere, praetermissum a CAR. FRID. MOSERO, Viro Amplissimo, qui de titulo *Serenissimi*, ac *Celsissimi*, docte et diligenter exposuit, in Opusculis,

Ius Public. atque Gentium illustrantibus, P. vii. p. 167-348. Ducem vero Neoburgicum Legati Suecici *Serenissimum* vocant, in Manifestatione ea, quam infra transcripsi, in Actis Pacific. N. LXII.

*** Vid. DIARIUM SVEVIC. ad d. xxviii Aprilis. Sueci autem, ne quid intentatum relinquerent, praeter hunc Articulum, formulae pacis inferendum, exigebant peculiare diploma, super abdicatione iuris in Sueciam, ac cessione Liuoniae. Quod iis Poloni, grauibz de causis, omnino abnuebant. Vid. DIARIUM SVEVICVM ad d. xxx Apr.

per Legatum Mediatorem persuadere illi tentauimus, vt Regem nominatum huic paci includi patiatur. Sed an, et quo pacto, in id consensura sit, in incerto est. Porro nos quoque ipsi metuimus, ne Regi illi pace hac et guarantia nostra comprehendi obsit magis, quam profit. Haud dubie enim ille tantis ditionibus mulctatus, agere volet repetundarum, vbi vires recreuerint. Tum nos eidem bello implicaremur, et, si Dania prior ansam bellandi dederit, fortasse Suecos ipsos, vi pactorum iuuare cogeremur, contra Daniae Regem. Satis itaque forsitan fuerit, et illum et nos nulla eiusmodi necessitudine stringi. Sed postremo in propatulo iam est, quo vsque in hac negotiatione simus progressi, et quam in ipso plane limine pacis stemus. Inde vt reuocari nos, et in nouas difficultates ac moras conici patiamur, id vero rerum nostrarum praefens status non permittit. Caesarei: Non equidem non videmus, res Danicas curae esse Poloniae, sed optamus simul, ab eadem modos ac rationes iuuandi Regem et Regnum illud iniri satis efficaces. Nam, quod proponitur a nonnullis, trium mensium spatium concedendum esse Regi illi, intra quod liceat ipsi ad pacis istius consortium accedere, id rationibus Danicis oberit magis, quam proderit, nisi simul pacis huius ratificatio eo vsque suspendatur, donec Danica quoque pax confecta fuerit, atque adeo habeantj interim Sueci, quod metuant. Quodsi enim certi erunt, post tres menses ratihabitionem huius nostri tractatus indubitate sequuturam: trahent illi pacificationem Danicam, donec, ceteris omnibus bellis plene compositis, sola cum Dano negotiatio restet, quam vtique tum, ex animi sui sententia, conficere se posse facile perspiciunt. Nostri: Hoc saltem commodum sentiet Dania, quod, intra hos tres menses, Suecus militem hinc suum educere non audebit

debit contra Danum, multasque adeo copias, quas illuc conuerfurus alioquin effiet, in noſtris terris et finibus earum retinere cogetur, quamdiu de ratificationis euentu dubius erit. Sed quidquid ſit, commodis alienis nemo prudens ita conſulit, vt iis ſua omnino poſthabeat. Nos, qui onerum nobis incumbentium grauitatem ſentimus, diſpicere omnes honeſtas rationes tenemur, quibus ſtatui noſtro laboranti ſuccurramus. Nec eo nomine quifquam, niſi res noſtras vel non capiat, vel non amet, ſuccenſere nobis poteſt.

Poſthaec ſeceſſere nonnihil Legati Caefarei, et Electorales, vt capita inter ſe conferrent. Vbi redierunt, nomine Caefareae Legationis Baro de Liſola ita loqui orſus eſt: Bonum erga Sere- niſſimum Regem Daniae adfectum, quem Excellentiae Veſtrae conteſtantur, grato animo agnoſcimus. Nec diſſitemur, proniſſimis ſemper animis, et omni ſtudio in Regis illius commoda incubuiſſe Poloniam. Ceterum omnium impenſorum conatuum ac laborum laus a bono fine dependet. Non erit perfecta et conſummata vel gratia auxiliorum, vel ipſa haec pacificatio noſtra, niſi Regem et Regnum illud in tuto poſuerimus. In eo vt veſtra nobiſcum ad finem uſque conſpiret cura, optamus. Gallia ipſa ſollicite iam vbique hoc agit, vt demonſtret, in vobis ſibi eſſe pacem generalem. Si generalem dare utique debet, et ſi conſtare ſibi velit, dare etiam cupiet operam, vt Rex Daniae quoque illa perfruatur. Ergo et nobis nunc merito ſuffragabitur, manumque porriget, qui nihil aliud, quam pacem vniuerſalem, quaerimus. Ad eam collineat propoſitio noſtra, quam vt Foederatis noſtris, ita Suecis etiam, exhibuimus. Quam antequam reiiciant, ſcire vellemus

vellemus, quid in ea desiderent. Quod si mentem suam paullo fidentius ea in re explicarent: fortassis offeret se modus negotii, ex voto vtriusque partis, aut saltem ex aequo ac bono complandandi. Res agitur maximi momenti, et in qua honor noster vertitur. Et si futura quoque animo praecipere fas est, (vti sane est,) interest profecto, praesentia haec ita componi, ne futuris necessitatibus subsidium praescindatur.

Quum ita ille perorasset, nostris postulantis Proiectum seu propositio Caesarea, qua de Rege Daniae agit, praelecta est. In qua quum Dania in aequalem guarantiae communionem admitti videretur, nostri incommodum, quod inde sequuturum esset, demonstrabant: hoc nimirum, quod, quum Dania et Suecia facile aliquas inter se bellandi causas habiturae sint, Polonia sic pariter illa quasi contagione in bellum, praeter voluntatem et commodum suum, prolapsura sit. Electorales: Immo tali guarantia obligabit sibi Polonia vtrumque Regnum, quae vult, vt contra adgressorem reliqui eorum, qui nunc paciscuntur, socient arma. Hac ratione vti aliorum paciscentium, ita Poloniae securitati optime erit prospectum. Incommodum, quod praetenditur, non erit tam grande, quam forsan creditur. Poterit enim Polonia parti laceffitae, contra adgressorem, pro libitu et commodo succurrere. Neque enim

* Ea in DIARIO SVETICO ad h. d. ita habet: Cum vero ad stabilitatem huius pacis summe referat, vt vniuersaliter componatur, et inter omnes belli huius socios securitati commerciorum plene proficiatur, ideo, licet controuersiae, quae Serenissimo Regi Daniae cum Serenissimo Rege Regnoque Sueciae intercedunt, hic commode decidi non potuerint,

et alibi de facto cum spe successus tractentur, nihilominus conuentum est, vt Serenissimus Daniae et Noruegiae Rex, et eius Regna ac ditiones, in hac pace comprehendantur, et ea omnia, quae quocunque tandem loco ante extraditas et commutatas Tractatus moderni ratificationes, (quae in gratiam pacis Sueco-Daniae ad tres menses reiicitur,) inter prae-

enim certus numerus militum, qui submittendus sit, neque locus, quo mittendus, hic exprimeretur. Nostri: Nihilominus ad bellum obligati erimus. Ad quod si minus conferremus opem, et copias nostras, pacis violatae adcursumur.

Haec quum dixissent nostri, conceperunt et ipsi formulam, qualem putabant controuersiae finiendae idoneam. * Eamque Legati tum Caesarei, tum Electorales, fere totam adprobarunt. Hoc tantum addi voluerunt: „Nisi pax, in Dania, ante tempus ratificationis huius pacis fiat, licitum fore S. Caesareae Maestati et „Serenissimo Electori, auxilia Regi Daniae intra terras eius ferre, „pace hac tamen illaesa et incolumi mansura., ** Simul mox exemplis ostendebant, fieri hoc posse. Galliae enim Regem Ordinibus Foederatis auxilia misisse, et nihilominus pacem, inter Hispanos ac Gallos, saluam stetisse. Et nunc eosdem illos Reges, inter se, quidem pacem sanxisse, sed ita, vt vterque facultatem retineat Foederatis suis auxilia ferendi. *** Dum ea super re disceptaretur, superuenit Legatus Mediator, et guarantiam Gallicam adtulit, quae a nostris lecta ac recepta est. Mox idem Mediator nomine Suecorum postulabat, vt pactis istis tum ipse Serenissimus Poloniae Rex, tum Senatores, quotquot adessent, subscriberent nomina sua. Nostri, inusitatum in Polonia id esse, regerebant:

Regem

dictos Daniae et Sueciae Reges conclusa vel constituta fuerint, vel iam de facto sint, ad hanc pacem et guarantiam, pariter ac si in hoc Instrumento specificè inserta forent, pertinere censeantur, et de facto pertineant.

** Conf. DIARIUM SVETICVM loc. comm.

*** INSTR. PACIS PYREN. Art. III. Quodsi amborum Regum auctoritas, aut officia illorum, et eorum interpositio, amicabilem compositionem producere nequeat, et ipsorum Foederati tandem ad viam armorum deueniant, quilibet alter memoratorum Dominorum Regum Foederato suo pro viribus auxiliari poterit: neque propterea peruenietur inter Suas

N n

Maesta-

Regem solum, ubi opus est, subscribere nomen suum; numquam vero in eodem scripto Senatores. Praeterea ipsi Legationi Polonicae inhonorem foret, alios, qui a Republica ad hunc tractatum non sint missi, subscribere simul nomina sua. Quum acriter diu super hac re disceptatum esset, tandem Suecica Legatio postulatam suam se remittere, per Mediatorem significavit. * Sed ad Propositionem Foederatorum, paullo ante memoratam, regerebant Sueci: Si pacem Foederati cum Suecia inire velint, omnem hostilitatem exuendam, nec in Poloniae tantum, aut Germaniae, sed in Daniae etiam provinciis omnibus ponenda ab iis esse arma. Nolle se transferri, sed finire bellum, quod Polonia et eius Foederati gerant cum Suecia. Articulus amnestiae omnes hostilitates, clam et palam, directe et indirecte inferri solitas, excludere. De eo iam conuentum esse inter partes. Num conuentis stare velint partes aduersae, nunc palam faciendum esse. Exemplum de Gallis, sub Ordinum Foederatorum signis contra Hispanum, etsi tum Galliae amicum, stipendia facientibus, parum facere ad rem. Gallos enim illos militasse quidem in Belgio Foederato, contra Hispanum, sed sine iussu Regis sui. ** Nec nisi priuatim cuique, cui libuerit, militiae illi dare nomen licuisse. Quum haec, nomine Suecorum, dixisset Legatus Mediator, missam interim a Suecis formulam, secundum quam negotium Danicum comprehendi huic

Maiestates ad quampiam rupturam, aut illorum amicitia ullo modo alterabitur.

* Conf. DIARIUM SUECIC. l. c.

** Bona tamen venia ipsius, occultoque erga Belgas studio. Vid. HVG. GROTII Hist. de rebus Belgicis Lib. VII. p. 319. ANONYMI Hist. Belgii

Foederati, (*Vaderlandsche Historie, vervattende de Geschiedenissen der nu vereenigde Nederlande,*) Theodisce translata, T. IV. pag. 105.

*** Haec non ipsius Articuli formula, sed Declarationis, datae Pacificatori: secundum quam demum a Suecis, post alias atque

huic tractatui volebant, exhibuit, cuius hic erat sensus: *** „Serenissimus Daniae Noruegiaeque Rex huic paci includatur, si pacem, cum Serenissimo Rege Regnoque Sueciae, ante extraditas et commutatas tractatus moderni ratificationes inierit, ac concluderit. „

Non semel in his tractatibus Excellentissimus Dn. Succamerarius Pomeraniae, Iohannes Gninski, vnus ex Legatis Polonicis, postulauerat compensationem damnorum, quae passus erat Thorunii, in qua vrbe quum reculas suas, incipiente bello Suecico, deposuisset, omnes sibi abreptas querebatur. Tandem post multas sollicitationes, consensit Legatio Suecica, vt ex tormentis, et adparatu bellico, quem Sueci Thorunii reliquerant, dicto Dno Succamerario daretur satisfactio: conceptumque est in eam rem scriptum, quo se, ad satisfactionem eiusmodi, obligabat Legatio Suecica. Posthaec abeunte Mediatore, successere Legati Caesarei: quibus mox formula, de Daniae Rege, praelecta est, additumque simul, quam acriter super negotio Danico, per Mediatorem, disputent Sueci, et quam instanter vltimam declarationem vrgeant. Quum nonnihil seorsim inter se deliberaissent Foederati, tandem Baro de Lifola: Propositio, inquit, nostra nihil vel rationi, vel consuetudini, dissentaneum continet. Quod adeo subitam declarationem Sueci postulant, terriculamentum est, quo nos mini-

N n 2

me

atque alias formulas Polonorum, quae alibi legi possunt, perscripta est haec: Cum vero ad stabilitatem huius pacis plurimum intersit, vt vniuersaliter componatur, et, inter omnes belli huius socios, securitati commerciorum plene prospiciatur, ideo, licet controuersiae,

quae Serenissimo Regi Regnoque Sueciae cum Serenissimo Rege Daniae intercedunt, hic commode decidi non potuerint, et in ipsa Dania cum spe successus tractentur: nihilominus conuentum est, vt Serenissimus Daniae et Noruegiae Rex, eiusque Regna ac ditiones, in hac pace compre-

me mouemur. Sciant hostes, nihil hic a nobis metu, omnia amore pacis fieri, quae fiunt. Nolebant illi indicare, quid in Propositione nostra desiderent. Sic enim fortassis via aliqua, ad rem complanandam, sese aperuisset. Nunc totam propositionem reiicientibus quid respondeamus, liquet equidem nobis, sed vnice hoc metuimus, ne paci huic moram adferre videamur. Quam vt amoliamur, potius en! aliquid adhuc propter Poloniam damus hosti, et nimirum ab additamento, quod propositioni nostrae adiectum est, recedimus, hac tamen conditione, vt vicissim promittant nobis Sueci, dum nos in Pomerania armistitium seruamus, se quoque idem id in Holsatia, aliisque Daniae prouinciis, ad Imperium pertinentibus, seruatuos. Nostri regerebant, hanc conditionem Dano fortassis obfuturam, qui hac ratione occasiones aliquid in rem suam agendi, in illis prouinciis, sibi praecidi sentiet. Sed si Danus etiam conditionem acceptauerit: Sueci tamen in eam non consentient. Foederati: Addatur limitatio, si Danus in illis prouinciis pacem noluerit, licitum fore Suecis etiam arma istic mouere. Mediator interim superueniens Articulum ratificationis, a Suecis adprobatum, adtulit. Eidem mox retulere nostri, quid in negotio Danico actum sit, cum Legatis Caesareis: simulque conditio, quam ii requirant, exposita. Mediator Articulum amnestiae, a Suecis, vsque virgeri aiebat, in quem impingere videantur Caesarianorum, in hoc puncto, postulata. Et
 conditione

comprehendantur, si intra tres, a subscripta hic pace, menses pax quoque in Dania conclusa fuerit, ita vt ea omnia, quae ante extraditas et commutatas huius moderni Tractatus ratificationes (quae vel in gratiam pacis Sueco-Danicae ad tres

menses, a die subscriptionis horum pactorum computandos, prorogatur,) inter praedictos Sueciae et Daniae Reges conclusa et constituta fuerint, ad hanc pacem pariter ac si in hoc Instrumento specificè inserta forent, pertinere censeantur: saluo

conditione adposita nihil agi. Quod enim dicatur, licita fore Suecis arma, in locis illis Daniae mediterraneis, si Danus prior intulerit, plane esse superuacaneum: quum in adgressorem per se semper arma mouere et licitum, et vsitatum sit. De his prolixè disceptatum est, in mediam noctem, nullo paene effectū.

MENS. MAIUS

Die I. Maii. — Quod memoria Philippi et Iacobi Apostolorum celebrabatur, sacrorum causa Serenissimus Rex, et Serenissima Regina, Oliuam venerunt. Vnde adeo sollemnitati non nihil temporis datum est etiam a Legatis. Postea de negotio Danico interiectus fermo est, efferuescentibus subinde etiam nonnullis, et acerbiuscula aliqua interdum intermiscientibus. * Sed haec inter pauciores, quia Regiae Maiestati utrique potior pars Legatorum vacabat, et quasi raptim acta. Postea reuersis ex templo, a Legatis plerisque Mediator monitus est de Instrumento conficiendo, in quo Legati omnium partium, subscriptione manuum, contestentur, tot numero Articulos iam decisos utrimque, atque adprobatos esse. Eosdem quidem postea ad vnguem describi, et in iustum Instrumentum concinnari posse, ac debere. Sed quia ea res plus temporis requirat, Regias autem Maiestates diutius iter differre nequeant, dandum hoc honori ipsarum, dandum desiderio, ut praesentibus ipsis fiat subscriptio, adeoque hinc disce-

N n 3

dentes

uo per omnia ipso Tractatu in Dania inter utrosque Reges, et Regna concluso, et concludendo. Interea vero S. R. M. Sueciae in provinciis Serenissimi Regis Daniae mediterraneis, utpote Holsatiae et Luthia, ab omnibus hostilitatibus abstinebit: et vicissim S. R. M. Daniae nullam hosti-

litatem Serenissimi Regis Regnique Sueciae in Germania sitis, aut Holsatiae Ducali ac Slesuicensi Ducatui inferet. Vid. DIARIUM SVETICVM ad h. d.

* Quippe Caesariani et Brandeburgici causam Danicam acerrime tutabantur. Praeter

centes confectae quasi pacis solatium ac decus secum ferant. Recipit Mediator, ea de re, agere cum Suecis. * Interim, dum ille ad Legationem Suecicam abiret, de educatione militum Suecorum actum est. Quos Legatio Suecica, ut Mediator retulerat, partim per portum Pillauensem, partim per ostium Vistulae educi volebat, et ita quidem, ut fas sit egredientibus prope Gedanum subsistere, si forte ventus aduersus navigationem moraretur. Sed posterior haec conditio nostris Legatis non placuit.

Interim, quod absente Mediatore transigi non posset, ad Principem Neoburgicum tempore intermedio diuertit deliberatio. Hunc enim pactis his omnino includi volebant Sueci. Electorales autem negabant, se eo umquam consensuros, quia expresso Electoris sui interdicto vetentur. Exercere illum Principem grauissimas, in Germania, aemulationes cum Electore, ** huiusque consiliis, qua possit, intercedere. Etsi omnia haec abessent: res tamen Germanicas his tractatibus non esse immiscendas. Inde ad Daniae quoque Regem relapsus est Mediatorem expectantium sermo. Inprimis monitum, videri Suecos tandem consensuros, ut his pactis Rex Daniae comprehendatur, sed non nisi tum, quum ipse quoque pacem cum Sociis inierit: adeoque ponenda in Articulo esse haec verba, *Praeuia pace*. Iuxta vero eosdem Suecos cauere sibi velle, Caesarem et Electorem nulla interim auxilia Regi illi laturos.

Quum

Praeter eos, isti colloquio intererat ipse Legatus Danus: de quo conf. DIARIUM DANICVM ad h. d.

* At vero Sueci, ante omnia, illud peculiare super cessione Liuoniae diploma, de quo supra dictum est, pag. 277. n. ***

vrgebant: in eamque rem Pacificatori formulam exhibebant, cuius exemplum in DIARIO SUECICO ad h. d. descriptum est. Ad extremum, quum intelligerent frustra laborari, id quidem negotium infectum reliquere.

Quum rediisset Mediator, relatum illi, quid interim super Rege Daniae actum sit, cum Legatis Foederatorum: et simul mox Articulus Danicus ipsi exhibitus est, cui expresse addita erant verba, *Praeuia pace.* *** Quod ad Principem Neoburgicum adtineat, eum pace hac comprehendendi, Legatos Electorales omnino nolle. Mediator: Si Neoburgicus consensu partium omnium comprehendendi non potest, saltem ex parte Suecorum comprehendendi illum licebit. Electorales negabant, fas sibi esse, ea in re quidquam concedere. Interim, si Serenissimus Poloniae Rex, inter Serenissimum Electorem et Neoburgicum, interponere vellet auctoritatem suam, haud dubie facilem fore tanto Mediatori Electorem. Mediator: Si his pactis Neoburgicus non comprehendatur, Sueci nec Daniae Regem iisdem comprehendendi sinent. Electorales: Habent Sueci foedera sua cum Neoburgico; nec impedimus, quo minus habeant, dummodo ea his pactis, quibus, inter alios, nos quoque subscribere debemus, non firmentur comprehensione eius Principis, cum quo Domino nostro tot in Germania controuersiae sunt. Nostri pro Principe Neoburgico ipsam quoque Regiam Maiestatem sese interponere aiebant, vt comprehendatur his pactis. Addebat Mediator, expresse adiici posse, comprehendendi quidem illum, sed citra praeiudicium controuersiarum, quas in Germania habeant inter se isti Principes, Elector et Neoburgicus. Electorales regerebant, etiam suas rationes benigne

** Praecipue propter Iuliacensem successionem, ex qua orta An. MDCLII. inter vtrumque grauissima controuersia adhuc dum feruebat. Vid. PUFENDORFIVS Rer. Brandeb. Lib. IV. §. 24 sqq. Vnde Brandenburgici, non sine causa, rebantur,

hanc quoque tractationi Oliuensi Ducem Neoburgicum velle immiscere. Ad haec Neoburgicus nomen dederat foederi Rheno, quod tum quidem Electori videbatur etiam suis rationibus aduersum.

*** Vid. in DIARIO SVEC. ad h. d.

gne a S. Regia Maiestate auditas esse: interim non impedire se, quo minus Sua Maiestas litteris ad Serenissimum Electorem scriptis rem hanc, Legatis explicatu difficilem, expediat. Mediator: Nectunt Dni Electorales, super Neoburgico, difficultates. Atqui insuper Racocium quoque, et Ducem Gottorpiensem, his pactis comprehendi volunt Sueci. His dictis abiit Mediator. Nostri interim cum cura agebant rem Neoburgici, et persuadere conabantur Electorali Legationi, vt in comprehensionem eius Principis, sed certis limitibus circumscriptam, consentirent. Sed, re infecta, tum discessum est ad prandium.

A prandio. — Adtulit Dn. Mediator Articulum Danicum, conditione illa, in quam ytrimque consensum erat, limitatum, nempe vt addatur: *Pace prius in Dania conclusa, comprehendatur his pactis Rex Daniae.* Postea de multis Articulis, sed interrupte, vt res ferebat, actum. Facta mentio Dni Castellani Gedanensis, Sigismundi Guldensternii Baronis, item Dn. Comitum de Dohna. Illius rationem haberi volebant nostri Legati: horum autem Sueci. Mediator mutuum hic praestandum aiebat. Comitum de Dohna negotium agendum in Polonia, vt Baronis Guldensternii vicissim agatur in Suecia. * Facta item mentio est exfulis Radziecouii. ** Sed mox responsum est, non peculiarii Articulo de eo agendum: satis esse, quod generali amnestiae Articulo com-

* In hanc sententiam formula restitutionis Guldensternii a Suecis exhibita est, quae in DIARIO SVEDICO ad h. d. exstat.

** Hieronymus Radziecouius, Regni Procancellarius, propter priuata odia, quae sunt omnium acerrima, primum Regi in-

uisus, mox grauioribus de causis etiam Reipublicae, capitis anquisitus, damnatusque fuerat, anno MDCLII. Vid. RVDAVSCIUS Hist. Pol. Lib. IV. p. 93. sqq. item, Vita Casimiri Regis, ab ANONYMO Franco-Gallice scripta, (*Le Roi Casimir*,) P. I. Itaque, vt se dirae tempestati mature

prehendatur, saluis legibus Regni. Interiiciebantur subinde alii atque alii nodi: vt de praesidio Brodnicensi, de educatione militum Suecorum e Prussia, de bonis Koenigsmarkii etc. * Ceterum tangi magis, quam expediri, tum nodi isti potuere. Interim a S. Regia Maiestate vtraque, per internuncios, monitus est Mediator, daret operam, vt hodie negotio pacis colophon imponeretur. Mediator promisit, se omnes lapides moturum, vt id fiat. Reditum mox est ad educationem militum, quam terra fieri volebant Sueci, quia negabant, naues sibi iam praesto esse, vtpote bello Danico occupatas. Nullum tale impedimentum intercessisse, quum Stumdorfianae induciae fierent: adeoque copias Suecicas facilius tum mari educi potuisse. Porro praesidiarios Brodnicenses omnino in libertatem restitui volebat Legatio Suecica. Electorales regerebant: Aut sunt captiui, aut non. Si captiui, dimittentur, vt alii: si non captiui, habebuntur alia ratione, in Articulis istis expressa. Mediator, ad Suecos digressus, quum rediret, denuo difficultatem educendi militis nomine Suecorum mouebat; item de sustentatione praesidii Elbingensis, ad ratificationem vsque manfuri. Anterioribus temporibus, quum tractaretur, habuisse Suecos telonea Prussica, vnde militi facile potuerit prospici. Nostri respondebant: Si terra educent Sueci militem, multi profugient, multi necabuntur ab agrestibus; terrae sunt desolatae; nihil vsquam

ture subtraheret, ad extremum in Sueciam exsulatum abierat, suas inde iniurias vlturus, etiam ipsius patriae calamitate. Conf. KOCHOVIVS Ann. Climact. I. p. 327. LENGNIICH. Hist. Pruss. P. VII. p. 89. sqq. Sueci autem in formula pacis expediendae ea, quam in Actis Pacific.

No. L. dedimus, diserte postulauerant, Art. xxx. is vt ab Serenissimo Rege atque Republica Poloniae reciperetur in gratiam, pristinoque loco ac dignitati, vnde pulsus esset, restitueretur. Quod demum aliquot annis post impetratum est.

* Conf. DIARIUM SUECIC. l. c.

Oo

vsquam annonae inuenient. Quod ad praefidiarios, ad ratificationem vsque manfuros, adtinet, de his agant Sueci cum Elbingensibus. Telonea habebant Sueci in Prussia, quum olim sexennales induciae pangerentur; non item, quando Stumdorfii.*

Reditum deinde est ad negotium Neoburgicum, Mediatore dicente, Electorales coram Regia Maestate consensisse, vt Princeps ille comprehendatur, atque id sese, ex Principis illius Oratore, intellexisse. Negauit Dnus Houerbequius, se vmquam consensisse. Simul mox, quod temperamentum proposuerit, ad hanc explicandam difficultatem, ** edisseruit. Sed nihil magis sollicitos habere Suecos et Mediatorem videbatur, quam eductio militum. *** Ad hunc igitur lapidem amouendum iterum iterumque intendi neruos placuit. Nostri negabant penitus, militi educendo sese victum suppeditaturos, quia et impossibile id sit facere, propter defectum annonae ac pecuniarum, et porro indecorum Poloniae alere hostes, tot iniuriis sibi cognitos. Mediator: Visi sumus in portu pacis esse, sed iam in medium reuoluimur mare. Dispiciendae sunt viae aliquae mediae, quibus scopulus euitari queat, ad quem ista navis naufragium facere posse videtur. Electorales: Vendant Sueci sua in Pomerania Electorali vectigalia; habebunt pecunias, ad educationem et sustentationem militum suorum necessarias. Mediator: Magni aestimant Sueci ista vectigalia.

Neque

* Satis constat, eosdem certe praecipua tum quoque tenuisse. Nam in sexennibus induciis pars tantum Prussiae restituta: melior Suecis manebat, vna cum vectigalibus, quae, per ea tempora, PVFENDORFIVS Rer. Suecic. Lib. VI. §. 116. diserte commemorat. Quae ex

vectigalibus Borussiae, inquit, redibat pecunia, eam copiae per hanc prouinciam et Liuoniam alendae absunuebant: in Sueciam praeter inuidiam nihil redibat. Vt autem in pristinum ius atque statum concederent, demum pacto Stumdorfiano constitutum est, Art. V. cuius haec sunt verba:

Neque de his, inter vos et illos, facile nunc conueniet. Electorales: Computentur reditus istorum vectigalium. Nos pro singulis millenis redituum dabimus sedecim millia Imperialium. Digressus est Legatus Mediator ad Suecos. Inde reuersus ea, etsi inuitus, adtulit, quae pacem magis repellere, quam propius admouere videbantur. Insistunt, inquit, Sueci postulato suo. Comprehendi volunt Neoburgicum, Gottorpiensem, Megapolitanum Principes, item Racocium. Militem educere parati sunt, secundum tenorem pactorum Stumdorfensium: **** sed hacce conditione, vt sibi dentur ducentae achanae ***** filiginis, quarum singulae contineant modios sexaginta: porro etiam, vt Legatio Polonica, interpositione sua, a mercatoribus impetret Suecis quadraginta millia Imperialium. Legatio Polonica offensa his postulatis: Ista, inquit, sunt nolentium pacem. Nobis rumpere potius tractatus istos pacis certum est, quam in talia consentire. Quum nulla vtrunque declaratio mitior fieret, tandem circa mediam noctem, re infecta, discessum est.

Die II. — Serenissimus Rex cum Serenissima Regina haecenus Carlcouii, (praedium est Dni Coelmeri iunioris, non procul ab Oliuensi monasterio, ad littus maris situm,) moratus, Gedanum discessit, iter suum in Poloniam acceleraturus, vocantibus illuc arduis Reipublicae negotiis. Regias Maiestates Gedanum euntes

O o 2

comita-

verba: Post restitutionem locorum omnium, vectigalia in eum mox reducuntur statum, et in illud ius, in quo erant ante hoc bellum, seruata in omnibus aequalitate, ubi antea fuit.

*** Vid. supra pag. 287.

*** Conf. DIARIUM SVECIC. ad h. d.

**** De quo vid. supra p. 197. Verba

ipsa pacti Stumdorfiani, quae huc pertinent, descripsi ibidem not. **

***** Genus mensurae aridorum, praecipue Persis quondam vsitatum: XLV. medimnos Atticos aequabat. Vid. ALBERTI ad HESYCH. v. Ἀχάινος. In DIARIO SVECICO ad h. d. ducentae lastae filiginis nominantur.

comitabantur Legati omnes, tam Foederati, quam nostri. Interim Legatus Mediator dedit sollicitè operam, ut tractatibus, in ipso iam littore obhaerentibus, cursum redderet, quumque mentem Suecorum explorasset, nostris mox suadere coepit, ut Gedano Oliuam reuersi negotio, circa exitum laboranti, ultimam manum imponerent. Adnuere Mediatori Legati partium omnium, atque adeo Oliuam remearunt. Ac primum de pecunia, ad educendum militem necessaria, agi coeptum, ac modi quaesiti, quomodo parti utrique satisfaceret. Quumque in nullam omnino pecuniam consentire nostri vellent, Mediator tandem innuit, postulato isti nolle etiam Suecos insistere. Postea, ex occasione bonorum, liberis Generalis Vittebergii reddendorum, orta est cum Electoralibus contentio. Quum enim, in Electorali Articulo amnestiae, bonorum mobilium et immobilium facta esset mentio, quumque Sueci iam quoque subscriptione manus Secretarii sui firmassent, postea mutari illa verba volebant ita: * *Quoad vero bona immobilia* etc. Legati Electorales mutationem omnem respuebant, paene ad bilem usque Mediatoris, qui rei obscurae explicationem Suecos non iniuste, aiebat, flagitare, ac simul rogabat, ne minutiis retardari paterentur cursum negotiationis, ad exitum iam festinantis, nec morarentur S. Regiam Maiestatem, iam in procinctu itineris stantem. Electorales: Nos Serenissimum Regem non detinemus,

* Hic quoque Articulus aliquoties ante retractatus est, quam omnium calculis probaretur. Et nunc quidem Sueci in eo plura animaduertebant: inter haec praecipue, quod confundantur immobilia et mobilia bona cum confiscatione; quae distinguantur, prout in Suehico Conceptu.

Vid. DIARIUM SUEVIC. ad h. d. In ea autem formula Suecica, quae superiore die, ab Guldenclauio, perscripta fuit, verba sic habent: — *Is in pristinum statum, in quo ante hoc bellum immediate fuit, quoad honores, iura omnia, beneficia, ac bona immobilia indilate et sine contradi-*

tinemus, sed agimus negotium Domini nostri. Neque decet certis dierum spatiis circumscribere nos, qui id vnice spectare debemus, vt rebus Serenissimi nostri ita, vt fidos Ministros decet, prospiciamus. Post acriorem contentionem, Mediator rem ad Suecos detulit. Illo absente, Legati Electorales Polonicam Legationem rogabant, vt, in negotio Neoburgico, desiderio sui Principis suffragentur: neque enim sibi integrum esse permittere, vt Neoburgicus comprehendatur his pactis. Palatinus Poshaniensis: Intelleximus, inquit, nolle Suecos Daniae Regem comprehendere, si excludatur Neoburgicus. Electorales regerebant: Daniae Regem Sueci permittunt comprehendere, vbi pax Danica coaluerit; at Neoburgicum, etiam antequam cum Electore conciliatus sit, includi his pactis cupiunt. Caesarei: Non est, cur de isto negotio tantum laboretur, quum Minister Neoburgicus Serenissimo Regi Poloniae dixerit, se, quum videat tantum difficultatis in hoc negotio moueri, nolle amplius esse molestum; modo testimonium adsequatur, se causam Domini sui omnibus neruis egisse. *

Interim rediit Legatus Mediator. Cui Legatio Polona mentem suam, super difficillimo illo, de pecunia, puncto exposuit: nempe, in pecuniam quidem se nullam consentire, interim tamen omnem diligentiam adhibere velle, vt Sueci cautione sua, vel, quod expedientissimum fuerit, datis pignoribus, pecuniam a mer-

O o 3

catoribus

contraditione restituatur, eisque plenarie gaudeat ac fruatur. Mobilia bona itidem, quae fisco nondum adiudicata et extradita sunt, pristinis possessoribus redantur. Atque ad hunc modum res dein accuratius explanata est a Brandeburgicis. Quippe ante verba, Fisco non-

dum adiudicata, addidere, haec bona mobilia. Ceterum altercationis, inter eos ac Legatum Gallum, qualem PASTORIVS prodit, nulla in DIARIO SVE-CICO memoria.

* Sed Neoburgicus Legatus haec et talia se, ad Regem, detulisse omnino negabat.

catoribus impetrent. * Si in pignora aliqua danda consentire Sueci nolint: petant pecuniam a Comite Koenigsmarkio. Mediator: Atqui huic satis magnam iam ante pecuniae summam debet Suecia. Nostri: Oppignorent vectigalia sua, in Pomerania Electorali. Electorales: Nos emere potius vellemus, quam pignori accipere. Mediator: Posset minore negotio, a mercatoribus, obtineri pecunia, si ciuitas Gedanensis fidem suam interponere vellet. Responsum est, non temere ciuitatem eo se adduci passuram. Lectae deinde sunt formulae ratificationum, et aliqua, quae Caesarianis minus placebant, correctae. ** Super Neoburgico negotio denuo agi coeptum, ac nostri inprimis consentire se dixerunt, vt scripto

gabat. In protestatione quidem ea, quam superiore die Suecis exhibuerat, inter alia professus est, nec se posse, nec velle optatissimam pacem morari, at vehementer cupere, sibi authenticum dari documentum, quo declararetur, utramque Coronam, principaliter paciscentem, inclusionem istam Suecie Serenitatis (Ducis Neoburgici) libenter fuisse admissuram, si sine istis contraditionibus Brandenburgicis fuisset, vt Serenitas Sua, cum amicis Regibus et Principibus, de aliis modis prospiciendi securitati suae agere ac conuenire possit. Ipsam formulam infra adtulimus, in Actis Pacific. No. LX.

* Cuius promissionis formula, a Suecis, perscripta est. Nec me piget, hoc loco eam ex DIARIO SVETICO subicere. Cum in pactis et Instrumento Pacis, conuentum, vt deductio militiae Suedicae fiat Elbinga, per portum Pillautensem, eademque pariter ac sustentatio eius praestetur sine damno et noxa subditorum S. R. M. Poloniae, tum Sereniss. Electoris Brandenburgici, ita vt cessantibus eodem tempore, et una cum cessatione hostilitatis, omnibus contributionibus, aliisque

exactionibus bellicis, non modo in Prussia, sed et in Pomerania Regia, nihil ex alimentatione militiae, vel Suedicae, vel Caesareae et Electoralis Brandenburgicae, subditis et incolis Prussiae vel Pomeraniae, post conclusam et subscriptam pacem, accrescat. Ideo Domini Commissarii Polonici pollicentur Dominis Commissariis Suedicis operam suam illico post subscriptam pacem efficiendi, vt ciuitas Gedanensis mutuum det quadraginta millia Thalerorum Imperialium: quam quidem summam pecuniariam Suecia sex mensibus a die numeratae pecuniae, dataeque mutuae utriusque partis paciscentis Commissariorum obligationis rite solutura est.

** Praeterea alia complura, quae nec Polonis adridebant, emendata, atque cum Suecis Legatis communicata sunt: de quibus vid. DIARIUM SVETICUM ad h. d. Et de Caesarianis quidem, quos PASTORIVS reliquis praetermissis memorat, ita habet: Dni Legati Caesarei haec notarunt, quae in charta ad nos perveniunt, nempe, 1) Commissarios addendum ac Legatos: 2) Post haec verba, qui congressu etc, in Ratificatione Suecica pro

scripto aliquo attestentur Legati, quam acriter a Ministro Neoburgico comprehensio Principis sui procurata, ab Electoralibus vero oppugnata sit. Electorales Mediatori opponebant foedus, quod Neoburgicus cum Suecis, in Germania, non ita dudum fecisset.* Ibi, inquiunt, non est comprehensus Elector. Mediator respondit: Non solus Neoburgicus foedus iniit, sed omnes Rhenani Principes: et eius, quotquot voluerunt, fuere participes. Atque ad id ipse etiam Elector admissus esset, si admitti voluisset.** Cancellarius Magnus: Nolumus, inquit, Principi Neoburgico hanc quasi ignominiam inferri, vt, comprehensis ceteris,*** solus excludatur. Potius vero in gratiam ipsius ita Articulum formabimus, vt

nemo

pro Imperatore, ponetur, loco Serenitatis Eius, Maiestatis Eius. 3) Repetitio tituli, in fine ratihabitionis, est inutilis et iniustata in Cancellaria Imperii. 4) Nec passuros a nostratibus aut aliis, deleatur: vel ponatur, aut aliis hic paciscentibus.

* Foedus Rhenanum, Germanis, *der Rheinischen Fürsten Allianz*, initum die IV Augusti, An. seculi superioris octauo et quinquagesimo. Eius pararius, praeter Monasteriensem Episcopum, Neoburgi Dux: caput ac promotor Archiepiscopus Moguntinus: partes, Galliae Rex, et Sueciae, vt Bremae et Verdae Dux, Colonienfis, Neoburgicus, Brunsvicensis. Leges hae iactabantur: *Curare, ne quid in Monasteriensem pacem quisquam moliretur: quamvis iniuriam a sociis depellere: militum quorumlibet transitum, molestias, exactiones inhibere: copias communi consilio, vbi usus sit, adhibere.* Conf. FRANC. WAGNERI Hist. Leopoldi Imp. T. I. p. 47 sq. Tabulae ipsae exstant in LONDORPII Actis Publ. T. VIII. p. 417. et, vt alios omittam, in DVMONTII Corpore Dipl. T. VI. P. II. p. 235. Rex Sueciae autem nomen inter socios suum professus erat,

caussa prorsus alia permotus, quam quae a WAGNERO loc. comm. p. 48. tradita est. Numquam, ait ille, inde a primis per Germaniam nouarum religionum incunabilis, Protestantibus se Catholici maiori aliquo foedere iunxerant. Et ferebatur Suecus, vel solo hoc nomine, reliquis accessisse. Quippe consilium illi erat, auxilia inde aduersus Austriacos petere, vanum atque irritum euentu. De quo PVFENDORFIVS Commentar. de rebus Caroli Gustavi, Lib. VI. §. 68. *Sed et in Rhenano foedere, inquit, parum subsidii erat, cuius destinata Monasteriensis Praeful, velut eidem nomen daturus, explorauerat, inde Caesari prodiderat.* Praeter hoc commune foedus, Neoburgicus peculiari alio arctius iungi cum Sueco voluerat, aduersus Brandenburgii Electorem: quod quidem Rex, teste PVFENDORFIO l. c. inire ante noluerat, quam Neoburgicus in Brandenburgicum erupisset, eidemque de auxilio Galliae cautum esset.

** Accessit demum, anno MDCLXIV. Vid. PVFENDORFIVS Rer. Brandenburg. Lib. IX. §. 63. 65.

*** Actum tamen, praesertim hoc die

nemo nominatim comprehendatur; verum generatim attestemur, si quis, intra tempus ratificationis, includi volet his pactis, ei id integrum fore. Leuem iterum mentionem Racocii faciebat Mediator: sed responsum a nostris, Racocium, bello Turcico iam implicitum, tali comprehensione Poloniam eidem bello inuoluere posse. Quae prudentia autem suaserit, Racocii causa, Turcam irritare? Postea Articulus, de educatione militum, adlatus est. Cuius sensus erat, * educendum militem Suecicum Elbinga diuersis vicibus per Habum, et portum Pillaiensem, nauibus Elbinganis et adiacentium ditionum. Quod si terrestri itinere educendus sit, ne transitus per Prussiam, et Pomeraniam Electoralem, praepediatur. Nostri, et Electorales transitum, per Prussiam aut Pomeraniam, negabant permittere se posse, quia hac ratione terrae, per quas transiturus esset miles, pessumdarentur: Sueci autem ipso hoc transitu copias suas augere possent, ex ditionibus alienis. Mediator: Quid? si Sueci cum Polonia, contra Moscos, arma sociarent, utique per Prussiam ducendus foret miles. Cancellarius Lithuaniae: Ea de re agemus tum, quum societatem armorum inire libuerit. Nunc educio fiat, qualis in Stumdorfianis pactis praescripta est.

Inter

die, de Holsatiae Duce, tabulis pacis comprehendendo, deque formula cautionis, ab ipso praestandae: quae, aliquoties retractata, nunc demum subscripta fuit. Exemplum eius addidi in Actis Pacific. No. LXIII.

* Formula ipsa legi potest in DIARIO SUECICO ad h. d.

** Nomen Legati, a PASTORIO, non est adscriptum: neque ego, quia nullum auctorem habeo, certum ponere ausim.

Id quidem satis compertum est, post obitum Vladislai IV. Torresium, Adrianopolitanum Archiepiscopum, a Pontifice ablegatum ad Iohannem Casimirum Regem, ac Regnum Poloniae, fuisse. Vid. PASTORII Hist. Polon. Plen. P. I. p. 210. Ceterum Pontifex tum se oppido facilem praebuit Regiae commendationi. Cui e contrario non addicebat alio tempore, quum ab Iohanne Casimiro Petrus Bonsius, Biterrensis Episcopus, Galliae Regis

Inter haec adlatae sunt ad Legatos nostros litterae, a summo Pontifice, ad S. Regiam Maiestatem scriptae, indices dignitatis Cardinalitiae, quam Regiae commendationi suffragatus Pontifex contulerit Dn — — Apostolico haftenus apud Poloniam Nuncio.**

Dein lectus est Articulus de pecunia, mutuo a mercatoribus accipienda, fideiussuro pro ea Koenigsmarkio, dandisque interim pignoribus. Nostri operam, apud mercatores, interponere promittebant, sic tamen, vt de successu operae nemini cauere vellent. Postea cum Electoralibus disceptari coeptum est, praecipue super praesidio Brodniciano. Quae controuersia quum diu agitata esset: finiri tamen necdum potuit. Tandemque sessio hora secunda, post mediam noctem, finita est.***

Die III. — Primo omnium catalogum rerum adhuc tractandarum adtulit Legatus Mediator. Mox vero ordine ad singulas accessum est, ea alacritate, et eo vigore, vt liquido adpareret, negotium vergere ad finem. Et aliquae quidem sine difficultate expeditae sunt, scriptique de iis Articuli.**** Ac primum Articulus de militum, in Imperio, exauetoracione, subscriptione manuum firmatus est.***** Dein difficultas de praesidio Brodnicensi soluta, cauentibus ea de re Legatis Polonis, in hunc modum: „Praesidiarios
„oppidi

Regis orator, nominatus esset, in quem purpura Romana conferretur. Vid. ZALVSCII Epist. T. I. p. 6. De iure autem nominationis, vt vocant, ad Cardinalatum, quod Reges Poloniae, cum ceteris Romano-Catholicae religioni addictis Regibus, commune habent, conf. Amplissimi LENGNICHII Commentar. ad Pacta Conuenta Augusti III. Regis, p. 45 sq. itemque Ius Publ. Regni Poloni, T. I. pag. 308 sq.

*** DIARIUM SVECICVM I. C. Coepit diluescere dies 23 Aprilis, 3 Maii, et placuit omnibus quietem capere, continuareque hora 10. antemeridiana congressum. Itaque euntes nos Sobothum aurora excepit.

**** Conf. DIAR. SVECIC. ad h. d.

***** Ab Suecis quidem iam iam subscriptus erat Kalendis Maiis. Vid. DIARIUM SVECICVM ad e. d.

Pp

„oppidi Brodnicensis superstites, vbicumque sint, aut militent, intra mensem a die subscripti tractatus libere dimissum, tormentaque duo legionaria, vt et vexilla simul restitutum iri, cauet Polonia.„ Vicissim vniuersales, vt vocant, litteras Legati Electorales dabant Polonis.

Quum de inclusione Principum denuo coeptum est agi, mentio facta est Neoburgici Ducis: sed simul quoque adlatae litterae, quas Minister Neoburgicus, *Iohannes Ernestus a Rautenstein*, ad conuentum misit, in quibus ille querebatur, Legatos Electorales iusto Principis sui desiderio, quo pactis istis comprehendi cupiat, solos iam ad finem vsque, quum ceteri omnes Legati in id consenserint, sine omni causa, ratione et exemplo, obsistere, ac porro coram Legato Mediatore inuuisse, ipsum quoque Ministrum Neoburgicum non amplius comprehensionem illam vrgere, sed contentum esse, vt Serenitas Sua Neoburgica non includatur. Se vero tale aliquid, ne per somnium quidem, cogitasse, sed adhuc repetere, quae antehac, ratione istius inclusionis, postulauerit. Ceterum, quia Dni Legati Brandenburgici, praeter spem, in hoc immote persistant, vt paci subscribere nolint, si ista inclusio fiat, quae tamen aliis Principibus exteris, etiam non petentibus vltro his, ab iisdem Dnis Brandenburgicis, concessa est: petebat, vt tam ab Excellentissimis Dnis Legatis vtriusque Coronae, quam ab Excellentissimo Dno Mediatore, sufficiens sibi detur testimonium diligentiae suae, * ex quo pateat, vnicum hoc et vltimum fuisse, propter quod Dni Legati Brandenburgici paci, ad ipsam etiam vltimam

* Idque facile impetratum est. Formulas ipsas, ab Legatis Suecis atque Polonis exhibitas Neoburgico, e tabula

rio Regni Poloni, infra protulimus in Actis Pacific. No. LXI et LXII. At vero Neoburgici litterae, quas hoc loco PASTORIUS

que conclusionem, subscribere pertinaciter recusarint. Scriptae erant hae litterae, Oliuae, hoc ipso die, nimirum III Maii. Illata quoque mentio est Ducis Megapolitani Gustrouienfis: sed, hunc pactis istis comprehendere, non necesse esse aiebant Caesariani, quum satis illi prospectum sit tractatu Osnabrugensi.* Securitati porro ipsius, a milite Foederatorum, sufficienter quoque eidem Articulo armistitii, et exauctorationis militum, in his pactis cautum esse. Postremo, si Gustrouienfis comprehenderetur his pactis, alterum quoque Ducem comprehendendum fore.

Actum mox de pasquillis:*** quos, singulari Articulo, in hoc tractatu coerceri, nomine Legationis Suecicae, volebat Legatus Mediator. Res, quae postulatur, inquiebat ille, bonis legibus consentanea est, quippe quae pasquillorum licentiam vbique, poenis etiam acerrimis, cohibent. Opponebatur, multa etiam alia scripta, atque ipsas quoque historias, pro pasquillis mala partium interpretatione suscipi: atque ita vel inde etiam occasionem bellorum quaeri posse: ea parte, quae pacis pertaesa fuerit, facile questura, pasquillo se contra pacta laesam esse. Ex parte Polonica quidem nihil tale metuendum, quum ea gens illo scribendi pruritu, si quae alia, careat, potiusque, ne ab aliis mordace stilo laceffatur, metuere possit. At interim, si quae pars alteram calumniis onerare ausit, integrum fore, queri de iniuria, et, vt secundum leges gentium, ea in re, agatur, postulare. Quum diu et acriter postulatum Suecicum Legatus Mediator defenderet, diceretque, eum, qui, quod iustum est, renuat, adprobare iniu-

P p 2

stum;

STORIVS memorat, diuersae ab iis, de quibus paullo superius dixi, ad me non peruenere.

* Art. XIII.

** Conf. DIARIUM SUECICVM ad d. II Maii.

stum; historiarum porro libros huc non pertinere; sed famosis tantum scriptis frenum imponendum: conclusum tandem est, omnia scripta famosa, quae prodierint inter haec bella, rescindi, nec vllius valoris esse debere.*

Ceterum circa ratificationes Electoralium Articulorum, atque inprimis separati illius, de Elbinga, magnae ortae sunt difficultates. Formulam ratificationis iam dudum Legati Electorales exhibuerant, et subinde declarationem Suecicam exspectabant, exigebantque sollicitè, veriti, ne, aliis omnibus difficultatibus expeditis, solae Electorales ad finem referuarentur, et deinde mora concludendi tractatus Electoralibus inuidiose imputaretur. Ac quum ad rem deuentum est, Suecica Legatio grauabatur Electoralibus specialem dare ratificationem Articuli istius, de Elbinga. Se enim aiebat, cum Polonis, ea de re tractasse, nec nisi tacite quasi condescendendo consensisse, vt Poloni eam urbem tradant Electori. Electorales regerebant, se quoque, de re ista, cum Suecis tractasse; a suo Secretario Articulum illum, de Elbinga, subscriptum. Eius ratificationem sibi, a Suecis, denegari nullo iure posse. Mediator aiebat, rem hanc non esse quidem necessariam, quia sufficiat Poloniae ratificationem dari, vtpote cum qua directe, super Elbinga, tractarit Suecia: interim, vt Electoralibus satisfaceret, nihil intentatum apud Suecicos Legatos reliquisse, sed nihil dum, hac in re, ab illis impetrare potuisse. Quum hoc dixisset, denuo ad Suecicos Legatos abiit. Reuersus nouum, de exsulibus

* Paulo aliter DIARIUM SUECICVM loc. comm. Igitur, quum haec res saepius antehac vrja fuisset, nec aliquid efficeretur: tandem nostrorum quo-

que Dnn. Legatorum Excellentiae silentio involuere eandem oportuit. Atque ita eius rei mentio, in INSTR. PACIS OLIV. omnino praetermissa est.

exfulibus Liuoniae, adferebat scrupulum. Postulabant enim Suecici Legati a Polonicis cautionem, exfules Liuoniae nullam controuerfiam, propter bona fua, quae in Liuonia amiferint, moturos. Noftri, intempeftiue hoc peti, aiebant, quum Articulus ifte, de exfulibus, iam dudum finitus ac fubfcriptus fit.* Porro in ratificatione Regia exprefse pofitum haberi, effecturum Regem, ne a vafallis, officiariis et fubditis fuis, inter quos etiam exfules illi numerari debeant, pacta haec violentur. Tandem difficultatem ita tollere vifum eft, vt in Articulo amneftiae ponatur: *Quae, durante hoc vltimo bello, Fisco adplicata* etc. Sic enim nihil periculi Suecis metuendum efle ab exfulibus, quum his in Liuonia, hoc vltimo bello, nihil fit ablatum.

Deinde fuper pactis mota denuo controuerfia eft. Verbis enim illis: *Pacta, quae habent pacifcentes inter fe, et cum aliis, fancta, integra maneat*: Legatio Suecica addi volebat hanc limitationem, *Sine praeiudicio rerum Imperii*. Electorales Articulo, vt primum conceptus fuiffet, ftandum efle adferebant. Postremo tamen, fine vlllo periculo, confentiri in poftulatum iftud Suecicum poffe animaduertentes, noluerunt tempus extrahere luctis non neceffariis.** Poftea de fufcultatione militis praefidiarii, in locis Pruffiae Pomeraniaeque, actum eft pluribus. Mediator enim, nomine Suecico, pofulare videbatur, vt quaeque pars, intra loca infeffa, propiciat militibus, citra iniuriam incolarum et vicinia. Caefarianis quum hoc proponeretur, multae difficultates motae

P p 3

funt.

* A Polonis, die ix Aprilis. Vid. fupra p. 224. A Suecis, die xii huius menfis. Vid. DIARIUM SUECICUM ad h. d.

** Nec tamen formulae pacis inferta

funt verba illa, *Sine praeiudicio rerum Imperii*. Vid. INSTR. PACIS OLIV. Art. I. et Art. xxiv. §. 2. Ceterum in DIARIO SUECICO memoriam eius cauffae,

sunt. Illi enim modum hunc praesidiis Caesarianis frustra fore adferebant. Vix ante mensem Caesarem ea de re moneri, et neque consilia de modis sustentandi militis, neque ipsam victus submissio- nem tam cito procedere posse, quin militi interea contabescendum sit, nisi in loco, vbi militat, victum, aut etiam in vicinia adquirat. Mediator reuersus desolatas terras Pomeraniae opponebat. Nihil ibi militi, ab incolis, suppeditari posse. Interim militem Caesaria- num longe lateque excursurum, cum summo damno prouinciae. Alicubi inde iurgia et pugnas orituras, adeoque hinc in ipso armi- stitio bellum fore. Responsum, incolas cum praesidiariis contra- here, et sic excursionibus obuiam ire posse. Nostri tandem Le- gati consensere, vt Suecica praesidia, in Prussia, ad ratificationem vsque mansura, intra et extra Elbingam iusta et necessaria alimen- ta citra violentiam ab incolis accipiant: quo vicissim Sueci in si- milia alimenta, in Pomerania, Caesarianis militibus danda consen- tirent. Sed quum, hac in re, Caesarianae Legationis desiderio se adtemperarent nostri, vicissim desiderabant, vt illa, in puncto in- clusionis

causae, hoc die ventilatae, nullam repe- rio. Habet autem illud alia, a PASTO- RIO omissa, velut de negotio Croiano, ac Dohnauiano: de defluitatione mercu- um per Vistulam in flumen *Nogat*, et non grauada nouis teloneis ac vestigalibus Elbinga: item de munimenti *Haupt* de- molitione. Quae quum aliquando in DIARIO ipso legi poterunt: superua- caneum duxi hoc loco describere.

* PYFENDORFVS Comment. de rebus Caroli Gustau Lib. VII. §. 14. Ita demum post tantas difficultates pax Oli- uae conclusa est, die vicesima tertia, (se- cundum Calendarium Iulianum,) semiho- ra ante mediam noctem: per quam con- trouersia, quae duas nationes, tot per lu-

stra, cruento bello collisit, funditus demum sublata est. Extremus autem tanti ope- ris labor versabatur in expediendo sub- scribendoque Articulo, vt vocant, Pro- mulgatorio: cuius formula, DIARIO SUECICO ad h. d. inclusa, etiam inest editioni INSTR. PACIS Regiomonta- nae. Quo facto, verba sunt DIARII modo laudati, *Dn. Mediator in puncto dimidia- duodecimae stetit in medio tramitis ad conclauia Legationum, Suethicae ac Po- lonicae, hinc inde ducentis, et tempus esse, vt Secretarius Suethicus veniat, parato iam et expectante Polonico, Legationi no- strae nunciari fecit.* Iam vero, cereis albis praelatis, vterque accedebant adeo aequo numeratoque passu, vt vno eodem- que

clusionis Principum, nonnihil daret postulato Suecorum, quo sic tanto citius ad finem deduci possit negotiatio pacis. Quae tandem et hac die feliciter coaluit. *

Quam aegre pax ista, et quantis laboribus in hanc lucem exclusa sit, dicere possunt illi, qui praesentes totius negotii inspectores et arbitri fuere. Sed inter alios, et prae multis aliis, ego quoque difficultatum, quae interuenerunt, conscius sum, qui qualicumque obstetricatu meo hunc ipsum partum, per menses aliquot, iuui. Quae res adeo me occupatum tenuit, ut saepe cibi somnique copiam omnem nobis exemerit. Simul ut ouo suo exclusa pax erat, certatim Legati omnes abierunt.

Circa

Commutationem Instrumentorum Pacis

dicta, actaque sunt, ut sequuntur:

Primo omnium visitationes mutuae, solito more, peractae sunt. **

Comiti Schlippenbachio aduentum suum Legatus noster per me significauit, sperans, fore, ut ille, quippe quem nos Gedani praesen-

que temporis momento latus Pacificatoris, Suecicus quidem dextrum, Polonus sinistrum, clauderent. Ab his postquam tabulas Articuli, de quo dixi, Promulgatorii acceperat: brachiis in modum crucis compositis, nulla mora commutabat. Vid. DIARIUM SVECICVM l. c. Quibus patrat, properatum ad sacra est: actae Deo Optimo Maximo, pacis auctori atque datori, sollemnes gratiae: inde laeta festaue omnia. KOCHOVIVS Climact. II. p. 434. Postquam coalita pax, inquit, primum ex fama, dein ex publicatis ad diem III Maii editis, innotuit, ubique quantis populi plausus, festiui ignes, notarum machinarumque boatus, ac aliae publicae laetitiae signa rejonabant: commu-

nis boni sensu nulla aetate, conditioneue destituta, quin, ob cumulatam grandi pacis bono patriam, uti primae causae, tribuenti Deo grates ageret. Conf. REINH. CVRICI Chron. Dantiscanum, p. 382. In societatem tantae laetitiae etiam exteri veniebant, in his apprime Hassi, apud quos Pacem Oliuensem sacris publicis celebratam accepimus. Ab eo tempore tertius Maii dies, quo pax confecta est, laudari per Annales memoresque factos coepit. De numis vid. Amplissimi HANOVII Collect. Prussic. Vol. III. p. 112 sq. atque item IOH. DAN. KOELERI Amoen. Numism. P. XVI. p. 265 sq.

** PVFENDORFIVS loc. comm. Sollemnes visitationes triduo, ante subscriptionem,

praesentem reperissemus, visitationis officium prior redderet. Sed is vicissim sibi id deberi existimabat, eo quod ipse hic peregrinus, noster vero Legatus domi esse videretur, quippe qui in vrbe Regis sui esset. Inuentum expediens, vt aliquo in loco, velut casu, sibi obuui fierent. Postea communi partium consensu Instrumenta pacis, quae pars vnaquaeque secum adtulisset, reuideri, et errata omnium cum cura adnotari, atque ordine describi, et Instrumentis tandem ipsis adponi, placuit. Aliquot igitur dies reuisioni dedimus omnium Legationum Secretarii, quotidie in hospitio Dni Legati Mediatoris, (quod erat extra urbem in domo, iaculatoribus dicata, *) congregientes. Super verbis, quae sunt in Articulo Suecico, *Status omnes Foederati et Amici* etc. diu cum Comite Schlippenbachio disputatum est, quum ea verba ita concepta essent, vt plures socios et amicos comprehendere possent, quam in tractatu comprehendere placuisset partibus. Postulatum igitur est a Dno Comite Schlippenbachio, vt peculiari charta testaretur, verba ista non latius, quam in tractatu conuentum esset, extendenda esse. Comes Schlippenbachius, ea super re, chirographum conceperat, et ad nostrum Dn. Legatum miserat. Id quum Dnis Legatis Foederatis ostendissem, minime illis id placere deprehendi. Quum res ista multum temporis absumentura videretur, Dno Legato nostro Mediatoris quasi partes suscipere placuit:

ptionem, factae sunt: ac Poloni eum honorem Suecis Sobbothi, ante meridiem, exhibebant, quem Sueci istis, post meridiem, Strizae reddebant. Electorales Suecos Calendis Maii salutabant: id officium hisce Sueci post meridiem Flemingjosi reponebant. Caesarei per Secretarium eo honore apud Suecos defuncti, eodem mo-

do receperunt. Conf. Eiusdem Comment. de rebus Friderici Vilhelmi, Elect. Brandenburgici, Lib. VIII. §. 74. Sed rem omnium diligentissime memorabit DIAR. SUECIC. ad d. XXVIII Apr. ft. v.

* Vernaculo sermone *Schiefsbuden* vocant.

** Vid. in Actis Pacific. No. LXXII.

*** Vide-

cuit: adeoque ex voto eius concepi ipse aliam formulam rescripti, quod postulabatur. Quae uti a Dnis Foederatis, ita etiam a Comite Schlippenbachio, adprobata est. ** Quum omnia errata ordine descripta, et ipsis Instrumentis, post mutuam Secretariorum collationem, iam inserta essent, *** subscripsit singulis Dn. Legatus Mediator: **** excepto tamen eo Instrumento, quod Dno Caesariano porrigendum erat, in quo subscriptio Mediatoris Gallici numquam fuit admissa.

His omnibus peractis, et controuersis, quae oboriebantur, plene sopitis, tandem die XVIII Augusti, cum bono Deo, Instrumentorum Polonicorum, Suecicorum, Electoralium commutatio, in hospitio Dni Mediatoris, per nos Secretarios facta est: nam Legati, ob certas causas, nullum publicum habuere congressum. Cum Caesarianis facta est commutatio Instrumentorum ratificationis in aedibus Amplissimi Viri, D. Michaelis Boehmii, Scabini Gedanensis. Facta commutatione Instrumentorum ratificationis, ***** abiit Dnus Legatus Polonicus, ***** versus Elbingam, negotium de ea vrbe, in manus Electoralium Ministrorum tradenda, porro iam adgressurus. Quod quomodo processerit, aliis memorandum relinquitur. Ad hunc enim actum alius Legationis Secretarius, nimirum Illustrissimus Dn. *Ignatius Bakowski*, Succamerarius Culmenensis, a Maiestate Regia designatus fuerat.

Deus

*** Videantur, si cui talia curae sunt, in editione INSTR. PACIS Regiomontana.

**** Tabulae pacis, per hosce dies, in ordinem redactae, tandem die decima Maii subscriptae sunt a Legatis. Modus subscriptionis, et sollemnitas, adcurate in DIARIO SUECICO, ad h. d. traditur. Conu. Obseru. XXI.

***** Exempla ratificationum, praeter Electoralem Brandenburgicam, quae aliquoties edita est, descripsi in Actis Pacific. No. LXVII-LXXI.

***** Vladislaus Reius, (*Rey*.) Thesaurarius Curiae Regni, ac Sacr. Regiae Maiestatis Cancellarius.

Deus Opt. Max. hanc pacem, quae tantis tot magnorum Principum, tot et Ministrorum, Principibus suis subseruientium, laboribus confecta est, non modo ratam, sed et diuturnam ac plane perpetuam esse iubeat!

Finiuit

An. MDCLXV. mense Septembri

IOACHIMVS AB HIRTENBERG PASTORIVS

OLIVA PACIS

A.D

SACR. CAESAREAM MAIESTATEM

RELIQVVSQVE SERENISSIMOS

REGES AC PRINC. CHRISTIANOS

SEPTENTRIONIS PACATORES

Si licet vestra, Maximi Principes, interpellare vestigia: stabo pro
caussa Dei, hoc in tractatu, Oliua Pacis, concordiae minister,
veritatis interpres, procurator salutis. Non ille sum terribilis et
minax nuntius, qui Dauidi, caelestibus prodigiis adtonito, flagello-
rum metus incussit. Ex illorum numero non sum, qui tot flagitiis
immerfam Pentapolim euertere. Non pluo sulphure: non vibro
flammas: non iaculor fulmina: sed miti quadam amoenitate ver-
nantes oliuas praetendo, quas tanta bellorum eluuio, eheu! a multis
iam annis, nimium comprobauit. Ast singularis Dei praepotentis
clementia, per Reuerendissimos, Illustriss. et Excellentissimos DD.
Legatos, ad Septentrionales Pacis tractatus, peculiariter deputa-
tos, dies tertius mensis Maii anni currentis, videlicet MDCLX. in
Oliua totaliter feliciterque exstinxit, non sine euidenti duntaxat
adplausu totius Christianitatis, verum etiam praesenti et ingenti
triumpho inclitae et vicinae ciuitatis Gedanensis. Ex eorum
ergo coetu compareo, sicuti etiam eorum concentu, qui, nascent-
te Domino, pacem hominibus bonae voluntatis cecinere. Nolite

spernere bonorum augurem, veritatis propugnatorem, qui vobis, coram Deo, in Christo loquitur. Totius Orbis Christiani negotium est, Principes Optimi, quod apud vos ago: Vestra res, quam votis et scriptis vrgeo: Dei possessio est, quam requiro, et magni quidem momenti, vt, quae saepe exciuerit de altaribus sacerdotes, de monasteriis sacras virgines, et ex filuis anachoretas, vt de mutis faceret oratores. Vocat ea, quae non sunt, tamquam ea, quae sunt, omnium molitor Deus: fingit os infantium: dat sapientiam imperitis, cui cedere semper est optimum, reluctari difficile. Facit saepe disertum cupido, militem necessitas. Non licet inter oppressorum gemitus silere, nec feriari per vulnera praeliantium. Omnis laboranti mundo iniqua est manus, si non est officiosa. Non detinebo vos, Principes, leuiculis rationibus. Non illudam sterilibus figmentis: sed ipsam, quam per stagnantes cruore campos, per collucentium vrbium plurimarum flammis, et tot circuitus non numquam quaeritis, in tranquilla sede demonstrabo gloriam. Ac primum permittite, me de natura belli et pacis, deque iure Principum Christianorum, in vtroque, pauca differere: vnde satis firma, opinor, eruentur argumenta, quibus et vestrum decus, et populorum salus sanciri possit.

Prudenter quidem admodum et argute Sapientes dixere, Mundum istum, cuius circumflexu continentur omnia, ingens esse quoddam summi Numinis volumen, cuius mors et vita omnium paginarum faciunt extrema, media autem perpetuos habent et reciprocantes ab vno ad alterum decursus. Quod vita et mors in rerum natura, hoc ipsum praestant pax et bellum, in Regnorum omnium atque Imperiorum statu. Et vita quidem riuus est a primo fonte, et portio quaedam Diuinae Aeternitatis, quae prius in caelestem diffusa naturam, mox in terras et maria, nostrumque in Orbem exundans, animarum corporumque nexu mirabile et paene diuinos temperat concentus. At ubi solutus est ille, quo continetur, modus, statim euolat atroci mortis necessitate, omnia in suo Regno rapacius depopulante. Non dissimili modo pax, maximum et praecipuum diuinae indulgentiae manus, temperiem quamdam voluntatum conciliat, e qua functionum omnium acerrimus in corpore ciuili vigor, mentium alacritas, prouinciarum non iners otium, beata ruris copia, securi aditus viarum, Regnorum opulentia, et bonorum omnium cumulus accedit. At, ubi dissipata concordia, bellum intonuit, statim membrorum omnium conuulsio et dira vastitas, soluta legum vinculis audacia per ferrum et ignes ad scelera grassante, sacra profanis aequantur: nocentes et innocentes promiscua vis fatorum inuoluit: fiunt de clarioribus vrbibus busta, non nisi miserorum sanguine restinguenda. Vix occurrit mortalitatem nostram aestimanti, haec ab hominibus geri: reuulsos quispiam putet Inferos, et Furiarum cateruas ex tenebris erupisse, quae specie humana, per tot atrocita, consternatis hominum mentibus illudant. Dicam equidem, Serenissimi Principes, quod

sentio: lites et bella, non nisi per cuniculos, in Ecclesiam Dei sunt ingressa, pauente ad monstrum conscientia, reluctante disciplina. Et de lite quidem electionis vas, Paullus, exclamat: „Frater cum „iudicio contendit, et hoc apud infideles. Iam quidem omnino „delictum est in vobis, quod iudicia habetis inter vos. Quare „non magis iniuriam accipitis? Quare non magis fraudem pati- „mini? Sed vos iniuriam facitis, et fraudatis, et hoc fratribus. „Quale est istud edictum tonantis et fulminantis Apostoli? Quaeso Vos, quid tandem sentiret ille, qui Christianos ferre non poterat, de agro forte, aut de domo litigantes, si reuiuiscens adspiceret infesta fidelium signis signa, collisas gentibus gentes, non vnam domum, non urbem, non provinciam, sed praecipitantem Christiani nominis Orbem per caedes et stupra, per ruinas et incendia, tracturas. Num ipse horreret ad immane spectaculum? Num modo imperanti similis, modo precanti, idem minax, idem lacrimis perfusus, ruentes in gladios et vulnera repressisset? Sed et Tertullianus * in hac re, vt solet, rigidior, dum ait: Dominum ea voce, qua iussit Petrum exsertum gladium in vaginam mittere, omnes pariter milites Christianos discinxisse. Nimis seuerē istud quidem, si omnem militiam crimen putat. Hoc est odio nocentis perdere innocentiam, dum res alioquin iustas odimus, vel saeuientium audacia, vel lasciuientium petulantia, corruptas. Quid esset aliud res Christiana, quam ferocium praeda, et insanientium ludibrium, si non liceret armis illatas, ab infidelibus, iniurias vlcisci?

si fas

* Lib. de Idololatria, pag. 538. (edit. Parif. 1624. f.) Quomodo autem bellabit, (Christianus) imo, quomodo etiam in pace militabit sine gladio, quem Dominus abs-

tulit? Nam etsi adierant milites ad Iohannem, et formam observationis acceperant; si etiam Centurio crediderat: omnem postea militem Dominus in Petro exarmando

si fas non esset, templa ab incendiis, matronas et virgines a contumelia, vrbes a vastitate, a caede mortales defendere? Temeraria vox, quae tot Christianorum Imperatorum laureas tam coeco, tamque praecipiti percutit turbine. Laudatissima omni aevo exsisterunt pro aris et focis sumta, contra impios, arma: sed fidelium, contra fideles, praelia saepe damnata, et semper aegre tolerata. Si Vetus libet Instrumentum spectare, multae quidem Iudaeorum et acres inter se discordiae, multi tumultus, bella plurima: sed contra eos ferme omnia, qui a vera religione descuerant, in foedam idololatriam, cultusque gentium lapsi. Dimicatum est quidem, ante secessionem tribuum, ab Israelitis in Beniamitas fratres, feroci Marte, immensa clade: sed doloris potius furor fuit, ob mulierem stupenda libidine vexatam, ruentis in ferrum, quam destinata vis, et iustum pro imperio certamen. Vix potuit induci magnanimus Dauid, vt Absoloni, filio, in thronum patris per calcata tot ciuium cadauera irrumpenti, tam iustis armis resisteret, nisi mansueti animi languorem pugnaciter Ioabus discussisset. Adeo fuit odiosum, sanguine et religione fraternas, inter se, concurrere acies. Quod si prima Christianorum Imperatorum numerare placet tempora, inueniemus Constantium mouisse in Iulianum,* sed iam desertorem Christi, et impietatis antesignanum: inueniemus Theodosium Magnum toto belli fulmine detonuisse in Maximum, Eugenium, Arbogastem.** Sed res illi erat cum tyrannis perfidiosissimis, qui, larua religionis, immania tegere

exarmando discinxit. Nullus habitus licitus est apud nos illicito actui adscriptus.

* Quem tum intentum fuisse rebus nouis satis constat. Conf. AMMIAN.

MARCELL. Lib. XX. c. 4 sqq. et ZOSIMVS Lib. III.

** Fl. Magnus Maximus, Britanniae et Galliae Tyrannus, Gratianum Imperio et vita

tegere. nitebantur facinora. Non ignoro equidem, Augustinum de hac quaestione scripsisse contra Faustum, * et Christianorum armorum iustitiam ex Euangelio sanxisse, quum Ioannes, in tanto vitae rigore, consulentibus de salute militibus minime suaserit baltheum abiicere, sed vivere contentos suis stipendiis, et neminem concutere: quum ipse etiam Apostolus dicat, *non sine causa Principes gladium gestare*. At si mentem eius libet agnoscere, deprehendemus, tela omnia torqueri, contra insana Manichaeorum deliria, qui Christianam gentem ferro abstinere, etiam ad repellendas infidelium armorum atrocissimas iniurias, voluere: quasi Dei iussu praedae tantum foret et caedi destinata. Noluit ergo Principum Christianorum in Marte iniquo, aduersus fratres, aut fouere securitatem, aut irritare potentiam. Siquidem eodem loco exclamat: ** „Nocendi cupiditas, vlciscendi crudelitas, im-
„placatus, et implacabilis animus; feritas rebellandi, libido domi-
„nandi, et si quae sunt similia, haec sunt, quae in bellis iure cul-
„pantur.” Quos igitur existimamus, ex S. Augustini sententia, bello iniusto se suosque committere? Primum, qui coeco impetu in ferrum rapiuntur, non tam amore iustitiae, quam ardore vindictae: qui iniuria aliqua laceffiti, supra modum atque immaniter desaeuiunt: qui placari nolunt, volunt irasci: deinde, qui aduersus legitimos dominos rebelliones moliuntur, et, excusso iugo, feruntur in scelera praecipites: aut qui sola dominandi cupiditate vicinorum

vita priuauerat: paucis post annis et ipse victus caesusque fuit a Theodosio. Vid. ZOSIMVS Lib. IV. Is Eugenium quoque, ope et consilio Arbogastis, res nouare ausum, cruento praelio superauit, An. CCCXCIV. et vtrumque ad necem compulit. Vid. ZOSIMVS l. c. SOCRATES

Hist. Eccles. Lib. V. cap. 21. OROSIVS Lib. VII. cap. 35.

* AVGVSTINI Libri XXXIII. contra Faustum, Manichaeum, exstant T. VIII. Opp. (edit. Antu. 1700. f.)

** AVGVSTINVS contra Faustum, Lib. XXII.

vicinorum tentant et permiscunt Regna, atque, ut latius imperent, caedibus et flammis iter ad dominatum aperiunt.

Cogitate nunc, Principes Optimi, quam procliue sit in istis aestuare iracundia, vri libidine vindicandi, titillari Regni aut parandi, aut augendi, cupiditate; quam promptum sit, laxatis semel habenis extra limites ferri, fingere iustitiam, praetexere necessitatem, et, quae adoraueritis, iura calcare: inuenietis profecto facilius esse, arma ponere, quam temperare. Sed ne multo vos sermone detineam, Sanctus Doctor * tria requirit ad bellum rite conficiendum: auctoritatem Principis, causam iustam, intentionem rectam. Non est igitur priuatorum hominum, mouere arma, quibus ius suum licet iudicio persequi. Hoc penes summam potestatem Deus esse voluit, ut rarum esset, quod non potest esse non violentum. Ad terrarum dominos adinet dicere, quod ait Seneca: ** „Ego ex tot mortalibus electus sum, qui in terris Dei „vices fungerer: ego vitae necisque gentibus arbiter. Qualem „quisque sortem statumque habeat, in manu mea positum est. — „Haec tot millia gladiatorum, quae pax mea comprimit, ad nuntum meum stringentur. — Quae ruant vrbes, quae oriantur, „mea iurisdictio est. „ Haec quidem posse, magna res est: sed nolle, quum possis, nisi extrema necessitas poscat, longe diuinius est. Pauca sibi licere velit, optandum, cui licent omnia. Non extenditur ius gladii, quum ad vnum deuoluitur; sed restringitur.

Vna

* S. THOMAS in Secunda Secundae, Quaest. 40. de bello, Art. I. (Opp. T. XI.) Ad hoc, quod aliquod bellum sit iustum, tria requiruntur. Primo quidem auctoritas Principis, cuius mandato bellum est gerendum. — Secundo requiritur causa iusta, ut scilicet illi, qui im-

pugnantur, propter aliquam culpam impugnationem mereantur. — Tertio requiritur, ut sit intentio bellantium recta, quae scilicet intenditur, vel ut bonum promoueatur, vel ut malum vitetur.

** De clementia Lib. I. cap. I.

Vna exferitur manus, vt omnes vincantur: defertur res ad sapientiam paucorum, ne cunctorum temeritas promiscua caede defauiat. Laudanda est parsimonia etiam vilissimi sanguinis. * Nemo tam iniuste possidet mortales, quam qui prodigit etiam iuste. Tarde mouenda sunt illa fulmina, quae perculsi colant. Caueant igitur Reges, ne credita sibi a Domino facultate glorientur potius ad pompam, quam vtantur ad bonorum vtilitatem. Excludat ferociam delinquendi timor, et impotentiam summam aestiment, iactare nocendi potentiam. Causa belli inprimis adcurato examine probanda est, ne surrepat adfectio, ne dominetur iniquitas, ne vis, ne furor per iustitiae speciem illudat. Miseret me, pudetue saepe reputantem, quam friuola fuit apud multos ingentium bellorum origo. Bellum Troianum, commune bustum Asiae et Europae, ** in nobili scorto exarsit. Hoc mille nauibus repetebatur: huius extincto pudori tot heroum vitae parentabant. Tot pudicae hostium libidini patebant, vt redderetur impudica. Arabiam inuadit Alexander, *** vt praeceptoris admonitionem, qui puero profusionem thuris obiecerat, iam vir factus thuriferae regionis dominatu haud cunctanter elueret. Aegyptii, ob selem occisam, coeco et truci Marte Romanos adorti, multa hominum millia

* SENECA loc. comm. *Conditum, immo constrictum apud me ferrum est: summa parsimonia etiam vilissimi sanguinis.*

** CATVLLVS Carm. LXVII. v. 89. *Troia, nefas! commune sepulcrum Europae Asiaeque.*

*** Vid. PLVTARCHVS in Alexandro M. c. 44. item Apophth. 37. PLINIVS Hist. Natur. Lib. XII. c. 14. Conf. FREINSHEMII Supplement. in Curtium, I. 2.

* Vid. DIODORVS SICVL. I. 53.

** SVETONIUS in Vita Caligulae, cap. 46.

*** Non erat nauticum conuicium: sed hautis Romanis a toto populo Tarentino, sine causa, insultabatur. Rem breuiter narrat FLORVS Lib. I. cap. 18. *Ludos forte celebrabant, quum adremigantem littori Romanam classem inde vident: atque hostem rati, emicant, sine discrimine insultant. Qui enim, aut unde Romani? Nec satis. Aderat sine mora querelam ferens legatio: hanc quoque foede*

millia foede mactauerunt. * Ad Oceanum ingenti armorum strepitu, et immenso rerum omnium adparatu, magnis itineribus Caligula contendit, vt conchas, lasciuientis naturae ludo pictas, colligat. ** Tarentinam cladem Romani, nautico percussi conuicio, moliuntur. *** Alexandrini contra Gallienum rebellant, ob insulsam heri et serui, de calceorum elegantia, contentionem. **** Et ne multa commemorem, Guilielmus ille Anglorum domitor, omnium praeterquam sui potens, dictum facetum Maximi Principis innumeris cladibus vltus est. Erat ille pingui corpore, et aqualiculo supra modum tumente: quam ob rem, quum de eius morbo inaudisset Philippus, Rex Galliae: „Sinamus, inquit, puer, „peram decumbere, partui, vt ex mole ventris adparet, iam vicini, „nam. „ Ille ad haec furore amens, surrecturum se dixit, soluto puerperio, innumeris facibus stipatum, quibus Galliam incenderet. ***** Nec defuit dicto fides. Nam statim ac conualuit, vago exercitu Franciam ingressus, lugubri feritate vlciscendi, caedibus et incendiis operatur: ipse tandem suo ardore consumtus est. Num ludere putemus sanguine humano, qui, leues ob causas, non leuia committunt praelia? De causa belli nemo sibi vni credere debet, aut alteri; sed exquisita primariorum hominum prudentia

Rr 2

disquirere,

foede per obscenam, turpemque dictu contumeliam violant. Ex hinc bellum. Conf. FREINSHEMIUS ad h. l. et, quos ille laudat, DIONYSIUS Excerpt. Legat. IV. et VALER. MAX. Lib. II. c. 2.

**** TREBELLIVS POLLIO in xxx Tyrann. cap. 21. *Quum quodam die cuiusdam seruus curatoris, qui Alexandriam tum regebat, militarie ob hoc caesus esset, quod crepidas suas meliores esse, quam militis diceret: collecta multitudo ad domum Aemiliani ducis anceps*

venit, atque eum omni seditionis instrumento et furore persequuta est. Idus est lapidibus: petitus est ferro: nec desit vltimum seditionis telum. Quare coactus Aemilianus sumsit Imperium, quum sciret sibi vnde cumque pereundum. Conseruerunt ei Aegyptiacus exercitus, maxime in Gallieni odium. Conf. EVSEBIUS Hist. Eccles. Lib. VII. c. II. et 21.

***** Vid. MATTHAEVS WESTM. ad An. MLXXXVII. et GVILIELMVS MALMESB. Lib. III.

disquirere, qui tanto propiores sint vero, quanto remotiores ab adfectu. Ad causam iustam recta intentio accedat, necesse est, quae omnia placido, sine optimo metitur. Absit illa cogitatio a Principe Christiano, ut arma capiat ob luxuriantis animi leues adfectus; ut currat ad caedes, ad incendia, ad vastitatem; ut perdat, ut exstinguat, ut omnia ad internecionem deleat. Lapitharum hoc est, et Centaurorum, nihil aliud bellando, quam bellum, quaerere. Sapientissimi Reges per tumultus armorum eunt ad iustitiam, ad aequitatem, ad concordiam, atque ipsi quidem pacilitant armati. De hoste cogitant, quasi de aegro, acrioribus remediis persanando. Utinam diaeta curari voluisset! Utinam fomentis obliniri! Nunc mitiori brachio transigerentur omnia. Sed quando, contra fas iusque gentium, strepit peruvicacius, et toties oblatas condiciones rerum componendarum contemnit, vincendus est, secandus, vrendus, non ut exterminetur, sed ut conualescat, et ad saniozem mentem redeat. Adtritus est, non insulto: audiri postulat, audio: colla submittit, ignosco. In Cannensi clade audita vox Hannibalis: *Parce ferro miles!* * Syracusarum ardentium flammis Marcellus lacrimis concupiuit exstinguere: ** ad prostrata Iudaeorum cadauera Titus, caelum intuens, ingemuit. *** Quid facere oportet Christianum Regem, hoste occiso, et paene supplice? An superbire? An debacchari? An ad extrema defaecuire? At ne belluae quidem generosiores hoc faciunt. Regias mentes non decent vastae et inexorabiles irae: **** multa sunt humanae imbecillitati condonanda; ignorantiae multa; quaedam etiam adfectui; poenitentiae omnia. Multos servare oportet etiam

* Vid. FLORVS Lib. II. cap. 6.

** Vid. LIVIVS Lib. XXV. c. 24.

*** Vid. IOSEPHVS de Bello Iudaico, Lib. VII. cap. 5.

iam inuitos: nec audiendi omnes, qui volunt perire. Quibusdam error imposuit; plerisque opinio fucum fecit. Alios maligna consilia pessum dedere: sunt etiam, quibus sola fortuna pro culpa est. **** Multos absoluet, qui se a Deo cupiet absolui.

Deuenimus sensim, Principes Maximi, in rem propositam, de qua vestrum est iudicare, et, ex sensibus integerrimis, Christiano nomini ac saluti consulere. Vestra quidem auctoritas legitima, destinatio quoque animi, et intentio, quae potest esse in optimis Principibus, nisi recta? Sed caussa est quandoque inuoluta. Geritur a vobis bellum atrox, cladibus frequens, vastitate luctuosum. In quo laborat Ecclesia, suspirant oppressorum vota; et toties conuulsus mundus ingemiscit. Non vñtato progreditur modo, non humano more: sed vi quadam maligna, in omnes Christiani Orbis venas permanante. Executite, si placet, causas, et vobiscum perpendite tantì tumultus occasionem. Si quando res naturales videmus intra suos limites decurrere, et statas vices obire, minime miramur. At vbi valentiori quodam impetu cernimus incitari aut perueriti statutum naturae ordinem; suspicamur arcanam inesse vim, quae fertur, atque erumpit ex abdito, vnde tam varii modi oriantur. Quoties ordinarie cieri ventos adspicimus, aut halitus putamus, aut aeri naturalem vim inesse aestimamus mouendi se, ne inertì atque inagitabili globo torpescat. At quoties, ventis acerrime depraellantibus, exsurgunt foedissimae tempestates, quae vastas arbores radicitus euellunt, quae bene fundatas domos in plana submittunt, quae nauigia deuorant, et statum mundi percellunt, aeris haec adscribimus potestatibus, per

Rr 3

mundi

**** SENECA loc. comm. cap. 1. Non decet Regem saeuia et inexorabilis ira.

**** SENECA loc. comm. cap. 2.

Deinde habet haec (clementia) in persona quoque innocentium locum: quia interim fortuna pro culpa est.

mundi plagas dissipatis. Non impari quidem ratione, quum bella instant, vsitata inter homines forma, haec hominum tribuimus ambitiosis conatibus, moribus iracundis, et ad obiectae contumeliae imaginem facile excandescentibus. Quod si modum omnem excedant, suspicamur esse occultam malorum originem, quae sensus nostros atque intelligentiam superet. Hoc ipsum de eiusmodi atrocibus bellis, ferme per totum terrarum Orbem haecenus gestis, rem bene aestimantibus vacat cogitare. Nec enim civili animo gerebantur in sensu Dei, et Diuorum, nec habuere militiae decora, quae magnos comitari solent animos, sed virulentam malignitatem, quae ambas partes quasi exedit, et, lenta quadam tabe serpens per omnia, fuit depasta. Loquuntur hoc squalleantia rura, moerentes vndique vrbes: clamat nobilissimus lectissimusque heroum multorum sanguis, eheu! prodige et misere hinc inde effusus: clamant bonis paene omnibus priuati: denique per fas et nefas multis et acerbis exactionibus adquisitae pecuniae, quae tam crudeli ludo sufficere debuerunt.

Hic Vos adpello, sapientiae Antistites, et arcanorum consiliorum Mystae. Libentius vobiscum, quam cum fortuna vestra, loquor: cogitate, quantum a vobis exigit Deus. Sedetis quasi Dii ex hominibus, humani generis arbitri: quam quisque sortem habeat, ex nutu vestro pendet: quae mortalium cuique bona Felicitas velit, ore vestro pronunciat: quas parari classes, quae arma moueri, quas vrbes excindi, quas gentes obrui oporteat, vestris sententiis agitur. Vos de fortunis et sanguine hominum decernitis: illi de vestra existimatione decernunt. De vestro capite inspector omnium Deus ad tremendum et inuitabile forum iudicat. Multa quisque ex suo cernit sensu; multa ex suo loquitur adfectu.

Non

Non est mihi credibile, quod aiunt, tantos viros, tam magno ingenio praeditos, tam culta excultos prudentia, et huius fragilitatis rerum humanarum conscios, putare se adfixos fastigio, ut suas res agant, ut suis commodis omnia metiantur, ut amplitudini suae seruiant, ut ex priuato amore et odio res publicas gerant, ut fortunae suae populorum sanguine litent. Idcirco bella concupiscere, et res amare turbulentas, e quibus et clarius sibi imperium, et numerosiores pecunias, et, haerentem altius ipsa necessitate, Ministerii auctoritatem sperant. Absit, ut tam fordidae, tamque humiles curae in tam excelsas mentes adscendant. Crediderim ego potius, acri vos aemulatione vestrorum Principum anhelare gloriam, cuius semper sitientissimi fuistis; iniurias persequi; maiestatem adserere; imperia dilatare. Sed per Deum immortalem, et per tot dilecta Regnorum pignora, vos obsecro, videte, et diligenter perspicite, ne vehementissimus gloriae appetitus auersos agat ab ipsa gloria. Vos illam in turbido quaeritis: sed omnes eam mortales adpetunt in sereno. Cogitate, vbinam maior caelestium virtutum claritudo, an, quum, tonitruum fragoribus strepente mundo, ignes vndique iaciuntur et fulmina? an, quum puro et defaecato die ridet amoena lux, et ex humanis animis omnem moestitiam discutit? Timendam satis haecenus fecistis dominorum potentiam: reddite, si placet, suauem: facite, quo solo inuicta est, amabilem. Non est haec Principum amplitudo, semper armorum fremere terroribus, et adparatu bellorum: ore igneo tormentorum aeneorum pronunciare saeua: hos catenis, illos gladiis destinare: circumferre ignes et tela: ire per fumantes vrbes, per calcata miserorum corpora: omnia exhaurire, ne exhauriantur. Quanto illud gloriosius est, felicissimi fideris more ambire cuncta,
mente

mente placida, virtute benefica, res lapsas erigere, solari moestas, dissipatas colligere, et diuulsas componere!

Hoc caelesti passu, dum laboranti mundo Illustrissimi et Excellentissimi Vestri Dni Legati, Oliuensi in monasterio, toto tempore tractatum, me spectante, adnuente et stimulante, egregiam praestitere operam industriamque: credite mihi, res vestras ex nunc et deinceps abituras ad solidum et inconcussum decus. Quid vetat sequi? Quid pudet aemulari? Vnus saepe timendus est scopulus, ad quem Politicorum aliquot hominum, qui longe a pietate vestra dissident, curae et cogitationes adhaerescunt. Putant, si ex Dei lege, et piorum hominum sensibus, Rempublicam gerant, fore humilem et demissam, praedae natam et direptioni: adpetunt alias gubernandi artes, quam quas Deus praescripsit, quasi aut non satis vident, aut minus suis prouident. Exeogitant nouos agendi modos versipelles, et vafros, quibus augeant sua, alienis insidentur, permisceant, si possint, omnia. Putant e re esse Principum, se solos inueneri, se solos circumspicere, ad se referre omnia: ire per adtritros ciues, si res ita occurrat, ad amplissima et Regia commoda. Nil distare verum a falso, nisi ex vtilitate nostra, ad quam componendus est omnium negotiorum status: licitum esse, quidquid prodest. Importunam excelsis consiliis humilem conscientiam: Religionem scrupulose tractandam a subditis, a Regibus commode: virtutem solidam saepe officere, vmbram et speciem prodesse. Probitatem laudari, et algere. Nihil esse apud Principem iniustum, quod Regno fit

* THUCYDIDES Lib. III. cap. 37. Οἱ φαυλότεροι τῶν ἀνθρώπων, πρὸς τοὺς ξυνηγμένους, ὡς ἐπιτοκλᾶσον, ἁμείνον οἰκοῦσι τὰς πόλεις. h. e. Plerumque homines rudio-

res melius, quam astuti, ciuitates gubernant. Cuius sententiae ferunt fuisse etiam Gustauum Adolphum, Suecorum Regem bello ac pace maximum, rerum ciuiliū

gno sit magnificum. Non est, vt cum Apostolo loquar, non est haec sapientia de sursum, sed terrena, animalis, quae fasciatis mentibus imponit, et in miserandum exitium Regna deuoluit. Longe alia est mens vestra, Viri Sapientissimi, longe alius animus. Et enim si Saracenum nobis, non Christianum, incumberet imperium moderari: occurreret tamen ex ipsis Ethnicorum legislatorum libris et institutis, perniciosam esse Regni clauum tenentibus astutiam. Hanc humilem semper et exosam, raro nec diu vnumquam fructuosam. Vnde et rerum Politicarum scientissimus Thucydides dicebat, Rempublicam melius geri, ac felicius a moderatis, et mediocri ingenio viris, quam ab acutis, et supra modum industriis.* Sed tamen si Dei et legis extorres ageritis in mundo: condonandum esset ex humano sensu, et calliditate, vt creditur, non inutili gerentibus multa, spectantibus omnia. Nunc autem, quum plane perspectum sit vobis, imperia iis maxime rebus, quibus coeperunt, excoli, quis non videat, Christiana Regna in fide, iustitia et lenitate fundata, per impietatem, et iniustitiam, et crudelitatem funditus euerti? Quis non intelligat, homines a caelesti sapientia deuios in caliginem et scelus ruere praecipites? Consulite, si placet, historias, et videte, quales sint Tiberianorum et Herodianorum exitus.** Inuenietis subdolas mentes, vitam ancipitem, spes lubricas, certos metus, incerta consilia, mortes calamitosas, longa supplicia, posteritatem aut nullam, aut breuem. At ex aduerso, si vacat Christianos Principes adspicere, qui Regna mente sincera,

leni

uiliū peritissimū. De quo vid. BAYLIUS, in Cogitatis super cometa, T. I. p. 253.

** De Tiberii extremis vid. TACITVS, Ann. VI. c. 50. SVETONIUS in Tiberio,

c. 73. Herodes Agrippa, Rex Iudaeae, elatus supra humanae fortis fastigium, foeda vermium tabe confectus est. Vid. IOSEPHVS de Bello Iudaico, Lib. XIX. c. ult.

leni manu, moderata prudentia, probitate inuicta, per tot casus humanarum rerum tenuere, intueri licebit heroes suis gratos, hostibus timendos, felicitate et gloria cumulatos vixisse, et fundatissimas domos in multa secula propagasse. Quin igitur, abiectis tam tetri tamque funesti belli consiliis, et elisa per modestiam ambitione, repressa per caritatem cupiditate, imus ad fundatorem salutis, et conciliatorem pacis, Deum, a quo, deploratis rebus, remedia sunt nobis expectanda. Intelligo, Sapientissimi Regum Consiliarii, quid responsuri sitis, etsi non omnes, tamen nonnulli. Vestram rem agi, vestrum decus in eo cardine verti, ne quid in eo foedere, quod totus Orbis expectauit, Dominorum vestrorum res detrimendi patiatur. At ego prudentiae vestrae et aequitati discutendum iam istud relinquo, an, ut constet Ministro leuis quaedam, et ex sua opinione fama, vniuerso Orbi Christiano de fortunis, de vita, de sanguine, de salute, et omnium rerum interitu periclitandum est? Quid aliud optare debent mentes vestrae, tam excelsae, tanque generosae, quam ut ex Regum Regnorumque commodo componantur omnia? At istud, si placet, excutite, num ex Principis fama, et Status utilitate, longe sit melius, aliquid ex ea tenacitate terrarum, et indeclinabili mentis rigore remittere, quam direptionibus et incendiis omnia deuouere? Longe pulcrius forte putant plerique vastari Regna, quam perdi. Sed quid est aliud vastitas, quam dira perditio? Miserum est istud solatium, *perdere, ne perdas*; et feliciora urbium incendia ducere, quam rapinas! Quasi rem magnam aestimes, ne moriari, mori. Non perditur corpus, quod vnus vnguis iactura seruatur. Nihil maximo et florentissimo Regno deperit, si quod oppidulum, si quae arx traditur, ut cetera omnia tranquilla pace, et leni otio, perfruantur.

Nihil

Nihil inde Ministrorum eiusmodi famae decedit, si fortunati pacificatores Orbis potius, quam miseri litigatores, habeantur. Quam multos nimis circumspectos et tenaces populi infelices omnibus diris deuouerunt, viuos mortuosque conuiciis prosciderunt, quod ardentis mundi funeribus, per litigiosas artes, illuserant, et omnia perdi potius, quam modicae rei detrimento fessis extrema calamitate rebus subuenire voluerant. At si quis vestrum ingemiscens totius Orbis Christiani querelas placidis auribus audiat; si salutarem porrexerit manum; si pauca leniori brachio remiserit, ut seruet omnia: num is erit omni laude cumulatissimus? num dignus, quem praesentes colant, cuius memoriam venerentur posteri, quem populi seruatorem patriae, parentem beneficum, et salutare mundi laborantis fidus, omnes circumspiciant?

Vobis, Principes Maximi, hoc onus incumbit, agere, iubere, perficere, et administris uti, tamquam publicae felicitatis instrumentis. Certe si vacat Vobis audire, quod sine negligentiae nota recusare non potestis: ostendam id ipsum, quod suadeo, Dei vocem esse, Dei mandatum, et legem: vestram salutem, vestram rem in eo verti, atque in id caeli iussa, terrarum vota mirum in modum conspirare. Ac primum videte, ne nimis fortasse, non tam cum hominibus, quam cum Deo, bellare videamini, qui pacificatori Christo tamdiu restitistis. „Ipse est pax nostra, qui fecit „vtraque vnum: in ipso complacuit omnem plenitudinem diuinitatis inhabitare, et per eum reconciliari omnia in ipso, pacificans „per sanguinem crucis eius, siue quae in caelis, siue quae in terris sunt. „ Pacem, ingressurus mundum, adtulit, pacem digressurus suo cruore sanciuit. Corpus suum dire et immaniter lacerari in cruce permisit: ossa, quae per tot commissuras, et tam arcanos

nexus, Ecclesiam repraesentant, noluit adtingi, nempe qui suos electos indissolubili concordiae nodo sociari vehementissime cupiebat. Et in Veteri quidem Testamento non ingrediebatur fumus Pontifex in Sancta Sanctorum, nisi malis granatis ad poderis fimbrias adpenfis, quae mirabili granorum nexu piorum significant arctissimam, inter se, societatem. Christus iam morte triumphata discipulos suos, non nisi per blandum et amabile pacis nomen, salutabat: hoc Apostoli suis epistolis praefigunt: hoc nostri Pontifices et Abbates ad aras, et sacrosancta mysteria, pronunciant: hoc iusti laetantur: hoc implorant lapsi: hoc triumphant Angeli. „Est enim, ut ait Augustinus, pax serenitas mentis, tranquillitas „animi, amoris vinculum, consortium caritatis. Haec est, quae „simultates tollit, bella comprimit, superbos calcat, amat humiles, „discordes sedat, cunctis est placida, cunctis benigna: nescit ex- „tollī, nescit inflari, nihil quaerit alienum, nihil deputat suum, do- „cet amare, quod odisse non nouit., Vbi non est pax, inquit Nazianzenus, non est mundus. Tribus enim stat, ut ait Simeon Gamalielis, veritate, iustitia, et pace. Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur, clamat veritas. Ecce! adoptio et nomen filiorum Dei, cuius audidissimi tot Reges et Imperatores fuere, promittitur non deuictis gentibus, non direptis et incensis vrbibus, non Orbe calcato, sed pacem colentibus, pacem per foedera componentibus. Deinde, quis est tam excors, ut non videat, dissensionem Christianorum semper exstitisse infidelium praedandi occasionem? Dum hac atrocitate cognatae, inter se, nostrorum quondam acies confligerent, nobis Rhodum, nobis Constantinopolim, duo nobis imperia Turcae eripuerunt. Num putamus, miserantis Dei indulgentiam quodam miraculo fecisse, ut tam potentem, tam acerbum

acerbum hostem, bellum Persicum a nostris cladibus auocaret? Sed hoc magnopere timendum, ne, si tot irarum turbine pergant insanire, ad laceras miserorum Regnorum reliquias, aperto per nos aditu, violentus et ferox aduolet. Verendum, ne prouidentia Numinis, toties nostris iniuriis laceffita, per diuturna dissidia concisos frementi praedam leoni obiiciat. Non aliis de caussis, non aliis facinoribus, maxima saepe conciderunt imperia, et nocentes dominos aliena dominatio pressit, allisa posteritas destituit. Num postea infelicium Regum manes aeterni, in ima nocte, circumstarent gemitus, per quos contigisset Christi Regnum in Saracenorum manus potestatemque deuolui? Addite iam, Principes, vestrorum subditorum graues aerumnas, et laboriosam seruitutem. Cogit vos necessitas, membra deuorare vestra, vt quaeratis aliena. Tot populi a praepotenti Deo vestrae pietati et curae commissi, vt per pacem et concordiam, per cultum Numinis, legesque sanctissimas, in felicitatem coagmententur, aut ne hostium furori pateant infelices victimae, aut per implacabilem exactorum auaritiam ad imas vsque medullas depasti, sub grauissimis oneribus suspirent. Quibus pepercit gladius, hos per lentas mortes egestas depopulatur, fames enecat, obruit calamitas. Viuunt caeli solique extorres: non illis patria, non domus, non quies, non cibus. Rem olim optatissimam timent, atque oderunt foecunditatem, ne, quum bonorum non possint, filios miseriarum habeant heredes: vitam, quam per tot discrimina seruauere, incipiunt detestari, vobis inutilem, sibi calamitosam. Spoliari semel oneribus cupiunt, ne quotidie spolientur. Sed patiuntur interim res diuersissimas, amissionem omnium, et capitationem singulorum. Dum census illis deperit, perit erga vos amor, et qui vestras olim coronas suis mani-

bus texuit, et ornauit. * Cogitate, Principes Maximi, supremam, post Dei honorem et cultum, legem exstare vobis, populi salutem. *Non mihi*, dixit olim fortissimus Imperator, *sed exercitui sitio*. ** Non tam vobis ipsi nati estis, quam subditis. Illorum curae, si sapitis, vos excruciant, onera fatigant, premunt miseriae, querelae exanimant. Quid prodest seruari desolatis, et ab hoste per directiones defendi? Iam vero, quod infelicissimum est, exhausto censu, iacente animo omnes virtutes iacent: silent leges inter arma: blasphemi loquuntur: gladiatores impune debacchantur: latrones spoliunt: insidiantur homicidae: effrenata libido grassatur. Conuulsa profanis ignibus flagrant templa: disiciuntur arae: corruunt sepulcra: gementibus ipsis mortuorum manibus calcatur iustitia: luget religio, animis moerore oppressis: languet pietas: non solum omnia peruertuntur, sed peruersa negliguntur: quasi sic oporteat, sic expediat fieri, sic iubeat criminum mater necessitas.

Haec quum ita sint, Principes Desideratissimi, per quidquid carum est, rogo, per quidquid sanctum est, obsecro: relinquitte poscentibus, per Illustrissimos et Excellentissimos Vestros DD. Legatos, restitutam in Oliua pacem, date tranquillitatem mundo, in tot miseriarum incendiis suspiranti. Facite, vt pacificatores vos potius suos, quam vestrorum Regnorum euersores Orbis agnoscat. Memoriae proditum est, in eo fatali bello, quod inter Gallos et Anglos diuturna contentione, et feris cladibus, tractum est, pium Anachoretam, quem vulgo Ioannem Gandauensem adpellabant,

* Ita habent exempla vulgata. Sed mancam atque mutilam esse orationem, facile adparet. Neque ausim tamen alienis, ex nostro ingenio, aliquid addere.

** Vox fuit, vt traditum est, Rudolphi

I. Regis Romanorum, dum acie aduersus Ottocarum, Bohemiae Regem, decertaret, ipseque, cum exercitu, siti aestuaret. Nam quum gnathones ejus agresti homini, qui messoribus potum ferret, hydriam sicera plenam

labant, ex filiis, Deo instigante, in aulas Regum deuenisse, vt feriales, inter fummos Reges, discordias componeret. Ab Anglo spretus, et proterue repulsus, dira illi omnia denunciauit non vanus augur. Ad Carolum autem Galliae digressus, quum Principemprehendisset, ingenio miti, et ad pacis conditiones inclinante, praedixit fore, vt nempe rato Regno Delphinum, quem omnibus votis nasci optabat, haberet Regni successorem. Vaticinium prospero euentu sancitum. Adeo pacis filios Deus amore prosequitur, et bonorum adfluentia cumulat. Timeat ille, quisquis pacificis omnium votis reluctabitur, grauem sibi, et suis, de caelo manum, rerum successus infaustos, vitam in turbido, mortem in incerto, Cogitate, Principes Optimi et Maximi, num sit aequissimum, quidquid potest esse, in hoc foedere pacis, detrimenti, quidquid honori, quidquid putatur Imperio seu Regnis vestris detractum, fortunatissimis totius Christiani Orbis commodis compensari. Hoc plane locuples est, hoc magnificum, hoc vere regium, et ad omnem seculorum memoriam propagandum. Mementote, vos Christianos imperare Christianis: tales vos hominibus praebet, qualem vultis nobis se praestare Deum. Hoc quidquid est vitae, anceps et lubricum: quidquid est dignitatis, fragile: quidquid est virtutis, vestram spectat aeternitatem. Manet vos ingens et spectatissimum tribunal: manet iudex, purissima luce circumfusus, sub quo nec latere abdita, nec fucata fallere, nec peruersa vincere vquam potuerunt. Stabunt ad eius conspectum exsutae corpore, fortunis

plenam per vim abstulissent, atque ad ipsum Rudolphum detulissent, hic quidem, re cognita, *Reddite, inquit, homini vasculum suum: nam ego exercitui, non mihi sitiebam.* Vid. AEN. SILVII Commentar. in ANT. PANORMITAE, de

dictis et factis Alphonfi Regis memorabilibus, Lib. III. p. 140. Quod si verum est, sine dubio Rudolphus audiuerat Alexandrum, etsi maxime sitientem, tamen effudisse aquam oblatam, quod non esset, quantum exercitui sufficeret.

fortunis, imperiis, Regum animae, iusta et iniusta clarissimo fulgore visurae. Illic tonabunt supremi Numinis edicta; clamabunt oppressorum gemitus; lacrimae pauperum loquentur. Pro diuulsis aris stabunt tutelares Diui, et aduersus contumaces omnis militia caelestis consurget. Date operam, Principes semper Pii, semper Inuicti, vt, quae vobis inuitis et reluctantibus, per armorum licentiam, sunt commissa, per aequitatem Illustrissimorum et Excellentissimorum, ad septentrionalis pacis tractatus DD. Legatorum, Oliuae emendata, nullam seculo labem, nullam vestro nomini maculam relinquunt. Efficite, vt iustitia et pax in mutuos conueniant amplexus, per vestra Regna, per vestras vrbes triumphali ferantur pompa, totius Orbis humeris portentur in fixas et aeternas sedes, quas, vt vestrae bonitatis monimenta, et felicitatis nostrae pignora, colere ac venerari perpetuo licebit. Sic

Deuouet obLi gatisslMa Vestra oLiua Libenter.

Anno Domini, quo

fLoreat Ista DIV eX Votls nVnC paClis oLiVa,
nVLLa Vt rVptVras Castra Creare qVeant!

ACTA PVBLICA
PACIFICATIONIS
OLIVENSIS

MAXIMAM PARTEM

NVNC PRIMVM IN LVCEM PROLATA

A

IOH. GOTTLOB BOEHMIO

AFRICA
PACIFIC
OLIVE

AND OTHERS

THE

OF THE

CONSPECTVS
ACTORVM PVBLICORVM

- I. *Postulata Commissariorum Polonicorum, porrecta Legato Mediatori, Thorunii, m. Martio Anno 1659.* p. 1.
- II. *Vltima Resolutio Legationis Suecicae, super loco Tractatum.* p. 2.
- III. *Articulus Praeliminaris super loco Tractatum, cum Legato Mediatore conuentus Elbingae.* p. 5.
- IV. *Vltima Declaratio Legationis Polonicae, super punctis, a Legatione Suecica, circa locum Tractatum propositis.* p. 8.
- V. *Conclusa in Conferentia, d. 11. Dec. 1659. cum Legatis Confederatorum.* p. 10.
- VI. *Legationis Suecicae, super vltima Declaratione Legationis Polonicae, Responso.* p. 11.
- VII. *Procuratorium Regis Poloniae prius.* p. 13.
- VIII. *Procuratorium Statuum et Ordinum Regni Poloniae, Magnique Ducatus Lithuaniae.* p. 15.
- IX. *Procuratorium Caroli Gustavi, Regis Sueciae.* p. 17.
- X. *Procuratorium Sac. Caes. Maiestatis prius.* p. 19.
- XI. *Procuratorium Princ. Electoris Brandenburgici.* p. 21.
- XII. *Salus Conductus Regis Poloniae, pro Commissariis Suecicis.* p. 23.

C O N S P E C T V S

- XIII. *Saluus Conductus Statuum et Ordinum Regni Poloniae et M. D. Lithuaniae, pro Commissariis Suecicis.* p. 26.
- XIV. *Saluus Conductus Suecicus, pro Commissariis Caesareis.* p. 28.
- XV. *Saluus Conductus Suecicus, pro Commissariis Elect. Brandenburgicis.* p. 29.
- XVI. *Saluus Conductus Caesareus, pro Commissariis Suecicis nouus.* p. 30.
- XVII. *Saluus Conductus Elect. Brandenburgicus, pro Commissariis Suecicis.* p. 33.
- XVIII. *Memoriale, S. R. M. Poloniae a Legato Danico porrectum, Gedani d. 16. Ianuar. 1660* p. 35.
- XIX. *Manifestatio Commissariorum Polonicorum, circa extraditionem Plenipotentiarum deposita.* p. 39
- XX. *Declaratio Legationis Polonicae, super determinatione temporis, intra quod confici negotium pacis debeat.* p. 40.
- XXI. *Memoriale, a Legatis S. R. Maiestati porrectum, Gedani, d. 11. Ianuar. 1660.* p. 42.
- XXII. *Responsio Dnis Legatis Caesareis, ad Memoriale, d. 11. Ianuar. exhibitum, e Cancellaria Regni data.* p. 43.
- XXIII. *Responsum Caes. et Brandeb. Legationis, ad declarationem Legationi Polonicae datum.* p. 44.
- XXIV. *Defectus in saluo conductu Suecico, pro Commissariis Elect. Brandenburgicis notati.* p. 48.
- XXV. *Differentiae ac Desiderata in traditis Polonicis, Caesareis, et Brandenburgicis saluis conductibus et procuratoriis.* p. 49.

XXVI. De-

ACTORVM PVBL.

- XXVI. *Declaratio super adnotatis defectibus, in saluis conductibus Suecicis, pro Commissariis Polonicis et Caesareis.* p. 51.
- XXVII. *Responsum ad declarationem Commissariorum Suecicorum, super adnotatis defectibus.* p. 54.
- XXVIII. *Memoriale Regiae Legationis Suecicae, Legato Mediatori exhibitum.* p. 56.
- XXIX. *Responsum ad Memoriale Commissionis Suecicae, Legato Mediatori exhibitum.* p. 57.
- XXX. *Declaratio Legationis Caesareae, ad Legatos Regis ac Regni Poloniae.* p. 58.
- XXXI. *Declaratio Legatorum Electoralium Brandeb. ad Legatos et Commissarios Polonicos.* p. 60.
- XXXII. *Vindiciae Liuonicae.* p. 61.
- XXXIII. *Informatio super Liuonia, Dno Mediatori Gallico a Legatis Polonicis exhibita.* p. 67.
- XXXIV. *Acceptatio et Remonstratio data Dno Legato Mediatori.* p. 68.
- XXXV. *Copie de la Lettre, écrite par Mr. de Bierenclau, Ambassadeur pour le Roi de Suede près le Roi Très Chretien, à Mr. le C. de la Garde.* p. 71.
- XXXVI. *Declaratio Polonicae Legationis, super propositione, a Dno Mediatore facta.* p. 72.
- XXXVII. *Declaratio, nomine Legationis Suecicae, facta per Dnum Mediatorem.* p. 73.
- XXXVIII. *Instructio Lud. Fantonio, misso ad Aulam Christianissimi Regis, data ex Cancellaria R. maiori.* p. 74.
- XXXIX. *Procuratorium Regium Danicum.* p. 80.

C O N S P E C T V S

- XL. *Mandatum Regis Daniae, Legato ipsius ad Tractatus Oliuenses datum.* p. 81.
- XLI. *Declaratio Colligatorum, super Pomerania.* p. 85.
- XLII. *Interesse Familiae Burggrauorum a Donau, in Tractatibus Thorunensibus proponendum.* p. 86.
- XLIII. *Responsum Legationis Polonicae, datum Dno Mediatori ad declarationem, nomine Legationis Suecicae exhibitam.* p. 87.
- XLIV. *Memoriale Ablegati Danici, d. 6 Martii 1660.* p. 88.
- XLV. *Declaratio Dno Iulio, Ablegato Danico, data Varssaviae m. Iunio 1659.* p. 90.
- XLVI. *Propositio Dni Iulii, Ablegati Danici, porrecta S. R. M. Poloniae, m. Iunio 1659.* p. 90.
- XLVII. *Memoriale Legationis Suecicae, super pecunia, pro deductione militum soluenda.* p. 93.
- XLVIII. *Formula Pacis, a Legatis Polonis exhibita.* p. 94.
- XLIX. *Memoriale Ciuitatis Gedanensis, Legationi Polonicae exhibitum, m. Martio An. 1660.* p. 109.
- L. *Formula Pacis, a Legatis Suecicis exhibita.* p. 112.
- LI. *Procuratorium Regis Poloniae posterius.* p. 131.
- LII. *Procuratorium Caroli XI. Regis, et Regni Sueciae.* p. 133.
- LIII. *Procuratorium posterius, Sacrae Caesareae Maiestatis.* p. 136.
- LIV. *Procuratorium Principis Electoris Brandenburgici posterius.* p. 138.
- LV. *Reuersales Ducis Curlandiae, de non vindicando.* p. 140.
- LVI. *Cautio Comitis Koenigsmarkii, de non vindicando.* p. 141.
- LVII. *Idem.*

ACTORVM PVBL.

- LVII. Litterae Sacr. Caes. Maiest. ad Iohannem Casimirum, Regem Poloniae, d. 24. Martii Anno 1660. p. 142.*
- LVIII. Responsoriae Regis Poloniae, ad Sacrae Caes. Maiestatis litteras. p. 143.*
- LIX. Instrumentum coniunctionis armorum, inter Regem Poloniae, et Regem Sueciae. p. 145.*
- LX. Protestatio Legati Neoburgici, super non admissa, in Tractatu Pacis, Domini sui admissione. p. 149.*
- LXI. Manifestatio Legationis Polonicae super non admissa, in Tractatu Pacis, inclusione Comitum Palat. Rheni. p. 150.*
- LXII. Manifestatio Legat. Suecicae, super non admissa, in Tractatu Pacis, inclusione Comitum Palat. Rheni. p. 151.*
- LXIII. Formula Reuersalium Ducis Holsatiae. p. 153.*
- LXIV. Instrumentum Pacis Perpetuae, in monasterio Oliuensi initae et conclusae. p. 154.*
- LXV. Articulus separatus Declaratorius Art. II. Instr. Pacis, de amnestia et redintegratione iurium. p. 181.*
- LXVI. Declaratio S. R. M. Regnique Sueciae Legatorum, pro pace ac libertate omnium ab Ecclesia Ro. Catholica, in Polonia, Dissidentium. p. 184.*
- LXVII. Ratificatio Regis Poloniae Prouisionalis. p. 185.*
- LXVIII. Formula sollemnis Ratific. Regis Poloniae. p. 187.*
- LXVI. Formula Ratificationis DD. Delegatorum Regis et Reipublicae Poloniae. p. 188.*
- LXX. Formula Ratificationis S. Caes. Maiestatis. p. 190.*
- LXXI. Formula Ratific. Regis et Regni Sueciae. p. 192.*

LXXII. De.

CONSP. ACTOR. PVBL.

- LXXII. *Declaratio Legati Suecici, super nominatione fideiussorum
Pacis, in formula Ratific. Suecicae.* p. 194.
- LXXIII. *Nominatio Regis Hispaniarum, pro fideiussore Pacis,
Oliuae conclusae, a Regis Pol. Plenipotentiaro facta.* p. 195.
- LXXIV. *Nominatio Regis M. Britanniae, et Ordinum Foederati
Belgii, pro fideiussoribus Pacis Oliuensis.* p. 196.
- LXXV. *Regis Poloniae Acceptatio guarantiae Regis Hispania-
rum.* p. 197.
- LXXVI. *Electoris Brandeburgici Acceptatio guarantiae Regis
Hispaniarum.* p. 198.
- LXXVII. *Nominatio et inuitatio Caroli II. Magnae Britanniae
Regis, ad guarantiam pacis.* p. 200.
-

ACTA PVBLICA
PACIFICATIONIS OLIVENSIS
MAXIMAM PARTEM INEDITA

I

*Postulata Commissariorum Polonicorum, porrecta Christianiss.
Regis Legato, tamquam Mediatori pacis et tractatum futurorum,
inter Poloniae et Sueciae Reges, Thorunii m. Martio An. 1659.*

Ex Codice MS. Zalusciano.

1. **N**imirum ut salui conductus Suetici quam primum possint obtineri a Commissariis Sueticis, tam pro Polonia, quam eius Foederatis, transmutandi per Suam Excellentiam in manibus DD. Commissariorum Polonicorum.

2. Vt defectus in plenipotentia Suetica, pridem Varšaviae adhuc in conferentia communi detectus, suppleatur, ratione expressionis Foederatorum Regni Poloniae, declarantes, Nos uno eodemque Tractatu, tractaturos insimul pacem, sic unico Instrumento comprehendi velle, seruata principalitate Poloniae.

3. Cum vero communem causam sufferat hoc bello Serenissimus Daniae et Noruegiae Rex, seseque S. R. M. declararit, inter primas ipsius rationes hoc Tractatu haberi velle: proinde vt pro eiusdem Commissariis, qui huic Tractatui intersint, literas Salui Conductus, mandatumque procuratorium ad tractandum cum illis uno eodemque tempore Commissariis Sueticis procurentur, operam suam sedulo interponat Excellentissimus Dnus Legatus.

4. Illustriss. Duci Curlandiae et Semigalliae detur facultas alloqui aliquem suorum Ministrorum, quocum de rebus suis conferre possit, informationemque necessariam dare, ratione suorum interessorum: si id obtineri non possit, vt ex captiuitate hac, una cum Serenissima Coniuge sua, et liberis, ante ipsos Tractatus dimittatur: quod unice commendatur Excellentissimo Domino Legato.

5. Vt a Sueticis Commissariis determinationem comitatus obtineat, quo stipati huc venire ad Tractatus debeant.

a

6. Liberam

6. Liberam reuisionem vt obtineat nauium, curruum, ne sub praetextu supellectilis Legatorum, inferatur penu militare in has prouincias.

7. Veredarii quoque vt circumferbantur, ne praetextu litterarum, fortalitia accedant, litteras ibidem, vel alias schedas quasuis importent, et his similia.

II

Vltima Resolutio Legationis Sueciae, super loco tractatum, data Elbingae d. 22 Nouembr. An. 1659. ab Excellentissimo Dno Legato Gallico, Dirsauiiae, d. 4. Decembr. exhibita.

Ex Codice MS. Zalusciano.

I

Etiam si de abitu potius cogitare, quam post tot tergiuersationes alterius partis, ante datam super loco declarationem denuo mutare D. Suedici Commissarii possent, quod saluberrimum hoc pacis negotium promouere et maturare queat, amore pacis, Legatio Suedica Oliuam pro loco Tractatum et mansionis stabilis eligit, hisce, quae sequuntur, conditionibus.

1. Antequam Elbinga se mouerint praefati D. Legati, eorundem his postis, siue veredariis, et per expressum missis liber vbique locorum, etiam per Pomeraniam et Marchiam in Germania Hamburgum usque et ulterius ad ditiones Suecicas, transitus et reditus stipulentur, et litterae, quae iam Dantisci sunt, sine mora ad manus eorum tuto Elbingam veniant, eademque sit Cambiorum nunc et in futurum conditio.

2. Eo quoque fine duae Galeotae, quarum antehac mentio facta erat, quibus ad transmittendos litterarum fasciculos uti possint D. Legati Suedici, et quae simul res et supellectilem eorum Elbinga Oliuam portent per Pilauiam, absque contradictione vel remora, cum nautis et militibus, (quarum singularum numerus non ultra triginta homines extendetur,) et octo tormentis unaquaeque minoribus, ire in mare Balticum permittantur. Quibus duabus Galeotis, pariter ac uni vel

alteri

alteri naui bellicae, quas forte pro auerendis suis Plenipotentariis S. R. M. submiserit, in sinu Pucensi statio et hiberna intra osium Vistulae erunt, promittentibus vicissim D. Legatis, in offensionem alicuius iis se non usuros.

3. Cum omnino necessarium sit, ut Legatorum personae cum parte comitatus sui atque praesidio, in loco munito simul sint, idcirco Oliuae Abbatia et Monasterium, recipientibus se aliorum interea temporis Abbate et religiosis, si capax quidem illud his omnibus erit, Legationi Suedicae tradatur, vacuum et liberum, et pagus Sobboth cum adiacentibus ad mare versus occidentem aedibus, Aulae ministris, et famulatio, comitatuque reliquo inseruiat. Ita ut D. Legatis Suedicis, qui suo die a facta hic notificatione, has condiciones ratihabitas esse, in loco erunt, statim ad acceptas D. Coronae Marechalli salui passus et repassus literas, Monasterium Oliuam et Abbatiam ipsam praesidio suo occupare, et suos metatores praemittere, et ad commorandum omnia praeparari possint, integrum sit. Et quo eo commodius hinc illuc proficisci queant, per Stuthoff et Neringam personis, equis et rebus liber et securus pateat transitus, et praeterea curribus et nauigiis Gedanensium inde ad Oliuam usque iuuentur.

4. Licet Diplomati Regio, quod de securitate D. Plenipotentariis Suedicis cauet, nec non saluum Conductum Caesareum in forma debita promittit, quem quidem omnimode desiderant, non minus ac fidei publicae, imo D. Legati Mediatoris, nomine Christianissimi Regis, dato verbo affecuratiuo obligatorio, omni modo credatur, tamen et propter respectum ac dignitatem et contra hominum tumultuantium insultus subitaneos, Legatio Suedica secum habeat Satellitium praesidiarium centum equitum et peditum ducentorum, quod tuto illuc ire, ibi morari, et suo tempore, eo quo visum fuerit D. Suedicis, abire debet, iisque liberum sit, claustris et paliseptis loca aperta circumdare, et detur ipsis, ubi opus fuerit, aduersus quoscumque Praesidium Equitis peditisque Polonici, ac denique ad trium milliarium spatium praedictus locus extra hostilitatem omnem ponatur.

5. Cum Serenissimus Elector Brandenburgicus, in Prussia Dux, saluum conductum quidem antehac D. Plenipotentariis Suedicis extradi fecerit, in eo vero tantum promittitur securitas in itinere in Bo-

russiam vel reditu inde, nec non quamdiu in Prussia commorentur; igitur cum locus Oliuensis sit extra Prussiam in Pomerellia situs, nihil vero tunc temporis cum litterae illae Electorales expeditae fuerunt, de tali mutatione locorum tractatus, vel fando vel cogitando occurrebat, merito postulant D. Legati Suedici nouos Sereniss. Electoris saluos conductus, vt in hoc loco tractatum tuti et securi esse possint. Eamque rem procurandam D. Legato Mediatori serio commendant.

6. Pro necessitate D. Plenipotentiariorum Suedicorum tam victui, quam amictui inferuentia in urbe Dantisco, totoque illo districtu et ubiuis alibi coemere liceat, et emissi eorum ministri ac famuli tuto eant, ac cum rebus emptis remeant, proindeque uniuersales S. M. Poloniae et S. Serenitatis Electoralis Generalitatibus, sine mora tribuantur, quibus et hoc caueatur, vt si per mare talia ipsis veniant, ea sine periculo et molestia omni, a littore ad locum commorationis supra nominatum adportentur.

7. Morbo superueniente, vel alia urgente necessitate, etiam, quod Deus prohibeat, pacis negotio irrito, D. Legatis Suedicis in Vrbe Gedanensi detur receptio, et quando commodum erit, cum rebus forsan depositis, liber abitus pateat; Cum primis autem, quando praeter spem Tractatus prospero euentu caruerint, Legationi Suedicae Eiusque comitatu, rebusque ad eam pertinentibus, non impeditus, omnique ex parte tutus, Elbingam vel Mariaeburgum, aut alium in locum, quemcunque elegerint, etiam in Pomeraniam aut Liuoniam, siue terrestri itinere, siue maritimo recessus sit. Et si forte propter anni intemperiem, vel alia incommoda, D. Legati Plenipotentiarii Suedici non possent confestim a rescisso Tractatu, se ex loco Tractatum recipere, sed necesse habuerint in illo quantisper morari, integrum iis sit, cum toto suo comitatu vel parte eiusdem, ac omnibus, quae ad legationem pertinent, nec non vniuerso praesidio inibi tuto degere, donec commode se inde mouere poterunt.

Ratihabitis ab altera parte hisce conditionibus omnibus, Oliuae locus supra expressus acceptatur. Quae si Aulae Poloniae, quantumuis iustissimae, haud probatae fuerint, eum in casum Legatio Suedica

dica pro se Frawenburgum et Tolchometum, D. Polonici Legati Plenipotentiarum pro se et suis Foederatis, Braunsbergam, respectiue quisque retineat, sintque eadem, quae hic supra de Oliuensi loco conditiones, et quod de coemptione Dantisci apud Oliuam dictum est, intelligatur non tantum de Dantisco, sed et Regiomonto apud Frawenburgum et Tolchometum, applicenturque pro natura rei et loci omnia, quae de dignitate, securitate et commoditate, in prioribus, proiecto, memorialibus et Declaratione a D. Legatis Plenipotentariis Suedicis sunt postulata. Datum Elbingae, d. 27 Nouembr. 1659.

Ad mandatum Illustrissimorum atque Excellentissimorum
DD. Legatorum subscripsit

Godofred. von Schröer, Legationis Secretarius.

III

*Articulus Praeliminaris super loco tractatum, cum Illustrissimo
et Excellentissimo D. de Lombres, Legato Mediatore,
conuentus Elbingae d. 27 Nouembr. 1659.*

Ex Codice MS. Zalusciano.

Cum de Oliuensi loco, ob conditiones, quas Illustrissimi atque Excellentissimi D. Legati Suedici ad dignitatem, securitatem et commoditatem, maxime necessarias duxerunt, conueniri haud potuerit, omnem tollendi ulteriorem moram causa Frawenburgum et Tolchometum pro D. Suedicis, et Braunsberga pro D. Polonicis, eorumque Foederatis, acceptatur hoc modo:

I. Quia hactenus maxima fere difficultas in defectu salui conductus Caesarei fuit, Legatio Suedica eundem, ut et quoad securitatem in loco Tractatus, et postea litterasque etiam per Pomeraniam et Marchiam, aliasque Iurisdictiones Electorales Hamburgum usque ulterius ad ditiones Suedicas, a Sereniss. Electore Brandenburgico plenius Diploma, quam primum desiderat; interea vero D. Legatus Mediator Diploma Regium Polonicum, quod de securitate aduersus quoscunque cauet, et praefatum saluum conductum Caesareum in forma debita promittit,

D. Legatus Plenipotentiaris extrahit, et insuper Regis Christianissimi nomine, verbo asscuratio se obligat, fidem publicam in nullo, tam praecedentium, quam quae promittentur in futurum, violatum iri.

2. Frawenburgum (quod etiam D. Mediatoribus et aliis Legatis, tanquam locus intermedius, inseruiet) et Tolchometum cum adiacente territorio, D. Legatis Suedicis tradatur, et *ex nunc intra decendium*, milite Electorali vel quocunque alio euacuetur, atque in locum succedat satellitium praefidarium Suedicum, centum equitum et ducentorum peditum, quod tuto illuc eat, ibi commoretur, et finito, vel quod Deus auertat, irrito Tractatu, eo, quo Legationi Suedicae visum fuerit, redeat: licebitque D. Plenipotentiaris, si quae inueniantur lacunae, vel pars murorum aperta, claustris et palliseptis illa redintegrare, idque ob respectum, et ad auertendos hominum tumultuantium insultus subitaneos.

3. A Frawenburgo, qua terra, qua mari, aquis et fluminibus, trium inclusiue milliarium spacium extra hostilitatem omnem, ab hodierno die, posita esto, et liberum sit D. Plenipotentiaris Suedicis, quando libuerit, suos metatores, ministros et seruos illuc praemittere. Quo tamen inconuenientiis, quae forte, nondum officialibus et militiae facta notitia, emergere possint, praecedatur occasio, satius iudicatur, quas D. Legatus Mediator intra octauum a suo hinc abitu diem, huc mittere promittit, dandas Generalitatum salui passus litteras expectare.

4. Siquidem inter conditiones, sine quibus institui Tractatus nequeat, iure suo praeprimis ponitur litterarum et postarum liber cursus et securitas, hisce nomine Partium D. Mediator in se recipit et litteras D. Legatorum Suedicorum, quae iam Dantisci remorantur, antequam illi se mouerint Elbinga, huc procurare velle, et in posterum eorundem epistolas, litterarum fasciculos, postas et veredarios, item per expressum missos nullo modo ubiuis locorum impeditum iri. Eaque de causa S. R. M. Poloniae Diploma, *ante lapsum huius mensis styli veteris*, publicationi dabitur.

5. Posteaquam loca supra nominata fere desolata sint, ita ut, quae subsistendi ratio requirit, ibi minime inueniantur; ideo D. Legatis Suedicis Dantisci et Regiomonti et ubique locorum, ex commoditate
sua,

sua, per suos emissos libera coemptio et in locum Tractatus et mansionis adportatio conceditur. Et proinde vel a Partis aduersae Legatis, vel a Mediatoribus, salui passus, quoties postulabuntur, sine dilatione dabuntur, idemque reciproce toto Tractatus tempore obseruabitur.

6. Si praeter spem Tractatus ex voto non succedat, sed Pacis negotium abrumpi contigerit, D. Legatis Suedicis cum omni suo comitatu, ministris, famulis, equis, omnibusque aliis in saluo conductu Regio expressis, etiam satellitio praesidiario supra nominato, liber regressus Elbingam aut Mariaeburgum, vel alium in locum, quem ipsi elegerint, pateat. Quod si etiam propter anni intempestates, vel alia de causa, statim post conclusam vel irritam Pacem, inde recedere non possint, iis licitum erit cum memoratis in praecedente conditione omnibus, vel parte eorum, ibidem eadem sub securitate commorari, donec inde se mouere, et ad suos redire, siue per mare, siue per Pomeraniam, aut Curlandiam et Liunioniam, terrestri itinere, illis commodum erit.

7. Hisce ita conclusis, Partis utriusque Legati die prima Decembris stylo veteri, in locis istis Tractatum se sistere, et principali negotio initium facere teneantur. Elbingae, d. 27 Nouembr. 1659.

Ad mandatum Illustriss. atque Excellentiss.

DD. Legatorum subscripsit

Godofred. von Schröer Legationis Secretarius.

Ultima

IV

*Vltima Declaratio Legationis Polonicae, super punctis a Legatione
Suecica, circa locum tractatum, propositis, d. 11. Dec. 1659
Dno Legato Galliae exhibita.*

Ex Codice MS. Zalusciano.

Licet Legatio Polonica Oliuam pro loco Tractatum tam apertis et sinceris conditionibus proposuerit, vt nouas super hoc mouere difficultates, eius Partis sit, quae Pacem nolit: tamen cum D. Plenipotentiarum Suetici conditiones quasdam congressui praemittere voluerint, ad eas D. Legatorum Polonicorum sequens datur Declaratio:

1. Securitas postarum et veredariorum ordinariarum satis iam per Regios saluos conductus, et saluos conductus Colligatorum, promissa assecurataque est, atque nunc etiam cauetur, liberumque et tutum erit D. Plenipotentiarum Suedicis litteras suas per ordinarias vias mittere, et responsa recipere, nec denegatur et expressarum extra ordinem postarum missio, dummodo id fiat cum scitu et sub saluis conductibus Partium: caeterum ut nulli ius est in alienis dominiis, ita de securitate supra dictorum Polonia et Confoederati in suis tantum quisque cauet conditionibus, et pro suis quisque copiis. Litterae etiam, si quae Dantisci hactenus retentae sint, restituentur.

2. Duabus Galiotis, quibus res et supellex DD. Commissariorum Sueticorum Elbinga Oliuam per Pilauiam transportentur, et quod non ultra declaratum numerum et modum armatae sint, uti poterunt D. Legati Suetici. Quibus Galiotis permittitur etiam, ad transferendas litteras, statio in sinu Pucensi, vel ad littus ante Oliuam; nauibus vero maioribus portum Prussiae subire minus necessarium videtur, nisi in abscessu DD. Legatorum Sueticorum, quo tempore accessus ad littora Prussiae in vicinia Oliuae dictis duabus Galiotis non denegabitur.

3. Pro maiori commoditate DD. Legatorum Sueticorum D. Abbas, et Religiosi Oliuenses, ex Abbatia et Monasterio excedent, duobus tantum Religiosis in Monasterio ad decorem et curam Ecclesiae, ibidem sitae, (quae interim per tempus Tractatum occludetur,) remanentibus.

bus. Tradetur itaque Legationi Sueciae vacua et libera Abbatia et Monasterium Oliuense, ut et pagus Sobboth, cum adiacentibus ad mare, versus Occidentem, aedibus, ita ut D. Legatis Sueticis metatores suos eo praemittere, et dicta loca praesidio suo occupare, ex nunc liceat. Curribus quoque et nauigiis per Stuthoff et Neringam iuuabuntur.

4. Liberum erit Legationi Sueticae, praesidium centum equitum et ducentorum peditum secum habere, quod tuto Oliuam ire, ibi morari, et suo infra praescripto tempore, quocunque visum erit D. Sueticis, abire possint. Liberum quoque erit eisdem, loca supra nominata aperta claustris et palliseptis circumdare; et dabitur ipsis, si opus fuerit, aduersus quoscunque praesidium Polonicum. Denique praedictus locus ad tria milliaria circumcirca extra hostilitatem omnem ponitur.

5. Licet Pomerella communiter sub nomine Prussiae veniat, satifque cautum Legationi Sueciae saluis conductibus Sereniss. Electoris Brandeburgici videatur: procurabuntur tamen noui salui conductus ex mente D. Plenipotentiariorum Sueticorum, ita tamen, vt vice versa a Suecis correcti et desiderata forma concepti D. Plenipotentiaris Brandeburgicis salui conductus extradantur.

6. Liceat D. Plenipotentiaris Sueticis victui et amictui necessaria ubiuis tuto coemere, et ad loca praedicta comportare. Si tamen ea per mare aduehantur: libera erit D. Legatis Polonicis per deputatum reuisio nauigiorum, ne forte aliquid prohibita mercis, et quod ad victum et amictum non seruiat, inferatur. Quemadmodum iam antea circa Pilauiam conuentum fuerat.

7. Morbo superueniente, subministrabuntur D. Legatis Sueticis ex urbe Dantiscana Medici et Chirurgi. Quod si Tractatus prospero euentu (quod Deus auertat) caruerint; Legationi Sueticae, eiusque comitatu, rebusque ad eam pertinentibus, non impeditus omnique ex parte tutus, Elbingam vel Mariaeburgum, aut alium in locum, dummodo non cinctum obsidione, etiam in Pomeraniam aut Liuoniam, siue terra, siue mari, recessus erit. Integrum quoque Legationi Sueticae erit, cum toto suo comitatu, vel parte eiusdem, ac omnibus, quae ad Legationem pertinent, nec non uniuerso praesidio, post abruptos

Tractatus, in loco Tractatum, tuto ad spatium duarum septimanarum manere et degere.

8. Haec superiora conceduntur, si monasterium Oliuense pro loco Tractatum acceptatur: alias non pro concessis habentur.

Cum non dubitetur, Legationem Sueticam superioribus acquieturam, Domini Legati Polonici ex nunc versus Oliuam se conferunt. Legatio Suetica, repulsa ulteriori circa locum Tractatum deliberatione, expectatur.

Legatio Polonica postulat a D. Plenipotentariis Sueticis, ut ab eis vicissim caueatur, post finitos vel abruptos Tractatus, ex locis Tractatum sine molestia intra duas septimanas omne praesidium deducturos, locaque ea integre in manus Possessorum restitutos.

Ad mandatum Legationis Polonicae

Ioannes Zelechi, Capitaneus Bydgoscens.

Secretarius Legationis.

V

Conclusa in Conferentia, die II. Decembr. 1659. cum Illustrissimis et Excellentiss. Dnis Legatis Sereniss. Confoederatorum.

Ex Codice MS. Zalusciano.

Nimirum promississe et declarauisse Illustrissimos et Excellentiss. DD. Plenipotentarios Legatos, sequenti immediate die post subsecutam declarationem, ratione acceptati loci Oliuae pro Tractu futuro Pacis, se sua plena mandata ad manus Illustriss. et Excell. Dominorum Legatorum Plenipotentiariorum Poloniae, vel alio debito et conuenienti modo extradituros, nec eiusmodi extraditionem ullis difficultatibus retardaturos.

Casu vero, quo per Ministros Serenissimi Electoris steterit, praetensis Galiois Plenipotentiariorum Sueticorum pro sua aut suae familiae et supellectilis Elbinga euectione, et non ad usus bellicos, per portum Pilaiensem transitum negatum, et hinc plena mandata extradenda erunt

erunt partibus, et ad commutationem communicanda, ipseque Tractatus pro interim Elbingae incipiendus, saluo nihilominus quam primum regressu, ad specificatum Oliuae locum, (quem pro accepto Sueci habere tenebuntur,) ubi Sueticis Commissariis dictae Galiotae ad transportationem rerum praedictarum per portum Pilaiensem permissae fuerint, ita ut coepti Tractatus Elbingae rursus desinant, et Oliuam transferantur.

A parte Legationis Caesareae et Brandenburgicae

F. C. Comes a Kollowrat,

Oberbeke,

Christophorus Somnitz.

VI

Legationis Suecicae, super ultima declaratione Legat. Polonicae, responsio, ad Excellentissimum D. de Lombres, data Elbingae die $\frac{17}{7}$ Decembr. An. 1659.

Ex Codice MS. Zalusciano.

Quas Excellentia Vestra, d. $\frac{13}{3}$ huius mensis, Dantisco ad Nos dedit litteras, hesternae die Nobiliss. D. Bardoisius hic nobis fideliter attulit. Scripsimus ad E. V. $\frac{11}{4}$ eiusdem, et per Generosum Dom. Akakia, Dominica proxime praeterita, hinc abeuntem transmissimus, in iisdemque litteris Oliuensem locum pro vix acceptabili, non adimpletis necessariis conditionibus, (praesertim cum Galeotarum transitus iam hieme et glacie prohibeatur,) iudicauimus quidem, eaque de causa, ut Frawenburgo et Tolchometo insistatur, desiderauimus: verum cum iam ex transmissa per litteras suas ab E. V. Legationis Polonicae ultima declaratione, cuius originale firmatum esse solita subscriptione non dubitamus, plerisque desideriis nostris satisfactum cognouimus: Nos, ne salutare Pacis negotium ullis difficultatibus impediatur amplius, praesertim deferentes Aulae Regiae, quod eam iam Dantiscum aduenisse comperimus, fide publica freti consentimus, atque ut omnes

articuli praefatae Declarationis effectui dentur, confidimus. Ante omnia vero Excell. Vestram rogamus, ut quam primum diploma Regium Polonicum, de praestanda nobis aduersus quaecunque securitate, ad manus nostras huc mittat; deinde illud de libero cursu postarum, quem concessum iam esse, praeprimis gratum nobis est, sine ulteriori mora publicetur; et, si fieri potest, in Stuthoff, litterarum fasciculi ad nos pertinentes, quamdiu hic commoremur, ex nunc deponantur; praeterea etiam litteris passus pro illis Galeotis nostris, ut, quam primum propter congelatas modo aquas fieri poterit, (ita ut nec ipsis obflare possit, quidquid ad interim temporis elabitur,) Pilauiam eae transire possint, ante abitum hinc nostrum potiamur; et denique, quem per expressum ad S. R. M. mittimus, tubicini litterae salui passus dentur, et euntibus Oliuam simul metatoribus nostris omnia humanitatis et assistentiae officia tam in itu, quam reditu exhibeantur. Ad tempus quod attinet, optaremus et festum Natalitiorum Saluatoris nostri non tam propinquum, et vias ita comparatas, ut ante illud abire Elbinga possemus: sed quia spatium aliquot dierum elabetur, quo Oliuam ministri nostri iuerint, ibi se expediuerint, et ad Nos redierint, die $\frac{30}{20}$ huius mensis iter ingredi nobis proposuimus, ita ut nouo cum anno, (quod felix faustumque sit,) ipsos tractatus exordiri possimus. Fidem publicam, cuius supra mentionem fecimus, omnibus anteponimus, nec nouissimum exemplum, quod praesidio Strasburgico hisce diebus factum est, nos a via suscipienda deterret. Quin potius ut illi rei cito afferatur medela, ac isti milites nostri non impediti, et sine omni molestia huc veniant, speramus, et Excell. Vestrae curae, cui multum nos debere fatemur, omni meliori modo commendamus. Quibus Excell. Vestram bene valere cupimus. Datum Elbingae, d. $\frac{17}{7}$ Decembr. 1659.

Excell. Vestrae ad officia paratissimi

Magnus Gabriel de la Garde.

Benedictus Oxenstierna.

Christoph. Carolus Schlippenbach.

A Guldenclau.

VII

*Procuratorium**Serenissimi Regis Poloniae**prius.*

Ex editione Instr. Pacis Gedanensi prima.

Nos Ioannes Casimirus Dei Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lithuaniae etc. etc. etc. Notum testatumque facimus uniuerfis et singulis, quorum interest; Quod cum ad Tractatum instituendum de praesenti hoc bello, eoque diuturno et funesto, conuenienter sopiendo, deque facienda perpetua pace inter Nos Regnumque Poloniae et Magnum Ducatum Lithuaniae, Nostrosque Foederatos ab una; et Serenissimum Principem, Fratrem, Consanguineum et Vicinum Nostrium, Dominum Carolum Gustauum, Suecorum, Gothorum, Vandalorumque Regem, Magnum Principem Finlandiae etc. etc. etc. et Regnum Sueciae, eiusque Confoederatos ab altera parte, modus et via iniri coeperit, atque Serenitatis Suae nomine declaratum et contestatum sit, nihil, quod ad eiusmodi Tractatum inchoandum, instituendum et plene perficiendum merito requiri poterit, a parte eiusdem Suae Serenitatis desideratum iri: Ideo testaturi constans nostrum propositum, et animi propensionem ad promouendum dictae pacis negotium, non modo in praefatum Tractatum consensimus, sed illico etiam deputauimus et constituimus, sicuti etiam vigore praesentium deputamus et constituimus veros et legitimos nostros ad supra dictum Tractatum, Commissarios, Illustrissimos, Illustres, Magnificos et Generosos, nobis sincere fideles et dilectos DD. *Ioannem Comitem a Leszno*, Palatinum Posnaniensem, Sacrae Reginalis Maiestatis Marschalcum, Generalem Maioris Poloniae, Mariaeburgensem, Corsunens. *Georgium Comitem in Wisnitz*, Supremum Regni Campique Marschalcum, Generalem Minoris Poloniae, Cracouiens. Scepulsiens. Chmielnicens. Niziniens. Pereaslauiens. Olstiniens. Casimiriens. *Nicolaum in Prazmow*, Supremum Regni Cancellarium, nominatum Episcopum Luceoriens. Abbatiae Siecichouiens. perpetuum Administratorem, Praepositum Cracouiens. *Christophorum Pac*, Supremum M. D. L. Cancellarium, Wilkouistens. Ko-

zienicens. Clefcelens. Ostrinens. *Ioannem Andream Morzfstin de Raciborsko*, Referendarium Regni, Koualiens. Zauichoystens. *Vladislaum de Naglovice Rey*, Thesaurarium Curiae Regni, Sacr. Regin. Maiestatis Cancellarium, Neokorcynens. Libusciens. *Ioannem in Gnin Gwinski*, Succamerarium Palatinatus Pomeraniae, Gnesnens. Gubernatores: Dictisque nostris Commissariis plenam potestatem damus, ut congressi cum alte memoratae Serenitatis Suae, ad talem Actum cum plena potestate Deputatis et constitutis Dominis Commissariis, nomine et auctoritate nostra Regia, non modo de Praeliminaribus, et iis, quae ad viam Tractatui Principali inchoando complanandam facere deprehendentur, statuunt et concludant, sed etiam Principale pacis stabiliendae negotium omniaque et singula, quae quocunque modo ad subortas hinc inde controuersias componendas et finaliter terminandas, ut et ad mutua utriusque Partis commoda prouehenda pertinere videbuntur, omni meliori modo, via et ratione agant, tractent, statuunt, et concludant, conclusa Instrumento inserant, inserta vero et transacta firment, et perficiant, atque adeo Pactorum Conuentorum Instrumenta inuicem commutent. Promittimus itaque verbo nostro Regio, ac vigore huius Procuratorii, Nos ea, quae supra nominati nostri Plenipotentiarum Commissarii, siue omnes simul, siue in unius et alterius absentia, reliqui eorum in saepe dicto pacis negotio, tam Praeliminari quam Principali, Nostro nomine egerint, tractauerint, fanciuerint et concluderint, omni meliori modo, firma, rata grataque habituros. In quorum fidem maiorem praesentes manu nostra subscriptas, sigillo quoque nostro Maiori communiri iussimus.

Datum Warsauiae, die XXIV Mensis Maii Anno MDCLIX.

Ioannes Casimirus Rex

(L. S.)
(appensi)

Ioannes Ignatius Bakowski,
Succamer. Culmenfis.

VIII. Pro-

VIII

*Procuratorium**Statuum et Ordinum Regni Poloniae**Magnique Ducatus Lithuaniae.*

Ex editione Instr. Pacis Gedanensi prima.

Nos Status et Ordines Regni Poloniae Magnique Ducatus Lithuaniae, Notum testatumque facimus, quod prout Sacra Regia Maiestas, Dominus noster Clementissimus, ad Tractatum instituendum, de praesenti hoc bello Polono-Suetico diuturno et funesto lœpiendo, deque facienda pace perpetua inter se, Regnumque Poloniae et Magnum Ducatum Lithuaniae, Eiusque Maiestatis Foederatos ab una, nec non Serenissimum Principem Dominum, Dominum Carolum Gustauum, Suecorum, Gothorum, Vandalorumque Regem, Magnum Principem Finlandiae etc. etc. etc. Regnumque Sueciae et Eius Confoederatos ab altera parte, Commissarios suos Plenipotentarios deputauit, et constituit: ita et Nos auctoritati Sac. Regiae Maiestatis, Domini nostri Clementissimi, accedentes, testatoque ad inuicem publicae tranquillitatis studio inducti, faciendum duximus, ut eosdem Commissarios Illustrissimos, Illustres, Magnificos et Generosos Dominos, *Ioannem Comitem a Lesno*, Palatinum Posnaniensem, Maioris Poloniae Generalem, Mariaeburg. etc. *Georgium Comitem in Wisniew*, Supremum Regni Campique Marschallum, Generalem Minoris Poloniae, Cracov. etc. *Nicolaum in Prazmow*, Regni etc. *Christophorum Pac*, M. D. L. Supremos Cancellarios, Wilkôw. etc. Gubernatores, *Andream Morsztin*, Referendarium Regni etc. *Vladislaum Rey*, Thesaurarium Curiae Regni etc. *Ioannem Gninski*, Succamerarium Pomeraniae etc. publico nostro consensu auctoritateque Comitiali deputaremus, prout vigore praesentium deputamus. Quibus plenam et absolutam potestatem damus, omnia et singula negotia, qua ad mutuam utriusque Regiae Maiestatis et Regnorum Poloniae ab una, et Sueciae ab altera partibus, commoditatem spectant, tractandi et perficiendi controuersias quasuis componendi et finaliter determinandi, praemissaque omni meliori modo, via et ratione, quibus ab utrinque

visum

visum fuerit, statuendi et concludendi, nec non Rescripta super his necessaria et diplomata dandi, et inuicem accipiendi, et Reipublicae nomine, quicquid transactum fuerit, firmandi et asscurandi. Promittimus autem plena et integra fide ea, quae acta, sancita, conclusaque fuerint, Nos ex parte nostra rata firmaque habituros, et ex nunc rata firmaque habere. In cuius rei fidem praesentes manibus Senatorum, nec non Marschalci, Nunciorum Terrestrium, ad Comitata Regni Generalia congregatorum, nomine Equestris Ordinis, subscriptas et Sigillo Illustrissimi et Reuerendissimi Domini Archiepiscopi Gnesnensis, Regni Poloniae Primatis, Primique Principis munitas. Damus Warsaviae, in Comitibus Regni Generalibus, die XXIV. Mensis Maii, Anno Domini MDCLIX.

Wenceslaus de Lesno,
Archiepiscopus Gnesnensis.
Casimirus Czartoryski, Episcopus
Vladislaviensis.
Ioannes Dorogallo Zawviska,
Episcopus Vilnensis.
Albertus Tholibovvski, Episcopus
Poznaniensis.
Ioannes Sta. Wyzga, Episcopus
Luceoriensis.
Stanislaus Sarnowski, Episcopus
Przemisliensis.
Thom. de Lezenice, Episcopus
Chelmensis.
Thom. Vieyski, Episc. Kyov.
Ioannes Tarlo, Palat. Lublinensis.
Stanisl. Laskowski, Pal. Plocensis.
Casimirus Ludouicus Iejolas-
zewski, Palat. Bresciensis.

(L. S.
Archiepiscopi
Gnesnensis.)

Stanislaus Potocki, Palatin.
Cracoviensis. Dux Exercitus.
Christoph. Zawisza, Marschal.
Supr. M. D. L.
Stephanus Czarniecki, Palatin.
Terr. Russiae.
Ioannes Zamoyski, Wda. Send.
Nicol. Steph. Pac, Palat. Trocensis.
Georgius Carolus Hlebovvicz,
Gener. Ducat. Samog. Guber.
Hieronymus Wierzbovvski,
Palat. Brestensis, Cuiauiensis,
Oszoiecimensis, Berw. Capit.
Adamus Matthias Sakovviecz,
Palat. Smolenscen. Administr.
Thesauri M. D. Lith.
Stanisl. Casimirus Brenievvski,
Castellanus Wolhyniae, Bo-
huslaviensis. Nossouiens. Capit.
Ioannes in Gnin Gninski, Succa-
merarius Pomeraniae, Prae-
fectus Gnesnensis, Marschal-
cus Comitiorum Regni.

IX

*Procuratorium**Caroli Gustavi, Regis Sueciae.*

Ex editione Instr. Pacis Stetinenfi.

Nos Carolus Gustauus Dei Gratia Suecorum, Gothorum, Vandalorumque Rex, Magnus Princeps Finlandiae etc. etc. etc. Notum testatumque facimus uniuerfis et singulis, quorum interest, quod, cum ad Tractatum instituendum de praesenti hoc bello eoque diuturno et funesto conuenienter sopiendo, deque facienda perpetua Pace inter Nos, Regnum Nostrium Sueciae, et Nostros Foederatos ab una, et Serenissimum Principem, Fratrem, Consanguineum et Vicinum Nostrium, Dominum Ioannem Casimirum, Regem Poloniae etc. etc. etc. nec non Regnum Poloniae et Magnum Ducatum Lithuaniae, Eiusque Foederatos, imprimis Serenissimum et Potentissimum Principem, Fratrem et Consanguineum Nostrium, Dominum Leopoldum, Electum Romanorum Imperatorem semper Augustum, Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae et Sclauoniae Regem, Archi-Ducem Austriae, Ducem Burgundiae, Styriae, Carinthiae, Carniolae et Wurtembergae, Comitem Tyrolis; nec non Serenissimum et Celsissimum Principem, Consanguineum et Vicinum nostrum, Dominum Friedericum Wilhelmum, Marchionem Brandenburgensem Sac. Rom. Imperii Archi-Camerarium et Principem Electorem, Magdeburgi, Prussiae, Stetini, Pomeraniae, Cassubiorum, Vandalorumque, nec non in Silesia Crosnae et Carnouiae Ducem, Burggrauium Norinbergensem, Principem Halberstadii et Mindae etc. etc. ab altera parte, modus et via iniri coeperit, atque Suae Serenitatis, ut et alte memoratorum Eiusdem Confoederatorum nomine declaratum et contestatum sit, nihil quod ad eiusmodi Tractatum inchoandum, et plene perficiendum merito requiri poterit, a parte eiusdem Suae Serenitatis et Reipublicae Poloniae, Magnique Ducatus Lithuaniae, ut et superius alte memoratorum Confoederatorum, desideratum iri, ideo testaturi constans nostrum propositum et animi propensionem ad promouendum dictae pacis negotium non modo in praefatum Tractatum consensimus, sed illico et-

iam deputauimus et constituimus, sicut etiam vigore praesentium deputamus et constituimus, veros et legitimos Nostros ad supra dictum Tractatum Commissarios Illustres et Magnificos et Generosos Nobis sincere fideles et dilectos, Dominum *Magnum Gabrielem de la Gardie*, Comitem in Leckôo et Arensburg, Lib. Baronem in Eckholmen, Dominum in Habsäl, Magnushoff, Hogendorp, Nostrum Regnique Nostri Thesaurarium, Generalem Gubernatorem Liouoniae, et Locumtenentem Nostrum per Esthoniâ, Liouoniâ et Ingriâ, Militiae Generalem, Iudicem Prouincialem Westrogothiae et Daliae, nec non Academiae Vpsaliensis Cancellarium, et Dominum *Benedictum Oxenstierna*, Comitem in Korsholm et Wasa, Lib. Baronem in Moreby et Lindholmen, Dominum in Coporium et Rosersberg, Cancellariae Confiliarium, et Dominum *Christophorum Carolum Schlippenbach*, Comitem in Schoueda, Lib. Baronem in Liufala, Dominum in Salinge, Consilii bellici Praesidem, omnes vero Nostros Regnique Nostri Senatores; Nec non Dominum *Andream Guldenklau*, nostri per Pomeraniâ Regiminis ac Consilii Status, ut et Supremae Curiae Iustitiae Praesidem, Haereditarium in Skonela, Ekeby, Hylinge et Hulderstadt; dictisque Nostris Commissariis plenam potestatem damus, ut congressi cum alte memoratae Suae Serenitatis et Regni Poloniae Magnique Ducatus Lithuaniae, ut et saepius alte memoratorum Confoederatorum ad talem actum cum plena potestate deputatis et constitutis Dominis Commissariis, nomine et autoritate Nostra Regia, non modo de praeliminaribus, et iis, quae ad viam Tractatui Principali, inchoando complandam facere deprehenduntur, statuant et concludant, sed etiam principale pacis stabiliendae negotium, omniaque et singula, quae quocunque modo ad subortas hinc inde controuersias componendas et finaliter terminandas, ut et ad mutua utriusque partis commoda prouehenda pertinere videbuntur, omni meliori modo, via et ratione agant, tractent, statuant et concludant, conclusa Instrumento inferant, inserta tero et transacta firment et perficiant, atque adeo pactorum conuenorum Instrumenta in vicem commutent; Promittimus itaque verbo Nostro Regio, ac vigore huius Procuratorii, Nos ea, quae supra nominati Nostri Plenipotentarii Commissarii, siue omnes simul, siue in unius vel alterius absentia bini eorum in supradicto pacis negotio tam praeliminari

liminari quam principali, cum supradictis Suae Serenitatis et Reipublicae Poloniae, Magnique Ducatus Lithuaniae, ut et saepius memoratorum Eorum Confoederatorum Dominis Commissariis egerint, tractauerint, sanciuerint et concluderint, omni meliori modo firma rata grataque habituros. In quorum fidem maiorem praesentes, manu nostra subscriptas, Sigillo quoque Nostro Maiori communiri iussimus.

Dabantur Nicopiae, in Insula Falster, die 17. Octobris Anno supra millesimum sexcentesium quinquagesimo nono.

Carolus Gustavus.

(L.S.)
(appensi.)

X

Procuratorium

*Sacrae Caesareae Maiestatis
prius.*

Ex editione Instr. Pacis Regiomontana.

Leopoldus, diuina fauente Clementia Electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae Rex, Archidux Austriae etc. etc. etc. Significamus singulis et uniuersis, quorum interest, et qui nostras hasce litteras visuri vel audituri sunt, quod cum Tractatus Pacis inter Serenissimum et Potentissimum Principem, Dominum Ioannem Casimirum, Regem Poloniae, Magnum Ducem Lithuaniae etc. etc. etc. Nos aliosque Eiusdem Confoederatos ab una; et Serenissimum et Potentissimum Principem, Dominum Carolum Gustauum, Suecorum, Gothorum, Vandalorumque Regem, Magnum Principem Finlandiae etc. etc. etc. et Regnum Sueciae, Eiusque Confoederatos ab altera partibus restaurandae, instituendi sint: Nos benigne confisi de fide, rerum usu et prudentia Illustris et Magnifici ac nobilis nec non honorabilis nostrorum et Sac. Imperii fidelium di-

lectorum, *Francisci Caroli Comitis a Kolowrat* in Reichenau, Nostri Consiliiarii, Camerarii, et Appellationum in arce Pragensi Praefidis etc. *Ioannis Francisci a Barwitz Liberi Baronis a Fernemont*, Nostri Consiliiarii Bellici, Armamentarii Praefecti, Colonelli et Maioris Glogouiae Capitanei, et *Francisci de Lisula*, Consiliiarii Nostri Cameralis Aulici, eosdem ad dictos Tractatus Legatos nostros deputauerimus, eisque mandatum et plenipotentiam dederimus, ut simul omnes, vel casu, quo aliquem vel aliquos ex iisdem abesse, vel morbo aliaue de causa impediri contingeret, unus vel duo cum dictorum Regum et Regnorum Plenipotentariis conueniant, ac de iis rebus, quae ad honestam firmam et stabilem pacem atque amicitiam reducendam, atque communem omnium securitatem stabiliendam spectant, tractent, statuunt et concludant, prout vigore huius plenipotentiae et mandati nostri dictis Legatis nostris coniunctim vel diuim omnimodam ad dicta omnia damus facultatem. Promittentes bona fide, et in verbo Imperatorio, Nos ea omnia, quae nostro nomine a dictis Plenipotentariis Nostris gesta conclusaque fuerint, rata et grata habituros. In cuius rei fidem praesens Nostrium mandatum, Sigillo Nostro Imperatorio, muniri iussimus. Datum in arce nostra Regia Posonii, die octaua mensis Nouembris, Anno Domini Millesimo, Sexcentesimo quinquagesimo nono, Regnorum Nostrorum Romani Secundo, Hungarici quinto, Bohemici vero quarto.

Leopoldus.

(L. S.)

Georg. Vlricus Comes a Wolkenstein,
ad mandatum Sac. Caesareae Maiestatis proprium.

I. Walderode.

XI. Pro-

XI

*Procuratorium**Principis Electoris Brandenburgici
prius.*

Ex editione Instr. Pacis Regiomontana.

Fridericus Wilhelmus Dei gratia Marchio Brandenburgensis, Sacri Romani Imperii Archi-Camerarius et Princeps Elector, Magdeburgi, Prussiae, Iuliae, Cliviae, Montium, Stetini, Pomeraniae, Casubiorum Vandalorumque, nec non in Silesia Crosnae et Carnouiae Dux, Burggravius Norinbergensis, Princeps Halberstadii et Mindae, Comes Marcae et Rauensbergi, Dominus in Rauenstein. Notum testatumque facimus uniuerfis et singulis, quorum interest, et qui Nostras hasce litteras visuri vel audituri sunt: Quod, cum ad Tractatus instituendos de praesenti hoc bello conuenienter sopiendo, deque pace perpetua facienda, inter Serenissimum et Potentissimum Principem Dominum Ioannem Casimirum, Regem Poloniae, Magnum Ducem Lithuaniae etc. etc. etc. Dominum Cognatum, Affinem et Fratrem Nostrum colendissimum, Regnumque Poloniae et Magnum Lithuaniae Ducatum, nec non Nos, aliosque Eiusdem Confoederatos ab una; et Serenissimum ac Potentissimum Principem Dominum Carolum Gustauum, Suecorum, Gothorum, Vandalorumque Regem, Magnum Principem Finlandiae etc. etc. etc. Dominum Cognatum et Fratrem Nostrum Colendissimum, Regnumque Sueciae, et Eius Confoederatos ab altera parte, modus atque via iniri coeperit, et in eum finem utrimque conuenerint, ut dicti Tractatus Pacis, primo quoque tempore, per utriusque partis et earum Confoederatorum Plenipotentarios inchoarentur; Nos ne promouendo tam salutari operi deesse videremur, nostros quoque Commissarios ad hos Tractatus deputauerimus et constituerimus, prout hisce veros et legitimos deputamus et constituimus, Magnificos et Generosos respectiue Consiliarios nostros Status intimos, Cancellarium in Ducatu Pomeraniae, Iudicii Appellationum in Prussia supremi Consiliarium, et Praefectos Hohensteinensem, Leoburgensem Bithouiensemque, sincere nobis dilectos et fideles,

Ioannem ab Hoverbecke, in Eickmedien, Baranowo, Domkau et Geyerswalde Dominum et haeredem, Electoratus nostri Brandenburgici Dapiferum haereditarium; *Laurentium Christophorum a Somnitz*, haeredem in Grumsdorf et Drenaw, nec non haereditarium Camerarium in Pomerania Ducali; et *Albertum ab Ostaw*, plenam his dantes potentiam, ut congressi cum alte memoratorum Regum et Eorum Confoederatorum ad talem actum cum plena potestate deputatis et constitutis Dominis Plenipotentariis, nomine et autoritate Nostra Electorali, non modo de praeliminaribus, et iis, quae ad viam Tractatui principali inchoando complanandam facere deprehendentur, statuunt et concludant, sed etiam principale Pacis stabiliendae negotium, omniaque et singula, quae quocunque modo ad subortas hinc inde controuersias componendas et finaliter terminandas, ut et ad mutua utriusque partis et Earum Confoederatorum commoda prouehenda pertinere videbuntur, omni meliori modo, via et ratione agant, tractent, statuunt et concludant, conclusa Instrumento inserant, inserta vero et transacta firment et perficiant, atque adeo Pactorum Conuentorum Instrumenta commutent. Promittimus itaque verbo Nostro Electorali, ac vigore huius Procuratorii, Nos ea, quae supra nominati Nostri Legati Plenipotentarii, siue omnes simul, siue in unius vel alterius absentia, bini eorum, in saepe dicto Pacis negotio tam praeliminari, quam principali, nostro nomine egerint, tractauerint, sanciuerint et concluderint, omni meliori modo firma, rata grataque habituros. In quorum fidem maiorem praesentes manu nostra subscripsimus, Sigilloque nostro Electorali communiri iussimus. Dabantur Ripis Cimbrorum, die 13 Ianuarii Anno Millesimo Sexcentesimo quinquagesimo nono.

Fridericus Wilhelmus.

Electoꝛ.

(L. S.)

XII

*Saluus Conductus Regis Poloniae,
pro Commissariis Suecicis.*

Ex Londorpii Aëtis Publ. T. VIII. p. 585.

Nos Ioannes Casimirus Dei gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lithuaniae etc. etc. etc. Significamus uniuerfis et singulis, quorum interest, et qui nostras has litteras visuri vel audituri sunt. Quod cum ad Tractatus instituendos, de praesenti hoc bello conuenienter sapiendo, deque pace perpetua facienda, inter Nos Regnumque Poloniae et Magnum Ducatum Lithuaniae, nec non Confoederatos nostros ab una, et Serenissimum Principem Fratrem Consanguineum et Vicinum nostrum Dominum Carolum Gustauum, Suecorum, Gothorum, Vandalorumque Regem, Magnum Principem Finlandiae, etc. etc. etc. Eiusque Confoederatos ab altera parte, modus atque via iniri coeperit, et in eum finem utrinque conuenerit, ut dicti Tractatus pacis, primo quoque tempore in Borussia per utriusque Partis Commissarios inchoarentur: Nos vero intellexerimus ad hosce Tractatus deputatos esse praefati Regis atque Regni Sueciae Commissarios Illustrissimos, Illustres, Magnificos, et Generosos, *Magnum Gabrielem de la Gardie*, Comitem in Lecköo et Arensburg, Lib. Baronem in Ekholmen, Dominum in Absaal, Magnushoff et Hoiendorp, Suae Serenitatis Regnique Sueciae Senatorem, et Thesaurarium, et Locumtenentem per Esthoniā, Liuiōniā, et Ingriā, Militiae Generalem, Iudicem Prouincialem Vestrogothiae et Daliae, nec non Academiae Upsalensis Cancellarium; et *Benedictum Oxenstierna*, Comitem in Korsholm et Wasa, Lib. Baronem in Moreby et Lindholmen, Dominum in Coporium, et Rosersberg, Suae Serenitatis Regnique Sueciae Senatorem, Cancellariae Consiliarium; et *Christophorum Carolum Schlippenbach*, Comitem in Schovede, Lib. Baronem in Liufula, Dominum in Salinge, Suae Serenitatis Regnique Sueciae Senatorem, et Consilii bellici Praesidem; nec non *Andreā Guldenklau*, Regiminis et Consilii status ac supremæ Curiae Iustitiæ in Pomerania Praesidem, Haereditarium in Schonela, Ekebi, Hilingae, et Hulderstadt: Idcirco ut dicti hi Commissarii cum omni suo comitatu,

comitatu, ministris, famulis, scripturis, scriniis, equis, curribus, omni-
que eorum suppellectili, quo nomine veniat, in Prussiam, tuto eant ac
conueniant, secure ibi degant, ac subsistant, et suo tempore inde, etiam
si Tractatus prospero euentu caruerint, sine ullo impedimento et infe-
statione redeant. Nos proinde verbo veritatis, honore nostro Regio,
et fide Christiana promittimus, nihil illis eorumque comitatu vel quo-
ad personas, vel quoad res ad eos spectantes, hostilitatis, periculi, et
discriminis, aut in itinere terrestri, vel maritimo, siue e Pomerania,
siue e Liuania in Borussiam, aut in subsistentia inibi, aut abitu inde illa-
tum iri, quin potius praesentibus litteris nostris cauemus, ut ab omni
nostratum insultu hostili, atque insidiis undiquaque liberi atque tuti
praestentur, siue terra, siue mari et aqua iter susceperint; prospecturi
illis ad terrestre in Borussiam, vel inde iter, cum postulatum fuerit, pro
maiori eorum securitate, praesidiario nostro milite et cohortibus, illuc
atque inde eos ducturis. Praeterea quod loca Tractatum, et com-
morationum in Borussia Brunsbergam et Frauenburgum, vel alia pro
his, ex mutuo consensu praesentium designanda, quae praesidio par-
tium euacuanda, atque adiacentes hisce terrae, et loca intra distantiam
in Tractu praeliminari decernenda, vel spatia extra hostilitatem
omnem ponenda, ac constituenda sunt, concernit, cauemus et promit-
timus hisce litteris Nostris, quod toto illo tempore, quo durauerint
Tractatus, vel in locis mansionum, et congressuum, vel in itu ad con-
gressus, si qui instituentur, vel in reditu inde ad hospitium et statua
sua, nihil hostilitatis, periculi atque molestiae, Commissariis Sueticis,
eorumque comitatu, tum Aulico, tum militari, rebusque ad eos perti-
nentibus accelerabitur, aut inferetur, sed hisce pariter assecuramus no-
stram hanc cautionem, toto Tractatus tempore et in omnibus con-
gressibus ac commorationibus locisve intermediis, eandem vim habi-
turam esse. Spondemus etiam hisce litteris Salui Passus praefatorum
Commissariorum Sueticorum cursoribus, tabellariis, postis et vereda-
riis plenam securitatem in omnibus viis et itineribus, siue a Prussia in
Germaniam, Liuiam, vel Sueciam, siue inde in Prussiam contende-
rint. Litterae quoque et litterarum fasciculi, a Commissariis ad alios
scripti vel transmissi, vel ad eos directi, plena ubique securitate potien-
tur, nec sub ullo praetextu a nostratibus intercipientur, referabuntur,
vel

vel detinebuntur, siue illae per postas et veredarios ordinarios, siue extra ordinem per expressum missos eo afferantur, vel inde deportentur. Mandamus igitur omnibus et singulis nostris Regnique Poloniae et Magni Ducatus Lithuaniae Proceribus, cuiuscunque dignitatis, status et conditionis Ordinibus ac subditis; nec non bellorum Ducibus, Generalibus, Colonellis, Castrorum, Ciuitatum, ac Portuum praefectis et custodibus, caeterisque officialibus, et ipsi adeo militiae nostrae, nec non ciuitatibus ac praecipue Gedanensi, omnibusque aliis, nullis penitus exceptis, ut omnimode huic voluntati nostrae, tabulisue hisce Saluorum Conductuum se exacte conforment, et obedientiam praestent, nec iisdem Regia et publica fide datis ullo modo contraueniant. Incursuri in grauem nostram indignationem, et poenam transgressorum mandatorum indubie subituri, si secus fecerint. In quarum fidem, ac certitudinem maiorem, praesentes nostras tuti itineris litteras, manu propria subscripsimus, et sigillo Regni firmari iussimus. Datum Var-saviae, die XXVII. Mensis Iunii, Anno Domini Millesimo sexcentesimo quinquagesimo nono.

Ioannes Casimirus Rex.

(L. S.)

Ioannes Ignatius Bakowski

Succamerarius Culmenfis.

d

XIII. Sal-

XIII

*Saluus Conductus**Statuum et Ordinum Regni Poloniae
et M. D. Lithuaniae pro Commissariis Suecicis.*

Ex Londorpii Actis Publ. T. VIII. p. 586.

Nos Status et Ordines Regni Poloniae, Magnique Ducatus Lithuaniae, Notum testatumque facimus: Quod, prout Sacra Regia Maiestas, Dominus noster Clementissimus, ad Tractatum instituendum, de praesenti hoc bello Sueco-Polonico diuturno et funesto conuenienter sopiendo, deque facienda pace perpetua inter se, Regnumque Poloniae et Magnum Ducatum Lithuaniae, eiusque Maiestatis Confoederatos ab una; Nec non Sereniss. Principem Dominum, Dominum Carolum Gustauum, Suecorum, Gothorum, Vandalorumque Regem, Magnum Principem Finlandiae, etc. etc. etc. Regnumque Sueciae et eius Confoederatos ab altera parte, Commissarios suos Plenipotentarios deputauit, et constituit: ita et Nos auctoritati Sacrae Regiae Maiestatis, Domini nostri Clementissimi, accedentes, testatoque ad inuicem publicae tranquillitatis studio inducti, faciendum duximus, ut eosdem Commissarios Illustrissimos, Illustres, Magnificos ac Generosos — — — — publico nostro consensu, autoritateque Comitiali deputaremus, prout vigore praesentium deputamus. Quibus plenam et absolutam potestatem damus, omnia et singula negotia, quae ad mutuam utriusque Regiae Maiestatis et Regnorum Poloniae ab una, et Sueciae ab altera, partibus commoditatem spectant, tractandi et perficiendi, controuersias quasuis componendi et finaliter determinandi, praemissaque omni meliori modo, via et ratione, quibus ab utrinque visum fuerit, statuendi et concludendi, nec non rescripta super his necessaria, et diplomata dandi, et inuicem accipiendi, et Reipublicae nomine, quidquid transactum fuerit, firmandi et assecurandi. Promittimus autem plena et integra fide, ea quae acta, sancita conclusaque fuerint, Nos ex parte nostra rata firmaque habituros, et ex nunc rata firmaque habere. In cuius rei fidem, praesentes manibus

nibus Senatorum, nec non Marschalci, Nunciorum Terrestrium ad Comitata Regni Generalia congregatorum, nomine Equestris Ordinis subscriptas, et Sigillo Illustrissimi Reuerendissimi Domini Archiepiscopi Gnesnensis Regni Pol. Primatis, Primique Principis munitas.

Damus Warlauiæ, in Comitibus Regni Generalibus, die — Mensis — Anno Domini MDCLIX.

Venceslaus de Leszno, Archiep. Gnesn.	Stanislaus Potocki, Pal. Cracov. G. Exerc.
Casimirus Czartorysky, Episcop. Vladisl.	Georgius Lubimirski, Supr. Regni Marsch. et Ex. R. Generalis.
Ioannes Dorogato Zawviska, Episc. Vilnenf.	Christophorus Zawviska, Marschal. supremus M. D. L.
Albertus Tholibovvski, Episcop. Posenanienf.	Nicolaus Prasnowski, supr. Regni Cancellar.
Ioan. Stanislaus Wydzga, Episc. Luceorienf.	I. Zameiski, Woivvoda Sendom.
Stanislaus Sarnovvski, Episc. Praemislienf.	Christophorus Pac, Supr. M. D. Lith. Cancell.
Thomas de Lezenice, Episc. Chelmenf.	Nicol. Stephanus Pac, Pal. Trocenf.
Thomas Vieysky, Episc. Kiovienf.	Bohusl. a Lesno, Regni Procancell.
Ioannes Tarlo, Palat. Lublinenf.	Georgius Carolus Hlebovviz, General. Duc. Samogitiae Gubern.
Stanisl. Laskovvski, Palat. Plocenf.	Hieronymus Wiersbovvski, Palat. Bresten. Kuiauienz. Qvviiecimen. Bervalden. Capitan.
Casimir. Ludouicus Ielolaszevvski, Palat. Brescienfis.	Adamus Matthias Sakovvyez, Palat. Smolenscen. Administrat. Thesauri M. D. Lithuan.
	Stanislaus Casimirus Biemevvski, Castellan. Wolhiniac, Bohuslauen. Hassouien. Capitan.
	Ioan. Gninski, Marschal. Nuncior.

XIV

*Salvus Conductus Suecicus
pro Commissariis Caesareis.*

Ex Actis *Metrices* (s. tabularii) Cancellariae Minoris
Regni Poloniae.

Nos Carolus Gustavus Dei Gratia Suecorum, Gothorum, Vandalorumque Rex, Magnus Princeps Finlandiae, Dux Scaniae, Esthoniae, Careliae, Bremae, Verdae, Stetini, Pomeraniae, Cassubiae et Vandaliae, Princeps Rugiae, Dominus Ingriae et Vismariae, nec non Comes Palatinus Rheni, Bauariae, Iuliaci, Cliuiæ et Montium Dux. Notum testatumque facimus, quod cum inter Nos et Serenissimum Regem et Regnum Poloniae, Magnumque Ducatum Lithuaniae, pro reconciliandis utrimque animis, et pace perpetua facienda, Tractatus in Borussia instituendi sint, atque ad illos etiam praedicti Regis Regni-que Poloniae Foederatus, Serenissimus et Potentissimus Princeps Dominus Leopoldus eius Nominis primus, electus Romanorum Imperator semper Augustus, Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae et Sclauoniae Rex, Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Brabantiae, Styriae, Carinthiae et Carniolae, Marchio Masouiae, Dux Luxemburgiae, ac Superioris et Inferioris Silesiae, Wurtembergae et Teckae, Princeps Sueviae, Comes Habsburgi, Tyrolis, Kyburgi, et Goritiae, Landgravius Alsatie, Marchio Sac. Rom. Imperii Burgouiae, ac superioris et inferioris Lusatiae, Dominus Marchiae Sclauoniae, Portus Naonis et Salinarum, Dominus Frater et Consanguineus noster, suos Legatos et Commissarios ablegare, ibique sua negotia tractare velit; Idcirco praesentibus hisee Salui Conductus litteris nostris, verboque Regio promittimus, ut alte memoratae Suae Maiestatis Commissarii cum omni suo comitatu, et rebus eo spectantibus, ad locum Tractatum tuto veniant, secure ibi degant ac subsistant, et suo tempore inde, etiam si Tractatus prospero euentu caruerint, sine ullo impedimento et infestatione redeant, adeoque toto tempore durantis Tractatus, vel in itu ad Congressum, vel in reditu ad hospitium atque suos, vel in

in loco Congressus aut hospitiorum ab omni Nostratium insultu hostili et periculo immunes, et undiquaque liberi praestentur. In cuius rei maiorem fidem hasce manu nostra subscriptas Sigillo Nostro communiri iussimus. Dabantur Wismariae, die 24 Iulii Stylo veteri, An. 1658.

Carolus Gustavus.

(L. S.)

XV

*Salvus Conductus Suecicus
pro Commissariis Brandenburgicis.*

Ex Actis *Metrices* Cancell. Min. Regni Poloniae.

Nos Carolus Gustavus Dei Gratia Suecorum, Gothorum, Vandalarumque Rex, Magnus Princeps Finlandiae, Dux Scaniae, Esthoniae, Careliae, Bremae, Verdae, Stetini, Pomeraniae, Cassubiae, et Vandaliae, Princeps Rugiae, Dominus Ingriae et Wismariae, nec non Comes Palatinus Rheni, Bauariae, Iuliaci et Montium Dux. Notum testatumque facimus, quod cum inter Nos et Serenissimum Regem Regnumque Poloniae et Magnum Ducatum Lithuaniae, *a)* pro reconciliandis utrimque animis et pace perpetua facienda, Tractatus in Borussiae sint instituendi, atque ad illos etiam praedicti Regis Regnique Poloniae Foederatus, Serenissimus Elector Brandenburgicus, *b)* suos Legatos et Commissarios *c)* ablegare, ibique sua negotia *d)* tractare velit; Quapropter ut praefati Domini Electoris Deputati cum omni suo comitatu et rebus eo spectantibus, ad locum Tractatum tuto veniant, secure ibidem commorentur et subsistant, atque ab omni Nostratium insultu hostili ac infidiis liberi sint, *e)* hisce Salvi Conductus Literis Nostreis, verboque Regio promittimus, nihil illis hostilitatis, periculi

culi aut discriminis a quopiam Nostrorum, toto tempore durantis Tractatus vel in itu ad Congressum, vel in reditu ad hospitium *f* atque suos, vel in loco Congressus aut hospitiorum creatum vel illatum iri. In cuius rei maiorem fidem praesentes manu nostra subscriptas, sigillo quoque nostro communiri iussimus. Dabantur Wisnariae, die vigesima quarta Iulii St. v. 1655.

Carolus Gustavus.

(L. S.)

XVI

*Saluus Conductus Caesareus
pro Commissariis Suecicis nouus.*

Ex Actis *Metrices* Cancell. Min. R. Poloniae.

Leopoldus diuina fauente clementia electus Romanorum Imperator, semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclauoniae Rex, Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Brabantiae, Styriae, Carinthiae, Carniolae, Marchio Masouiae, Dux Luxemburgiae et superioris et inferioris Silesiae, Wurtembergae et Teckae, Princeps Sueviae, Comes Habsburgi, Tyrolis, Ferretis, Kyburgi et Goritiae, Landgravius Alsatie, Marchio Sac. Rom. Imperii Burgouiae, ac superioris et inferioris Lusatie, Dominus Marchiae Sclauoniae, Portus Naonis et Salinarum etc. etc. etc. Significamus uniuerfis et singulis, quorum interest, et qui nostras hasce litteras visuri et audituri sunt: Quod, cum ad Tractatus restituendos de praesenti hoc bello conuenienter sopiendo, deque pace perpetua facienda, inter Serenissimos atque Potentissimos Reges ac Regna Poloniae et Sueciae eorumque Foederatos, modus atque via iniri coeperit, et in eum finem utrimque

que conuenerint, ut dicti Tractatus Pacis, primo quoque tempore in Borussia per utriusque Partis Commissarios inchoarentur; Nos vero intelleximus ad hosce Tractatus deputatos esse praefati Regis atque Regni Sueciae Commissarios Illustres, Magnificos et Generosos, *Magnum Gabrielem de la Gardie*, Comitem in Leckóó et Arensburg, Lib. Baronem in Eckolmen, Dominum in Habsal, Magnushoff et Hogen-dorp etc. *Benedictum Oxenstierna*, Comitem in Corsholmen et Wasa, Liberum Baronem in Moreby et Lindholm, Dominum in Coporium et Rosenberg etc. *Christophorum Carolum Schlippenbach*, Comitem in Schoeveda, Liberum Baronem in Liufala, Dominum in Salinge, omnes Suae Serenitatis Regnique Senatores, ac respectiue The-saurarium, Generalem Gubernatorem, et Militiae Generalem, Locum-tenentem, Cancellariae Consiliarium, Gubernatorem et Consilii Bellici Praesidem, nec non *Andream Guldenklaus*, Regiminis et Supremae Cu-riae iustitiae in Pomerania Praesidem, haereditarium in Schoenela, Ekebi, Hilinge et Gultersat; Idcirco, ut Commissarii cum suo comi-tatu, ministris, famulis, scripturis, scriniis, sarcinis, equis, curribus, omnique eorum supellectili, quo nomine veniant, in Prussiam tuto eant ac veniant, secure ibi degant ac subsistant, et suo tempore inde, etiam si Tractatus prospero euentu caruerint, sine ullo impedimento et infestatione redeant; Nos proinde verbo veritatis, honore nostro Imperiali et fide Christiana promittimus, nihil illis eorumque comita-tui, vel quoad personas, vel quoad res ad eas spectantes, hostilitatis, periculi et discriminis siue in itinere partim e Pomerania, partim e Li-uonia in Prussiam, aut in subsistentia inibi, aut abitu inde, illatum iri, quin potius praesentibus litteris nostris cauemus, ut ab omni nostra-tium insultu hostili atque insidiis undequaque liberi atque tuti praesten-tur, prospecturi illis ad dictum in Borussiam, vel inde iter, cum postu-latum fuerit, pro maiore securitate eorum praefidiario milite nostro. Praeterea quod particularia in Borussia commorationum et Congres-suum loca, per Serenissimum et Potentissimum Regem Poloniae iam ante nominata ac accepta, Brunsbergam et Fraunburgum, aut si inpo-sterum in alia conuentum fuerit, quae non minus quam dicta loca, praesidio partium euacuari, et adiacentes hisce terrae et loca ad certa milliaria vel spatia extra hostilitatem omnem ponenda ac constituenda sunt,

sunt, concernit, cauemus ac promittimus hisce litteris nostris, quod toto illo tempore, quo durauerint Tractatus, vel in itu ad tales Congressus, vel in locis Congressus, vel in reditu ad hospitium et statiuam suam, nihil hostilitatis, periculi atque molestiae Commissariis Suecicis eorumque comitatu, rebusque ad eos pertinentibus, accelerabitur. Sed hisce pariter assecuramus nostram hanc cautionem, toto Tractatus tempore et in omnibus congressibus, locis intermediis eandem vim habituram etc. Spondemus etiam hisce litteris Salui Passus Commissariorum Suecicorum Cursoribus, Tabellariis, Postis et Veredariis plenam securitatem in omnibus eorum viis et itineribus, siue e Prussia in Germaniam, siue inde in Prussiam contenderint. Litterae quoque, et litterarum fasciculi, a Commissariis ad alios scriptae et transmissae, vel ad eos directae, plena ubique securitate potentur, nec sub ullo praetextu a Nostratibus intercipientur, referabuntur vel retinebuntur, siue illae per Postas et Veredarios ordinarios siue extra ordinem per expressum missos eo afferantur, vel inde deportentur. Mandamus igitur omnibus et singulis nostrorum Regnorum et Prouinciarum nostrarum haereditariarum Principibus, Statibus et subditis tam ecclesiasticis quam saecularibus, cuiuscunque dignitatis et praecminentiae fuerint, nec non Exercituum Ducibus, Generalibus, Colonellis, Castrorum, Ciuitatum ac Portuum Praefectis ac Custodibus, caeterisque officialibus, et ipsi adeo militiae nostrae, nullo penitus excepto, ut omnimode huic voluntati nostrae, Tabulisue hisce Saluorum Conductuum se exacte conforment, et obedientiam praestent, neque iisdem Imperiali et publica fide datis ullo modo contraueniant, incursum in grauem nostram indignationem, et poenam transgressorum mandatorum indubie subituri, si secus fecerint. In quorum fidem praesentes manu nostra subscriptas, Sigillo nostro Imperiali muniri iussimus.

Quae dabantur etc.

XVII

*Saluus Conductus Elect. Brandenburgicus,
pro Commissariis Suecicis.*

Ex Actis *Metrices* Cancell. Min. R. Poloniae.

Fridericus Wilhelmus Dei gratia Marchio Brandeburgensis, Sacri Romani Imperii Archi-Camerarius et Princeps Elector, Magdeburgi, Prussiae, Iuliae, Cliviae, Montium, Stetini, Pomeraniae, Cassubiorum, Vandalorumque, nec non in Silesia Croſinae, Carnouiaeque Dux, Burggravius Norimbergensis, Princeps Halberstadii et Mindae, Comes Marcae et Rauensbergi, Dominus in Rauenstein: Significamus uniuerſis et singulis hasce nostras tuti itineris Litteras visuris auditurisque. Quod cum inter Serenissimos et Potentissimos Reges ac Regna Sueciae et Poloniae conuentum sit, ut Tractatus Pacis in Prussia primo quoque tempore instituantur: Ad eos autem a Regia Maestate Sueciae deputati inter alios Commissarios sint Illustrissimi, Illustres, Magnifici et Generosi, Dominus *Magnus Gabriel de la Gardie*, Comes in Leckö et Arensburg, Liber Baro in Ekholmen, Dominus in Habsäl, Magnushoff et Hogendorp, Sacrae Maestatis Regnique Sueciae Senator et Thesaurarius, Generalis Gubernator Liuaniae et Locumtenens per Esthoniā, Liuiā et Ingriā militiae Generalis, Iudex Prouincialis Vestrogothiae et Daliae, nec non Academiae Vpsaliensis Cancellarius; Dominus *Benedictus Oxenstierna*, Comes in Korsholm et Wasa, Liber Baro in Moreby et Lindholmen, Dominus in Koporum et Rosersberg, Cancellariae Consiliarius; Dominus *Christophorus Carolus Schlippenbach*, Comes in Schoueda, Liber Baro in Luisala, Dominus in Salinge, Sacrae Maestatis Regnique Sueciae Senator et Consilii Bellici Praeses; et Dominus *Andreas Guldenklavv*, per Pomeraniā Regiam Regiminis ac Consilii Status, ut et Supremae Curiae iustitiae Praeses, haereditarius in Schonela, Ekeby, Hylinge et Hulderstat. Qui cum e Pomerania in Prussiam, siue terrestri per nostras ditiones atque terras, siue maritimo itinere, se quam primum recepturi sint; Nos ne promouendo tam salutari operi deesse videremur, hisce nostris salui

Passus Tabulis eosdem et omnem comitatum eorum, in maiorem illorum securitatem communire volumus, sicut et per praesentes litteras nostras munimus. Mandantes seuere et pro gratia Nostra omnibus et singulis nobis fide et obsequio obstrictis, bellorum Ducibus, Generalibus, Colonellis, Castrorum, Excubiarum, Arcium, Munimentorum, Praefectarum et Ciuitatum nec non Portuum maritimorum, imprimis Pillauensis, Praefectis et Custodibus, caeterisque officialibus, ipsique adeo nostrae militiae et Ciuitatum Magistratibus, omnibusque aliis, nullis penitus exceptis, ad quos in suo ex Pomerania in Prussiam itinere, siue terra, siue mari dicti Domini Legati ac Commissarii Suecici peruenierint, ut non modo illos et uniuersum eorum comitatum, quoad personas, scripturas et res ad Eos pertinentes, nec non nauim, equos, currus, sarcinas aut aliam suppellectilem, quocunque nomine veniant, secure, tuto et sine omni molestia, remora vel impedimento ire et suo tempore redire permittant; sed et quauis humanitatis, amicitiae, et vicinitatis officia illis exhibeant, et exhiberi faciant. In quorum fidem maiorem praesentes hasce litteras nostras manu propria subscripsimus, et sigillo nostro firmari fecimus.

Dabantur Ripis Cimbrorum, die 13 Ianuarii 1659.

Fridericus Wilhelmus Elector.

(L. S.)
pergamena
appenfi.

XVIII

*Memoriale**S. R. M. Poloniae a Legato Danico**porrectum Gedani, d. 16 Ianuar. 1660.*

Ex Regio Tabulario Hafniensi.

Serenissime ac Potentissime Rex!

Magnam animorum inclinationem Tractatus iam ex parte inchoatos hisce in locis promouendi, summumque desiderium eisdem summa diligentia et celeritate ad finem perducendi, mihi consideranti, simulque magnum et notabile praeiudicium, non dicam detrimentum Serenissimo Regi Daniae et Noruegiae, Domino meo clementissimo, Eiusque Regnis futurum, si dicti Tractatus sine ipso Serenissimo Rege finalem quendam sortiantur effectum, diligenter perpendenti, breuissimam hancce propositionem Serenissimae Regiae Maiestati Vestrae humillime offerendam incumbit, in qua graue detrimentum, tam Serenissimo Regi, Domino meo, quam Regiae Maiestati Vestrae exinde oriturum, me breuiter, sed sufficienter tamen, demonstraturum spero; praeterea etiam paucissima quaedam puncta afferam, quibus ut assentiri dignetur Serenissima Vestra Maiestas, antequam Tractatus ulterius promoueantur, humillime et enixe rogo, eademque eo citius obtinenda credo, quoniam in se nihil plane, nisi quod Serenissimo Regi Daniae, aequae ac Serenissimae Maiestati Vestrae, simul et honestae securaeque paci obtinendae prodesse poterit, contineant.

I. Detrimentum itaque et incommodum, tam Serenissimo Regi ac Domino meo clementissimo, quam Regiae Maiestati Vestrae et inclytae Reipublicae Poloniae futurum, si Rex Sueciae pacem particularem cum Serenissima Vestra Maiestate obtinere poterit, quod attinet, Serenissimae Maiestati Vestrae et toti Christiano Orbi satis notum est, Regem Sueciae eius fuisse mentis, statim ac se hostili Confoederatorum potentiae imparem sentiebat, (propterea quod constanti animo ac amicitia sibi inuicem adhaeserint, et commune commodum probe promouendum

sibi proposuerint, ne alter ex his sine alterius consensu vel minimum concluderet,) eius, inquam, fuisse mentis, omnemque operam impendisse, ut eandem Confoederatorum amicitiam vanam redderet, et per particulares quosdam Tractatus interdum uni, interdum alteri Confoederatorum per Mediatores spem tractandi faciendo, eique pacem honestam et securam promittendo, vires Eorundem separaret, eoque modo ab inimicorum uno liberatus, alteri commodius et facilius resistere, et Regnum Suum ad summas angustias iam redactum, vicissitudinem quandam rerum, fauentemque fortunam exspectans, conseruare posset: sati que perspectum est, Regem Sueciae a tempore ultimae et inopinae suae incurfionis, in Selandiam, in nulla re alia laborasse, quam ut eiusmodi iniuste acquisita perpetuo conseruare posset, sperando, idque non sine fundamento, si eiusmodi mediis Dania sibi maxime opportunam possidere daretur, progressu temporis etiam reliquas Confoederatorum terras affecuturum. Regiae quoque Maieitati Vestrae constare credo, Regem Sueciae, sicut Tractatus sine quadam resistantia cum reliquis Confoederatis inire promptum fuisse, ita cum Serenissimo Rege Daniae, Domino meo clementissimo, Tractatus inchoandi magnam semper prae se tulisse auersionem et pertinaciam: quapropter vi et armis, ad id faciendum, ut compelleretur, Confoederati (quibus etiam adfuit Exercitus Serenissimae Regiae Maiestatis Vestrae,) statim ab initio belli, Holsatia et Iutia eundem hostem depulerunt. Christianissimus Rex Galliae, et utraque Respublica, Angliae scilicet et Hollandiae, Foedus Hagae Comitum conclusum inuicem fecerunt, ut nisi cum Serenissimo Rege Daniae tractare inciperet, coniunctis viribus ipsum ad hoc amplectendum adigerent: quam ob rem etiam Ordines Confoederati, utpote Serenissimae Regiae Maiestatis Daniae proxime coniuncti, classem bellicam hostiliter contra Suecos agere voluerunt. Eiusmodi ope simul ac reliquorum Confoederatorum, Serenissimus Rex et Dominus meus Insulam Fioniae inuasit, eamque non sine maxima et notabili Suecorum strage in potestatem suam redegit. His omnibus minis, vi et armis contra Regem Sueciae peractis, nihilominus obstinate Tractatibus cum Serenissimo Rege Daniae ineundis repugnat, pacique contradicit, facillimeque Regia Vestra Maiestas concludere potest, quodsi Suecus, cui parui momenti et exiguae considerationis in Selandia exercitus

exercitus superest, ad Tractatus ineundos impelli nequeat, quanto difficilius ad idem faciendum, multo minus ad aequas quasdam conditiones consensurum se praebebit, cum per Tractatus pacis particularis potenti adeo hoste se liberatum viderit, quin potius easdem vires, in Prussia nunc occupatas, abhinc in Daniam transferre conetur, quae etsi non trium, vel quatuor ad summum mille hominum excefferint numerum, nihilominus eosdem, in insula quadam constitutos, considerabiles esse, et accessum maxime difficilem reddere posse, Serenissimoque Regi Daniae, Domino meo clementissimo, ut et Regiae Maiestatì Vestrae maximum detrimentum et impedimentum afferre posse, certo certius est. Quapropter spero, Regiam Maiestatem Vestram magnum utpote commodum et utilitatem inimico, exiguum vero fructum pacis in hisce locis exinde futurum, si bellum in Dania non quiescat, et Rex Sueciae ibidem persistat, considerantem, in id allaboraturam, ut S. R. Maestas Daniae securam et honestam pacem, eodem, quo Regia Maestas Vestra, tempore obtinere possit.

II. Si intra exitum et finem horum Tractatum, resolutionem Serenissimi Regis ac Domini mei clementissimi obtinere potero, Eandem Regiam Maiestatem pacem cum Suecis non inituram, nisi hi Tractatus eo usque etiam peruenerint, ut eodem tempore Regia Vestra Maestas concludere possit, et si vel pacem concludat, eandem nullius esse debere valoris, antequam hi quoque Tractatus ad finem perducti fuerint, hoc, inquam, si obtineam, ut Regia tum Maestas Vestra gratificatura Serenissimo Regi Daniae quoque promittat, nullam hic velle concludere pacem, antequam Tractatus in Dania eo usque etiam producantur, ut ibidem simul pax concludi possit, et si vel hic conclusa fuerit, eandem tamen, ante pacem quoque in Dania factam, non ratam haberi, ita ut ab utraque parte reciproca esse possit obligatio, utilitatem et commodum huius obligationis, utpote per se satis evidens et manifestum, ut prolixè demonstrarem, non opus esse existimo.

III. Ut Serenissima Regia Maestas Vestra in propositionibus suis Commissariis Suedicis tradendis, hocce sibi reservatum habere voluerit, ut durantibus Tractatibus liberum esse possit, Serenissimum Regem Daniae per Ministrum suum, plenaria instructione et plenipotentia munitum, ad eosdem Tractatus admitti.

IV. Cum animaduertam, Regiam Vestram Maiestatem certum terminum nominare velle, intra quem hi Tractatus necessario ad finem perducentur, et concludentur, intermittere non potui, antequam hoc idem effectum fortiatur, quin Regiae Vestrae Maieitati magnum incommodum, detrimentum et praeiudicium Serenissimo Regi ac Domino meo exinde futurum, demonstrarem. Quando enim Rex Sueciae certum iam esse determinatum tempus sentiet, Tractatus difficiliore et inhonestas pacis conditiones Serenissimo Regi Daniae reddere conabitur, quoniam optime nouit, Serenissimum Regem Daniae totum belli onus sustinere non posse, sed necessario pacem, intra praedictum terminum, concludere oportere.

Haec sunt, quae Serenissimae Regiae Maieitati Vestrae proponere in animum induxi, humillime sperans, S. R. M. V. accuratissimo ac vere Regio consideraturam iudicio, quantopere interest Serenissimi Regis Daniae, Serenissimaeque simul Regiae Maiestatis Vestrae, ut duo haec Regna inuicem confoederata permaneant, et amicitiam utrinque sincere colant. Satis quidem mihi constat, Regiam Maiestatem Vestram eo inclinare, ut haec Regna, pacem iam adepta, foedus inuicem mutuanque amicitiam pangere debeant, ut eo melius, de eadem pace, certa et secura permaneant, quod certe est unicum remedium, duabus hisce Coronis magnopere salutare, ac fructuosum: sin autem inclyta Respublica Poloniae, rebus in Dania sic stantibus, pacem particularem cum Suecis iam concludat, laudabilem sane praedictam intentionem plane impeditam fore, ingeniaque ab inuicem adeo abalienari credam, ut maxima cum difficultate, ad eandem amplectendam, iterum reducantur. Ne vero Serenissimae Regiae Maieitati Vestrae taedium pariam, finem facio, firmiterque mihi persuadeo, Serenissimam Regiam Vestram Maiestatem gratioſo responſo me dignaturam, ut Serenissima Regia Maieſtas Daniae per idem de sinceritate et Regio Maieſtatis Vestrae affectu, cuius ante paucos annos in effectū Eadem Regia Maieſtas Daniae dedit exemplum, certior reddatur. Interea, sicut Deum ter Optimum Maximum supplico, S. R. M. V. saluam et incolumem Regno Reipublicaeque Poloniae diu conseruare dignetur: ita me Serenissimae Maieſtati Vestrae quouis obsequio humillime addictum credi rogo.

Gedani d. 16 Ianuarii Anno 1660.

Christoph Parsberg.

XIX

*Manifestatio DD. Commissar. Polonicorum,
apud Dnum Mediatorem, circa extraditionem Ple-
nipotentiarum deposita, ne diminutio titulorum
S. R. M. Poloniae praeiudicet.*

Ex Codice MS. Zalusciano.

Nos infra scripti Serenissimi ac Potentissimi Principis, Domini Ioannis Casimiri Dei Gratia Poloniae Regis, Magni Ducis Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Samogitiae, Liuoniae, Smolentiae Czernichouiaeque, nec non Suecorum, Gottorum Vandalorumque Haereditarii Regis, ad praesentes Tractatus Commissarii Plenipotentarii, notum testatumque facimus. Etsi Ius Haereditarium Sacrae Regiae Maiestatis, Domini Nostri Clementissimi, quod Suae Maiestati in Regna et Prouincias Sueciae competit, et pro quo asserendo tam diu cruento bello decertatum est, Uniuerso Orbi Christiano clarissime constet, nullisque in contrarium argumentis labefactari, aut conuelli possit: tamen cum perpetuae Pacis studio et Diuus Vladislaus, Rex Poloniae et Sueciae, ob solam spem perpetuae Pacis conficiendae, interiecta tamen simili publica manifestatione, in Tractatibus Stumdorffiensibus, Serenissimae Reginae Suecorum Procuratoria, cum titulis et sigillis Regni Sueciae, Plenipotentariis suis acceptare permiserit, et modernus Sereniss. Rex, Dominus Noster Clementiss. tam Procuratoria Suecica, simili praerogatiua inscripta et obsignata, acceptare Nobis clementissime concesserit, quam ipsamet S. R. Maiestas de titulis suis haereditariis insignibusque, in Instrumentis ad hos Tractatus, vel alio spectantibus, eorumque sigillis ob eandem spem Pacis perpetuae decesserit, aut eosdem titulos per *Etcaeterationes* decurtarit; Ideo Nos ne tituli et insignia a S. R. Maiestate omissa, vel ab alio quopiam usurpata, praeiudicium aliquod Iuri haereditario S. R. Maiest. D. N. C. afferant, aut in aliam partem, quam mens ipsius S. R. Maiestatis ac Nostra est, trahantur, nomine eiusdem S. R. Maiestatis, Domini Nostri Cl. de indemnitate ipsius Iuris Haereditarii Suae Regiae Maiestatis in Regna et Prouincias Sueciae, deque

deque usu et reassumptione per Suam Reg. Maiestatem integri tituli, et Sigilli Suetici, si Tractatus felici exitu caruerint, atque de nullitate in eo casu omnium Instrumentorum, quae sola spe Pacis parandae extradita sunt, omni meliori modo et via protestamur, coram Excellentissimo Dn. Christianissimi Regis Legato Mediatore. Quam Protestationem manifestationemque nostram suscipi, eiusque authenticum Instrumentum ad manus nostras, cum subscriptione Manus Excellentissimi Domini Mediatoris, ac munimine sigilli ipsius in euidentius rei testimonium, ac futuri temporis memoriam, extradi amice postulamus.

Dat. Gedani, die IX. mensis Ianuarii, Anno DMDCLX.

Ioannes Comes in Leszno,
Palatinus Polinaniae

Ioannes Andreas Moršztyn,
Referendarius Regni.
Ioannes Gninski,
Succamer. Pomeraniae.

Georgius Lubomirski,
Regni Campique Marschallus.
Nicolaus a Prazimovv,
Sup. R. Cancellarius.
Christophorus Pac, Supremus M.
Duc. Lithuan. Cancellarius.
Vladislaus Rey,
Thesaurarius Curiae R.

XX

*Declaratio Legationis Polonicae,
super determinatione temporis, intra quod confici
negotium pacis debeat, dat. d. II. Ian. 1660.*

Ex Codice MS. Zalusciano.

Cum Sacra Regia Maiestas, Dominus Noster Clementissimus, omnia consilia Sua eo semper direxerit, ut Regnis Suis optatam Pacem et tranquillitatem reduceret, eaque nunquam antea, adeo, atque nunc sub nouam potentissimi hostis incursionem, videatur esse tanta cura et festinatione procuranda, atque cum Commissarii Suetici conformem desiderii Suae Maiestatis dederint declarationem, se omnia in plenipo-
tentia

tentia et instructionibus habere, quae ad finiendum hunc modernum de Pace, cum Polonia et eius Foederatis, Tractatum pertineant, neque se ulla alias a Rege Suo expectare, vel expectaturos, super hoc Tractatu declarationes. Ideo Nos Commissarii Polonici notum facimus, nomine Serenissimi Regis D. N. Clementiss. et Reipublicae, Excellentissimis DD. Commissariis Augustissimi Imperatoris, atque Serenissimi Electoris Brandenburgici, qui Nobiscum ad hos Tractatus interueniunt, Nos quoque omnia et singula, quae ad hunc Tractatum finiendum spectant, tam in facultate, quam in Instructione, plene et integre habere, nec habere necessitatem, in quoquam puncto, ad S. R. Maiestatem vel Rempublicam recurrendi. Ideoque Excellentissimos Dominos Foederatorum Commissarios petimus, ut vel Nobis declarent, se plenissima mandata et sufficientes ad omnia dubia habere Instructiones, vel si ea, easque non habeant, mature et quantocyus procurent. Ita enim res Poloniae constitutae sunt, ut intra duos menses ad summum, ab hesternâ extraditione Procuratoriorum, Tractatus hosce vel concludere, vel abrumpere omnino expediat: atque ex eo tempestiue Confoederatos Nostros praecustodimus, et petimus, ut aequae atque Nos, atque adeo Pars aduersa, parati ad Tractatum accedant, omniaque ab Aulis Sereniss. Principalium suorum tempestiue procurent, quae ad concludendum Tractatum, intra hoc determinatum duorum mensium tempus, conferre vel spectare possint. Confidimusque huius amicae requisitionis Nostrae atque ipsius salutis Reipublicae maximam Confoederatis rationem futuram.

Dabantur Dantisci, die XI. Ianuarii Anno MDCLX.

XXI

Memoriale

*a Legatis Caesareis S. R. M. Poloniae
porrectum Gedani, d. 11. Ianuar. 1660.*

Ex Codice MS. Zalusciano.

Vltimis Sacrae Caes. Maiestatis, Domini Nostri Clementissimi, litteris heri acceptis, clementer Nobis demandatur, ut S. R. Maieitati Vestrae pro solita fiducia decenter communicaremus, quatenus in concluso nuper Tractatu Pacis, inter Serenissimos Hispaniae et Galliae Reges, conuentum sit, quod uterque Ipsorum per Ministros suos, apud Partes in Septentrione belligerantes, ad conciliandam quoque inter ipsas earumque Foederatos Pacem honestam et stabilem, sese interponere debeat, eumque in finem expresso Conuentionis Articulo se inuicem obligarint, *ad destinandos sine mora Legatos, vel necessaria mandata ad eos*, qui iam in illis partibus existunt, confestim transmittenda, ut simul, et ex condicto inter se, uniformiter huic operi manum admoueant, *et Mediatione sua controuersias omnes conciliare satagant*, quae Septentrionis, ipsiusque Imperii tranquillitatem paucis abhinc annis perturbarunt; rati, se acceptiores Deo gratias, ob acceptum instauratae inter ipsos Pacis beneficium, rependere non posse, quam si componendis etiam aliorum Christianorum Principum dissidiis coniunctim operam impendant. Cum itaque S. Caes. Maestas tam salutarem ac desideriiis suis, nec non publicae utilitati congruam intentionem, per responsum iam Sereniss. Hispaniarum Regi datum lubens approbarit et acceptarit: ita praetermittere noluit, quin de hac sua approbatione et acceptatione *dictae simultaneae Mediationis* S. Maest. Vestram per nos participem redderet: prout idem quoque Sereniss. Daniae Regi et Domino Electori Brandenburgico significat, certo sibi persuadens, id maximo Maiestatis Vestrae iubilo ac solatio rebusque suis adiumento futurum, utpote medium efficacissimum, quo plurimum ponderis negotiis, quae nunc agitantur, tantorum Potentatum accessione additum iri, extra dubium est, idque summe profuturum ad stabiliendam solidiori fundamento

fundamento communem securitatem, ut Maiestas Vestra, ea, quam tot laboribus ac periculis sectata est, pace, quam diutissime frui queat. Quod animitus vouemus et apprecamur, Regiae Maiestatis Vestrae intentionem super hoc praeftolantes,

Sacrae Regiae Maiestatis Vestrae

Gedani 11. Ian.
1660.

deuotissimi famuli

F. C. Comes de Kolovvrat.

F. de Lifola.

XXII

Responsio

*Illustriss. et Excell. Dnis Legatis Caesareis
ad Memoriale, die 11 Ianuarii exhibitum, e Can-
cellaria Regni data d. 14. Ian. 1660.*

Ex Codice MS. Zalusciano.

Quaquam id palam omnibus fecit haecenus Sacra Regia Maiestas Dom. Nost. Clementiss. nulla sibi gratiora amicorum extitisse officia iis, quae ad pacem Dominiis suis felici postliminio reducendam essent accommodata: gratissimum tamen Maiestati Suae, eum euenisse nuncium, quem Illustrissimi DD. Suae Caes. Maiestatis Legati nuper cum viua voce, tum etiam scripto expressere; nimirum utrosque Sereniss. Reges, Catholicum videlicet et Christianissimum, totos sanctissimo huic operi incumbere velle, eamque pietatem Principibus Christianis dignam ultro assumpsisse, stabiliendae videlicet inter belligerantes Septentrionis Principes amicitiae et concordiae: in tantumque sancto isti

operi insistere velle, ut se mutuo foedere, in concluso diuinis auspiciis per utriusque Partis Ministros non ita ante Tractatu, obstrinxerint. Proinde quidquid deinceps officiorum suorum, in commune hoc Christianitatis bonum, praedicti Serenissimi Reges conferre voluerint, omni procul dubio gratitudine Suam Regiam Maiestatem, Dominum Nostrum Clementissimum, ea pensaturam, iudicantem, tanto studiosius coepto Tractatui incumbendum, et ut quantocyus debito fine terminetur, Nobis esse allaborandum, qui Partium in illo autoritate fungimur, quanto eius maturatam conclusionem gratiorem extraneis etiam ipsis esse nouimus.

XXIII

Responsum

*Caesarianae et Brandeburgicae Legationis,
ad declarationem Legationis Polonicae, dat.*

Dantisci d. 12. Ianuar. 1660.

Ex Codice MS. Zalusciano.

Inprimis quidem in nupera conferentia talia intercessisse, quae, cum pactorum fundamenta conuellere, et unionis nexum dissoluere videantur, uberiori et efficaciori responso, nec non expressa in contrarium protestatione indigerent: quia tamen postmodum scripto Nobis exhibita fuit declaratio, genuinum S. R. Maiestatis, et alte memoratae Legationis sensum continens, ideo prioribus omissis, ad solum hoc scriptum praesens responsum dirigimus.

Propensum S. R. Maiestatis Poloniae et Sueciae ad congressus breui terminandos studium, utpote summe laudabile et populorum votis, ac necessitatibus accommodatum, dignis celebramus encomiis; certo etiam confisi, neminem fore, cui gestarum hactenus rerum series innotuerit, qui non ultro fateatur, nihil in Sacra Caesarea Maestate, et Serenitate Electorali, desiderari potuisse, quod ad illud omni cura et sollicitudine

sollicitudine promouendum conducere, ita ut nulla prorsus alia, quoad hoc, cohortatione aut stimulo opus sit.

Hicce de causis gratissimum Nobis auditu fuit, Legationem Suecicam profiteri se quoad omnia plene instructam, quae ad finiendum hunc modernum de Pace cum Polonia, et eius Foederatis, Tractatum pertineant: ac licet ex interceptis litteris, nonnullisque ipsorum sermonibus, contrarium inferri posse videatur; quomocunque tamen res sese habeat, id nobis minime mirum accidit, cum agnoscamus, quam facile sit iis praeuidere omnia Pacis obstacula, qui bellandi causas omnes et nodos texuerunt: cum nullae in hoc congressu difficultates emerfurae sint, praeter eas, quibus vel originem dederunt, vel daturi sunt occasionem, et forent sane hoc casu gratiae Deo referendae, quod Pars aduersa eo victricibus Suae Regiae Maiestatis et Foederatorum armis redacta sit, ut ad Pacem, quam antea morabatur, ineundam tam ampla Legatis suis mandata submiserit. Quod alte memorata Legatio Polonica se eadem plenissima potestate et instructione munitam declaret, id Nobis acceptatissimum, nec hoc unquam in dubium vocauimus, cum et praeuias iam pridem a Serenissimi Rege Sueciae circa restitutionem Prussiae elicuerint declarationes, ac insuper Sereniss. Regis Sui praesentiam habeant in promptu, unde dubia inopinatis casibus emersura resolvere queant.

Ad Nos vero quod attinet, quanto ardore complanatum cupiamus Pacis negotium, quam sedulo a quaerendis aut mouendis obicibus abstineamus, id Nos tum ex prompta Instrumentorum, non attentis Suecicorum defectibus, exhibitione, tum ex propositionum, quas proxime edituri sumus, aequitate ac moderatione facile euicturos confidimus. Si itaque Sueci iis adstipulari voluerint, et absque ulla cauillatione, propositis conditionibus pacisci, tunc absque ulteriori mandato, breuissimo tempore res confici poterit. Quia autem aduersae Partis agendi modus, et belli protrahendi diuisionisque inter Foederatos seminandae studia Nobis optime perspecta sunt, et arduum sit reconditos eiusdem conceptus coniectura plene assequi; cum praesertim nec prima quidem propositio, nec quicquam luminis, de ipsius, quoad Foederatos, intentionibus, ad Nos hactenus promanarit; ideo licet amplissima tam a Sacra Caes. Maiestate, quam a Serenitate Electorali mandata, et

concludendi facultatem habeamus, nihilominus, cum Pacis acceleratio vel protractio, non tam in Nobis, quam in recta vel sinistra Partis aduersae intentione posita sit, taliaque ab ea obtendi possint, quae non Nobis solum, sed et Aulæ Caesareae et Electorali impraeuisa prorsus acciderent; idcirco a nobis merito exigere nequit, ut, quod a facto alieno pendet, in Nos recipiamus, vel Nos, a facultate Clementissimos Dominos Nostros in nouis et improuisis casibus, (quorum arbitrium sibi arrogare, non est Ministri,) consulendi excludamus, multo minus, ut nos ad propositum duorum mensium terminum possimus alligare, quo quidem tantum abest, ut maturandis Tractatibus vel minimum addatur momentum, quin potius ansam Parti aduersae propositum tempus cauillationibus consumendi, et Tractatus tandem eludendi, vel, si e re ipsorum fuerit, elapso termino, Congressum cum summo rei nostrae communis praeiudicio, minore autem ipsorum inuidia, dissoluendi, ac denique diuisionis inter Nos semina commodius iaciendi, praeberemus. Praeterlapso termino, si necdum Tractatus sortiri optatum poterint effectum, vel omnino deserendi erunt, vel prorogatio termini precario a Suecis impetranda, cuius concessio ab arbitrio aduersae Partis pendeat, quae iuxta solam rerum propriarum exigentiam, sua metietur consilia, quo pacto clauis ipsi traderemus, quibus pro libitu Nobis aditum Tractatibus coarctare poterit, vel reserare. Proinde Excellentias Vestras enixe obtestamur, ut pro sublimi prudentia Sua dignentur expendere, quantis se et rem communem incommodis ac periculis exposituri sint, si se ipso fatali termino constringere sinant, ac vinculo, quo quasi impediti ac impliciti a iuuandae Reipubl. rationibus retrahantur, vix consilio humano determinauerit quisquam, quod nec ad certum momentum restrictis precibus a Deo contendere pium satis fuerit, neque tale quicquam vel negotii natura, vel rerum conditio admiserit, vix ullum quidem in annalibus, (si Lubecensem congressum, utpote sinistro euentu ominosum exceperimus,) praefixi concludendis vel abrumpendis Tractatibus termini reperietur exemplum. An vero tam S. R. Maestati, quam Reipubl. expediat, si forte intra duos menses omnia rite pleneque componi non contigerit, Tractatus penitus dissoluere? id eo usque capere non possumus, ut etiam afflictos Reip. Status et Ordines id cum gemitu excepturos reputemus: non enim

enim magna Orbis vacaret inuidia, si tam alte memorata Legatio, quam eorum Foederati, erectas tot populorum spes, ob praefixi termini lapsum, irritas redderent. Si ad duos menses pacem dederit ille, qui solus dare potest, id sine dubio, uti pulcherrimum desideratum Dei donum audidissime accipiendum foret: caeterum si distulerit, a diuina eius sapientia et minus istud, et opportuna eius hora expectanda, interim vero nihil non obtinendi illius causa tentandum. Licet autem, quoad hunc terminum, nulla Nos obligatione obstringere possimus: nihilominus ex parte Nostra, (si per Suecos liceat,) nulla in terminandis breui Tractatibus desiderabitur diligentia.

Quem in finem, quam primum de intentionibus Partis aduersae Nobis specificè constiterit, non intermitteremus, S. Caesareae Maestati, et Serenitati Suae Electorali exactam omnium suppeditare notitiam, urgentes Regni Poloniae necessitates et maturandae conclusionis motiua illis exponere, ut, si quid forte ulterius determinandum occurrat, id Nobis sine mora transmittatur.

Id igitur de Foederatis sibi promittant Excellentissimi DD. Commissarii, id eos semper acturos, ut nullum aliud cum ipsis, quam amicū dignae aemulationis, in promouendae pacis studio, futurum sit certamen. Dat. Dantisci, 12 Ianuarii 1660.

Ad mandatum Illustriss. et Excell. DD. Plenipotentiariorum
Caesarianorum et Electoralium

Elias Ignatius Schürer
de Walthaib, Legationis
Caesareae Protocollista.

Christianus Hempell,
Legationis Elect. Brand.
Secretarius.

XXIV

*Defectus in Saluo Conductu Suecico,
pro Commissariis Elect. Brandenburgicis, notati **

Ex Actis Metrices Cancell. Min. R. Poloniae.

* Conf. Saluus Conductus Suecicus supra, N. XV

- a) Addendum: Eiusdemque Foederatos ac Belli Socios.
- b) Inferendus totus titulus.
- c) Nomina Legatorum exprimenda.
- d) Addendum: Ad simul tractandum.
- e) Addendum: Cum omni suo comitatu, ministris, famulis, scripturis, scriniis, sarcinis, equis, curribus, omnique Eorum supellectili, quo nomine veniant.
- f) De reditu ad Serenissimi Electoris Aulam, vel domicilia, non satis cautum esse videtur.

Vtantur Sueci, si velint suspicionem euitare omnem, vel a se transmissa, vel a Serenissimo Electore edita formula.

In Saluo Conductu praeterea pro Excellentissimis Dnis Legatis ac Commissariis Polonicis, cauetur ipsis de securitate, in locis intermediis inter loca Tractatum, in itu, et reditu, atque adeo in omnibus congressuum, aut commorationum, aut itinerum locis: promittitur quoque praesidiarius miles, si requisitus fuerit.

Cursoribus etiam, tabellariis, postis, ac veredariis plena securitas in omnibus viis et itineribus promittitur: eadem et Brandenburgicis promittenda, si ex Prussia, aut Polonia in Marchiam et Pomeraniam, siue e Marchia in Pomeraniam transferint. Cauetur itidem, dictis literis, Dominorum Commissariorum ad alios scriptis non intercipiendis, non reseruandis, non detinendis, (†) --- siue extraordinarios portentur.

Mandatur denique, in iisdem Saluis Conductibus, omnibus Officiariis Regiis Sueticis, ut praestent ea, quae in Saluis Conductibus sunt promissa.

XXV. Dif-

(†) Posthaec in exemplo eo, quod ad me perlatum est, sine dubio praetermissa sunt nonnulla verba: velut, *Siue per cursores, tabellarios, postas ac veredarios ordinarios.*

XXV

*Differentiae ac Desiderata,
in traditis Polonicis, Caesareis et Brandenburgicis
saluis conductibus ac procuratoriis.*

Ex Codice MS. Zalusciano.

In Regio Polonico Diplomate Procuratorii.

Pro *subortas* controuersias, ponitur *subordinatas* controuersias.
Rogant igitur Domini Legati mutationem et correctionem.

In Reipublicae Procuratorio.

1. Vbi mutantur et transponuntur verba illa: *Bello Polono-Suetico*: clare apparet, verba esse rafa.

2. In titulis DD. Commissariorum Polonicorum, ad quemlibet reperitur abbreviatio, quia conspicitur nimis breue et angustum spatium inscribendi nomina ac titulos eorum fuisse. Et satis apparet, nomina DD. Commissariorum post subscriptionem Plenipotentiae esse inscripta et inserta, atque ita autoritate Comitiali non omnes Commissarios fuisse deputatos.

In Saluo Conductu Caesareo.

1. Praeponitur Rex Regnumque Poloniae Regi Regnoque Sueciae: in quo praeiudicium creatur Serenissimo Regi Sueciae.

2. Scribitur Regem Sueciae per Legatos et Commissarios suos in Prussia negocia sua tractare velle: quod indignum Regia Maestate est, et insolitum circa eos, qui principaliter ad Tractatus Pacis concurrunt.

3. Antea Caesar expediuit diploma Salui Conductus pro DD. Sueticis Legatis, ad formam Polonici Salui Conductus, quod satis erat sufficiens, si mutaretur titulus Regis Poloniae, ratione Sueciae, ut mense Iulio Stetini postulatam fuit: nunc vero postremo expeditur Diploma Caesareum, ad formam Salui Conductus Regis Suetici pro Commissariis

riis Caesareis dudum transmissi, iam vero ad votum eorum mutati, nullam mentionem facit Caes. Maiestas securitatis pro postis et litteris DD. Legatorum, quam in priori suo diplomate amplissime indulgit.

In Caesarea Plenipotentia.

Caesar et hic praeponit Regem Poloniae Regi Sueciae, quod Legati Suetici sine praeiudicio Regis sui acceptare non possunt.

In Electorali Saluo Conductu.

1. Ponitur Tractatus Pacis debere institui in Pomerelia. Sobod vero Pagus situs est in Cassubia.

2. Scribuntur Legati, se recepturos esse e Pomerania in Pomereliam sub dat. Berlini, d. 12 Decemb. 1659. cum constet Legatos sub finem Augusti mensis mouisse e Pomerania in Prussiam, et Elbingae ultra Anni quadrantem praestolatos fuisse Tractatus.

3. Salui conducuntur Legati e Pomerania in Pomereliam, ut illuc eant, et suo tempore redeant: nulla autem fit mentio subsistentiae, vel securitatis in loco, quo degere debent, durantibus Tractatibus.

4. Imperfecta est periodus securitatis pro postis, veredariis et litteris, nulla facta mentione vel Germaniae, vel Liuoniae. Merito igitur insistent Domini Legati Suetici illi proiecto Salui Conductus Electoralis reformandi, quod Excellentissimo Domino Legato Mediatori, die $\frac{11}{x}$ Decemb. 1659. Elbingae transmissum fuit, eo fine, ut in se reciperet procurandum.

XXVI

*Declàratio super adnotatis defectibus,
in saluis conductibus Suecicis, pro DD. Commissar.
Polonicis ac Caesareis.*

Ex Codice MS. Zalufciano.

Quod ex parte Legationis Polonicae, quoad appensum nouo saluo conductui Suedico sigillum, desideratur, id indubie per errorem in Cancellaria factum est, et propterea DD. Plenipotentarii Suedici de correctione ad Serenissimum Regem suum perscripserunt, non dubitantes, ut primo quoque tempore correcti salui conductus huc sint peruenturi, nihil ut causae sit, vel eo de nomine Tractatum negotium differre.

Quae DD. Polonici interserunt monita, de Sereniss. Imperatoris titulo et omissione nominationis *Sociorum belli*, ad ea partim respondent DD. Suedici ad monita DD. Caesarianorum, partim dilata re ad Sereniss. Sueciae Regem, Dominum Suum, correctionem eorum praestolantur. Cognomen D. *Gninski* minus correcte scriptum, defectus dici non meretur, nec Legationi Suedicae error scribae imputari potest, praesertim cum sine ulla difficultate emendari quoque in Cancellaria Regia poterit. Particulas, *ut et*, coniunctiuas esse, non separatiuas, nemo non videt, ut nulla ratione praesumi possit, aequalitatem officii per illas conuelli.

Protestatio occasione praetensae omissionis, ratione Confoederatorum, de non praeiudicando vel derogando negotio Danico, superflua est, quandoquidem constet, et R. M. Sueciae, et eius plenipotentariis Regem Daniae non esse Confoederatum Regi Poloniae: quod nec Minister Serenissimi Regis Poloniae in Dania aliter profitetur. Deinde Tractatus inter Sueciam et Daniam in Selandia haecenus in feruido fuerunt cursu, ut sperent DD. Suedici propediem notitiam conclusae inibi pacis. Quodsi hic iam instituantur pacis Tractatus, cum Danicis Ministris, ut plane insolitum est, in diuersis et tam diffitis locis Regnorum controuersias tractare; ita metuendum est, ne dum hic

Tractatus coeperit, ibi vero conclusa fuerit pax, magnam inde confusionem et utrique parti praeiudicium suborturum esse. Quodsi constiterit, in Selandia pacem non conclusam esse, vel conclusum iri, et Ministri Danici sui notitiam DD. Suedicis fecerint, et plena mandata ad tractandum et concludendum, una cum Regio saluo conductu Danico pro Suedicis, produxerint, communiti sunt DD. Plenipotentarii Suedici, tam saluo conductu Suecico pro Danicis Commissariis ad hosce Tractatus, quam procuratorio, cum iisdem pacem tractandi et concludendi. Cum autem non tantum pronum se exhibuerit ad admit- tendos Tractatus Danicos, sed et omnibus Poloniae Foederatis de sal- uis conductibus et securitatis litteris prospexerit Sereniss. Rex Sueciae, DD. Suedici non dubitant, quin Sereniss. Rex Poloniae, Eiusque Foe- derati, idem sint praestituri pro Foederatis Regiae Maiestatis Sueciae.

Denique, quod Partes Confoederatae ad extraditionem Suorum ple- norum Mandatorum se certo modo processisse declarant, studio autem pacis Tractatus quantocyus inchoare volunt, gratum id Legationi Sue- dicae fuit percipere. Quod si nouum instrumentum Regii procuratorii Suedici intra quatuor septimanas, ob longius in Sueciam et inde iter, vel alia impedimenta, ad manus esse nequeat, sed adhuc tempus adfe- rendi protrahi possit, culpa utique DD. Legatis imputari nec potest, nec Tractatus inde impediri necesse erit.

Ex parte Legationis Caesareae.

I. Quod attinet titulum Caesar. Maiestatis, quod non sit integer assumptus, vel solitis *etcaeterationibus* expletus, meminisse non possunt DD. Suedici, introductum hactenus fuisse modum aliquem etcaeteran- di in titulatura Caes. Maiestatis.

Id constat ipsis saluo semper longiori Imperatoris titulo usum et stylum breuioris tituli iam ante inter Caesarem et primum Reginam, deinceps Regem Sueciae introductum, nusquam in controuersiam ve- nisse. Iam cum eius rei primum fiat, ex occasione horum Tracta- tum, mentio, facile poterit illud in posterum obseruari, ut opus vel necesse non sit, ea de causa trahere Tractatus. Neque enim S. R. M. Sueciae ullam unquam controuersiam S. Caesar. Maiestati in titulis aut mouit,

movit, aut motura est; prout etiam DD. Legati ad S. R. Maiestatem pro renouatione huius diplomatis scripserunt.

2. Quod in Regio Suedico saluo conductu detractus sit Dno Comiti a Colowrat titulus *Comitis*, studio vel data opera nullo modo factum est, quandoquidem in iis titulaturis, quas DD. Suedicis praeterito autumnno Elbingae per D. Legatum Mediatorem non modo DD. Polonici, sed etiam Caesarei et Electorales Brandenburgici exhiberi fecerunt, nulla facta fuit mentio tituli *Comitis a Colowrat*, nec DD. Suedicis, multo minus Regiae Maiestatii Sueciae, de ea re, circa respectiue transmissionem et extraditionem constare potuit. Illud omnino certum est, postquam iam hoc innotuit, non modo DD. Plenipotentariis, sed etiam Sereniss. Regi Sueciae, hunc titulum D. Comiti non iri detractum.

3. Quod D. Lisolae attributum *Domini* non fuerit expressum, commissio a scriba errori merito condonabitur; et cum caeteris monitis corrigetur.

4. Praeterea desiderant DD. Caesarei adiectionem vocolae *Pacis* in iis verbis, quibus asseritur, eis integrum esse *negotia sua*, in Tractatibus Polonicis agere. Sed non vident DD. Suedici, alia hic negotia intelligi, vel in futuris Tractatibus de aliis agi posse, vel debere, quam negotiis pacis. Neque enim Commerciorum negotiationes hic pertractari possunt, nisi quod in peculiari aliquo Articulo pactorum fortasse de ea re conueniendum est, quae in progressu patebunt. Non potest autem DD. Suedicis mirum non videri, quod nomine *Negotiorum* DD. Caesarei in saluo conductu Imperatoris, pro DD. Suedicis, intelligant; et quae causa fuerit, quod, cum inter *negotia* et *negotia Pacis* tantum discriminis esse arbitrentur, illi ipsi non adiecerint vocolam *Pacis* ad verbum *negotia*, ubi DD. Suedici maiori iure possunt id urgere et postulare, prout etiam hisce diebus postularunt huius rei emendationem in Imperatoris saluo conductu pro DD. Suedicis, cum Suecia et Polonia sint Tractantium partes, Foederati vero utriusque Partis accessoriae atque auxiliares.

Ne tamen vel in hac parte, quod DD. Caesarei conquerantur, habeant, DD. Plenipotentarii Suedici procuraturos se promittunt, ut ad

modum desideratum, quam primum id fieri poterit, mutetur, sperantes id a DD. Caesareis reciproce praestari. Minor adhuc difficultas erit in locum D. Baronis a Dührn, ponere nomen ac titulum D. Baronis a Fernemont. Sobothi, d. $\frac{12}{9}$ Ianuarii, 1660.

Ad Mandatum

Illustriss. atque Excellentiss. DD. Legatorum

subscripsit

Godofredus von Schröer

Legationis Secretar.

XXVII

Responsum

*ad declarationem Commissariorum Suecicorum,
super adnotatis defectibus, in saluis conductibus Suecicis.*

Ex Codice MS. Zalusciano.

Contenti sunt Domini Commissarii Polonici declaratione Partis adversae, defectum hunc supplendum in reformatione sigilli appendendi saluo conductui; interea nullam moram irritò Tractatui velle ob praedictum defectum iniicere.

Manifestationem uti necessariam, ratione Danici negotii, ita nec ad praesens intermittendam, volunt DD. Commissarii Polonici. Ipsos enim a multo tempore id per Illustriss. et Excellentiss. D. Legatum Mediatorem postulasse, ut aditus pro Tractatu Generali instituendo Ministris Danicis pateat, quocunque ille nomine Rex considerandus, siue ut Confoederatus, siue ut belli socius, at certe amicus et vicinus veniat. Nullatenus dubitatur, D. Commissarios Suedicos, si necessariam ad hoc adhibuerint diligentiam, intra praedictum tempus haec procuraturos.

Ex parte

Ex parte Legationis Caesareae.

Defectus ille circa titulationem, quem Legatio Caesarea in saluo conductu et plenipotencia Suetica adnotauit, non in eo fundabatur, quasi subponeret, modum aliquem etcaeterandi in titulatura Caesarea fuisse antehac introductum, vel quod ipsa illum deinceps introducere vel admittere praetenderet, sed de eo tantum querebatur, quod, dum illa titulatio quasi plena et extensa adhibita fuisset, multi tamen ex solitis titulis forent omitti, nec ullae etcaeterationes ad illam omissionem supplendam fuissent adiectae. Quia vero ex responso Legationis Sueticae desuper dato id ita accipi videtur, quasi abbreviatio titulorum inter Suam Caesar. Maiestatem et Sereniss. Regem Sueciae debeat in posterum semper obseruari, Legatio Caesarea declarat, hanc non fuisse ipsius mentem, sed S. C. M. studio pacis, ut controuersias, ratione titulorum inter Serenissimos Poloniae et Sueciae Reges vertentes, etiam ipsa declinaret, in praefatis diplomatibus, suos et ipsorum titulos pro illo tantum actu abbreviasse, quod tamen in consequentiam trahendum minime erit. In reliquis vero defectibus saluorum conductuum quandoquidem DD. Commissarii Suetici promittunt, se saluos conductus correctos in omnibus hisce defectibus exhibituros DD. Commissariis Caesareanis, hoc acceptant, et id quam primum praestolantur, parati quoque vicissim saluos conductus Caesareos in desiderata forma DD. Sueticis extradere. Dat. Gedani 3 Febr. 1660.

Ad mandatum Illustrissimorum et Excellentissimorum
DD. Legatorum Caesareanorum

subscripsit

Elias Ignatius Schürer de Walthaib,
Legationis Caes. Prothocollista. mp.

XXVIII

*Memoriale Regiae Legat. Suecicae,
Illustr. et Excell. Dno Legato Mediatori exhibitum
Sobothi d. 10° Ianuarii 1660.*

Ex Codice MS. Zalusciano.

Non vident iidem DD. Legati, cur Procuratorium Regis Poloniae, quod semel extraditum, et ab hac parte, praeterquam ut sola vox *subordinatas* corrigeretur, receptum est, tam tarde restituatur; ideoque ut quantocyus id fiat, nec Tractatibus inde mora creetur, desiderant.

2. Cum non sit de paris dignitate, DD. Suecos in pago, alterius vero Partis DD. Legatos in urbe degere, non dubitatur, quod illi quoque ad loca sibi assignata se quam primum recepturi sint, praesertim etiam propter alias certas considerationes, et ad maturandos Tractatus pacis.

3. DD. Legati restitutionem intercepti praesidii Strasburgici summo, quo possunt, opere urgent.

4. Quod iam pridem et ab initio quidem desideratum est, pro Serenissimi Regis ac Domini Sui Clementissimi Foederatis, Domino Principe Rakocio, et militia Zaporouiana, DD. Plenipotentiarum Suedici saluos conductus praestolari non desistunt.

5. Siquidem S. R. M. Sueciae Suis Legatis Plenipotentiarum serio iniunxit, ut interesse Ciuitatum Borussiae in Tractatibus pacis habeatur ratio, et illae non possunt non desiderare Suos quoque ad sollicitandum negotia sua huc mittere, salui conductus pro Elbingae et Mariaeburgi mittendis, et permissio pro Thorunienfibus, Strasburgenfibus et reliquis merito desiderantur.

6. Dominus Dux Croyanus, et D. Comes a Donaw, itidem salui passus litteras petunt, a Sereniss. Rege Poloniae, eiusque DD. Confoederatis, vel ipsosmet negotiorum suorum causa huc veniendi, vel ministros suos mittendi.

7. Quandoquidem Oliuensis locus ad tria milliaria circumcirca extra hostilitatem omnium positus sit, cohortes autem Polonicae non modo

modo aduectionem victualium, frugum et foeni lignorumque impediant, sed etiam locum fere deuaſtent, et ſubſiſtentiae inutilem reddant, maturum quaeritur huius rei remedium.

8. Poſtremum liberationem Colonelli Reichart D. Legato Mediatori diligentiffime commendant.

Sobothi d. $\frac{4}{10}$ Ian. 1660.

Ad mandatum

Illuſtriſſ. atque Excellentiffimorum DD. Legatorum

ſubſcripſit

Godofredus von Schröer

Leg. Secret. mp.

XXIX

Reſponſum

ad Memoriale Commiſſionis Suecicae

Legato Mediatori exhibitum.

Ex Codice MS. Zalufciano.

Error ſcribae correctus in voce *Subordinatas*, ac ipſum inſtrumentum Illuſtr. et Excell. Domino Mediatori datum.

2. Legationem ex parte Poloniae hoſpitia ſumpſiſſe circa Stryſſ, ut, ubi aliqua neceſſitas id poſtulauerit, eo ſe conferant.

3. Ratione detenti praefidii Straſburgenſis, agere poterit Excellentiffimus Dominus Legatus Gallicus cum Excellentiffimis Dnis Legatis Electoralibus.

4. Mirum videri DD. Legatis Polonicis, perurgeri illos ad extraditionem ſaluorum conductuum pro Rakocio, et militia Zaporofciana, h
ſiquidem

liquidem et Rakocius per peculiaria pacta defuit esse hostis S. R. Maie-
statis et Regni sui, et Foederatus Sueciae. Et Cosaci in publicis praeteritis Comitibus omnem infidelitatem, et cum quibuscumque Principibus extraneis societatem, eiurarunt, quod ex ipsis Constitutionibus typo vulgatis patere hactenus potuit, iisdem DD. Commissariis Sueticis a tanto tempore in diuionibus S. R. M. degentibus.

5. Rationes Ciuitatum Borussiae nulli magis, quam S. R. Maie-
stati, uti pro directo Dominio cordi esse, foreque; proinde nullam videre necessitatem DD. Legatos Polonicos, quam ob rem huc suorum negotiorum Procuratores habere necesse habeant. Proinde ut hanc curam missam faciant tantisper DD. Commissarii Suetici, facile id D. Legatum Mediatorem persuasurum.

6. Duci Croiano, et Comiti a Donaw, salui passus litteras non negaturam S. Regiam Maiestatem.

7. Prouisum fore a DD. Commissariis Polonicis, ut limitatum spatium circa Oliuensem tractum, ad tria milliaria, omni careat prorsus impedimento, et deuastationi nulli subiaceat.

8. Circa libertationem D. Colonelli Rychard, dabitur responsum Domino Legato Mediatori a DD. Commissariis Electoralibus.

XXX

Declaratio Legationis Caesareae, ad Legatos Sereniss. Regis ac Regni Poloniae, et Magni Ducatus Lithuaniae.

Ex Codice MS. Zalusciano.

Cum ex parte Legationis Sueticae exhibitae fuerint Propositiones in negotio pacis cum certo prooemio, quo Sacram Caesaream Maiestatem, Ferdinandum tertium gloriosissimae memoriae, et Augustissimum Imperatorem modernum, variis querelis onerant, maxime vero infractae Pacis Germanicae insimulant, quae quidem in promptu foret

foret refellere, et in authores efficaciter retorquere, ac sufficienter demonstrare, quam praecissa obligatione, ac ineuitabili necessitate S. Caes. Maiestas ad molestissimum hoc bellum tandem fuerit adacta, quotque et quanta, tam ante hoc bellum, quam ipso pendente, a parte aduersa in Pacis Germanicae leges commissa fuerint; quia tamen per Excellentias Vestras nobis innotuit, Legationem Sueticam, re melius perpensa, conuenientiore in posterum agendi modum proponere, ut scilicet postulata tantum, ommissis praecambulis, inuicem extradherentur: Nos praememorato licet Suetico scripto laceffiti, infra tamen Clementissimi Domini Nostri dignitatem, et ab instituto Nostro alienum ducentes, certare dicteris, tum studio promouendae pacis, quae hisce verborum contentionibus moram vel detrimentum facile pati posset, consentimus huic propositae mutationi, cum hac tamen declaratione, quod ea omnia, quae in dicto prooemio scripta fuerunt, pro non scriptis habenda sint, et a Nobis nec concedi, nec admitti, nec ulla ratione toleraturos, nisi expuncta et eliminata fuissent: quam declarationem nostram Legationi Sueticae debito modo intimari postulamus, et communi prothocollo inferi, actumque Nobis de hac protestatione authenticum decerni. Gedani, die 3 Febr. An. 1660.

Ad mandatum Illustrissimorum et Excellentissimorum

DD. Legatorum Caesareanorum

subscripsi

Elias Ignatius Schürer de Walthamit,

Legationis Caes. Prothocollista. mp.

*Declaratio Legatorum Elect. Brandeb.
ad Legatos et Commissarios Polonicos.*

Ex Codice MS. Zalusciano.

Serenissimi Electoris Brandenburgici etc. etc. etc. Legati et Commissarii Plenipotentarii in promptu quidem habent responsa retundendis probris, quibus praefatio propositionis DD. Legatorum et Commissariorum Plenipotentiariorum Sueticorum, in negotio pacis secum instituendi transmissa, referta est. Sed siquidem Illustr. et Excell. D. Christianissimi Regis Legatus, Regiam Sueticam Legationem praememoratam praefationem eliminare, propositionesque denuo commutare velle, declaravit, eaque ratione inprimis tam ipse, quam et Illustr. atque Excell. DD. Plenipotentarii, omnes iniurias abunde vindicatum iri censeant: studio pacis illam eliminationem acceptant, inque commutationem propositionum consentiunt, hac tamen annexa protestatione, ne quicquam praefata propositione contentum, ullo colore praetextuque nunc vel in posterum in praeiudicium Suae Serenitatis Elect. D. S. C. trahatur, prout agnito vel admissio reputetur, sed dicta pro non dictis, scriptaque pro non scriptis habeantur. Quo fine declarationem hancce Parti intimari, Sibique authenticum eius rei documentum extradi petunt.

Ad mandatum.

Illustriss. atque Excellentissimorum DD. Legatorum

subscripsit

Christianus Hempell,
Legat. Secr. mpr.

XXXII. Vin-

XXXII

*Vindiciae Liuonicae.**

Ex Codice MS. Zalusciano.

* Scriptor Polonus *Defensam Poloniae* vocat.

Prodit iam in hoc publici Tractatus theatrum secundum in ordine, sed immanius primo, Sueticae Legationis monstrum, et hoc est, *Cessio Liuoniae uniuersae*, antiquis finibus contentae, cum suis Regalibus, superioritatibus, in personam Regis Sueciae eiusque Successorum, in perpetuum. Dixi immanius primo non immerito. Ferum quidem atque aequis auribus graue erat recenter excipere, velle Suecos Regi haereditario Sueciae adimere Regnum, qui auaritia magis et ambitione Caroli, Ducis Sudermaniae, quam obsequii impatientes, pacem exuere: tolerabilius tamen aliquomodo et ad apparentiam speciosius est, Suecos Sueciam habere velle, de Suecia nunquam Regno Poloniae incorporata nec contermina, imo tot montibus, mari quoque ipso dissita, in certamen descendere, et soli tantum personae Regiae iniuriam inferre. Longe grauius et crudelius est, Suecos Poloniam habere velle, si totum pro parte, et partem pro toto sumere licet, et tam nobilissimam (uti est Liuania, indiuiduum Regni et M. D. Lituaniae membrum, nec moribus, nec lingua, nec finibus Suecis contermina) amputando, nullo iusto praetextu partem uniuersae Reipubl. truncum atque deforme reddere corpus, uno ictu Sereniss. Regi atque integro Regno infligere vulnus. Sed ne videar diuagari ultra contenta propositionis Sueticae, redeo ad verba ipsa textus discutienda, quae sunt: *Rex Regnumque Poloniae Regno Sueciae cedat Liuoniam integram, antiquis finibus contentam*, etc. etc. Verbum hoc *Cessio* tam a Politicis, quam a Iurisperitis definitur dupliciter. Definitur semel: *Cessio* est abalienatio a se rei alicuius, quae aliena, vel alterius iuris est: et talis *cessio* videtur habere partem iustitiae, quae, uti vult Iustinianus, est constans et perpetua voluntas ius suum cuique tribuendi, et tunc non *Cessionis*, sed *Restitutionis* assumit nomen. Vel definitur: *Cessio* abalienatio rei alicuius, quae propria est, et cuius aliquis est bonae fidei a longo tempore possessor, et tum temporis non *cessio*, nec *restitutio*, sed *Donatio* nuncupatur. Neutrum *cessionis* praenominatae genus in partem suam Suetica circa Liuoniam

trahere potest praetensio. Non trahit primum, quod magis restitutionis, quam cessionis gaudet titulo, videlicet abalienationem Liuoniae, uti rei alienae, et quasi iuri Suetico subiectae. Nemo enim, nisi extreme veritati inimicus, probare auferit, Liuoniam aliquando ad Suecos spectasse. Atque ex hac occasione breuiter Liuoniae initium percurrere liceat: Liuones fuisse populos, qui libere viuebant, primum mercatores, ex aduersa suo littori Germania, praesertim Lubeca aduentantes, commerciorum causa, ad ostium Dzwinae sedem figere permiserunt, demum introduxerunt in eam prouinciam milites Ordinis Theutonici, quasi socios contra Moschos et Lithuanos auxilium genti laturos: sed socii isti graues Domini, mox per Magistros Ordinis totam prouinciam ad obsequium suum coegerunt. Huiusmodi constitutio prouinciae durauit ultra CCC annos, donec Magister Ordinis Firstembergius captus a Moschis, in vinculis consumptus. Eam occasionem libertatis vindicandae libenter arripuerunt Liuones, quibus adhaesit ipse Magistri vices gerens, Gotardus Ketlerus, nec amplius permisit eligi Magistrum, ipse renunciens ius Magistri in manus Regis Poloniae, Sigismundi Augusti, qui, ab illo Vilnae MDLX. iureiurando fidelitatis recepto, in societatem Regni et Magni Ducatus Lithuaniae admisit: et haec Piascius noster. Probant et plurimae Constitutiones Regni Liuoniam prouinciam confoederatam, fideique nostrae commissam, et multo sanguine ac pretio utriusque Reipubl. nostrae defensam, in An. MDLXI. * cum idem laudatae memoriae Sigismundus Augustus Comititia Grodnae celebrauit, ibi tot Legatos a prouincia Liuoniae subiectionem offerentes aduenisse, et in gremium Reipubl. receptam tum fuisse. Postea regnante Diuo Stephano, A. MDLXXXI. idem repetitum, ac bellis per eundem Regem, pro vindicanda et defendenda eadem Prouincia, cum Moscho susceptis confirmatum fuit. Id ipsum et externi scriptores, Gudicanus, Guagninus, Cluuerius, Cellarius, ipse quoque Olaus, Archiepiscopus Vpsaliensis, asserit, Liuoniam diuisam fuisse in Ducatus, e quibus Moschus Naruenses, Suecus Reualienses, Danus Oeseliam, occupauerunt, reliqua Regi Poloniae Sigismundo Augusto subdiderunt. Ex his igitur rationibus, probationibus et deductionibus

* In Codice laudato, annus 1608 expressus est: qui ad tempora Sigismundi Augusti haud quadrat, diu ante fati defuncti.

bus historicis, in legibus Regni fundatis, manifeste constat, Liunioniam non fuisse unquam rem alienam, nec iuri Suetico subiectam, per consequens, nec cessionem eius talem, quae restitutionis naturam indueret, nisi cum summa iniuria, et conculcatione iuris diuini atque humani, Suecos a Nobis exigere atque extorquere posse. Sed ad roborandum et fulciendum praetensum ius suum in Liunioniam, Sueci allegabunt procul dubio, se esse possessores Liunioniae. Respondeo, tria requisita esse verae et legitimae possessionis. Requiritur: 1) Iustus titulus: 2) Bona fides: 3) Longi temporis possessio: et haec tria coniunctim, non separatim, et, si unum defuerit, legitimam non efficiunt possessionem. Si titulum possessionis Sueticae in Liunia respexero, eum minime iustum iudicauero, qui fuit violentus, per caedes, incendia, deuastationes, depopulationes, prodiones, machinationes, foedera cum hostibus Regni, et mille astus et artes ad occupandam armis hanc prouinciam sine ulla iusta causa, a Regno Poloniae Suecis illata, cum sub idem tempus vel maxime haec misera per inuasiones dilaceretur prouincia, cum aliis bellis, Moschouiticis videlicet, Turcicis, Tartaricis, distracta erat Respublica, et hoc quidem sine clarificatione et feciali. Defuit semper, et deest bona fides Suecis in possessione Liunioniae, quia illis ius legitimum deest: ubi vero ius accessus ad rem deest, praetensio sola et usurpatio inest, et tum temporis possessor ille, malae fidei possessor reputatur. Quoad longi temporis possessionem, hanc quidem verius, quam iustum titulum et bonam fidem, ab aliquot annis arrogare possunt sibi Sueci: sed et haec fuit subiecta mutationibus, permixta vicissitudine rerum, alea utriusque fortunae, nunc Polonis, nunc Suecis, nunc Moschis arridente, tam in deditionibus ciuitatum, fortalitiorum, castellorum, quam in conflictibus generalibus exercituum, uti Kirchholmiensi, etc. interrupta ipsa semper fuit series possessionis Sueticae. Nostra vero longioris temporis, quae ab A. MDLX. ideo magis legitima, quia et iusta, et libere, a liberis tunc populis, nobis collata. Neque sacramentum induciarum ad XXVI. annos animam tali possessioni infundere potest, quod uti fuit ex parte nostra voluntarium, ob amorem et ardens desiderium pacis suasu tum temporis Sereniss. Regum et Rerumpubl. Christianarum: sed tamen fuit temporaneum, non perpetuum. Insuper ex quo a Suecis violatum, eo possessionem Sueticam

cam tollens, quae expiratione induciarum euauisset, uti res ipsae ad tempus certum concessa, et XII. fortalitia per Christophorum Radziuilium Suecis adempta, tunc iure induciarum restituta, sed Dii Regum et Regnorum ultores confundent et corruent periura moenia Troiae. Certissimum ergo ex talibus antecedentibus inferri potest consequens, nullum ius et possessionem legitimam fuisse Suecis, nec esse in Liuania, et eam possessionem, nisi sola pedis positione deducendam, ideo nec tale genus cessionis, quod restitutionem sapit, illos vindicare posse, quasi rei alienae, nec iuri Polono subiectae. Sed neque alterum cessionum praenominatarum genus trahere in fauorem suum Suetica ullatenus potest praetensio: Nempe cessionem Liuaniae, uti rei nostrae propriae, et, a longo tempore, a Rege Poloniae possessae. Nam talis quoque abalienatio rei propriae subdiuiditur in commutationem, vel simplicem donationem. Quarum unam politicae, alteram iuridicae refellunt rationes. Donatio enim Regnorum et Prouinciarum impracticabilis est, et ideo usu et consuetudine nullibi gentium recepta, quae tollit funditus et eradicat fundamenta conseruationis uniuscuiusque status, subruit fidem, sacramenta Regum et Rerumpublicarum, quarum sola et ad seram posteritatem sese deuoluens gloria est, ligamina subditis data manu tenere, augere, non diminuere fines Regnorum, nec firma et non duratura talis unquam cessio vel donatio, quae inuitis populis fit. Similia exempla et funestos euentus huius et anterioris seculi, breuitas proposita enarrare inihbet: curiosi scriptorum indagatores facile inuenient. Tali sacramento obstrictus Sereniss. Rex Ordinibus Regni et Reipubl. nec quicquam de Regno, vel annexis alienare sibi licitum prouinciis, hanc quoque ipsam Liuaniam et armis, et vario Tractatu pacis, ab iniustis possessoribus repetere procurabat, consentientibus quasi in restitutionem illius ipsis Suecis, plurimis vicibus, sed vel maxime in Tractatu per Commissarios M. Ducatus Lithuaniae A. MDCXXII. et in Prussia ad Prabuti, et constitutio MDCXX. etc. Donatio ergo simplex Liuaniae nequaquam admitti potest. Commutatio, quae iustitiae pars est, siquidem hanc diuidunt in distributiuam et commutatuam, etiamsi in Regnis et Prouinciis saepe nociua et damnosa esse soleat, magis tamen practicable esse iudicatur, quam donatio, quae simplex et nuda alienatio est, haec vero alienatio cum recompensa

penſa et ſatisfactione quadam. Quam licet Ordines Regni et M. D. Lithuaniae minime ambiant, contenti ipſius Liuaniae, uti proprietatis ſuae, reſtitutione: adnotatur nihilominus Suecos ſuperioribus Tractatibus, uti videlicet in A. MDCXXII. renunciationem iurium Diui Sigifmundi III. in Regnum Sueciae, reſtitutione Liuaniae recompenſare voluiſſe, quod patet ex reſponſo D. Axelii Oxenſtierna, Cancellarii Regni Sueciae, dato D. Caſtellano Vendenſi in Tractatu, cuius haec ſunt verba: „Dominus Caſtellanus Vendenſis: Cum iſta ſint difficilia, praeſtat non attingere negotium principale, ſed de induciis agere cum reſtitutione ablatorum. Ad haec Cancellarius R. S. Non eo progrediamur, ſed prius obſtacula remoueamus: nam vetant reſtitutionem „ablatorum abſque conſeſſo titulo, et abſque compositione principalis „negocii.„ Inde apparet, Suecos voluiſſe pro conſeſſione tituli, et compositione circa Regnum Sueciae, reſtituere Liuaniam. Idem Cancellarius alibi: „Sed ſi noſtro ſtatui adhuc a vobis imminebit periculum, dabimus operam, ne Nos veſtra arma domi praeueniant, ſed „ut ea longe a Nobis propulſare queamus, et certe ſi non alibi, hic in „Liuania dimicemus.„ Et tertio loco Cancellarius: „Si non ſopita fuerit originalis controuerſia, de reſtitutione ablatorum non poteſt agi. „Mallemus certe ea Nobis eripi, quam ut abſque fructu reſtituamus.„ Iterum circa conſolutionem prorogationis Induciarum, Cancellarius: „Ea intentione Rex noſter aliquot annorum inducias propoſuit, ut iis „currentibus, ſi Regi Veſtro aliquid humanitus acciderit, ipſe cum Ordinibus Regni, antequam nouus Rex eligeretur, tranſigeret cum reſtitutione ablatorum.„ Similiter vero idem declarauit: „Quodſi pro „induciis LX annorum conſeſſo titulo, Rigam vobis reſtituemus.„ Nec reſuſabant alias quoque urbes et fortalitia reddere, ſiquidem hoc, quod erat, principale declarauit. Praeſenti quoque caſu, ſi eo intentiones Sereniſſ. Regis inclinare voluerint, ut propter Regnorum et ſubditorum ſuorum quietem, cedere titulo Regni Sueciae voluerit, ea tempeſtate quoque Sueciam cum Liuania uniuerſa, volo dicere cum Reualia, et aliis, commutare liceret, et talis ceſſio rei, uti propriae, quae commutatio, non donatio eſt, admiſſibilis foret: ſed Nobis utrumque et Regnum Sueciae et reſtitutionem Liuaniae vindicare in animo eſt.

Procedendo ulterius in textu propositionis Sueticae, discutienda occurrunt verba, quae aequas aures grauius laedunt: *Rex et Ordines Li-
uoniam pro securitate Regi Regnoque Sueciae cedant*: quasi vero Poloni
tam fluxae fidei sint, ut ipsis moris sit, sacramentum, fidem et pacem
ea facilitate violare, quae Suecis solis innata est, et tum vel maxime
quandam rationem status respicere videantur, cum aliena regna furtim
inuadunt et occupant. Sed quaenam securitas Poloniae a Suecis prae-
stabitur, qui nihil proprii ullibi locorum possident. Securitas prima
et summa ipsa iustitia est, unicuique, quod suum est, reddere; et sic
sublata causa, tolletur effectus, et metus vindictae. Hac stabilita, se-
curitas praecipua est Fides Regum, Regnantium decus et Regnorum
firmamentum, et quo nullis circumscripta conditionum et obligatio-
num terminis, ideo magis durabilis. Accedit ad hoc ordinarius se-
curitatis modus, qui est Garantia externorum Regum et Principum,
quae fraenum imponit omni licentiae et intentioni rumpendae pacis.
Alias necessario sequeretur, Reges paciscentes pro salute populorum,
alia reseruata dandae securitatis causa, habere debere Regna, quae,
dum vi et bellis eripi sibi non patiuntur, titulo securitatis hosti red-
dant: noua certe, et (non) nisi a solis Suecis operose adinuenta venan-
dorum Regnorum methodus.

Sed etsi per omnem rigorem iuris, (qui in politicis exulare debet,) securitatem hanc sumere vellemus, nil certe aliud inueniemus, nisi securitatem uniuscuiusque contractus debere esse *solan euictionem*, quae est obligatio quaedam in bonis contractui non insertis, et hoc in casum rupti vel rumpendi contractus, possessionem nihilominus rei, supra quam euictio est, penes euicentem remanere debere. In praesenti vero casu totum ius contrahentis et euictionem Sueci penes se retinere volunt, quod uti non est unquam practicum, si omnes Tractatus Principum in Christianitate percurrere velimus, ita etiam ex parte Serenissimi Regis et inclytorum Ordinum non admissibile.

Vltima, sed iniqua et importuna textus Suetici in eodem puncto sunt verba: *Cedat Liuoniam antiquis finibus contentam, cum suis iuribus, regalibus, superioritatibus etc.* Hic tacite inuoluitur cessio Curlandiae, quae sola, regalia et superioritatem habet, videlicet iure feudi ad Serenissimos Reges Poloniae, Regnum et Magnum Ducatum Lithuaniae

niae spectans, quae uti a Suecis malitiosa intentione inuoluitur, ita a Nobis quoque silentio inuoluenda videtur, uti clara per se quaestio, et armorum iustitia Sereniss. Regis atque Reipublicae conclusa et vindicata. Nec de finibus nunc disputandi arena, qui, si limitibus antiquis Liuoniae terminandi, Nos uniuersam Liuoniam nobis restitui volumus. Si nouis, a tempore inuestiturae simultaneae in Feudum Curlandiae, Gotardo Ketlero, ultimo Magistro Ordinis in Liuonia collatae. Longissimi temporis, centum videlicet annorum, iam intercessit praescriptio, quae finem calamo, silentium imponit quaestioni.

XXXIII

*Informatio super Liuonia,
Dn. Mediatori Gallico a Legatis Polonicis
d. 23 Februar. 1660. exhibita.*

Ex Codice MS. Zalusciano.

Iam a multis annis, antequam bellum cum Moscis incoeptum fuit, Archidioecesis Rigenfis Protectorem Regem Poloniae agnouit, et ex hac ratione, cum vetera pacta inter Reges Poloniae, M. Ducatum Lithuaniae et Ordinem Theutonicum intercesserant, factum est, ut, dum Ordo tam potentissimo et immani hosti, cum quo bellum iam ultra viginti annos gesserat, amplius resistere non poterat, Regem Poloniae sollicitasset, ut afflictæ prouinciae auxiliis suis adesset, saluo tamen Imperii Rom. iure, et pro sumptibus belli nouem arces ac praefecturas, pignoris loco acciperet, quas Liuoniae magistratui postea redimere sexcentis millibus aureorum liceret. Haec defensionis pacta solennibus litteris et iuramentis utrinque confirmata sunt. Vigore itaque istorum pactorum, Rex Poloniae auxilia contra Moschum Ordini ferebat, usque ad Annum MDLX.

Postmodum vero, cum per intestinas dissensiones Statuum Liuoniae, res Ordinis nimis attritae redderentur, Rex Poloniae noluit am-

plius prioribus pactis obligari, neque illis suppetias ferre, sed omnino totalem subiectionem exigebat. Quapropter eo deuentum est, ut certis conditionibus, totius Liuaniae subiectio facta sit, Anno MDLXI.

Reualiensis vero cum Esthonia ad proximiorum Regem declinantes, Sueciae Regi se subiecerunt, et iuramentum a Magistro Ordinis sibi remitti sollicitabant: quod etiam si obtinere non potuerunt, nihilominus in submissionem Sueticam cum tota Esthonia iuerunt: et hoc est, quod Sueci in Liuania certis pactis se possidere gloriantur.

A Diuis Romani Imperii Caesaribus nullum ius in Liuiam Sueci acceperunt, praeter quod tam ad Suecos, quam Polonos, et Danos ab Imperatoribus Germaniae scriptum fortassis sit, ut miserae et afflictae prouinciae contra barbarum hostem auxilium ferre dignarentur. Si exinde Suecis aliquod ius in Liuiam competiisset, quare ergo suppetias non tulerint Liuiis, siue Ordini Theutonico, summa urgente necessitate? Praeterea si illi vigore litterarum Imperialium, aliquid iuris in Liuiam acquisierint: mirandum sane est, quod in prioribus Tractatibus, nulla unquam mentio istius iuris facta est.

Quapropter firmum hoc manet, quicquid iuris est in Liuania, nemini, quam Regi Poloniae competere: Suecis vero nullum, nisi quod vi et fraudulenter Polonis extorsere.

XXXIV

*Acceptatio et respectiue Remonstratio
data Dno Legato Mediatori.*

Ex Codice MS. Zalusciano.

Legationi Suedicae gratum fuit, e sexto ac septimo puncto Responsi Legationis Polonicae ad traditum Memoriale cognoscere, prouisum fore tum Duci Croiano, et Comiti a Donau, de litteris salui passus, tum ut spatium illud trium milliarium, circa Oliuensem Tractum, omni prorsus impedimento careat, nullique deuastationi subiaceat: sperat eadem,

eadem, ut haec promissa indilate impleantur; et liberatio insuper tribuni Richart in octauo Articulo comprehensa effectui detur. Non possunt autem non grauiter dolere in caeteris, licet aequissimis pariter postulatis, sibi haud satisfieri, sed DD. Polonicos difficiles se iis annuendis praebere.

Nam quod in secundo Articulo Polonica Legatio scribit, se hospitia ruri sumpsisse, ut eo se conferat, ubi aliqua necessitas id postulauerit: sane id Legationis Polonicae reseruatam Suedicae hactenus inauditum fuit, neque ulla istius mentio iniecta est, cum de Oliua pro loco Tractatum transigeretur. Quin potius in ultima sua declaratione, super loco Tractatum, scripto comprehensa, et Elbingae d. $\frac{1}{6}$ Decembris anni proxime elapsi, DD. Suedicis allata, spondent DD. Legati Polonici, ex tunc versus Oliuam se recepturos, ac Legationem Suedicam, repulsa ulteriori circa locum Tractatum deliberatione, expectaturos esse. Igitur cum indignum sit Legatione Suedica, extra urbem Tractatum progressum et euentum solam praestolari, quae non difficilem se praebuit, sed Aulae id Regiae Polonicae tribuit, ut Oliuenfis locus pro utraque paciscentium parte constitueretur: requirit Legatio Suedica, ut conuentione in illa re fletur, eaque a Legatione Polonica executioni mandetur.

Tertio: Cum Polonia fidem stipulata sit praesidio Strasburgensi, de securitate in saluum ac tutum locum perueniendi: proinde eadem merito tenetur ad restitutionem et indemnitatem praestandam. Quodsi DD. Poloni culpa hic vacare, nec conscii istius rei haberi velint, media illis non desunt, datam fidem publicam saluandi.

Quarto: Quod Princeps Rakocy oppressus, et ad durissimas, nedum quidem impletas, conditiones adactus fuerit: illud est grauamen, quod Sereniss. Regem Sueciae mouit, ut pro amico sibi ac Confoederato Principe sollicitus esset, ut necessitatibus ipsius, in Tractatibus hisce, consulereetur. Quod nec mirum adeo DD. Polonicis videri poterit, cum et ipsi pro Daniae Rege instantissime hoc urgeant. Vi foederis autem nondum resignati, S. R. M. Sueciae ad promouendos militiae Zaporouianae saluos conductus, et prouehenda eius negotia obli-

gatur. Et quamvis pars Cosacorum transfegerit cum Polonia: dubium tamen est, quatenus illi iam pace gaudent, resque ipsa loquitur, maiorem eorum partem bellis aduersus Polonos etiam nunc gerendis esse occupatissimam.

Quinto: Ciuitates Borussiae etsi Procuratoribus, (quod in foro litigantibus fieri consuevit,) in pace tractanda opus non habeant: tamen, cum verendum sit, illas post conclusam, procul dubio ex causa deditionis, praesidii et aliarum rerum, quibus durante bello, partibus Suedicis implicatae fuerunt, minis, sinistris imputationibus ac periculis quoad Statum earum obnoxias fieri posse, nisi mature ac debite prae-caueatur: earum utique condigna in hisce Tractatibus ratio, sine qua pax aliqua constitui nequit, a Legatione Suedica habenda erit. Idcirco cum affecurationibus in eam rem Suedicis Ciuitates illae potitae sint, non sperat Legatio Suedica litteras salui passus ac conductus pro iisdem a Polonia denegatum iri.

Ad mandatum

Illustrissimorum atque Excellentissimorum DD. Legatorum

subscripsit

Godofredus von Schröer,

Legationis Suedicae Secretarius. mpr.

XXXV. Co-

XXXV

Copie de la Lettre

*escritte par Mr. de Bierenclo, Ambassadeur pour le
Roi de Suede, près le Roi Très-Chrétien,
à M. le Comte de la Garde, de Toulouse
le 18 Decembr. 1659.*

Ex Codice MS. Zalusciano.

Monfieur,

P uisque ie croy m'auoir aquitté par ma dernière de tout ce qu'il y auoit alors de nouveau, touchant les intereffs de Sa Mayesté, et qu'il n'y estoit rien passé depuis, que meritoit à vous estre rapporté: ie ne fais qu'accompagner les conclosés par ce peu de mots. Ie vous diray seulement, que la nouuelle de la perte de Fuyenen a non seulement rien diminué de la chaleur avec laquelle on embrassoit icy nos intereffs, mais semble y auoir encore adiousté quelque chose, de sorte que si nos ennemis se dofinent un peu de patience, on leurs donnera assez d'affaire. On est icy tout resolu et prest à faire marcher les troupes au commencement de Mars, et il y a plusieurs Princes d'Allemagne qui ont fait cognoistre, qu'ils les attendent avec impatience pour s'y ioinde: mesme le Duc de Lorraine brique avec beaucoup de passion l'honneur d'estre l'auentcoureur en ce rencontre pour l'amour de nostre Roy et du Prince Palatin de Soultzbach qui a esté dans son armée auparauant. Toutte la cour partira aujourdtuy, pour aller en Prouence, laquelle nous suiurons s'il y pleust à Dieu dans deux iours ou trois. Au reste ie prie Dieu, Mr. que l'année qui va commencer vous soit heureuse, en vous donnant tous les biens, que vous desirez, et suis etc.

XXXVI

*Declaratio Polonicae Legationis,
super propositione, ab Excellentiss. Dn. Mediatore
facta d. 23 Februarii, An. 1660.*

Ex Codice MS. Zalusciano.

Quidquid proponet Illustr. et Excell. D. Mediator, nomine Suecorum, tam pro parte Poloniae, quam DD. Confoederatorum, subscribet, et vicissim declarationes Legationis Polonicae, et eius Confoederatorum, scripto suscipiet.

Ratione Cessionis et Iurium in Sueciam et bonorum.

Ex benignitate Regiae Maiestatis, et studio pacis, populis Regni sui restituendae, illius cessio conceditur, reseruato titulo et insignibus, in vita utendis, praeuia satisfactione competenti et modo resignandi, quae D. Legato Mediatori committuntur inuenienda.

Ratione Resignationis Liuoniae.

Haec, cum tam sint liquida iura Poloniae, absolute negatur: illius restitutio a Suecis postulatur.

*Ratione Restitutionis in Pomerania
locorum occupatorum.*

Ab hac non fore alienos DD. nostros Confoederatos, ubi a parte aduersa plena securitas illis prouisa fuerit, et in reliquis punctis satisfiet. Caeterum a Legatione Polonica acceptatur Declaratio Illustr. D. Legati Mediatoris, Suecos circa alias conditiones non fore difficiles, ubi in duobus principalibus fuerit illis satisfactum.

XXXVII

*Declaratio, nomine Legationis Suecicae,
facta per Illustr. et Excell. Dn. Mediatorem,
Striffae d. 26 Februarii 1660.*

Ex Codice MS. Zalusciano.

Insistunt petitioni cessionis iuris, quod Sereniss. Rex Poloniae praetendit in Regnum Sueciae, et bona auita, pure et simpliciter sine ulla conditione, et ullo referuato.

Insistunt etiam petitioni iuris, quod Respublica praetendit in totam Liunioniam.

Insistunt etiam restitutioni Pomeraniae.

In reliquis vero punctis, videlicet, quoad restitutionem Ducis Curlandiae, et euacuationem locorum Prussiae et Curlandiae, extraditionem documentorum litterariorum pro tunc existentium, nullam difficultatem fore insinuant DD. Commissarii Suetici, si in illis primis tribus punctis satisfiat Sueciae.

Securitas fide publica praestabitur a DD. Commissariis Sueticis.

Et cum Excell. DD. Plenipotentarii ex parte Poloniae requisierint, quid DD. Suetici responderint, ad petitionem restitutionis eorum locorum, quae occupata sunt a Suecis in Dania: dixit D. Mediator, respondisse DD. Commissarios Sueticos, de ea re non esse hic quaestionem, cum agitur in Tractatu, qui fuit in ipsa Dania inter Suecum et Danum; et in duobus locis, de eodem negotio non possit agi, praefertim ab illis, qui nullam potestatem habent.

De Lumbres.

XXXVIII

Instructio

Venerabili Ludouico Fantonio, Abbati S. Mariae de Valle, nec non Custodi Varsaviensi, et Canonico Varmienfi, misso ad Aulam Christianiss. Regis, data ex Cancell. R. maiori, d. 12 Mart. 1660.

Ex Codice MS. Zalusciano.

Ea, qua maxime poterit, utetur diligentia et celeritate in conficiendo itinere, cui destinatur in Galliam, ut suo illuc aduentu ultimos dies Martii anteuertat. Quam primum attigerit Galliam, nullibi commoratus, recta ad Aulam Christianissimam, ubi tunc constituta fuerit, sese conferet. Ad quam posteaquam peruenerit, serio munus sibi commissum aggredietur exequendum.

Copiam in primis nactus Cardinalis Mazarini, exponet, (credentialibus Regiis sibi fidem adstruentibus,) quam grata semper habuerint tum utraque Maiestates Regiae, tum omnes Regni Poloniae Status, tot praestita Christianissimi Regis officia, pro restituenda pace Poloniae, sat inique a Suecis turbata. Nullis clarioribus certe opus erit indiciis, et ad probandum argumentis, quam ita se illis Poloniam non solum affectam, sed deuinctam insuper factam, ut hanc ipsam pacem, nullo Mediatore alio sibi voluerit conciliare, praeter Christianissimum Regem, ei causa sua concredita soli. Et licet Confoederatorum nonnulli omni conatu adnixi fuerint, totoque tempore id egerint, magno fuorum conatuum impendio, ut ab hac Mediatione desisteret: Sacra R. Maiestas, semel conceptam spem per Christianissimi Regis mediationem consequendae pacis semper retineret, ac deponeret nunquam. Cum vero is ipse Tractatus praesens, autoritate Christianissimi Regis, continuisque persuasionibus et adhortationibus Partium, duobus abhinc mensibus initium sumpserit, eumque exitum praestoletur, quem testatissima Christianissimi Regis, erga amicum illud Regnum, beneuolentia semper exoptatum promittit: Suarum esse partium duxit S. R. M. per internuncium suum acta hactenus in hocce Tractatu repraesentare, quo

quo Suae Serenitati liquere possit, nihil vel in se, vel ex parte suorum Confoederatorum, desiderari passam esse, quatenus aequis conditionibus Parti aduersae propositis, eandem ad aequam pacem flecteret, simulque paratam se ostenderet, nunquam a iustis et honestis conditionibus acceptandis esse alienam.

Proinde recensabit ordine a prima propositione sumpto, tam ex parte S. R. M. quam ex parte Confoederatorum suorum, ad ultimas usque declarationes aduersae Parti datas, quae separato eidem consignabuntur instrumento. Tum ulteriori insistendo enarrationi progressuum Tractatus huius, omni, quo poterit, modo contendet, ea curata Cardinali Mazarino repraesentare, nihil in Sua R. Maieft. Eiusque Foederatis haecenus fuisse morae aut resistentiae, ne coeptus Tractatus optatum assequeretur finem, sed cunctationem omnem a Parte aduersa stare, quae postulationibus aequis concedere nequaquam velit, studioseque in his haereat, quae quouis aequo iudice, si se pacis et tranquillitatis amicum probare vellet, admittere deberet. Ea propter si contrariis informationibus, de propensa in pacem voluntate S. R. M. Suorumque Confoederatorum, Aulae illi voluerit illudere Pars aduersa, in eo nullam ut fidem inueniat, vel si ex sinistris relationibus aliqua haecenus habita est fides, ut accepta hac genuina eorum, quae acta sunt, relatione cognoscat Cardinalis, qua sinceritate cum illa Aula agat Suecia, huicque in posterum cautius credat. Partem enim aduersam nihil minus, quam pacem cogitare certum est: quae semel conceptam spem in usurpatione dominii maris Baltici deponere nunquam, nisi vi coacta, et a tam vastis altisque cogitationibus deturbata, in animum inducet.

Haec autem ipsa Partis aduersae molimina quanto praeiudicio eorum essent dominiorum, quae inter se commercia habent, nulli melius notum esse S. R. M. existimat, quam Cardinali Mazarino, ut talia habeat, quo comprobet, scripta Suecica ratione commercii ad se totaliter trahendi, dabitur ex Cancellaria.

Quos tamen tam vastos cogitatus nunquam Rex Sueciae in mentem immisisset, nisi fultus praesidio, et subsidiis adiutus Christianissimi Regis. Videre siquidem licet, quos nunc spiritus gerat, unde quaque constrictus: ut quam magna ex parte arma ipsi e manibus excussa sint,

tot iam exercitibus deletis, flecti tamen minime possit, ut euaginatam in profusionem Christiani sanguinis ferrum recondat tandem, aut in alios, Christiani scilicet nominis hostes, eundem conuertat. Ostendet, declarati semel propositi sui S. R. Maiestatem in paciscendo cum Suecia esse, foreque tenacissimam: pacem quoque Sueticam Moschouiticae praeferre semper voluisse. Id vero non alia ratione inductam, quam persuasionibus Christianissimi Regis, cum speraret, summam a Parte aduersa habendam rationem persuasionum et adhortationum ad pacem, cum S. R. M. sancendam, Christianissimi Regis. Sed alio reinducere fiducia S. R. M. videtur, dum pars innixa promissis ex Gallia suppetiis, multo difficiliorem tumidioremque se reddat. Quae quidem suppetiae, licet a Christianissimo Rege cum in finem promissae sint, ut renitentes pacificationi partes tanto facilius ad eam inducerentur acceptandam, quam male tamen adhibita medicina hactenus usa sit Suecia, cum in pacis proposito fluctuare coeperit, ipsumque adeo Tractatum nouis difficultatibus praesumpserit intricare, luculenter apparet.

Explicabit sigillatim, quam duras Poloniae exhibuerint propositiones, ansaeque nouorum et occasiones bellorum dederint, dum speciem protectionis, liberique ad se recursus illicia, hominibus praesertim diuersae religionis, et Ciuitatibus Pruthenicis, contendunt. Quod quam indignum, quamque minime securum, eas reservationes concedere Parti aduersae, facile quiuis diiudicare potest.

Quam iniqui sint S. R. Maiestatem, cum vel ipso titulo insignibusque Regni Sueciae, S. R. Maiestatem vita sua durante, uti nolint, demonstrabit. Hosce tamen animos nihil aequae tumidos facit et praefidentes, quam praedicta ex Gallia promissa auxilia: quorum spe semel destituti, mitius agere incipient, nec adeo graues, seu verius, insupportabiles esse pergunt.

Quoad Liuaniae cessionem, prouinciae indubitati iuris Poloni, eam quoque desiderio pacis cedere declarauit S. R. M. nihilominus Partem aduersam in hac etiam acquisitione iuris, ad tam insignem prouinciam, sese ostendisse illiberalem, in aperto est, cum nulla aequa S. R. M. admiserit postulata, utpote de libertate Religionis Catholicae Romanae ibidem permittendae, restituendisque nonnullis Ecclesiis, usui eiusdem Religionis seruituris, ac de inductione exulum in bona, quae hucusque

hucusque a parte aduersa pertinacissime negata, non solum insatiabilem aliena retinendi cupiditatem aperte produunt, verum insuper exiguum ad pacem propensionem, dum in tam iustis aequisque postulatis nimium morosos se esse ostendunt.

His omnibus Cardinali Mazarino deductis ac explicatis, omni ratione possibili persuadere adnitetur, ne tam damnosam praeiudiciosamque paci Septentrionali Suecorum ambitionem huiusmodi promissis tumidam magis reddat Gallia, imo cognita causae nostrae aequitate, palam declarare velit, se hostis loco habituram Sueciae Regem, nisi coepto desistat, serioque ac sincere paci cum Polonia, Eiusque Foederatis incumbat, ne is ipse Tractatus, autoritate potissimum Christianissimi Regis coactus, scopo suo et meta frustretur. Nec Poloniam ab hac fiducia cadere sinat conceptae de se eius firmissimae spei, nihil scilicet hactenus magis in votis Galliam habuisse, quam eandem Poloniam reddere pacificatam. Hoc enim ad diuersa, quam forte mens et intentio Galliae foret, studia eam ipsam abriperet Poloniam, dum conseruationi suae studendo, cum suis eo illi esset inclinandum-propositis, quo Gallia minime vellet. Atque id magis explicate deducet, ubi necessum fuerit, praesertim si erectum ad talia Cardinalis animum agnouerit, eaque cupidum cognoscendi. Euoluet nimirum, eo necessitatis redactam Poloniam, tot bellorum simul incumbentium mole ac discrimine, ut cum alterutro hostium, Sueco nimirum vel Mosco, pacisci aduersis etiam sibi conditionibus habeat necesse. Praelegit tamen pacem Sueticam Moschouiticae, licet in ista, quam priore, plus se sortiri posse utilitatis speraret. Eo enim rerum Sueticarum statu (dum duo tantum loca in Borussia Sueci, idque aegre retinent,) existente, plurimis rationibus Moschouitica pax Sueticae praeferenda foret; nisi unico duntaxat obstaculo ista illi omnino videretur anteferenda, dum libera S. R. M. successio in periculum vocatur, nihil cupidius expetente Moscho, quam tali conditione pacisci. Quae uti ipsa non admodum aduersa rebus Polonicis esset, ubi in unum duae istae Monarchiae coalescerent, nisi religionis et libertatis inde dispendium metueretur, malletque Polonia hanc offam, delato ad quempiam alium ex Catholicis Principibus successionis beneficio, alteri offerre, quam Moscho, ut mori et genio Gentis huius interuiretur, quae vicinis Principibus, iisque potentibus

k 3. concedere

concedere libertatem suam haecenus recusauit. Proinde destinauit animo pacem Sueticam Moschouiticae praeferre, ut, licet molestiori et diuturniori bello sese implicitura sit, eo tamen fructu, et (quod Deus faxit!) exitu, quatenus impendenti ex huiusmodi successione seruituti se etiam per vulnera et sanguinem eximere possit. Iam vero ubi Sueciae Regem, post concessas tam aduersas sibi conditiones obdurato penitus animo, nec adeo sincera propensione ad sancendam secum pacem animaduertit, ea licet inuitam consilia sumpturam esse Poloniam edocebit, quae sors exprimet fatalis. Qua necessitate rerum eximere S. R. Maiestatem, in potestate solius Galliae esse, in confesso est, si modo tantillum fiducia demat Sueco, qui spem alibi nullam maiorem, quam in Gallia reponat. Hanc vero, quam iniquum sit suis praesumptionibus velificari, aequus censor aestimet.

Studebit praeterea penetrare, quid haecenus ibidem egerit Legatus Sueticus Boerenclau, quibusque artibus fuerit usus, in reddenda adeo propitia intentionibus sui Regis Christianissima Aula; et si cognouerit, quo sibi dictae Aulae fauorem conciliaret, sinistra usum informatione, ad rectam sinceramque rerum, prout in se sunt, apprehensionem inducere eandem curabit; praesertim in eo, si Sueticus impouerit Aulae, quod non per Regem Sueciae eueniat, pacem hanc retardari, sed culpam in Poloniam, et eius Confoederatos regessit.

Inquiret diligentissime in secretiores Aulae illius intentiones, circa bellum in Imperium transferendum. Cum enim certum sit, Sueciam a nutu illius Aulae pendere, extra dubium est, pacis bellicae studia ad arbitrium eius semper composituram, in hisque ipsis Tractatibus morem Galliae gesturam. Quod scire in tempore S. R. Maiestatem, maxime necessarium est. Quicquid igitur sibi cognitum habuerit perspectumque hac in re, perscribet citra moram, informabitque S. R. Maiestatem. Praesupposito, Galliam uniuersali paci fauere, nec de bello in Imperium transferendo cogitare, licet hoc tot minacibus litteris tam ad Francofurtenses Ministros, quam ad Electorem Brandenburgicum, circumferat, (quorum omnium copias habiturus est ex Cancellaria,) contendet apud Cardinalem, quo poterit efficacius repraesentare, ut autor sit Sereniss. Rex Galliae, post conclusam cum Polonia et eius Foederatis

tis pacem, Regi Sueciae foederis cum Polonia, contra Ducem Moscho-uiticum sancienti, scilicet ad eum finem, ut ad eorum restitutionem communibus armis, quae utrique Regum Imperio auulsit, idem hostis adigatur, nec ultra.

Si interea saepe dicti Tractatus desideratum obtinuerint finem, exponet nihilominus Cardinali, quodnam fuerit S. R. M. propositum, in sese ad Aulam Christianissimam mittendo, nimirum ut de optimis S. R. M. intentionibus, propensioneque ad pacem, Aula Christianissima edoceretur, utque eidem constaret, qua sinceritate S. R. M. usa sit in hoc Tractatu pacis, nouoque officio, prout instructus erit, desungetur, praesertim vero actionis gratiarum, pro tam luculentis Aulae illius officiis, in concilianda Poloniae pace praestitis, vel prout eidem D. Internuntio praescriptum fuerit, instructionis illius tenorem, quae ad hunc casum eidem subministrabitur, obseruatur.

Exponet Christianissimo Regi, Reginaeque matri, et Cardinali Mazarino desiderium, quo utraque S. R. M. Poloniae et Sueciae teneatur, ut Neptis Suae Reginalis Maiestatis Poloniae et Sueciae e Galliis in Poloniam deducatur. Postulabit proinde, quatenus id iisdem volentibus ac libentibus fieri possit, adiicietque, Maiestates Regias prole destitutas aduentum ac praesentiam ipsius penes sese pro singulari solatio habituras. Legatum quoque mox et aliquam ex Matronis, ubi factam esse potestatem huiusce rei Sacrae Maiestates acceperint, destinandum a Polonia, referet, qui memoratam Sereniss. Reginae Neptem e decore ac pro dignitate recepturus sit, et Poloniae redditurus. Ipsemet vero simul atque a Christianissimis Maiestatibus et Cardinali Mazarino facultas istius postulati permessa fuerit, citra moram ad S. Regias Maiestates super hoc perscribet, easque reddet certiores, quo praedicta Legatio in tempore maturari queat.

(L. S. M.)
R.

Ad mandatum S. R. Maiestatis proprium
Stephanus Hankiewicz,
Secret. R. Maiest. mp.

XXXIX

*Procuratorium Regium Danicum,
de d. 1. Ianuarii, 1660.*

Ex Regio Tabulario Hafnienfi.

Fridericus Tertius D. G. Daniae, Noruegiae etc. Rex etc. etc. omnibus et singulis praesentes lecturis notum facimus: Cum ex litteris Serenissimi Regis Poloniae intelleximus, Tractatus generales Oliuae in Borussia esse instituendos, et idcirco e re nostra esse duximus, aliquem cum potestate et autoritate plenaria constituere, qui ex parte nostra et pro nobis in praedicto loco comparere et eiusmodi Tractatibus generalibus interesse possit, huncque in finem, et vigore huius ordinamus et constituimus nostrum fidelem et dilectum, Nobilem et Generosum Christophorum de Parsberg, Haereditarium in Iernid, Deputatum nostrum extraordinarium, ita et hoc modo, ut in loco praedictorum Tractatum generalium comparere, votum nostrum ferre, sessionem repraesentare, proposita vel proponenda audire, consultata vel consultanda expendere, et super negotio praedictorum Tractatum cum caeteris Statibus, Eorumque Ambassiatoribus, Deputatis et Plenipotentariis consultare, consentire et finaliter concludere, omniaque et singula, praedictos Tractatus concernentia (quamvis talia essent, quae mandatum exigent magis speciale,) quomodo libet, perficere et exequi possit ac debeat, quae Nos faceremus, vel facere possemus, si praesentes et personaliter interessemus: promittentes bona fide et in verbo Regio, omnia quaecunque praedictis modis, nostro nomine, ille approbaverit, promiserit et concludendo confirmaverit, rata, grata, firma et irrevocabilia Nos habituros: in cuius evidentiam et testimonium Secretum Nostrum Regale appensum est. Datum Hafniae, in arce Nostra Regia, die primo Ianuarii Anno MDCLX.

(L. S.)

Friderich.

XXXX. Man-

XXXX

*Mandatum Regis Daniæ,
Legato ipsius ad Tractatus Oliuenses
dat. d. 20 Ianuarii 1660.*

Ex Regio Tabulario Hafniensi.

Friderich den Tredie med Guds Naade, Danmarcks, Norgis, Wendes og Gothis Konning etc. etc. Vor synderlig Gunst tilførn. Wi tilskicke dig herhos, efter din underdanigste Anmodning, fuldmagt at overlevere paa de Tractater, som i Prydsen imellem Hans Kierlighed Kongen af Pohlen, og Hans Allierede, paa den eene Side, og Kongen af Sverrig paa den anden Side holdis skal; hvorfore du paa det flittigste dig haver at bemøde, at bringe det til General Tractater og Salvos Conductus for dig at forsøge, hvorudi Vi ingenlunde tvivler, de Keyserl. og Brandenburgiske der værende Gesandter dig flittig secunderer, hvilke, dersom du synes, at de af nogen lader sig overtale, og til andet at inclinere, haver du dennem at erindre, om de Forbindelser Oss og Deres Principaler imellem er. Animere dennem, de ville bruge den samme Resolution, som de Brandenburgiske Gesandter ved den Thornske Congress testeret sig mod Oss Elfskelig lens luel, da Vores Depute Extraordinaire hos Hans Kierl. Kongen af Pohlen, nemlig, dersom de Pollacker den Tid uden Oss vilde have tracteret, de aldrig slikt noget ville samtykke, men reise derfra og protestere derimod. Hvilket og de Keyserlige til Warschau, efter at de fick at vide Alliancen med Oss og Keiseren at være sluttet, haver sagt, sig paa at være beordret, aldrig uden oss at kunde komme til Tractater. Men dersom Pollackerne alleene skulle ville dette Verck præcipitere, da haver du dennem foruden andre Argumenter som Tiden daglig med fører, og Vi udi din egen dexteritæt remitterer, at remonstrere, først den store Usikkerhed, som de sig selv derved i sætter, naar de engang sig saaledes fra de Venner separerer, som dem icke en anden Gang torde assistere. Siden, at vi ingenlunde kunde troe, at de Oss nu forlade ville, som næst Gud haver været dennem en mægtig Hielp; saaog forarsaget,

get, at baade een og anden, som tilforn vare deres aabenbare Uvenner, ikke alleene er bleven Deres Venner, men Allierede; At Vi endnu Vores Residence-Stad, Amager, Egen Persohn nu paa andet Aar er belagt, Ofs ikke til nogen particulier-Fred lader bevege, eller til at forlade Vores Venner. Det er nogsom udi Oierne siunlig, at Gud den urettferdige Krig, Ofs og Pohlen er paafoert, icke lader ustraffet, baade ved den Fyenske Victoria, som vell halvdeelen af Fiendens Armée hafver Borttaget, saaog hauptschantzens Recuperation. Hollaenderne, som Ofs vel er bekienet, at de mægtig befriet ere i Pohlen, seer vel og Svenskens Ubillighed derhos, i det Hand ikke eengang efter den Fyenske Victorie, hvis da den i Haag projecteret, acceptere vill, og derfor nogsom ere animerede, at bringe hannem til Raison med Waaben, og gierne til en general Fred skall cooperere, om ellers baade Pohlen og Vi det med for stor Hast ikke ville forkaste. Hvor liden Hollaenderne Freden for Polakkerne holder asseure, uden Vi billigen medi Tractaterne comprehenderis, er nog der af at slutte, at deres der vaerende Depute, Herr Honart, Ordre haver at guarantere paa hans Principalers Vegne, dersom endten Vi Freden for Pohlen slutter, eller og telligemed, og ikke ellers.

Dersom de dig om Conditionerne sondere, haver du dig at vare, at du dig ikke i noget udlader, at det siden kunde drage Consequence: Og bestaaer Palakkerne derpaa, at de ikke uden Vores Inclusion tractere vilde, haver du at sollicitere, at includeres som en Contrahent, eftersom den anden Stridighed og blotte Inclusion meere i Ord end Realiteter bestaaer. Hvorledes og paa hvad Condition Vi ere findede, Freden at indgaae, ville Vi videre naadigst, naar Vi om din Admission bliver adviseret, Ofs erklære.

Ellers haver du Ofs siittelig, uden at tage nogen Leilighed, endten til Lands eller Vands, at lade Vide, hvor vidt in materia pacis avanceret blifver. Dermed skeer Vores Villie. Dig Gud beselet. Gifvet paa Vort Slott Kiöbenhaffn, den 20de Ianuarii, Anno 1660.

Under Vort Signet.

(L. S.)

Friderich.

Verfio

*Versio Latina,
Ludouico Erici Fil. Pontoppidano,
Hafnienfi, interprete.*

Fridericus Tertius Dei Gratia Daniae, Noruegiae, Vandalorum Gothorumque Rex etc. etc. Nostram tibi Regiam gratiam, ut antea. „Petitioni tuae humillimae satisfacturi, mittimus ad te inclusas litteras, „quibus tibi plenam agendi potestatem in Tractatibus, qui in Prussia inter „Regiam Maiestatem Poloniae cum Suis Foederatis ab una, atque Regem Sueciae ab altera parte instituentur, conferimus. Id igitur sedulo „agito, ut generales ineantur Tractatus, tibi Salui Conductus concedantur. Qua quidem in re nulli dubitamus, quin a Caesareis atque „Brandeburgicis, (Commissariis) qui ibi adsunt, diligenter adiueris. „Si qui aliter animati, atque a consiliis tuis alieni videantur, eos de „amicitia inter Nos, eorumque Dominos, moneto. Iisdem exemplum „ostendito Legatorum Brandeburgensium, qui, in congressu Thorunienfi, dilecto Nobis Iano Iulio, Nostro ad Regiam Maiestatem Poloniae tum Deputato Extraordinario, testati sunt, se, si Poloni absque „Nobis agere de pace vellent, numquam consensuros, sed potius intercessuros, atque inde abituros. Quemadmodum Varsoviae etiam Legati Caesarei, quum inter Nos et Imperatorem foedus esse contractum „rescuiissent, sine Nobis ad Tractatus se accessuros negabant. Quod si „Poloni pacis hoc opus praecipitare velint, praeter rationes, quas tempus aut prudentia et sagacitas tua suggerat, iis commonstrato, quantum periclitentur, ne, quos semel deseruerint, sociorum auxilio deinceps careant. Porro dicito, Nos quidem nullo modo persuadere Nobis posse, quod destituamur ab iis, quibus, secundum Deum, opem „tulimus praesentissimam, effecimusque, ut nonnullos, quos antea manifestos experti sunt hostes, ipsis sint non amicitia solum, sed et foedere iuncti. Denique Nos, quamuis Regia Vrbs Nostra, Amagria, „atque ipsi iam in alterum annum cincti ab hoste simus, particularem „tamen inire pacem, atque amicos deserere haudquaquam sustinuisse. „Satis ex victoria Fionica, qua dimidia pars exercitus hostilis absumpta „est, elucescere, atque item ex recuperato praecipuo propugnaculo, „dare

„dare iam Suecos iniusti, quod Nobis et Polonis intulere, belli graues
 „poenas. Batauos, quos probe nouimus multis immunitatibus in Polo-
 „nia instructos, perspecta Suecorum iniquitate, dum propositas Hagae
 „Comitum condiciones, etiam post Fionicam victoriam, repudiant,
 „ad coercendam eorum superbiam, et pacem generalem conciliandam
 „promptos se paratosque praestituros, nisi Poloni atque Nos huic rei
 „obfuerimus, nimia festinatione.

„Quam parum intemeratam Bataui pacem Polonicam seruare ve-
 „lint, Nobis ad Tractatus non admissis, inde intelligi potest, quod
 „Deputatum ipsorum, Dominum Honartum, guarantiam pacis tum
 „demum iusserint promittere, si Nos aut ante, aut simul cum Polonis,
 „concluserimus.

„Quodsi condiciones ex te expiscari velint, caueto, ne quid iis
 „suboleat, quod postea incommodi quidquam pariat. Sin vero Poloni,
 „non nisi Nobis inclusis, pacem sancire velint, efficiendum tibi est, ut
 „tamquam pars contrahens comprehendamur: alia enim, atque nuda
 „inclusio lites parit, plusque habet speciei, quam verae utilitatis. De
 „modo atque conditionibus, quibus pacem facere consilium est, No-
 „stram tibi mentem, quam primum de tua admissione certum constet,
 „clementer aperiemus. Ceterum quacumque occasione, quousque
 „processerit pacis negotium, certiores nos facito. Ita fit Regia volun-
 „tas Nostra. Nos te Deo commendamus.

„Datum in arce Nostra Hafniae, die 10 Ianuarii, 1660.„

Sub Sigillo Nostro.

(L. S.)

Fridericus.

XXXXI

*Declaratio Colligatorum,
super Pomerania.*

Ex Codice MS. Zalufciano.

Circa punctum Pomeraniae, Legatio Caesarea se declarat, postquam propositiones, tam Caesareae, quam Polonicae ac Electorales complanatae fuerint, in hoc puncto pacem non haesuram.

Actum Gedani, 1. Martii An. 1660.

Ad mandatum Illustr. et Excellentissimorum

DD. Legatorum Caesareanorum

subscripti

Elias Ignatius Schürer de Walthaib,

Leg. Caes. Prothocollista. mp.

In puncto, quoad restitutionem locorum, hoc bello in Pomerania occupatorum, nulla erit difficultas, complanatis capitibus propositionum pacis.

Ad Illustr. atque Excell. DD. Electoralium Brand.

Legatorum Plenipotent. mandatum

subscriptit

Christianus Hempell,

Legationis Elect. Brandeb. Secretarius. mp.

XXXXII

*Interesse Familiae Burggr. a Donau,
in Tractatibus Thoruniensibus proponendum.*

Ex Codice MS. Zalusciano.

Abrahamus et Henricus Burggrauii a Donau, cum in bello Liuonico contra Suecos mortem pro Republ. oppetiissent, fratri suo, nostro auo, loca Nemusle et Rodenpeis, successionis iure reliquerunt, quorum ultimus, utpote munitus, aere, tormentis, belli munitionibus, frumento aliisque prouisionibus instructus fuit, eo ipso tempore, quo Generalis Chothievvicius, iuxta cum exercitu Polonico, magna rerum omnium penuria laborabat. Haud dubitauit Auus noster ipsi arcem Rodenpeis, pecuniam et caeteras res, quae in illa reperiebantur, in manus tradere, quod exercitui ad animum et vires resumendas, victoriam denique obtinendam profuit. Generalis Chodhievvicius in recognitionem huius rei extradidit litteras patentes pergamenae inscriptas, quibus omnium supra dictorum fidem confirmat, obligando sese Poloniae ad satisfactionem inde praestandam; quae litterae, cum opus visum fuerit, produci poterunt. Posthaec Polonici Commissarii nobis tradiderunt terras Alis et Honigshoff: vigore Tractatus An. MDCXXXVI. Suecis cesserunt, et Polonia per diuersa decreta, in Comitibus facta, obligata mansit ad aequiualem satisfactionem Liuonum, ultra flumen habitantium, bonis suis exutorum, et per consequens etiam familiae Donauicae.

Cum autem ista satisfactio, quod ad Burggrauios Donauios attinet, hactenus consecuta non sit, iure utique nostro agere videbimur, si captata instantium Tractatuum opportunitate, desideria hactenus nostra, ut scilicet ratione damnorum illorum, tam in superiori sub diuae memoriae Rege Vladislao IV. gesto, quam praesenti bello illatorum, iusta et realis nobis satisfactio fiat, proponamus.

XXXXIII

*Responsum Legationis Polonicae,
datum Domino Legato Mediatori, ad declarationem
nomine Legat. Suecicae exhibitam d. 26. Febr. 1660.*

Ex Codice MS. Zalufciano.

Ad Primum: Ea Sereniss. Regis, Dni Nostri Clementissimi, innata benignitas, ut amore populorum studioque pacis, auita in haereditarium Regnum iura postponere haud grauetur. Cedere itaque iuribus in Sueciam parata S. R. Maestas, reseruatis titulis et insignibus Regiis ad vitam.

Ad Secundum: Datur parsimoniae Christiani sanguinis, quod transportatio perpetui iuris, in Liunioniam, concedatur in Regnum Sueciae, iis finibus terminatam, ut ante hoc bellum Sueci possederant, idque mediantibus nonnullis conditionibus, suo loco ac tempore declarandis.

Ad Tertium: De euacuatione Pomeraniae, declarationes Collegiatorum hic recensentur:

Ex parte Legationis Caesareae.

Circa punctum Pomeraniae Legatio Caesarea se declarat, postquam propositiones tam Caesareae, quam Polonicae ac Electorales complanatae fuerint, in hoc puncto pacem non haesuram.

Ex parte Legationis Electoralis.

In puncto, quoad restitutionem locorum hoc bello in Pomerania occupatorum, nulla erit difficultas, complanatis capitibus propositionum pacis.

Non dubitat itaque Legatio Polonica, in praemissis tribus punctis satisfactum Legationi Sueticae, et eandem vicissim haud grauatum in reliquis punctis Legationi Polonicae satisfacturam, petitque declarationem,

tionem, non insinuationem supra restitutione Ducis Curlandiae et euacuatione locorum Prussiae et Curlandiae, et extraditione documentorum literariorum.

Securitas fidei publicae, quibus rationibus fulciri firmarique debeat, speciali puncto exprimetur, quo cautum erit tam Regno Polonae, quam Colligatis bellicae Sociis.

Datum Strissiae, d. 3. Martii, 1660.

Ad mandatum

Illustriss. et Excellentissimorum DD. Legat. Polonicorum

Ioannes Zelecki,

Cap. Bydgoscens. Secret. Legationis. mp.

XXXXIV

Memoriale Ablegati Danici,

d. d. 6. Martii An. 1660.

Ex Regio Tabulario Hafniensi.

Sacra Regia Maiestas!

Voluntati Sacrae Regiae Maiestatis Vestrae obtemperaturus, quaecunque Sereniss. Regis ac Domini mei Clementissimi nomine, proxime elapso ad S. R. Vestram concessio aditu, proposui, perbreui hocce Memoriali comprehensa repetere, et humillime offerre, aequum duxi. Quoties Sacrae Regiae Maiestati Vestrae placuerit, super praesentes Tractatus inter Regiam Maiestatem Vestram et Regnum Sueciae in feruido existentes cursu, clementer mecum sermonem instituere, toties Regiam Maiestatem Vestram in uniuersalem pacem, Reg. Maiestati Vestrae omnibusque eidem addictis, quasi tutissimam et optimam, maxime inclinare intellexi: idem quoque Reg. Maiestas Vestra, inclytique

que Respublica Poloniae, variis super hac re Commissariis Suedicis porrectis declarationibus, ulterius demonstravit. Ipsemet praeterea Regiam Maiest. Vestram aliquoties desiderasse audiui, ut Sereniss. Rex Daniae, Dnus meus Clementissimus, per Ministrum suum, mandatis et instructione, cum reliquis Foederatis tractandi, et in pacem uniuersalem et stabilem obtinendam simul collaborandi, munitum, hisce Tractatibus adesse vellet. Eiusmodi S. R. Maiestatis Vestrae studium in pacem uniuersalem, et pium desiderium, Sereniss. Regi ac Domino meo Clementissimo, debito modo notum faciens, declarationem insuper Commissariorum Suedicorum, (eosdem nempe communitos, tam saluo conductu Suedico pro Danicis Commissariis ad hosce Tractatus, quam procuratorio cum iisdem pacem tractandi ac concludendi, modo Minister, vel Ministri Danici sui notitiam fecerint, et mandata Sereniss. Regis Daniae ad tractandum et concludendum prouiderint,) transmissi. Quocirca Serenissimus Rex Daniae, Dominus meus Clementissimus, quo suum in pacem uniuersalem studium propensamque voluntatem amplius testaretur, praetermittere noluit, quin de hac sua approbatione et acceptatione dictae pacis uniuersalis, Sacram R. M. Vestram per me participem redderet, certo sibi persuadens, R. Maiest. Vestram Tractatus hosce in effectum non daturam, antequam Sereniss. Regis Daniae Minister, eum in finem mandatis et instructionibus Regiis, ut una cum reliquis tractare possit, munitus, ad eosdem admittatur.

Summa haec est propositionis meae, Sereniss. Regiae Maiestati Vestrae pridie oretenus factae: nullus dubito, quin eidem eodem modo respondeatur, ut Orbi Christiano S. Regiae Maiestatis Vestrae studium, pacem uniuersalem promouendi, auersio vero particularem quandam ineundi, clarius innotescat: intentionemque Regiae Maiest. Vestrae super hoc dum praestolor, ut Maiestas Vestra ea, quam adeo anxie sectata, pace permultos in posterum annos felicissime frui queat, animitus, et ea, qua decet, subiectione voueo et apprecor.

Sacrae Regiae Maiestatis Vestrae

Gedani, d. 6. Martii
ft. nov. 1660

humillimus et deuotissimus seruus
Chr. Parsberg.
m XXXXV. De-

XXXXV

*Declaratio Dno Iulio, Ablegato Danico,
data Varsaviae, mense Iunio 1659.*

Ex Codice MS. Zalusciano.

Ad postulationem Sereniss. Daniae et Noruegiae Regis Ablegati, qua a multo tempore, nomine sui Principis, sollicitavit declarationem S. R. Maestatis, ne videlicet ad futuros Tractatus cum Suecis descendere velit S. R. Maestas Poloniae, absque inclusione Sereniss. Sui Principalis, ita responderetur:

Quandoquidem tum temporis, cum ageretur cum Christianissimi Regis, tanquam Mediatoris Principis, Legato et Oratore, de saluis conductibus procurandis ultro citroque, pro partibus Poloniae et Sueciae et eorum Confoederatis, ad pacis Tractatus, pro Plenipotentariis necessariis ea nimirum de causa, nulla fuerit iniecta mentio Sereniss. Daniae Regis, quod tum temporis Sua Maestas pacem, cum Rege Suetiae, Roschildensi Tractatu iniuit, cumque iam res eo usque adoleuit, ut propediem partes, et earum Confoederati, congressum sint instituturi, neque e re videatur commodorum publicorum, hoc negotium differri aut tardari per novas Suecis propositiones: Sua Serenitas Poloniae ita sentit, citra laesionem amicitiae, correspondentiae et bonae vicinitatis, Tractatus eos, non expectatis his saluis conductibus pro Plenipotentariis Serenissimi Regis Daniae, posse inchoari. Quemadmodum autem Sua Maestas Poloniae praestitit se socium belli hactenus Serenissimo Regi Daniae, et munus tanquam Foederati Principis impleuit, ita porro intuitu boni affectus et praestitorum a Sereniss. Rege Daniae bonorum officiorum, causam Serenissimi Regis Daniae, in futuris Tractatibus deferere non vult. Si itaque Sereniss. Rex Daniae constans permanserit in repudianda pace cum Sueco particulari, atque Praepotentes Ordines Foederati Belgii, in belli socios et Foederatos, per specialia sibi pacta obstrinxerit, ne illi quoque vel belli, vel pacis rationes separatas habeant, sed vel bellum commune, vel pacem generalem, Poloniae, Sueciae, et suam promoueat: tunc Sua Maestas Poloniae

loniae datura est mandata Plenipotentariis suis ad Tractatus praedictos destinatis, ut inter primas et praecipuas conditiones ponant negotium Danicum, ut eidem paci includatur Sereniss. Rex Daniae, secundum omnes aequas et possibiles conditiones, quod negotium omni meliori modo et possibili ratione Legati Polonici promouere, et ad effectum adducere adnitentur. Eam nihilominus spem concipit S. R. M. Poloniae de Sereniss. Daniae et Noruegiae Regis aequanimitate, non nisi aequis et iustis conditionibus, ad pacis media amplectenda, cum Corona Sue-tica condescensurum, nec difficultaturum suis praetensionibus plus iusto extensis, eundem Poloniae et Foederatorum Tractatum, tantoque operosius pacificationi Suae Maiestatis adhaesuram se recipit S. R. M. Poloniae, quanto maiorem eiusdem praenominatae Maiestatis constantiam in reiiciendo Tractatu particulari, (prout haecenus fecit,) cum Suecis agnoscat. Proinde, ubi cum Sueticis Commissariis de loco et tempore Tractatibus futuris inchoandis, per Mediatorem fuerit conclusum, significare non intermittere S. R. M. Poloniae, inuitareque eandem Maiestatem Regiam Daniae, ut per suum vel suos Ministros futuro Tractatui adesse velit, ut in praesentia eorundem res et negotia Suae Maiestatis, a Commissariis suis, quoad Tractatus generales institutos, promoueamur.

XXXXVI

*Propositio Domini Iulii, Ablegati Danici,
porrecta S. R. Maiestati, Varsaviae m. Iunio 1659.*

Ex alio Codice MS. Zalusciano.

Serenissimi ac Potentissimi Principis ac Dni Friderici Tertii, Regis Daniae etc. Domini mei clementissimi Deputatus extraordinarius in aula S. R. Maiestatis Poloniae, Ego infra scriptus Ioannes Iuell, Dominus in Hundsbech, notum testatumque facio, quod cum ab Excellentissimis DD. N. N. ad conferentiam mecum specialiter Deputatis, in medium allatum sit, pacis negotium mire propter saluos conductus dif-

ferri, utque S. R. Maestas Danica non obstaret, quin ad congressum veniretur, cuperent, pro securitate S. R. Maestatis Danicae hoc proponentes medium, obligare se, postquam ad congressum ventum sit, duplicem propositionem Sueciae Regi facere velle: 1) Admissionem Ministrorum Danicorum: 2) Prussiae gratis restitutionem: sine quorum acceptatione Tractatum abrumperent. Rationibus igitur utrinque collatis, ne negotium pacis tam salutare ullum inueniret obstaculum, in sequentem conuenimus modum:

1.) S. R. Maestas Danica tanquam de iure suo cedit, ut propter pacta Dano-Polonica non impediatur Excellentiss. DD. Polon. Commissarii ad congressum venire: vice versa vero S. R. Maestas Poloniae spondet ac promittit, Commissarios suos nullas pacis propositiones a Commissariis Suedicis directe vel indirecte accepturos, aut illis facturos, multo minus de aliquo puncto tractaturos, aut quidquam conclusuros, antequam S. R. Maestas Poloniae, aut eius Commissarii obtineant admissionem Ministrorum Danicorum, quocunque demum titulo aut nomine eos S. R. Maestati Danicae mittere placuerit, ut et reliqua pro ipsis Ministris Danicis ad Tractatum necessaria, scilicet saluos conductus pro personis, suppellectili, veredariis etc. ut et categoricam Suecorum resolutionem, velle cum illis eodem modo tractare, quo cum reliquis Poloniae Confoederatis, et Plenipotentiam Sueciae Regis, quo capaces Commissarii eius efficiantur, cum Danicis tractare.

2.) Admissio vero non ad locum, sed ad actum intelligi debet, id est, ut possint pari passu Ministri Danici negotia S. R. Maestatis Danicae, et pacem Daniae Regnum concernentem promouere, quam Caesareae Maestatis, Regiae Maestatis Poloniae et Serenitatis suae Electoralis Legati, res, pacem et securitatem suorum Principalium simul et semel pacem tractare, eodemque instrumento comprehendi, nec quidquam sine eorum consensu tractabitur aut concludetur.

3.) Haec concessio nihil praeiudicii foederibus Dano-Polonicis adfert, (cum saltem temporis tractandi gratia, et saltem pro hac vice sola intelligatur,) quae nihilominus in pleno permanebunt vigore.

4.) Obligatio haec erit mutua, eodemque modo S. R. Maestas Danica ad missionem Commissariorum aut Plenipotentiariorum Polonicorum, si in Dania Tractatus incipientur, procurare tenebitur.

5.) Haec

5.) Haec transactio quantocius Sueciae Regi indicanda, ne in loco congressus longo tempore otiosi sedeamus.

6.) Tractatus ratificabitur a S. R. Maiestate Danica, ante effluuium VIII hebdomadarum, manibusque Illustr. Dni Morsthenii tradetur: a Sacra autem Regia Maiestate Poloniae Regnique Senatoribus statim, mihiq[ue] S. R. Maiestati Danicae permittenda dabitur.

In quorum fidem bina confici curauimus exemplaria, mutuo commutanda, ac subscriptione et appensione Sigillorum Nostrorum muniuimus.

Vltimo indicandum mihi duxi, si hi articuli S. R. Maiestati Poloniae non placuerint, eosque his Comitibus non ratihabuerit, nolle ullum praeiudicium S. R. Maiestati Danicae adferre, nec praedictam Suam Maiestatem iis teneri, multo minus ad implendum, quae a parte Sua promittuntur, esse obligatam, sed protestari, non posse ad congressum cum Suecis veniri, aut extraditionem saluorum conductuum a Suecis pro Commissariis Danicis secus si agatur, fieri contra pacta conuenta promissa, et eius, (id,) quod causa communis requirit.

XXXXVII

*Memoriale Legationis Suecicae,
super pecunia, pro deductione militum, soluenda,
exhibitum d. 16. Martii, 1660.*

Ex Codice MS. Zalusciano.

Optaret Legatio Suedica, eo in loco constitutas esse res hoc tempore, ubi tot inimicorum undique assultibus obnoxia S. R. M. et Regnum Sueciae, ultimas vires suas ad defensionem sui conuertere necessum habet, ut pacificatio cum Polonia ad optatum finem, sine requisitione aliquorum sumptuum pro deductione militis perducí possit. Sed ut nemini mirum erit, rebus sic constitutis pro praesenti premi Sueciam hac necessitate: ita sperat, DD. Commissarios Polonicos pro

prudencia sua iudicatueros hoc de negotio, et id datueros impossibilitati, quae sese facile, omnium iudicio, alias opponit euacuationi locorum et deductioni praesidiorum, ut et mutuae ad omnem euentum in posterum securitati et commodis, ut nunc moderatam (quemadmodum desideratum est,) pecuniae summam adstipulentur, et in hunc finem soluant, cum et de modo solutionis facillime possit conueniri.

XXXXVIII

Formula Pacis a legatis Polonis exhibita.

Ex Codice MS. Zalusciano.

Sit Pax perpetua uniuersalis, vera sinceraque amicitia inter Sereniss. et Potentiss. Principem Dominum Dom. Ioannem Casimirum, Regem Poloniae, Magnum Ducem Lithuaniae etc. etc. etc. Eiusque Maiestatis Successores ac Posteris, Reges Poloniae et Magnos Duces Lithuaniae, Regnumque Poloniae et Magnum Ducatum Lithuaniae, Eiusque subiectas ditiones ac Prouincias; ac Eiusdem Maiestatis et Reipubl. Poloniae Confoederatos et Belli Socios: inprimis, Sereniss. et Potentissimum Principem Dom. Dominum Leopoldum, Electum Romanorum Imperatorem, semper Augustum, Germaniae, Vngariae, Bohemiae, Dalmatiae, Sclauoniae Regem, Archiducem Austriae etc. etc. etc. Eiusque Haeredes ac Successores, Regna ac Prouincias, ei subiectas; et Serenissimum Principem Dom. Dominum Fridericum Wilhelmum, Marchionem Brandenburgicum, Sacri Rom. Imp. Principem Electorem et Archicamerarium, Magdeburgi, Prussiae Ducem etc. etc. Eiusque Haeredes ac Successores, Prouincias ac Ditiones in vel extra Imperium sitas, ex una: Atque Sereniss. Principem Dom. Dom. Carolum Gustauum, Suecorum, Gottorum, Vandalorumque Regem, Magnum Principem Finlandiae, etc. etc. etc. Eiusque Maiestatis Successores ac Posteris, Regnumque Sueciae, et subiectas Ditiones ac Prouincias, ex altera parte: ita ut alter alteri posthac nihil hostilitatis, aut inimicitiae, clam

clam aut palam, directe vel indirecte inferat, vel per suos inferri faciat, aut patiat, nec alterius hostibus quocunque praetextu auxilia praestet, nec cum alterius hostibus in praeiudicium alterius partis posthac foedera ineat, vel quicquam in alterius Status et securitatis diminutionem per se, vel per alios, moliatur, tentet, tentarique faciat: Sed omnes partes unaquaeque alterius utilitatem, honorem ac commodum promoueat, et fidam inuicem vicinitatem, pacem et amicitiam colant; salua tamen ac integra et in pleno vigore maneant pacta ac foedera, quae tam antiquitus, quam ab ultimo hoc bello, inter Sacram Caesaream Regiamque Hungariae et Bohemiae Maiestatem, ac Suam Regiam Maiestatem Regnumque Poloniae et Magnum Ducatum Lithuaniae, inita fuerunt, et in Comitibus Varlauensibus approbata; nec non foedus perpetuum inter Sereniss. Regem Regnumque Poloniae et M. Ducatum Lithuaniae, ac Sereniss. Electorem Brand. Velaviae et Bydgosciae conclusum, sancitum, atque deinceps publica lege roboratum, illaque in omnibus suis punctis et clausulis integre subsistant.

II

Sit utrinque perpetua obliuio et amnistia eorum omnium, quae quocunque loco modoque, a quacunque paciscentium parte hactenus hostiliter facta sunt, ita ut nec eorum, nec ullius alterius causa vel praetextu, ulla pars alteri posthac quicquam hostilitatis aut inimicitiae, specie iuris, aut via facti inferat, aut per suos inferri faciat, aut patiat.

Datur quoque amnistia generalis omnibus et singulis cuiuscunque status, conditionis et religionis sint, ut et omnibus communitatibus, quae ab utrinque partes hostiles securae sunt, aut in hostilem possessionem deuenerant; gaudebuntque ac fruuntur uniuersi ac singuli possessionibus, iuribus, priuilegiis ac consuetudinibus suis generalibus et specialibus, tam in ecclesiasticis, quam ciuilibus et profanis, quibus ante hoc bellum gauisi sunt, nec ulla actio ratione adhaesionis hosti, vel communitatibus, vel priuatis intentabitur, neminique liceat ob protectionem hostilem susceptam, alicui negotium facessere, aut eam exprobrare. Iura, priuilegia, libertates, immunitatesque omnium et singulorum, qui partes hostiles secuti sunt, adeoque communitatum et ciuitatum,

tatum, quibus ante hoc bellum potiti sunt, ab utrinque redintegrabuntur, et redintegrantur; salvo tamen per omnia foedere perpetuo inter Sereniss. Regem Remque publicam Poloniae, et Sereniss. Electorem Brandenburgicum, Velaviae et Bydgosciae concluso, et in Comitibus generalibus confirmato. Iura caduca ex occasione protectionis et adhaesionis hostilis cuicunque collata, neque hactenus in executionem per decreta deducta, siue post nobiles, siue post plebeios data fuerint, cassantur et abrogantur, omnesque actiones et processus contra tales eo nomine instituti, et nondum finiti sistuntur et abrogantur, salvis decretis, si quae ea de causa in Polonia et M. Ducatu Lithuaniae in quocunque subsellio, praesertim vero Comitiali, in quemcunque lata et promulgata et in executionem deducta sunt, salvis quoque constitutionibus Regni et M. D. Lithuaniae.

III

Sereniss. Rex Regnumque Sueciae restituet Sereniss. Regi Reique publicae Polonae Elbingam et Marienburgum, Vrbes in Prussia, quas hactenus tenuit, idque in eo statu, ut iam circa subscriptionem instrumenti reperiantur; restituit quoque minora circa urbes fortalitia et munimenta, atque omnia, quae in potestate sua hactenus tenuit, et in his locis bona fide relinquuntur omnia mobilia, ecclesiarum vasa, vestes sacrae, campanae, reliquae usus sacri, tum et libri Cancellariae, priuilegia et acta publica; tormenta item bellica et armamentaria, quae tempore occupationis reperta fuerunt. Itemque deposita, quae ex Regno Poloniae, ex utraque Prussia ibidem collocata, vel eo aliunde deportata fuere: Soluanturque a Suecis debita in his urbibus per eosdem Succos contracta, priuato vel publico nomine.

IV

Quicquid in Polonia et M. Ducatu Lithuaniae prouinciisque annexis, per bellum hoc Sereniss. Sueciae Regi Regnoque, eorumque Ducibus vel a priuatis, vel a communitatibus, districtibus, prouinciis et exercitibus, vel ultro, vel per necessitatem belli datum est, quocunque titulo, diplomatum, obligationum et litterarum, instrumentorum, actuum publicorum, ea omnia, bona fide, authographa Sereniss. Regi et Reipublicae

Reipublicae Poloniae circa ratificationum commutationem extradantur. Quodsi naufragio, vel alio modo, ut DD. Commissarii Suetici asserunt, haec perierint, omnia talia scripta actaque priuata publicaue ex nunc cassantur, annihilantur et eliminantur, nihilque exinde Reges Regnumque Sueciae in prouincias, exercitus, districtus, vel priuatos in Polonia et Magno Ducatu Lithuaniae, ac Ducatu Samogitiae, iuris praetendere posse, aut velle, omni meliori modo Sereniss. Rex Sueciae, pro se Regnoque ac Successoribus Suis Regibus Sueciae, declarat. Restituentur quoque a Suecis omnia Archiua, Acta publica castrensia, iuridica, ecclesiastica, quae ex Regno Poloniae et Magno Ducatu Lithuaniae accepta sunt, et quorum copia haberi poterit, Bibliotheca quoque Regia.

V

Illustrissimus Curlandiae et Semigalliae Dux, cum Serenissima Coniuge, proleque Ducali ac tota Familia et aula, absque ulla protractione, intra octiduum a die subscriptionis, non expectata ratificatione eorum, quae conuenta sunt, ex parte Sueciae Regis, plenae libertati in pristinumque suum statum restituatur, et ad fines Ducatus Curlandiae, vel Semigalliae secure, tutoque ac digno Principe modo, reducatur, omniaque Sua Suorumue vel secum asportata, vel Rigae deposita mobilia, ut et ablata litteratoria, siue publica, siue priuata documenta, bona fide extradantur, et in sedem Ducalem reuehantur. Obligationes et quaeuis recognitiones a Duce, vel incolis extortae a Suecis, de toto cassentur, nullumque habere pondus declarentur, ut et decreta, per Suecos hoc bello inter incolas Curlandiae et Rigenfes lata. Nauigatio a mari Mitauiam usque libera permittatur, soluto ordinarie Rigae thelonio. Debita per Duglassium, fide Regni Sueciae, apud Mitauienfes contracta exsoluantur. Incolis Curlandiae deposita et concredita, apud Rigenfes, bona fide restituantur. Limites Curlandiae iuxta inuestituras Ducales, intra primaeuos fines, videlicet medietatem fluminis Dunae, cum usufructu ac restitutione locorum ab hac parte Dunae occupatorum, subsistant. Serenissimus Rex Sueciae restituet Castellum Baulk in Semigallia, in manus Sereniss. Regis Poloniae, directi, et uti supremi eius Ducatus Domini, aut Illustriss. Curlandiae Ducis, nullum-

que unquam ius Rex Regnumque Sueciae in Ducatum Curlandiae Semigalliaeque et districtum Piltensem, vel respectu Liuoniae, vel quouis alio, praetendent, aut praetendere poterunt.

VI

Tormenta bellica maiora minoraque, in Polonia Magnoque Ducatu Lithuaniae reperta et capta, siue sint Reipublicae, siue priuatorum, siue ciuitatum, exacte restituantur a Suecis, et pro illis, quae e Regno euecta sunt, fiat debita satisfactio.

VII

Quicumque per tempus huius belli, a quacunque paciscentium parte, et in quocunque loco capti sunt, protinus post ratificationem pactorum, nullo soluto pretio, nisi aliter ante conuentum ab ipsis fuisset, e custodia in libertatem dimittantur; solutis tamen impensis, in victum eorum factis, et debitis ab eis in captiuitate contractis.

VIII

Quaecunque debita siue publica, siue priuata, a Suecis in Ciuitatibus Regni ac M. Ducatus Lithuaniae contracta sunt, ea, bona fide, circa ratificationem exsoluantur; specialiter vero summa, per quae capitulationem deditionis Thorunensis eidem urbi et priuatis assecurata est. Bona mobilia per incolas Regni Poloniae et M. Ducatus Lithuaniae in urbibus Prussiae deposita restituantur.

IX

Commercia pristina cum libera neque impedita nauigatione, inter utrumque Regnum, M. Ducatum Lithuaniae et Prouincias annexas restituantur, et in veteri usu ac exercitio conferuentur, subditique tam Sereniss. Regis Poloniae et Foederatorum, quam Sereniss. Regis Sueciae ultro citroque negociantes, non onerentur grauioribus vectigalibus, quam onerantur ipsi earum regionum, ubi illa soluuntur, subiecti, vel etiam amici ac foederati, qui minimis oneribus illic adstringuntur. Maioris Poloniae incolae, cuiuscunque conditionis sint, siue terra, siue aqua commercia exercentes, nullis nouis thelouis aut gabellis Stetini onerabuntur.

X. Dno

X

Dno Sigismundo Guldenstern, Castellano Gedanensi, bona sua, quae in Hallandia, antequam in possessionem Regis Sueciae haec provincia deueniret, iure haereditario possidebat, a Suecis restituantur.

XI

Sereniss. Poloniae Rex, quo radicitus causam bellorum et dissensionum inter duo haec Regna euellat, sola charitate populorum sibi subiectorum, et amore pacis inductus, pro Se et Successoribus Suis solenniter, sponte et beneuole renunciat omni iuri haereditario, quod Suae Maestati competit, aut competere potest, in Regnum Sueciae, Magna Principatum Finlandiae, et alias subiectas ipsi ditiones ac prouincias, omniaque ista iura plenarie transfert in Sereniss. Carolum Gustauum, Regem Sueciae, exsoluitque omnes ordines ac subditos Regni Sueciae, omni vinculo ac sacramento, eosque in pleno dominio solius Sereniss. Regis Sueciae relinquit, quem in plena iustaque Regni Sueciae possessione constituit, renunciando omnibus in illo praetensionibus ex nunc in perpetuum. Reseruat tamen Sereniss. Rex Poloniae sibi, quoad in uiuis aget, plenum et integrum Regis Sueciae titulum, insigniaque ac stemmata tam Regni Sueciae, quam sua auita: quibus omnibus in sigillis, scripturis, sculpturis, omnique modo ad vitam utetur et fruatur. Renunciat quoque Sereniss. Rex Poloniae omni iuri, atque adeo ipsis bonis suis patrimonialibus, haereditariis et feudalibus in Suecia sitis, omnibusque in ea siue dotis, siue alio nomine praetensionibus. Exules vero e Suecia causa et occasione bellorum cum Sereniss. Regibus Poloniae pulsi, et illorum haeredes, in bona sua restituantur, vel iisdem satisfactio praestetur.

XII

Sereniss. Rex et Ordines Regni Poloniae Magnique Ducatus Lithuaniae cedunt Sereniss. Regi Sueciae Liuaniae eam partem trans Dunam, quam Sueci immediate ante Tractatus Stumdorffenses Anno 1635. possidebant et tenuerant, idque cum omnibus iuribus, iurisdictione, Regalibus ac Superioritatibus, finibusque, idque in perpe-

tuum, soluuntque omnes ordines ac incolas huius partis Liuoniae omni vinculo ac sacramento fidelitatis, eosque in plenum dominium Regis Sueciae resignant, omniaque iura sua in eos transfundunt. Quidquid quoque iuris Regibus Regnoque Poloniae in Esthoniā et Insulam Osiliā competit, reliquaſque Liuoniae subiectas insulas, totum id quoque in Regnum Sueciae transfertur. Haec tamen renunciatio a Sereniss. Rege Regnoque Poloniae fit sequentibus conditionibus et cautelis: 1) Sit in Liuonia Sueticae possessionis liberum exercitium religionis Catholicae Romanae, restituanturque ecclesiae ac redditus et apparatus, ut ante exortum inter Regna bellum erant, nemoque ratione et praetextu religionis Catholicae oppressiōem aut molestiam patiatur. 2) Cum inter Curlandiam Liuoniamque Sueticae possessionis extremus limes sit, ac esse debeat medius alueus fluminis Dunae, tollenda et solo aequanda sunt omnia munimenta a Suecis in sinistra fluminis Dunae ripa quocunque praetextu exstructa, ita ut Sueci nihil, a parte sinistra Dunae, possessionis aut ususfructus, atque adeo nec lignationis praetendere possint. 3) Tollenda signa nautica, siue phari, in Domesnes et Lufferort a Suecis exstructa, cum sint in littore Piltenſi; erigi tamen a fundi Dnis poterunt, si de hac re cum illis a Suecis conueniatur. 4) Exulibus et expulsis per haec bella ex Liuonia, bona terrestria restituantur, donec ea pacate diuendant, vel iisdem aequiualens pretium restituatur, eamque pecuniam libere, quo velint, secum deferre, vel aliter transferre ipsis liceat. Praecipue vero Dom. Patkel libertati et bonis restituatur. 5) Dnis Comitibus de Dona, eorumque agnatis, bona in Liuonia restituantur, vel digna satisfactio detur. 6) Capitaneatus et Insula Dalensis, cum sit ab hac parte Dunae, Illustriss. Curlandiae Duci restituatur. 7) Insula quoque Runen Duci, et percepti inde fructus restituantur. 8) Tituli prouinciales omnes Senatorii, terrestres et iurisdictionum in Liuonia conseruantur modernis possessoribus tantum, et ad vitam. 9) Thelonia et vectigalia in fluuio Duna, et maritima terrestriaque in Liuonia eadem tantum, et in iisdem tantum locis ab utraque parte in posterum sunt, ut ante inducias fuerunt: et si quae noua inuenta vel adacta sunt, tollantur, liberumque sit commercium incolis Regni M. Ducatus Lithuaniae et Ducatus Prussiae ac Curlandiae cum Rigensibus caeterisque Liuonibus, et vicissim. 10) Nemo ex incolis Poloniae et Lithuaniae,

Lithuaniae, Samogitiae, Prussiae, et Curlandiae merces suas in Liuoniam deportans, aut negocia ibi peragens, ibidem iure conueniatur, arrestetur et detineatur, nec ad respondendum necessitetur, sed in competenti foro conueniatur, exceptis recentium criminum et capitalis delicti casibus. Quae immunitas vicissim Liuoniae incolis in Regno, M. Ducatu Lithuaniae, Prussia et Curlandia praestabitur. 11) Si quid controuerſi de finibus, aut inter incolas, acciderit, id per Commissarios utriusque Regni diiudicandum, modo, de quo conueniet. 12) Bona mobilia per Polonos, Lithuanos, Samogittas, Pruthenos, Curlandos, Rigae, vel alibi in Liuonia deposita restituantur. 13) Debita per Rigenſes caeterosque Liuones in M. D. Lithuaniae, vel alibi, ante bellum et durante bello, contracta soluantur. 14) Subditi fugitiui M. D. Lithuaniae, Samogitiae et Curlandiae, tempore incepti belli Suetici, quicumque in Liuoniam fugerunt, vel in Liuoniam abducti sunt, cum omnibus suis mobilibus, Dnis suis absque ullo processu iudiciario reddantur: quod vice versa de subditis fugitiuis, a tempore belli Suetici, ex Liuonia in Magnum Ducatum Lithuaniae et Curlandiae Ducatum, fieri debet.

XIII

Pars Liuoniae, quae ut antea, ita et per tempus induciarum et haec bella, sub ditione fuit Regni Poloniae et M. Ducatus Lithuaniae, nempe Dinemburgum, Rositen, Lucen, Marienhusen, itemque omnia reliqua loca, quae per Commissarios, ad id deputandos, fuisse ante hoc bellum Polonicae possessionis inuenientur, cum omnibus territoriis, urbibus, pagis, fructibus et prouentibus, theloniisque publicis, omnibusque pertinentiis, ea tota et quanta est, cum omnibus iuribus, directoque et utili dominio suo remanet in possessione Regum et Regni Poloniae ac M. Ducatus Lithuaniae, atque titulo Ducis Liuoniae Serenissimus Rex Poloniae, eiusque successores Reges Poloniae utentur et fruentur. Caeterum in hanc Liuoniae partem, ut de toto ab altera per hos Tractatus separatam, nullum unquam ius Reges Regnumque Sueciae praetendent. Et si Rex Regnumque Sueciae loca aliqua in hac parte Liuoniae sita, vel totam hanc partem a Moscho, qui eam hoc tempore occupauit, armis, vel Tractatibus, vel aliter, recuperauerint,

tenentur, et cauent, se eandem de integro Regi Regnoque Poloniae, ultro et gratuito, non imputatis expensis bellicis, restitutos.

XIV

A subscripto a partibus praesenti instrumento intra duos dies Marienburgum, et adiacentia fortalitia locaque, praesidiis Sueticis euacuabuntur, atque in possessionem S. R. Maestatis Poloniae tradentur, eo ut supra dicto modo. Praesidiumque Sueticum inde Elbingam deducetur. Bauskum etiam, et si quae loca in Curlandia Semigalliaque Sueci possideant, intra octo a subscripto instrumento dies euacuabuntur praesidiis Sueticis, Rigam educendis. Illustriss. quoque Curlandiae Dux intra octiduum, in Ducatu suo, liber una cum Sereniss. Coniuge totaque domo et familia sistatur. Elbinga vero haecenus in manibus Sueticis maneat, donec pax haec ratificetur; qua ratificatione commutata Elbinga in instanti in manus S. R. Maestatis Poloniae, modo quo supra, tradatur: praesidiumque inde Sueticum per mare nauibus, quo velint, deferatur.

XV

Eadem similiter pax, amicitia, amnistia et praeteritorum obliuio perpetua sub iisdem clausulis et vinculis, in hocce instrumento contentis, vigeat, et in perpetuum stabilita sit inter Sereniss. et Potentiss. Romanorum Imperatorem, praecipuum Poloniae Foederatum, bellicum Socium, nec non eius haeredes ac Successores, Regna ac Prouincias haereditarias, ac Sereniss. et Potentiss. Sueciae Regem eiusque haeredes ac successores, Regnum et Prouincias, earumque incolae ac subditos, ita ut quicquid vel ante hoc bellum, vel illo durante, siue in Polonia, siue extra illam, seu ratione auxilii, vigore antiquorum et recentium foederum Sereniss. Regi ac Reip. Poloniae praestiti, seu quauis alia de causa mutuae offensionis ac inimicitiarum aut praetensionum oriri potuit, perpetuae obliuioni tradatur, ne utrique parti quocunque praetextu licitum sit, alterius regna, status aut prouincias, clam aut palam, directe vel indirecte, armis impetere, vel ullum in ipsas exercere hostilitatis genus, sed alter alterius commoda sectetur, et omnia inter utramque partem earumque Status ac subditos ad pristinum prorsus statum,

statum, unionem et fidem, correspondentiam, restituta et redintegrata sint, et nemini ex utriusque partis subditis noxae sit, aut praeiudicio, quod alterius partes hoc bello fuerit sectatus.

XVI

Vt autem firmioribus fundamentis haec pax et amicitia stabiliri possint, Sacra Caes. Maiestas ex puro pacis amore, cuius solo intuitu et sine arma suscepit, loca omnia, quae in Pomerania praesidiis suis insidentur, in ipsa huius pacis executione euacuabit, ac Serenissimo Regi Sueciae plenarie restituet, loca similiter, quae tunc, quando praedicta executio fiet, in Holsatia praesidiis Caesareis detinebuntur, prioribus Dominis suis restituentur. De caetero in iis, quae ad hoc praesens bellum et huius pacis negotium non pertinent, stabitur per omnia dispositioni pactorum Osnabrugensium, et constitutionibus Imperii, et quicquid circa illas res controuersiae subesse vel oriri poterit, iuxta Imperii et Pacis Germanicae leges, absque strepitu armorum, componetur, aut decidetur. Pacta autem omnia et foedera defensiva, consequendae tantum publicae tranquillitatis causa inita, a Sacra Caesar. Maiest. et Sereniss. Rege Sueciae, cum quibusvis aliis Principibus aut Statibus, salua ac integra, et in pleno robore supermaneant. Quorum tamen obligatio ad alios, quam ad ipsos contrahentes, non extendetur.

XVII

Sit itidem sub vinculis ac clausulis, instrumento contentis, pax perpetua, veraque et sincera amicitia inter Sereniss. ac Potentiss. Principem ac Dom. Dom. Carolum Gustauum, Regem Sueciae, eiusque haeredes ac Suecessores et posteros, Regnumque Sueciae, eiusdemque tam in Imperio, quam extra illud sitas prouincias, status ac ditiones; et Sereniss. Principem ac Dom. Dom. Fridericum Wilhelmum, Marchionem Brandenburgicum, uti perpetuum Poloniae Foederatum, eiusdemque haeredes ac successores, prouinciasque, status ac ditiones, in et extra imperium Romanum, ita ut alterius alter honorem, commodum et utilitatem sincere serioque in perpetuum promoueat. Sit etiam utrinque amnistia et praeteritorum omnium perpetua obliuio, ita ut quidquid hactenus, quocunque loco et quauis de causa, siue in Imperio

perio Romano, siue extra illud, ab alterutra partium, vel sub earum imperio potestateque existentibus, verbis, scriptis ac factis absque ullo personarum rerumque respectu, gestum vel admissum fuerit, nullo praetextu vel colore, via iuris vel facti, directe vel indirecte, a neutra parte unquam vindicari possit; et nec horum, nec ullius alterius rei causa, vel praetextu, alter alteri posthac quicquam hostilitatis aut inimicitiae, vel etiam quoad ministros, officarios aliosque subditos et incolae, statum, bona vel securitatem, vel per se vel per alios clam aut palam inferat, vel inferri faciat. Non derogabit autem hic articulus, ulla in re, pactis et foederibus ullis defensionis conseruandae publicae tranquillitatis causa, siue a Sua Reg. Maiestate Sueciae, seu a Sua Serenitate Elect. cum quibusvis aliis Principibus aut Statibus initis; verum illa omnia, integra, illibata et in pleno robore suo permaneant, ne tamen ad alios, quam ad ipsos contrahentes, eorundem obligatio trahatur.

XVIII

Et, ne occasione anteactorum, lis vel dissidium aliquod oriri vel captari possit, conuenit inter partes, Sereniss. Regiam Maiestatem Sueciae pro se et Successoribus ac posteris suis, Regibus Regnoque Sueciae ab una, et Sereniss. Electorem Brandenburgicum ab altera parte, Regiomonti d. $\frac{7}{17}$ Ianuarii 1656. cum omnibus aliis ibidem eodem tempore initis conuentionibus, ut et d. $\frac{19}{29}$ Iunii eiusdem anni, subsequuta declaratione Marienburgensi foedusque mutuum d. $\frac{10}{20}$ Nouembris An. itidem 1656. Labiauiae ictum, cum annexis itidem eidem conuentionibus, prout illa iam nunc subsequuti foederis perpetui, cum S. R. M. Reque publica Polona, a Serenitate Sua Elect. Velauiae inita penitus sublata et abolita sint, pro sua parte in omnibus et singulis eorundem verbis, clausulis et articulis, penitus irrita et nulla pronunciaturam, omnemque ipsis vim, vigorem et effectum detracturam, iisque et omnibus eorum contentis solenniter pro se, successoribus et posteris suis Regnoque Sueciae renunciaturam, prout hoc ipso, et virtute huius instrumenti, eadem in omnibus et singulis eorundem verbis, clausulis et articulis, irrita et nulla pronunciat, omnemque ipsis vim, vigorem et effectum in aeternum detrahit, iisque et omnibus eorundem contentis solenniter pro se successoribus ac posteris Suis Regnoque Sueciae renunciat,

nūnciat, ipsiusque tam foederis mutui Labiauensis, quam et reliquorum praecedentium pactorum, transactionum, conventionumque, quocunque nomine veniant, autographa, in perpetuum hoc ipso oblitterata, cassata annullataque, in cineres redigenda ante ratificationem Polonicam huius transactionis, se extradituram promittit, adeo ut contra Suam Serenit. Electoralem, Eiusdem haeredes, agnatos ac successores, vel etiam in Ducatum ipsum Prussiae, ac eiusdem ordines et incolas, aut contra S. R. M. Poloniae, Eiusdemque successores Reges, Regnumque Poloniae, ex iisdem supra memoratis, vel aliis quibuscunque, ab initio huius belli in hunc usque diem, inter S. R. M. Sueciae, et Suam Serenitatem Elect. quocunque tempore initis pactis vel conventionibus, nunc vel in posterum, siue expectantia successionis, siue alio quocunque titulo, nihil quicquam allegari, vel ullo colore praetendi possit, vel debeat.

XIX

Sua Serenitas Electoralis Brandeburgica non solum S. R. Imperio, et uniuerso Orbi testatum reddere volens, se exorto bello Polonico, non nisi reducendae pacis generalis firmandaeque securitatis ac quietis publicae causa, arma tam in Imperio, quam in Prussia sumpsisse, loca omnia in Pomerania, hocce bello occupata et praesidiis suis infessa, circa pacis generalis executionem, sine ulla compensatione Serenissimo Sueciae Regi plenarie restituet. Nec minus etiam DD. suis euacuabit, quae in Holsatia securitatis suae causa hactenus detinuit, ubi iidem pactis initis stare se velle declarauerint, atque Suae Serenitati Elect. de omnimoda indemnitate cauerint, ita tamen, ne in praememoratis restituendis et euacuandis locis, vel communitatibus, quae praesidia Electoralia habuerunt, aut quouis modo in Suae Serenitatis Elect. fide et potestate fuerunt, vel cuiuspiam priuato, quod partes Suae Serenitatis secutus fuerit, ulla ratione noxae fraudique sit, vel alia in re, quoad pristina iura, priuilegia, bona, feuda et libertates quascunque, absque exceptione et reservatione, praeciudicet.

XX

Testando suo erga Suam Serenitatem Electoralem affectui, et redintegratae amicitiae conseruandae studio, S. R. Maiestas Sueciae, in-

o

uicem

uicem damnorum, ex huius belli occasione perpefforum, pro se, fuccefforibus et pofteris fuis, Regnoque Sueciae, in perpetuum renunciat communioni vectigalium, (vulgo *Licenten* dictorum,) in portubus Suae Serenitatis Elect. Brand. Pomeranicis, ita ut quicquid eo nomine, in iisdem portubus, in commune haftenus exactum fuit, Suae Serenitati Electorali eiufdemque haeredibus ac fuccefforibus in folidum in pofterum cedat.

XXI

Inter Sacrae Reg. Maieftatis Sueciae, Suaeque Serenitatis Elect. Brandeb. Regni, Prouinciarum, Statuum, Ditionumque, tam in Imperio Rom. quam extra illud fitarum fubditos et incolae, priftina reftituantur commercia, ac in pofterum in pleno vigore conseruentur. Nec alterius fubditi vel incolae, in ditionibus partis alterius, negocia fua exercentes, vel in eafdem merces fuas inuehentes, ibidem iure conueniantur, ad respondendum adigantur, multo minus in bonis vel perfonis arrefcentur; fed quifque in foro competenti conueniatur, exceptis cafibus delictorum, ratione quorum, iuri gentium ftandum erit. Si quae bona a Suae Serenitatis fubditis, vel eiufdem ditionum incolis in R. S. Maieftatis Sueciae prouinciis vel ditionibus, ante hocce bellum depofita funt, ea fine mora ulla, vel effugiis, dominis fuis reftituantur.

XXII

Cum Legatio Suetica, d. 9 mensis Ianuarii, partibus pacifcentibus declarauerit, quod ad tractandum fimul, concludendamque cum Sereniff. Daniae Rege pacem inftituti fint, et parati, eiufdemque Regiae Maieftatis Deputatus Extraordinarius in Memoriali, nuper S. R. Maieftati Poloniae exhibito, testando Sereniff. Daniae Regis in pacem uniuersalem ftudio, denunciauerit, nihil ex parte Regis, Domini Sui, desideratum iri, quod ad promouendum tam laudabile inftitutum, terminandumque coniunctim negocium requiri poffit; postulat Legatio Polonica et Foederatorum, ut fine ulteriori mora mandata procuratoria utrinque commutentur, propositionesque in negotio Tractatum Pacis, una cum alte memorato Rege inftituendorum, reciproce edantur.

XXIII. Hanc

XXIII

Hanc transactionem ac pacem, omnesque eius articulos, capita ac clausulas, partes supra memoratae tam Principales, quam Foederatae ac belli Socii, sancte et inuiolabiliter se obseruaturas, promittunt, et, ne in posterum impune violari queant, se inuicem ad Garantiam et Euictionem, iis, quae sequuntur, conditionibus, ex omni parte obstringunt. In primis inuitabuntur ex consensu partium omnium ab utraque parte, eorundemque Foederatis, cognati Reges, Principes, alique Status, ut securitati huius pacis cauere, eandemque contra violatorem eiusdem, armis suis tueri velint. Si quis vero hanc pacem quocunque unquam tempore, ullumue ex Paciscentibus armis inuadendo, aut iura eiusdem, vel mari, vel terra, vi turbando violet atque infringat, in eum sequentes poenae, communi omnium consensu, hic paciscentium, decretae sunt: 1) Excidat beneficio huius pacis et amnistiae. 2) Publicus hostis aliorum omnium, hic paciscentium, ipso iure censeatur: quemadmodum et hoc ipso pro tali declaratur, et proinde simul atque uni ex paciscentibus bellum quocunque locorum mouerit, pacem cum omnibus paciscentibus rupisse censebitur, atque omnes non solum laeso ferre suppetias, sed laedentem etiam ubique locorum aut ditionum sine exceptione armis prosequi debebunt. 3) Habebitur semper aggressor pro renunciente omnibus beneficiis ac defensionis mediis, quibus alias atque alibi, ex aliis pactis, gaudere possit. 4) Excidat idem aggressor iure eorum omnium, quae ipsi hoc pacis instrumento concessa sunt. 5) Adigatur, auxiliante Deo, communibus armis ad reparationem iniuriarum, et satisfactionem sumptuum damnorumque, quibus tali ratione causam dederit. Quod si vero sine violentia armorum quisquam ex paciscentibus iniuria afficiatur, aut alia causa, quae bellum post se trahere posset, praebeatur: non licebit tamen laeso propterea ad arma statim recurrere, sed antea amicabilis componendarum eiusmodi controuersiarum ratio obseruanda erit, videlicet casu, quo talis controuersia inter partes oriatur, quae iam aliquem modum prioribus inter se pactis pro terminandis litibus ac diffidiis publicis habeant stabilitum, illi deinceps inhaerebunt, et iuxta hunc procedent. Cum vero haec inter partes contingat, quae inter se nullam quoad hoc praecedentem conuentionem habuerint, tunc laesus, accepta iniuria,

de ea vel per internuncium, vel per legatum unum aut plures, (quibus omnis ubiuis locorum praestanda erit securitas,) vel per litteras queratur, ac satisfactionem petat, pariter quoque omnes paciscentes de iniuria sibi facta moneat, qui adhibitis officiis laedentem ad aequam satisfactionem praestandam, intra spatium quatuor mensium ad summum, inducere conabuntur. Si vero tam in primo, quam in secundo casu, per hosce allegatos modos, pars laesa iustam satisfactionem consequi non potuerit, tunc institui debet Commissio Generalis omnium paciscentium ad laesi confinia intra spatium quatuor mensium, et ex parte singulorum paciscentium Commissarii deputari, qui inter se negotia discutiant, et omnes amicae compositionis quaerant et proponant modos, et, si possibile sit, controuersiam ad summum intra quatuor menses terminent; ita tamen, ne unus aut alter, vel aliqui paciscentium sibi ius interpretandi hanc pacis transactionem, in dubiis, prae aliis arrogant, vel arbitrium praetendant, sed si quod dubium oboriatur, id communi paciscentium sententia officiisque sopiatur. Si vero laedentem refractarium ad aequa, quae ab ipsis proponuntur, media deprehenderint, nec satisfactionem, quae ipsis Commissariis iusta videbitur, laeso procurare, ulla ratione potuerint: tunc demum, facta prius tamen legitima belli denunciatione, id armis prosequi licebit, et tum bellum communi consilio et viribus contra laedentem, et debite satisfacere detrectantem gerere tenebuntur, illudque tam diu prosequi, donec iniuria competenter reparata, et pax communi consensu, restituta fuerit. Quisquis autem contra hosce praescriptos modos, quacunque licet iniuria non armata, laceffit, aut quauis praetensione, vel causa belli fretus, non seruato hoc procedendi modo, in quemcunque hic paciscentium, ius suum, siue verum, siue praetensum, siue ex hac transactione, siue aliunde ortum, vi armorum et facti, prosequi tentauerit, aut alium in iure suo turbauerit, is pro publico huius pacis infractore, ac communi omnium hoste, pariter ipso facto, et absque ulla inquisitione de iustitia causae, habebitur, et poenas contra violatorem pacis supra statutas incurret. Si vero mutuae sint et reciprocae praetensiones, aut iniuriae non armatae, is, qui prior ad arma confugit, neglectis amicabilis compositionis rationibus praescriptis, pro hoste communi et perturbatore pacis habendus erit. Ab hac tamen communi regula excipiuntur

excipiuntur casus illi, qui in Romano Imperio emergere possent, videlicet, si aliquis paciscentium ipsum Imperium, vel aliquod illius membrum, in hac pace non comprehensum, armis inuaderet; hoc enim casu licebit aliis paciscentibus, qui Imperii membra sunt, iuxta Pacis et Garantiae Germanicae praescriptum, salua illaesa hac praesenti pace, procedere. Quodsi vero solummodo tuendorum limitum causa, turbationes vi contrariisue actibus retundantur, ipsa super limitibus controuersia, modis supra descriptis terminabitur.

XXIV

Quaecunque superius dicta sunt, vel de resignatione iurium, vel de cessione prouinciarum, aut restitutione locorum, tam a parte Poloniae, quam a parte Sacrae Caesar. Maiestatis et Suae Serenitatis Electoralis, ad totum et uniuersum singulaque supra dicta, eo tantum casu valorem suum sunt habitura, si caetera omnia, tam in Polonica, quam in Caesarea et Brandenburgica postulata conclusa ac complanata fuerint. Quodsi id non fiat, ea quoque omnia praemissa, et quasi concessa, ex nunc cassantur, et pro non dictis habentur, eaque de re omnes partes, omni meliori modo protestantur, saluo denique iure in omnibus supra dictis mutandi, addendi, vel demendi, ut ex re videbitur.

XXXXIX

Memoriale Ciuitatis Gedanensis;

Legationi Polonicae exhibitum m. Martio An. 1660.

Ex Codice MS. Zalusciano.

Clementissime promisit Sacra Regia Maestas, quod circa praesentem de pace tractationem, benigna ac iusta habebitur ratio fidelissimae Ciuitatis, et super eodem gratiosissime sese declararunt Illustriss. atque Excellent. DD. Commissarii Polonici. Inde est, quod nunc sua quaedam desideria praedicta Ciuitas humillime et perobsequenter offert.

1) Manifestum fit ex propositionibus Sueticis, postulare ipsos, ut Ciuitates Prussiae restitutae et restituendae conseruentur circa libertates, iura et consuetudines, quibus ante hoc bellum gaudebant. Cui conseruationi non repugnat Ciuitas Gedanensis: saltem petit, per Regium rescriptum declaratorium sibi caueri, quod istiusmodi generalitas in posterum non debeat extendi ad ordinem sessionis, in conuentibus terrarum Prussiae, sibi a Sacra Regia Maestate per spontaneam gratiam attributum, vel ad custodiam sigilli earundem terrarum, aliaque eiusmodi. Ante omnia petit, ut praecaueatur, ne tales conseruationes specialiter in pactis exprimantur.

2) Ne occasione huius pacificationis, et eiusdem executionis, aliquod imponatur onus Ciuitati Gedanensi, neque praeiudicium fiat iuribus terrarum Prussiae, aut commercia ulla ratione aggrauentur.

3) Abductio copiarum Sueticarum ne fiat per Ciuitatis territorium, neque per portum Weisselmundanum.

4) Saepe Excellent. Dom. Comes Königsmarkius professus est, se Regi Sueciae ad hoc bellum operam suam nunquam addixisse, atque exinde inique captum esse, aut saltem sub fide data, de non offendendo, aut aliis sufficientibus cautionibus, vel praestationibus, statim dimitti debuisse. Ideoque confidit Ciuitas, quod peculiariter atque accuratius de eo dimittendo in pactis statuatur, quam de aliis promiscue captiuis, quodque idonee et plene cauebitur, tam per pacta publica, quam specialem praedicti Comitis affecurationem, detentionem ipsius Ciuitati Gedanensi, eiusque ciuibus atque incolis, nullo unquam tempore, nullaue in re, fraudi aut periculo esse debere. Quod eo iustius petitur, quia non ex aliqua destinatione Ciuitatis propria ac peculiari idem Excell. Comes detentus est, cuius dimissio commodum non leue sumptibus belli tolerandis afferre poterat, sed quia per iteratas iussiones Regias detineri debuit, et ne interesse S. R. M. et Reip. Poloniae, uti et reliquorum Confoederatorum, aliquid inde detrimenti caperet. Summe autem periculosum erit, si idem Dominus Comes ante pacem plene perfectam dimittatur, quod Illustr. et Excell. DD. Commissarii Suetici in ultima sua declaratione requirunt, neque securitati Ciuitatis idonee prospici possit, pactis nondum plenarie conclusis.

5) Ut

5) Ut in mutua pactione, de reddendis utrinque tormentis, censeantur etiam comprehensa tormenta Gedanensium, per hoc bellum quouis loco et tempore ablata.

6) In pactis Stumdorfensibus Art. XIV. aliqua ratione indemnitati commerciorum cautum fuit. Quia vero hoc tempore, de pace perpetua, non de induciis, tractatur, ideo petitur, ut per pacta pacis Ciuitas Gedanensis restituatur ad immunitates, iura et priuilegia vetusta, et aliquoties reiterata, tam societati Hanseaticae communiter, quam Ciuitati Gedanensi peculiariter, in Regno Sueciae et annexis prouinciis, ratione nauigationum et commerciorum concessa. Si aliqua suboritur difficultas, in obtinenda tali restitutione plenaria, ad minimum inseratur pactis Articulus aliquis, in hunc circiter sensum: „Commercia „pristina, cum libera neque impedita nauigatione, inter utrumque Regnum et Prouincias annexas restituantur, et in veteri exercitio conseruentur, subditique tam Sereniss. Regis Poloniae, quam Sereniss. Regis Sueciae, ultro citroque negotiantes, non onerentur grauioribus „vectigalibus, quam onerantur ipsi earum regionum, ubi illa soluuntur, „subiecti, vel etiam amici ac foederati, qui minimis oneribus illic „adstringuntur. „

Patebit in Tractatu negotiationis pacificatoriae, an adhuc alia desideria, ac monita, ex parte Ciuitatis Gedanensis humillime et perobseruanter sint insinuanda. Atque ideo petitur, ut prompta ac parata sit communicatio eorum, quae inter partes reciproce agitantur, utpote quae sunt acta publica, et ab aduersa parte haud dubie promiscue illis, quorum interest, communicantur.

L

*Formula Pacis, a Legatis Suecicis
exhibita.*

Ex Codice MS. Zalufciano.

Sit Pax uniuersalis ac perpetua, et vera sinceraque amicitia inter Serenissimum et Potentiss. Principem ac Dominum, Dominum Carolum Gustauum, Regem Suecorum, Gottorum et Vandalorum, Magnum Principem Finlandiae etc. etc. etc. Eiusque Regiae Maiestatis Successores ac Posteror, Reges Suecorum, Regnumque Sueciae, atque subiectas illi mediate, vel immediate, et acquisitas nuper vel ab antiquo, Ditiones ac Prouincias, ex una parte; et Serenissimum ac Potentiss. Principem et Dominum, Dominum Ioannem Casimirum, Regem Poloniae, Magnum Ducem Lithuaniae, etc. etc. etc. Eiusque Regiae Maiestatis Successores ac Posteror, Reges Poloniae, Magnos Duces Lithuaniae, atque Eiusdem Regiae Maiestatis Regnique Poloniae Confoederatos, videlicet Sereniss. ac Potentiss. Principem ac Dominum, Dominum Leopoldum, Electum Roman. Imperatorem semper Augustum, Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae et Sclauoniae Regem, Archiducem Austriae etc. etc. etc. et Sereniss. Principem Dominum Fridericum Wilhelmum, Marchionem Brandenburgicum, S. R. I. Principem Electorem et Archicamerarium etc. etc. ex altera parte, ita ut posthac alter alteri nihil hostilitatis, inimicitiae, aut molestiae clam aut palam, directe vel indirecte, inferat vel inferri faciat, aut patiatur, neque alterius hostibus, specie amicitiae, foederis, aut protectionis, vel quocunque alio de nomine ac praetextu, auxilia praestet, nec cum alterius hostibus foedera, huic paci aduersa, ineat, sed initis renunciet, nec quicquam in alterius Status ac securitatis praeiudicium et diminutionem, per se, vel per alios moliatur aut tentet, tentariue faciat, sed omnes partes, unaquaeque alterius utilitatem, honorem atque commodum promoueat, et fidam inuicem vicinitatem, pacem et amicitiam serio seruent ac colant.

II

Sit utrinque amnistia ac perpetua obliuio eorum omnium, quae hoc bello sexagenario amplius, quocunque loco modoque, ab una vel altera parte hostiliter facta sunt, eaque ex animis Partium penitus abolita sint.

III

Sereniss. Rex et Respublica Poloniae, quas antehac recepit, et posthac in fidem suam receperit, in primis Prussiae Regalis Ciuitates ac territoria, earum Magistratus, communitates, ciues, incolas et subditos, omni meliori modo indemnes praestet, omnique clementia et gratia in posterum prosequatur, foueat ac tueatur: Gaudeantque ac fruantur uniuersi et singuli possessionibus, iuribus, priuilegiis ac consuetudinibus suis, tam generalibus, quam specialibus, tum in ecclesiasticis et libero Religionis Augustanae Confessionis exercitio, secundum priuilegium Regis Sigismundi Augusti, et Sigismundi tertii, tum politicis ac secularibus, sine exceptione, quibus ante hoc bellum gauisi sunt.

IV

Atque inter eas Ciuitates, quas in Culmensi Palatinatu et ante hanc pacificationem in potestatem S. R. Maiestatis Poloniae redactae sunt, hic comprehendantur, et Thorunium quidem gaudeat inuiolabiliter hisce omnibus supra memoratis, tum in specie S. R. Maiestatis Poloniae, tempore occupationis, adstipulatis conditionibus, nec ulla ratione ad compensationem, vel reaedificationem destructarum, ex occasione huius belli et obsidionis, aedium sacrarum et publicarum, aut refusionem alterius damni, adstringatur. Eodem iure gaudeant etiam Graudentum et Strasburgum, et per omnia maneant ac conseruentur in eo statu, quo erant ante bellum.

V

Ciuitas Elbingensis cum pristino suo territorio, tam in continenti, quam in utraque insula, inuiolabiliter conseruetur in eo iure ac statu, quo fuit ante hoc bellum, tum ratione usus sigilli terrarum Prussiae, tum consueto sessionis loco, saluo item priuilegio Casimiri Regis de

Anno 1454. Valla item, ac fortalitia omnia, ad urbem, tum ante hoc quinquennale bellum, tum eo durante, exstructa, maneant ac relinquantur in eo statu, quo nunc sunt, et in eadem custodia ac praesidio ciuitatis, uti ante bellum. Munimentorum autem in territorio Ciuitatis, hoc bello exstructorum, ratio sit eadem, quae fuit ante bellum.

VI

Mariaeburgum praeterea exercitio religionis libero, ut ante, ita in posterum et nunc quoque fruatur, aedificia publica et priuata, per iniuriam belli destructa reaedificare ipsi concedatur, pro his vero, quae sine scitu et consensu eius, ex iussu Generalitatis Sueciae demolita sunt, minime teneatur, ad praestanda iura caduca non obligetur, arrhenda et dispositio agrorum et domuum, qua sub Polonico regimine usi sunt, ipsi quoque in futurum maneat, et tandem cadauera Euangelicorum in locis, ubi sepulta sunt, non turbentur.

VII

Cunctae actiones vel inquisitiones aduersus illos, qui partes Sereniss. Regis Sueciae hoc bello secuti sunt, aut secuti esse insimulantur, quibuscunque in locis Poloniae, Lithuaniae, Prussiae, ac Curlandiae habitent, cuiuscunque etiam sint ordinis et religionis, siue priuati vixerint, siue officio publico functi, ac seruitiis Sacrae Regiae Maiestatis Sueciae, sago vel toga, obstricti fuerunt, institutae et nondum finitae cessent, et in quibus sententia lata est, ea abrogetur, omnique careat executione in perpetuum, et in posterum contra eos nulla unquam quaestio vel actio ex hac causa instituetur.

VIII

Quae durante bello, iure fisci, vel ex occasione protectionis aut adhaesionis alterius partis cuiquam adempta, et vel fisco illata, vel aliis collata sunt, bona, siue Regia ac Reipublicae, siue etiam priuatorum sint; mobilia quidem, si tradita sint, modernis possessoribus relinquantur; si vero eiusmodi iura caduca hactenus, in executionem deducta non sint, antiquis possessoribus relinquantur. Neque ulla actio dehinc aduersus communitates aut priuatos, ratione depositorum eiusmodi bonorum

bonorum, intentetur. Bona vero immobilia, quorum donationes et largitiones factae sunt, siue iam ante tradita, siue nondum tradita sint, maneant penes antiquos dominos, cessantibus de caetero omnibus actionibus, ratione reddituum, siue ex publicis, siue priuatis bonis perceptorum.

IX

Si quae bona mobilia, vel immobilia, in Regno Poloniae Magno-que Ducatu Lithuaniae, annexisque prouinciis existentia, siue nobilibus, siue plebeiis cuiusunque religionis, status ac conditionis, ex occasione, vel praetextu protectionis Sacrae Regiae Maiestatis Sueciae, pendente bello, ablata sunt, illa sine processu iuris, intra spatium trium abhinc mensium, iis restituantur, non obstantibus quibuscunque priuilegiis ac declarationibus aliisque iuris vel facti exceptionibus, quae in derogationem huius articuli allegari possent. Nec liceat in posterum Suecicam protectionem alicui exprobrare, sed unusquisque pristinis suis dignitatibus, bonis atque fortunis, quibus antea gaudens est, fruatur.

X

Qui Sacrae Regiae Maiestatis Sueciae Confoederatorum, utpote Celsissimi Principis Transyluaniae, et militiae Zaporouianae partes secuti sunt, illi omnes amnistia plenarie gaudebunt; nec aduersus eos actiones ullae eo nomine posthac instituantur, et si quae institutae sunt, cassentur et abrogentur.

XI

Quo omnis in posterum causa et fomes belli ac dissensionum radicatus tollatur, et amicitia inter utrosque Reges ac Regna Sueciae et Poloniae Magnumque Ducatum Lithuaniae, maiori cum emolumento reflorescat, Sereniss. Rex Poloniae, Dominus Ioannes Casimirus, pro se ipso et futuris suis haeredibus ac posteris, si qui e lumbis ipsius Maiestatis dehinc prognasci poterunt, vigore praesentis instrumenti pacis, quam fieri potest, solennissime et validissime renunciat ex nunc et in perpetuum iuri omni, quod haecenus praetendit tum in Regnum Sueciae, Magnum Principatum Finlandiae, et alias ipsis subiectas pro-

uincias, regiones, ditiones, ciuitates, castra, munimenta, siue haec omnia nuper, siue ab antiquo acquisita sint, tum in bona auita, haereditaria et feudalia, in illis sita ac comprehensa, et Regnum Sueciae cum dictis pertinentiis ac bonis omnibus agnoscit, declarat, profitetur ab omni praetenso erga se nexu et obligatione, praesentibus et futuris temporibus, prorsus liberum.

XII

Eadem Sacra Regia Maestas Poloniae abstinebit posthac titulis atque insignibus Regis Regnique Sueciae, in litteris ac compellationibus, ad modernam Sacram Regiam Maiestatem Sueciae, Eiusque Maiestatis Successores Reges Sueciae, similiter amore pacis etiam ad alias Potestates omnes, nec non in constitutionibus ac rescriptis ad Suos Regnique Poloniae et M. Ducatus Lithuaniae Ordines atque subditos; insignibus Regni Sueciae in sigillis, quae eiusmodi litteris impressa, vel appensa fuerint, penitus expunctis et abolitis. Prouti quoque vi huius pacificationis, Sereniss. Rex Poloniae solenniter declarat, se neminem pro Rege Regibusque Sueciae agnoscere, praeter solum Sereniss. Principem Dominum Carolum Gustauum, modernum Sueciae Regem, Eiusque Successores, et propterea recipit se in posterum iam praetactam S. R. Maiestatem Sueciae, Eiusque Maiestatis Successores, Regis Sueciae titulis, sine ulla diminutione, insigniturum.

XIII

Sereniss. Rex et Ordines Regni Poloniae Magnique Ducatus Lithuaniae cedunt Sacrae Maestati Regnoque Sueciae Liunionem omnem, quam Serenissimi Reges et moderna S. R. M. Sueciae haecenus, et durantibus prioribus induciis, cum primis sexennialibus et in sex supra vicennium annos conclusis, possederunt et rexerunt, cuius etiam nonnulla loca hoc bello ultimo Magnus Moscouiae Dux armis occupata adhuc tenet; eamque non modo trans Dunam, sed et partes illas cis flumen illud sitas, ut post Nouomundam, Traiectum Bullerensem, Insulam Spiluen, territorium Rigense ac Dalense cum munimentis ibi extructis, nec non insulam Runam in mari sitam, quae pariter in potestate ac possessione Regum Regnique Sueciae, sub prioribus induciis fuerunt.

fuerunt. Transfundunt etiam Sereniss. Rex et Ordines Regni Poloniae Magnique Ducatus Lithuaniae in Sereniss. Regem Regnumque Sueciae, quicquid iuris Regibus ac Reipublicae Polonae in Esthoniā et insulam Osiliā, reliquasque Liuoniae subiectas et adiacentes insulas hactenus competere poterat, et in eas se habere existimant. Atque haec quidem uniuersa et singula cum omnibus suis pertinentiis, finibus, iuribus, iurisdictione, regalibus ac superioritatibus, in ecclesiasticis ac politicis, nullis penitus exclusis, in perpetuum et irreuocabiler Sueciae possidenda relinquunt, et in plenum dominium Regis et Regni Sueciae transferunt. Prouti quoque omni in recensitas Liuoniae partes, comprehensa in iis Esthonia et Osilia, praetensionī hīscē a modo et in totum renunciant, et Ordines subditosque dictae Liuoniae omni praetenso vinculo et fidelitatis sacramento exsoluunt, in proxime futuris Comitibus haec omnia peculiari diplomate cessionis confirmaturi.

XIV

Pars Liuoniae, eaque australis, nempe Duneburgum, Lutzen, Rositen et Marienhufen, quae a Suetica Liuonia separata est, sicut per tempus induciarum, et haec bella, sub ditione fuit Regni Poloniae, ita virtute huius pacificationis Reges Regnumque Sueciae, in eam nil praetendant, *nisi per peculiaria pacta alia de illa conueniri in posterum poterit, saluis triennialibus inter Sueciam et Moschum induciis.*

XV

Cum vero Magnus Dux Moschouiae non modo dictam Liuoniam Polonicam omnem, sed etiam nonnulla loca Liuoniae Sueticae, armis occupata nunc teneat, ideo conuentum est, ut si Tractatibus vel armis a Moscho recuperari possint, respectiue a Suecia, post decursum induciarum triennialium, et nisi interea temporis inter Sueciam ac Moschouiam pax coaluerit, loca australis Liuoniae, et a Polonia loca septentrionalis siue Sueticae Liuoniae, teneatur utraque pars et caueat, se ad eadem loca, Suecia quidem Regi Regnoque Poloniae Polonicae, Polonia vero Regi Regnoque Sueciae Sueticae Liuoniae, ultro et non computatis belli expensis restituere.

XVI

Titulis et insigniis Liuoniae tum S. R. M. Sueciae Eiusque Successores ac Posteriores Reges Sueciae, ratione septentrionalis, tum S. R. M. Poloniae Eiusque Successores ac Posteriores, Reges Poloniae Magnique Duces Lithuaniae, ratione Curlandiae, Semigalliae et australis Liuoniae, promiscue utantur. Dux Curlandiae autem gaudeat titulo Curlandiae et Semigalliae, nulla facta Liuoniae mentione.

XVII

Quod religionem, eiusque exercitium in Liuonia Sueticae possessionis attinet, maneat in illo statu, quo fuit viguitque tempore induciarum, nec libertati conscientiarum vis aliqua inferatur.

XVIII

Ut constet exacta limitum ratio, nec in posterum lites super finibus, tum septentrionalis et australis Liuoniae, tum partium Cis-Dunarnarum atque Curlandiae Semigalliaeque, suboriantur, deputentur utrinque Commissarii, qui, quam primum per securitatem a bello Moschovitico fieri poterit, in loco fines, ut sub induciis fuerunt, lustrent, et si qui controuerfi sint, determinent.

XIX

Subditi fugitivi Liuoniae Sueticae, quicumque in Liuonia Polonica, Magnoque Ducatu Lithuaniae ac Ducatu Curlandiae et Semigalliae reperti fuerint, suis dominis reddantur: quod etiam vice versa obseruabitur, si qui subditi fugitivi Liuoniae Polonicae, M. Ducatus Lithuaniae et Ducatus Curlandiae Semigalliaeque in Liuonia Suetica reperti fuerint.

XX

Exulibus atque expulsis per hoc bellum quinquennale e Liuonia, eorum restituantur bona, donec ea pacate diuendant, vel iidem aequiualens pretium refundatur.

XXI. Tituli

XXI

Tituli prouinciales in Liuania omnes, tam ecclesiastici, quam seculares, qui haecenus a Polonia collati sunt, in perpetuum abrogentur, hoc tantum concesso, ut qui hoc tempore iis titulis fruuntur, saltem ad vitam iis gaudeant, sine ullis prouentibus aliisque praetensionibus, ne ulla exinde in praiudicium S. R. M. Regnique Sueciae praetensio interea temporis et in futurum oboriatur.

XXII

Bona mobilia per Lithuanos, Samogittas ac Curlandos, Rigae vel alibi in Liuania, deposita ac concredita, nec adhuc fisco adiudicata, aut aliis per donationes collata, propriis dominis restituantur. Nemo autem tenebitur ad eorum refusionem, quae ex mandato superiorum extradere necesse habuit, praestandam, prouti quoque de hac re superius, ratione bonorum Prussiae, quorum eadem hic ratio, determinatum et conclusum est.

XXIII

Debita inter utriusque partis subditos et incolas in Liuania, M. Ducatu Lithuaniae Curlandiaeque contracta, utrinque soluantur. Si quae etiam in hoc bello ultimo obligationes ac recognitiones armis extorsae sint, de toto cassentur, nullumque pondus habere declarentur.

XXIV

Libera sint commercia inter utrumque Regnum et subiectas illis prouincias, subditos et incolas, et pristino exercitio restituantur; cumprimis liberum sit commercium incolis Regni Poloniae Magnique Ducatus Lithuaniae, et Polonicae Liuaniae, Curlandiaeque ac Semigalliae cum ciuitate Rigenfi et subditis incolisue Liuaniae Sueticae, et vice versa; et thelonea atque vectigalia in flumine Duna ac Bulleraa, et maritima terrestriaque in Liuania, eadem, et in iisdem locis tantum sint, quae et ubi a Suecis nunc possidentur ac sumuntur, nec ullis theloneis ac vectigalibus aliis mercimonia per Liuiam dehinc grauentur, aut onerentur.

XXV. Ne

XXV

Ne vero commerciorum mutuorum cursus ullo modo impediatur, sed augeatur potius, atque inter vicinas hasce gentes amplius firmetur, qui e Polonia, Lithuania, Liuania Polonica ac Curlandia, et in has vicissim e Suecia et prouinciis subiectis, in primis Liuania, merces superferunt, et negocia ibi sua peragunt, gaudeant legibus ac statutis locorum; ratione delictorum autem et actionum, ex contractibus mutuis nascentium, iure inibi conueniantur, detineantur, et ad respondendum obligentur, iustitiam magistratibus locorum rite atque indilate administraturis.

XXVI

Nauigatio Mittauiam usque, prout tempore induciarum fuit, libera permittatur, soluto ordinario theloneo.

XXVII

Salua item et in vigore conseruetur conuentio illa, quae Anno 1640. inter Ducem Curlandiae et ciuitatem Rigensem inita est, super mercede redemptionis, pro illis bonis mercibusque naufragis, quae ex Alba Russia et vicinis locis, in flumine Duna deuehuntur, et ad ripam eius citeriorem allidunt; et obseruabitur dehinc quoque designatio taxae, siue pretii super quantitate istius mercedis, a Rigensibus Anno 1639 facta.

XXVIII

In fauorem nauigationis ac commerciorum, maneant in posterum signa nautica, siue pharus, vulgo *Feurbaken* dicta, in Domesnes et Luserort districtus Piltinensis exstructa, certo canone (*bakgelt*) Rigae soluto. Et teneantur domini fundi cum eo, cui hoc negotium a S. R. M. Sueciae demandatum fuerit, de loco habitationi Ministri Suetici, phari excubatoris congruo, et lignatione pro certo emptionis pretio conuenire. Sed cum priori de Dondangen postulato ac requisito delatum fuerit, res haec difficultate omni est caritura.

XXIX. Se-

XXIX

Serenissimus Rex eiusque Successores Reges, ac Respubl. Poloniae, nec non Sereniss. Elector Brandenburg. nullis nauibus aut classi Sueciae inimicae stationem aut receptaculum in ciuitatibus, portubus ac littoribus Prussiae ac Curlandiae permittant, vel ut dictis Ciuitatibus concedatur, patiatur, unde periculum et hostilitas ex portubus dictarum ditionum Sereniss. Regi Regnoque Sueciae, subiectisue Prouinciis ac populis inferri posset.

XXX

Sereniss. Rex Sueciae Illustriss. Dn. Iacobum, Curlandiae Ducem, una cum Sereniss. Coniuge, et tota Ducali domo comitatuque, pristinae libertati et statui intra binos a conclusa pace menses restituat, postquam Sacrae Regiae Maiestati Regnoque Sueciae, Dux cauerit peculiari reuersali de non vindicando, et hostile aliquid moliendo aduersus ipsius Maiestatem, eiusque Regnum ac Prouincias, deque non bellicis aedificandis et instruendis in posterum nauibus. Res quoque mobiles et supellex eiusdem Ducis, vel Mittauiae capta, vel Rigae antea deposita, et ante hanc pacificationem non abalienata, reddantur, nauibus exceptis. Literaria item documenta, acta Cancellariae, Archiua Ducis et incolarum, quae distracta hoc bello haud sunt, restituantur.

XXXI

Quidquid in Polonia et M. Ducatu Lithuaniae Prouinciisque annexis, per bellum hoc Sereniss. Regi Regnoque Sueciae, eorumque Ducibus, vel a priuatis, vel a communitatibus, exercitibus et districtibus, per necessitatem belli datum est, quocunque titulo diplomatum, obligationum et literarum, instrumentorum et actorum publicorum, ea omnia, quae supersunt, authographa, Serenissimo Regi et Reipubl. Poloniae bona fide extradantur. Quodsi naufragio absorpta, aut tempore flagrantis belli distracta vel concremata sunt, omnia eiusmodi scripta, actaque priuata et publica, ex nunc cassentur, annihilentur et eliminentur, nihilque exinde Reges Regnumque Sueciae in prouincias, exercitus, districtus, vel priuatos in Polonia et M. Ducatu Lithuaniae, iuris praetendere velle, omni meliori modo, ex consensu utriusque partis, declaretur.

XXXII

Tormenta bellica maiora et minora in Polonia Magnoque Ducatu Lithuaniae reperta atque capta, et durante hoc bello, non auecta, siue sint Reipublicae siue priuatorum, siue Communitatum, a Serenissimo Rege Regnoque Sueciae, restituantur.

XXXIII

Sacra Regia Maestas Regnumque Sueciae reddat Sereniss. Regi ac Reipulicae Poloniae, ex ea parte Prussiae, quam hactenus iure belli tenuit, Elbingam, Mariaeburgum et Stumam, cum pristinis suis territoriis et insula maiore et minore, et praeterea, quae in Curlandia ac Semigallia, loca adhuc praesidiis suis tenet, praesertim castellum Bauks, Duci Curlandiae restituat. Atque in his locis singulis restituendis, bona fide relinquantur omnia, quae in praesens reperiuntur, mobilia, ecclesiarum vasa, vestes sacrae, campanae, aliaque ad usum ecclesiarum seruientia, tum libri, Cancellariae, priuilegia et acta publica, tormenta item bellica et armamentaria, quae in iis locis reperta sunt, et adhuc ibi salua reperiuntur, Sueticis tormentis, et quae eo spectant, exceptis, prouti non minus de abductione horum, quam de tempore atque ordine restituendorum locorum, peculiaribus articulis infra conuentum est.

XXXIV

In compensationem horum omnium, S. R. M. Regnumque Poloniae et M. Ducatus Lithuaniae Gedani soluat ac numeret Sacrae Regiae Maestati Regnoque Sueciae --- thalerorum Imperialium.

XXXV

Atque ut certo temperamento Polonia subleuetur, Sacrae Regiae Maestati placuit, ut ex dicta summa pecuniaria subducantur et persoluta intelligantur illa quater centena millia thalerorum Imperialium, ad quae Celsissimus Princeps Transyluaniae Dom. Georgius Rakocius, ratione nouissimae cum Polonis transactionis, persoluenda obligatus est. Ita ut ea obligatione, ipso hoc Tractatu pacis, dictus Princeps eiusque haeredes, praesentibus et futuris temporibus, plane liberentur.

XXXVI. Si-

XXXVI

Similiter permittit Sereniss. Rex Sueciae, ut de supra dicta pecuniae summa subtrahantur, et Gedani solvantur bis centena millia thalerorum Imperialium, quae Illustrissimo Duci Croiano, Dom. Ernesto Bogislao, a Polonia debentur. Quodsi Polonia in praesens, ac parata nunc pecunia, dicto Duci summam illam debitam non soluerit, pollicetur Sereniss. Rex ac Respublica Poloniae, se tradituram intra duos abhinc menses, dicto Duci eiusque mandatario praefecturam siue satrapiam Sluchauiensem, in Pomerellia sitam, cum omnibus pertinentiis et prouentibus annuis, iure antichretico, ac loco pignoris et usurae possidendam, quoadusque ipsi omnis illa summa pecuniaria praedicta persoluta fuerit. Atque in maius huius rei robur, idem Serenissimus Rex et Respublica Poloniae, peculiaribus diplomatibus confirmet.

XXXVII

Reliqua summa --- Gedani a Polonia numeretur S. R. Maestatis Sueciae deputatis Commissariis: et dimidia quidem eius pars, antequam Mariaeburgum fuerit restitutum, altera vero illa residua ac media pars, quatuordecim diebus ante Elbingae restitutionem.

XXXVIII

Libera sit Sereniss. Regi Regnoque Sueciae facultas conscribendi militem stipendiarium in Polonia, Lithuania, Prussia aliisque annexis et vicinis Prouinciis, eundemque delectum per ditiones iuris Polonici libere deducendi.

XXXIX

Serenissimus Rex et Regnum Poloniae Magnusque Ducatus Lithuaniae spondent ac pollicentur, Illustrissimi Ducis defuncti Dom. Ianussii Radziuilii filiae unicae, Illustrissimae Principissae Annae Mariae, in adeundis haereditatibus et bonis paternis, ac integra materna dote aliisque emolumentis, quae ipsi, tum legibus moribusque gentis competere, tum solatio parentibus orbae, et sub tutela viuientis virginis, esse possint, debitam ac condignam rationem habitum iri.

XXXX

Serenissimus Rex ac Respublica Poloniae recipiunt Dnum Radzieiowski, qui ante hoc bellum sub protectione Suetica vixit, in pristinam gratiam, et hisce declarant capacem bonorum suorum haereditariorum ac feudalium, nec non priorum beneficiorum.

XXXXXI

Cum DD. Comites a Dohna plerumque adhaeserint Sereniss. Regibus ac Reipublicae Polonae, idcirco recipit Eius Maestas ac Respublica Polona, se iisdem Comitibus satisfacturam, tum pro amissis in Liunia bonis, tum pro summa illa pecuniaria, quam praetendunt a Polonia ante bellum, inter Poloniam et Sueciam, sibi deberi. Spondent autem interea temporis, et donec satisfactio praestita fuerit, se traditurum dictis Comitibus duas illas praefecturas, Christburgum et Tolchemitum, una cum omnibus pertinentiis ac prouentibus annuis, iure antichretico possidendas.

XXXXXII

Serenissimus Rex et Respubl. Poloniae ex singulari liberalitate indulgent, ut defuncti Campi-Marschalli Dom. Comitis Vitembergi filius unicus, Leonhardus Ioannes, in solatium, ad vitam praefectura vel satrapia Chrona in Pomerellia sita, cum omnibus pertinentiis ac prouentibus annuis, gaudeat ac fruatur.

XXXXXIII

Praesidium Sueticum, quod Strasburgo impositum, et cessa traditaque ultro in manus Poloniae urbe, inde deductum, sub itinere vero interceptum fuit, et adhuc contra datam fidem et morem gentium detinetur, qua Colonellum et Officiales, qua gregarios milites, una cum omnibus ad eos pertinentibus rebus, siue bellicis, siue aliis, 14 post conclusam pacem (diebus) Elbingae sine mora reddatur.

XXXXXIV

Omnes captiui utrinque detenti, cuiuscunque sint conditionis ac status, nemine excepto, sine ullo pretio, liberi dimittantur. Et quidem

dem Campimarschaleus Dnus Comēs Königsmarkius protinus ad subscriptionem et subsignationem huius instrumenti pacis pristinae libertati restituitur; qui vero in Prussia, intra tres; qui in Lithuania vel Russia detinentur, intra tres menses; qui in Polonia et Lithuania, intra sex septimanas, computando a praesenti die, dimittantur; idem ex parte Sueciae seruabitur.

XXXXV

Praeterea S. R. M. et Regnum Poloniae Magnusque Ducatus Lithuaniae id dandum censuerunt paci huic perpetuae, ut interposita sua autoritate apud Chamum Ordasque Tartarorum efficiant, quo et sine lytro captiui in Tartaria Suetici intra sex abhinc menses inde dimittantur; dimissi vero per Regnum Poloniae, Magnumque Ducatum Lithuaniae annexasque eis prouincias, libere ac tuto transeant, et benigne habiti ad prouincias ac ditiones iuris Suetici promoueantur.

XXXXVI

Si qui peditum, equitum, aut Dragonum, durante hoc bello, ultro vel coacte partem aduersam secuti sunt, eive militaria officia praestiterunt, pariter et milites transfugae a suis ditionibus et signis, qui vel in nouissimo hoc bello, vel durantibus adhuc prioribus induciis, in ciuitatibus, praesertim Prussicis, aliisue iuris Polonici oppidis ac territoriis degunt, suis dominis sine contradictione restituantur.

XXXXVII

Demortuorum belli Ducum atque Officialium aliorum corpora, quae siue in Polonia siue in Prussia adhuc inhumata et nonnullis in locis adseruata sunt, tradantur, et non denegabuntur iis, quibus cura mandabitur, ea inde deducendi. Quorum autem cadauera, tum in priori, tum hoc ultimo bello, humata sunt, in Elbingensi, Malboriensi, et aliis in Prussia et Polonia templis, intacta iaceant, sepulchra eorum ab omni violatione et inquietudine sint immunia.

XXXXVIII

Acta, iudicata ac decreta, cuiuscunque fuerint instantiae vel iudicii, contractus, transactiones, aliaque omnia belli huius tempore, siue

magistratuum autoritate et iudicialiter, siue extraiudicialiter gesta, nec statui publico, uti is fuit ante bellum, derogant, vel huic pacificationi per expressum sunt reservata, firmum robur obtineant, aequae ac si nulla regiminis atque magistratuum mutatio interuenisset.

XXXXIX

Moneta Sacrae Regiae Maiestatis Sueciae nomine et effigie in Ciuitatibus Prussiae Regiae impressa, comparis cum reliqua, quae in his oris viget, probitatis, in precio suo et usu relinquatur.

L

Si cui, aut quibus non placuerit in Ciuitatibus ac territoriis Prufficis manere, sed mutato domicilio, alio se conferre, liberum iis sit, in spacio trium abhinc annorum, sua diuendere, aliis elocare, aut pro suo libitu distrahere, sine ullo impedimento, aut onere, sub quocunque praetextu imponendo, saluis antiquis Ciuitatum iuribus et priuilegiis.

LI

Scripta famosa, et Pasquilli, quibus lasciuiae manus abiectarum mentium, nec Regibus et Regum ministris aliisque honestis viris parcendo, se hactenus exercuerunt, in posterum plane tollantur; et qui talia vel typographi amplius imprefferint, vel nouellarum concinnatores supplantauerint, infamia notentur, et meritam de iure poenam subeant, animaduertente in eos seuerissime, et iustitiam administrante cuiusque loci Magistratu.

LII

Sacrae Regiae Maiestati, Regnoque Sueciae, liberum sit et integrum, omnia tormenta bellica, cum re armamentaria ac bellico apparatu, quae omnia post occupationem inuecta sunt, siue in proeliis capta, siue ad usum et custodiam eo illata fuerunt, et adhuc in restituendis locis atque e capite Vistulae, Gedanum nonnulla eorum nuper translata sunt, secum exportare et auertere.

LIII. De-

LIII

Deductio militiae Sueticae, una cum bellicis tormentis et instrumentis, re armamentaria et impedimentis, fiat Elbinga, dato libero transitu per Habum ac portum Pillauensem, vel Vistulam eiusque ostium ad mare, prouti Generali militiae ac praesidiorum Praefecto visum fuerit. Et decedentibus militibus, siue pedites sint, siue equites, rei-que armamentariae inseruientes naues atque currus pro omnibus necessariis auhendis, a ciuitatibus ac subditis Maioris, Minoris ac Gedanensis insulae, nec non utriusque Neringiae et Varmiensis Episcopatus, sine precio, subministrentur. Caueat in posteriori casu Ciuitas Gedanensis militiae Sueticae de plena securitate ad ciuitatem commorandi, et sine periculo condescendendi naues, quibus inde mari ad Regnum Sueciae, aut eiusdem Prouincias alias, deuehi tuto possit.

LIV

Quodsi maritimo itineri non possit militia Suetica e Prussia se committere, sed terrestri in Liuoniam, vel Pomeraniam se conferre necesse habuerit, Sereniss. Rex et Respubl. Poloniae cum Colligatis suis, sufficientibus copiis militaribus saluiconducant, et praestent omnem militiam, tum pedestrem, tum equestrem cum suis Generalibus, Colonellis et Officialibus, tormentis et impedimentis indemnes atque immunes a periculis et insultationibus, tam clandestinis, quam apertis, ad Prouinciam et loca destinata; et dictae militiae necessarium victum, currus et equos pro auhendis tormentis atque impedimentis per Prouincias, quibus transeundum est, absque pretio subministrari faciant.

LV

Ante vero, quam ulla locorum restitutio fiat, conueniant Commissarii Polonici cum Generali militiae Sueticae Praefecto, de certa militiae eiusdem sustentatione, illico post conclusam Pacem, et prius quam Mariaeburgum restituatur, usque ad plenariam deductionem militiae, et Elbingae restitutionem, pendenda, et singulis decem diebus anticipanda.

LVI. Id

LVI

Id vero in restituendis locis obseruetur, ut quam primum Commissariis Sueticis tradita fuerit Regis Poloniae Ratificatio, nec non interposita cautio Senatorum et Commissariorum Polonicorum, lege Comitiali ad latus Regis a Republica delegatorum, de tradenda, primo quoque tempore, et ad summum intra spatium trium abhinc mensium, Reipublicae ratificatione, tum Mariaeburgum cum Insula Maiore ac Stumma cum eorum territoriis, deductis Elbingam praesidiis Sueticis, reddantur in manus Commissariorum Regis ac Regni Poloniae, et actutum liber sit atque non interturbatus, tam mari, quam terra, sicut ante hoc bellum fuit, commerciorum usus ac cursus postarum et literarum. Elbingam vero eiusque territorium et Insulam Minorem cum fortalitiis ibi extructis, nec non in Semigallia Bautke, retineat Serenissimus Rex Regnumque Sueciae, donec ratificatio Reipublicae Polonae super hac pace subsecuta fuerit. Qua tradita, Elbinga quoque cum munimentis omnibus, et Insula Minore, et Bauske, intra dies 14 deductis sine damno Incolarum praesidiis, restituat.

LVII

Si quae posthac graues controuersiae, inter Regna Sueciae et Poloniae, iisque subiectas Prouincias, incidere et suboriri contigerit, ea per Deputatos utrinque Commissarios ad fines Liuoniae, amicabile ratione complanentur. Si quae vero lites exortae fuerint, inter subditos et Incolas utriusque partis, nec transigi de iis amicabiliter litigantes possint, ad competens forum remittantur, et iustitia indilate administretur.

LVIII

Pax haec rati habeatur a Sereniss. Regibus Sueciae ac Poloniae, nec non Republica Polona: qua de re ad modum sequentem venit. 1) Ut Instrumentum Pacis huius, manibus ac sigillis DD. Commissariorum utriusque Partis roboretur, et inuicem tradatur. Deinde ut Serenissimus Rex Poloniae idem quantocius confirmet, et antequam ullius loci fiat restitutio, suam confirmationem tradat. 3) Ut Serenissimus Rex Sueciae solenni instrumento haec pacta, nomine suo et Regni Sueciae, rata habeat. 4) Ut Respubl. Polona idem instrumentum in Comitibus intra
tres

tres ad summum menses celebrandis, solenniter adprobet, et confecto instrumento, ac peculiari cessionis Liuoniae diplomate pariter exhibendo, ratificet. 5) Ut instrumenta haec solennia tum S. R. Maiestatis Sueciae, tum Reipubl. Polonae per utriusque Partis Commissarios deputatos intra spacium trium abhinc mensium, ad limites territoriales inter Elbingam et Mariaeburgum sine ulla excusatione reddi utrinque et recipi debeant. 6) Denique, ut dicta tum Sereniss. Regum, tum Reipublicae Polonae instrumenta Ratificationum ad conuentam et praescriptam formulam, quoad titulaturam et sigillationem aliaque requisita, nulla voce aut syllaba mutata, conficiantur.

I

Sacra Caesarea Maiestas et Sereniss. Elector Brandenburgicus loca ac fortalitia omnia, quae armis viribusque separatis vel coniunctis occuparunt, et tenent in Pomerania, Sacrae Regiae Maiestati Regnoque Sueciae; loca vero occupata et adhuc retenta in Holsatia et Slesuicensi Ducatu, aliisque his annexis terris ac ditionibus, degenti Holsatiae Duci lineae Gottorpianae, Celsiss. Principi Dno --- --- una cum omnibus tormentis bellicis, re armamentaria caeteroque apparatu bellico, nec non mobilibus cuiuscunque nominis ac generis, Actis item Cancellariae, Archiuis et literariis documentis, quae tempore occupationis vel deditionis inibi reperta sunt, deductis e locis istis, et dictis prouinciis, praefidiariis militibus et copiis, intra spatium quatuor a conclusa hac pace hebdomadam, restituant. Et quod Pomeraniam attinet, Sacra Regia Maiestas Regnumque Sueciae et Elector Brandenburgicus possideat, utraque pars dehinc, ut possedit ante hoc bellum, vigore pacis Germanicae et Pacti inter utramque partem specialiter conuenti.

II

Imperator posthac nihil impedimenti vel molestiae directe vel indirecte adferat, aut adferri patiatur Serenissimo Regi, eiusque Successoribus Regibus, Regnoque Sueciae in iis, quae ipsis vi Pacis Germanicae, Osnabrugis et Monasterii Westphalorum conclusae, competunt ac debentur. Sed id omne plenae executioni mandet mandari-

r

que

que faciat, quae S. R. Maieſtatem Regnumque Sueciae in prouinciis eius Germanicis concernunt, et nondum executioni data ſunt, et Regiam Maieſtatem Regnumque Sueciae in iis omnibus manuteneat ac conſeruet.

III

Sacra Caefarea Maieſtas non impedit in poſterum, quo minus S. R. Maieſtas eiufque Succeſſores Reges Regnumque Sueciae gaudeant ac fruuntur Imperii conſtitutionibus, iuribusque omnibus, quibus caeteri Imperii Conſtatus ac membra gaudent ac fruuntur, et caeteris, quibus Sereniſſimis Regibus Regnoque Sueciae in inſtrumento pacis Germanicae prouiſum eſt.

IV

Senator Regni Sueciae et Campi - Marſchalcus, Dnus Comes a Königsmarck, et ſi qui praeterea in prouinciis et ditionibus Electoris Brandeb. bonis ac facultatibus ſuis hoc bello exuti ſunt, in ea, facta hac pace, plenarie et ſine ulla tergiuerſatione reſtituantur, nec competat illis, quibus collata ſunt eorum bona, ulla in ea praetenſio ex nunc et in perpetuum.

V

Nullis ſiue Officialibus, ſiue gregariis militibus, qui ſub ſignis Sueticis in hoc bello militarunt, ſiue aliis, qui toga Sueciae obſtricti fuerunt, et ſubditi aut vaſalli ſunt Imperatoris et Electoris Brandenburgici, ſit id in damno, ſed omnes illi in priſtinum ſtatum, quoad honores atque bona, indilate reſtituantur, tum in Regnis ac Prouinciis Imperatoriis, tum ditionibus ac prouinciis Electoris Brandenburgici, gaudeantque uniuerſi et ſinguli eorum plenaria amniſtia et indemnitate.

Quae de caetero tractanda et concludenda ſunt, utpote de eliberatione captiuorum, vel arreſto detentorum, et praefidii Strasburgenſis, ea poterunt articulis Polonicis innecti, et hi eo adoptari.

LI

*Procuratorium**Serenissimi Regis Poloniae**posterius.*

Ex editione Instr. Pacis Gedanensi prima.

Nos Ioannes Casimirus, Dei gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lithuaniae etc. etc. etc. Notum testatumque facimus Uniuersis et Singulis, quorum interest, quod, cum ad tractatum instituendum, de praesenti hoc bello, eoque diuturno et funesto, conuenienter sopiendo, deque facienda pace perpetua inter Nos Regnumque Poloniae et Magnum Ducatum Lithuaniae, Nostrosque Foederatos ab una, et Serenissimum Principem, Nepotem, Consanguineum et Vicinum nostrum, Dominum Carolum, Suecorum, Gothorum, Vandalorumque Regem, Magnum Principem Finlandiae etc. etc. etc. et Regnum Sueciae, eiusque Confoederatos ab altera parte, modus et via iniri coeperit, atque Serenitatis Suae nomine declaratum et contestatum sit, nihil, quod ad eiusmodi tractatum inchoandum, instituendum et plene perficiendum merito requiri poterit, a parte eiusdem Suae Serenitatis desideratum iri: Ideo testaturi constans Nostrium propositum, et animi propensionem, ad promouendum dictae pacis negotium, non modo in praefatum Tractatum consensimus, sed illico etiam deputauimus et constituimus veros et legitimos Nostros, ad supradictum Tractatum, Commisarios, Illustrissimos, Illustres, Magnificos et Generosos, Nobis sincere fideles et dilectos, DD. *Ioannem Comitem a Leszno*, Palatinum Posnanensem, Sac. Reginalis Maiestatis Marschalcum, Generalem Maioris Poloniae, *Mariaeburgensem*, *Corsunensem*; *Georgium Comitem in Wisnicz*, Supremum Regni Campique Marschalcum, Generalem Minoris Poloniae, *Cracouiensem*, *Scepusiensem*, *Chmielnicens.* *Nizinenf.* *Pereaslauenf.* *Olsinens.* *Casimiriens.* *Nicolaum in Prazmow*, Supremum Regni Cancellarium, nominatum Episcopum *Luceoriensem*, Abbatiae *Sieciechouiensem*, perpetuum Administratorem, Praepositum *Cracouiensem*, *Christophorum Pac*, Supremum M. Duc. Lithuaniae Cancellarium, *Wil-*
kouistenf.

kouistenf. Kozienicenf. Klefczelenf. Ostrinenf. *Ioannem Andream Morstyn de Raciborsko*, Referendarium Regni, Koualienf. Zauichostenf. *Vladislaum de Naglouice Rey*, Thesaurarium Curiae Regni, Sac. Reginalis Maieftatis Cancellarium, Neokorcynensem, Libuffienf. *Ioannem in Gnin Gninski*, Succamerarium Palatinatus Pomeraniae, Gnesnensem, Gubernatores; dictisque Nostris Commissariis, Nomine et Auctoritate Nostri Regia non modo de Praeliminaribus, et iis, quae ad viam Tractatui Principali inchoando, complanandam, facere deprehenduntur, statuunt et concludant; Sed etiam principale Pacis stabiliendae negotium, omniaque et singula, quae quocumque modo ad subortas hinc inde controuersias componendas et finaliter terminandas, ut et ad mutua utriusque Partis commoda prouehenda pertinere videbuntur, omni meliori modo, via et ratione agant, tractent et statuunt concludantque, conclusa instrumento inferant, inserta vero et transacta firment, et perficiant, atque adeo Pactorum Conuentorum Instrumenta inuicem commutent. Nos ea, quae supra nominati Nostri Plenipotentarii Commissarii siue omnes simul, siue in unius vel alterius absentia, reliqui eorum, in saepe dicto Pacis negotio tam Praeliminari, quam Principali, Nostro Nomine egerint, tractauerint et concluderint, omni meliori modo firma, rata grataque habituros. In quorum fidem maiorem praesentes manu nostra subscriptas, Sigillo quoque nostro maiori communiri iussimus. Datum Gedani, die quarta Mensis Aprilis, Anno millesimo sexcentesimo sexagesimo.

Ioannes Casimirus Rex.

(L. S.)

Stephanus Hankiewitz,

Secret. Regius.

LII. Pro-

LII

*Procuratorium**Caroli XI. Regis et Regni Sueciae.*

Ex editione Instr. Pacis Stetinenfi.

Nos Carolus, Dei gratia, Suecorum, Gothorum Vandalorumque Rex et Princeps haereditarius, Magnus Princeps Finlandiae etc. etc. etc. Notum testatumque facimus Uniuerfis et Singulis, quorum interest. Quod, cum ad Tractatum instituendum, de praesenti hoc bello, eoque diuturno et funesto, conuenienter sopiendo, atque facienda perpetua pace inter Nos Regnumque nostrum Sueciae, et nostros Foederatos ab una, et Serenissimum Principem, Fratrem, Consanguineum et Vicinum nostrum, Dominum Ioannem Casimirum, Regem Poloniae, Magnum Ducem Lithuaniae etc. etc. etc. nec non Regnum Poloniae et Magnum Ducatum Lithuaniae, eiusque Foederatos, inprimis Serenissimum et Potentissimum Principem, Fratrem, et Consanguineum nostrum, Dominum Leopoldum, electum Romanorum Imperatorem semper Augustum, Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, et Slauoniae Regem, Archiducem Austriae, Ducem Burgundiae, Brabantiae, Styriae, Carynthiae, et Carniolae, Marchionem Morauiae, Ducem Luxemburgiae, ac Superioris et Inferioris Silesiae, Würtembergae et Tekae, Principem Sueviae, Comitem Habsburgi, Tyrolis, Ferreti, Kyburgi et Goritiae, et Landgrauium Alsatie, Marchionem Sac. Rom. Imperii, Burgouiae ac Superioris et Inferioris Lusatie, Dominum Marchiae Slauonicae, Portus Naonis et Salinarum: Nec non Serenissimum et Celsissimum Principem, Consanguineum et Vicinum nostrum, Dominum Fridericum Wilhelmum, Marchionem Brandenburgensem, Sacrae Rom. Imperii Archi-Camerarium et Principem Electorem, Magdeburgi, Prussiae, Stetini, Pomeraniae, Cassubiorum, Vandalorum, nec non in Silesia Crosnae et Carnouiae Ducem, Burggrafum Norinbergensem, Principem Halberstadii et Mindae etc. ab altera parte, modus et via iniri coeperit: Atque Suae Serenitatis, ut et Alte memoratorum Eiusdem Confoederatorum Nomine declaratum et constitutum sit, nihil, quod ad eiusmodi tractatum inchoandum, instituendum

stituendum et plene perficiendum merito requiri poterit, a parte Eiusdem Suae Serenitatis et Reipublicae Poloniae, Magnique Ducatus Lithuaniae, ut et superius Alte memoratorum Confoederatorum desideratum iri: Ideo testaturi constans Nostrum propositum et animi pro-
pensionem ad promouendum dictae Pacis negotium, non modo in praefatum Tractatum consensimus, sed illico etiam deputauimus et constituimus, sicut etiam vigore praesentium deputamus et constitui-
mus, veros et legitimos nostros ad supradictum Tractatum Commissa-
rios, Illustres, Magnificos et Generosos, Nobis sincere fideles ac dile-
ctos, Dn. *Magnum Gabriel de la Gardie*, Comitem in Leköö et Arens-
burg, Lib. Baronem in Eckholm, Dn. in Habsal, Magnushoff et Hoy-
endorp, Nostrum Regnique Nostri Thesaurarium, Generalem Guber-
natorem Liuaniae, et Locumtenentem Nostrum per Esthoniā, Lio-
niam et Ingriam, Militiae Generalem, Iudicem Prouincialem Wester-
gothiae et Daliae, nec non Academiae Upsalienfis Cancellarium; et
Dnum *Benedictum Oxenstierna*, Comitem in Korsholm et Wasa, Lib.
Bar. in Moreby et Lindholmen, Dnum in Koporium et Rosersberg,
Cancellariae Consiliarium: Et Dnum *Christophorum Carolum Schlip-
penbach*, Comitem in Schöueda, Lib. Bar. in Liufala, Dnum in Salin-
ge, Consilii Bellici Praesidem, omnes vero Nostros Regnique Nostri
Senatores, nec non Dnum *Andream Guldenclau*, Nostri per Pomera-
niam Regiminis ac Consilii Satus, ut et Supremae Curiae Iustitiae Prae-
sidem, Haereditarium in Skonela, Ekeby, Hylinge et Hulderstadt; di-
ctisque Nostris Commissariis plenam potestatem damus, ut congressi
cum Alte memoratae Suae Serenitatis, et Regni Poloniae Magnique
Ducatus Lithuaniae, ut et saepius Alte memoratorum Confoederato-
rum ad talem actum cum plena potestate deputatis et constitutis Dnis
Commissariis, Nomine et Auctoritate Nostra Regia, non modo de
praeliminaribus, et iis, quae ad viam Tractatui principali inchoando
complanandam facere deprehenduntur, statuunt et concludant, sed et-
iam principale Pacis stabiliendae negotium, omniaque et singula, quae
quocumque modo ad subortas hinc inde controuersias componendas
et finaliter terminandas, ut et ad mutua utriusque partis commoda
prouehenda pertinere videbuntur, omni meliori modo, via et ratione
agant, tractent, statuunt et concludant, conclusa Instrumento inferant,
inserta

inserta vero et transacta firment et perficiant, atque adeo Pactorum Conuentorum Instrumenta inuicem commutent. Promittimus itaque verbo Nostro Regio, ac vigore huius Procuratorii, Nos ea, quae supra nominati Nostri plenipotentarii Commissarii siue omnes simul, siue in unius vel alterius absentia bini eorum in supradicto Pacis negotio, tam Praeliminari, quam Principali, cum supradictae Suae Serenitatis et Reipublicae Poloniae Magnique Ducatus Lithuaniae, ut et memoratorum Eorum Confoederatorum Dnis Commissariis, egerint, tractauerint, sanciuerint et concluderint, omni meliori modo firma, rata, grataque habituros. In quorum fidem ac certitudinem maiorem praesentes, manu Honoratissimae et Charissimae Matris nostrae, Nec non Nostrorum Regnique nostri Senatorum subscriptas, Regni nostri Sigillo firmari iussimus. Dedimus Gothoburgi, die quarta Martii Anno 1660.

Hedewig Eleonora.

Petrus Brahe, Comes in Wifingsborg.	Sevedt Bäädt.	Axel Lillie.
Gustauus Bonde.	Gabriel Oxenstiern, Comes in Kersholm et Wasa.	Carolus Mauritius Loe- wenhaupt, Comes de Rosburg et Falken- stein.
Wilhelm Taube.	Per Lenerson Ribbing.	Erick Flemming.
Christiern Horn.	Canutus Kurch.	Georgius Flemming.
	Gustauus Posse.	

(L. S.)

Eduardus Ehrenstein.

Godofredus von Schröer
Reg. Leg. Sued. Secr.

LIII. Pro-

Procuratorium Posterius
Sacrae Caesareae Maiestatis.

Ex editione Instr. Pacis Regiomontana.

Leopoldus, Diuina Fauente Clementia Electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac German. Hungariae, Bohem. Rex, Archidux Austriae etc. etc. etc. Significamus Uniuersis, et Singulis, quorum interest, et qui hasce Nostras Litteras visuri vel audituri sunt: Quod, cum Tractatus Pacis inter Sereniss. et Potentiss. Principem Dominum Ioannem Casimirum, Regem Poloniae, Magnum Ducem Lithuaniae etc. etc. etc. nec non Regnum Poloniae et Magn. Ducat. Lithuaniae, ac Nos, Aliosque Eiusdem Confoederatos ab una, et quondam Sereniss. et Potentiss. Principem Carolum Gustauum, Suecorum, Gothorum Vandalorumque Regem, Magnum Principem Finlandiae etc. etc. etc. Et Regnum Sueciae, Eiusque Confoederatos ab altera Partibus restaurandae, nuper inchoati, et nunc post eiusdem ex hac vita decessum, inter Serenissimum et Potentissimum Principem, Dominum Carolum, modernum Suecorum, Gothorum, Vandalorumque Regem, Magnum Principem Finlandiae etc. etc. etc. et Regnum Sueciae, siue eiusdem Tutores, et Regentes ex hac Parte continuandi sint; Nos benigne confisi de fide, rerum usu et prudentia Illustris et Magnifici, nec non Nobilium, Nostrorum et Sacri Imperii fidelium dilectorum, *Francisci Caroli Comitis a Kollowrath* in Reichenau, Nostri Consilarii, Camerarii, et Adpellationum in Arce Pragensi Praefidis, *Ioannis Francisci a Barwitz*, *Liberi Baronis de Fernemont*, Nostri Consilarii Bellici, Armentarii Praefecti, Colonelli, et Maioris Glogouiae Capitanei Prouincialis, et *Francisci Liberi Baronis de Lysöla*, Consilarii Nostri Cameralis Aulici, Eisdem ad dictos Tractatus Legatos Nostros deputauerimus, eisque mandatum et plenipotentiam dederimus, ut simul omnes, vel casu, quo aliquem, vel aliquos ex iisdem abesse, vel morbo aliaue de causa impediri contingeret, unus vel duo, cum dictorum Regis et Regni Poloniae, Magnique Ducatus Lithuaniae, tum Regis quoque et Regni

gni Sueciae, siue eiusdem Tutorum, et Regentum Plenipotentariis conueniant, ac de iis rebus, quae ad honestam, firmam et stabilem pacem atque amicitiam reducendam, atque communem omnium securitatem stabiliendam spectant, tractent, statuant et concludant; prout vigore huius Plenipotentiae, et mandati Nostri, dictis Legatis Nostris coniunctim, v l diuifim omnimodam ad dicta omnia damus facultatem, promittentes bona fide, et in verbo Imperatorio, Nos ea omnia, quae Nostro nomine a dictis Plenipotentariis Nostris gesta, conclusaque fuerint, rata et grata habituros. In cuius rei fidem praesens Mandatum Nostrium sigillo Nostro Imperatorio muniri iussimus.

Datum in Ciuitate Nostra Viennae, die quinta Mensis Aprilis, Anno Domini millesimo sexcentesimo sexagesimo, Regnorum Nostrorum Romani secundo, Hungariae quinto, Bohemici vero quarto.

Leopoldus.

(L. S.)

Georgius Ulricus

Comes a Wolkenstein.

Ad mandatum Sac. Caes. Maiestatis proprium
I. Walderode.

*Principis Electoris Brandenburgici
posterius.*

Ex editione Instr. Pacis Regiomontana.

Fridericus Wilhelmus, Dei Gratia Marchio Brandenburgensis, Sacri Romani Imperii Archi-Camerarius et Princeps Elector, Magdeburgi, Prussiae, Iuliae, Cliviae, Montium, Stetini, Pomeraniae, Cassubiorum Vandalorumque, nec non in Silesia Crosnae et Carnouiae Dux, Burggravius Norinbergenfis, Princeps Halberstadii et Mindae, Comes Marcae et Rauensburgi, Dominus in Rauenstein etc. Notum testatumque facimus uniuerfis et singulis, quorum interest, et qui Nostras hasce litteras visuri vel audituri sunt: Quod, cum ad Tractatus instituendos, de praesenti hoc Bello conuenienter sopiendo, deque Pace perpetua facienda, inter Serenissimum et Potentissimum Principem, Dominum Ioannem Casimirum, Regem Poloniae, Magnum Ducem Lithuaniae, etc. etc. Cognatum, Affinem, et Fratrem Nostrum Charissimum, Regnumque Poloniae, et Magnum Lithuaniae Ducatum, nec non Nos, aliosque Eiusdem Confoederatos ab una: Et Serenissimum ac Potentissimum Principem, Dominum Carolum, Suecorum, Gothorum, Vandalorumque Regem, et Principem Haereditarium, Magnum Principem Finlandiae etc. etc. etc. Cognatum Nostrum Charissimum, Regnumque Sueciae, et eius Confoederatos, ab altera parte, modus atque via iniri coeperit, et in eum finem utrinque conuenerit, ut dicti Tractatus Pacis, primo quoque tempore per utriusque Partis et Earum Confoederatorum Plenipotentiarios inchoarentur, Nos, ne promouendo tam salutari operi deesse videremur, Nostros quoque Commissarios ad hos Tractatus deputauerimus et constituerimus, prout hisce veros et legitimos deputamus et constituimus, Magnificos et Generosos respectiue Consiliarios Nostros Status intimos, Cancellarium in Ducatu Pomeraniae, Iudicii adpellationum in Prussia supremi Consiliarium, et Praefectos Hohensteinensem, Leoburgensem, Bytouiensemque, sincere Nobis

bis Dilectos et Fideles, *Ioannem ab Hoverbecke*, Haereditarium in Eichmedien, Baranowen, Domkaw et Gejerswalde, Electoratus Nostri Brandenburgici Dapiferum Haereditarium, *Laurentium Christophorum a Somnitz*, Haereditarium in Grumsdorf, Dreno et Gerbero, nec non Haereditarium Camerarium in Pomerania Ducali, et *Albertum ab Ostan*, Haereditarium in Nernicken et Kegels, plenam His dantes potestatem, ut congressi cum Alte memoratorum Regum et Eorum Confoederatorum ad talem Actum cum plena potestate Deputatis et Constitutis Dominis Plenipotentariis, nomine et auctoritate Nostri Electorali, non modo de Praeliminaribus, et iis, quae ad viam Tractatui Principali inchoando complanandam facere deprehenduntur, statuunt et concludant, sed etiam principale Pacis stabiliendae negotium, omniaque et singula, quae quocumque modo ad subortas hinc inde controuersias componendas et firmiter terminandas, ut et ad mutua utriusque Partis et Earum Confoederatorum commoda prouehenda pertinere videbuntur, omni meliori modo, via, et ratione agant, tractent, statuunt et concludant, conclusa Instrumento inserant, inserta vero et transacta firment et perficiant, atque adeo Pactorum Conuentorum Instrumenta commutent. Promittimus itaque Verbo Nostro Electorali, ac vigore huius Procuratorii, Nos ea, quae supra nominati Nostri Legati Plenipotentarii, siue omnes simul, siue in unius absentia bini Eorum in saepe dicto Pacis Negotio tam Praeliminari, quam Principali, Nostro Nomine egerint, tractauerint, sanciuerint et concluserint, omni meliori modo firma, rata grataque habituros. In quorum fidem maiorem praesentes manu Nostri subscripsimus, Sigilloque Nostro Electorali communiri iussimus.

Dabantur in Arce Nostri Coloniae ad Spraeam 10. 20. Mensis Martii, Anno Millesimo Sexcentesimo Sexagesimo.

Fridericus Wilhelmus Elector.

(L. S.)
appenfi.

*Reuersales Ducis Curlandiae,
de non vindicando.*

Ex Codice MS. Zalusciano.

Iacobus, Dei gratia in Liuania Curlandiae et Semigalliae Dux. Notum testatumque facimus, quod, postquam per conclusam inter Serenissimos ac Potentissimos Sueciae et Poloniae Reges et Regna pacem, de Nostra Serenissimaeque Coniugis, et Ducalis Domus Nostrae eliberatione, ut et in Curlandiae et Semigalliae Ducatum plenaria restitutione conuentum sit; Nos speciali hoc Reuersalium diplomate, honore Principis, et verbo veritatis Christianae promittimus, stipulamur et cauemus, quoad fieri potest validissime, Nos ob captiuitatem nostram, aliasque hactenus perpessus aduersitates et damna, nulla ratione, clam aut palam, directe vel indirecte, per Nos, vel per alios contra Sacram Regiam Maiestatem Regnumque Sueciae, eique subiectas ditiones ac subditos, aut illorum bona, ex nunc et in perpetuum aliquid vindicatu-
ros, vel aliquomodo offensuros: salua manente fidelitate et obligatione, Regibus Regnoque Poloniae et Magno Ducatui Lithuaniae. In cuius rei fidem maiorem manu nostra subscripsimus, et sigillo nostro scientes roborari fecimus datas die 10 Mensis Aprilis An. 1660.

LVI

*Cautio Comitum Koenigsmarkii,
de non vindicando.*

Ex Codice MS. Zalusciano.

Sacrae Regiae Maiestatis Sueciae Senator, Campi-Mareschallus, et
Gubernator Ducatum Bremenfis ac Verdenfis, *Ioannes Christophorus Koenigsmark*, Comes in Westerwick et Stegholm, Dominus in Rotenburg et Neuhaus.

Notum testatumque facio. Quandoquidem inter Serenissimos et
Potentissimos Reges et Regna Poloniae ac Sueciae circa institutos de
pace Tractatus de mea quoque liberatione, certo modo conuentum
est, ideo secundum tenorem eiusdem Conuentionis per has litteras Re-
uersales, verbo veritatis Christianae, ut et sub fide et honore Comitum
spondeo, et promitto, quod circa captiuitatem ac detentionem meam
tam in persona, quam bonis, subortas mihi molestias et aduersitates,
cuiuscunque illae sint generis, aduersus S. R. M. et Regnum Poloniae,
illiusque incolas et subditos, uti et specialiter aduersus Ciuitatem Geda-
nensem, eius Magistratus, Officiales, ministros, ciues, incolas, cuius-
cunque sint status et conditionis, non vindicabo, neque ipsis in eorum
personis vel bonis, siue clam siue palam, per me vel per alios, directe
vel indirecte, quocunque id fieri possit modo, ullum incommodum
aut periculum in futurum inferam, vel creabo: salua tamen fide et
obedientia, Regibus Regnoque Sueciae a me debita. In cuius rei fi-
dem has litteras Reuersales propria manu subscripsi, et iisdem sigillum
meum subappressi.

LVII

*Litterae Sacr. Caes. Maiest.**ad Iohannem Casimirum, Regem Poloniae,
die 24 Martii Anno 1660.*

Ex Codice MS. Zalusciano.

Serenissime et Potentissime Princeps,

Auuncule et Frater Charissime,

Celare Serenitatem Vestram noluimus, venisse huc paucis ante diebus Ministrum Gallicum, Colbert nomine, a Reuerendissimo D. Cardinale Mazarino ad Oratorem Hispanicum, apud Nos residentem, ablegatum eius negotii, quod ad promouendam pacem cum Suecia pertinet, maturandi causa. Quando igitur tanti non nostra modo, et caeterorum Foederatorum, sed Serenitatis quoque Vestrae, et inclyti illius Regni interest, pacem hanc non seorsim cum singulis, sed cum omnibus uniuersim componi, quantum ipsa Serenitas Vestra, pro Sua prudentia, optime intelligit: dedimus in commissis, Nostris ad Tractatus cum Suecis illic Deputatis Legatis, ut cum eadem Serenitate Vestra de hac re, agant nostro nomine; Qui proinde eandem beneuole amanterque requirimus, ut non modo eosdem Legatos Nostros haud grauatim audire, sed consilia sua tam quoad conclusionem pacis, quam suum inde abitum moderari velit, ne semet aequae ac caeteros Foederatos, adeoque causam tam grauem communem modicae alicuius morae impatientia, vel loci taedio praecipitet. Id quod omnino de sua non minus maturissima prudentia et aequanimitate, quam singulari affectus erga Nos propensione, omnino confidimus. Qui vicissim Serenitati Vestrae

Vestrae amantissimi nepotis et fratris affectum beneuolentissime conferuantes, Eidem omnia ex animi sententia euenire prolixissime cupimus. Dabantur in Ciuitate Nostra Viennae, die 24 Martii An. 1669. Regnorum Nostrorum Romani II. Hungariae V. Bohemiae IV.

Serenitatis Vestrae

bonus frater et nepos

Leopoldus.

LVIII

*Responsoriae Regis Poloniae
ad Sacrae Caesareae Maiestatis litteras.*

Ex Codice MS. Zalufciano.

Serenissimo ac Potentissimo Principi, Dno Leopoldo, Diuina fauente Clementia Electo Romanorum Imperatori semper Augusto, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Slauoniae Regi, Archi-Duci Austriae, Duci Burgundiae, Stiriae, Carynthiae, Carniolae et Virtembergae, Comiti Tyrolis, Nepoti et Fratri Nostro Charissimo, Ioannes Casimirus Dei Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masouiae, Samogitiae, Liuaniae, Smolensciae, Czerichouiaeque, nec non Suecorum, Gottorum Vandalorumque Haereditarius Rex, salutem et fraterni amoris incrementum.

Serenissime et Potentissime Princeps, Domine Nepos et Frater Charissime. Quo studio in pacem hanc, cuius Tractatui incumbimus praesentes, feramur, plurima Maiestati Vestrae dedisse iam documenta nulli dubitamus, dum ea potissimum de causa in hasce ultimas Regni Nostri

Nostri oras Nos contulerimus; iamque quartum et amplius mensem huic soli insudamus operi, ut eius exitum laeti exciperemus. Et quod maximo cuique propensionis Nostrae ad eam ipsam pacem argumento esse possit, nihil Nos amore et desiderio eius consequendae non concedere parti aduersae: Cum et ultronea Regni Sueciae abdicatione, et nobilissimae Prouinciae Liouoniae (indubitati Regni huius iuris) concessione, parare eam destinauerimus. Cumque idem Tractatus iam eo processerit, ut eius conclusio intra breue tempus consequi possit, (nisi studiosa mora alicui Partium illum in longum trahere intentio sit,) sat pro Nostra, adeoque communi causa in hunc usque diem a Nobis allaboratum esse arbitramur. Et sicut nunquam in animum Nostrum induximus, eam ipsam communem causam deferere; ita eidem totis Nostris conatibus adstipulari hactenus non intermisimus. Qua propter rebus ad eam maturitatem in hoc Tractatu deductis, discessum Nostrum inde (nullo loci taedio, aut morae impatientia, sed permagnis Regni totius moti necessitatibus,) accelerandum paucos post dies (dantes id inprimis postulationi Maiestatis Vestrae, cum iam in procinctu essemus,) proposuimus, Varisiamque Nos transferimus, ordinarium residentiae locum: ne, dum uni parti dominiorum Nostrorum sanandae curam Nostram applicamus, eandem reliquis, quae non minore indigent medela, subtraxisse videamur. Quos enim et quantos progressus hostis Moschus in Lithuania eatenus fecerit, constare probe Maiestati Vestrae existimamus. Cui amantissimi Patruī affectum promti deferimus. Eidem faustissima quaeque a Deo precati.

Datae in Regia Nostra Gedanensi, die . . . mensis Aprilis A. D. MDCLX. Regnorum Nostrorum Poloniae XII. Sueciae XIII.

LIX

*Instrumentum Coniunctionis Armorum,
inter Serenissimum Regem Poloniae, Magnum Du-
cem Lithuaniae etc. etc. etc. et Serenissimum
Regem Sueciae etc. etc. etc.*

Ex Codice MS. Zalusciano.

Quandoquidem Deo clementer annuente Serenissimus Rex et Regnum Sueciae ad sinceram pacem et amicitiam, cum Serenissimo Rege Regnoque Poloniae et Magno Ducatu Lithuaniae, per Tractatus Pacis feliciter redierit, ac uterque sese obstrinxerit, ut mutuam utilitatem, commodum ac securitatem sincere procurare ac promouere teneantur; ad quem scopum attingendum nihil expeditius visum fuit, quam si communi ope, viribus et consilio, arma et studia coniungerentur, ad expurgandam Moschis, eorumque adhaerentibus Poloniam, Lithuaniam, et utramque Poloniae et Sueciae Liunioniam, ac remouenda omnia obstacula, quae communem Dominiorum utriusque Regum tranquillitatem ab illa parte impediunt, et ad optatam pacem cum Magno Duce Moschouiae eo citius et efficacius consequendam. Circa quod specialis conuentio inter Partes per eosdem, Reuerendissimum, Illustrissimos et Excellentissimos DD. Utriusque Partis Commissarios Plenipotentiariorum, in Pacis Instrumento nominatos, conuentum est in eum, qui sequitur, modum:

I

Ad praedictum finem restaurandae Pacis et Securitatis, et ut ad eorum restitutionem Dux Moschouiae communibus armis adigatur, quae ab utriusque Regum imperio abstulit, Serenissimus Rex et Regnum Sueciae toto hoc bello durante, instructum cum omnibus pertinentiis et re tormentaria sub signis suis, ac Generali Campi-Mareschallo habebit exercitum Quindecim Millium Militum, partim equitum, partim peditum, quibuscum vel ipse contra descriptum hostem, eiusque confoederatos et adhaerentes aget in Liunia suae possessionis, vel ipsa Moschouia,

Moschouia, aut cum Polono vel Lithuano exercitu in Lithuania, Alba Russia, siue Liuania Polonica, vel ipsa Moschouia coniunget, iuxta rerum exigentiam, habito desuper communi consilio. Quibus Serenissimus Rex Poloniae, quoties pro sua defensione in propriis illius Prouinciis militabunt, victum et subsistentiam prout proprio militi suo suppeditabit.

II

Similiter Serenissimus Rex Poloniae pro communi Partium utilitate, durante hoc bello, pari armorum ac militum praesidio, Serenissimo Regi Sueciae, eiusque Statibus in Liuania Sueticae possessionis contra praememoratos hostes, si necessitas exiget, succurret, quibus etiam similiter Serenissimus Rex Sueciae victum et subsistentiam, quam diu pro ipsis et in ipsorum territoriis sunt militaturi, subministrare prout proprio militi debebit.

III

Neutri parti liberum sit pacem, inducias, siue armistitium aliquod tractare, et multo minus concludere cum Moschis, atque eorum adhaerentibus, sine alterius partis praescitu et consensu, ac praesentia Deputatorum, donec plenaria partibus facta fuerit in restitutione ablatorum satisfactio.

IV

Quodsi contingat, ut Moschus Liuania Suetica relictā in Lithuaniam, vel annexas Prouincias, aut Pponicam Liuaniam et Curlandiam cum exercitu inuadat: tunc Sereniss. memoratus Rex Sueciae exercitum hostilem in ditionibus Sereniss. Regis Poloniae, omnibus copiis persequi, oppugnare, et iungere se exercitui Polono siue Lithuano tenebitur. Sin autem ab exercitu Moschouitico impeditus esset: mittet nihilominus contra Moschouiticum exercitum in Lithuania competentes copias, quas ultra propriam defensionem habere poterit. Idem obseruabitur ex parte Sereniss. Regis Poloniae, si relictis Statibus Regni et M. D. Lithuaniae hostis ditiones Serenissimi Regis Sueciae aggredi voluerit.

V. Quan-

V

Quando utriusque Partis copiae coniunctae fuerint, expeditiones militares omnes communi utriusque Partis Generalium et Ducum consilio, et consensu, suscipientur. Si in terris ad Serenissimum Regem Poloniae spectantibus bellum geratur, belli directio ad Sereniss. Regem Poloniae, siue absens siue praesens fuerit, spectabit, et Eidem Maieitati imperium in exercitum auxiliarem competet. Similiter etiam quando copiae Polonicae vel Lithuanicae pro Sereniss. Rege Sueciae in terris ad Suam Maiestatem spectantibus certabunt, idem iuris statuatur. De caetero salua erit utriusque Partis Generalium in milites suos iurisdictio, et aequalis semper inter milites utriusque Partis laborum secundum numerum eorundem proportionata distributio; et hoc de consilio et consensu utriusque exercitus Generalium.

VI

Cum vero Magnus Dux Moschoniae non modo dictam Liunioniam Polonicam omnem, sed etiam nonnulla loca Liunioniae Sueticae armis occupata nunc teneat, ideo conuentum est, ut, si armis a Moscho recuperari possint, respectiue a Suecia loca Australis Liunioniae, et a Polonia loca Septentrionalis siue Sueticae Liunioniae, tenebitur utraque pars se eadem loca, Suecia quidem Regi Regnoque Poloniae et Magno Duci Lithuaniae, Polonia vero Regi Regnoque Sueciae ultro et non imputatis belli impensis restituere.

VII

Loca quoque, Urbes, Castella, et Fortalitia in Lithuania, siue Alba Russia, solo Suetico exercitu e potestate Moschouitica recuperata, in manus Serenissimi Regis, vel Generalium M. D. L. ultro similiter, et non imputatis belli impensis, et sine mora tradentur.

VIII

Loca quoque, Arces, Fortalitia, siue integrae Prouinciae, conquistae per exercitus Sueticos in Moschouia, penes Suecos cum illorum praefidiis remanebunt; quae vero Polonico vel Lithuanico exercitu ibidem conquirentur, penes Poloniam vel Lithuaniam, eorumque praefidiis

praefidiis munientur. Si vero utriusque infimul exercitus Polonici vel Lithuanici, et Suetici armis, ope, viribus et consilio, aliqua loca vel prouinciae ibidem occupatae fuerint, ex utroque exercitu praefidia in ea imponentur, et utriusque Regum iurisdictioni subiacebunt, donec de eo, conuentione particulari, inter utramque Regiam Maiestatem transactum fuerit.

IX

Si Moschi aut eorum asseclae huius conuentionis odio, vel alio quouis colore, intra decennium post hoc bellum finitum, Serenissimum Regem Poloniae aut eius successores in Polonia, Lithuania, Liuania vel Veraina, armis suis infestare tentauerint, Serenissimus Rex et Regnum Sueciae tenebuntur ipsi subuenire, requisito militum numero et re tormentaria; et vicissim eodem casu Sereniss. Rex Poloniae per totum illud decennium, post confectam pacem, tenēbitur subsidium Sereniss. Regi Sueciae suppeditare: de quibus auxiliis mutuo ferendis specialis declaratio fiet inter Utramque Regiam Maiestatem Poloniae et Sueciae.

X

Ad confoederationem hanc Reges, Principes, et Respublicae, si Partibus ita visum fuerit, admittentur, et inuitabuntur.

XI

Tractatus hic Foederis offensiui intra --- mensium a die subscriptionis numerandorum spatium, a Sua Regia Maestate Poloniae et Deputatis a Republica Commissariis ab una, et Sereniss. Rege et Regno Sueciae ab altera parte approbabitur, eodemque tempore tradetur et permutabitur. Dictus tamen Tractatus interea temporis ab utraque Parte fideliter obseruabitur.

XII

Quae omnia sancte et inuiolabiliter obseruatum iri Pars utraque sub fide sua promittit. In quorum euidentiam et robur conscripta sunt bina huius Tractatus eiusdem tenoris instrumenta, quae inuicem tradita Nos utriusque Partis Plenipotentiarum manibus propriis subscriptimus, et Sigillorum Nostrorum impressione approbauimus.

LX. Pro-

LX

*Protestatio Legati Neoburgici,
super non admissa, in Tractatu Pacis, per Legatos
Brandenburgicos, Domini sui admissione.*

Ex Actis Metrices Cancell. Min. R. Poloniae.

Posteaquam Serenissimus Dux Neoburgicus, Princeps Palatinus Rheni, per me infra scriptum Suum Consiliarium Status Intimum, a longo satis tempore tam apud S. R. Maieſt. Poloniae, quam apud Illustriss. et Excellentissimos Dnos Legatos Plenipotentiaros Serenissimi Regis et Regni Sueciae, instanter inquisiuit, ut praesentibus pacis Tractatibus tanquam amicus, et utrique Regum strictissimis sanguinis vinculis nexus includeretur; factaeque sint non semel tam ex parte Poloniae, quam ex parte Sueciae, declarationes cum ore, tum scriptis, de inclusione isthac: iam vero intelligam, ex parte Serenissimi Domini Electoris Brandenburgici, contra eandem tantas fieri oppositiones, ut nulla ratione in ipsam consentire velint Illustrissimi et Excellentissimi DD. Legati Brandenburgici, adductis in eam rem rationibus, quas et mos hactenus inter Principes Christianos a saeculis receptus, et infinita exempla superiorum temporum, et ratio denique ipsa refutant, ac conuincunt. Equidem non spero fore, ut eiusmodi contradictionibus moueantur aut Polonici aut Suetici DD. Legati Plenipotentarii supradicti; quin potius rogo atque contendo, ut, quo! quibusvis aliis, etiam exteris vix negatur, quodque toties promissum est, tam amico et addictissimo Principi concedatur. Sin autem, quod plane non spero deprecorque, locus relinquatur exclusioni isti, a DD. Brandenburgicis postulatae: morari sane salutare tantae Pacis opus mearum non est virium, multo minus id intendit Serenissimus Princeps, Dnus meus Clementissimus, qui quantum hactenus in promouendo totius Pacificationis negotio laborauit, utraque Pars paciscens testari poterit: facere tamen non queo, quin contra eiusmodi oppositionem Brandenburgicam omni meliori modo protestor, petamque mihi authenticum dari documentum, quo declaretur, utramque Coronam principaliter

paciscentem inclusionem istam Suae Serenitatis libenter fuisse admittendam, si sine istis contradictionibus Brandenburgicis, etiam simplicem inclusionem nulli rei praeiudicantem praeacte negantibus, et pacem alias retardaturis, fuisset, ut Serenitas Sua cum Amicis Regibus ac Principibus, de aliis modis prospiciendi securitati Suae agere ac convenire possit, posteaquam illi amicam istam inclusionem praeclusere, qui nihil hactenus, quam studium pacis uniuersalis et tranquillitatis publicae prae se tulerunt, imo erga Serenitatem Suam de desiderio singularis amicitiae sincero, tam alibi quam per me ipsum, toties testati fuerunt.

Signatum Oliuae, Kalend. Maii 1660.

Ioann. Ernestus a Rautenstein.

LXI

Manifestatio Legationis Polonicae, super non admissa, in Tractatu Pacis, inclusione Comitis Palatini Rheni.

Ex Actis Metrices Cancell. Min. R. Poloniae.

Notum ac testatum sit hisce, quorum interest. Quod, cum Serenissimus Princeps ac Dominus Dnus Philippus Guilihelmus, Comes Palatinus Rheni, Bauariae, Iuliae, Cliuia ac Montium Dux, Comes in Veldentz, Sponheim, Marcae, Rauensbergae et Moers, Dominus in Rauenstein, a Sacra Regia Maestate Poloniae et Sueciae, Dno Nostro Clementissimo, per Illustrissimum Dnum Ioannem Ernestum a Rautenstein, Serenitatis Suae Consiliarium Status Intimum requisierit, quo Tractatibus Pacis, die 3. Maii Anni Currentis Oliuae feliciter conclusis, tanquam utrisque Sacris Regiis Maestatibus Regnisque Poloniae ac Sueciae principaliter hac vice paciscentibus primum sanguinis, tum aliis vinculis nexibusque coniunctus, et Princeps amicus, more inter Principes

cipes recepto includeretur; Sacram Regiam Maieſtatem Poloniae et Sueciae, Dominum Noſtrum Clementiſſimum, Eiufdemque nomine Legatos Suos, Regnique Poloniae ac M. D. Lithuaniae Plenipotentiarios, inclusionem iſtam libenter omnino et promte fuiſſe admiſſuros. Cum vero Dni Legati Electorales Brandenburgici, mandata prohibitoria allegantes, ad conſenſum adduci nulla ratione poſſent, quidquid Legatio Polonica inſtaret, ac praenominatus Dnus Ablegatus Neoburgicus urgeret; nec ſoli licuit iſta Serenitatis Suae incluſio Poloniae, praefertim quum rupturam potius minarentur DD. Brandenburgici, quam ad conſeſſionem iſtius incluſionis ſe paterentur ſecti. Declaratur autem praefentibus litteris, penes Poloniam neutiquam ſteſiſſe, quo minus ſaepe dicta incluſio Serenitatis Suae fieret: nec non ſupra memoratum Serenitatis Suae Dnum Ablegatum et Conſiliarium Intimum nihil intermiſſiſſe operae, fidei ac induſtriae, quae ad exequenda mandata hac in re ſua, et ad promouendum pacis negotium ulla ratione facere vel conducere potuerunt. In quorum maiorem fidem dabantur etc.

LXII

*Manifeſtatio Legationis Suecicae
ſuper non admiſſa, in Traſtatu Pacis, incluſione
Comitis Palatini Rheni.*

Ex Actis *Metrices* Cancell. Min. R. Poloniae.

Cum Sereniſſimus Princeps ac Dominus Dnus Philippus Guilielmus, Comes Palatinus Rheni, Dux Bauariae, Iuliae, Cliuia ac Montium, tam a Sacra Regia Maieſtate Sueciae, Dno quondam Noſtro Clementiſſimo Glorioſiſſimae recordationis, quam a Nobis, Plenipotentiariis Suis et Regni Sueciae Legatis, per Generoſum Dominum Ioannem Erneſt. a Rautenſtein, Suum Conſiliarium Status Intimum, requiſiuerit, ut ad maiorem ſecuritatem Suam ac ditiorum Suarum Traſtatibus Pacis, per gratiam Dei feliciter nunc conſeſſis, tanquam utrique Coronae principaliter hic paciſcenti diuerſis ſanguinis aliſque vinculis nexus et
amicus

amicus Princeps, more inter Christianos Principes hactenus semper recepto includeretur, Nosque in hoc speciale mandatum altissime memoratae S. R. Maiestatis Suae iam dudum accepissemus, ut ex Parte Sueciae, quantum in Nobis fuerit, inclusionem istam promoueremus, postquam ad rem ventum esset, et Nos articulum istum proponeremus, declararetur etiam ex Parte Poloniae per Illustrissimum Dnum Mediatorem, se inclusionem illam tam amici Principis libenter admissuram: tantas tamen fuisse oppositiones Legationis Electoralis Brandenburgicae, illam obstinatissime etiam ad ultimum usque subscriptionis momentum, obtentu mandati, quod accepissent, prohibitorii impredientis, ut coacti tandem simus, si quidem salutarem Pacis conclusionem, nimis diu iam protractam, tandem ad optatum finem perducere voluerimus, hac vice ab inclusione ista, quam etiam ex sola Sueciae Parte admittere plane noluit praedicta Legatio Brandenburgica, supersedere, posteaquam nullae in contrarium tam a Nobis, quam a supra dicto Serenitatis Suae Consiliario Intimo, adductae validissimae rationes locum inuenire potuerunt, et nulla amplius spes superfuit fore, ut res tam aequa et omni rationi consentanea obtineretur. Declaramus igitur hisce, penes Nos aut Coronam Sueciae plane non stetisse, quod inclusio ista modo proposito fieret, quandoquidem satis nobis perspectum est, quanto fauore et studio prosequuta semper sit S. R. Maiestas et Regnum Sueciae Serenitatem Suam, et quam cordi habuerit ipsius ac ditionum suarum securitatem. Cui ut etiam in posterum omni meliori modo prospiciatur, ex Parte Sueciae nihil intermissum iri speramus, testati serio, supra dictum Suae Serenitatis Consiliarium Intimum nihil praetermisisse eorum, quae ad exequenda mandata Sua, et ad promouendum Pacis negotium, quod Serenitati Suae semper fuit curae atque cordi, facere ulla ratione potuerunt. In quorum maiorem fidem. Dab. Sabbothi, 6 Maii Anno 1660.

LXIII

*Formula**Reuersalium Ducis Holsatiae.*

Ex editione Instr. Pacis Regiomontana.

Nos NN. Dei Gratia Haeres Noruegiae, Dux Slesuici, Holsatiae, Stormariae et Ditmariae, Comes in Oldenburg et Delmenhorst etc. Notum testatumque facimus, quod, cum Pace, inter Serenissimum Regem Poloniae, Eiusque Foederatos, utpote Sacram Caesaream Maiestatem, et Serenissimum Electorem Brandenburgicum ex una; Et Serenissimum Regem Sueciae ex altera parte, inita de restituendis uno, post commutatas Pactorum Ratificationes, mense, Locis et Ditionibus ad Nos spectantibus cautum sit: Nos profecto Fide Ducali hisce promittere, ob bellum gestum in Prouinciis Nostreis et inde perpeffa damna, nulla ratione clam aut palam, directe vel indirecte, via iuris vel facti, per Nos vel per alios, contra praetactam Sac. Caesar. Maiestatem, Eiusque Regna, Terras ac Prouincias, et Serenissimum Regem, Remque publicam Poloniae, tum quoque Serenissimum Electorem Brandenburgicum, Eiusque Terras et Prouincias, aliquid unquam in vel extra Imperium Romanum, Belli istius et Expeditionis praedictae causa moturos, aut aliquid a praenominatis Partibus Paciscentibus hoc nomine postulatueros. In quorum fidem praesentes Manu Nostra subscriptas, Sigillo Nostro Ducali roborari fecimus. Dabantur etc.

Ad Mandatum

Illustrissimorum atque Excellentissimorum

DNN. Legatorum Suecicorum

subscripsit

Godofredus von Schröer,

Legat. Secretarius. mp.

LXIV

*Instrumentum Pacis Perpetuae,
inter S. Regiam Maiestatem et Rempubl. Poloniae,
Eiusque Confoederatos ex una, et inter S. Regiam
Maiestatem Regnumque Sueciae ex altera parte, ad
Gedanum in Monasterio Oliuensi, III. Maii
An. MDCLX initae et conclusae.*

Ex editione Gedanensi prima.

In Nomine Sacro-Sanctae et Indiuidualae Trinitatis.

Notum sit uniuerfis et singulis, quorum interest, aut quomodo libet interesse potest: Postquam a multis annis, bella diffidiaque inter Serenissimos Reges Regnaque Poloniae et Sueciae orta, et interdum Induciis, praecipue vero Sexennialibus An. 1629. deinde viginti Sexennialibus, Anno 1635. sopita et composita fuerint, ac denique inter Serenissimum ac Potentissimum Principem ac Dominum Dominum *Iohannem Casimirum*, Regem Poloniae, Magnum Ducem Lithuaniae, etc. etc. etc. Et Serenissimum ac Potentissimum Principem et Dominum Dominum *Carolus Gustauum*, Suecorum, Gothorum, Vandalorumque Regem, Magnum Principem Finlandiae, etc. etc. etc. deuentum sit ad bellum, quod non solum dictos Reges, Regnaque eorum per plures annos exercuit, sed et Poloniae Foederatos ac belli Socios, videlicet Serenissimum et Potentissimum Principem ac Dominum Dominum *Leopoldum*, Electum Romanorum Imperatorem semper Augustum, Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae Regem, Archi-Ducem Austriae, etc. etc. etc. Serenissimo Regi Regnoque Poloniae ad eiusdem requisitionem auxilia ferentem, nec non Serenissimum Principem ac Dominum Dominum *Fridericum Wilhelmum*, Marchionem Brandenburgicum, Sacri Rom. Imperii Archi-Camerarium et Principem Electorem, Magdeburgi, in Prussia, etc. etc. etc. Ducem, inuoluit; unde multa Christiani Sanguinis effusio,

fio, cum plurimarum Prouinciaram desolatione secuta est, tandem Diuina bonitate factum, ut utrinque de Pace uniuersali inter Regem Remque publicam Polonam et Eius Confoederatos ac belli Socios ab una, et Regem Regnumque Sueciae ab altera parte, suscepta sit cogitatio, opera et studio Serenissimi ac Potentissimi Principis ac Domini Domini *Ludouici XIV.* Galliarum et Nauarrae Regis Christianissimi, qui huic Paci conciliandae Mediationem obtulit, et in ipso negotio Pacis, per Illustrissimum et Excellentissimum Dominum *Antonium de Lumbres*, Dominum de Herbingen, Loos et la Cloye, Comitem Consistorianum, Regique Ordinis Equitem, Legatum Suum, eandem Mediationem Serenissimis Regibus Poloniae et Sueciae, nec non Serenissimo Electore Brandenburgico acceptantibus, praestitit. In eum ergo finem ex mutua Partium conuentione constitutus est dies quintus Ianuarii anni 1660. Congressui Plenipotentiariorum Oliuae instituendo. Comparentes igitur statuto tempore ac loco omnium Paciscentium legitime constituti Legati Plenipotentarii, a Parte quidem Serenissimi Regis, Reique publicae Poloniae, Illustrissimi et Excellentissimi Domini, ex ordine Senatorio quidem, Dominus *Iohannes Comes a Leszno*, Palatinus Posnaniensis, Reginalis Maiestatis Supremus Aulae Praefectus ac Mareschallus, Generalis Maioris Poloniae, Mariaeburgensis, Consunensis Gubernator: Dominus *Georgius Lubomirsky*, Comes in Wisnicz et Iaroslavv, Supremus Regni et Campi Mareschallus, Generalis Cracouiensis, Scepusiens. Chmielnicens. Pereaslaiuens. Casimiriens. Olstiniensis Gubernator: Dominus *Nicolaus in Prazmovv Prazmovsky*, Supremus Regni Cancellarius, Nominatus Episcopus Luceoriensis et Brestensis, Abbatiae Sieciechouiensis Administrator perpetuus, Praepositus Sancti Michaelis Ecclesiae Collegiatae in arce Cracouiensi: Dominus *Christophorus Pac*, Supremus Magni Ducatus Lithuaniae Cancellarius, Nilcouiscensis, Oltriniens. Kozienicens. Klefzczelens. et Nemonocens. Gubernator: Ex ordine vero Equestri, Dominus *Iohannes Andreas de Raciborsko Morzstin*, Referendarius Regni, Kovvalensis et Zauichostensis Gubernator: Dominus *Vladislaus de Naglovvice* Rey Thesaurarius Curiae Regni, Reginalis Maiestatis Cancellarius, Neokorciens. Libussiens. Kamionacens. Gubernator: Dominus *Iohannes in Gnin Gninsky*, Pomeraniae Succamerarius, Gnesnensis Gubernator.

Et a Parte Foederatorum Poloniae, videlicet Serenissimi Imperatoris Romanorum, Illustrissimi et Excellentissimi Domini, Dominus *Franciscus Carolus Libsteinsky*, S. R. I. Comes a Kollouvrat, Dominus in Reichenavv, Sacrae Caes. Regiaeque Hungariae et Bohemiae Maiestatis Consiliarius, Camerarius, Iudicii Maioris Prouincialis Assessor, Regius Locum tenens, et Appellationum in Arce Pragenfi Praeses: Dominus *Franciscus Liber Baro de Lisola* a Thiese et Marienfeld, Consiliarius Cameralis Aulicus: Et Serenissimi Electoris Brandenburgici, Illustrissimi et Excellentissimi Domini, Dominus *Ioannes ab Hoverbecke* in Eickmedien, Baranoven, Geyerwalde et Domkavv Dominus et Haeres, Suae Serenitatis Consiliarius Status Intimus, Electoratusque Dapifer Haereditarius, Hohensteinensis Praefectus: Dominus *Laurentius Christophorus a Somnitz*, in Grumsdorff, Drenov et Gerbero Dominus et Haeres, Suae Serenitatis Consiliarius Status Intimus, et Orientalis Pomeraniae Cancellarius, Eiusdemque Ducatus Camerarius Haereditarius, Lauenburgensis et Butouienfis Praefectus: Dominus *Albertus ab Ostavv*, in Nervviken et Kegellset, Dominus et Haeres, Suae Serenitatis in Supremo Ducalis Prussiae Appellationum Iudicio Consiliarius.

A Parte vero Serenissimi Regis Regnique Sueciae, Illustrissimi et Excellentissimi Domini, Dominus *Magnus Gabriel de la Gardie*, Comes in Leckov et Arensburg, Liber Baro in Eckholmen, Dominus in Habäl, Magnushoff et Hoyendorp, Regiae Suae Maiestatis Regnique Sueciae Senator et Thesaurarius, Generalis Gubernator Liouoniae, et Locum tenens per Esthoniäm, Liuoniam et Ingriam, Militiae Generalis, Iudex Prouincialis Vestergothiae et Daliae, nec non Academiae Vpsaliensis Cancellarius: Dominus *Benedictus Oxenstierna*, Comes in Korsholm et Wasä, Liber Baro in Morëby et Lindholmen, Dominus in Coporium et Rosersberg, Suae Regiae Maiestatis Regnique Sueciae Senator et Cancellariae Consiliarius: Dominus *Christophorus Carolus Schlippenbach*, Comes in Schowede, Liber Baro in Liutala, Dominus in Salinge, Suae Regiae Maiestatis Regnique Sueciae Senator et Consilii Bellici Praeses: Et Dominus *Andreas Guldensklavv*, Dominus et Haeres in Schönela, Ekeby, Hylinge et Hulderstadt, Regiae Suae Maiestatis Consiliarius Status, et per Pomeraniam Regiam Regiminis ac Con-

ac Consilii Status, ut et Supremae Curiae Iustitiae Praeses. Post inuocatum Diuini Numinis auxilium, mutuasque Plenipotentiarum Tabulas, (quarum apographa sub finem huius Instrumenti, de verbo ad verbum inserta sunt, *) rite commutatas, Tractatus Pacis auspiciato inchoatus est. Et licet in eius fere decursu praememoratus Serenissimus Rex Sueciae, disponente ita Diuina Prouidentia, mortali hac vita decesserit: Tractatus tamen hic, renouatis a Serenissimo et Potentissimo Principe ac Domino Domino *Carolo*, Suecorum, Gothorum, Vandalorumque Rege et Principe Haereditario, Magno Principe Finlandiae, etc. etc. etc. Plenipotentiarum Tabulis, (quae ad calcem huius Tractatus quoque inseruntur, **) feliciter continuatus est, ac tandem ad Diuini Nominis gloriam, et Christianae Reipublicae Salutem, Partes omnes in mutuas Pacis et amicitiae leges consenserunt et conuenerunt, tenore sequenti.

F

Sit Pax uniuersalis ac perpetua, et vera sinceraque amicitia inter Serenissimum et Potentissimum Principem ac Dominum Dominum *Ioannem Casimirum*, Regem Poloniae, Magnum Ducem Lithuaniae etc. etc. etc. Eiusque Regiae Maiestatis Successores ac Posteror, Reges Poloniae et Magnos Duces Lithuaniae, Regnumque Poloniae et Magnum Ducatum Lithuaniae, atque subiectas illis Ditiones ac Prouincias, ut et Eiusdem Maiestatis et Regni Poloniae Confoederatos, imprimis Serenissimum et Potentissimum Principem ac Dominum, Dominum *Leopoldum*, Electum Romanorum Imperatorem semper Augustum, Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclauoniae Regem, Archi - Ducem Austriae, etc. etc. etc. Eiusque Maiestatis Haeredes ac Successores, Prouincias ac Ditiones, intra vel extra Imperium Romanum sitas: Et Serenissimum Principem ac Dominum, Dominum *Fridericum Wilhelmum*, Marchionem Brandenburgicum, Sacri Rom. Imperii Principem, Electorem et Archi - Cameraarium, Magdeburgi, Prussiae, etc. etc. etc. Ducem, Eiusque Serenitatis Haeredes ac Successores, Prouincias et Ditiones, in vel extra Imperium Romanum sitas, ab una: Atque Serenissimum et Potentissimum Prin-

v 3

cipem

* Nos quidem sequuti narrationem
PASTORII, supra adtulimus N. VII-XI.

** Has quoque, secundum PASTO-
RIVM, ante dedimus No. LII.

cipem ac Dominum, Dominum *Carolus*, Suecorum, Gothorum et Vandalorum Regem, Magnum Principem Finlandiae, etc. etc. Eiusque Maieſtatis Succellores ac Poſteros Reges Suecorumque Regnumque Sueciae, atque ſubiectas illis intra vel extra Imperium Ditiones ac Prouincias, ab altera parte: Ita, ut altera pars alteri poſthac nihil hoſtilitatis aut inimicitiae, clam aut palam, directe vel indirecte inferat, vel per ſuos aut per alios inferri faciat, nec alterius hoſtibus auxilia quocunque nomine praefſet, nec cum alterius hoſtibus foedera huic Paci contraria ineat, nec quicquam in alterius ſtatu et ſecuritatis diminutionem per ſe, vel per alios moliatur aut tentet, vel tentari faciat: Sed utraque pars alterius utilitatem, honorem et commodum promoueat, et fidam inuicem vicinitatem, Pacem et amicitiam ſerio colat ac ſeruet. Pacta vero ac foedera omnia, quae partes paciſcentes inter Se, vel cum aliis Principibus ac Statibus utrinque ſancita habent, quoad omnia ſua puncta, clauſulas et articulos, integra, et in pleno robore ſuo permanant: Ita tamen, ut per ea praefſens Tranſactio Pacis nullum praeciudicium patiatur.

II

§. 1. Sit utrinque perpetua obliuio et amneſtia eorum omnium, quae, quocunque loco modoque, a quacunque paciſcentium parte hactenus hoſtiliter facta ſunt, ita, ut nec eorum, nec ullius alterius rei cauſa vel praetextu, ulla pars alteri poſthac quicquam hoſtilitatis aut inimicitiae, ſpecie iuris aut via facti inferat, aut per ſuos alioſue inferri faciat.

§. 2. Hac generali Amneſtia gaudeant omnes et ſinguli, cuiuſcunque Status, conditionis et Religionis fuerint, ut et omnes Communitates, quae ab utrinque partes hoſtiles ſecutae ſunt, aut in hoſtilem poſſeſſionem deuenerunt. Nec ullis hoc bellum praeciudio et noxae ſit, in ſuis Iuribus, Priuilegiis ac Conſuetudinibus generalibus et ſpecialibus, tam in Eccleſiaſticis, quam in Ciuilibus Profaniſue, quibus ante hoc bellum gauſi ſunt, ſed iis in totum fruantur, ſecundum leges Regni: Nec ullis communitatibus aut priuatis actio, ratione adhaeſionis hoſti, intentabitur, ita ut nemini liceat alicui negotium facere, ratione illius adhaeſionis hoſtilis, aut eam exprobrare.

§. 3. Ciui-

§. 3. Ciuitatibus Prussiae Regalis, quae in possessione Suae Regiae Maiestatis, Regnique Sueciae hoc bello fuerunt, manebunt itidem omnia Iura, Libertates et Priuilegia, quibus siue in Ecclesiasticis, siue in Profanis potitae sunt ante hoc bellum, (saluo libero, uti ante hoc bellum vixit, in praedictis Ciuitatibus Catholicae et Euangelicae Religionis exercitio,) earumque territoria, Magistratus, Communitates, Ciues, Incolas et subditos, S. Reg. Maestas Poloniae eadem qua olim Clementia et gratia Regia in posterum prosequetur, fouebit et tuebitur. Dabitur iisdem quoque facultas, aedificia publica et priuata per iniuriam belli destructa, reficere et reaedificare: Pro his vero, quae necessitate defensionis destructa sunt, minime tenebuntur. Quoad ea vero, quae militiae Sueticae tributis loco, ab utriusque Insulae subditis exsoluere necesse fuit, a nemine molestia inferetur; Sicut et propter decimas aliosue census, quibus subditi Insulani satisfacere tempore belli minime potuerunt, non turbabuntur.

§. 4. Cunctae actiones et inquisitiones aduersus illos, qui partibus hostilibus hoc bello adhaeserunt, vel easdem secuti esse infimulantur, quibuscunque in locis Poloniae, Magni Ducatus Lithuaniae, Prussiae Regalis, Curlandiaeque habitent, cuiuscunque status et conditionis, aut Religionis sint, siue priuati vixerint, siue officio publico functi, aut seruitio Suae Maiestatis Sueciae in sago vel toga adstricti fuerint, institutae, nec dum finitae et ad executionem deductae, abrogentur, omnique executione careant in perpetuum: et in posterum contra eos nulla unquam quaestio, vel actio ex hac causa instituatur.

§. 5. Quae durante hoc ultimo bello, iure Fisci, ex occasione ac praetextu adhaesionis aut protectionis alterius partis, cuiquam siue Nobili siue Plebeio, cuiuscunque Status, conditionis ac Religionis adempta, vel Fisco illata, vel aliis collata sunt bona, siue Regia ac Reipublicae, siue etiam priuatorum sunt, mobilia quidem, si tradita sunt, modernis possessoribus relinquantur: Si vero eiusmodi iura caduca, hactenus in executionem deducta non sunt; antiquis possessoribus relinquantur, neque ulla actio dehinc aduersus Communitates aut Priuatos, ratione eiusmodi bonorum, intentetur. Bona vero immobilia, haereditaria, adiutalitia et iure Hypothecae possessa, Fisco applicata, tum quorum donationes et largitiones factae sunt, siue iam ante tradita, siue nondum tradita

dita sunt, maneant penes antiquos Dominos, cessantibus de caetero omnibus actionibus, ratione reddituum, siue ex publicis siue ex priuatis bonis perceptorum.

III

Serenissimus ac Potentissimus Princeps ac Dominus, Dominus *Iohannes Casimirus*, Rex Poloniae, pro se, ac haeredibus posterisque suis, amore Pacis, vigore huius Instrumenti Pacis, solenniter ex nunc et in posterum * renunciat omnibus praetensionibus in Regnum Sueciae et Magnum Principatum Finlandiae, et alias ipsis subiectas Prouincias, Regiones, Ditiones, Ciuitates, Castra et Munimenta, siue haec omnia nuper, siue ab antiquo acquisita sint, nec non in bona auita, in Regnum Sueciae, dictasque Prouincias et bona, praesentibus vel futuris temporibus nihil quicquam praetensurus. Quoad Titulos et Insignia ita conuentum est, quod Serenissimus Rex Poloniae, prout hactenus, ita in posterum ad dies vitae suae, utetur integris titulis et sigillis Insignibusque Regni Sueciae in Polonia, et ad omnes Principes, Status et Priuatos extra Sueciam, sine ullo tamen plenariae supra dictae renunciationis praeiudicio. Dictis vero Titulis et Insignibus non utetur ad Serenissimos Reges Regnumque Sueciae, in literis aliisque Diplommatibus, aut Scriptis, sed obseruabitur ab utrinque receptus hactenus modus abbreviandorum titulorum cum Etcaeterationibus, ita ut post verba, *Magnus Dux Lithuaniae*, tres Etcaeterationes in Titulo moderni Sereniss. Regis Poloniae, et vicissim post verba, *Magnus Princeps Finlandiae*, tres Etcaeterationes in Titulo Serenissimi Regis Sueciae, adiciantur. Insignibus tamen Regni Sueciae in Sigillis Regis et Reipublicae, dum in Sueciam scribetur, penitus omisiss. Post obitum vero moderni Serenissimi Regis Poloniae, Successores eius et Respublica Polona in Titulos et Insignia Sueciae nil unquam praetendent; sed utrinque Reges et Regna, suis quisque Titulis et Insignibus tantum plenarie gaudebunt et utentur.

IV. §. I.

* Sic est in editione Gedanensi, Lipsiensi, atque ea, quae adiecta est *LOC- GENII* Historiae Suecanae, p. 904. item

PUFENDORFII Commentar. de rebus Caroli Gustavi. p. 42. In Stetinenfi, Regiomontana, aliis, legitur *in perpetuum*.

IV

§. 1. Serenissimus Rex et Status Ordinesque Regni Poloniae, Magnique Ducatus Lithuaniae, a modo et in perpetuum cedunt vi huius Pacificationis Serenissimo Regi Sueciae, eiusque Successoribus Regibus Regnoque Sueciae, omnem illam Liunioniam Transdunanam, quam Suecia haecenus per tempus Induciarum tenuit et possedit, ut et partes Cisdunanas omnes, et Insulam Rünen in mari sitam, quas per idem tempus Induciarum Suecia tenuit et possedit; nec non quicquid Iuris Regibus et Reipublicae Poloniae in Esthoniā et Osiliā haecenus ullo modo competere poterat. Atque haec quidem omnia et singula cum omnibus suis pertinentiis, terrestribus et maritimis, Urbibus, Arcibus, Propugnaculis, Bonis et Prouentibus, nec non Iuribus, Iurisdictionibus, Regalibus et Superioritatibus, tam in Ecclesiasticis, quam in Politicis, nullis penitus exceptis, in plenum Dominium et proprietatem Regum Regnique Sueciae transferunt; Ordinesque et Subditos in illa Liunionia, eiusque recensitis Partibus, omni erga Regem et Rempublicam Polonam obedientiae vinculo et Fidelitatis sacramento exsoluunt, nihil unquam in eos, ac dictam Liunioniam eiusque pertinentias posthac praetensuri. Cis Dunam autem Serenissimi Reges Regnumque Sueciae non ulterius, quam haecenus, fines suae possessionis in Curlandia aut Semigallia promoueat, aut seruitutes Illustrissimi Curlandiae Ducis exigant: aut ullum ius lignandi, aliudue quoduis in Curlandia aut Semigallia praetendant. Commissarii vero ad declarandos et determinandos ab utraque Parte fines, ab utrinque deputabuntur, et Commissio haec intra quatuor Septimanas a subscripto Tractatu inchoetur, et intra duas expediatur.

§. 2. Quod Religionem Catholicam, eiusque Exercitium in Liunionia Sueticae possessionis attinet, omnes Incolae Liunioniae subditique illi Religioni addicti, omni securitate gaudeant, ac conscientia libera, Religione, deuotioneque sua, domi, sine inquisitione vel animaduersione, priuatim utantur.

§. 3. Tituli Prouinciales, tam Spirituales quam Seculares Senatorii et Equestres Ordinis in Liunionia Suetica, penes Possessores modernos maneat, durante ipsorum vita, sine ullis Prouentibus aliisue praetensionibus. Nec ullum exinde praeiudicium iuris Sacrae Regiae Maiestatis

iestatis Regnique Sueciae in Liuoniam Sueticam, neque praetensio quaecumque Regno Poloniae, Magno Ducatui Lithuaniae interea temporis, et in futurum inde enascetur.

§. 4. Iudicia omnia Decretaque ad cuiusvis instantiam, modo non in inuitos aut absentes lata, nec non Contractus et Transactiones in locis, dum illa hoc bello Suecia tenuit, institutae iudicialiter siue extraiudicialiter, si modo statui publico, qui ante hoc bellum fuit, et Pacificationi praesentem non contrariantur, firma maneant, aequae ac si nulla Regiminis et Magistratuum mutatio interuenisset, saluis Appellationibus et Reuisionibus in iis, in quibus haec Iuris remedia hactenus haud fuerunt adhibita, et quae in rem iudicatam non transferunt. Sententiae quoque et decreta, si quae Rigae in incolas et subiectos Magni Ducatus Lithuaniae, tum et Curlandiae Semigalliaeque inuitos vel inauditos, et ex aduerso, si similia per Magistratus Magni Ducatus Lithuaniae et Curlandiae in Liuoniae Sueticae subditos, circa tempus belli, lata fuerint, nullum valorem et robur obtinebunt in perpetuum.

V

§. 1. Pars Liuoniae eaque * Australis, quae ante haec et per haec bella et temporibus Induciarum, sub ditione fuit Regni Poloniae, Magnique Ducatus Lithuaniae, nempe Düneburgum, Rositen, Lutzen, Marienhufen, itemque reliqua omnia loca, quae per Commissarios ad id utrinque deputandos Polonicae Possessionis per tempus Induciarum fuisse inuenientur, cum omnibus suis pertinentiis, Territoriis, Urbibus, Pagis, Fructibus et Prouentibus, Teloneisque, Iuribus, directoque et utili Dominio remanent in possessione Serenissimorum Regum et Regni Poloniae Magnique Ducatus Lithuaniae, nec Serenissimi Reges Regnumque Sueciae in istam partem Liuoniae, ut ab altera diuersam, neque in Ducatus Curlandiae Semigalliaeque et Districtum Piltensem, vel respectu Liuoniae Septentrionalis, vel quouis alio praetextu, ullum *** unquam Ius praetendent aut praetendere poterunt. Cum vero Magnus

* *Eaque* deest in editione Regiomontana, et apud LONDORPIVM Actor. Publ. T. VIII. pag. 668.

** Sic reposui ex Stetinenfi ac Regio-

montana editione. Gedanensis habet *nul-*
lum, operarum vitio: quod et in quibusdam aliis seruatum est.

* In aliis nonnullis editionibus est *accolas*: uti et fuerat in descriptis.

gnus Dux Moschouiae non modo dictam Liunioniam Polonicam, sed etiam partem Sueticae occupatas armis nunc teneat, ideo conuentum est, ut, si Respublica Polona aliquid ex Liunia Suetica quocunque tempore a Moschis, armis, Tractatibus aut aliter receperit, teneatur totum id Sueciae ultro et gratuito, non imputatis belli expensis, restituere; eodem modo et vicissim, si Regnum Sueciae aliquid ex Liunia Polonica quocunque tempore a Moschis, armis, Tractatibus aut aliter receperit, teneatur totum illud Poloniae et Magno Ducatui Lithuaniae ultro et gratuito, non imputatis belli expensis, restituere.

§. 2. Titulis et Insignibus Liunioniae tum Sacra Regia Maestas Poloniae, eiusque Successores Reges Poloniae, Magnique Duces Lithuaniae, ratione Australis Liunioniae, tum Sacra Regia Maestas Sueciae, eiusque Successores Reges Sueciae, ratione Liunioniae Septentrionalis, sub titulo Ducatus promiscue utentur.

§. 3. Si quas posthac controuersias de limitibus aut de rebus aliis inter Regnum Poloniae, Magnum Ducatum Lithuaniae, Liunioniam Polonicam, Curlandiamque et Semigalliam ab una, et Regnum Sueciae, eique subiectas Prouincias, inprimisque Liunioniam Sueticam ab altera Parte, incidere et suboriri contigerit, eae per Deputatos utrinque Commissarios ad fines Liunioniae amicabili ratione complanentur. Si quae vero lites minores exortae fuerint inter subditos et incolae * utriusque Partis, nec transigi de iis amicabiliter inter litigantes possit, quaelibet Pars ad suum competens forum remittatur, et iustitia indilate administretur.

§. 4. Subditi hoc ultimo bello ** fugitiui Magni Ducatus Lithuaniae, Samogitiae, Liunioniae Polonicae et Curlandiae Semigalliaeque quicunque in Liunia Suetica reperti fuerint, suis Dominis sine ullo processu Iuris reddentur, una cum suis mobilibus, quae inueniri poterunt, quae profugus secum tulit, nec sub nouo Domino acquisiuit. Quod etiam vice versa obseruabitur, si qui subditi fugitiui Liunioniae Sueticae in Magno Ducatu Lithuaniae, Curlandiae et Liunia Polonica ***

x 2

reperi

** His verbis additum est in editionibus Stetinenfi, ac Regiomontana, *et in futurum*. Quod Felkershamius suo studio Formulae pacis inclusum scribit.

*** PVFENDOF. p. 44. loco *Curlandiae*

habet *Curlandia*. Nec cum Gedanensi editione, Stetinenfis ac Regiomontana conueniunt, in quibus verba haec sunt: *In Magno Ducatu Lithuaniae, Liunia Polonica et Curlandia ac Semigallia*.

reperi fuerint. Si qui etiam abducti sunt, et adhuc supersunt, reddantur et illi sine Processu Iudiciario suis quique Dominis.

§. 5. Quo fauorem commerciis et nauigationi Sacra Regia Maestas Poloniae contestetur, signa nautica in Domesnes et Luserort exstructa consistere permittit. De ratione vero Conseruationis et Manutentionis eorundem, conuenietur a Suecis cum fundi Dominis, nullo inde iure aut praetensione Regni Sueciae in fundos dictos aut Territorium Piltense, enascituro.*

VI

Illustrissimus in Liuania Curlandiae et Semigalliae Dux, cum Serenissima Coniuge proleque sua Ducali ac tota familia et Aula, absque ulla protractione, intra sex septimanarum spatium a die 5 Aprilis, filii noui, Rigam sistetur. Inde vero intra dies quatuordecim, decenti et Suae Dignitati accommodato conuenientique modo, ubi modernus Tractatus subscriptus fuerit, ad fines Semigalliae deducetur, omniaque Sua Suorumque mobilia non distracta, ubicunque intercepta, vel Rigae deposita, Literatoria similiter, siue publica, siue priuatorum Documenta bona fide extradentur, et Mitauiam reportabuntur. Ante eliberationem autem Suam ac restitutionem plenariam peculiari reuersalium diplomate** caueat, de non offendendo aut vindicando aliquid contra S. Regiam Maestatem Regnumque Sueciae in futurum, salua fidelitate et obligatione Regibus Regnoque Poloniae et Magno Ducatui Lithuaniae debita.

VII

§. 1. Serenissimus Rex Regnumque Sueciae restituit Serenissimo Regi Reipublicaeque Poloniae Mariaeburgum Elbingamque, cum suis Fortalitiis, reliquaue in Prussia loca, quae Sueticis praesidiis tenentur: ac Mariaeburgum quidem una cum arce ac Fortalitiis suis, ut et Stuma, intra octiduum a subscriptione moderni Tractatus, et deposita in manus Excellentissimi Domini Mediatoris, Serenissimi Regis Poloniae prouisionaliter horum Pactorum Ratificatione, euacuabitur, et praesidium Sueticum inde Elbingam deducetur. Elbinga autem cum suis Fortalitiis,

* In Stetinenfi ac Regiomontana est, apud LONDORPIVM, loc. comm. enascente aut enascituro: item in illa ** Quod vid. supra No. LV.

Fortalitiis, ubi Tractatus modernus plenaria Serenissimi Regis Poloniae ratificatione confirmatus, et per Reipublicae comitali autoritate Delegatos pro futuro conuentu ratificatus fuerit, quattriduo post ipsam ratificationum commutationem sine contradictione euacuabitur, et in manus Serenissimi Poloniae Regis eiusque Commissariorum tradetur. Bauscum etiam, uti et reliqua, si quae sint in Suecorum potestate, loca in Curlandia, praesidiis Sueticis euacuabuntur intra octiduum, postquam notitia ad Generalem Exercituum in Liuania, vel in absentia eius ad eius locum tenentem, peruenerit de subscripto Tractatu, quae notitia per Tubicines utriusque partis coniunctim Rigam deferetur.

§. 2. Deductio militiae Sueticae, una cum bellicis tormentis maioribus et minoribus iuxta factam hic Conuentionem, nec non cum Impedimentis, fiet Elbinga diuersis vicibus, intra tamen definitum tempus permutationis Ratificationum et euacuationis Elbingae, dato eidem libero et innoxio transitu per Habum ad portum Pillauensem, et inde ad naues proprias, quas milites conscensuri, et ad ditiones Sueticas ituri sunt. Imponetur autem dicta militia circa deductionem nauibus Elbinganis, et si illi non sufficiant, tum nauibus adiacentium territoriorum aliorum, sine aliquo pretio. Communicabit etiam Praefectus militiae Sueticae et conueniet cum Praefecto militiae Electoralis, aut eius locum tenente, de modo transitus per dictum Portum Pillauensem; Et fiat de cetero eiusmodi deductio sine damno et noxa subditorum in Prussia, tam Polonicorum quam Electoralium. Quodsi per periculum belli maritimo itineri militia sese committere tuto nequeat, liber illi et innoxius transitus per terram, quam breuissimo itinere, in Ditiones Iuris Suetici proximas, sine damno Incolarum, Reipublicae Polonae et Serenissimo Electori Brandenburgico subiectorum, deducantibus Commissariis Serenissimorum Regis Poloniae et Electoris Brandenburgici, concedi debet: Iustitia vero per Praefectos indilata bona fide administratur damna et iniuriam passis.

§. 3. Si cui, aut quibus, in Ciuitatibus Prussiae euacuandis earumque Territoriis non placuerit manere, sed mutato domicilio alio sese conferre, iis liberum sit in spatio trium abhinc annorum sua diuendere,

aliis elocare, aut pro suo lubitu distrahere, sine ullo impedimento aut onere, sub quocunque praetextu imponendo, saluis antiquis Ciuitatum Iuribus et Priuilegiis.

VIII

Quicquid in Polonia et Magno Ducatu Lithuaniae, Prouinciisque annexis, in iisque Curlandia, per hoc bellum Serenissimo Regi Regnoque Sueciae, eorumque Ducibus ac Legatis, vel a priuatis vel a Communitatibus, Exercitibus et Prouinciis per necessitatem belli vel aliter datum est, quocunque Titulo Diplomatum, Obligationum et Literarum, Instrumentorum et Actorum publicorum, ea omnia Autographa, quae supersunt, Serenissimo Regi et Reipublicae Polonae, Ducique Curlandiae circa Ratificationum commutationem bona fide extradantur. Quod si naufragio absorpta sint, vel alio modo perierint, omnia eius modi scripta, Actaque priuata et publica, ex nunc cassantur, annihilantur, et eliminantur. Nihilque exinde Reges, Regnumque Sueciae in Prouincias, Exercitus, Districtus vel Priuatos in Polonia, Magnoque Ducatu Lithuaniae, et Prouinciis illis annexis vel subiectis, in specie etiam Curlandia et Districtu Piltenfi, Iuris praetendere velle aut posse, omni meliori modo declaratur.

IX

Restituentur quoque a Parte Suecorum omnia Archiua, Acta publica, Castrensia, Iuridica, Ecclesiastica, nec non Bibliotheca Regia, quae ex Regno Poloniae et Magno Ducatu Lithuaniae auecta, et quorum copia haberi potest, idque intra tempus commutationis Ratificationum, vel ad summum, intra tres menses a facta commutatione.

X

Obligationes atque Recognitiones, si quae sunt ab Illustrissimo Curlandiae et Semigalliae Duce, aut Incolis Curlandiae et Semigalliae, Districtusque Piltenfis extortae per Suecos, aut vice versa a Suecis per Polonos, in totum cassantur, nullumque habere pondus declarantur.

XI. De-

XI

Debita inter utriusque Partis Subditos et Incolas, tum etiam a Ducibus et Officiariis belli ubicunque contracta, utrinque bona fide soluentur. Si quae vero hoc bello ultimo Obligationes et Recognitiones extortae ab utrinque sint, in totum cassantur, nullumque pondus habere declarantur.

XII

Deposita aliaque bona mobilia, ubicunque reperiuntur, et Fisco nondum adiudicata, bona fide propriis Dominis restituantur. Nemo autem tenebitur ad eorum refusionem, quae Fisco adiudicata et extradita sunt, praestandam.

XIII

Tormenta bellica maiora minoraque in Polonia, Magno Ducatu Lithuaniae, Prussia, Curlandia, caeterisque annexis Prouinciis a Suecis capta, siue sint Reipublicae, siue Priuatorum, siue Ciuitatum, quaecunque in locis euacuandis reperientur, exacte relinquentur. Quae vero ex Suecia inuecta sunt in Poloniam, Lithuaniam, Prussiam, Curlandiam, liberum erit Sueciae, sine ulla praetensione secum auferre. Transactioni quoque deditionis Thoruniae, quod adhuc restat, hac in re satisfiet.

XIV

§. I. Quicunque hoc bello ab utrinque inter Polonos, Lithuanos, et Suecos in quocunque loco capti sunt, cuiuscunque conditionis ac status, liberi et sine ullo soluto pretio, nisi aliter ante hunc Tractatum ab ipsis conuentum fuerit, dimittentur, pristinaeque libertati restituentur, solutis tamen impensis Officiariorum in victum eorum factis, et debitis in captiuitate ab eis contractis. Caeterum captiuis quoque annumerandi, et ab utraque Parte restituendi sunt, qui inuiti militiae alterius Partis nomina dederunt. Omnes vero suprascripti, qui quidem in Polonia, Magno Ducatu Lithuaniae, Prussia Regali, utraque Liuania aut Curlandia, detinentur, intra tres septimanas a subscripto moderno tractatu; illi autem, qui extra Poloniam, Lithuaniam, Liouonias, et Curlandiam

landiam detinentur, intra tres menses liberati restituantur. Quod autem de Lytri Conuenti solutione hic supra dictum est, tantum locum habebit in Maioribus Officiariis, utpote de Generalibus, Tribunis, Tribunorum locum tenentibus, et Capitaneis.

§. 2. Sacra Regia Maiestas et Regnum Poloniae, Magnusque Ducatus Lithuaniae, id paci huic perpetuae dandum censuerunt, ut Auctoritatem et Officia sua interponant apud Chamum, Hordasque Tartarorum, quo sine Lytro captiui in Tartaria Suetici intra sex abhinc menses inde dimittantur. Dimissi vero per Regnum Poloniae Magnumque Ducatum Lithuaniae, annexasque iis Prouincias libere ac tuto transeant, et benigne habiti ad Prouincias ac Ditiones Iuris Suetici promoueantur.

XV

§. 1. Commercia pristina sint libera et non impedita inter utrumque Regnum Poloniae Magnumque Ducatum Lithuaniae, et Sueciae subiectasque illis prouincias, subditos et Incolas, tam terra quam mari, et in veteri usu atque exercitio, quo fuerunt tempore Induciarum, conseruentur. Inprimis sit liberum commerciorum exercitium, liberaque defluatio mercium, per fluuium Dunam et Bulderauiam, subditis et Incolis Regni Poloniae Magnique Ducatus Lithuaniae, et Polonicae Liuoniae, Curlandiaeque, et Semigalliae, cum subditis Incolisque Liuoniae Sueticae. Et vice versa, subditis Incolisque Regni Sueciae et Liuoniae Sueticae sit liber commerciorum usus per eadem flumina, cum subditis Incolisque Poloniae, Lithuaniae, Liuoniae Polonicae et Curlandiae, Semigalliaeque. Teloneorum vero et vectigalium in flumine Duna et Buldera, ut et maritimorum ac terrestrium in Liuonia, eadem ratio, et in iisdem tantum locis ab utraque parte in posterum sit, uti et ubi tempore induciarum et ante hoc ultimum bellum fuit.

§. 2. Maioris quoque Poloniae incolae, cuiuscunque conditionis sint, siue terra, siue aqua commercia sua exercentes, nullis nouis Teloneis et Gabellis Stetini onerabuntur.

§. 3. Ciuitas quoque Gedanensis, et aliae Prussiae Ciuitates in Regno Sueciae et subiectis prouinciis aliis, gaudeant ea libertate commerciorum et vectigalium, qua gauisae sunt ante hoc nouissimum bellum.

XVI

Dominus Comes *Königsmarkius*, Campi-Mareschallus Sueciae, absque ulla protractione, intra sex septimanarum spatium, a die 5 Aprilis styli noui, Dantis cum modo decenti sistetur: inde vero intra dies quatuordecim, ubi modernus Tractatus subscriptus fuerit, eliberabitur. Ante restitutionem autem plenariam peculiari reuersalium Diplomate caueat, de non offendendo et vindicando aliquid, contra Sacram Regiam Maiestatem Regnumque Poloniae, et specialiter Ciuitatem Gedanensem, salua tamen debita Regibus Regnoque Sueciae obedientia et fide.

XVII

Serenissimus Rex et Respublica Poloniae Illustrissimae Principis *Annae Mariae*, Defuncti Illustrissimi Ducis *Ianussi Radziuillii*, Palatini Vilnensis, Supremi Exercituum Magni Ducatus Lithuaniae Ducis, Filiae unicae, in adeundis secundum legitimas consuetudines Regni et Magni Ducatus Lithuaniae haereditatibus et bonis paternis ac maternis, vigore generalis amnestiae, praesenti Conuentione omnibus cautae, ut ei satisfiat, condignam rationem habituri sunt.

XVIII

Demortuorum belli Ducum atque Officialium aliorum corpora, siue in Polonia, siue in Prussia adhuc inhumata, et nonnullis in locis asseruata sunt, tradentur et non denegabuntur iis, quibus cura mandabitur ea inde deducendi. Quorum autem cadauera tum in priori, tum hoc ultimo bello humata sunt in Elbingensi, Mariaeburgensi, et aliis in Prussia et Polonia templis, intacta iaceant, ac sepulchra eorum ab omni violatione et inquietudine sint immunia.

XIX

De Domini Ducis Croiani desiderio, ratione debitorum apud Rempublicam Polonam, ita conuentum est, ut praedictus Dominus Dux Ius suum, originalium obligationum productione, doceat in proxime futuris Comitibus Regni Generalibus, ibidemque debita ratio eius habeatur, saluo quoque iure Illustrissimi Ducis Curlandiae, si quod eidem ad praefatas summas pecuniarias competierit.

XX

Quoad Dominorum Comitum a *Dona* postulatam et debitam apud Rempublicam Poloniae, in quantum illud liquidari poterit, iusta eorum ratio in futuris Comitibus Regni habebitur.

XXI

Habebitur quoque aequa ratio a Suecia Domini Baronis *Sigismundi a Guldenstern*, quoad bona in Regno Sueciae vel illi subiectis Prouinciis praetensa.

XXII

§. I. Eadem similiter Pax, Amicitia, Amnestia, et praeteritorum omnium perpetua obliuio, sub iisdem clausulis et vinculis in hocce Instrumento contentis vigeat et in perpetuum stabilita sit, inter Serenissimum et Potentissimum Principem ac Dominum, Dominum *Leopoldum*, Electum Romanorum Imperatorem, semper Augustum, Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclauoniae Regem, Archi-Ducem Austriae, * etc. etc. etc. Praecipuum Poloniae Foederatum bellicae Socium, nec non eius haeredes ac successores, Regna et subiectas Prouincias tam in quam extra Imperium Romanum, Eorumque subditos et Incolas; ac Serenissimum et Potentissimum Principem ac Dominum, Dominum *Carolum*, Suecorum, Gothorum, Vandalorumque Regem, ** Magnum Principem Finlandiae, etc. etc. etc. Eiusque haeredes ac successores, Reges Regnumque Sueciae, et subiectas prouincias tum in Imperio Germanico, tum extra illud sitas, eorumque subditos et Incolas, ita ut quicquid vel ante hoc bellum, vel illo durante, siue in Polonia, siue extra illam, seu ratione auxilii, Serenissimo Regi ac Reipublicae Poloniae praestiti, siue quauis alia de causa, mutuae offensionis atque inimicitiarum aut praetensionum oriri potuit, perpetuae obliuioni tradatur, neutrique Parti quocunque praetextu licitum sit, alterius Regna, Status, aut Prouincias, clam aut palam, directe vel indirecte, armis impetere, vel ullum in ipsas hostilitatis genus

* In Stetinenſi editione, et Regiomontana, titulorum etiam reliqua nomina, Leopoldo Imperatori vſitata, longo ordine deſcripta ſunt.

** In laudatis editionibus addita haec, et *Principem Haereditarium*: atque poſt verba, *Magnum Principem Finlandiae*, reliqui tituli.

nus exercere, sed alter alterius commoda sectetur, et omnia inter utramque partem earumque Status ac subditos, ad pristinum prorsus statum, unionem et fidam correspondentiam restituta et redintegrata sint. Et nemini ex utriusque Partis Subditis, aut Imperii Statibus ac Vassallis noxae sit, aut praeiudicio, quod alterius partes hoc bello sago vel toga fuerit sectatus, sed quicumque ex sola causa huius belli de fortunis aut statu suo decidisset, is in pristinum statum, in quo ante hoc bellum immediate fuit, quoad honores ac bona immobilia, nec non etiam quoad mobilia, si Fisco nondum adiudicata et tradita sint, indilate et sine contradictione restituatur, iisque plenarie gaudeat, ac fruatur.

§. 2. Vt autem firmiter fundamentis haec Pax et Amicitia stabiliri queat, S. C. Maestas loca omnia, quae in Pomerania et Megapoli occupata praesidiis suis insidentur, Serenissimo Regi ac Regno Sueciae, Ea vero, quae in Holsatia et Ducatu Slesuicensi, Duci Holsatiae Gottorpiensi (qui, praeuia tamen cautione, de non vindicando, iuxta formulam, de qua hic conuenit, * hac Pace consensu Partium inclusus censebitur,) restituet plenarie, cum tormentis bellicis ipsorum propriis, re armamentaria, caeteroque apparatu bellico, nec non mobilibus cuiuscunque generis, item Actis Cancellariae, Archiuis, ac literariis Documentis, prout ea omnia tempore occupationis vel deditiois inibi reperta sunt, et adhuc non distracta exstant. Quae euacuatio fiet, locorum scilicet Pomeraniae et Megapoleos, exceptis Wollino, Dam et Greiffenhagen, intra duas septimanas, a die permutationis rati habitationum computandas, quo tempore Elbinga quoque Poloniae restituetur; Wollinum vero, Dam et Greiffenhagen, nec non loca Holsatiae et Ducatus Slesuicensis, intra alias duas sequentes hebdomadas, a die supra memoratae permutationis, euacuabuntur, deductis eodem tempore, e dictis locis, praesidiariis militibus, et e prouinciis ad Sac. Regiam Maestatem Regnumque Sueciae, Duces Megapolitanos, et Ducem Holsatiae, Slesuicenf. ** spectantibus, copiis omnibus, ea ratione et modo,

y 2

do,

* Vid. supra No. LXIII.

** In hoc vocabulo explicando, editiones mire variant. Nam Stetinensis quidem habet *Slesuicensem*: Regiomontana *Slesuici*: LOCCENIVS loc. comm. p.

914. *Slesuicensi*: PVFENDORFIVS l. c. p. 48. *Slesuicensis*: LONDORPIVS pag. 670. *Slesuicae*. Ego vero ex Stetinensi reliquis praetulerim *Slesuicensem*: aut legendum putauerim, et *Slesuici*, uti est infra, Art. XXVI.

do, de quo inter Generales utriusque Partis vel eorum locum tenentes, intra tempus ratihabitionibus commutandis praefinitum, conuentum fuerit.

§. 3. Caeterum quicquid circa res Imperii controuersiae interceferit, iuxta Imperii et Pacis Germanicae Leges absque strepitu armorum componetur, aut decidetur, et stabitur ab utraque parte per omnia dispositione Pactorum Osnabrugensium, et Constitutionibus Imperii.

XXIII

Similiter tam a parte Serenissimi Imperatoris, quam Serenissimi Regis Sueciae, Captiui huius belli, cuiuscunque sint conditionis ac status, libere et sine soluto ullo pretio seu lytro, nisi aliter ante subscriptum tractatum ab ipsis conuentum fuerit, intra spatium trium hebdomadarum a die ratificationis dimittentur, et libertati pristinae, solutis ab Officiariis impensis, in victum eorum factis, et debitis in captiuitate ab eis contractis, restituentur: et captiuis quoque annumerandi, et ab utraque parte restituendi sunt, qui inuiti ad danda alterius partis Militiae nomina sua adacti fuerunt. Quod autem de lytri conuenti solutione hic supra dictum est, tantum locum habebit in maioribus Officiariis, utpote Generalibus, Tribunis, Tribunorum Locumtenentibus, et Capitaneis.

XXIV

§. I. Sit itidem Pax perpetua, veraque ac sincera amicitia inter Serenissimum ac Potentissimum Principem ac Dominum, Dominum *Carolus*, Suecorum, Gothorum, et Vandalorum Regem, * Magnum Principem Finlandiae, etc. etc. etc. Eius haeredes, Successores ac Posteriores Reges, Regnumque Sueciae, Eiusdemque tam in Imperio, quam extra illud fitas prouincias, Status ac Ditiones; Et Serenissimum Principem ac Dominum, Dominum *Fridericum Wilhelmum*, Marchionem Brandenburgicum, S. R. Imperii Archi-Camerarium et Principem Electorem, Magdeburgi, Prussiae, Ducem *** etc. etc. etc. Poloniae Foederatum,

* In nonnullis editionibus, de quibus dixi p. 170. etiam hic additur: *Et Principem Haereditarium*: ac post verba, *Principem*

Finlandiae, reliqua titulorum vocabula.

** In laudatis editionibus hic quoque cetera tituli nomina descripta sunt.

Foederatum, Bellique Socium, Eiusdemque haeredes ac Successores, Prouinciasque, Status, ac Ditiones, in et extra Imperium Romanum sitas, ita ut alter alterius honorem, commodum, et utilitatem sincere serioque in perpetuum promoueat.

§. 2. Pacta vero et Foedera omnia, quae Partes Paciscentes inter se, vel cum aliis Principibus ac Statibus utrinque sancita habent, quoad omnia sua puncta, clausulas et Articulos, integra et in pleno robore suo permaneant, ita tamen, ut per ea praesens Transactio Pacis nullum praeiudicium patiatur.

§. 3. Sit etiam utrinque Amnestia, et praeteritorum omnium perpetua obliuio, ita ut quicquid haecenus quocunque loco et quauis de causa, siue in Imperio Romano, siue extra illud, ab alterutra Partium, vel sub Earum imperio potestateque existentibus, absque ullo personarum rerumque respectu, gestum vel admissum fuerit, nullo praetextu, via Iuris vel facti, directe vel per indirectum, a neutra Parte unquam vindicari possit; Et nec horum nec ullius alterius rei causa vel praetextu alter alteri posthac quicquam hostilitatis aut inimicitiae, vel etiam quoad ministros, officarios aliosque incolas et subditos, statum, bona, vel securitatem, per se vel per alios, clam aut palam inferat, vel inferri faciat.

§. 4. Nemini quoque ex utriusque Partis subditis, aut Vasallis cuiuscunque Conditionis et Dignitatis fuerit, noxae sit, aut praeiudicio, quod alterius partes hoc bello, sago vel toga fuerit sectatus, sed quicumque ex sola causa huius belli de suis Possessionibus decidisset, is in pristinum statum, in quo ante hoc bellum immediate fuit, quoad honores ac Bona Immobilia, nec non etiam, quoad mobilia bona, si haec bona mobilia Fisco nondum adiudicata, et extradita, aut alias distracta sint, indilate et sine ulla contradictione restituatur, eisque plenarie gaudet ac fruatur. Atque proinde et Campi-Mareschallo Comiti a *Königsmarck*, ut et Campi-Mareschalli Comitis Wittenbergii haeredibus, Bona Immobilia, quae in Ditionibus Suae Serenitatis Electoralis ubicunque locorum ante hoc bellum possederunt, in eo statu, quo nunc sunt, restituantur, vigore huius Pacificationis, atque eo iure tenenda, quo ante bellum hoc exortum ea tenuerunt ac possederunt.

Et ne occasione ante actorum lis et diffidium aliquod oriri possit, Sacra Regia Maiestas Sueciae pro se, et Haeredibus ac Successoribus Suis, Regibus Regnoque Sueciae, virtute huius Instrumenti Pacis, quam fieri potest validissime, in perpetuum et irreuocabiliter renunciat Pactis, quae $\frac{7}{17}$ Ianuarii Anno 1656. Regiomonti, item $\frac{14}{2}$ Iunii praedicti Anni Mariaeburgi, tum quae $\frac{10}{20}$ Nouembris eodem Anno 1656. Labiauiae, inter Serenissimum Sueciae Regem gloriosae memoriae nuper defunctum, et Suam Serenitatem Electoralem confecta sunt, ut et aliis omnibus Conuentionibus, quae illis adiectae, aut separatim quocunque modo, durante hoc ultimo bello Polonico, eiusque respectu initae sunt. Atque ea omnia et singula in omnibus et singulis clausulis, conditionibus et Articulis suis irrita et nulla pronunciat, omnemque ipsis vim, vigorem et effectum hoc ipso et virtute huius Pacti penitus et in aeternum detrahit; Ita ut contra Suam Serenitatem Electoralem Brandenburgicam, Eiusque Haeredes, Agnatos, Successores, Prouincias, ubicunque locorum sitas, et in specie in Ducatum Prussiae atque Eiusdem Ordines et Incolas, aut contra Sacram Regiam Maiestatem, Eiusdem Successores, Reges, Regnumque Poloniae, ex nominatis et indigitatis supra Pactis et Conuentionibus abolitis, nunc et in posterum, siue Successionis in Prussia, siue Vnionis aut quocunque alio praetextu vel causa, nomine Regis, Regum, Haeredum ac Successorum et Regni Sueciae, nihil unquam allegari, praetendi aut postulari possit, aut debeat. Quare praememoratorum pactorum et conuentionum Originalia cum retradi non potuerint, hoc ipso pro retraditis, scissis, et in cineres redactis habentur, atque in aeternum habebuntur.

Quemadmodum et Serenissimus Elector Brandenburgicus, in Prussia Dux, quam fieri potest validissime, in perpetuum et irreuocabiliter vigore huius Instrumenti pacis, pro se, Haeredibusque ac Successoribus Suis profitetur, nihil vel se, vel Haeredes ac Posteriores suos ex praedictis Pactis et Conuentionibus, contra Sacram Regiam Maiestatem, Regnumque Sueciae praetensuros, sed Sua Serenitas Electoralis, pro se, Haeredibusque ac Successoribus suis hoc ipso, et virtute huius Pacti, supra memoratis Pactis omnibus iam abolitis renunciat, et eadem

dem omnia pro retraditis, scissis et in cineres redactis, nunc et in aeternum declarat, et irrita ac nulla pronunciat, omnemque ipsis vim, vigorem et effectum penitus et in aeternum detrahit.

XXVI

Serenissimus Elector Brandenburgicus etc. etc. etc. loca omnia, quae in Pomerania hocce bello occupata praesidiis suis insidentur, Sacerae Reg. Maieitati et Regno Sueciae, ea vero quae in Holsatia et Ducatu Slesuicensi, Celsissimo Principi et Duci Holsatiae Gottorpiensi, (qui, praeuia tamen cautione, de non vindicando, iuxta formulam, de qua hic conuenit, hac pace consensu Partium inclusus censebitur,) restituet plenarie cum tormentis bellicis ipsorum propriis, re armamentaria, caeteroque apparatu bellico, nec non mobilibus cuiuscunque generis, item Actis Cancellariae, Archiuis et literariis Documentis, prout ea omnia, tempore occupationis vel deditiois, inibi reperta, et adhuc non distracta exstant. Quae euacuatio fiet, locorum scilicet Pomeraniae, exceptis Wollino, Dam et Greiffenhagen, intra duas septimanas, a die permutationis Ratihabitionum computandas, quo tempore quoque Elbinga restituetur. Wollinum vero, Dam et Greiffenhagen, nec non loca Holsatiae et Ducatus Slesuicensis, intra alias demum duas sequentes hebdomadas, a die supra memoratae Restitutionis euacuabuntur, deductis eodem tempore, e dictis locis, praesidiariis militibus, et e Prouinciis ad Serenissimum Regem Sueciae et Ducem Holsatiae et Slesuici Regentem spectantibus, copiis omnibus, ea ratione et modo, de quo inter Partis utriusque Generales vel eorum Locumtenentes, intra tempus Ratihabitionibus commutandis praefinitum, conuentum fuerit. Ita tamen, ne in praememoratis restituendis et euacuandis locis vel communitatibus, qui Praesidia Electoralia habuerunt, aut quouis modo hoc bello in Suae Serenitatis Electoralis fide et potestate fuerunt, vel cuiquam priuato, quod partes Suae Serenitatis secutus fuerit, ulla ratione noxae fraudique fit, vel alia in re quoad pristina Iura, Priuilegia, Bona, Feuda et Libertates illi competentes, absque exceptione vel reservatione praeiudicet.

XXVII

Captiui huiusce belli, cuiuscunque Conditionis ac Status, liberi et sine soluto ullo pretio seu lytro, nisi aliter ante subscriptum Tractatum ab ipsis conuentum fuerit, intra spatium trium hebdomadarum, a die ratificationis dimittentur, pristinaeque libertati restituentur, solutis tamen ab Officiariis impensis in victum eorum factis, et debitis in captiuitate ab eis contractis. Caeterum captiuis quoque annumerandi, et ab utraque parte restituendi sunt, qui inuiti militiae alterius Partis nomina dederunt.

XXVIII

Debita inter utriusque Partis subditos et Incolas, tum etiam a Ducibus et Officiariis belli ubicunque contracta, utrinque bona fide soluentur. Si quae vero hoc bello ultimo obligationes et recognitiones extortae ab utrinque sint, in totum cassantur, nullumque pondus habere declarantur.

XXIX

Inter Sac. Regiae Maiestatis Sueciae, et Suae Serenitatis Electoralis Brandenburgicae, Regni, Prouinciarum, Statuum, Ditionum tam in Imperio Romano, quam extra illud sitarum, subditos et Incolas pristina restituantur commercia, atque in posterum in plano vigore conseruentur.

XXX

Si quae bona a Suae Serenitatis Electoralis Subditis, vel Eiusdem Ditionum Incolis in Regiae Suae Maiestatis Sueciae Regno, Prouinciis, Ditionibus, aut locis occupatis, et haecenus possessis, ante vel sub tempus huiusce belli deposita, vel alio quocunque modo eo delata sunt, ea sine ulla mora vel effugiis, Dominis suis restituantur, nisi iam Fisco adiudicata, atque extradita fuerint.

XXXI

Cum vero ad stabilitatem huius Pacis plurimum interfit, ut universaliter componatur, et inter omnes Belli huius Socios securitati commerciorum plene prospiciatur, ideo licet controuersiae, quae Serenissimo

renissimo Regi Regique Sueciae cum Serenissimo Rege Daniae intercedunt, hic commode decidi non potuerint, et in ipsa Dania cum spe successus tractentur; Nihilominus conuentum est, ut Serenissimus Daniae et Noruegiae Rex, Eiusque Regna ac Ditiones in hoc Tractatu, conclusa in Dania Pace, comprehendantur; ita ut ea omnia, quae inter alte memoratos Sueciae et Daniae Reges conclusa et constituta fuerint, ad hanc Pacem pariter, ac si in hoc Instrumento specificè inserta forent, pertinere censeantur, saluo per omnia ipso tractatu, in Dania, inter utrosque Reges et Regna, concluso vel concludendo.

XXXII

§. 1. Cessent omnes hostilitatis actus, inter Partes paciscentes omnes tum Principales, tum Foederatas, earumque Exercitus, a die conclusae et subscriptae huius pacis, computando, in Prussia tam Regali quam Ducali exactis quatuor, in Pomerania et Megapoli duodecim, in Curlandia et Liunia quatuordecim, et in Holsatia et Slesuicensi Ducatu exactis viginti diebus. Eodem quoque die in singulis praememoratis locis negotiationes quacuis pristino usui restituantur, et literarum commercia libera sint.

§. 2. Generales praesidii Elbingensis in Prussia, ac tam Caesarei quam Electorales in Pomerania, post acceptam huius armorum Cessationis intimationem, exactam curam adhibebunt, ut usque ad finalem Pacis executionem militis sustentatio non amplius exigatur more hostili, nec ultra iustam et necessariam alimentationem, Prouinciae ipsorum armis infestae aggrauentur. In quem finem Commissarii a Partibus deputabuntur, qui curam sedulam habeant, ne exorbitantiae contra hanc conuentionem fiant.

XXXIII

Denique omnium belligerantium in Imperio Partium copiae et exercitus, post restitutionem locorum, ab omnibus Partibus Paciscentibus dimittantur et exauctorentur, eo tantum numero in suos cuiusque proprios status traducto, quem quaeque Pars pro sua securitate iudicauerit necessarium.

XXXIV

Pacta haec ratihabeantur a Serenissimo Rege Poloniae, nec non Republica Polona, Eiusque Foederatis ab una, et Serenissimo Rege Sueciae ab altera parte: qua de re ad modum sequentem convenit.

Primo: * Instrumentum huius pacis manibus ac Sigillis Dominorum Commissariorum utriusque Partis, tum Excellentissimi Domini Legati Mediatoris subscribatur, et inuicem tradatur et commutetur.

Secundo: Serenissimus Rex Poloniae eadem Pacta illico, a subscriptione et signatione Dominorum Commissariorum Polonicorum, Diplomate Ratificationis in forma conuenta confirmet, atque ex nunc affecutionem suam interponat, subsequendam inter spatium ad summum trium mensium, computandorum a subscriptione huius Instrumenti Pacis, plenariam Eiusdem Regiae Maiestatis ratificationem, cum integra insertione Instrumenti Pacis conclusae, ad formulam inter utriusque partis Commissarios conuentam.

Tertio: Serenissimus Rex Sueciae solenni Instrumento haec Pacta nomine Suo et Regni Sueciae, per subscriptionem Serenissimae Reginae, Matris Suae, et Dominorum Regni Sueciae Administratorum, in forma conuenta rata habeat.

Quarto: Domini Delegati a Republ. Polona lege Comitiali Anno 1659. deputati, nomine Reipubl. haec pacta subscriptione et figillatione sua approbent, in futura Conuocatione intra tres menses celebranda.

Quinto: Diplomata ratificationis tam S. Reg. Maiestatis Poloniae quam deputatorum Comitiali Lege Delegatorum, in proximis Comitibus, Constitutionibus et volumine Legum Polonicarum inserantur.

Sexto: Instrumenta haec solennia Ratificationis tum utriusque Serenissimi Regis, tum dictorum Reipubl. Delegatorum, ab ambarum Partium Commissariis, intra spatium ad summum trium mensium a subscriptione huius Instrumenti Pacis computandorum, ad limites territoriales, inter Elbingam et Mariaeburgum, utrinque per Excellentissimum Dominum Mediatorem a Partibus paciscentibus recipiantur, et ab Eodem eo ipso tempore inter Partes commutentur.

Septimo:

* Quod in Gedanensibus aliisque editionibus CENTVM collocatum est loco secundo, primo loco positum, in illa apud LOC- tertiumque primo.

Septimo: Vt Sac. Caesar. Maestas et Serenissimus Elector Brandeburgicus ratihabitiones suas itidem, tempore et loco eodem, tradi faciant.

Octauo: Denique ut dicta Serenissimorum Regum et Reipublicae Polonae ac Eius Foederatorum Instrumenta Ratificationum ad conuentam et praescriptam formulam, quoad Titulaturam et Sigillationem aliaque requisita, nulla voce aut syllaba immutata, conferantur, * et reciproce commutentur.

XXXV

§. 1. Quo firmior, stabilior et securior Pax haec coalescat, et ab omni Parte intemerata duret, promittunt supra memoratae Partes paciscentes omnes, tam Principales, quam Foederatae, se hanc Transactionem et Pacem, omnesque eius Articulos, capita et clausulas sancte et inuiolabiliter seruare velle et debere, et, ne in posterum violari queat, se inuicem ad generalem guarantiam et euictionem mutuam ac defensionem reciprocam omni ex parte obstringunt: Hisce quam fieri potest firmissime spondentes, ut si contingat, unam Partem ab altera, vel plures a pluribus, terra vel mari, bello contra hanc Pacificationem impeti, aggressor ipso facto pro infractore huius Pacis ab omnibus habeatur, eiusdemque beneficio excidat: Et tum altera reliquaeque paciscentium Partes parti laesae ad summum intra duos menses, a requisitione partis laesae, eidem communibus armis assistere, et bellum tam diu contra aggressorem proseguere, donec Pax communi omnium Partium consensu restituta fuerit, inuicem teneantur.

§. 2. Si vero contingat, unam Partem ab altera, vel plures a pluribus, graui aliqua iniuria, citra tamen vim armorum vexari; non licebit ideo laeso ad arma subito recurrere, sed ante amicabilis componendarum huiusmodi controuersiarum ratio ineunda erit, videlicet, ut laesus accepta iniuria, si immediate cum laedente conuenire nequeat, alios paciscentes moneat, et Commissio Generalis omnium paciscentium nomine instituat ad laesi confinia, intra spatium quatuor mensium, in quo inter Deputatos utrinque Commissarios negotium discutiatur, et, si possibile erit, intra quatuor ad summum alios menses terminetur.

Z 2

§. 3. Si

* In Stetinenfi ac Regiomontana editione legitur, *conficiantur*.

§. 3. Si vero laedentem refractarium ad aequa, quae proponen-
tur, media deprehenderint, tum laesis licebit, facta tamen prius legi-
tima belli denunciatione, ius suum armis prosequi, et bellum, ut supra
statutum est, laedenti inferre.

§. 4. Quod si vero turbationes vi, contrariisque actibus retun-
dantur, solummodo tuendorum Limitum causa, actus eiusmodi pro
violatione Pacis non reputabuntur: ipsa autem super limitibus contro-
uersia extra vim * armorum terminetur.

XXXV

Cum autem pro maiori securitate huius Pacificationis tam Sere-
nissimus ac Potentissimus Rex et Respublica Poloniae, quam Serenissi-
mus et Potentissimus Rex Sueciae, ut et Serenissimus Elector Brande-
burgicus postularint, ut Serenissimus ac Potentissimus Princeps ac Do-
minus, Dominus *Ludovicus* XIV. Galliarum et Nauarrae Rex Christia-
nissimus, cuius ope ac studio inter praememoratos Serenissimos Reges
et Sereniss. Electorem Brandenburgicum, Pax promota et mediatione
ad optatum finem perducta est, executionis et obseruationis illius inter
Eosdem fideiussor existeret: Sacra Maestas Christianissima postulatio-
nibus ac votis illorum annuens, eodemque animo Pacis huius perpetui-
tatem exoptans, quo eam procurauit, pro se ac Successoribus suis Regi-
bus Galliae spondet ac promittit, idque per Illustrissimum et Excellen-
tissimum Dominum *Antonium de Lumbres*, Legatum Suum, plenariis
mandatis ad hanc Guarantiam cauendam instructum, se executionem
horum Pactorum, eorumque obseruationem ac perpetuitatem inter
eosdem supra nominatos Principes, omni meliori quo fieri potest modo,
etiam armis, ubi amicabilia media non processerint, asserturam. Et si
quis Eorum sub hac fideiussione comprehensorum illa violarit, arma
viresque suas parti laesae, ad eius requisitionem, iuncturam. Quod ut
firmius omnibus constet, promittit dictus Dominus Legatus Gallicus,
se ratificationem Regis sui super hanc Guarantiam eodem tempore, quo
Ratihabitiones Pacis commutabuntur, extraditurum. Integrum quo-
que erit paciscentibus omnibus eandem Christianissimi Regis Guaranti-
am et fideiussorem suscipere, et alios quoque in tempore ratihabitionis
ad idem officii genus inuitare, et denominare Principes ac Potestates.

XXXVII. Si

* Stetinensis editio, atque item Regiomontana, habet, *citra vim*.

XXXVII

Si qui Regum, Principum, nec non Rerumpublicarum ac Statuum Amicorum hisce Pactis a quacunque Parte Paciscentium includi voluerint, sit ipsis eius facultas, modo se ad ista intra sex abhinc menses declarauerint, et id consensu omnium Partium fiat.

In quorum omnium et singulorum fidem, maiusque robur, omnium Partium Legati et Commissarii cum Illustrissimo et Excell. Dno Mediatore praesens Pacis Instrumentum, et hoc quidem exemplar Serenissimi Regis ac Reipublicae Poloniae atque Serenissimi Electoris Brandenburgici Legati ac Commissarii manibus Sigillisque propriis munierunt ac firmarunt. Datum Oliuae, Die Tertia Maii Anno Millesimo Sexcentesimo Sexagesimo.

Locus Nominum ac Sigillorum

Illustrissimorum et Excellentissimorum Legatorum.

LXV

Articulus Separatus

*Declaratorius Art. II. Instr. Pacis,
de Amnestia et Redintegratione iurium.*

Ex editione Instr. Pacis Regiomontana.

Nos infra scripti S. R. Maieft. Reipublicaeque Poloniae ad Tractatus Polono-Sueticos Legati Plenipotentarii Notum facimus, quorum interest, vel ulla ratione interesse potest, Vniuersis, et Singulis. Quandoquidem Instrumento Pacis Principali hodie subscripto Articulus Amnestiae, in quo tam Communitatum quam singulorum Iura redintegrantur, forma generali conceptus est, et nulla specialis acquisite tam in Prussia Ducali, quam extra eandem Serenissimo Electori Brandenburgico

deburgico per Pacta, cum Sacra Reg. Maieſtate, Reque publica primum Velaniae, demum Bydgostiae, iuncta ac Constitutione Comitiali approbata, Suae Serenitatis Electoralis Iurium, utpote Independentiae Ducatus Prussiae, Condescensionisque in Feudum Bytouiensis et Leoburgensis Districtuum in Palatinatu Pomeraniae existentium, tum et Iuris competentis in Ciuitatem Elbingensem, nec non Praefecturam Draheimensem, in eodem facta est mentio: Ne id in praeiudicium memoratorum Suae Serenitatis Electoralis iurium trahi posset, plures modi ratione Inclusionis praedictorum, in praefato Article Amnestiae, propositi fuere. Cum autem Partibus nequaquam satisfacere potuissent, tandem prudenti Illustriss. et Excell. Dni Christianissimi Regis Legati Mediatione ac indefesso studio, maturandae Pacis gratia conuenit, ut peculiari Article, qui tamen pro inserto Pacis Instrumento haberi, et eiusdem valoris esse debet, ea ipsa Iura Serenissimo Electori cauerentur: quod et factum est a Legatione Suetica, per sequentem Articulum tenoris eiusmodi.

„Legatio Suetica declarat Serenissimi Regis Regnique Sueciae nomine, ea, quae in Instrumento Pacis, Article secundo de Redintegratione Iurium disponuntur, non debere concernere Ditiones, Status, Ciuitates, Terras et Loca, quae a Sua Serenitate Electorali possidentur, nec eo trahenda: Neque obſtare eundem Articulum, quominus Suae Serenitati Electorali Elbinga iure, quod Eidem Suae Serenitati Electorali competere potest, tenenda tradatur, saluis de cetero eiusdem Ciuitatis Priuilegiis et Immunitatibus, tam in Ecclesiasticis quam Politicis, saluo itidem Iure Retractus Conventionalis Serenissimo Regi et Reipublicae Poloniae, quoad Elbingam. Qui quidem Articulus tanquam si in ipso Instrumento Pacis esset insertus, ibidemque cum aliis appositus, eiusdem cum eo valoris, (ut supra dictum est,) esse haberique debeat.,

Proinde et nos infra scripti Legati Commissarii cum plena potestate Sacrae Regiae Maieſtatis et Statuum Reipublicae, eorundem Nominem mentem Noſtram praesenti itidem Article, quem pro inserto et eiusdem, cum Instrumento Pacis, valoris haberi volumus, declaramus palamque

palamque facimus, Articulum Amnestiae Generalis in Instrumento Pacis contentum, nullatenus posse vel debere Iuribus Suae Serenitatis Electoralis tam antiquis, quam nouiter acquisitis, et in specie Traditioni Elbingensis Ciuitatis iuxta Pacta cum Sua Serenitate Electorali inita, derogare et praeiudicare, imo eadem Pacta in omnibus eorundem Articulis, Punctis et Clausulis, salua et integra conseruari, et manuteneri. In cuius rei fidem praesentem Declarationem manibus Nostriis subscripsimus, Sigillisque Nostriis Gentilitiis roborauimus, die tertia Maii Anno Domini millesimo sexcentesimo sexagesimo, in Monasterio Oliuensi.

Ioannes Comes de Lesno, Palatinus Posnanienfis, Maioris Poloniae Generalis, Mariaeburgensis Korsunenfis Capitaneus.

Ioannes Andreas Morstzin, Referendarius Regni.

Ioannes Gninski, Succamerarius Pomeraniae, Capitaneus Gnesni.

Georgius Lubomirski, supremus Marschallus, Generalisque Exercituum Regni.

Nicolaus Prazimowski, Episcopus Luceoriensis et Brestensis, Cancellarius supremus.

Christophorus Pac, supremus M. D. Lithuaniae Cancellarius.

Vladislaus Rey, Thesaurarius Curiae Regni.

Declaratio

*S. R. M. Regnique Sueciae Legatorum, pro pace ac
libertate omnium ab Ecclesia Catholico-Romana
de Religione in Polonia Dissidentium, in
puncto Amnestiae cauta.*

Ex Londorpii Actis Publ. T. IX. p. 692.

Sacrae Regiae Maiestatis Regnique Sueciae ad Pacifica-
tionem in Prussia Legati Commissarii Plenipotentarii,

Notum testatumque facimus. Quod licet a Religione Romano-Ca-
tholica in Regno Poloniae et Magno Ducatu Lithuaniae dissiden-
tes in moderno Instrumento Pacis Sueco-Polonicae, Articulo de A-
mnestia secundo, per expressum non sint nominati; dicta tamen Amne-
stia tam generalis quam specialis etiam illos concernat, eaque ipsi tota
frui debeant. Neque enim Legationi Suedicae mens fuit, ulla leges
antiquas et antiquatas contra haereticos sic dictos sancitas, vel etiam
nouas durante hoc bello, (quo merito praesumi debet ac potest nihil
esse innouandum,) latas hoc tractatu confirmandi, sed potius, ut hac
Pacificatione cuncta in eum statum, qui ante hoc bellum fuit, redu-
cantur, nec cuiquam, quod partes Sacrae Regiae Maiestatis Sueciae se-
cutus fuerit, sub quocunque praetextu noxae et fraudi sit, efficiendi.
Ac proinde declaramus et testamur, verba in §. 2. praefati Articuli, *se-
cundum Leges Regni*, ex parte Nostra non aliam vel antehac admisisse,
vel etiamnum admittere interpretationem posse, quam ut unusquisque
sine exceptione, et cuiuscunque Status, conditionis, aut Religionis sit,
gaudere debeat iuribus, privilegiis et consuetudinibus, tam in Ecclesia-
sticis quam in profanis, secundum Leges Regni, sicut ante hoc bellum
obserua-

obseruatum fuit. In cuius rei fidem praesens attestatum manibus nostris subscriptum, Sigillo Legationis maiori roborari fecimus.

Sobothí die $\frac{21}{3}$ Maii Anno 1660.

Magnus Gabriel de la Gardie.

Benedictus Oxenstierna.

Christoph. Carolus Schlippenbach.

a Guldenklau.

(L. S.)

Godofredus von Schröer,
Legationis Secretarius.

LXVII

Ratificatio Regis Poloniae Prouisionalís
Dno Legato Mediatori exhibita.

Ex editione Instr. Pacis Regiomontana.

Ioannes Casimirus, Dei gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lithuaniae, etc. etc. etc. Significamus tenore praesentium omnibus et singulis notitiam horum habituris. Postquam summo Pacis Auctore Deo annuente, Tractatus de Pace perpetua cum Serenissimo olim Principe, Dno Carolo Gustavo, Suecorum, Gothorum Vandalorumque Rege, M. Principe Finlandiae etc. etc. etc. per Commissarios Serenitatis Suae et Regni Sueciae, Oliuae coepti, ac deinceps ubi idem Serenissimus Carolus Gustauus, voluntate Diuina disponente, durantibus hisce Tractatibus in viuis non ita pridem esse desit, et Serenissimus Princeps Dominus Carolus, praedefuncti Parentis unicus Filius et Haeres, in fastigium paterni solii successit, nouisque mandatis dictos Commissarios tam Nostros, quam Serenissimorum Foederatorum Nostrorum, utpote

a a

Serenissimi

Serenissimi ac Potentissimi Principis Dni Leopoldi, Rom. Imperatoris semper Augusti, Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Sclauoniae, Dalmatiae Regis, Archiducis Austriae etc. etc. etc. Nec non Serenissimi Principis, Dni Friderici Wilhelmi, S. R. I. Principis Electoris et Archicamerarii, in Prussia Ducis etc. etc. etc. Mediatione sedula Christianissimi Regis, die 3. mensis Maii, Anno quo infra, est imposita; Superestque tantum, ut Nos ea omnia et singula acta et conclusa, quae in Instrumento Pacis, Tractatusque huius inclusa sunt, auctoritate Nostra Regia firmemus et robaremus: Ea propter nihil, (quantum in Nobis est,) tam pium et sanctum opus morati, praedictum Tractatum manibus tam Nostrorum, quam Serenissimorum Foederatorum Nostrorum, ac ex parte Regni Sueciae Commissariorum, cum plena potestate subscriptum et sigillis roboratum, approbandum atque ratificandum esse duximus, prout praesenti Nostro Diplomate confirmamus, approbamus et ratum habemus. Insuper promittimus ac recipimus Nostro, Successorum Nostrorum et Regni Poloniae ac M. D. Lithuaniae nomine, Nos singula et uniuersa capita Articulorum et Paragraphorum Instrumentorum Pactorum supra scriptorum inclusorum et comprehensorum, in omnibus eorundem Punctis, et Clausulis pro ratis et firmis semper et in perpetuum habituros, nec passuros a Nobis subditisque Regni Poloniae et M. Duc. Lith. Nostris, ullo modo violari, sed ea cuncta vel per praedictos Commissarios conclusa et determinata, pactisque dictis comprehensa sunt, obseruatueros et manutenturos. In quorum maiorem fidem praesentes Manu Nostra subscriptas sigillo quoque Regni Maiori communiri iussimus.

Dabantur Gedani, die quarta Mensis Maii, Anno 1660.

Ioannes Casimirus Rex.

(L. S.)

LXVIII

*F o r m u l a**Solennis Ratificationis Regis Poloniae.*

Ex editione Instr. Pacis Regiomontana.

Nos Ioannes Casimirus, Dei Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lithuaniae etc. etc. etc. Significamus omnibus et singulis, quorum interest; Dedisse Nos Commissarios ac Legatos Nostros plena potestate ac mandatis instructos ad tractandum, interueniente mediatione Christianissimi Regis, de pace perpetua cum Serenissimo et Potentissimo Principe ac Domino, Dno Carolo, Suecorum, Gothorum, Vandalorumque Rege et Principe Haereditario, Magno Principe Finlandiae etc. etc. etc. Consanguineo Nostro et Regno Sueciae. Qui congressi cum Serenissimis Eius et Regni Sueciae Legatis et Commissariis, sequentia Pacta, uti verbotenus infra sunt expressa et inserta, inierunt, statuerunt et concluderunt.

Insertio Pactorum.

Nos itaque Ioannes Casimirus, eadem Gratia Rex Poloniae, M. Dux Lithuaniae etc. etc. etc. Promittimus et recipimus Nomine Nostro, Successorum ac Posterorum Nostrorum, et Reipublicae Poloniae, Nos singula et uniuersa Capita Pactis superscriptis inserta et comprehensa, bona et Regia fide, approbare et ratihabere, sicuti hisce approbamus et ratihabemus, (ita tamen, ut Articulus secundus inserti Instrumenti Pacis secundum Articulum separatum Declaratorium accipiatur,) nec passuros a Nostreis ac Regni Poloniae Magnique Ducatus Lithuaniae Vasallis, Officialibus ac Subditis ullo modo violari. Et quia circa Guarantiam Exterorum Principum et Statuum Partes Paciscentes facultatem sibi reseruarunt alios Principes et Potestates ad hanc Guarantiam, in ipsa ratihabitione, inuitandi et nominandi; Ideo certos Principes et Status ad Guarantiam hanc praestandam Nostro et Reipublicae Nomine per Ministros Nostros inuitauimus, atque Eisdem circa Commutationem Ratificationum coram Partibus Paciscentibus nomi-

nandi facultatem Legato Plenipotentiaro Nostro dedimus. In quorum maiorem fidem ac certitudinem hæc manu Nostra subscripsimus, et sigillo Regni Nostri muniri iussimus. Dabantur Warsaviae, in Conuocatione solenni, die 26 Iunii, Anno MDCLX.

Ioannes Casimirus, Rex.

(L. S.)

LXIX

Formula Ratificationis Pactorum

DD. Delegatorum Regis et Reip. Poloniae.

Ex editione Instr. Pacis Regiomontana.

Nos Senatores et Equestris Ordinis, a Serenissimo Rege et Republ. Poloniae, Lege Comitiali Delegati Commissarii. Constare volumus, quorum interest, uniuerfis et singulis; Quod, cum Illustriss. ac Excellentissimi DD. Sac. Reg. Maieft. Domini Nostri Clementissimi et Reipublicae Commissarii ad Tractatus Pacis perpetuae, inter utraque Regias Maieftates et inclyta Regna Poloniae et Sueciae, virtute potestatis a Sacr. Reg. Maieft. tum et a Republica illis factae, cum Illustriss. ac Excellentiss. Dnis Serenissimi Regis Regnique Sueciae Commissariis in certa Pacta et Leges Perpetuae Pacis conuenerunt, quorum tenor est, qui sequitur:

Insertio Pactorum.

Nos itaque Senatores et Equestris Ordinis, a Serenissimo Rege et Republica Poloniae, Lege Comitiali Delegati Commissarii, promittimus et recipimus, vi potestatis Nobis a Republica concessae, nomine Eiusdem, Nos omnia et singula Capita Pactis superscriptis comprehensa, iuxta Constitutionem Regni Anni 1659. adprobare et ratihabere; sicuti

sicuti vigore quoque praesentium approbamus et ratihabemus, (ita tamen, ut Articulus secundus inserti Instrumenti Pacis secundum Articulum separatum declaratorium accipiatur,) nec passuros, ut ab ullo Reipublicae Statu, Vasallo, Officiali aut Subdito, quouis modo violentur. Cauemusque et promittimus, Diplomata Ratificationis huius Pacis, tam Sacrae Regiae Maiestatis, quam hoc Nostrum, in proximis Comitibus Regni Generalibus, Constitutionibus et Volumini Legum Nostrarum insertum iri. Et quia circa Guarantiam Exterorum Principum et Statuum Partes Paciscentes facultatem sibi reseruarunt, alios quoque Principes et Potestates ad hanc Guarantiam in ipsa ratihabitione inuitandi et nominandi; Ideo Principes et Status a Sacra, Regia Maiestate, ad praestandam Guarantiam inuitatos, et circa commutationem Ratificationum coram Partibus Paciscentibus nominandos pro Principibus Statibusque Cauentibus, tamquam si expresse hic nominati essent, acceptamus. In quorum omnium fidem, praesens haec Approbatio, subscriptione Manuum Nostrarum, Sigillisque, nomine Senatus, Celsissimi Primatis Regni, nomine vero Deputatorum ex Ordine Equestri, Illustrissimi Dni Succamerarii Pomeraniae, tamquam proxime praeteritorum Comitiorum Mareschalli, firmata et roborata. Eaque eandem vim atque robur, ac si omnium atque singulorum Deputatorum appensa essent sigilla, habitura est. Datum Warsauiae in Conuocatione solenni, die vigesima sexta Iunii, Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Sexagesimo.

Locus

nominum Delegatorum, et sigilli appensi.

*Formula Ratificationis Pactorum
Sacrae Caesareae Maiestatis.*

Ex editione Instr. Pacis Regiomontana.

Leopoldus Diuina Fauente Clementia Electus Romanorum Imperator semper Augustus ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Slauoniae Rex, Archidux Austriae etc. etc. etc. Significamus Vniuersis et Singulis, quorum interest. Quod, cum Legatos et Commissarios Nostros plena Potestate ac Mandatis instructos deputauerimus, ut in Tractatibus Pacis Perpetuae Polono-Sueticis in Prussia institutis tractarent, itidem Nostro Nomine de Pace Perpetua cum Serenissimo Potentissimoque Principe ac Domino, Domino Carolo, Suecorum, Vandalorumque Rege, Magno Principe Finlandiae, etc. etc. etc. et Regno Sueciae ineunda; Qui congressi cum Serenitatis Eius et Regni Sueciae Legatis et Commissariis sequentia Pacta, uti verbotenus infra hic sunt inserta et expressa, inierunt, statuerunt ac concluderunt.

Insertio Pactorum.

Nos itaque Leopoldus, Electus Romanorum Imperator, semper Augustus, Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae et Sclauoniae Rex, Archi-Dux Austriae, etc. etc. etc. promittimus et recipimus Nomine Nostro, Haeredum ac Successorum Nostrorum, Nos singula et uniuersa Capita Pactis superscriptis inserta et comprehensa, bona Imperiali ac Regia fide approbare, laudare et ratihabere, prout hisce quoque approbamus, laudamus et ratihabemus, nec passuros a Nostratibus ullo modo violari. Et quia in Articulo Guarantiae Exterorum Principum Partes Paciscentes facultatem sibi reseruarunt alios Principes et Potestates, ad hanc Guarantiam, in ipsa ratihabitione inuitandi et nominandi; Ideo Nos, probe scientes rebusque ipsis experti, quantopere Serenissimus et Potentissimus Princeps ac Dominus, Dominus Philippus Quartus, Hispaniarum Rex Catholicus, negotium Pacis huius promouendae, cordi semper habuerit, quippe, qui id studium suum

suum una cum Serenissimo et Potentissimo Principe ac Domino, Dno Ludouico Decimo Quarto, Franciae Rege Christianissimo, non modo in Tractatu Pacis, inter ipsos ad Pyrenaeos concluso, per Articulum expressum, hoc super puncto eidem insertum, affatim declarat; (quae etiam causa nobis fuit, ut simul atque de hac laudabili utriusque Regis intentione certiores facti fuimus, Amborum mox simultaneam Mediationem acceptauerimus,) verum etiam per Camerarium et Oratorem suum in Germania, Illustrem, sincere Nobis Dilectum, *Casparum de Teves et Guzman*, Marchionem *de la Fuente*, aliosque Ministros Suos postea, tam in aula Nostra, quam in ipso Tractatum loco, cum Eiusdem Regis Christianissimi Ministris et Legato uberius explicarit, et in effectum deduxerit: Porro autem idem Catholicus Rex ad requisitionem a Nobis factam, se ad Pacis iam conclusae conseruationem, mantentionem, et Guarantiam, non minus promte obtulerit, quam ante ad eius conciliandae promotionem cupide impendit, prout de eo per dictum Oratorem suum, pleno ad id Mandato instructum, significari fecit, Nosque tam beneuolam eius oblationem amice acceptauerimus: Idcirco de hac etiam acceptatione Nostra hisce testatum facere ac saepe dictum Catholicum Regem Pacis huius Guarantiae Socium nominare volumus. Quum item vigore dictae Pacis omnibus Paciscentibus integrum sit saepedicti Christianiss. Regis Guarantiam acceptare, eandem Guarantiam Nos quoque acceptamus, et hisce acceptasse declaramus.

In quorum maiorem fidem ac certitudinem hasce Manu Nostra subscripsimus, et Sigillo Nostro Imperiali communiri iussimus. Quae dabantur in Ciuitate Nostra Graecii, die duodecima mensis Iulii anno Domini millesimo sexcentesimo sexagesimo, Regnorum Nostrorum Romani secundo, Hungarici sexto, Bohemici vero quarto.

Leopoldus.

(L. S.)

Vlr. Wilhelm a Walderdorff,

V. C. mpria.

Ad mandatum Sac. Caes. Maiestatis proprium.

I. Walderode.

LXXI. For-

LXXI

*Formula Ratific. Paſtorum
Regis et Regni Sueciae.*

Ex editione Inſtr. Pacis Regiomontana.

Nos Carolus Dei Gratia Suecorum, Gothorum Vandalorumque Rex et Princeps Haereditarius, Magnus Princeps Finlandiae, Dux Scaniae, Eſthoniae, Liuoniae, Careliae, Bremae, Verdae, Stetini, Pomeraniae, Caſſubiae et Vandaliae, Princeps Rugiae, Dominus Ingriae et Wiſmariae; Nec non Comes Palatinus Rheni, Bauariae etc. Dux; Notum teſtatumque facimus uniuerſis et ſingulis, quorum intereſt. Quod, cum Legatos et Commiſſarios Noſtros plena Potestate ac Mandatis inſtructos, deputauerimus, ut in Tractatibus Pacis perpetuae inter Nos et Regnum Sueciae, ac Sereniſſimum et Potentiſſimum Regem et Rempublicam Poloniae, atque Eorundem Foederatos et Belli Socios, in Pruſſia, interueniente Mediatione Regis Chriſtianiſſimi, inſtitutis tractarent itidem Noſtro Nomine de Pace perpetua, cum Sereniſſimo Principe ac Domino, Dno Friderico Wilhelmo, Marchione Brandeburgico, S. R. Imperii Archi-Camerario et Principe Electore, Magdeburgi, Pruſſiae, Stetini, Pomeraniae, Caſſubiorum Vandalorumque, nec non in Sileſia Croſnae et Carnouiae Duce, Burggraui Norinbergense, Principe Halberſtadii et Mindae, Comite Marcae et Rauensbergi, Domino in Rauenſtein, Cognato Noſtro Chariſſimo, ineunda. Qui congreſſi cum Suae Serenitatis Electoralis Legatis ac Commiſſariis, ſequentia Pacta, uti verbotenus infra hic ſunt inſerta et expreſſa, iniierunt, ſtatuerunt et concluderunt.

Infertio Paſtorum.

Nos itaque Carolus eadem Gratia Suecorum, Gothorum Vandalorumque Rex et Princeps Haereditarius, Magnus Princeps Finlandiae, Dux Scaniae, Eſthoniae, Liuoniae, Careliae, Bremae, Verdae, Stetini, Pomeraniae, Caſſubiae et Vandaliae, Princeps Rugiae, Dominus Ingriae et Wiſmariae, nec non Comes Palatinus Rheni, Bauariae etc.
Dux;

Dux; Promittimus et recipimus Nomine Nostro, Haeredum, Successorum et Posterorum, Regnique Sueciae, Nos singula et uniuersa Capita, Pactis superscriptis comprehensa, bona et Regia fide approbare, laudare et ratihabere, prout hisce quoque approbamus, laudamus et ratihabemus; nec passuros a Nostreis ac Regni Sueciae Vassallis, Officiariis, et subditis ullo modo violari. Et quia in Articulo Guarantiae Exterorum Principum, Partes Paciscentes facultatem sibi reseruarunt alios Principes et Potestates ad hanc Guarantiam in ipsa Ratihabitione inuitandi et nominandi: Ideo Nos, in Pactis alte memoratum Sereniss. et Potentiss. Galliae et Nauarrae Regem Christianissimum inuitatum, etiam nunc hic repetimus, ut et S. Romani Imperii omnes in uniuersum Electores, Principes et Status, Amicos et Foederatos Nostros pariter inuitamus et nominamus. In quorum fidem ac certitudinem hasce Honoratissimae et Charissimae Matris Nostreae et Regni Nostri Administratorum manibus subscriptas, Sigillo Regni Nostri corroboratas, extradi iussimus. Dabantur Stockholmiae die 14 Iunii, anno supra millesimum sexcentesium sexagesimo.

Hedewig Eleonora.

Locus nominum Administratorum Regni,
et Sigilli Regii appensi.

LXXII

*Declaratio Legati Suecici,
super nominatione Fideiussorum Pacis in Formula
Ratificationis Suecicae.*

Ex editione Instr. Pacis Regiomontana.

Quia circa actum Commutationis Ratificationis Pacis Oliuae conclusae quaedam difficultates super verbis, in fine Instrumenti Ratificationis Sacrae Regiae Maiestatis Regnique Sueciae: „Vt et S. Rom. Imperii „omnes in uniuersum Electores Principes et Status, Amicos et Foederatos Nostros pariter inuitamus et nominamus:„ orta fuit, eius expediendae causa, et ne opus exequendum Pacis remorandi occasio exinde enasci possit, Illustrissimus et Excellentissimus Dominus Legatus Suedicus ad requisitionem Partium, quam fieri potest sollemnissime, potestate Plenipotentiarum declarat, verba illa, „Amicos et Foederatos, „non ad alios, quam ad ipsos illos immediate ante haec verba, „Amicos et Foederatos nominatos, „omnes in uniuersum Electores Principes et Status referri. In quorum fidem haecce Illustrissimus et Excellentissimus Dominus Legatus et Plenipotentarius Suedicus manu propria subscripsit. Gedani, die 18 Augusti, st. n. Anno 1660.

Christoph. Carolus Schlippenbach

(L. S.)

LXXIII

*Nominatio Regis Hispaniarum
pro Fideiussore Pacis Oliuae conclusae, a Regis
Poloniae Plenipotentiaro Legato circa commu-
tationem Ratificationum Dantisci facta.*

Ex editione Instr. Pacis Regiomontana.

Quo maior pateat Sacrae Regiae Maiestatis et Reipublicae Polonae sollicitudo, in procuranda certitudine et perennitate Pacis, cum Regno Sueciae, nuper Oliuae initae, vigore reseruatae sibi facultatis Articulo XXXVI. in ipsa Ratificatione alios Principes et Potestates ad Guarentiam et Fideiussionem Pactorum inuitandi et nominandi, id ipsum per me Legatum et Plenipotentiarium Suum exequitur, speciali mihi eum in finem tradita facultate, ut nominarem Serenissimum ac Potentissimum Principem ac Dominum, Dominum Philippum IV. Hispaniarum Regem Catholicum. Cum vero ille iam pridem a Sacra Regia Maiestate Poloniae ad praedictam fideiussionem inuitatus fuerit, ubi primum de acceptata constiterit, sine mora id ipsum Partibus omnibus paciscentibus communicari faciet. Ad maiorem autem fidem hanc declarationem manu mea subscripsi, et sigillo proprio muniui.

Datum Gedani, die 16 Augusti, Anno 1660.

(L. S.)

Vladislaus Rey,
Legatus Plenipotent.

LXXIV

*Nominatio Regis M. Britanniae,
et Ordinum Foederati Belgii, pro Fideiussoribus
Pacis Oliuensis, a Plenipotentiaro Legato Regis
Poloniae circa commutationem Ratifica-
tionum facta.*

Ex editione Instr. Pacis Regiomontana.

Quo maior pateat Sacrae Regiae Maiestatis et Reipublicae Poloniae sollicitudo, in procuranda certitudine et perennitate, Pacis cum Regno Sueciae, nuper Oliuae initae, vigore sibi reseruatae facultatis Art. XXXVI. in ipsa Ratificatione alios Principes et Potestates, praeter ipsum Christianissimum Regem ad Guarantiam et Fideiussionem Pactorum inuitandi et nominandi, id ipsum per me Legatum et Plenipotentiarium Suum exequitur, speciali mihi eum in finem tradita facultate, ut nominarem inprimis Serenissimum ac Potentissimum Principem ac Dominum, Dominum Carolum II. Magnae Britanniae, Franciae et Hiberniae Regem, Fidei Defensorem, tum etiam Celsos ac Potentes Ordines Foederati Belgii. Cum vero illi iam pridem a Sacra Regia Maestate ad praedictam Fideiussionem inuitati fuerint, ubi primum de acceptata constiterit, sine mora id ipsum Partibus omnibus paciscentibus communicari faciet. Ad maiorem autem fidem hancce declarationem manu mea subscripsi, et sigillo proprio muniui. Datum Gedani, die 16 Augusti st. n. anno millesimo sexcentesimo sexagesimo.

(L. S.)

Vladislaus Rey,
Legatus Plenipotentarius.

LXXV. Ac-

LXXV

*Acceptatio Regis Poloniae
Guarantiae Regis Hispaniarum.*

Ex editione Instr. Pacis Regiomontana.

Ioannes Casimirus, Dei gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lithuaniae, Ruffiae, Prussiae, Masouiae, Samogitiae, Liuaniae, Smolensciae Czernichouiaeque, nec non Suecorum, Gothorum, Vandalorumque haereditarius Rex. Vt, quo haecenus desiderio reducendae postliminio dominiis Nostris pacis et tranquillitatis cum Regno Sueciae affecti fuimus, Nos eiusdem conseruandae, (postquam Deo clementer annuente haec ipsa Pax conclusa, et Pactis desuper circumscripta est,) perquam studiosos attestemur: Cum nobis facultatem Articulo trigesimo sexto, exteros Principes ac Potestates ad Guarantiam et fideiussionem dictorum Pactorum in ipsa Ratificatione inuitandi ac denominandi reseruauerimus: iam ipsa experientia edocti, quanto studio et cura tranquillitatis publicae Serenissimus ac Potentissimus Princeps ac Dominus Philippus IV. Hispaniarum Rex Catholicus, simultaneam pro hac Pace promouenda Mediationem, vigore expressi Articuli in Tractatu Pacis ad Pyrenaeos concluso, cum Serenissimo et Potentissimo Principe ac Domino Ludouico XIV. Galliarum Rege Christianissimo suscepit, et officia sua per Illustrissimum Dominum *Casparum de Teves et Guzman, Marchionem de la Fuente*, Camerarium et Oratorem Suum in Germania interposuerit, nihilque partium suarum omiserit, ut hoc negotium ad optatum exitum perduceretur; Nec minorem etiam contestari cupiens conseruandae, quam conciliandae Pacis feruorem, ad requisitionem a Nobis factam, fideiussionem et Guarantiam suam per eundem Illustriss. Dn. *Marchionem de la Fuente*, pleno et sufficiente super hoc mandato instructum, obtulerit: Hac praecustodita uti volentes facultate, praenominatum Sereniss. et Potentiss. Principem ac Dnum Philippum IV. Hispaniarum Regem Catholicum, in verum et legitimum Fideiussorem et Sequestrum Pacis conclusae et Pactis hisce comprehensae, et in Socium Guarantiae sumimus, recipimus et acceptamus, eisdemque hisce Nos eam acceptare declaramus; quae scriptura manu

Nostra signata ac sigillo roborata, eandem vim ac robur obtinebit, ac si ipsis Pactis praeinserta fuisset. Datum Warsaviae die XIX mensis Iulii, anno Domini MDCLX. Regnorum Nostrorum, Poloniae XII. et Sueciae XIII. anno.

Ioannes Casimirus Rex.

(S. L.
Regii.)

Stephanus Hankiewicz,
Secretar. Reg. Maiest.

LXXVI

*Acceptatio Elect. Brandenburgici
Guarantiae Regis Hispaniarum.*

Ex editione Instr. Pacis Regiomontana.

Nos Fridericus Wilhelmus Dei gratia Marchio Brandenburgensis, Sacri Romani Imperii Archi-Camerarius et Princeps Elector, in Prussia Dux etc. etc. etc. Notum testatumque facimus, postquam Diuini Numinis beneficio, eo iam Pacis in Borussia negotium processit, ut super eo instituta Tractatio feliciter ad finem perducta et Instrumenta inibi confecta, mutua omnium Partium ratihabitione et commutatione iamiam firmanda sint, Nobis quam maxime curae esse, ut, quae ita non minus Nostris quam Foederatorum Nostrorum et Partium paciscentium Regnis et Prouinciis per Dei gratiam contigit Pax atque Tranquillitas, eadem illis diu illibata atque illaesa conseruari et ad seram usque posteritatem propagari queat. Caeterum quum certi simus, Reges Principesque, quorum opera in procuranda hac Pace maxime illustris comparuit atque spectata fuit, deinceps Pacis studio id eum bono Deo effecturos, ut tam exoptata, tot impendiis curisque suis comparata Pacis commoda posteritati conseruentur integra, atque Serenissimus et Potentissimus Princeps ac Dominus, Dominus Philippus Quartus, Hispaniarum Rex Catholicus,

Catholicus, vigore Articuli, in Instrumento Pacis ad Pyrenaeos concluso, simultaneam Pacis Mediationem, una cum Serenissimo et Potentissimo Principe ac Domino, Domino Ludonico Decimo Quarto, Galliarum Rege Christianissimo suscepit, suoque Camerario et in Germania Legato, Illustrissimo et Excellentissimo Domino *Casparo de Terves et Gutzman* commiserit, ut nihil intermitteret, quod ad praedictam Pacem conciliandam promouendamque facere possit, atque is nihil a se desiderari passus sit, quod suarum fuerit partium: Igitur et altememoratum Regem Catholicum pro fiducia, quam praeter multa alia singularis propensionis atque affectus erga Nos testimonia, illud Pacis universalis procurandae studium excitauit, requisuimus, ut et pro obseruatione praedictae Pacis fideiubere, eamque armis suis, si opus foret, tueri dignaretur. Quare cum ante memoratus Legatus, nomine Regis Catholici, ad eiusdem plenissimum mandatum declarauerit, altememoratum Regem istam Fideiussionem et Guarantiam, quae dicitur, in se recipere, atque ipsi non minus conseruandae Pacis officia cordi fore, quam quae illi procurandae impendit; ideoque istam pro conseruatione et Guarantia huius Pacis factam declarationem Regiam grato agnosceamus et acceptamus animo. Quemadmodum et hisce altememoratum Serenissimum et Potentissimum Principem ac Dominum, Dominum Philippum Quartum, Hispaniarum Regem Catholicum, uti verum et legitimum Fideiussorem et Sequestrem Pacis Oliuae conclusae recipimus et acceptamus.

Id quod Instrumento hoc, Manu Nostra ac Sigillo roborato, quod eandem vim cum ipsis Pacificationis Pactis obtinebit, manifestum reddere volumus. Dabantur in arce Nostra Coloniae ad Spream, die 16 Augusti, anno millesimo sexcentesimo et sexagesimo.

Fridericus Wilhelmus, Elector.

(L. S. E.)
appenfi.

LXXVII

Nominatio et Inuitatio

*Caroli II. Magnae Britanniae Regis,
ad Guarantiam Pacis, nomine Principis Electoris
Brandeb. ab Eiusdem Legato Plenip. circa com-
mutationem Ratificationum facta.*

Ex editione Instr. Pacis Regiomontana.

Serenitas Electoralis Brandeburgica, Magdeburgi, in Prussia, Iuliae, Cliviae, Montium etc. etc. Dux. Probato nuper reducendae Pacis Polono - Sueticae indefesso studio, eiusdem quoque asserendae iungere, testatamque reddere volens sollicitudinem, mihi, Legato et Commissario Suo Plenipotentiaro infrascripto, demandavit, ut vigore referuatae omnibus Paciscentibus, in Articulo XXXVI Instrumenti Pactorum, nominandorum ad Guarantiam et Fideiussionem Regum, Principum et Statuum, facultatis, praeter in ipsis Pactis, Suaeque Serenitatis Electoralis Ratificatione nominatos et per litteras ac Ablegatos inuitatos, bono Orbis Christiani, auitis Regnis et Ditionibus restitutum Serenissimum ac Potentissimum Principem ac Dominum, Dominum Carolum Secundum, Magnae Britanniae, Franciae et Hyberniae Regem, Fidei Defensorem, a Sua Serenitate inuitandum, nominarem. Prout ex speciali in eum finem mihi transmissio Mandato, nomine alter memoratae Suae Serenitatis Electoralis, Suam Regiam Maiestatem nomino, idque praesentibus manus meae subscriptione et Sigillo Gentilitio in maiorem fidem munitis, omnibus Paciscentibus notum facio.

Dabantur Dantiscei, die XV. mensis Augusti st. n. Anno Domini
M DC LX.

(L. S.)

Ioannes ab Hoeverbeeke.

Seren. Elect. Brand. Legatus

Plenipotent.

IOH.

IOH. GOTTLOB BOEHMII
O B S E R V A T I O N V M
AD
IOACHIMI PASTORII
D I A R I V M
P A C I F I C A T I O N I S
O L I V E N S I S
LIBER SINGVLARIS

IOH. GOTTFRED BOERNH.

OBSEKVATIONVM

AD

IOACHIM BASTORI

DIETVM

PACIFICATVM

OLIVENSIS

LITER. SINGULARIS

CONSPECTVS
OBSERVATIONVM
AD
IOACHIMI PASTORII
DIARIVM

- I. Elogium Ioachimi Pastorii.
- II. De caussis belli, a Carolo Gustavo, Rege Suecorum, aduersus Ioh. Casimirum, Poloniae Regem, gesti, tum apertis, tum occultis.
- III. Arcana Pacis Oliuensis.
- IV. De praecipuis Pacificationis Oliuensis scriptoribus.
- V. Recensio Aëtorum editorum Pacis Oliuensis.
- VI. Gallus sequester pacis, inter Aquilam et Leonem: s. de mediatione Regis Galliae in tractatu Pacis Oliuensis.
- VII. De monasterio Oliuensi.
- VIII. Elogia Legatorum.
- IX. De Legatione Danica.
- X. De Legatione Belgica.
- XI. De Legatione et caussa Neoburgica, in Pacificatione Oliuensi.
- XII. De etceterationibus, inter Poloniae et Sueciae Reges olim controuerfis.
- XIII. De Hieronymo Pinoccio, et legatione eius, ad Belgas et Britannos suscepta.

XIV. *Praetermissa, de antiquo iure Imperii Ro. Germanici, in Liunioniam.*

XV. *Contentio Sueciae et Poloniae, super Liunia, ante Pacificationem Oliuensem.*

XVI. *Contentio Sueciae et Poloniae, super Liunia, in Pacificatione Oliuensi.*

XVII. *Contentio de sacris Liunioniae, in conuentu Stumdorfiano.*

XVIII. *De Sigismundo Guldensternio, L. B. ab Lundholm, Castellano Gedanensi.*

XIX. *De S. Brigittae bonis, et iure patronatus, in Pacificatione Oliuensi controuersis.*

XX. *De vectigalibus Pomeranicis, inter Suecos atque Electorem Brandenburgicum disceptatis.*

XXI. *De subscriptione Pacis Oliuensis.*

XXII. *Pacis Oliuensis atque Vestphalicae Collatio.*

XXIII. *Miscella.*

IOH. GOTTLOB BOEHMII
OBSERVATIONVM
LIBER SINGVLARIS

Elogium

*Ioachimi Pastorii ab Hirtenberg,
Protonotarii Apost. Canonici Varmiensi. et Chelmensi.
Parochi et Offic. Gedanensi. ac Pomeraniae Generalis,
Praepos. ad S. Adalbertum, R. M. Pol. Historici,
Commissarii, et in Pacific. Oliuensi
Secretarii Iurati.*

Quam commendationem disertam et elegantem Ioachimus Pastorius haud paucorum excellentium virorum memoriae aeternitatisque perscripsit, hanc talem utinam ei, quemadmodum fide, sic orationis copia et cultu non minori et ipse possem praestare! Fuit namque ille litterarum omnisque humanitatis scientia, virtutibus praeterea multis et praeclaris ita spectatus, ut, si quis alius, dignus videatur facunda et illustri laudatione. Verum hoc iucundo officio tametsi mihi nequaquam licet, pro dignitate, defungi: visum tamen est memoriam eximii viri, in hoc eius praestantissimo Opere, haud illaudatam praetermittere, ne, quum indisertus haberi nolim, in eo honorando videar negligentior. Igitur de eius vita, et studio, quod optimis disciplinis, in primisque historiae impendit, pauca, mihi dicenda existimaui, ut, qua diligentia, qua fide praesertim Ephemeridas Pacificationis Oliuensis scripserit, intelligatur.

Natus est Ioachimus Pastorius honesto loco Glogaviae, in Silesia, vndecimo anno seculi superioris, quod, licet agitatum perpetuis bellis, viros pacis artibus praecellentes et tulit multos, et magnis honoribus

ornauit. A pueritia, bonarum litterarum studiis addictus, ubi ad maturiorem aetatem peruenit, non minus felicitate ingenii, quam industriae contentione, tantos in iis progressus fecit, ut, qualis futurus esset, iam tum clarissimis documentis ostenderet. Praecipue autem ad historiam, et ad bene ornateque dicendum, operam atque studium adplicuit, sectatusque est, intus monente genio, ac veluti viam monstrante, orationis genus decora grauitate conspicuum, sententiis tamquam coloribus distinctum, et prope ad poeticam grandiloquentiam elatum. Poësin ipsam, per omnem aetatem, maximopere coluit, atque, arridentibus Musis, carmina composuit tam pulchra et Latina, ut vel inde insignem nominis famam consequeretur. Quarum Camenarum egregia specimina multa sparsim, multa etiam in fasciculos collecta, atque *Heroum Sacrorum, Pepli Sarmatici, Siluarum* nominibus insignita, vulgauit: plura in scriniis reliquit: digna vniuersa, quae in vnum corpus redigantur, hominumque politiorum manibus versentur. Neque vero intra haec litterarum amoena, ut sic dicam, vireta constitit. Ad seueriora studia delatus, egregiam operam medicae arti nauauit: in qua supremos honores apud Gallos, a quibus illos accepisse tum in primis laudabile habebatur, capeffiuit.* Cum ea autem, clarissimorum virorum exemplo, Henrici Meibomii, inter Germanos, (quid enim externa Hieronymi Fracastorii, aliorumque, commemorem?) liberalis disciplinae, in primisque historiarum et ciuilis prudentiae doctrinam arcte coniunxit. Cuius rei fructus dein vberimos suauissimosque percepit. In memoria autem rerum gestarum indaganda cognoscendaque studiosissimus fuit Polonae historiae, non modo plenae magnis et illustribus exemplis, verum etiam ab splendidis ingeniis illuminatae. Atque horum per vestigia Pastorius fausto pede ingressus, Gentis Polonae praeclara facta inde ab antiquissimis temporibus eleganter commemorauit, peculiari libro, primum in Belgis, (namque et hos, praeter Germanos, et Britannos, et Gallos accefferat,) euulgato,

* Id quod diserte testatur Pastorii Epitaphium, cuius exemplum ad me missum inferius adscripsi. KOCHOVIUS Ann. Poloniae Climact. II. p. 344. Medicinae Doctorem inauguratum esse Lugduni Batavorum, tradit.

** Lugduni Batau. 1641. 12. In cuius editionis laudem MARCVS ZVERIVS BOXHORNIVS, Professor in Academia Lugduno-Bataua clarissimus, cultos elegos scripsit: qui et in Amstelodamensi, et Gedanensi, repetiti sunt.

euulgato, ** cui *Flori Polonici* vocabulum ex vero inditum est. Adeo in eo potissimum *Flori* dictionem expressit, floribusque cuncta sic compleuit, ornauitque, vt, quidquid calcauerit, quemadmodum in pro- uerbio dicitur, rosa facta videatur. Ab eo tempore Pastorius in flo- rentissimis rerum auctoribus numerari, magnique fieri coepit, praeser- tim a Polonis, ingeniorum intelligentissimis liberalissimisque aestima- toribus, mox etiam pulcris doctrinae praemiis et honoribus decorari.

Annus agebatur supra millesimum sexcentesium primus et quin- quagesimus, quum, honestis conditionibus inuitatus, sese Elbingam conferret, vt in celebri nobilissimae vrbis gymnasio, praeter Physicam, historias explanaret. *** In cuius muneris auspicio orationem, de di- gnitate historiae, dignam rei magnitudine, pronunciauit: quae, vt eius aliae, ad Elbingenses et Gedanenses habitae, in manus doctorum ho- minum peruenit. Per ea tempora, auxit etiam apud externos nominis sui gloriam, historia belli Scythico-Cosacici luculenter scripta, atque anno illius seculi quinquagesimo secundo Gedani edita. In hanc vr- bem, liberalibus studiis non minus, quam ciuium opibus, et commer- ciorum adfluentia florentem, Pastorius aliquamdiu post, auctore atque suafore Hadriano de Linda, sapientissimo viro, euocatus, **** Professio- nem historiarum honorariam nactus est, tamquam amplissimum thea- trum, in quo virtutis doctrinaeque copias explicaret, atque ostenderet. Qua in re expectationem, de se, egregiam non modo expleuit cumu- latissime, verum etiam longissime superauit. Nam et Reipublicae gra- uissimis negotiis admotus, in iisque agendis, insigni cum laude, versa- tus est. Quippe non scholae tantum, vt umbratilis homo, sed multo maxime vitae didicerat, vir sane ciuilis, multoque vsu et experientia exercitissimus.

His praesertim nominibus Iohanni Casimiro Regi, Primoribusque Regni, traditus commendatusque fuerat primum ab Sigismundo Gul- densternio, viro splendidissimis prosapiae vltutumque decoribus illu- stri:

*** Vid. EPHR. PRAETORII Athenae Gedanenses, p. 114.

**** PASTORIUS in Epist. Dedic. Siluarum P. I. praefixa: Tu sane, Magne Praeconsul, — non tantum, quidquid

meliorum poematum haberi potest, auidif- sime legis, sed ex iisdem etiam optima quaeque, felicissima illa, qua praepolles, memoria complecteris. — Artis vero istius cultores comiter admodum foues, multis beneficiis

stri: cuius hoc, in se, summum beneficium ipse in epistola, *Stellae Aureae* praemissa, celebravit. * Neque defuit rei felix successus, opitulantibus, praeter Guldensternium, compluribus alis Regiae potentiae administris, praecipue autem Lesciniis, Comitibus, quos studiorum suorum patronos longe indulgentissimos est expertus. Horum igitur suffragatione, adhibitus est tot ac tantis negotiis expediendis, difficillimo Reipublicae tempore. Iam primum Iohanni Lescinio, Palatino tum Lenciciensi, magnae et auctoritatis et prudentiae Senatori, ad demulcendum Carolum Gustavum Regem, qui bellum in Polonos atrocissimum parabat, ablegato in Sueciam adfuit, arcanorum omnium conscius atque particeps. ** Huius legationis gesta exposuit diligenti narratione. Quae quum singulari beneficio et indulgentia Reuerendissimi atque Illustrissimi ZALVSCII, Praesulis Kiouiensis, in manu mea sit, necdum in hominum conspectum prolata: operae praeium me facturum putem, si quando in lucem emittam. *** Atque ita Pastorius, iam tum satis spectatus documentis prudentiae dexteritatisque compluribus, haud multo post ab Venceslao Lescinio, Episcopo Varmienensi, adsumtus est inter eos, quorum fideli ac strenua opera vteretur, occupatus in concilianda, inter Poloniae Regem, ac Principem Electorem Brandeburgi, amicitia. **** Quae demum aliquamdiu post co-

luit.

beneficiis subinde excitas, ornaſque. Me quidem, ut antehac, ita inprimis, postquam ab Amplissimo Senatu, te praeside et curatore praecipuo, Elbinga in hanc urbem, ipsis auspiciantibus fatis, ad honorariam stationem vocatus sum, spectatissimis fauoris tui pignoribus deuinxisti.

* Verba sic habent: Possem alios quoque nominare, quos ob solam pariter eruditionem, sacram, profanam, non plurimum tantum aestimat, sed interiore etiam amicitia dignatur. Possem inter ceteros me quoque adponere, qui, ex quo inter Regiae inaugurationis sollemnia, Cracouiae, anno MDCXXXIX. celebrata, ipsi innotui, beneficium eiusdem patrocini-um perpetuo inde, quod praefiscine dixerim, expertus sum. Ille Regiae mihi gra-

tiae primus conciliator, ille apud alios haud paucos Regni Magnates beneuolentiae pararius fuit.

** Vid. PASTORIUS Flor. Polon. Lib. VII. pag. 532.

*** Hoc loco lubet illius exordium, tamquam promissidem aliquam, adponere: Inuitatus ab Illustrissimo Comite de Lesno, Palatino Lenciciensi, Capitaneo Mariaeburgensi, Extraordinario ad Serenissimum et Potentissimum Regem et Regnum Sueciae Legato, nec non simul a Celsissimo et Reuerendissimo Regni Primate, qui peculiaribus litteris id a me postulauit, accedente insuper Praelustri Baronis Guldensternii persuasione, Illustrissimum Legatum in Sueciam comitari promisi. Venit is Gedanum XVI Iunii An. MDCLV. ubi exceptus fuit Amplissimi Senatus nomine,

per

luit. Neque istiusmodi rei, per illa tempora, facile quidquam fceptum est, in quo non aliqua eius opera conspiceretur ac laudaretur.

Sed maxime studium atque virtus ipsius emicuit, in Oliuensi Pacificatione, ad quam quidem fere inuitus, vt erat procul ab ambitione, accitus est, quamuis non deessent, qui talem honorem enixe adpeterent.* At enim is ad tantam rem, praeter ceteros, idoneus et erat, et ab omnibus habebatur, quod non modo eximia fide ac ceterarum virtutum excellentia nemini vlli cedebat, verum etiam facundia, scribendique vsu et arte quam plurimos anteibat. In hoc tali igitur ac tanto negotio expectationi, de se conceptae, sibi que satisfactorius, totas noctes atque dies operae adeo nulli pepercit, vt saepenumero, curis grauioribus intentus, nec cibum caperet, nec somno vacaret.** Occupatissimus fuit epistolis perscribendis, atque actis Legationis Polonae, Commentariisque concinnandis. Ex his, tamquam ex limpidissimo fonte, Ephemerides Pacificationis Oliuensis, quas, huc vsque inter cimelia Zaluscianae Bibliothecae reconditas, nunc in lucem educimus, prouenere, egregium haud dubie opus, in quo si quis superciliosus Grammaticus castitatem Latini sermonis haud intemeratam desideret, intelligentiores singularem fidem atque praestantiam rerum aequae suspicient, collaudabuntque, ac in *Caroli Ogerii*, de Stumdorffianis induciis, narratione.*** Atque eius

per Amplissimos Viros, Dn. Ioachimum Schraderum, et Dn. Gabrielem Crumhau-
sen, Consules. Antequam vrbe exiremus,
iussu Illustrissimi Legati, scripsi litteras,
ad Dn. Chanut, Regis Christianissimi Le-
gatum Extraordinarium ad Ordines Con-
foederati Belgii, et alteras ad Dn. Baro-
nem d'Avancourt, Ordinarium eiusdem
Regis, ad Serenissimum Regem et Regnum
Sueciae, Legatum, rel.

**** PASTORIVS Flor. Polon. Lib.
VII. pag. 591. Rex Iohannes Casimirus
proximi sibi Electoris amicitiam, eo tem-
pore vt maxime necessariam, requirendam
duxit. In qua concilianda iam dudum
arcano labore occupabatur Venceslaus Co-
mes de Lesno, Episcopus tum Varmiensis,
postea Regni Primas creatus. Cui, vt
principi tanti operis architecto, alii sub-

seruierunt; inter quos me fuisse, fiducia
veri fretus, profiteor.

* PASTORIVS in Epist. ad Gul-
densternium, inter alias eius ineditas,
adseruata in Bibliotheca Zalusciana: —
Animitus gaudeo, mea commoda et omnem
fortunam tam impense ab I. E. V. Illu-
strissimo Vice-Cancellario esse commenda-
ta. — De tractatum successu exilis ad-
modum spes est, quum eorundem initia
tam lente procedant, immo intra primum
adhuc limen haereant. Ego illis me in-
terfuturum vix spero, quia multi alii et
digniores eum honorem ambient, quem
ego utique nec premo, nec adeo opto.

** Vid. PASTORII Diarium Pacifi-
cationis Oliuensis, pag. 303.

*** CAR. OGERII Ephemerides,
(Lutet. Paris. 1656. 8.)

eius potissimum, vtpote perfecti et ab elegantibus spectatoribus probati exempli, diligentiam adeo sollicite aemulatus est, adeo felici successu adsequutus, vt ad eundem modum non tantum operis vniuersitatem describeret, verum etiam particulas, et ipsam quoque orationem componeret. Nam et *Ogerius*, quantumuis Latine eruditissimus, aliquoties vti incultis vocabulis, ac candidioris eloquentiae pulcritudinem posthabere adcuratae rerum commemorationi est coactus. Adeo in historia quoque ornari res ipsa nonnumquam vetat. Sed enimvero facundiam Romanam Pastorius, tot speciminibus ante testatam, ipsis in Pacificationis auspiciis comprobauit comta oratione, * habita in splendidissimo Legatorum, aliorumque illustrium virorum, confessu. *Auroram Pacis* sumto, ex re, vocabulo ipse adpellat: alteram, quam pace confecta publicauit, non minus adposite et eleganter *Oliuam Pacis*.

Atque ita his, de quibus dixi, muneris partibus egregie perfunctus, praeterquam quod laudem ac nominis gloriam vehementer stabiluit, et in maius prouexit, nouis iisque praeclaris honoribus circumdatus, ac praemiis studii et industriae aliis auctus fuit. Nam primum in Comitibus Regni, suffragante optimo quoque, ius Nobilitatis indigenae, vulgo *Indigenatum* vocant, accepit, non prece, aut pretio, vt fit, (ac tum quidem triginta millibus vncialium aestimatum satis constat,) sed, quod et acerrimum et pulcerrimum cogendi genus est, sola virtute quaesitum. ** Ecclesiasticis muneribus praefectus est et multis et insignibus: initiatusque, quum vxorem extulisset, sacris ordinibus, haud dubie, si fata fuissent, ipsum ad Praefulatus fastigium peruenisset.

* KOCHOVIUS Ann. Climaet. II. p. 425. *Etiā Ioachim⁹ Pastorius pro pace dicere iussus, in frequenti Legatorum confessu verba fecit, nescio, vtrum nobilius auditorium nactus, an materiam dicendi. Exstat viri facundi Oratio, sub titulo Aurora Pacis, typis Gedanensibus impressa, quā faustum vt Patribus Patrat⁹ congressum, sic negotio finem adprecatus, pleraque eius belli circumstantias exposuit, cum plenioris Historiae promisso, nisi scriptorem vita destituisset. Primum Oratio ea prodiit, typis excusa Phil. Rhe-*

tii, hoc titulo: De praecipuis beneficiis et successibus, quibus Diuina Gratia S. Regiam Maiestatem et Rempubicam Poloniae vniuersam, nec non Principes Populosque Foederatos An. MDCLIX decorauit. Deinde sub titulo, *Aurora Pacis*, adiecta est Floro Polonico, quintum edito, Gedani, An. 1679.

** Vid. LENGNICHIVS Hist. Pruss. P. VII. p. 267 et 288.

* KOCHOVIUS Ann. Climaet. II. p. 344. Verba descripsi n. squ.

** KOCHOVIUS loc. comm. *De eo viro,*

nisset. * Tanta fuit viri, praestantis doctrina ac virtute, apud omnes existimatio. Susceperat autem sacra Romanae Ecclesiae, eiurata religione Euangelica, quam a parentibus hauserat. *Kochovius* inde ab infantia Calvinianae sectae addictum scribit. ** Aliquando et Socini partes sequutus est, *** vir in hoc vno varius et mutabilis, cetera constantissimus.

Iam vero in ea negotiorum multiplici varietate, in mediis vndarum, ut sic dicam, civilium fluctibus, mirum, quam multa scripserit, suisque numeris absoluta ediderit, quam multa reliquerit edenda. Satis constat, **** ipsum aliquando in eo fuisse, ut cuncta, ab se litteris mandata, vndenis voluminibus includeret, atque sic redacta in vnum corpus, posteritatis memoriae commendaret. Haud consentaneum fuerit instituti rationi, qua de Pastorio paucissimis absoluendum est, singula vel summam referre, nedum diligentiore cura explicare. Igitur in hac tanta festinatione satis habuerim praecipua velut indice digito ostendere, ea in primis, quae in rebus magnis memoriae dignis versantur, et ab aliis, etiam a *Praetorio*, ***** tacita sunt atque praetermissa. Hunc in censum, praeter *Florum Polonicum*, et quae alia, quoniam locus postulabat, supra memoravi, vel primo loco retulerim *Historiam Poloniam Pleniorem*, qua, partibus duabus distincta, ***** pauca de *Vladislao IV.* et extrema, quam plurima de *Iohanne Casimiro*, prospera vel aduersa, ad usque annum seculi superioris primum et quinquagesimum, verissime tradidit. Adiecta est de *Sarmaticis originibus* docta dissertatio. Iam et insequutae aetatis historiam, *Epitomen rerum in Europa*, praecipue in *Polonia gestarum*, annis supra

d d 2

millesimum

eo viro, quia se occasio dat, aliqua interserere libet. Is a puero inter sectarios, quos Reformatos seu Calvinos vocant, exterius per gymnasia, humanioribus litteris imbutus. — Demum eiurato Calvini dogmate, ad gremium Ecclesiae Catholicae reuersus, ac, soluto morte coniugis matrimonio, sacris ordinibus initiatus, dignus fuit, qui in inclita *Gedanensium* urbe, ad orthodoxam animarum curam, sub titulo *Parochi* admoueretur, tum aliis honoribus Ecclesiasticis perfunditur, ut prope ad *Infulas*, si prouixisset, destinaretur: quod

ei tempore, vel quod magis Principi, litteris inter arma fauenti, debitum.

*** Vid. *SANDII Bibliotheca Antitrinitar.* p. 149 sq. itemque *SAM. FRID. LAVTERBACHII Ariano-Socinismus in Polonia*; pag. 358.

**** Vid. *ANT. THEISSERII Catalogus Scriptorum* p. 127.

***** In *Athenis Gedanens.* l. c.

***** *Historiae Polonae Plenioris Partes* duae: prior, de *Vladislao IV.* extremis, sequutoque inde *Interregno*, at *Ioh. Casimiri*

millesimum sexcentesium sexagesimo quinto, et duobus proximis, perscripsit, acriore veritatis candorisque studio, quam quod inter suos quidem illa tempora facile pati possent. * Atque ita scriniis, quasi carceribus, inclusa adhucdum iacet, et, nisi ab Reuerendissimo ZALVSCIO, litterarum benignissimo patrono, liberaliter emittatur, aeternum iacebit. Res Prussicas peculiaribus libris illustrare instituit: quorum alterum inscripsit Chronici Prussiae Epitomen, ex *Schutzio* atque *Hennebergero* extractam, alterum, Fragmentum de rebus Prussiae. ** Sed neque ii, fractis repagulis, in conspectum prodire. Inter haec et talia etiam ad externa delatus, de vita et factis Henrici, eo nomine quarti Galliarum Regis, exposuit. Quaedam, ex Gallico sermone, examissim in Latinum conuertit, ut *Nicolai Neouilli Villa-Regii*, Comititis Consistoriani, vitam, a *Petro Matthaeo* primum editam. Ipse, ex Graecis auctoribus, Theodosii M. consummatissimi Principis historiam concinnauit, pari elegantia, atque inter Gallos Fleschierius. Taceo alia complura, velut Characterem virtutum, Stellam Auream, siue Facem virtutis, ex stellarum natura accensam, Orationes ciuiles. Adgressus est senex etiam bellum Suecicum scribere, singulari libro: *** quem, licet commemoratum in catalogo Operum suorum, nescio, an perfecit.

Obiit septuagenario maior, die sexto et decimo Decembris, anno post millesimum sexcentesium octogesimo primo, Frauenburgi in Prussis, relicta egregia sobole, ibidemque aede in primaria sepultus, epitaphii quoque honore ornatus est. Id quum inter sepulcralia carmina Ioh. Ernesti Schmiedeni, Consulis Gedanensis, aliorumque, habeam ab Amplissimo HANOVIO beneuole transmissum: animo meo libitum est hoc loco, tamquam coronidem, adponere.

D. O.

simiri electione, (Dantisci, 1680.) posterior, de Iohannis Casimiri expeditione Zborouiana, et Beresteniana: accesserunt alia plurima acta ad annum vsque MDCLV. (Dantisci 1685. 8.)

* Vid. Reuerendissimi IOS. ANDR. ZALVSCII Progr. Litterarium, ex GE-

ORG. PETRI SCHVLTZII versione Latina, p. 21. Hoc opusculum, inquit, non nisi post obitum suum edendum fore, fatidico spiritu praedixerat Auctor, in sua epistola ad Andream Zaluski, Episcopum Varmiensem, 1665. d. 25 Nouemb. scripta. „Haec nostra, quae parata et recognita „habemus,

D. O. M. Sacrum

„Nec non memoriae Ioachimi ab Hirtenberg Pastorii, Protonot.
 „Apostol. Cant. Can. Varm. et Chelmens. Archipresb. et Officia-
 „lis Ged. ac per Pomeraniam Generalis, Praepos. ad S. Adalber-
 „tum, S. R. Maj. Polon. Secret. Historiogr. et Commissar. qui in Si-
 „lesia spectabili loco natus, adolescens in patria et apud externos,
 „Teutonas, Belgas, Anglos, Gallos, in omni eruditione exercitus,
 „tandem Doctoralem Medicinae lauream in Gallia accepit. Postea
 „IV ordine Regum Pol. ministerio innixus, historicos labores, quos
 „in Floro Pol. coeperat, continuavit, multaque alia prosa et ligata
 „Incubavit, quorum non pauca lucem exspectant. Subinde et ne-
 „gotiis publicis interesse iussus, industriam et fidem Regibus et Rei-
 „publ. probavit. A Caesare nobilitatem Imperii, a Io. Casimiro
 „Rege Sueticam, denique omnium Regni Ordinum mirifico consen-
 „su indigenatum Poloniae est adsecutus. Postea abiectis fidei erro-
 „ribus S. Ecclesiae Cathol. cuius factus, nec in sacra hac vinea otio-
 „sus, multa pro Ecclesia scripsit, nondum edita: de Templis Pom.
 „Dioeceseos, Parochia inprimis Ged. quam Sereniss. Ioannes III.
 „Rex Pol. augusto facello, ipso Parocho et Curatore, exornavit,
 „nec non de Praepositura ad S. Adalbertum, vbi turrim elegantem
 „exstruxit, optime meritis, tandem in Varmiam concessit, vbi de-
 „positis in templo cathedrali exuviis, beatam palingenesiam exspe-
 „ctat: Natus Ao. MDCXI. 20 Sept. denatus MDCLXXXI. 26 Decembr.,

d d 3

II. De

„habemus, in tenebris delitescere cogun-
 „tur; et fieri facile posset, vt parens eo-
 „rum prius lumen solis adspicere desinat,
 „quam illa excipiant.,

** Vid. Programma litterarium modo
 laudatum, pag. 20.

*** PASTORIUS Flor. Polon. Lib.

VII. pag. 325 sq. — *Bellum Suecicum in-
 nuo, quod, vt omnium tristissimum fune-
 rissimumque, nunc tangere verius, quam
 curate describere, adgredior. Exacta
 enim eius historia implebit librum pecu-
 liarem: et, praeter me, non vnus ar-
 gumento huic, graui sane et tractatu
 aspero, admouit manum, vel admouebit.*

II

*De caussis belli,
a Carolo Gustavo, Rege Suecorum, aduersus Ioh.
Casimirum, Poloniae Regem, gesti, tum
apertis, tum occultis.*

Adquieuerant Sueci, per viginti annos, in induciis, inter Vladislaum IV. Regem Poloniae, et Christinam, Sueciae Reginam, Stumdorfii, (pagus haud procul Stuma, Prussiae oppido, est,) anno seculi superioris quinto et tricesimo sancitis, quum, praeter omnium expectationem, Carolus Gustauus, nouus Suecorum Rex, ad bellum et arma contra Polonos prorumperet. De cuius belli caussis, tum in partem vtramque disceptatum est compluribus, vt sit, acrioribus scriptis, non modo publicis, verum etiam priuatis, quae adhucdum in hominum manibus versantur. At mihi quidem, occupato in historia Pacis illustranda, quae, nisi ratio causaeque belli noscantur, et ipsa liquido explanari atque intelligi nequit, propositum est ita componere destinata, vt primum vulgatas rationes edisseram, sine ira et studio, deinde consilia, quae intra velum essent agitata, quam planissime possum, expediam.

II. Iam ex vulgatis, quarum aliae altius repetitae, e proximo aliae hauritae sunt, praecipue numero erant sex, (nam *Ioh. Theod. Sprengerus*, in *Polonia Nou-Antiqua*, p. 122 sq. in vniuersum quatuordecim recenset,) eademque primum, quod sciam, coram Lescinio et Narusceuicio, oratoribus Polonis, in Sueciam missis, iactatae. Cuius legationis Ephemeridas quasdam quum *Ioachimus Pastorius*, de quo ante memorauimus, singulari industria composuerit, nondum publicatas: faciundum mihi existimaui, vt potissimum inde, quae in rem essent, hoc loco expromerem. „Octauo Iulii An. MDCLV. inquit ille, -- post meridiem, -- adfuere „Illustrissimi Viri, Dn. Ericus Oxenstiernius, Cancellarius, Dn. Magnus de la Garde, Dn. Gustauus Bielcke, destinatus in Moschouiam „legatus. Illi tractatum aliquod initium, an verius praetentamentum „fecere. Ac primo quidem certatum, vtra pars prior proponeret: sed „tandem Cancellarius coepit dicere, sibi iustas causas esse arma susci- „piendi, aduersus Regem et Regnum Poloniae, simulque aliquas enu- „merauit:

„merauit: 1) Bothianam incurfionem: 2) Crocouianam: 3) De nescio
 „quibus tormentis reconditis: 4) De Oefelia: 5) Tractatus cum Hol-
 „landis: 6) Titulum et praetensiones Regis Poloniae in Regnum Sue-
 „ciae.„ Cum his examuffim conueniunt ipfa Cancellarii verba, qua-
 „lia ab *Laurentio Ioh. Rudaufcio*, Hift. Poloniae Lib. V. p. 159. prodi-
 „ta sunt. Ita habent illa: „Iam eo ventum est, prout nuper DD. lega-
 „tis nuntiari fecit, (Rex Sueciae,) vt arma in Poloniam inferre coactus
 „fit, idque grauiffimis ex cauffis, quae DD. legatis constabunt, et et-
 „iam toti orbi palam fient. Vt enim alia multa omittantur, memine-
 „runt bene, Crocouio cum exercitu, per ditiones Polonicas, cum ma-
 „gna incommoditate exercitus Suetici, transitum permiffisse: tormenta
 „certis in locis defodiffe: Bothiumque, in Liuoniam, certa cum cater-
 „ua miffum: tractatus Danicos, ratione Ofiliae infulae, de quo exstant
 „originales litterae, impediuffe: et nuper de mari Balthico cum Hol-
 „landis tractauiffe: infuper Morftinium cum illis ipsis, propter quae
 „bella gesta sunt, irritamentis ad hoc Regnum miffisse.„ Conf. *Sam.*
Pufendorfii Commentar. de rebus Caroli Guftaui, Lib. II. §. 13.

III. Verum Poloni haec et talia, teste *Paftorio*, loc. comm. non
 omnino tacita tulere. „Ad fingula respondit Illuftriffimus Palatinus.
 „Primum, quod adinet ad Bothium, id inconfulto et infcio Senatu fa-
 „ctum. Adeoque etiam eiuſdem Senatus, vt fideiuſſoris, interuentu
 „impeditum. Secundo, quod ad Crocouianam (irruptionem) perti-
 „neret, obligatos quidem eſſe Polonos, nulla ferre auxilia hoſtibus, ſed
 „non obligatos eſſe, alere exercitum, qui irruptiones eiufmodi arceat.
 „Iam autem ſubitum, et prorsus improuiſum Proceribus Polonis illum
 „Crocouii, Imperatorii tribuni, incurſum fuiſſe. Se tum temporis
 „fuiſſe in venatione: ſubito mox Poſnaniam properaſſe, vt urbem il-
 „lam armaret, contra iſtos adgreſſores. Poſtea tranſactum cum illis, vt
 „liceret quidem urbem tranſire, ſed ſine noxa: inque id datos a Cro-
 „couio obſides. Vnde pateat, non volentibus Polonis factam eſſe
 „iſtam eruptionem, ſed quia eam impedire non potuerint, iuſto exer-
 „citu nempe deſtituti. Sed pariter Banieriam olim, cum m e c homi-
 „num manu, Poloniae Maioris aliquas vrbes tranſiſſe, nec ab vſlo Po-
 „lono violatam, immo a nonnullis comiter habitam. Et id tamen pa-
 „ctis, quae cum Caefare habeant, nihil nociuiſſe. Tertio, res ignota,
 adeoque

„adeoque excusatione, aut purgatione non eget. Quarto, quod ad „tractatus cum Hollandis spectaret, si quid Serenissimus Rex, ea in re, „machinatus sit, id factum citra Senatus consensum, adeoque etiam im- „peditum esse. Quinto, quod Rex Poloniae praetendat sibi ius ad „Regnum Sueciae, titulumque vsurpet, id non esse vertendum vitio, „quia naturale sit, quod sibi deberi quis existimet, eo non facile, nec „libenter cedere. De titulis non adeo laborandum esse. Vsurpare „Reges Angliae titulum Franciae: Regem Daniae se vocare Regem „Gothorum et Vandalorum: Regem Galliarum Henricum III. vo- „casse se semper Regem Poloniae, etiam si iam alius Rex esset. Cur „ergo non saltem hoc quasi solatium relinquerent Regi, qui longe ma- „ius ius sibi habere videretur ad Regnum Sueciae? „Praeterea de Oe- „selia, cuius hic a *Pastorio* praetermissa memoria est, negabant Legati, se quidquam rescivisse: „ac, si quid fuerit, nihil aliud tunc spectasse „Vladislaum, quam ut ius suum, Regnique Poloniae, in ipso tradendae „possessionis actu, protestando conseruaret. „Vid. *Pufendorfius* loc. „comm. et *Rudauscius* p. 160.

IV. At enim Carolus Gustauus, Sueciae Rex, nihil istis motus, Po- loniamque haud multo post infestis armis adgressus, easdem, quas su- pra memoravi, rationes et prouocando bello, et excusando, studiosius deductas, omnium oculis atque conspectui exponi curavit. Quippe per ea tempora breuem ac praeliminarem, ut vocant, enumerationem caus- sarum, ob quas Carolus Gustauus, Sueciae Rex, coactus est Regem Poloniae bello adoriri, editam satis constat: cuius scriptorem viri docti *Davidem Meuium*, Iurisconsultorum id aetatis in Germania fa- cile principem, fuisse coniectant. * Atque ea dein *Londorpii* Actis Publicis T. VII. p. 1001. inclusa, et ab *Rudauscio* loc. comm. p. 166. *Christ. Adolpho Thuldeno* Hist. sui temporis P. II. *Ioh. Gilenio*, in Triumpho Suecico, p. 136. aliisque, repetita est. Causas ipsas Caro- lus

* Vid. HOPPIVS de scriptoribus Po- lonis, §. xxxv. p. 86.

** Vid. VINCENT. PLACCII Theatr. Pseudonym. p. 204.

*** Iustum nihil aliud esse, quam id, quod meliori conducit. Vid. PLATONIS Opp. ex edit. IOH. SERRANI T. II. p. 338.

**** Laudat Vir Amplissimus, ac stu- diorum nostrorum humanissimus Fautor, in Bibliotheca Suio-Gothica, P. II. p. 733. GULDENCLOVII, Consilarii Status, et per Pomeraniam Suecicam Regiminis, et Consilii, ut et supremae Iustitiae Cu- riae Praefidis, libellum, de iustitia armo- rum

lus Gustauus in litteris, ad Ferdinandum III. Imp. Volgasti, octauo et decimo die Iulii, An. MDCLV. datis, repetiit: quarum exempla rursus apud *Londorpium* loc. comm. p. 1005. et *Gilenium* p. 144. legi possunt. His quasi vestigiis, quotquot eruditorum hominum fuerunt Suecicae causae patroni, insisterunt, atque inter eos praecipue *Cyriacus Thrasymachus*, (quo nomine, tamquam inuolucro, latuisse *Hermannum Conringium*, haud vana suspicio est,**) in epistola, de iustitia armorum Suecicorum, aduersus Polonos, *Andreae Nicanori* inscripta. De qua quidem me non piget *Vincentii Fabricii*, viri egregie docti, et apud Gedanenses tum amplissimis honoribus spectati, sententiam in Epistolis, ad Varios p. 356. huic loco interferere. „In sermone, inquit, quem cum Schumanno habui, incidit mentio scripti, pro iustitia armorum Suecicorum, a *Thrasymacho* quodam publicati. --- „Ego ita sentio, auctorem fortasse nihil serio scripsisse, sed potius in causa, quam agendam susceperat, festiue fuisse praeuaricatum. „Agnosco sane, sedulo ipsum et sollicito conquirere rationes belli Suecici, sed, quum illis diffideret, potissimam ac veram in ipso titulo proscripsit: *Thrasymachus* de iustitia, et quae sequuntur. Nosti, quos in primo, de Republica, libro *Plato* introducat, de iustitia disputantes, et, inter eos, violentum illum et formidabilem *Thrasymachum*, qui, post terrorem ceteris iniectum, adfirmat, εἶναι τὸ δίκαιον ἐν ἄλλοις, ἢ τὸ τῷ κρείττονος συμφέρον. *** Auctor scripti, quem fama fert, haud dubie legit Platonem. Quisquis autem ille sit, aut lepide lusit, aut, si loci Platonici non meminit, etiam insciens causam, ad quam orandam accessit, prodidit. Sed vero haec ut se cumque habent, certe non lusere ludum *Andreas Guldenclouius*, atque *Scheringus Rosenhianus*, summi viri: quos et ipsos Suecici belli, tamquam pii et iusti, rationes peculiaribus scriptis, adhucdum ineditis, exposuisse ab Amplissimo *Stiernmano* **** accepimus. Praeterea *Ioh. Gilenius*, ***** ne alios

rum Suecicorum, contra Polonos, MS. item p. 558. ROSENHANI, Senatoris Regni Sueciae, Consilarii Cancell. Reg. nec non supremi Gubernatoris Holmien-sis, Rationes Suecorum ad bellum, con-

tra Polonos declarandum, MS. Conf. REZENII Biblioth. p. 179.

***** Loc. comm. pag. 130 - 136. Conf. SPRENGERVS in Polonia Nou-Antiqua, pag. 117.

alios commemorem, tum easdem, tum etiam ex ingenio suo alias, litteris consignavit: de quibus non nostrum est in praesenti differere. At nec Poloni causae defuere suae: * quidam etiam, fictis nominibus *Nicephori Nicoymii*, *Lucae de Gabriis*, *Andr. Nicanoris*, validissime eam propugnauere. **

V. Hactenus de apertis, (iustificas *Grotius* vocat,) causis: nunc, ut polliciti sumus, etiam occultas, si qua sui haud incerta vestigia praebeant, exploremus. Iam primum Carolum Gustavum animus inquires, dominandi cupido maxima, gloriae quaedam insatiabilis aviditas, ad immodica et incredibilia acerrimis stimulis impellebant. Huc eius consilia, huc facta cuncta tendebant. Igitur, postquam is properantibus fatis coeperat in Suecia regnare, imperium, ac nominis sui famam armis, quibus innatus innutritusque erat, prolatare, et longe extra antiquos fines extendere constituit. Neque alibi paratior promptiorque materia videbatur, quam in Polonia, non modo fessa Scythicis Moscicisque bellis, verum etiam secum ipsa haud satis concorde: adhaec Rege cupidior otii, quam armis nobiliore. *** Unde et Carolus Gustavus ipse, auctore *Wagnero*, in Hist. Leopoldi Imp. T. I. p. 10. non ad bellum, sed bellarium se venisse, ioco dicebat. Ita vero imminentem Poloniae, sunt, qui etiam a plerisque Regni primoribus inuitatum accitumque tradant. Quam in rem utar *Christophori Forstneri*, viri in primis clari, et civilis doctrinae callentissimi, verbis, ad Ioh. Albertum Portnerum perscriptis, inter Epistolas, super Pacificatione Osnabrugo - Monasteriensi, (edit. Montpelg. 1670.) p. 142. „Accitum Sueciae Regem ab Optimatum, „plerisque, qui Principem olim apud Gallos captivum, dein Iesuitam, „post-

* Vid. *Manifeste du Roy de Pologne, pour servir de Réponse au Manifeste publié par le Roy de Suede.* (An. 1656.)

** Vid. HOPPIUS loc. comm.

*** WAGNERVS in Hist. Leopoldi Imp. T. I. pag. 9. -- Bellum, uti Rex vehementer auebat, ita noui Regis gratiam aucupaturi Senatores plerique censuerunt. Sed praepostere deliberatum, quoniam obuertendae vires? Polonus, Moscus, an

Danus pro hoste habendus? -- Polonia tamquam utilissima cruenti ludi arena delicta est. Ex obsoletis controuersis quae qualis belli causa arcessitur: Sueciae Regni titulos, ac Lituoniam, per summam iniuriam a Polonis Regibus usurpari. Reuera Regni status male materiatus, domi forisque infirmi, cupiditatem bellatoris trahebat. Casimirus Rex animo, quam corpore infirmior, et alieni fere iuris: Proce-

„postea Cardinalem, nouissime vxoris imperiis obnoxium, et Gallis moribus infectum, dedignabantur, et Sueci iactant, nec ipsi negare possunt.“ Et profecto de Hieronymo Radzieiouio res satis comperta est. Is quum inter suos paullo ante conspicuus fuisset illustri dignitate, (Regni enim Procancellariatum, quem vocant, tenebat,) et gratia Regis multo maxime floruisse, tum in Suecia exulabat, primum exagitatus muliebribus furiis, mox etiam Regi exosus, * ad postremum famae et capitis damnatus. ** Igitur exulceratus magnis, prout credebat, iniuriis, easque vel ipsius interitu patriae viturus, vt Cosacos ante, ita nunc Carolum Gustauum aduersus Polonos sollicitabat, ostensa spe non modo victoriarum ingentium, sed, quod maximum et validissimum incitamentum est, etiam Regni adipiscendi. *** Adeo animus, vbi semel vindictae se dedit, nihil sancti habet, immoderataque cuncta cupit. At praeter Radzieiouium Mazarinus quoque, rerum Gallicarum administer iuxta et arbiter, facies Sueco subdebat, non tam odio aduersus Polonos, quibuscum amicitiam colebat, quam Galliae amore, Hispanico bello vehementer adtritae. Nam qua erat ingenii perspicacia, et ciuiliu rerum pari peritia atque experientia, Austriacos haud dubie suppetias laturus Polonis, atque inde Hispanis, in Flandria, parcius opitulaturos, facile prouidebat. ****

VI. Praecipue vero Regem Suecorum in arma stimulabat Baltici maris imperium, quo et potentiam late diffunderet, et opibus, per commercia, conspiciendam praeberet. Id huc vsque diuisum Suecia habuerat non tantum cum Dano, sed etiam cum Polonis, ***** et Prussiae Duce: istis autem temporibus Bataui fere, tamquam proprium

ee 2

Proceres pertinacibus ab Rege, ac mutuis inter se odiis diuisi: factionis Gallicae tabes peruens omnia, Respublica lento a Cosaccis, ac Moscis, bello adtrita, propriisque iam malis impar, quouis impulsu euertere posse censebatur. Conf. PUFENDORFIVS Commentar. de rebus Caroli Gustavi Lib. I. §§. 50-56.

* Vid. RYDAVSCIVS l. c. Lib. IV. p. 94. BASNAGIVS Ann. Bel-

gie. T. I. p. 385. Conf. ANONYMI Vita Ioh. Casimiri, (*Le Roi Casimir*) Lib. I.

** KOCHOVIVS Annal. Climat. I. p. 317. Conf. RYDAVSCIVS l. c. LENGNIHIVS Hist. Pruss. Lib. VII. p. 89. sqq.

*** WAGNERVS p. 9.

**** WAGNERVS loc. comm.

***** Conf. Historica Deductio, vtri Regum,

prium ipsis, vsurpabant. * At enim Carolus Gustauus illud nunc vniuersum ad se trahere constituerat, Suecicis rebus proficuum in primis, et ad maiora ausa, quae vasto animo volutabat, necessarium. Haud absurdum crediderim, in eam rem, locum, quamuis longum, subiicere ex Arcanis Sueciae, p. 69. (*Les Anecdotes de Suede*), quorum scriptorem plerique *Esaiam Pufendorfium* fuisse rentur. „Etant „donc monté sur le Thrône, il employa tous ses soins à mettre la „Suede en état de pouvoir faire ses affaires avec ses propres richesses, et de n’être pas contraint de dependre d’autrui, en prenant „de l’argent des Princes, auxquels on pourroit s’allier. Pour par- „venir à son but, il jugea, qu’il falloit comprendre sous son Empire „toute la Mer Baltique, ne luy manquant plus rien, que les Portes „de Prusse, et de Curlande. Car il s’étoit proposé d’affoiblir Lubec par Wismar. Le chateau de Warnemunde pressoit Rostoc. „Les peages de Colbergue étoient partagé entre les Suedois et l’Electeur de Brandebourg. Et l’occasion sembloit l’inviter à envahir „la Prusse, les Polonois étant engagés dans la guerre des Moscovites, et des Cosaques. Et quoy qu’il semblât, que c’étoit une grande „temerité, qu’un Roy, qui avoit acquis depuis peu une Couronne „contre le consentement des Principaux de son Royaume, et qui „n’ayant point d’enfans étoit assis sur un Thrône encore chancelant, „osât quitter ses Etats pour s’aller engager dans une expedition au „delà de la Mer; il surmonta toutes ces considerations dans l’esperance de réüssir dans son entreprise. „ Quae si prouenissent destinata, nec ceteris, aduersus Danos, fortuna ad extremum defuisset: haud dubium est, quin, exhausta victoriarum per Septentrionem materia, indomitus armis, bellum in Occidentem prolaturus, et, quasi alter Alaricus, Italiam, atque ipsam Urbem Romam terra marique concussurus fuisset. Id quod ex eo saepenumero se audiisse *Terlonus*, Eques,

Regum, Daniae, an Poloniae, mare Balthicum se desponsaturum fateatur, et agnoscat? (f. l. 1638. 4.)

* Conf. CHRIST. BONDII, ad Regem Sueciae, Carolum Gustauum, Epistola, de commerciis in mari Balthico, (An. 1658. 4.)

** Collection of the State Papers of

John Thurloe, by THOMAS BIRCH, T. III. p. 552. et 588. T. V. p. 773. T. VI. p. 410.

*** *L’histoire de Gustave Adolphe, dit le Grand, et le Charles-Gustave, Comte Palatin, Rois de Suede, par le Sieur R. de P*** (Par. 1693. 1695. 8.)

ques, in Commentariis, de Legatione sua, (*Memoires du Chevalier de Terlon*) T. I. p. 265. sq. testatur his verbis: „Il disoit souvent, „et le Comte de Schlipenback le disoit après luy, que quand il seroit „maître du Nord, il iroit en Italie, avec une puissante armée de mer „et de terre, comme un second Alaric, pour remettre encore une „fois Rome sous le pouvoir de Gots., Neque deerant, qui non modo Romae eum, sed adeo ipsi Romano Orbi imperaturum, vano quidem augurio, praeciperent. Vid. *Thomae Birchii* Collection of the State Papers of *John Thurloe*, (Lond. 1742. f.) T. VI. p. 222.

VII. Non est otium mihi, ad hunc modum reliquas belli causas excutere, quarum mentio, etiam in commemorata Actorum Publicorum collectione, passim iniecta est. ** Bellum ipsum scribere plures adgressi sunt; inter hos praecipui, praeter *Pastorium*, de quo ante dixi, *Kochovius* Annal. Pol. Climact. II. *Rudauscius* Hist. Pol. Lib. V. — IX. *Lengnichius* Hist. Pruss. P. VII. itemque apud Suecos *Pufendorfsius*, Commentariorum de rebus Caroli Gustavi, Sueciae Regis, atque Friderici Vuilhelmi, Principis Electoris Brandeburgici, nobilissimus auctor, qui vnus magni agminis instar est. Haud praetermiserim inter externos *Leonem Aitzemam*, *Basnagium*, *Thuldenum*. Ceteros, vt *Pradium*, *** et si qui alii sunt eiusdem farinae, nihil admodum moramur.

III

Arcana
Pacis Oliuensis.

Sollemne est nostrae aetatis scriptoribus arcana rerum gestarum, (*Les Anecdotes*), tamquam e latebris extracta, iactitare adeo, ut, quo quis vel imperitior est, vel impudentior, eo penitius id, quod ceteri nesciant, scire sibi videatur.

Quod quisque in animo habet, aut habiturus est, sciunt:

Quod in aurem Rex Reginae dixit, id sciunt:

Quae neque futura, neque facta sunt, tamen ii sciunt.

Quorum equidem morem aemulari neque velim, neque, si velim, possim, et natura et ratione ab talibus longissime alienus. Operae autem pretium me facturum, atque, apud intelligentes rerum aestimatores, aliquam gratiam initurum haud desperem, si qua Oliuensis Pacis, aut procrastinatae, aut properatae, consilia vulgo indicta, ac ne cognita quidem proletariis scriptoribus, hoc loco aperiam, atque exponam. Itaque inscriptio, quam veluti hederam huic capiti praefiximus, professione studii, aut laudata erit, aut excusata. Sed res ipsa hortari videtur, ut, priusquam destinata expediam, de tentamentis pacis variis atque diuersis altius quaedam repetantur.

II. Iam primum pactionibus Stumdorfianis, Art. XXII. apud *Ogerium* Ephemerid. p. 396. itemque alios, quos enumerare nihil adtinet, constitutum est, ut, antequam dies induciarum exiret, ageretur de pace perpetua, „loco, ac tempore, interuentuque Principum Mediatorum, de quibus inter partes, cura ac diligentia Illustrissimi Ducis Curlandiae, conuenisset.” Secundum haec itaque, anno

* Matthias de Cracouia, (*de Krackau*) Vladislai IV. Regis Poloniae Ablegatus, ad Pacificationem Vestphalicam. Is ipse in epistola, Pacificatoribus exhibita, sese adpellat *Sereniss. Regiae Maiestatis Po-*

loniae ac Sueciae, ad Conuentus Osnabrugae et Monasterii, constitutum Residentem. Vid. Dn. a MEIERN Acta Pac. Vestph. T. III. p. 776. -- Alter, Dominicus Roncallius, gente Italus, Canonicus

anno superioris seculi quarto et quadagesimo, de pace non nihil tentatum est ab Suecis, tum bello intentis aduersus Danos. Et profecto, teste *Pufendorfio*, *Rer. Suecic. Lib. XVI. §. 69.* „suscepto bello Danico, Sueci non praeter rem verebantur, ne forte et Polonus, „instigante Caesare, et Dano, in arma erumperet. --- Vnde ad Regem Galliae Rectores Sueciae scribebant, vt is Legatum in Poloniam mitteret, infestis sibi consiliis, durante bello Danico, auertendis. -- Interim super suscipiendis inter Sueciam et Poloniam tractatibus Curlandiae Dux denuo mouebat, et a Rectoribus Sueciae, quibus Mediatoribus vti velint, exquirebant. Quum hi veteres se retenturos responderent, Gallum, Anglum, Batauos, et, si quis horum abnueret, super alio surrogando conuenturos, Curlandus ostendebat, Polonos de aliis Mediatoribus adsciscendis cogitare, caussatos Galliae Regis pueritiam, et turbas Angliae, ac eorum loco offerre Venetos, ac Magnum Hetruriae Ducem. Qui quum Suecis parum probarentur, respondebatur Duci, pueritiam Regis Galliae per Ministros suppleri, turbarum in Anglia finem cito sperari. Igitur apud hosce instaret, vt ipsi, ad tractatus adornandos, animum adplicarent. Id quod in diem fore satis perspiciebatur. Post aliquot annorum spatium, quum in Monasteriensi conuentu bella, late per Europam, essent sopienda; etiam Poloni pacis consilia quasi Iano Gemino cludendo redintegrare. Quam rem et ipsam praestaret rursus *Pufendorfii* verbis, *Lib. XVIII. §. 156.* eloqui. „Incipiebant circa id tempus (*An. MDCXLVI.*) Polonici Ministri, Roncalio et Crocouius, * differere, vt controuersia sui Regis, cum Suecis, his tractatibus componeretur. Id quod Galli haud incongruum iudicabant, quod fortasse Caesari aliquid in Silesia extorqueri posset, Regi eiusque heredibus pro praetensione, in Sueciam, dandum. Quia tamen hic tractatus alias sat operosus erat, Polonica controuersia admixta difficilior futurus, quam etiam omni modo hinc a-

„moli-
eus Varmiensis, erat. Eius meminit *DAVSCIUS* *Hist. Polon. p. 34.* nec me piget verba repetere. Hoc connubium, (*Vladislai IV. cum Ludouica Maria,*) nemini tunc Gallia, nisi *Dominico Roncal-*

lio, Italo, Varmienti adscribit Canonico, qui Regi Polono, vt eximiae venustatis virginem commendauerat, corruptus a Cardinali Mazzarino, Gallicarum rerum tunc arbitro, aureo monili, quod ille post-

„moliri Legati Suecici iussi erant, eo postulato desistebant, a Gallis „petentes, vt, post finitos hosce tractatus, id negotium suscepta me- „diatione ordiantur: confirmantes, a Rege suo pacem aeternam ad- „fectari, ipsumque omni iure in Sueciam cessurum, modo parte Li- „uoniae, aut Pomeraniae, pro sua Domo potiatur.„ Sed vtrunque mox satius visum est rem extrahere. Haud abnegatum tamen a Sue- cis, quin oratores pacatum mitterentur aut Lubecam, aut Hambur- gum. Vid. *Pufendorfius* loc. comm. §. 181. et Lib. XIX. §. 227. De- mum anno seculi superioris primo et quinquagesimo Lubecam conuen- tum est, conciliatoribus pacis Gallis, Anglis, Batavis: quibus Vene- tos iungi Poloni voluerant. Ipsa autem tractatio illisa est tot diffi- cultatum veluti scopulis, vt, necdum in altum prouecta, fere tota corrueret, neque illis temporibus, quamquam collectis e naufragio tabulis, (quippe haud multo post repetitam satis constat,) eo, quo vellent, perducı possent. De ea quidem *Linacus Vaucennaeus* Com- mentar. de rebus Suecicis T. II. p. 221. sqq. item T. III. p. 84. seqq. *Rudauscius* Hist. Pol. Lib. III. et IV. *Basnagius* Ann. Belgic. T. I. p. 326. diligenter exposuere, sed omnium diligentissime *Pufendorfi- us*, Lib. XXIII. §§. 18-34. XXIV. 18. seqq. XXV. 1-23. Conf. *Matth. Bioerenclouii*, Legati Suecici, Demonstratio, qua demonstra- tur, Sac. Caes. Maiest. non recte et fideliter esse informatam, de ne- gotio praeliminari, inter Sueciam et Poloniam, — in *Diario Eu- rop.* P. IV. p. 11 sqq.

III. Posthaec euecto ad Sueciae Regnum Carolo Gustavo, Du- ce Bipontino, oppido intellectum est, nouum Regem, prouorem in arma, haud facile apud animum esse consilia pacis admissurum, quam- uis et ipse vellet videri is, qui quasi in eodem sinu bellum pacemque portaret. Quippe Legatis Polonis, de pace, in Sueciam missis re- sponsum ab Rosenhanio, administro Regis: „Hoc vnice dolere eum, „quod, quum plures etiam nuncii hic comparuerint, qui solidam „partis

ea amicis Romae ostentabat, praemium
decepti Poloni Regis.

* Eadem leguntur in PASTORII Di-
ario Legationis Sueciae, quod supra com-
memoraui.

** Vid. *Christophori Prziemski*, Regis
Poloniae Legati, Oratio ad Regem Sue-
ciae habita d. 28. Aug. Anno 1655. Conf.
PUFENDORFII Commentar. de rebus
Caroli Gustaudi, Lib. II. §. 21.

„partis vtriusque compositionem pollicebantur, id ad hoc usque tem-
 „pus protractum esset: quum interim Suae Maieitati ea, quae sunt Iu-
 „ris Gentium, agere, et illa, quae hactenus ad hunc finem non fa-
 „cerent, vindicare necessum esset. Nihilominus eum non recede-
 „re ab eodem etiam studio, ut id negotium vel sub armis vtrinque
 „iam fulgentibus, et clypeo, tractari possit., Vid. *Rudauscius* loc.
 comm. p. 158. * Conf. PUFENDORFIVS Commentar. de rebus Ca-
 roli Gustavi Lib. II. §. 13. Atque ita praecipiti in bellum Sueco
 tam laeta auspicia, tantus victoriarum non modo successus, sed im-
 petus erat, ut pacem Poloni enixe quaererent, primum per Christo-
 phorum Priemscium, Regii Cubiculi Comitem, ** deinde operam
 navantibus Auaugurio atque Lumbrano, Legatis Gallis. *** Sed Sue-
 ciae Rex, quanto armis erat felicior, tanto a pace alienior esse vi-
 debatur. Postea vero quam fortuna, ut fit, vacillare coepit: Polo-
 ni, confirmati foederibus, Austriaco, Danico, Brandeburgico, et
 ipsi quasi vice reddita satius duxerunt bellum trahere, quam pacem
 indecoram habere. **** Interea Legati, praeter Lumbranium, Ter-
 lonus, ***** (nam Auaugurius diem suum obierat,) atque item Is-
 brantius Belga, nihil intentatum omiserunt, quod ad expedienda pa-
 cis consilia faceret. Post tot conamina, demum anno supra millesi-
 mum sexcentessimum nono et quinquagesimo, Thorunii, ac deinceps
 Varsoviae, instituta est pacis quaedam quasi prolusio: ***** quam,
 quum in exitu annus esset, Oliuensis tractatio excepit.

IV. Atque de illius rationibus occultis mihi nunc paullo cura-
 tius est commemorandum. Nam vulgatas quidem superuacaneum
 fuerit edisserere, praesertim quum a *Pastorio* luculenter traditae ex-
 planataeque sint. Iam primum Ludouica Maria, Poloniae Regina, ut
 ante mater castrorum, sic etiam pacis arbitra videbatur esse: mulier,
 prout *Kochowius* ait, in Hypomn. Reginarum Poloniae P. III. p. 164.
 ultra feminam, Artemisia Polona, Zenobia Sarmatica. Cuius de lau-
 dibus

*** Vid. PUFENDORFIVS loc.
 comm. Lib. III. §. 57.

**** Vid. PUFENDORFIVS Lib.

IV. §. 33.

***** De Terlono vid. ipsius Commen-

tar. de Legatione sua, (*Memoires du Ché-
 valier de Terlon*) T. I. p. 131. sqq.

***** Vid. PUFENDORFIVS *Rer.*
Brandeb. Lib. VIII. §§. 47. 49.

dibus *Ioh. Stephanus Wydzga*, tum Cancellarius illius, postea Archiepiscopus Gnesnensis, studiose exposuit, in Historia praecipuarum rerum, tempore belli, cum Suecis, ab An. M D C L V. ad An. M D C L X. in aula Regia Polona gestarum. * Regina vero, praeterquam quod ipsa auida dominandi, et, per segnitiam mariti, imperio sueta, interuenire rebus gestiebat; a primoribus quoque aduocata est, quae consilia praesertim cum Legatis Gallis componeret. Quippe, „etiam „nostra intererat, inquit *Kochowius* Annal. Pol. Climact. II. p. 187. „altiore inter Gallum et Suecum confidentia, adhiberi negotio Regi- „nam, penitus mentem Ministrorum Galliae introspecturam, ne ar- „biter Rex, damno nostro, colligatae et deuinctae sibi Sueciae gra- „tificaretur., Atque hi quidem, ingenio gentis, adrepere muliebri animo soliti, maximopere id agitauere, vt, Austriacis atque Danis exclusis, pacem concordiamque inter Polonos ac Suecos quam celerime repararent. In quam sententiam Regina, tum per se ipsa, variis ex causis, de quibus post dicemus, propendebat, tum etiam plane pertracta est sollicitationibus administratorum suorum, quibus, velut peregrinis, etiam turpissima ac damnosissima pax, teste *Pufendorfio* Rer. Brandeb. Lib. VIII. §. 17. modo cum priuatis ipsorum rationibus congrueret, vel felicissimo bello potior habebatur. At Lumbranus, vt ad hunc reuertar, cui vni deinceps sopiendi belli arbitrium commissum erat, non Reginam modo, sed Regni etiam Ordines, sic ceperat persuadendo, vt pacis vel separatae desiderio omnino omnes vehementer flagrarent. Et Gallis quidem consilium erat, post pacatam Poloniam, Suecos Austriacis immittere, hos vt maioribus molitionibus intentos distinerent. Qua de re lubet verba *Pufendorfii*, loc. comm. §. 48. huc transferre. „Poloni tam anxium „pacis desiderium ostendebant, vt, si prospera de Suecis nunciarentur, nunc pacem cum illis occupandam clamarent, antequam longius grassarentur; si aduersam fortunam experirentur, vti infausto „Hafniae adsultu, iam tempus concludendi iactarent, dum iidem viribus fracti sint. Causa tantae festinationis non minima penes Lumbranium

* DAN. BRAVNIVS, de scriptorum Polon. et Prussiae virtutibus et vitiis, p. 176. Qui libellus in Polonia, praeter Ma-

gnates nonnullos, quorum auis opusculum Auctor ipse distribuerat, paucissimis impressis exemplaribus, -- ignotissimus est. -- Enim-

„brum erat, qui differebat, Galliae necessum esse, Suecum parte
 „hostium expediri, vt, si Caesar copias in Flandriam mittat, iste vi-
 „cissim Bohemiae ingruat: quo fine pacem eidem non in Dania tan-
 „tum, sed et in Polonia, habendam. --- Idem inter longas, ea in
 „aula, moras, per mulieres et alia instrumenta, Pacium, Lithuaniae
 „Cancellarium, et Thesaurarium Poloniae, plane in suam sententiam
 „pertraxerat. Conf. eiusdem Commentar. de rebus Caroli Gustavi,
 Lib. V. §. 87.

V. Iam, praeter ceteras pacis maturandae causas, Reginam pro-
 priam quaedam ac peculiares tanto acrius vrgebant, quanto priuata
 commoda publicis solent cupidius anteferri. Nam voluebat iam tum
 animo consilium, sibi suisque exitiale, vt, saluo Rege, contra ius
 fasque maiorum, successorem Regni e Francica Domo constitueret.
 Quod quum intelligeret, nisi pace sancita, prouenire non posse, hanc
 quidem prouehere modis omnibus studebat. Id quod paullo copio-
 sius narratum audiamus ex *Pufendorfio* loc. comm. „Regina porro,
 „inquit ille, et natura, et ob varias offensas contemptumque, Austri-
 „acis auerissima, ac alias Galliae mancipata. Cui et Akakia nuper
 „confirmarat, Suecos modica pro summa Borussiam cessuros, quam
 „Longueuillius Dux erogaturus sit. Ex quo ista spem conceperat,
 „hac via se Borussiae oppida hypothecae titulo infessuram, validi in-
 „star suffragii proximo interregno habitura ad coronam prouehendo
 „eius Ducis filio, si neptem ipsius ducturus sit: interim possessione
 „tam validorum locorum auctoritatem tuitura. Quod vt eo citius
 „obteneret, pacem summo studio promotum ibat, omnes sibi infidos
 „iudicans, qui circa hanc dubii quid mouerent. Ex illo tempore,
 heu! quantum negotii fuit vna cum muliere, vt alicubi Comicus
 ait, atque cum eo *Andr. Olszouius*, vir summus, in Censura Candi-
 datorum Sceptri Polonici. Verum haec et talia non sunt fortasse ita
 vulgo ignota, vt in Arcanis Pacis reponantur. Igitur illud adferam,
 quod, praeter *Pufendorsum*, Commentar. de rebus Caroli Gusta-
 ui Lib. VI. §. 77. et *Basnagium*, Ann. Belgic. T. I. p. 567. an alius

ff 2

quis-

*Enimuero rubrum libri, amplissimam co-
 gnitionem arcanorum istius aevi promit-
 tens, Auctor in nigro ad sola consilia, ge-
 sta et virtutes Ludouicae Reginae, quam*

*impense laudat, -- reduxit. Inde desum-
 ta sunt, quae in DIARIO EVROP.
 P. VIII. App. p. 92 - 105. leguntur.*

quisquam commemorauerit, dubito. *Basnagius* igitur, postquam de Rege procliui in pacem narrauit, haec de Regina addit: „La Reine „avoit un intérêt particulier d'en hâter la conclusion, parcequ' aiant „prété beaucoup d'argent aux Polonois, elle craignoit de la perdre, „s'ils étoient ruinés., Et profecto ea non modo vim ingentem pecuniae, verum etiam ornamenta, quae summa feminae ducunt, sustinendo, in publica egestate, oneri liberaliter impenderat. „Omnes „consilii nervos, inquit *Wydzga*, intendit ad subleuandam Poloniam. Primum ergo ornamenta sua partim oppignorat, partim vendit, et inter militem distribuit, ut et omnem e Galliis redditum. Adtulera enim secum quadringenta millia Ioachimicorum: cimelia, quae DM aestimabantur: dos DCCM itidem Ioachimicorum impleuit. Septingenta millia florenorum Regi Vladislao dederat, quae exercitui, inconsulta Republica, conducto persoluerat., Vid. *Diarium Europ.* P. VIII. App. p. 93. Ceterum hoc tale desiderium pacis multo maxime adiuuabatur per Nicolaum Prasimouium, supremum Regni Cancellarium, qui, ut *Pufendorfus* Rer. Brandeb. Lib. VIII. §. 48. testatur, summo studio gratiam Reginae seruare nitebatur, ne Vice-Cancellarius, (is tunc Lescinius Comes erat,) animi dotibus, et splendore generis potior, ipsius luminibus officeret. Sed neque is audebat Reginae aduersari. Ad extremum et Lubomierscius adnuebat, accensus odio in Austriacos.

VI. Enimuero Austriaci negotium pacis, enixissime a Polonis maturatum, haud minore opera animique contentione etiam per Danos, ac Brandenburgicos, extrahebant. Quippe animus illis erat, Polonico bello non tantum Suecos, vel sic magna spe deiectos per mortem Regis simul ac ducis fortissimi, magis magisque opprimere, sed Poloniae adeo Regnum, quondam ipsis haud dubie promissum, tandem familiae suae inferre.* Vnde tanta Austriacorum, temporibus iis, apud gentem studiosissimam libertatis, inuidia. Sed de hac, quoniam satis dictum est passim a *Pufendorfio*, *Rudauscio*, atque aliis, ego quidem differere in praesenti supersedeo. Ceterum ad consilia ea

* Vid. *Matth. Bioerenclouii*, Legati Suecici, Memoriale alterum, ad Deputationem

Imp. Ordinariam, in LONDORP II Actis Publ. T. VIII. p. 175. sq. et in THVLDENI Hist.

ea haud respondisse euentum, id quoque constat. Si quid reliquum siue iuris, siue spei, Austriacis esset in Polonum imperium, profecto oblitteratum est foedere, inter Leopoldum Imperatorem, et Iohannem Sobiescium Regem, arctissimis vinculis, aduersus Turcas, contracto. De quo vid. *Ioh. Vincent. Lucchesinius* Hist. sui temporis (Romae, 1725. 4.) T. I. p. 114.

IV

*De praecipuis**Pacis Oliuensis Scriptoribus.*

Non detinebimus lectores, si qui ad haec nostra legenda accesserint, longa, de Oliuensis Pacis scriptoribus, disputatione. Adeo virorum doctorum nullus, non dicam numerus, sed quisquam vnus, nostra patrumque memoria, repertus est, qui eius historiam, de industria, litteris consignaret, et ad posteros propagaret: quum non defuerint, qui super Vestphalica Pace, item Pyrenaea, Nouioma-gensi, Rysuicensi, Vltraiectina, peculiaribus libris, exponerent. De Oliuensi autem, quin iuxta memorabilis sit, quis intelligens rerum aestimator addubitet? Interea haud abnuerim, studium eius rei incessurum nonnullis fuisse, paratiore materia: quam omnino et Principalibus tabulariis, et illustrium virorum scriniis abditam huc vsque, ac centum clauibus, vt ait ille, seruatam, nunc demum fortuna quadam nostra singulari in lucem conspectumque producimus. Ex illis igitur Actis Legatorum, magna diligentiae, magna fidei existimatione spectandis, si quis perfectam suisque numeris absolutam historiam condere, et quasi artis coloribus pingere sibi in posterum sumat, vel hoc nomine pretium operae me fecisse arbitrer. Ceterum, etsi non is ego sum, qui tantum oneris me, sine offensionibus, perferre posse confidam: subeundum id tamen, et rem experiundam, laetis can-

ff 3

didis-

Hist. sui temporis, P. III. App. p. 17. sqq.
Conf. Informatio Austriaca, contra Me-

morialia Suecica, apud LONDORPVM
loc. comm. p. 285. sq.

didisque temporibus, quibus animus ex his miseriis requieverit, decreui. Sed institutum, age, iam persequamur.

II. Vt igitur Oliuensis Pacis historia, quemadmodum ante dixi, nondum sit iusto volumine perscripta: nihilominus claris auctoribus multis non indiligerenter memoratam satis constat. In his *Hugonem Terlonum*, Regis Galliae ad Carolum Gustauum, Suecorum Regem, Legatum, omnino primum nominauerim, non tantum aetatis praerogatiua, sed quod tentamina pacis, et quasi quaedam praeludia, in Commentariis suis, narrauit. De eo quoniam vulgo parum cognitum est, haud absurdum videtur, id quod *Basnagius* Ann. Belgic. T. I. p. 506. ex *Vuiguefortio* tradit, per hanc occasionem, referre: „Ce Ministre n' étoit pas d'une naissance relevée, quoiqu' on l'eut „placé auprès du Cardinal Mazarin, en qualité de Gentilhomme, et „qu'on l'eut fait dans la suite Chevalier de l'Ordre de St. Jean de „Jerusalem. Le Cardinal l'avoit envoyé féliciter Charles Gustave „sur son mariage, et porter à Sa Majesté un présent de vaisselle de „vermeil doré; il plut beaucoup à ce Prince par son humeur en- „jouée et badine, tellement qu'après la mort de M. d'Avaugour, il „obtint de Son Eminence le poste de ce Ministre. Le Cardinal, qui „savoit, que M. de Terlon n'étoit que le fils d'un Solliciteur de Pro- „cès, eut beaucoup de peine à lui donner le titre d'Ambassadeur: „et ce ne fut pas sans répugnance, qu'il le revêtit enfin de ce Ca- „ractère.„ Proximum huic, atque ipsum quoque aequalem temporibus iis, dabimus *Leonem Aitzemam*, rerum Belgicarum diligentissimum scriptorem, * fideique sic spectatae, vt, quum in Oliuensi conuentu, super Stumdorfianis pactationibus, disceptaretur, pacis sequester Gallus illius potissimum Commentarios in testimonium aduocaret. ** Sed vero *Aitzema* ipsam Pacificationem Oliuensem haud constituerat vniuerse prosequi, contentus acta in primis Hoenarti, Legati Belgae, curatius explicasse. Vid. Commentar. illius T. IV. p. 512. sqq. Inter recentiores Historiae Belgicae auctores, nec *Basnagius* omisit loc. comm. p. 596 - 599. de ea commemorare.

III. Ma-

* *Saken van Staet en Oorlogh in ende door de Heer LIEVWE van AITZEMANTRENT de Vereenighde Nederlanden, MA, in s' Graven-Haage, 1669. De quo Opere*

III. Maiore studii et industriae contentione negotium pacis *Pufendorfius*, vir magnus profecto, et pragmaticorum, quos vocant, scriptorum nostra aetate facile princeps, explicavit in Commentariis, de rebus Caroli Gustavi, Regis Suecorum, Lib. VII. §§. 4-14. atque item Friderici Vuilhelmi, Principis Electoris Brandenburgici, Lib. VIII. §§. 45-77. Contigerat autem illi, quod omnino paucis, ut, quum maioribus auspiciis ad scribendum accessisset, non necessum haberet vulgatos libellos adsectari; sed intromissus ad tabularia, tamquam ad aquae lene caput sacrae, ex iis, velut ex limpidissimo fonte, certiora omnia, et multa vulgo incognita, haurire, atque in medium proferre posset. Inde illa, de Pacificatione Oliuensi, singularia. Mihi in primis ea, quae in Brandenburgicis rebus enarrauit, lectu dignissima videntur. Adeo insunt multa longe, quam antea, vel exposita copiosius, vel ad liquidum magis deducta. Quibus de causis eum anteposuerim longo intervallo ceteris, qui, de Oliuensi Pace, aliquid litteris mandare sunt adgressi. Nam et *Vespasianus Kochowius*, Annalium Polonorum praestantissimus auctor, Climaet. II. p. 421 - 434. et *Laurentius Ioh. Rudauscius* Hist. Polon. Lib. IX. p. 445 - 462. paucis rem complecti, quam pro magnitudine curatius explicare, maluerunt. Nihil nunc dicam de *Wydzgae*, nobis paulo ante memorati, *** historia: cuius summa capita, (id quod nec *Braunio*, nec aliis talium haud incuriosis, observatum est,) in *Diario Europ.* P. VIII. App. p. 92 seqq. indicantur, inscriptione hac: „Praecipua, quae tempore belli Suecici, in Polonia, ab An. MDCLV. „mense Iunio, ad An. MDCLX. in Maium durantis, contigere: ex „scripto quodam Latino - Polonico, edito An. MDCLXII. unde ho- „rum tractatum occasio, et difficultas colligi poterit., At profecto piaculum duxerim, in praecipuis scriptoribus, illaudatum praetermittere *Godofredum Lengnichium*, egregium virum, Historiae Polonae, ut quidam eum non minus vere, quam magnifice adpellat, Thucydidem. Tanta ille res Polonas atque Prussicas vel iudicii gravitate exposuit, vel orationis lumine illustravit. Etiam si vero Oliuensem Pacifi-

Opere iudicium VIQVEFORTII, in Legato, (*Traité de l'Ambassadeur*,) P. I. p. 172. legi potest.

** Vid. PASTORII Diarium Pacificationis Oliuensis p. 214.

*** Vid. Obf. III. p. 226.

Pacificationem diligentissime narravit, in Hist. Prussic. P. VII. p. 232. sqq. tamen quo minus singula penitus excuteret, impedimento ei fuit, quod destituebatur Legatorum Actis, adeo tum delitescantibus, ut nec in talis tantique viri manus venirent.

IV. Sed professio breuitatis facit, ut ad reliquos oratio nostra prouehatur, quos hoc loco laudasse adtineat. Inter eos refero Anonymum auctorem Historiae tractatum pacis, inde a Veruinenfi, usque ad Nouiomagensem,* quem *Torcium* Marchionem, virum summum, plerique rentur fuisse; item alterum Anonymum, sed dubiae famae, cuius exstat Historia superioris aetatis,** atque *Mablium*, Iuris Publici Europaei luculentum scriptorem.*** Vix numerassem in hoc censu *Hauteuillium*,**** et ipsum natione Gallum, nisi memoriam eius in litteris, ad me humanissime perscriptis, *Iosephus Barrius*, Academiae Parisiensis Cancellarius, inieciisset, adeo nostri instituti studiosus, ut indagando, quidquid huc faceret, neque istum, quantumuis exilem rerum auctorem, praeterueheret. Iam vero inter Germanos, ut demum de his dicam, omnino rari adparent, qui, in commemoranda hac Pacificatione, operae aliquid infumserunt. Nam praeter *Koelerum*, in Amoenit. Numism. T. XVI. p. 265 seqq. *Schmaussium*, Introduct. in prudentiam civilem P. II. p. 132 sqq. atque Anonymum, in *Theatro Europ.* T. VIII. p. 1359 sq. ecquemnam valde commendem? Paene praeterieram Narrationem, nescio cuius, de Oliuensi Pace:***** neque immerito. Adeo in illa, praeter inscriptionem, nihil intelligentes iudices laudauerint.

V. At vero pacis huius, post diuturnas tempestates, miseris mortalibus tum diuinitus concessae, memoriam nuper exacto seculo *Theophilus Vuernsdorffius*, Artium in Gymnasio Gedanensi Professor, Vir Clarissimus, celebrauit facunda oratione, quae in manibus homi-

* *Histoire des Traités de Paix et autres Negotiations, depuis la paix de Veruins jusqu'à celle de Nimègue*, (Amst. 1725. f.) T. I. p. 216.

** *Histoire Politique du Siècle* (Lond. 1757. 4.) T. I. cap. 9.

*** *Le Droit Public de l'Europe, fondé*

sur les Traités, par Mr. l'Abbé MABLY, (Amst. 1761. 8.) T. I. p. 80. sq.

**** *Relation historique de la Pologne, par le Sieur de HAUTEVILLE*, (Par. 1687. 12.) p. 38. sq.

***** *Historische Nachricht von dem Oliuischen Frieden*, (Hamb. 1725. 4.)

hominum versatur. * In cuius rei societatem, excitus dulcissimae patriae amore, venit *Ioachimus Samuel Weickhmannus*, Academiae Leucopolitanae lucidum decus, edita scriptione, ut sunt eius omnia, docta atque eleganti, ** de virtutibus maiorum, hac pactio-
ne nobilitatis. Cuius viri nomen, eruditione atque in rem publi-
cam sacram et litterariam meritis eximii, et vero etiam beneuolen-
tiam, erga nos, summam in hac ipsa scriptione testatam, grata me-
moriam recolere et ingenui animi, et officii nostri erat.

V

*Recensio**Actorum editorum Pacis Oliuensis.*

Quod in hoc Opere edendo curauimus diligenter, ac, singulari fauore magnorum virorum benignissime adiuti, effecimus, ut Acta Pacis Oliuensis Publica in conspectum produceremus; id ipsum etiam, ante nos, actitasse quosdam constat. Itaque haud pauca illorum, superiore aetate, ab iisdem sunt publicata: quae quum re-
petere nec libuit, nec licuit, inscriptiones quidem recensere, addi-
tis editionum variis locis, haud superuacaneum fuerit. Istas enim si quis contulerit cum enumeratione Actorum ea, quam nos supra posuimus: profecto, quidquid talium nostra aliorumque opera pro-
latum sit, vno quasi obtutu perspiciet. Qua de re, non inutilem lectoribus nostrum hunc laborem futurum confidimus. Visum au-
tem est etiam ea, quae ante Oliuensem conuentum perscripta no-
bis innotuerunt, simul indicare. Edita igitur haec sunt:

I. Acta

* Saecularis Memoria Pacis Oliuensis, a Ciuitate Gedanensi An. MDCC LX. celebrata, nunc publicis sumptibus typis exscripta. (Gedani, 1761. f.)

** Faustae praecationes, quibus saecu-

larem Pacis Oliuensis memoriam prosequitur, praefatus nonnulla de virtutibus Maiorum, hac pactio-
ne nobilitatis, IOACHIM. SAM. WEICKHMANNVS,
SS. Theol. D. et Prof. Vuiteb. (Gedani, 1760. 4.)

I. *Acta Praeliminaria.*

Declaratio Regis Poloniae, Ablegato Caesareo data ob tractatus pacis cum Suecis.

Londorp. T. VIII. p. 503. *Diar. Europ.* P. II. p. 96.

Propositio, coram Rege Poloniae, et toto Senatu totius Regni, facta a DD. Legatis Collegii Electoralis.

Diarium Europ. P. VII. App. lit. A.

Eorundem Propositio coram S. R. M. Regina Poloniae.

Ibidem, lit. B.

Proiectum Propositionis faciendae, coram Senatoribus, praesente Rege Poloniae.

Ibidem, lit. C.

Responsum a S. R. M. Poloniae et Sueciae, DD. Ablegatis Collegii Electoralis datum Vuarfauiae, in Comitibus Regni generalibus, d. 15. Aug. 1658.

Ibidem, lit. B. et in *Pastorii* Differentiis, inter Politicam genuinam et diabolicam, p. 59.

Regis Poloniae Saluus Conductus pro Legatis Suecicis.

Londorp. T. VIII. p. 507. *Diar. Europ.* P. II. p. 122.

Litterae Legati Gallici ad Legatum Suecicum.

Londorp. p. 510. *Diar. Europ.* p. 125.

Responsum Legati Suecici, ad Legati Gallici litteras.

Londorp. p. 515. *Diar. Europ.* p. 126.

Litterae Regis Daniae, ad Regem Poloniae, super pace vniuersali.

Londorp. 519. et in *Pastorii* Differentiis comm. p. 85.

Informatio Commissariorum Suecicorum, Legato Gallico data, super Praeliminaribus pacis, cum Rege Poloniae.

Londorp. p. 523. *Diar. Europ.* p. 170.

Saluus Conductus Suecicus, pro Legatis Electoralibus Brandenburgicis, Thorunium.

Londorp. p. 525.

Litterae Legatorum Suecicorum, ad Christianiss. Regis Legatum, Dn. de Terlón, quibus requiritur, vt Salui Conductus Polonici in debita

bita forma, quoad omnia requisita, quantocyus procurentur et extradantur.

Londorp. p. 526. *Diar. Europ.* p. 191.

Litterae Dni de Lumbres, Legati Gallici, ad Legatos Suecicos, reformationem Saluorum Conductuum concernentes.

Londorp. p. 527. *Diar. Europ.* p. 199.

Instructio Legati Hollandici ad tractatus Pacis Sueco-Polonicae.

Londorp. p. 528.

Responsum Legatorum Suecicorum, ad litteras Legati Gallici.

Londorp. p. 531. *Diar. Europ.* p. 203.

Litterae Legat. Suecicorum, ad Dn. de Terlon, desideratam iamdudum Saluorum Conductuum Polonic. procurationem requirentes.

Londorp. p. 534. *Diar. Europ.* p. 207.

Responsum Dni de Terlon, ad praecedentes litteras.

Londorp. loc. comm. *Diar. Europ.* p. 208.

Memoriale Legatorum Suecicorum, datum Dn. Akakia, Sedino Daniscum redeunti.

Londorp. p. 535. *Diar. Europ.* p. 210.

Litterae Plenipot. Suecicorum, ad Dn. de Terlon, requisitam Saluorum Conductuum reformationem iterantes.

Londorp. 538. *Diar. Europ.* p. 222.

Litterae Reginae Poloniae, Dni de Terlon, Dni de Lumbres, et Legatorum Suecicorum mutuae.

Memoires du Chev. de Terlon, T. I. p. 150 sqq. T. II. p. 339

sqq. *Diar. Europ.* p. 223. *Basnage Ann. Belg.* T. I. p. 505.

Legatorum Suecicorum iteratae litterae, ad Dn. de Terlon.

Londorp. p. 541. *Diar. Europ.* p. 237.

Reformatus Saluus Conductus Polonicus.

Londorp. loc. comm. *Diar. Europ.* p. 239.

Desiderata Legatorum Suecicorum, in Reformato Saluo Conductu Polonico.

Londorp. p. 542. *Diar. Europ.* p. 241.

Secundum reformatus Saluus Conductus Polonicus.

Londorp. p. 544. *Diar. Europ.* p. 249.

Litterae Legatorum Suecicorum ad Dn. Akakia, reformati Salui Conductus Polonici emendationem requirentes.

Londorp. p. 554. *Diar. Europ.* p. 255.

Declaratio Plenipot. Suecicorum, super reformato Saluo Conductu Polonico.

Londorp. p. 555. *Diar. Europ.* p. 274.

Explicatio Plenip. Suecicorum, super desideratis in Saluo Conductu Polonico emendato.

Londorp. loc. comm. *Diar. Europ.* p. 256.

Litterae Legatorum Suecicorum ad Dn. de Lumbres, negotium pacis concernentes.

Londorp. 556. *Diar. Europ.* p. 258.

Propositio Legati Hollandici, ad Regem Poloniae.

Londorp. p. 558.

Declaratio R. M. Sueciae, de propensione sua, in pacis tractatus etiam vniuersales.

Londorp. p. 560. *Diar. Europ.* p. 263. item figillatim edita, (Hagae Com. 1659. 4.)

Litterae Dni de Lumbres ad Legatos Suecicos, de itinere ipsorum.

Londorp. p. 564. *Diar. Europ.* p. 271.

Litterae Legatorum Suecicorum, ad Dn. de Lumbres.

Londorp. p. 566. *Diar. Europ.* p. 276.

Responsum Plenipot. Suecicorum, ad superiores Dni de Lumbres litteras, quo constans S. R. M. Sueciae, et Plenipotentiariorum indefessum pacis studium denuo declaratur.

Diar. Europ. p. 279.

Saluus Conductus Caesareus, pro S. R. M. Sueciae ad tractatus pacis Polonicos Commissariis Plenipotentariis.

Londorp. p. 584. *Diar. Europ.* p. 290.

Notae ac monita, in Saluum Conductum Caesareum.

Londorp. p. 585. *Diar. Europ.* p. 293.

Tertio emendatus Saluus Conductus Polonicus.

Londorp. loc. comm. *Diar. Europ.* l. c.

Saluus Conductus Statuum et Ordd. R. Poloniae, Magnique Duc. Lithuaniae, pro Commissariis Suecicis Plenipotentariis.

Londorp. p. 586. *Diar. Europ.* p. 295.

Saluus Conductus Elect. Brandenburgicus, pro Commissariis ad tractatus Pacis Polonicae Plenipot. Suecicis.

Londorp. loc. comm. *Diar. Europ.* p. 297.

Desiderata Plenipot. Suecicorum, in extradito Saluo Conductu Electorali Brandenburgico.

Londorp. p. 587. *Diar. Europ.* p. 298.

Responsum Plenipot. Suecicorum Dn. Akakia, ad postulata eius, super extraditis Saluis Conductibus Regio Polonico et Electorali Brandenburgico datum.

Londorp. loc. comm. *Diar. Europ.* p. 299.

Litterae Plenipot. Suecicorum ad Dn. Legatum de Lumbres.

Londorp. p. 588. *Diar. Europ.* p. 302.

Instructio, a S. R. M. Sueciae data Commissariis ad tractatus Pacis Polonicae Plenipot. Suecicis.

Londorp. p. 629. *Diar. Europ.* P. VIII. App. p. 5. *Theatr. Europ.* T. VIII. p. 1168.

Demonstratio, qua docetur S. C. M. non recte et fideliter esse informatam de negotio praeliminari, inter Sueciam et Poloniam.

Diar. Europ. P. IV. p. 10.

Ad Regem Poloniae libellus supplex Ciuitatis Gedanensis.

Londorp. p. 713. *Diar. Europ.* P. VIII. App. p. 16.

Litterae S. Caes. M. ad S. Cath. R. M. Hispaniae, interpositionem super pacis negotio, in Germania et Aquilone, concernentes.

Diar. Europ. P. IV. p. 99.

II. *Acta Pacific. Oliuensis.*

Procuratoria Regis Poloniae, Statuum et Ordd. Regni Pol. et M. Duc. Lithuaniae, Regis Sueciae, Imperatoris, et Elect. Brandenburgici.

Adiecta sunt *Instr. Pacis* editionibus plerisque.

Propositio Legationis Polonicae, in Congressu Oliuae, prope Dantiscum.

Londorp. p. 651. *Diar. Europ.* P. VIII. App. p. 21. *Rudauscius* Hist. Polon. Lib. IX. p. 446.

Propositio Legationis Caesareae.

Londorp. p. 652. *Diar. Europ.* P. IV. p. 149. *Rudauscius* p. 447.

Propositio Legationis Electoralis.

Londorp. loc. comm. *Diar. Europ.* P. VIII. App. p. 24. *Rudauscius* p. 448.

Propositio Legationis Suecicae, in negotio tractatus pacis, cum Legatis Polonicis.

Londorp. loc. comm. *Diar. Europ.* p. 26.

Declaratio Legationis Suecicae, in negotio Danico.

Londorp. p. 653. *Diar. Europ.* p. 29.

Responsum Legatorum Polonicorum, ad Declarationem Suecicorum, de negotio Danico.

Londorp. loc. comm. *Diar. Europ.* p. 11.

Memoriale Legationis Suecicae, pro Dn. a Schröer, cum litteris, ad Legatum Gallicum.

Londorp. p. 654. *Diar. Europ.* p. 31 sqq.

Propositio Legationis Suecicae, in negotio tractatus pacis, cum Legatis Caesareis.

Londorp. loc. comm. *Diar. Europ.* p. 34. *Rudauscius* p. 449.

Propositio Legationis Suecicae, in negotio tractatus pacis, cum Legatis Electoralibus Brandeburgicis.

Londorp. p. 655. *Diar. Europ.* p. 38. *Rudauscius* p. 451.

Declaratio Legationis Suecicae, data Mediatori Legato Gallico.

Londorp. p. 656. *Diar. Europ.* p. 41. *Rudauscius* p. 452.

Responsum Legationis Suecicae, ad postulata Regis Regnique Poloniae.

Londorp. loc. comm. *Diar. Europ.* p. 42. *Rudauscius* l. c.

Respon-

Responsum Legationis Suecicae, ad propositionem Caesaream.

Londorp. p. 657. *Diar. Europ.* p. 44. *Rudauscius* p. 454.

Responsum Legationis Suecicae, ad Propositionem Electoralem Brandenburgicam.

Londorp. loc. comm. *Diar. Europ.* p. 45.

Informatio circa Liunioniam, prodita a Legato Suecico, in tractatibus Oliuensis.

Londorp. loc. comm. *Diar. Europ.* p. 47.

Responsum Legationis Polonicae, ad Propositionem Suecicam.

Londorp. p. 658. *Diar. Europ.* p. 52. *Rudauscius* p. 456.

Responsum Legationis Caesareae, ad Propositionem Suecicam.

Londorp. p. 659. *Diar. Europ.* p. 55. *Rudauscius* p. 459.

Responsum Legationis Brandeb. ad Propositionem Suecicam.

Londorp. p. 660. *Diar. Europ.* p. 58. *Rudauscius* p. 461.

Responsum Legationis Polonicae, ad Art. III. Proposit. Suecicae.

Londorp. loc. comm. *Rudauscius* p. 458.

Quaestio Legationis Caesareae, de genuino sensu Art. IV. Responsi Suecici, ad Propositionem Caesaream.

Londorp. p. 661. *Diar. Europ.* p. 62.

Responsum Legationis Suecicae ad Quaestionem Legationis Caes.

Londorp. loc. comm. *Diar. Europ.* p. 63.

Declaratio vltima Legationis Suecicae, super conditionibus sine mora concludendae pacis.

Londorp. loc. comm. *Diar. Europ.* p. 64.

Propositio facta per Extraordinarium Deputatum Ordd. Vniti Belgii, ad Regem Poloniae.

Londorp. p. 662. *Diar. Europ.* p. 69.

Responsum ad Propositionem Extraordinarii Deputati Belgici.

Londorp. p. 663. *Diar. Europ.* p. 71.

Declaratio Legationum Poloniae et Foederatorum, super negotio Danico.

Londorp. loc. comm. *Diar. Europ.* p. 72.

Responsum Legationis Suecicae, ad Declarationem Legat. Poloniae et Foederatorum, super negotio Danico.

Londorp. loc. comm. *Diar. Europ.* p. 75.

Puncta Dn. Mediatori proposita, per discursum, a DD. Legatis Suecicis, et relata DD. Polonis.

Londorp. loc. comm. *Diar. Europ.* p. 75.

Litterae Legatorum Suecicorum ad Mediatorem Legatum Gallicum, de felici tractatum, cum Polonis, progressu.

Londorp. p. 664. *Diar. Europ.* p. 76.

Proiectum Suecicum de Guarantia.

Londorp. loc. comm. *Diar. Europ.* p. 78.

Articulus XIII. de Guarantia, Proiecti Polonici et Confoederatorum.

Londorp. loc. comm. *Diar. Europ.* p. 79.

Articulus Restitutionis.

Londorp. p. 665. *Diar. Europ.* p. 81.

Protestatio supremi Cancellarii R. Pol. et ad tractatum Oliuensem Legati, circa conclusionem Pacis, de Liuania, ratione Ecclesiarum Rom. Cath. Religionis, bonorumque ad easdem Ecclesias pertinentium auulsionis.

In *Dogielis* Codice Dipl. R. Poloniae, T. I. No. c c l v.

Articulus promulgatae Pacis, a partibus paciscentibus subscriptus, et per Legationum Secretarios, mediante Legato Gallico, commutatus.

Diar. Europ. p. 82. item in edit. *Instr. Pacis* Regiomont.

Litterae vniuersales cessationis armorum, a Commissariis Polonicis d. 4. Maii st. n. publicatae.

Adiectae sunt editioni *Instr. Pacis* Regiomont.

Litterae gratulatoriae Regum Sueciae et Poloniae, de conclusa Pace.

Diar. Europ. p. 84 sqq.

Ratificatio Regis Poloniae prouisionalibus conclusae Pacis.

Adiecta est editioni *Instr. Pacis* Regiomont.

Formula sollemnis Ratificationis Regis Poloniae.

Ibid. et in plerisque aliis editionibus.

Formula Ratificationis Delegatorum Regis et Reipubl. Poloniae.

Loc. comm. item in *Nicol. Chwalkouii* Iure Publ. Regni Pol. p. 281. et in *Dumontii* Corp. Dipl. T. V. P. II. p. 310.

Formula Ratificationis Regis et Regni Sueciae.

Adiecta est editioni *Instr. Pacis* Regiomont. atque aliis.

Formu-

Formula Ratificationis S. Caes. Maiestatis.

Adiecta est variis *Instr. Pac.* editionibus.

Formula Ratificationis Electoris Brandenburgici.

Praemissa est editioni *Instr. Pac.* Regiomontanae, atque adiecta aliis.

Ratificationum Instr. Pacis Oliuensis permutatarum Recessus generalis, An. 1660. d. 16. Aug.

Adiectus est editioni *Instr. Pacis* Regiomont.

Declaratio Legati Suecici, super nominatione fideiussorum Pacis, in formula Ratificationis Suecicae.

Adiecta est editioni *Instr. Pacis* Regiomont.

Litterae M. de la Fuentes, Legati Hisp. ad Electorem Brandenburgicum, ratione guarantiae Regis Catholici.

Loc. comm.

Plenipotencia Regis Hispaniarum, ad guarendandam Pacem, inter partes paciscentes Oliuae initam.

Loc. comm.

Nominatio Regis Hisp. pro fideiussore Pacis Oliuae conclusae, a Regis Poloniae Plenipot. Legato, circa extraditionem Ratificationum Dantisci facta.

Loc. comm.

Nominatio Regis M. Britanniae et Ordd. Foederati Belgii, pro fideiussoribus Pacis Oliuensis, a Plenipot. Legato Regis Poloniae, circa commutationem Ratificationum facta.

Loc. comm.

Acceptatio Regis Poloniae guarantiae Regis Hisp.

Loc. comm.

Acceptatio Electoris Brandeb. guarantiae Regis Hisp.

Loc. comm.

Nominatio et inuitatio Caroli II. Regis M. Britanniae, ad guarantiam pacis, ab Electoris Brandeb. Legato Plenipot. circa commutationem Ratificationum facta.

Loc. comm.

Formula Reuersalium Ducis Churlandiae.

Loc. comm.

Formula Reuersalium Ducis Holsatiae.

Loc. comm. item apud *Pufendorfium* Rer. Brandeb. L. VIII.

§. 77. et *Dumontium*, T. V. P. II. p. 311.

Ratificationes Articuli Separati Declaratorii, ratione traditionis Ciuitatis Elbingensis.

In *Vol. Constitutionum Regni*, An. MDCLXI. et cum annexis adiectae editioni *Instr. Pacis* Regiomont.

III. Instrumentum Pacis Oliuensis.

a) Editiones principes:

Instrumentum Pacis perpetuae inter S. Regiam Maiestatem et Rempubl. Poloniae, Eiusque Confoederatos, S. Caesar. Maiestatem, et Sereniss. Electorem Brandenburgicum, ex vna: et inter S. Regiam Maiestatem Regnumque Sueciae, ex altera parte, ad Gedanum in Monasterio Oliuensi, III. Maii An. MDCLX. initae et conclusae. — Cum priuilegio Sac. Reg. Maieft. Gedani, sumtibus Iac. Vueifs, Eiusdem Reg. Maieftatis Bibliopolae, typis Philippi Christiani Rhetii, Typogr. Reg. 4.

Editio omnium prima, cuius, vt et reliquarum, exempla mecum communicata sunt ex Bibliotheca Regia Dresdenfi, Zalusciana, Bunauiana, Buderiana, item ab Andr. Schotto, Scabino Gedanensi, Viro Amplissimo, et Eruditissimo. Sed neque prima illa, quod mireris, integra est ab operarum mendis: quorum insigniora quaedam suo loco notauimus. Adiecta sunt Procuratoria Polonica, ac Suecica.

Instrumentum Pacis perpetuae inter Sacram Regiam Maiestatem Regnumque Sueciae ab vna, et Sacram Regiam Maiestatem et Rempublicam Poloniae, Eiusque Foederatos et belli socios, Sacram Caesaream Maiestatem, et Serenissimum Electorem Brandenburgicum, ab altera parte, Oliuae Anno MDCLX. die XXIII Apr. III. Maii, conclusae, et XXX Aprilis, X Maii, subscriptae et signatae. — Impressum secundum autographum, An. MDCLX. 4.

Latine et Germanice. Locus editionis non est indicatus.

Amplissimus Schottus in litteris, perhumaniter ad me scriptis,

ptis, coniectat Stetini, typis Rhetianis, excusum: neque ego ab eius opinione abierim. Post formulam Pacis, leguntur Procuratoria Suecica, Polonica, Caesarea, Brandeburgica; item Ratificationes.

Instrumentum Pacis perpetuae inter Serenissimum ac Potentissimum Principem ac Dominum, Dn. Ioanem Casimirum, Regem Poloniae et Magnum Ducem Lithuaniae etc. etc. etc. ab vna, et Serenissimum ac Potentissimum Principem ac Dominum, Dominum Carolum, Suecorum, Gothorum Vandalorumque Regem et Principem Haereditarium, Magnum Principem Finlandiae, etc. etc. etc. ab altera, partibus, sub Diuini Numinis auspicio, et mediatione Christianissimi Galliarum Regis, Oliuae An. MDCLX. d. XXIII. Aprilis, III. Maii, initae. — Regiomonti, typis Reusnerianis, Elect. et Acad. Typ. 4.

In fine additum est vnum Procuratorium Electoris Brandenburgici, perscriptum Ripis Cimbrorum, XIII Ianuarii, An. MDCLIX.

Pacta Oliuensia Anni MDCLX. cum Ratificationibus Articuli Separati Declaratorii, ratione traditionis Elbingae.

In *Vol. Constitutionum Regni*, ad An. MDCLXI. p. 41. ex autographo, quod in Tabulario Cancellariae R. Poloniae, Lib. 167. sub lit. S. N. num. 168. fol. 176. adseruatur.

b) *Editiones aliae*, vel peculiare, vel insertae historiarum monumentis:

Instrumentum Ratificatum Pacis perpetuae inter S. R. M. Poloniae, Eiusque Foederatos ac Belli Socios, Sac. Caesar. Maieft. et Suam Serenit. Electoralem Brandenburgicam ab vna, et S. R. M. Sueciae, ab altera Partibus, An. MDCLX. d. XXIII Aprilis, III Maii, Oliuae initae ac conclusae: vna cum Ratificationibus Articuli Separati Declaratorii, ratione Elbingae, aliisque his annexis. — Cum Gratia et Priuilegio Sereniff. Elector. Brandenburg. — Regiomonti, typis Paschalis Mensenii imprimebat Iosua Segebadius, An. MDCLXI. 4.

In hac editione locupletissima omnium, praeter Ratificatio-

nes, insunt Procuratoria non modo illa, quae et alibi com-
parent, Polonica, Suecica, Caesarea, Brandenburgica, ve-
rum etiam Regis Christianissimi tum prius, Dnis de Lum-
bres, et de Terlon datum Diuione, d. 16. Nouembr. 1658.
tum posterius, Dn. de Lumbres, Inter-Mediatoris vice
fungenti, datum Chantiliaci d. 27. Iun. 1659. porro Regis
Hispaniarum, ad guarendam Pacem, inter Partes Pa-
ciscences Oliuae initam, datum Tolosae, d. 9 Iun. 1661.
Posthaec Ratificationum Recessus Generalis, nominationes
fideiussorum, Elbingensia.

Instrumentum Pacis perpetuae, *das ist, ein ewiger Friede* etc. —
Cum priuilegio Electorali Saxonico, Lipsiae, in Ritzschii biblio-
polio, f. a. 4.

Latine et Germanice: vna cum Procuratoriis Polonicis atque
Suecicis.

Instrumentum Pacis Oliuensis, Anno MDC LX. pactae, cum Ratifica-
tionibus vtriusque partis, Posnaniae impressum, f.

Commemoratur a *Dauide Braunio*, de scriptoribus Poloniae
et Prussiae, p. 265.

Instrumentum Pacis Sueco-Polonicae.

Londorp. loc. comm. p. 665. *Diar. Europ.* P. IV. p. 292.

Chwalkowski lus Publ. Regni Poloniae, p. 281.

Loccenius Hist. Suecana, p. 899.

Pufendorfius Commentar. de rebus Caroli Gustau App.
p. 39.

Aitzema Commentar. de rebus Belgicis T. IV. p. 514.

Rudauscius Hist. Poloniae, p. 463.

Thuldenus Hist. sui temporis P. IV. p. 109.

Gastelius de statu publ. Europae nouissimo, c. 6. p. 207.

Corps Dipl. T. V. P. II. p. 303. *Theatr. Pacis*, T. I. p. 613.

Harmonisch-Chronol. Staats-Archiv, P. I. p. 671.

Happelius Hist. moderna Europ. p. 546.

Lunigius Reichs-Archiv, P. spec. IV. Abth. II. Abf. p. 173.

Zincken Ruhe des itzlebenden Europa, Sect. IV. p. 399.

Schmaufs Corp. I. G. Acad. No. c XLVII. p. 714.

c) Ver-

c) *Versiones:*

Germanica, figillatim edita Dantisci, An. MDCLX. 4. Hamburgi e. a.
Lipsiae f. a. atque item f. l. an. eod. Porro inserta

Diar. Europ. P. IV. p. 331. *Theatr. Europ.* T. VIII. p. 1255.

Curici Chron. Dantiscano, p. 383.

Theatr. Pacis loc. comm. *Harmonisch. Staats-Archiv*, l. c.
Zincken loc. comm.

Gallica, in *Leonardi* Recueil des Traités de paix, T. III. p. 805.

Belgica, in *Aitzemae* Commentariis, loc. comm. p. 524.

d) *Articuli Separati.*

Articulus Separatus Declaratorius Art. II. Instr. Pacis, de amnestia et
redintegratione iurium.

In editione *Instr. Pacis* Regiomontana: item in *Vol. Con-*
stitutionum Regni loc. comm.

Declaratio S. R. M. Regnique Sueciae Legatorum, pro pace ac li-
bertate omnium ab Ecclesia Catholico-Romana, de religione, in
Polonia, Diffidentium, in puncto amnestiae, secundum auitas le-
ges Regni cauta, d. XXI Maii, An. MDCLX.

Londorp. T. IX. p. 692. item in *Stanisl. Lubieniecii* Hist.
Reformationis Polonicae. Ceterum et figillatim editam
quaternis, ab Amplissimo *Stiernmanno*, comperi.

VI

*Gallus sequester pacis,
inter Aquilam et Leonem, s. de mediatione Regis
Galliae, in tractatu Pacis Oliuensis.*

Diu iam Galliae Regibus vsitatum est, vt, quo arma atque imperium non possent, foedera, pacem, ac nominis sui gloriam proferrent. Itaque eos saepenumero et Septentrionis rebus constat interuenisse, non demum a Francisci primi, vt putant vulgo, temporibus: quamquam exinde istas diligentius curasse, atque in comoda vertisse sua haud abnuam. * Et profecto magnificum in primis, atque optabile duxerunt sibi, longe lateque saeuientibus bellis, in arbitrium pacis adsumi, concordiamque vel inter alienissimos populos reducere, atque stabilire. Nihil dicam de pace, inter Suecos Danosque toties procurata Stetini, Bromsebroae, Hafniae: nihil de induciis, ope consilioque illorum, inter Polonos ac Suecos iterum atque iterum conclusis. Nam et sexennes illae, et Stumdorfianae, adniten- tibus praeter ceteros Legatis Gallis, expeditae sunt: nec, in Lube- censi tractatione, Chanuto defuit studium pacis, vanum quidem apud istos, quorum potissimum caussa agebatur. De quo *Linacus Vau- cennaeus* diligenter exposuit, Commentar. de rebus Suecicis, T. II. et item III. **

II. Iam vero sopiendo bello, haud multo post Poloniae ab Sue- cis illato, cui potissimum partes Pacificatoris demandarentur, anceps consilium visum est: „Principibus Europaeis, vt ait *Kochowius* Ann. „Climact. II. p. 166. per diuersos respectus et dissidia, mutuo in se „intentis, vt, vnus prensato auxilio, multorum irritaremus maleuo- „lentiam, ac, solum aliquem in amicum destinantes, complurium „secus adfectorum odium prouocaremus, ea seculi praesentis versu- „tia, vt honestissimum amicitiae vocabulum et vsus iam nunc ad „prae-

* P. DANIEL Hist. de France T. V. p. 374. L'éloignement des lieux et la dif- férence du gouvernement et du genie des nations ayant jusqu'à ce tems rendu tous les Traités avec les Princes du Nord assez inutiles à la France.

„praeuisas commodi aut nocendi artes extendatur., Ac primum Austriaci, quum nondum tacti contagione belli essent, id quidem officii non tam exspectare, quam occupare malebant, inuitis iuxta Suecis et Polonis, atque alia omnia suspectantibus. Quapropter Berenclouius, Sueciae Legatus, in Memoriali, quod vocant, ad Imperii Deputatos altero, *Londorpii Actis Publ. T. VIII. p. 175.* inserto: „Quum vtrunque, inquit, adpareret spes boni successus, ibi tum S. C. M. die xvi Nouembr. An. mdcxlv. mittit Bohemiae Vice-Cancellarium, Dn. Comitem de Poettingen, ad S. R. M. Sueciae, vt verbis mediationem offerret, reapse vero diffidio oleum adderet. Nouit equidem tum S. C. M. coeptum esse agi de pace inter duo Regna, sine mediatoribus: nouit etiam, quodsi mediatores essent adsumendi, non posse eos praeteriri, qui Lubecae fuerant vtrunque adsciti, et, admissa Imperiali mediatione, numerum vltra modum auctum iri. -- Qui ergo procul adfectu odioque totum oblatae mediationis negotium pensitat, videbit ex omnibus eius circumstantiis, Austriacos nihil aliud intendisse, quam vt eo ipso praeberetur ansa primum S. R. M. repudiandi Caesaream interpositionem, et deinde Austriacis, concitandi alios contra S. R. M. ceu omnia media pacis subterfugientem., Postilla, praeter Austriacos, Danis quoque, Belgis, Anglis, in societatem belli pertractis, pacis procuratorem Sueci Regem Galliae sollicitabant tanto efficacius, quanto ipse ad haec et talia promptior paratiorque erat. Qua de re audiamus *Francisc. Vuagnerum*, in *Hist. Leopoldi Imp. T. I. p. 69.* ita differentem. „Viuo adhuc dum Rege, (Carolo Gustavo,) Berenclouius Legatus abierat, extremis rebus remedium a Ludouico, omni ope, petens. Si vmquam, tum certe Suecis Galliae amicitiae fructus constitit. Verus namque ad Berenclouium Lionnaeus, deducto a sacris ritibus ioco, ei adfirmabat: *Sex se ei paces tradere.* Totidem hostibus luctabantur Suecici; cum Dano, Belgis, Polono, Moscicis, Caesare, Brandeburgo. Quo iam tum Europaeorum rerum arbitrium vergeret, ea vox ostendit.,

III.

** *Memoires de ce, qui s'est passé en Suede, et aux Provinces voisines, tirez de Depeches de M. Chanut, Ambassadeur pour le Roi en Suede, par le P. LINA-GE de VAVCIENNES, (Par. 1675. T. III. 8.)*

III. Inter haec Poloni aliquamdiu, vt fit, fluctuantes animis, in vtramque partem rationes diligenter subducebant. „Vt aegri, inquit „*Kochowius* loc. comm. p. 167. morbo creante fastidium, se huc illucve versant, ac ex loci mutatione imaginantur aliquod aegritudini leuamentum: sic pressa aerumnis Polonia, ambigua respexit diuersos, conciliandae pacis curam offerentes, ac incerta, quam manum in medelam seligeret, sollicite expendit. Duo erant, qui res nostras in pacatum statum reponere volebant, et poterant, Caesar nempe, et Rex Christianissimus: sed nescio, quo malo fidere factum, vt, ob veteres vtriusque Monarchae similtates, haud liceret Poloniae ex lauris Imperialibus, simul et Gallicis liliis, aurea pacis messe beari. In quam cum simul conuenire non possent, diuisim in vtroque grandia conciliandae pacis commoda recognoscebamus, aut ipsi suggerebant. Permovebat praecipue, etsi Suecum auctoritate Galli Regis niti summopere constaret, eum tamen Primicerium Christianitatis Monarcham ita acquanime sopiendi belli Polonici arbitrium suscepturum, vt ouem integram, iuxta prouerbum, et lupum satiatum praestare posset, Christiana acquitate partes dirimendo. Rursus, vt Austriacae Domus interuentu stabiliremus pacem, summa ratio erat: quod, licet inter hanc et Coronam Sueciae Pacta Monasteriensia omne discordiarum semen sustulissent, ast in immensum prouecta nunc Suecorum Europam turbandi impotentia adeo suspecta esset Imperio, vt Ferdinandus III. interim laboranti Poloniae auxilia submittere decreuisset. „Iam vero Galliae Rex, per Legatos, studium atque operam polliceri: Legati ipsi vigilando, agendo, suisque artibus aliis spem, de se, et fiduciam multo maximam excitare. Austriaci contra niti, amouendisque Gallis nihil omittere intentatum, opitulantibus tum Polonis quoque primoribus haud paucis. In quam rem non superuacaneum sit rursus *Kochowii* verba p. 258. hoc loco subiicere. „Dudum pullulanti negotio adtendebat, operam insinuans, Regina multum hac in parte satagente, Antonius de Lumbres, vir non minoris facundiae, quam in agendo dexteritatis. Ast contra non defuere, suscepto negotio renitentes nostri, quod, aspirante Suecorum rebus fortuna, frigeret mediatio; vbi contra successus euenit, tum demum paciscendi

„di mentio flagrantius resumeretur. Maxime Austriacos Ministros
 „pupugit studium Pacis Sueco-Polonicae, in sui exclusionem a Gallis
 „tractandae: proin inculcata aemulae gentis invidia, ut quae occulte
 „tantum verbis, et clandestinis factionibus ageret, quum Hungariae
 „Rex praesenti auxilio, et nullo cuiusquam respectu, rem Polonam
 „armis iuisset: volueruntque ab Aula seponi Gallos, firmiter obfi-
 „stendo, ne iis auctoribus coalescerent ineundae pacis rationes., At-
 „que haec eadem ferme repetit inferius, p. 387.

IV. Sed vero Ludouica Regina, pro suo tum amore in Galli-
 am, tum aduersus Austriacos odio, (erat enim, teste *Pufendorfio*,
 Rer. Brandeb. Lib. VIII. §. 48. et natura, et ob varias offensas, con-
 temtumque, Austriacis aduersissima, atque alias Galliae mancipata,)
 vnum Galliae Regem sic respiciebat, sic commendabat, ut absque
 eo pacem, praesertim Poloniae commodam, nullo modo componi
 posse iactaret. Facile in eam sententiam traxit et Regem maritum, cu-
 ius in animo valida omnino erat, et e proceribus maxime Lubomiersci-
 um, Lescinium, (Thesaurarium Regni,) Pacium, alios. Et Rex quidem
 Gallum sequestrum pacis, anno seculi superioris quinquagesimo octa-
 uo, solus adsciuit Posnaniae; deinde in Comitibus, quae Conuocati-
 onis dicuntur, Varaviae celebratis, eum etiam Reipublicae adpro-
 bare est adnissus. Id quod copiose diligenterque *Rudauscius* p. 398
 seq. commemorat, cuius verba, lectu cum primis digna, ita habent:
 „Interim, dum Berolini Polonis rebus consulunt Austriaci, Polonus
 „Rex in diuersa raptus Posnaniae conciliationem pacis admittit Galli-
 „cam, adnitente coniuge, quae tum maritum regebat, ut paruum
 „Aethiops elephantem. -- -- Admissam clandestine mediationem
 „Gallicam mox palam Ordinibus, Varaviae ad vndecimam Februa-
 „rii congregatis, declarat Casimirus Rex, contradicente Clero, qui
 „diu restitit mulieris imperio, donec ad extremum consentiret, ad-
 „actus Pseudopoliticorum, ipsiusque adeo Regis, ad vltimum volun-
 „tate. Dilemma tum a Regina Polonis proponebatur proceribus,
 „pax certa, vel certus omnium interitus. Pacem si vellent Poloni,
 „eam in sinu suo gestare Galliam scirent, modo eorumdem admitte-
 „retur pacis conciliatio. Contra, certum expectarent interitum, si,
 ii „exclu-

„exclusa Gallica mediatione, Gallos, optime semper de se meritos,
 „ea tunc irritarent exclusione.” Conf. *Diarium Europ.* T. VIII.
 App. p. 100. Posthaec, interiectis paucis, *Rudauscius* sic pergit:
 „Clerus pacis conciliationem Gallicam, vt instructuosam, reiicere,
 „Gallosque execrari, vt Suecorum socios, Anglorumque confoede-
 „ratos. Audita tunc Andreae de Lefzno, Archiepiscopi Gnesnen-
 „fis, pleno Senatu decies repetita vox: Frustra, et non nisi per lu-
 „dibrium, Senatorum exquiri sententias de mediatione Gallica, quum
 „illa iam pridem acceptata fuerit Posnaniae, inconsultis Senatoribus,
 „ad nescio cuius mulierculae libitum, Umbraeque pertinaciam.”
 Haec, atque his aliquanto grauiora, magno animo, magno conatu
 dicta, et vero etiam scriptis ab intelligentibus rerum aestimatoribus
 agitata sunt, effectu quidem nullo. Ex illis idem, quem dixi, *Ru-
 dauscius* Trutinam mediationis Gallicae, memorabilem in primis,
 recenset p. 400 sq. Ceterum et Insulanus, (*de Lifola*,) Legatus
 Caesareus, mediationem eam vt saepe sermonibus, ita aliquando ora-
 tione composita, laceffebat: cuius summam *Kochowius* loc. comm.
 p. 428 seq. retulit. Poloni autem acriter proposito insistebant suo,
 adsentientibus etiam Suecis, atque, vt rursus ait *Kochowius* Hypomn.
 Regin. Poloniae P. III. p. 168. „Aquilonari Leone, intra Balticum
 „specum, non nisi ad huius Galli (Lumbrani) cantum, refugo.”

V. Sunt, qui tradant, praeter Galliae Regem, conciliatores pa-
 cis etiam tum Belgas atque Anglos fuisse adsumptos, eosque Oliuen-
 sia pacta studio et opera plurimum adiunxisse. Ita quidem *Vuagnerus*
 loc. comm. „Arbitri pacis, inquit, Belgarum et Anglorum Legati,
 „et Lumbranus, Galliae Regis Orator, delecti, qui et toto hoc bello,
 „vltro citroque concursando, multum egerat.” Atque illius testimo-
 nio adductus *Struuius*, Corp. Hist. Germ. T. II. p. 1342. Pacem Oli-
 uensem, arbitris Anglorum Belgarumque legatis, et Lumbrano Gal-
 lo, conclusam diserte scribit. Sed profecto hac in re falsus vterque.
 Quamuis enim visum antea Polonis Foederatisque fuerit, auctore *Ru-
 dauscio* p. 362. pacem cum Suecis non nisi eorum, qui olim pro-
 curassent, ope praesidioque contrahere: tamen postilla etiam Angli
 praesertim Foederatis suspecti erant, vtpote non tantum propensi in
 Suecos,

Suecos, sed et Austriacis infesti. Quapropter Fridericus Vuilhelmus, Octouir Imperii Brandenburgicus, Legatis suis praeter alia, quae sunt a *Pufendorfio* l. c. §. 45. prodita, in mandatis haec dederat: „Quod „sequestres spectet, quum Gallus et Angli, inter alia, id quaerant, vt „Suecus, hoc bello expeditus, Austriacis immittatur, metuendum „esse, ne eorum opera Foederatis parum proficua sit. Haud tamen „palam reiiciendos, et caute procedendum, vt eorum offensa vite- „tur.„ --- Ac sigillatim de Anglis: „Anglorum operam publice non „reiiciendam: nostri tamen eorum non minus, atque Gallorum, con- „uersatione circumspecte vterentur.„ Ego vero Anglorum memori- am, in negotio Pacis Sueco-Polonicae, aliam omnino nullam re- perio, nisi quod operam, si quando vti ea Poloni velint, iis in litte- ris spondent, quae, nomine Senatus Anglicani, ad Poloniae Regem, mense Iunio An. MDCCLIX. perscriptae sunt, de pace inter Sueciae ac Daniae Reges procuranda. Earum exemplum necdum editarum praesto mihi est, in egregio *Codice Zalusciano*, ab me saepenumero ante laudato: vnde verba praecipua, (neque enim totam adferre epistolam adtinet,) depromam. „Dilectissimos Nobis et fidelissimos, „Eduardum Montagy, classis Nostrae Praefectum, Algernonem Sid- „ney, vnum e Parlamento et Concilio Status, auctoritate Parlamen- „ti, Robertum Honywood, Equitem, et e Concilio Status praedicto, „Thomam Boone, vnum e Parlamento, Commissarios et Plenipo- „tentiarios Nostros, ad Reges praedictos misimus cum potestate, cum „praedictis Regibus agendi et transigendi. --- Cum quibus M. V. „consilia, quoties videretur, in rem communem, et publicam pacem, „et de propriis M. V. rationibus, quas illis maiorem in modum com- „mendauius, per Ministros Suos recte possit communicare.„ Po- loniae Rex autem et ipse Anglos noluerat huic negotio manum ad- mouere, caussatus etiam per Pinoccium, ablegatum in Angliam, conciliandae pacis prouinciam iamiam ab Gallis Belgisque occupatam esse. Et Belgas quidem a Polonis aduocatos satis constat: qui ta- men nec ipsi rebus interuenere, abnuentibus Suecis. Sed de Bel- gis diligentius alibi dicemus: nunc de Hispaniae Rege lubet pauca differe: e.

VI. Etenim in Pyrenaeis pactionibus Philippus IV. Hispaniae Rex, sociam operam componendis, per Septentrionem, funestissimis bellis obtulerat, gratam atque acceptam praecipue Austriacis, qui commodis profuturam suis animo ac cogitatione praecipiebant. * Hi itaque Gallo aut omnino non committendam pacis procurationem, aut illi Hispanum iungendum, acerrimo studio postulabant. Quod quidem neutrum impetratum est. Sed de Hispano, praeter *Pufendorfium*, Rer. Brandeb. Lib. VIII. §. 74. *Pastorius* in Diario Pacific. p. 224 sqq. satis exposuit: et nos etiam ipsi ibidem, p. 227. et 239. addidimus nonnulla, quae hoc loco repetere supersedemus. Ceterum instituti ratio admonet, ut ad Gallum reuertamur.

VII. Rex Galliae igitur, Austriacis frustra repugnantibus, a Polonis Suecisque, sicuti supra memoravi, pararius pacis est delectus. Cuius expediendae curam pariter Lumbrano atque Terloni, prudentissimis viris, commisit. Fiduciariae litterae, (vulgo Credentiales vocant,) simul cum formula Pacis Oliuentis, eulogatae sunt Regiomonti, anno superioris seculi vno et sexagesimo. ** Sed enim uero Terloni, in ipsa Pacificatione, nulla est ratio habita, impatiente socii Lumbrano: quum e contrario Chanutus olim, in Lubecenſi conuentu, sibi soli tantum oneris imponi haudquaquam sit passus. *** Et profecto magni res consilii, immensique laboris erat, tantos non solum motus animorum, sed bellorum fluctus, sed postulationum aestus, aequa lege componere. Id quemadmodum effectum sit, studio atque prudentia Lumbrani, luculenter a *Pastorio* est explanatum.

* Vid. PASTORII Diarium Pacific. pag. 61.

** Vid. supra Obs. VI. p. 243.

*** VAVCENNAEVS Commentar. de rebus Suecic. T. III. p. 113. Le Sieur Lessinſki auroit bien voulu au lieu de s'arrêter à ces Messieurs, qu'on eust traité entre luy, le Sieur de Rosenhan, et le Sieur Chanut l'affaire au fond, et il témoigna

de vouloir prendre en l'Ambassadeur du Roi les dernières confiances. Le Sieur de Rosenhan se tint un peu froid, bien qu'il ne refusast pas: mais le Sieur Chanut crut, qu'il hazarderoit trop avec des personnes si difficiles de se commettre seul à une négociation qui rompoit aisément sur la teste, et dont on lui donneroit tout le reproche, les autres Mediateurs accusans
sa

VII

De

Monasterio Oliuensi.

In deligendo loco eo, quo pacificatum Legati conuenirent, aliquamdiu sententiae, vt fit, variabant, donec super monasterio Oliuensi coierunt. Nam primum Brandenburgicus Princeps Elector, auctore *Pufendorfio* Rer. Brandeb. Lib. VIII. §. 45. Lubecam, urbem Imperii florentissimam, aut Francofurtum ad Viadrum designabat. Regi Sueciae satius videbatur congressum, in Prussia, celebrari; quo demum cumque loco collibuisse. Quippe, „circa locum aliquem „Prussiae, inquit idem *Pufendorfius*, Commentar. de rebus Caroli „Gustavi Lib. V. §. 84. tractatibus adhibendum, perinde Regi erat; „modo ipsius dignitati et Legatorum securitati caueatur, et locus „congressuum ita adaptetur, ne rixa aliqua et offensa in congressibus „exsurgat. Itaque aliae atque aliae ciuitates, velut ad talem celebritatem idoneae, modo a Suecis, modo a Polonis laudatae: quamquam Poloni pacem malebant non alibi expediri, quam vbi Mars atrocissimus fuisset, hoc est, intra Regni sui fines. Cuius consilii causam aliam occultam subfuisse, rursus *Pufendorfius* Rer. Brandeb. l. c. §. 49. prodidit: nimirum, quod, qui a Polonis designati erant, septem Commissarii magnifico sese adparatu ostentare, simul munia, quae in aula gerebant, exercere vellent: id quod extra Regnum fieri commodum non potuisset. Ita post diuturnam disceptationem, cuius monimenta plura in tabulariis exstant, quaedam supra ab nobis foras data sunt, * demum Oliuense monasterium paciferae, vt eum

ii 3

poeta

sa conduite pour la jalousie, qu'ils prendroient de cette entremise couverte: c'est, pourquoi il en destourna le dessein, et tâcha de faire aggrèter un autre expédient sur les pouvoirs, afin que si l'on traitoit, ce fust avec tous les Mediateurs, qui lui aideront à supporter la honte de n'avoir pas réussi. Quā in re singularem Chanuti prudentiam merito laudat IOH. CHRISTOPHORVS L. B. 3 SCHLEI-

NITZ Comment. de negotio Pacificationis inter gentes, cap. III. §. 18.

* In Actis Pacific. Publ. No. II-VII. Praeterea e tabulario Regni Poloniae innōtere nobis: *Resolutiones Suecorum Commissar. circa locum tractatum: --- Responsum ad propositionem Legatorum Suecic. respectu loci ad tractatus, d. 11. Nouembr. 1659.*

poeta loquar, ramum praetendit oliuae. Quem in locum Legati communibus suffragiis consensere: nec defuisse reperio, qui, ex ipso eius vocabulo bene nominato, felicitis euentus auguria caperent. Vid. *Pufendorfius* Commentar. de rebus Caroli Gustavi Lib. VI. §. 77. *Kochovius* Annal. Climact. II. p. 416. *Rudauscius* Hist. Polon. p. 363. *Vuagnerus* Hist. Leopoldi Imp. T. I. p. 69.

II. Est autem Oliuense monasterium situm vno, ab Gedano, lapide ita, ut e tranquillo prospiciat mare, quod proxima littora adluit. Sunt, qui conditorem illius ferant fuisse Boleslaum, Pomeranorum Principem, cuius non obscura est, in rebus seculi duodecimi, propter studium religionis, fama. Alii Samborium, eius ex Sobislaao filio nepotem, plures ipsum Sobislaum memorant, ab quo monasterium illud anno, supra millesimum centesimum, septuagesimo sit exstructum. Atque his lubentius credas, propterea quod cum hac sententia etiam monimenti, in Oliuensi aede conspicui, titulus congruit. Quem, licet ab *Casparo Schutizio* Chron. Prussiae Lib. I. p. 13. aliisque dudum prolatum, mihi haud praetereundum putem, litteris ipsis foundationis vano atque irritio studio inuestigatis. „Nou-
„rint vniuersi filii domus huius, quod Illustris Dux Pomeranorum,
„Sobislaus senior, primus monasterii in Oliua fundator extitit, anno
„Domini MCLXX. Qui paucis superuiuens annis, in senectute bo-
„na moritur, et in ipsa, quam fundauerat, Oliua sepelitur., --- Conf. *Christoph. Hartknochii* Hist. Eccles. Prussiae, Lib. I. cap. 4. p. 183. Iam vero conditum, honori B. Virginis Mariae de Oliua, vnde et nomen accepit, * dedicatum est, ac Cisterciensium familiae monachorum traditum. Postilla Samborius et Mestuinus, paternae virtutis

* Abbatia monasterii B. Virginis Mariae de Oliua Ord. Cisterciensis in Prussia.

** DLVGOSVS Hist. Polon. T. I. p. 537. Quindecimo Calend. Aprilis (An. 1178.) Samborius, Pomeraniae Dux, monasterium Ordinis Cisterciensis in villa sua Ducali Oliua, Vladislaviensis dioecesis, fundat, et septem villas, videlicet Oliuam, Salkowice, Glambow, Sterczow,

Stawowe, Grancow et Synczynice, item decimam teloneorum, piscationum, praediorum et pecorum, illi pro dote assignat. De Mestuiuo testatur monimentum eius Oliuense, apud SCHYTZYUM loc. comm. p. 14. et HARTKNOCHIVM l. c.

*** De eo ipse adeo Sigismundus Aug. Poloniae Rex, in litteris, quibus ius nobilita-

tis iuxta et Principatus heredes, amplissimis beneficiis adeo auxerunt atque ornarunt, vt multi deinceps hanc quasi nouam vitam pro ipso eiusdem ortu habuerint. *** Manet adhuc ex adfluentia opum, per tot temporum vicissitudines, pristina fortuna, quantumuis bellorum iniuriis, rapinis, incendiis, saepenumero vexata. Octies Oliuam non tantum misere concussam, sed excisam ferme fuisse, inter rerum auctores, *Dlugoffum*, *Leonem*, *Schutzium*, *Hennebergerum*, *Hartknochium*, constat. Addit *Ogerius* Ephem. p. 419. nonam vastationem, quam, superiore bello, monasterii aedes maxime erat ab Suecis perpeffa. „Est illa Ecclesia, inquit, longa atque angusta, „marmore atque picturis optimis decorata, itemque subselliis grandibus ac recte fabricatis. --- Nouies illa Ecclesia vastata ac direpta: nouissime a Carolo, Caroli filio, Sueciae Admiralio, quem „nouimus.„ Nec intemerata illa ab Caroli Gustau, Regis Sueciae, armis fuit. Quippe auspicio eius, a Steinboco, captam Oliuam anno illius seculi sexto et quinquagesimo, *Thuldenus* Hist. sui temporis T. II. p. 197. testatur.

III. Praefuere autem monasterio Oliuensi, inde ab antiquis temporibus, virtutis ac doctrinae fama praestantissimi viri, vt alios silentio praetermittam, *Schlieffii*, *** *Grabinscii*, *Kessouii*, *Konarscii*, *Hackii*: quorum egregiam laudem is, qui nunc coetus illius magisterium sapientissime tenet, *HYACINTHVS RYBINSKIUS*, Vir Perillustis ac Reuerendissimus, non modo adsequutus est excellenti eruditione, ac praeclaris meritis, verum etiam longissime superauit. Sed mihi hoc loco inprimis commemorandus venit *Alexander Kessouius*, **** cuius aetas nobilitata est Oliuensi Pacificatione, vir magnus profecto, virtu-

bilitatis contulit: Tanta est in Venerabili et Religioso *Lamberto Schlieff*, Abbate Oliuensi, ingenii vis ac praestantia, tanta eruditio et doctrina, rerumque variarum et pulcherrimarum cognitio, tanta virtus, probitas, integritas, vt eum merito, singulari quodam ornamento, ex benignitate nostra Regia dignum censeamus. Conf. *Vita Lamp. Schlieffii*, in Col-

lect. rerum Pruss. (*Preussische Sammlung*) P. I. p. 694 seq. Hunc qui proxime sequutus est *Caspar. Getzschauus*, doctrinae studia hausit in Academia Lipsica: id quod sibi ipse gloriae fertur duxisse. Vid. *MYLLERI* Hist. Liun. p. 5.

**** Conf. *Mnemosynon*, quo *Alex. Kessowfky*, Abbatis, inaugurationem Conuentus Oliuensis recoluit. (*Dant. 1641. f.*)

virtutumque ornamentis multis et insignibus ita conspicuus, ut imago eius, tamquam ipsius Virtutis aliquod simulacrum, celebrata sit hoc subscripto non ineleganti epigrammate:

*Quisquis Alexandri Kessoui ab imagine palles,
Virtutum cernis, non hominis faciem.*

Inerat autem viro eximio, praeter ceteras animi dotes, singularis prudentia et humanitas, per eam Pacificationem multis clarissimis documentis testata, verissimeque etiam in Legatorum Commentariis collaudata. Habeo auctorem, qui et Collegii Oliuensis gratiarum actionem, ad S. Caes. Maiestatem, reliquosque Sereniss. Reges ac Principes Christianos, quorum Illustrissimi et Excellentissimi Legati d. III. Maii An. MDC LX. pacem Orbi restituerunt, eius auctoritate perscriptam, et publicatam commemoret.* Ego vero facile me adduci patiar, ut eam non diuersam a *Pastorii* Oliua Pacis, huic Operi nostro innexa, existimem. Adeo vtriusque tum inscriptio, ac veluti frons prima, tum editionis tempus, conuenit. Nam et *Pastorii* Oliua ipso anno pacifero, non insequenti demum, ut *Hoppio* videtur, Gedani in lucem conspectumque hominum prodiit. Sed de ea re alii talium haud incuriosi iudicent, quibus illam Oliuensis Collegii Oliuam Pacis contigit oculis usurpare. Quod datum non fuit nec mihi, nec iis, quos consului, amicis, viris eruditissimis.

IV. At non deest Collegii illius aliud, idque certissimum nimentum, Kessouio Praesule, honori memoriaeque immortalis Pacis Oliuensis dicatum, marmorea tabula, in peristylio, prope portam aedis suspensa. Cuius titulum haudquaquam omiserim hoc loco adponere, descriptum diligenter ab IOH. BENIAM. SCHMIDIO, Patricio Gedanense, aedis D. Barbarae in Vrbe patria Curatore, Doctissimo atque Humanissimo Viro.

A. M.

* Vid. HOPPII Schediasma, de scriptoribus Hist. Polon. §. 38. p. 99.

** S. Alexander Pontifex, An. CCCXIII martyrium passus perhibetur. Cuius memoria

A. M. D. G.

Pax. perpetim. duratura.

Inter. Reg. Polon. ac. Confoederatos

S. Cæsar.^m Mtem. et. Ser.^{mum} Elect.^m brandenb.^{cū}
ex. unâ.

tum. inter. Regnum. Sueciæ. ex. altera. parte.
mediante. Christi.^{mi} Regis. Legato.
regente.

Ecclam. SSiam. Dno. Alexandro. VII.

Impe.^{um} rom.^m Leopoldo I.^{mo}

Regnū. Pol.^{ae} Casimiro. IV.^{to}
conclusa. in. Oliva.

Sub. Rmō. Præsule. Alexandro. Kęsowski.

3. May. ipso. scilicet. die.

S. Alexandri. Pontificis. **

anno. quo.

paX. MoDo. CLaret.

V. Per ea tempora vero Collegium Oliuense hac sua sede cesserat; relictis, praeter Praesulem, non nisi quatuor, monachis, qui diuinis rebus, de more, operarentur. Adeo Legati Galli hospitio fere cuncta permissa erant: mutatusque ille altus secessus in summorum virorum aliquod frequens concilium. Nam et sua cuique Legationi erant conclauiæ: erant areae, per quas accederent, peculiæ. Quod quibus de causis ita prouisum fuerit, consilio Reginae, prudentissimæ feminae, alibi satis est enarratum. ***

VIII

moria quotannis, die tertia Maii, sollemni ritu recolitur.

*** Vid. PASTORII Diar. p. 50. Conf. LENGNIHII Hist. Pruss. P. VII. p. 233.

VIII

*Elogia**Legatorum ad tractatus Oliuenses.*

In viris magnis et praeclaris, quibus, iudice *Plinio*, aeternitas debetur, praecipua quadam laude celebrantur ii, quorum ope consilioque, bellis compositis, pax et tranquillitas est restituta. Neque in historiarum cognitione quidquam est vel ad comparandam augendamque prudentiam vtilius, vel ad animi delectationem iucundius, quam mores eorum, doctrinam, dexteritatem, ceterasque dotes, tamquam in aliqua tabula, propius inspicere et contemplari. Ac fuere, qui Pacificorum, superiore aetate, non modo facta egregia monumentis litterarum mandarent, sed imagines quoque ad intuendum proponerent. Tales enim sunt icones Principum, Ducum, ac Legatorum, qui Monasterii atque Osnabrugae pacem Europae conciliarunt: (Rotterod. 1697.) tales item icones Legatorum, qui in restitutione Pacis Nouiomagensis laborarunt. (Rom. 1680.) Sed procul dubio praestat nosse elogia tantorum virorum: qualia *Ioh. Godofr. a Meiern*, vir longe celeberrimus, Actis Pacis Osnabrugo-Monasteriensis, summa cura ab ipso congestis, adiecit. Cuius viri praeclarum institutum nos, etsi aemulari non potuimus, at imitari saltem volumus, in celebranda Oliuensi Pacificorum memoria, digna profecto et admiratione summa, et laudatione disertissima. Igitur, quae rudi Minerua conscripsimus Legatorum ad tractatus Oliuenses elogia, ea iam singula eodem, quo ipsi in formula pacis recensentur, ordine proponemus.

Anto-

* Comment. de rebus Caroli Gustavi, Lib. VI. §. 74.

** R. P. IOS. BARRIVS in litteris, ad me perhumaniter scriptis: Mr. le Ma-

rechal de Fabert dans une lettre du mois d'Octobre 1659. à Mr. de Lomenie de Brienne dit de Mr. de Lombres, que c'étoit un homme d'honneur, un de plus habiles nego-

Antonius de Lombres,
Legatus Gallus, Mediator.

Antonius Lumbranus, quem male *Pufendorfius* alicubi * Nicolaum nuncupat, non tam generis claritudine, quam praecellentia virtutis, ad magnos honores, magnamque nominis famam peruenit. In eo viro summa prudentiae vis, mira in rebus agendis dexteritas, iudicium plurimo usu confirmatum, ingenii quoque et doctrinae elegantia cernebatur. His igitur dotibus, omni generis nobilitate et amplitudine praestantioribus, facile consequutus est id, quod sane pauci, ut gravissimis publicae rei negotiis, bene ac sollerter expedendis, in primis idoneus et esset, et haberetur. Unde etiam Fabertus, Franciae quondam, ut vocant, Marechalus, disertis verbis illum ut egregium, id aetatis, publicorum negotiorum administratorem („un „de plus habiles negociateurs de son tems,,) laudat, in quadam epistola, An. MDCCLIX. ad Lomenium Briennaeum, Regiae potestatis administrum, perscripta, cuius nondum euulgatae notitiam libenter, ut alia complura, gratus profiteor deberi ab me IOSEPHO BARRIO, Academiae Parisiensis Cancellario, qui de vita Faberti librum, lectu sane quam dignum, publicavit. Lumbranus igitur talis quum esset diu multumque cognitus, ab Regina matre delectus erat, qui in Hispaniam pacificatum mitteretur. Sed id quidem per Mazarinum Cardinalem non licuit: cuius consilio et voluntate ad Polonos ablegatus, post multa magnaue rerum discrimina tandem Oliuae pacem sapientissime procuravit. ** Qua in procuratione specimina luculenta dedit sollertiae, prudentiae, eloquentiae, et, quo hae laudes nituntur, ingenii, quod praeclaris artibus excultum, praeter alias eius virtutes, maximopere *Pastorius* Flor. Polon. Lib. VII. p. 639 et 646 admiratur. Sed dexteritatem, ciuiliumque rerum insignem peritiam, *Kochovius* quoque Ann. Polon. Clim. II. p. 425 collaudat. „Lum-

kk 2

„bresi-

negociateurs de son tems. — La Reine Regente de France avoit dessein de l'envoyer negocier la paix de Pyrenées. Mais le Cardinal de Mazarin fit eclorre ce des-

sein, en le proposant pour aller de la part du Roi assister au Traité d'Oliua, et le negocier.

„brefius,, (sic eius nomen ex Gallico effingit: rectene, an secus, non multum refert,) „Lumbrefius, inquit ille, magnarum rerum pra-
 „xi imbutus, * gnarusque id demum in concilianda pace, quod in
 „mercium licitatione, euenire, vt primum intendatur, dein instante
 „emtore remittat pretium, donec in condictos asses venditio defini-
 „ta manet. Vnde aequabili vultu nec improbabat, quod Poloni of-
 „ferrent, nec arguebat, quod Sueci postularent, ne praeiudicio of-
 „fenderet., Itaque Polonis ac Suecis iuxta addictus, iniquior so-
 ciis amicisque Polonorum visus est. Quam studiosus fuerit auitae
 religionis, manifeste adparuit in illa, super sacris, per Liunioniam et
 Prussiam ordinandis, concertatione, quae diligenter a *Pastorio* est in
 Commentariis memorata. *** Ceterum gratus acceptusque foris, do-
 mi praemia virtutum suarum insignia tulit. Nam et inter Comites
 Consistorianos cooptatus est, et Regii Ordinis equestri dignitate co-
 honestatus. Celebratur adhuc apud exteras gentes, adeo ignotus
 suis, vt talis tantique viri, non dicam facta illustria, sed nomen pau-
 cissimi hodie teneant. Epistolae etiam, quas Legatus scripsit ad Ma-
 zarinum, dudum neglectae iacent: nonnullae a *BARRIO*, viro sum-
 mo, inuestigatae sunt, earumque ad nos particulae quaedam beni-
 gniter transmissae. ***

Iohannes Comes a Leszno,

Legatus Polonicus.

Lesciniorum gens, ab antiquis temporibus, et generis nobilita-
 te, et rerum gestarum magnitudine, et dignitatum atque opum splen-
 dore,

* Alio loco, quem supra descripsimus, p. 248. eundem adpellat virum non mi-
 noris facundiae, quam in agendo dexteri-
 tatis.

** Conf. *PVFENDORFIVS* Com-
 ment. de rebus Caroli Gustavi Lib. VII.
 §. 10.

*** *BARRIVS* in Epist. alia, ad me
 perscripta: Quant aux Lettres de Mr.
 de Lombres au Cardinal de Mazarin, je
 ne Vous ai parlé que des Manuscrites,

et sur le témoignage d'un ami, que j'ai
 prié de me les procurer. Il s'est excusé
 de la difficulté de les trouver. Du reste
 je suis convaincu, qu'elles sont les mêmes,
 ou peu différentes de celles, dont je Vous
 ai envoyé un extrait dans la lettre, ou
 je Vous ai remercié de Votre éloquent
 discours sur Melanthon.

* De quo vid. *SIM. STARAVOL-*
SCII Monim. Sarmatica, p. 322.

** Vid. *PASTORIVS* Flor. Pol-
 lon.

dore, inter Polonas omnes clarissime enituit. Ex ea patrem Andre-
am, Comitem Palatinum Brestensem, * nactus est Iohannes Lesci-
nius; matrem Sophiam ex illustri Opalinscia Domo, cuius ipsius quo-
que vetus gloria et celebritas est. Sed acceptum a maioribus decus
ipse insigniter auxit praeclaris facinoribus: ad quae natus factusque,
inflammabatur etiam exemplo fratris Venceslai, quem constat Prima-
tum Regni, ingenti cum laude, tenuisse. Litterarum et ciuilibus pru-
dentiae praeceptis, ab ineunte aetate, imbutus, ad rempublicam ma-
ture admotus est, in eaque administranda egregiam operam praestitit.
Nam in Colloquio, religionum diffidiis placide componendis,
Thorunii habito, (Caritativum vulgo adpellant,) primum collega da-
tus Georgio Ossalinscio, Cancellario Regni disertissimo, dein solus
Regii dignitatem praesidii sustinuit, magna prudentiae dexteritatisque
laude. ** Sed praecipue inclaruit legationibus, ad ineundam cum
Suecis pacem, in varia et diuersa loca susceptis, primum Lubecam, ***
deinde Holmiam, **** denique Oliuam. Inter haec trepidis patriae
rebus, (pace enim et Lubecae et Holmiae incassum tentata, Sueci-
cum bellum exarserat,) Vindobonam quoque, ad Ferdinandum III
Imperatorem, missus est, opem aduersus Suecos exoratum. ***** Quae
res sane multum valuit non modo ad sustinendum, contra grauissi-
mos hostes, bellum, sed etiam ad pacem, in Oliuensi conuentu con-
ficiendam. In eo Lescinius primas, inter Legatos Polonos, sapien-
tissimos viros, tenuit, constantiaque ac grauitate consiliorum quam
plurimum patriae profuit. Id quod factum ab eo est, etiam in Mo-
scicae pacis procuratione. Domi functus est multis et splendidis
muneribus. Nam, vt de aliis omittam hoc loco dicere, Regni Pro-

kk 3

cancel-

lon. Lib. VI. p. 463. LENGNICHIUS
Hist. Pruss. P. VI. pag. 233. Conf. Acta
Conuentus Thoruniensis, celebrati An.
1645.

*** Vid. PASTORIVS loc. com. Lib.
VII. p. 526. RYDAVSCIUS Hist.
Polon. Lib. III. p. 70. PVENDOR-
FIVS Rer. Suecic. Lib. XXIII seqq.
VAVCENNAEVS Comment. de rebus
Suecicis T. II. et III. passim.

**** Vid. PASTORIVS l. c. p. 532.

cuius et Diarium Legationis, ab Illustriss.
Ioanne C. de Leszno, Palatino Lencici-
ensi, in Sueciam susceptae, alibi memora-
uimus. Conf. RYDAVSCIUS l. c. Lib.
V. p. 156 sqq. PVENDORFIVS
Comment. de rebus Caroli Gustavi, Lib.
II. §. 13.

***** Vid. RYDAVSCIUS Lib. VI.
p. 206. et Lib. VII. p. 282. WAGNERVS
Hist. Leopoldi Imp. T. I. p. 15.

cancellarius, deinde supremus Cancellarius constitutus, demum Cracouiensem Palatinatum obtinuit, vno anno ante, quam satis concederet. Adeo semper, ad extremam vsque vitam, honoribus et auctoritate floruit. Diem obiit suum, anno supra millesimum sexcentissimum octauo et septuagesimo, relicta vnica filia: vir eximia prudentia, singulari dexteritate, rerumque gerendarum vsu conspicuus, animi constantia tanta, vt nec afflictissimis patriae rebus frangeretur. Memoriae proditum est a *Pastorio*, * quo familiariter vtebatur, saepe numero se, ex illo, audisse hanc vocem: „Obrueret nunc hostis nos, potest; retinere, aut subiugare non potest.“ Litterarum amorem velut gentilitium, etiam grauissimis negotiis occupatus, constanter retinuit, hominesque, doctrinae fama praestantes, liberaliter fouit, atque ornauit.

*Georgius Comes in Wisnicz Lubomirsky,
Legatus Polonicus.*

Georgius Sebastianus Lubomierscius, (quo pleno nomine appellatus est,) neque auitis decoribus, neque suis ipsius praeclare factis, vlli aequalium vnquam cedit. Patrem habuit Stanislaum Lubomierscium, Cracouiensem Palatinum, quem virum *Pastorius* Hist. Polon. Plen. P. I. p. 38. vocat sago togaque praelustrem, et rebus gestis auctoritatem, in Polonia, summam adeptum. ** Quippe in Chocimensi, aduersus barbaros, bello, vsque adeo virtus eius eluxit, vt non modo imperator fortissimus, sed patriae sine dubio liberator et vindex, haberetur. Ad hoc consummatissimum exemplar Georgius conformatus, cum pacis, tum belli multis ac veris decoribus effulsit. Nam in Musarum contubernio melioribus studiis perpolitus, aditisque late cultioribus populis, vsu rerum et prudentia instructus, nemini siue docta facundia, siue ciuili ingenio secundus fuit. *** Militiae rudimenta sub clarissimis ducibus, in primis Koniecpolscio, posuit,

* Vid. PASTORII Flor. Polon. Lib. VII. pag. 554.

** Conf. STARAVOLSCIVS loc. comm. p. 653.

*** Vid. PASTORIUS Hist. Polon. Plen. P. I. p. 217.

**** Vid. KOCHOVIUS Annal. Clim. III. p. 147 et 153 sqq. LENGNI-
VS

fuit, bellicaeque virtutis illustribus documentis mox ipse conspicuus, exercitui magna cum laude praefuit. Nam aduersus Cosacos, aliasque barbaras gentes, egregie pugnavit; Suecos, per Poloniam, haud leuiter adtrivit; Ragocium, Transilvaniae Principem, praelio fudit; Moscos compescuit. Sed talis tantusque bellator aequè idoneus paci componendae est visus. Quam de se eximiam opinionem validissime, in Oliuensi conuentu, confirmauit. Obierat ante etiam, ad Tatarorum Regulum, crebras legationes. Adeo nullum fuit tam graue onus, nullum tam arduum negotium, quod non ille, Reipublicae causa, et maximo animo susceperet, et summa fide sustineret. Nihil enim, in omni sua vita, antiquius ac sanctius fide in patriam habuit: ab hac nullis se neque secundis neque aduersis rebus dimoueri, est passus: hanc se, posthabitis fortunis cunctis, sartam semper tectamque seruaturum, neque unquam nisi cum anima ipsa amissurum, verissime solitus erat dictitare. Id quod profecto, ut alias saepe, ita tum luculentissime comprobauit, quum consilio Regis, successorem uiuo et valenti sibi, contra ius moremque maiorum, deligere cupientis, validissime aduersatus, patriae adseruit libertatem, perdidit suam. Quippe instinctu Reginae, ab qua Regnum iam tum Condaeo Principi destinatum fuisse constat, multorum falsorum criminum postulatus, fortunisque ac capite damnatus, exsul Vratislaviam concessit. **** Qua factorum iniquitate longe maior, innocentiam non tantum scripto sane quam graui, ***** sed etiam armis uetricibus tuitus est. Mortem obiit repentinam Vratislaviae, anno seculi superioris sexagesimo septimo, haud multo ante conciliatus Regi, vir in utraque fortuna vere magnus. Dignitates olim amplissimas gesserat, supremum Regni Campique, ut vocant, Mareschallatum, praefecturam copiarum minorem, alias. Quibus, praeter illam Principalem Imperii, exuto mansit ex virtute, rerumque gestarum praestantia decus, ad omnem posteritatis memoriam perennaturum.

Nico-

vs Hist. Pruss. P. VII. p. 301 sqq. Acta Publica, in causa Lubomiersiana, exstant in DIARIO EUROP. P. XIII.

***** Publicae innocentiae Manifestum,

Deo, mundo et patriae oblatum per Georgium Sebastianum Lubomirski (1666.) Conf. LENGNICTI Biblioth. Polon. P. IV. p. 370 sqq.

*Nicolaus in Prazmow Prazmowski,
Legatus Polonicus.*

Ex illustri familia, quam *Georgius Petrus Schultzius* in *Commentar. de Cancellariis Regni Poloniae*, p. 81. *Belinam* vocat, natus est patre *Andrea*, Castellano *Varſauienſe*, *Nicolaus Prasiuuius*. Hic quum, litterarum caussa, *Romae* ageret eodem tempore, quo se *Iohannes Caſimirus*, *Poloniae* tum Princeps, sacra purpura exuebat, iam tum in notitiam eius peruenit, ab eoque postea Rege ad summos honores tanto lubentius ac citius euectus est, quod et in *Reginae* gratiam sese inſinuaffet. Post cancellorum reſturam, (nam *Rudauſcius* loc. comm. Lib. IV. p. 121. diſerte illum Regentem Cancellariae Minoris adpellat,) anno millesimo ſexcentesimo quinquageſimo ſecundo, inter Regni Referendarios receptus, atque haud multo tempore post Maior Secretarius est constitutus. Quod quidem munus illi aditum, ad ſplendidiffimam Cancellarii dignitatem, quam dudum praeceperat animo, patefecit. Igitur, anno eiufdem ſeculi octauo et quinquageſimo primum Procancellarius dictus, mox in *Coricinii*, ſupremi Cancellarii, qui tum fato functus fuerat, locum ſucceſſit, non ſine magna multorum inuidia. In primis *Boguslao Leſcinio*, ſummo viro, conſcientia inerat tam praeclarae virtutis, vt honorem illum ſibi potiſſimum deberi exiſtimaret. * Iam vero *Prasiuuius*, et dignitatibus iſtis, et gratia Regis Reginaeque conſpicuus, grauiffimis publicae rei negotiis domi ac foris admotus est. Nam ad *Ragocium*, de quo ante dixi, velut ad inſpiciendas res miſſus est, ** et in monaſterio *Oliuenſi* pacem, cum *Suecis*, composuit. In qua *Pacificatione* magna eius auctoritas, ſuſſulta *Ludouicae Reginae* conſiliis, magnum-

* *RUDAVSCIUS* Lib. IX. p. 415. — In cuius (*Coricinii*) locum ſucceſſus erat *Nicolaus Prazmowski*, Secretarius Regni maior, fauore Reginae, ad tantam inopinato euectus dignitatem: cui eodem fere tempore *Luceoriensis* quoque adiecta fuit cathedra. — Minus quoque Regni ſigillum ceſſerat tunc *Boguslao de Leſzno*

Leſczyński, *Theſaurario Regni*. — His in hunc modum diſpoſitis, Rex conuocata *Ordinum* ſoluit Comitia, altius offenſis multorum animis, in diſtributione dignitatum facta. Aegre enim ferebat *Leſczyński* praelatum ſibi, in munere maioris ſigilli, *Prazmouium*.

magnumque studium auitae religionis clarissime adparuit. Exstat loco eo, quem alicubi indicauimus, *** „Protestatio supremi Cancellarii Regni Poloniae, et ad tractatum Oliuensem Legati, circa conclusionem Pacis de Liuania, ratione Ecclesiarum Ro. Cath. Religionis, bonorumque ad easdem Ecclesias pertinentium auulsionis.„ Inter haec Luceoriensis Praesul constitutus, tandem anno illius seculi sexto et sexagesimo ad ipsum Archiepiscopatum Gnesnensem, Regni-que Primatum, quae est a Regali fastigio proxima dignitas, adscendit. Ad extremum tamen, velut defecisset fortuna cum Iohanne Casimiro Rege, magnis aduersitatibus est conflictatus. Nam Michaelē ad Regnum, quo se ille abdicauerat, euocato, tamquam dissidii intestini incentor, priuatus muneris istius dignitate, moerorem animo tantum hausit, vt, quamuis in pristinum locum restitutus, haud diu post Viasdouae, prope Varsauiam, ex vita discesserit. In monimento, quod Louicii visitur, superadditum hoc insigne elogium: Virum consilio magnum, Ecclesiae immunitates et patrias leges fortiter tutatum esse; paratum contra tyrannum Orbis Christiani inipetum, in se a ciuibus conuersum, sustinuisse; demum de inuidia victorem decessisse. Viuus etiam ab *Ioh. Baptista Kusseuicio* celebratus fuit, carmine Latino, (Templum honoris **** inscribitur,) quod, per tempora Oliuensis Pacificationis, in manus hominum peruenit. Ipse complures epistolas, ad Regni Proceres, perscripsit, quas, nondum publici iuris factas, Bibliotheca Zalusciana, doctrinae omnis, in primisque Historiae Poloniae locupletissimus thesaurus, adseruat. ***** Orationes quasdam eius, et antea editas, *Ioh. Christ. Lunigius* interse-ruit Orationibus Procerum Europae, ***** diligenter ab ipso collectis.

Chri-

** Vid. KOCHOVIVS Annal. Climaet. II. p. 192.

*** Obseru. V. pag. 240. Conf. PA-STORII Diarium Pacific. p. 215.

**** Templum honoris, quod — Domino Nicolao in Prazmow Prazmowski, Episcopo Luceoriensi, Supremo R. P. Cancellario, ad tractatus cum Regno Sueciae

ineundos, cum plena concludendi potestate Commissario Deputato; — erexit cliens IO. BAPTISTA KVSZE-WICZ, — 1660. 4.

***** Vid. IO. DANIEL. ANDR. IANOSCII, V. C. Specimen Catalogi Codic. MS. Bibliothecae Zaluscianae, p. 65.

***** Vid. T. II. p. 231. 246. 276. 307. 308.

Christophorus Pac,
Legatus Polonicus.

In numero Pacificatorum Oliuensium maximopere concelebrandus nobis est Christophorus Pacius, Magni Ducatus Lithuaniae supremus Cancellarius, cuius laudato Diario istius Pacificationis, ut alia complura, ita tot Acta illa Publica debemus, quae ex *Codice MS. Zalusciano*, ad nos benignissime transmissio, supra exhibuimus. Atque illud sane ab hoc viro profectum esse, multis non obscuris indicis, (nam nomen ipsum tacitum praetermissumque est,) satis adparet. Est autem Paciorum, in Lithuania, genus et antiquitate, et rerum gestarum gloria nobilissimum, * perpetuaque serie viros, omnium virtutum ornamentis condecoratissimos, tulit. Hos inter Stephanus, Lithuaniae quondam Thesaurarius, pater Christophori, ac patre maior filius, ipse Christophorus, longissime eminent. Hic apud Italos earum litterarum atque artium doctrina, quae natos ad magnam fortunam inprimis decent, atque ornant, egregie institutus, ad Rempublicam mature accessit. Etenim iam illis Comitibus, quibus Vladislaus IV. Rex electus est, interfuit: ab quo dein Vexillifer Lithuaniae creatus, mox negotiis publicis magis magisque interuenit. Sub Iohanne Casimiro altiores ad dignitates prouectus est. Nam in summorum virorum prouentu is, praeter ceteros, habitus dignus fuit, qui in Sapiehae, Procancellarii apud Lithuanos, locum succederet,

* Vid. SIMON. OKOLSCII Orbis Polonus, T. II. p. 50 sq.

** HAVTEVILLIUS loc. comm. p. 255 sq. Tous les Gentils-hommes Polonois sont naturellement honnestes. — Les grand Seigneurs sont genereux et magnifiques. J'en ay connu, qui ont receu chés eux des Francois, des Italiens, et des Allemans, qu'ils ne connoissoient pas, à qui ils ont donné leur table jusques à ce qu'ils ayent eü de l'employ. Je scay mesme, que le Chancelier Patz a donné des chevaux et de l'argent à des étrangers, sans qu'ils luy eussent rendu aucun service.

*** HAVTEVILLIUS loc. comm. p. III sq. — Ce Chancelier, qui vouloit faire élire le Prince Charles de Lorraine, que l'Empereur recommandoit fortement, répondit, qu'il ne vouloit que le seul Prince de Lorraine, et non le Prince de Neubourg. L'évenement luy fit bien voir, qu'il s'estoit trompé, et qu'il avoit mal pris ses mesures, et mal connu ses veritables interets. Car comme il avoit gouverné le Roy Michel, et qu'il gouvernoit encore cette Reine, (Elenor) il eut facilement aussi gouverné le Prince de Neubourg. — Le Chancelier Patz estoit si entier dans son

ret, atque Alberto Radziulio fatis functo, (id quod anno superioris seculi sexto et quinquagesimo accidit,) dignitate supremi Cancellarii ornaretur. Quo in munere sane grauissimo singularem prudentiam, ac fidem intaminatam omnino omnibus, sed multo maxime Regi probauit, cuius lateri, istis iniquissimis temporibus, fere indiuisus comes adhaesit. Igitur et in Oliuensi Pacificatione consilium eius non modo vniuerse valuit plurimum, sed praecipue tum respiciebatur, quum magnis animorum motibus, super Liuania, disceptaretur. Quae quidem causa magis defendi ea tempestate non potuit, quam est ab hoc viro defensa, rationibus, quae huc facerent, omnibus diligenter expositis etiam scripto, de quo alibi dicemus. Fuit enim cum iuris, tum historiae patriae, multo scientissimus. Nec vero togatus tantum, sed bellica quoque virtute, publicae rei profuit, praesertim contra Moscos. Vnde et summa Lithuanici exercitus praefectura ei demandata est. In reliquis eius eximiis virtutibus liberalitas eluxit, non prouocata illa clientum officiis, sed quae obuiam se ipsa praeberet etiam ignotis. ** Fidem semel datam, nulla vel lenissima aura aliena mobilis, sic constanter seruauit, vt priuatis quoque commodis suis longe anteponeret. Quod post obitum Michaelis Regis, prensatus ab Neoburgi Duce, qui Regno contra Lotharingum imminabat, clarissimis documentis testatus est. *** Diuitias autem, quas, vt ille ait, nemo sapiens concupiuit, in tanto viro haud referrem, nisi et eas virtuti adcommoasset. Nam in

112

Monte

son opinion, qu'il n'en reuenoit que difficilement. Il estoit homme de parole, et quand une fois il l'auoit donnée à quelqu'un, il la luy gardoit inuolablement, sans aucun de ses interets le peut faire changer. La conference, qu'il eut avec l'Ambassadeur du Prince de Neubourg à Belueder, ou j'ai l'accompagné, fit bien connoître, que ses propres interets n'estoient pas seuls capables à le ramener. Car j'appris ensuite de luy, qu'on luy auoit fait des offres considerables, et representé l'auantage, que l'election du Prince de Neubourg apporteroit à toute sa famille. Mais cela ne le toucha point:

et cette conference fut inutile, et pour luy, et pour le Prince de Neubourg. Sa femme mesme, quoy que Françoise de la maison de Mailly, ne voulut jamais reuenir dans le parti François, quelque proposition auantageuse, qu'on luy peut faire. Elle estoit Dame d'honneur de la Reine Eleonor. Elle luy auoit donné sa parole de luy estre fidele: et elle la luy tint inuolablement. Cette fidelité constante en une Françoise Austrichienne, fut mesme estimée de tous les François, qui preferent toujours cette vertu à tous les auantages, qu'on leur proposa.

Monte Pacis, (*Pazaysk*,) haud procul Cauno, monasterium magno sumtu exstruxit, magnisque largitionibus ditavit, templaque alia quam plurima pulcerrimis donariis ornauit. Vita decessit admodum senex, anno millesimo sexcentesimo quarto et octogesimo, postquam, sub quatuor Regum Polonorum imperio, eximia auctoritate atque gloria floruit, vir summi ingenii, probitatis, prudentiae, virtutis denique omnis decoribus illustris. Ceterum hoc etiam felix censeretur debet, quod, ipse prole carens, intra domum tamen suam haberet, qui filius et heres esse mereretur, Nicolaum Andream Pacium, sibi non minus necessitudine carum, quam indole virtutis probatum.

Iob. Andreas de Raciborsko Morsztyn,
Legatus Polonicus.

Hic quoque, licet non Senatorii Ordinis legatus ad Oliuensem conuentum, nobilissimo tamen loco prognatus est, patre Andrea Morstinio, Praefecto Bolnicense, laudatissimo viro. Genus illi, et nominis honos, et insignium species ab *Mondsterniis* Germanis, qui, amplissimis olim per tractum Rhenensem bonis conspicui, fortunarum sede in Poloniam translata, virtutum atque opum splendore ad insignes dignitates peruenerant.* Sed Iohannes Andreas, ut maiorum suorum velut vestigia relegeret, in Germaniam concessit, studiorum causa: quibus iuxta et itineribus, per Galliam et Italiam obitis, egregie est perpolitus. Et praeter doctrinam, in eo, prudentia, comitas, vitae elegantia, inprimisque, quod bonum ab omnibus et intelligitur, et amatur, oris corporisque eximia species, enitebant. Quibus nominibus gratia Regis facile collecta, amplissimis dignitatibus insignitus fuit. Nam, ut Dapiferatum Cracouiensem, item praefecturas praeteream, Regni primum Referendarius, dein Magnus Thesaurarius constitutus est. Inter haec non modo Oliuensi Pacificationi adfuit, sed in Sueciam quoque, Germaniam, Galliam, Italiam, grauissimis de rebus, legationes suscepit. At in Gallica quidem legatione

* Vid. OKOLSCIVS loc. comm.
T. II. pag. 62 sqq.

** Vid. ZALVSCII Epist. Famil.
T. II. p. 288. PVFENDORFIVS Rer.
Bran-

ne omnium splendidissima illud, ut sic dicam, toxicum hausit, quod cum ipsi, tum paene Reipublicae, exitio fuit. Quippe aulae Gallicae adeo se, sua consilia, suas fortunas addixit, ut turbarum nescio quid inter Polonos machinari visus, ** ad postremum muneribus exutus, sese in Galliam proriperet, anno supra millesimum sexcentissimum tertio et octogesimo. Ita procul a patria, fatis defunctus est, praecipiti seculo superiore: vir magnus profecto multis splendidisque virtutibus, at longe maior in posteris, quos ex filiabus nactus est, *Czartoryscis*, *Bielinscis*, Reipublicae Polonae iuxta et seculi nostri fulgentissimis ornamentis.

*Vladislaus de Naglowice Rey,
Legatus Polonicus.*

Vladislaus Reyus, item ex Equestri Ordine ad Oliuensem Pacificationem ablegatus, famam magis bonam, quam magnam, ad posteritatem transmisit. Patre genitus est Andrea, Libussienſe Praefecto, eximio viro, honestissimisque legationibus ad Belgas, Britannos, Danos illustri. Huius auspiciis liberaliter educatus, optimarum litterarum doctrinam cepit a praestantissimo magistro, Iohanne Laeto, Belgae, monimentis ingenii compluribus satis claro: quo duce et comite, ad externos quoque profectionem est ingressus. Posthaec, ubi ad Rempublicam gerendam accessit, spem de se magnam atque insignem prorsus implevit. Etenim non domi tantum res multas praeclarissime gessit, verum etiam Oliuensi Pacificationi non sine laude interfuit; legatione ante Germanica functus, in qua eum Andreae Olszouio, viro prudentissimo spectatissimoque, Regni postea Primati, suffectum *Rudauscius* loc. comm. p. 412 scribit. In Libussienſi praefectura, (nam Neocorcinensem ante obtinuerat,) patri datus successor, dein Ludouicae Reginae Cancellarius, ac Curiae Regni Thesaurarius creatus est, postremo Palatinus Lublinensis: quamquam habeo auctorem, qui, sub Michaelis imperio, Eleonorae Reginae factum

113

Mare-

Brandeb. Lib. XVIII. §. 86. LENGNI-
CHIVS Hist. Pruss. P. VIII. p. 249 sq.
COVERIVS Hist. Iohannis Sobiescii,

(Hist. de Jean Sobieski, Roi de Polo-
gne,) T. II. p. 127 sq.

Mareschaleum tradat. * Diem obiit circa annum millesimum sexcentesium sextum et sexagesimum, sine sobole, inprimis laudatus propter prudentiam, dexteritatem, fidem.

*Iohannes in Gnin Gninski,
Legatus Polonicus.*

Haud ignobili loco, in Polonia Maiore, ortus Iohannes Gninskius, inde a prima aetate fortunam fautricem habuit. Nam puer, emissus paternae domus angustiis, et Stanislao Lubomierscio, de quo supra commemoravi, patrono benignissimo, traditus, in spem ampliore adolevit, quae haudquaquam eum frustrata est. Ac primum, talis tantique viri commendatione, aditus ei ad gratiam Iohannis Casimiri Regis patefactus est: quam dein plurima virtute sua ita demeruit, ut et dignitatibus ornaretur variis atque splendidis, et publicae rei multis grauiusque negotiis admoueretur. Post praefecturam Gnesnensem, Pomeraniae Succamerarius, quem vocant, anno quinquagesimo nono supra millesimum sexcentesium creatus, hoc etiam nomine inter Legatos Pacificatores adscitus est, inuitis quidem Prussis, qui, ut alieno, ius honoremque indigenae nobilitatis, demum confecta pace, concessere. ** Ex quo tempore praeclare de hac altera patria sua meritis, neque eam ingratam expertus fuit, concredito sibi Palatinatu Culmense. Et vniuersae Reipublicae ornandae ardentissimum studium, ut in ceteris negotiis omnibus, ita in legationibus pulcerrime enituit, quas adprime ad Danos, Moscos, item ad Turcarum Imperatorem, ad Tatarorum Regulum, laudabiliter obiit. In quo rerum ac gloriae cursu, sacris ordinibus (quis crederet?) initiatus est, quasi parentaturus carissimae coniugis Manibus; reipsa, ut nouo honori velificaret. Neque post multo Procellarii munus illi, ab Iohanne Sobiescio, Rege maximo, collatum. Exin assiduus comes ei et in Vindobonensi propugnatione adfuit, testis

* Vid. SCHULTZIUS de Mareschalcis Regni Poloniae, p. 70.

** Vid. LENGNICHIVS Hist. Prussic. P. VII. p. 246. item Ius Publ. Prussiae Poloniae, §. 101. p. 186.

*** Dexteritatem eius laudat PASTORIVS Flor. Polon. Lib. VII. pag. 626. vigorem agendi, et subactam, per Reipublicae negotia, experientiae vim KOCHOVIUS Annal. Clim. II. p. 382.

stis simul egregiorum facinorum, victoriaeque prorsus incomparabilis, qua Rex fortissimus ingentes barbarorum exercitus ad interuersionem deleuit, Imperiumque Germanum ab turpissima seruitute, atque exitio, vindicauit. Fatis concessit, superioris seculi quinto et octogesimo anno: vir consilio validus, experimentis fidei ac dexteritatis multis et illustribus spectatus, **** disertus, **** comis, diuitiarum sic potens, ut permagnam partem, (rarum virtutis et opulentiae exemplum!) redimendis Reipublicae bonis, impendere et posset, et vellet.

*Franciscus Car. Libsteinsky C. a Kollowrat,
Legatus Caesareus.*

Celebratissima in Bohemis, inde a priscis temporibus, Colouatorum prosapia est, de qua illud praeclarum *Claudiani* dictum, in Stiliconem, nullo veritatis impendio, usurpatum reperio: „Quae diuusa beatos efficiunt, collecta tenet.,” **** Additur vetustati, quamquam talium haud indigae, fabula, iam olim eo sanguine fatos in Bohemiam immigrasse cum Czecho Duce, ac nominis virtutumque pulcerrimarum late gloriam protendisse. Sed creuit profecto gens illa plures in amplissimas familias, suis quamque cognomentis distinctas. In his Liebsteiniorum Domus, (castrum est in Morauis Liebsteinium,) viris factisque illustribus inde ab Hermanno, Comite Consistoriano Iohannis, Regis Bohemiae, postea Episcopo Varmienſe, inclaruit. Ex ea prodiit Franciscus Carolus, patre editus Alberto, Bohemiae Vice - Cancellario, acceptumque ab maioribus decus nouis luminibus ornauit, atque illustrauit. Nam Comituae honorem, quo ipse a Leopoldo, recens electo Imperatore, inter sollemnia inaugurationis circumdatus est, hoc laeto omne primus genti suae intulit. Is quum Leopoldi Legatus interfuiſſet electionis Comitibus, plura sollertis ingenii eximiaeque prudentiae documenta dedit, anticipi

**** Vid. Orationes eius aliquot, ad Proceres Reipublicae Polonae, apud LVNIGIVM, loc. comm. T. II. pag. 321 et 390.

**** Vid. IO. IULII IGNATII

RVCZKY de RVCZ Oratio, in anniuersaria exsequiarum Francisci Caroli S. R. I. Comitum a Kollowrath sollemnitate, An. MDCCI habita.

cipiti tum Austriacorum, per alienas insidias, fortuna. Posthaec in Poloniam missus, pacificatum cum Suecis, quamvis per valetudinem fere Dantisci haereret, nihil tamen quidquam, quo rebus bene consuleret, in se passus est desiderari. Sed tali viro, tot tantisque virtutibus spectato, neque alia insignia meritorum praemia defuere. Collegio prouocationum, quod Praegae est, plures per annos magna auctoritate, magnaue laude iustitiae et integritatis, praesedit. Ad postremum, ne de reliquis muneribus dicam, Moraviae praeses (supremum Capitaneum vulgo adpellant,) constitutus.* In cuius prouinciae administratione, tamquam in maiore aliquo theatro, omnium in se oculos atque animos conuertit, non modo potestatis amplitudine, sed etiam virtutum exemplis, quibus blandissime, vt ille ait, iubetur. Nam et pietate insignis fuit, aedemque, SS. Trinitati dicatam, Richenouiae, (oppidulum est in Reginohradensi regione,) magnifice exstruxit: aequi nemo alius seruantior: in pauperes sic liberalis, vt annua dona quam plurimis etiam testamento legaret. Ad multam senectutem progressus, obiit mortem anno millesimo septingentesimo nondum adulto, ingentique omnium luctu elatus est Richenouiae: quo in loco, florentibus annis, sepulcrum sibi suisque magno sumtu parauerat.

*Franciscus L. B. de Lifola,
Legatus Caesareus.*

In praestantissimis superioris seculi viris singulare nomen Franciscus de Lifola, (Insulanum quidam Latino vocabulo haud absurde com-

* Vid. IOH. IAC. ab WEINGARTEN Speculum Principum, (*Fürsten-Spiegel, oder Monarchia des Hochlöbl. Erz-Hauses Oesterreich*, Praegae 1673.) p. 152. vbi et effigies illius, aere ducta, conspicitur. Pictas tabulas complures, in Praegensi arce suspensas, superesse comperi ex litteris R. P. GELASII a S. CATHARINA, Viri Eruditissimi, ad me humaniter et eleganter scriptis.

** Vid. PASTORII Calendae Regiae, adiectae Floro Polon. p. 666. Ver-

ba ipsa dedimus nota sequenti.

*** PASTORIVS loc. comm. *Alt-ero non minus illustri beneficio idem Imperator Rempublicam hanc deuinxit, quum, vt dicere coepi, misso experrectissimi ingenii, et edecumatae prudentiae legato, Barone de Lifola, Serenissimum Electorem et Regi nostro, et sibi, et toti huic causae conciliauit.* Conf. Eiusd. Florus Polon. Lib. VII. p. 605. PVFENDORFIVS Rer. Brandeb. Lib. VI. §. 71 et 76. BASNAGIVS loc. comm. T. I. p. 466.

compellant,) obtinuit, in obeundis negotiis publicis sagacitate ingenii, prudentia, scriptis aequè clarus. Patre Hieronymo, nobili viro, genitu Salinis, Vesontinae dioecesis vico, indolem ciuilibus studiis artibusque et aptissimam habuit, et magnis in rebus penitus explicauit. Vix maturior aetate, (annum agebat sextum et vicesimum,) in Caesaream aulam concessit, atque exinde illi operam et sollertiam suam, per omnem vitam, constantissime addixit, ac multo maxime legationibus fungendis probauit. Missus primum in Britanniam, magnis tum ciuiliū discordiarum velut procellis agitatam, partibus sibi iniunctis egregie satisfecit. Posthaec in Polonia, per complures annos, grauissimis rebus interfuit, tanta existimatione et fama, vt expectatissimi ingenii, et edecumatae prudentiae, legatum *Pastorius* adpellaret. ** Quippe, eo adiuuante, amicitia inter Poloniae Regem atque Imperii Octouirum Brandeburgicum reparata, ingenti Reipublicae, diris tempestatibus fessae, emolumento: *** iunctum inter Austriacos, eundemque Brandeburgi Principem, foedus: **** pacis consilia Oliuae expedita. Qua in pacificatione, mirum quantum! infestus lingua, animoque, sequestro Gallo fuit. Et in vniuersum alienior ab Gallis, etiam sancita pace, eorum consiliis super Regni Poloni successione, in Principem Gallum inclinanda, acerrime obstitit. ***** Sed vero animi istius longe illustriora documenta, in Hispanica legatione, atque item Belgica, dedit, inprimis libro illo, qui imperii et iustitiae Clypeus (Politico - Iuridicum barbare quis adpellauit,) inscribitur, ***** ad cuius adspæctum Galli, tamquam ad Palladis aegida, obriguere. Tanto doctrinae adparatu, tanta rationum vi atque

**** Vid. RYDAVSCIUS loc. comm. Lib. IX. p. 392 sq.

***** Vid. VIQVEFORTIUS de Legato, T. II. p. 239. HAVTEVILLIUS loc. comm. p. 194.

***** *Bouclier d'Etat et de Justice contre le dessein de la France* — f. l. 1667. Latine factus, hoc titulo: Clypeus Politico - Iuridicus, contra manifeste patefactam Monarchiam Vniuersalem, Bruxellis, e. a. De quo libro LIONNAEVS, in Commentariis, (*Memoires*

de Mr. de Lionne interceptez,) p. 22 sq. indicasse refert Beuningium, (*van Buningen*) virum magnum, *que ce Livre-là a pleinement et convainquamment détruit toutes les prétentions du Roi, sur la Franche-Comté, Namur, Limbourg, Haynau, Artois etc. sans que l'on y puisse faire une bonne réplique de nostre part.* Et sane exilis libellus est, qui repositus fuit, hoc titulo: *La Meduse, Bouclier de Pallas, ou Defense de la France contre le Bouclier d'Etat.*

atque copia, Gallicas Belgii Hispani vindicias retudit. Nec facile tali in causa quidquam aut eruditius, aut grauius, aut ad memoriam posteritatis celebratius prodiit: quamuis nec ipsius Lisolae alia plura prudenter excogitata, perscriptaque diligenter, desint, ut Europa serua, * ut Guilielmi Principis Furstenbergii iusta detentio. ** Alia nomen eius mentita sunt, aspera, et abhorrentia, atque ab ipso vehementer reprehensa. Nam profecto inuidia, nominisque alieni obrectatio semper ab hoc viro, qui nec ambitione mala, nec pecuniae studio umquam teneretur, longissime abfuerunt. Itaque, quantumvis rebus praeclare gestis, neque ad illustrem dignitatis gradum, (Caesari ab consiliis Camerae Aulicae fuisse reperio,) peruenit, neque diuitiis clarus atque conspicuus euasit. *** Ad postremum honesti otii cupidior, quum sibi reliquam aetatem procul a republica habendam constituisset, haud diu post fato functus est Vindobonae, anno supra millesimum sexcentesium quarto et septuagesimo. Praeter ceteras togae dotes, candidissima in Caesarem fide triginta amplius annos spectatus fuit; pacem saepius procurauit; prudentiae, ingenique praestantia paucos pares, superiorem facile neminem habuit. Inuidiam quamuis conscientia virtutis omnino contemneret, tamen et scripto validissime repulit, **** ac nominis famam ab iniuria vindicauit, vir intaminatis honoribus, gloriaque immortali dignissimus.

Iohan-

* *L'Europe Esclave, si l'Angleterre ne rompe pas ses fers.*

** Guilielmi Principis Furstenbergii detentio — iusta, perutilis, necessaria, f. l. 1674. Conf. DECKHERVS de scriptis adespotis, pag. 160.

*** Le Denouement des intrigues du temps, pag. 9. Au fond chacun sait le peu d'application, que le Baron de l'Isola a pour sa fortune, et qu'il a tous les jours à essuyer des reproches de ses plus intimes amis, de l'extreme negligence, qu'il a fait paroître dans ses propres interets. L'estat, ou il se trouve, après les belles

occasions, qu'il a eues de s'enrichir, fait connoître evidentement, qu'il a jusques icy plus travaillé pour le public, que pour soy-même: quelques Ministres de France pourroient rendre un témoignage authentique de la manière, dont il reçoit des offres de cette façon: toute la Cour Impériale déposera en sa faveur, qu'il y a plus de trois ans, qu'il sollicite ardemment son Maître, de luy accorder pour prix de tous ses services une petite retraite, où il puisse passer en repos le reste de ses jours, hors du tracas des affaires.

**** Vid. Le Denouement des intrigues

*Iohannes ab Hoyerbecke,
Legatus Brandenburgicus.*

E Brabantinis in Prussiam olim Hoyerbequii, genere et virtutibus nobilissimi, immigrarunt, ac postea multos eximios honores, etiam ipsum Hereditarii Dapiferi splendidissimum munus, in Marchia Brandenburgica, sunt consequuti. Enituit autem in iis Iohannes Hoyerbequius, Politicus, auctore *Nicolao Chualcouio*, Iur. Publ. Polon. Lib. IV. c. 6. seculi sui consummatissimus. Praeter prudentiae civilis artiumque bonarum omnium exquisitam doctrinam, multarum exterarum linguarum non scientia tantum, sed plane facundia, excelluit. * Namque Latine, Gallice, Polonice, et differebat eleganter, et scribebat. Quae illi res magno usus fuit in legationibus, quas frequentissimas gravissimasque, in Polonia, obiuit. Ac primum opera eius in Stumdorfiano conventu, cui comes Brandenburgicorum Legatorum intererat, luculentis speciminibus adparuit. ** Ex eo tempore propius, apud Polonos, admotus publicis rebus, quarum iam tum erat industria atque usu peritissimus, praeclarum studium componendae, cum Suecis, altissimae paci adhibuit. Nam et Lubecensibus tractatibus, anno millesimo sexcentesimo quinquagesimo secundo, Octouiri Brandenburgici princeps Legatus adfuit, *** et Oliuensem Pacificationem sollertissime adiuuit. In qua expedienda etsi multis ac magnis difficultatibus premeretur, Brandenburgicae rei ini-

m m 2

quis

gues du temps, par la réponse au Livret intitulé: *Lettres et autres pièces curieuses sur les affaires du temps.* (Brux. 1673. 4.) Conf. BAILIVS V. *Lisola.*

* CAR. OGERIVS *Ephemer.* pag. 376. *Eurebecquius, Serenissimi Electoris Secretarius ac Legatus, — quatuor linguarum, quas praeter ceteras perfectissime callebat, machinis, Polonicae, Germanicae, Gallicae ac Latinae, honorem Principis sui promouere nisus est. Item alio loco, p. 416. Inuisi Dominum Eurebecquium, Electoris Brandenburgici Secreta-*

rium, virum in plurimis linguis facundum, in pluribus scientem.

** Vid. OGERIVS l. c. p. 376.

*** LINAC. VAVCENNAEVS *Comment. de rebus Suecic. T. III. p. 89. Les Ambassadeurs (de l'Electeur de Brandebourg) venoient au nombre de trois, et entr'eux un nommé Ouerbeck, qui avoit long-tems servi son Maistre en la Cour de Pologne.* PUFENDORFIUS *Rer. Suecic. Lib. XXV. §. 15. praeter Ioh. Ouerbequium, nominat Iohannem Ernestum Vuallenrodium, et Reinholdum Dirschouium.*

quis non Suecis solum, sed etiam Polonis: eam tamen, ingenii atque prudentiae praestantia eluctatus, egregie sustinuit. Igitur Velauiensia pacta, magnum potentiae Prussicae Brandenburgicaeque incrementum, facta tecta seruata: ius in Elbingam ciuitatem stabilitum: auitis sacris prospectum. Auxit nominis gloriam aliis quam plurimis eximiae sapientiae, fideique in patriam, documentis: quae, claris Annalibus commendata, nulla perimet dies, nulla aetas conticescet. Itaque, per illa tempora, ne ipsis quidem Polonis viri tanta virtus inhonorata fuit. Quippe, communi omnium suffragatione, in eum, nobilitatis indigenae ius, quod apud istos magno in honore ac pretio habetur, collatum.* Muneribus functus est amplissimis. Nam in sanctius Principis Electoris consilium adscitus, praefecturam quoque Hohensteinensem tenuit, numeratusque fuit inter eminentissima Aulae Brandenburgicae decora, quae *Balth. Mulnerus*, (vtinam comtiore Musa!) celebravit.** Sed, vt nihil intemperatum liuor finit, haud defuere, qui talem tantumque virum, vt superbum et vafrum, reprehenderent.***

Laurentius Christoph. a Somnitz,
Legatus Brandenburgicus.

Laurentius Christophorus Somnitius, splendido genere in vltiore Pomerania procreatus, natalium decus ingenti virtutum honorumque gloria praeclarissime illuminauit. Nam is quoque in togae principibus, quos Friderici Vuilhelmi, cognomento Magni, Octouiri Brandenburgici, aetas bene multos habuit, merito collaudatus est, non

* Vid. *Constit. Regni*, de An. MDCLVIII. Art. *Indygenaty*. Conf. ANDR. SCHOTTI, Viri Amplissimi, Tr. de indigenatu Polonorum, §. 5.

** Vid. BALTH. MULNERI suprema Marchiae maiestas, in maxima prudentium Consiliariorum multitudine, (Berol. 1661. 4.)

*** VAVCENNAEVS loc. comm.

— *Ouuerbeck*, — homme, à ce qu'on disoit, altier et intriguant.

* FRANC. SIEFERTVS in Supremis fatorum Viri Ill. L. C. a Somnitz, (Berol. 1678. 4.) *Annum cum agebat fere decimum quintum, Gymnasi Colbergensis moderator, cuius tum fruebatur contubernio et mensa, Gregorius Lagus, ita patri filium reuocanti rescripsit: „Filius ad patrios Lares adspirantem dimisi „vltro,*

non tantum domi rebus egregie gestis, sed etiam legationibus variis et illustribus obitis. A pueritia omnis melioris doctrinae studia, velut plenae fiti restringendae, sic avidus hausit, ut nondum natum quindecim annos Gregorius Lagus, eius in ludo Colbergenfi praeceptor, *helluonem litterarum* adpellitaret, et hoc verissimum testimonium ad parentem, (is erat Petrus Somnitius, Pomeraniae quondam Ducum Consiliarius, ac Neo-Sedinensis Praefectus,) perscriberet. * In Basileensi Academia, atque item in Vuitebergenfi, quam propter Melanthonis memoriam inprimis amabat, tamquam in iucundissimo Musarum contubernio, ad omnia praeclara institutus, etiam hoc adsequutus est assidua legendi scribendique exercitatione, ut mira Romani sermonis facundia polleret. ** Quae tum in principibus viris multo maxime spectabatur, quod, in magnis rebus publicis actitandis, Latina oratione, nunc ferme relicta scholasticae umbrae, vterentur. Profectiones in Galliam, Britanniam, Belgium, Daniam suscepit, redditusque patrio caelo, primum a Principe vidua Pomeraniae, inter aulae ministeria est adsumtus. Ordinata prouincia, mox grauioribus negotiis ab Electore Brandenburgico adhibitus fuit. In Poloniam semel atque iterum secundis auibis missus, Velauiensia pacta sanciuuit, atque Oliuensem Pacem, singularis prudentiae et dexteritatis laude, confecit, a Polonis iam ante indigenae nobilitatis iure cohonestatus. *** Ictum, illius fideli opera, cum Batauis foedus, fere oppressis improviso bello, quo, tamquam fulmine, Galliarum Rex late prouinciam percusserat. Inter haec Cancellarii splendidissimam dignitatem, apud Pomeranos, adeptus, ius sanctissime dixit: Lauenburgo ac Butouiae, magna cum auctoritate, praemium 3 fuit.

„vltro, quoniam in helluonem abierat, sed, ne vereare, litterarum.,

** SIEFERTVS loc. comm. *Lecti-
onis bonorum auctorum dulcedine ita erat
captus, a primis intellectus sui vnguiculis,
ut manu versaret diurna, versaret
nocturna Liuium, Caesarem, Valerium
Maximum, Aurelium, Plinium, Macro-
bium, Gellium, Quintilianum, Phaedri
fabulas, Tacitum, — — Inexhaustae au-*

*tem uti fuit lectionis, et experimenti haud
exigui: ita senilis plane erat prudentiae,
et humanae sapientiae latifundium. Prae-
ter enim legum et iurium, quorum erat
dictator, amplissimam scientiam, acqui-
uerat sibi numeris omnibus absolutam bo-
narum litterarum notitiam, sic ut scribe-
ret, et loqueretur non nisi prisce, terse,
Romane.*

*** Conf. SCHOTTVS loc. comm.

fuit. Neque alia eminentis fortunae virtutisque ornamenta deerant. Nam et Pomeraniae Principatusque Caminenfis Hereditarius Camera-rius constitutus, et in sacrum atque intimum Principis Electoris con-silium lectus est. Nouiomagum ablegatus, ad celeberrima pacifica-torum comitia, quum in itinere, vt ipse in Diario memoriae prodi-dit, * quasi diuinitus mortis propioris admonitus esset, haud mul-to post eadem in vrbe, quum nondum pax prouenisset, fatum im-pleuit, valde senex, a. d. XIV Kal. Martias, anno supra mille et sex-centos septuagesimo octauo: *** vir pietate praecipuus, ingenio con-silioque bonus, sui haudquaquam iactator, vtpote qui magnus esse potius, quam videri vellet. In senatu, in concilio Legatorum, ma-gna cum pudoris significatione, sententiam dicebat: rursus, quum res et dignitas cogeret, sic vehemens oratione, vt tonare, fulgurare videretur. **** Ad haec oris mixta cum comitate grauitas erat, cor-poris quidam senatorius decor. **** Itaque ei cuncta ad laudem et reuerentiam abunde obtigerant.

Albertus ab Ostam,

Legatus Brandenburgicus.

De hoc quoque viro plura lubenter promerem, si, quas res tum publicas, tum priuatas, praeclare gessit, litterarum monumentis dili-gentius mandatas reperissem. Adeo multa immortalī laude dignis-sima,

* SIEFERTVS loc. comm. Omīne non vacabat, quod reliquum emetienti illuc tum suis itineris, in pago quodam West-phaliae, visio apparuerit, in Diario eius, atro ab ipso notata calculo. Verba sic fere habentur: „Visus mihi est quidam, cum mane expergiscerer, dicens: Vlti-riorem vitam tibi non promitto! Per-sonam non aequē obseruare potui, sed verba audiui articulate satis.“

** ST. DISDIER Hist. des Nego-tiations de Nimegue, p. 96. Le 25 de Fevrier, (secundum fastos Gregorianos,) Mr. de Somnitz, Ambassadeur et Pleni-

potentiaire de l'Electeur de Brandebourg, mourut à Nimegue, agē de soixante-six ans. C'estoit un gros homme de fort bon sens: il avoit bien servi son Maistre en plusieurs emplois. Quae BASNAGIVS loc. comm. T. II. p. 913. ad verbum ex-scripsit. Conf. PVFENDORFIVS Rer. Brandenb. Lib. XVI. §. 7.

*** SIEFERTVS l. c. Statim in primo quoque, vel Foederatorum priuato, vel omnium publico, habito colloquio, illud iure in ipsum quadrare posse dixis-ses, quod integerrimus, et ad solis ortum vel maximus de se aliquando Iobus.— Adeo

finia, vel incuria scriptorum premit, vel deserta vetustas obscurat. *Pufendorfius* Andream Ostauium nuncupat, * cui alioquin praenomen erat Alberto. Iam vero generis, unde ortus fausto fidere fuit, magna in Prussis, ad hanc nostram aetatem, claritas est. Sed quas parentes habuerit, quae ornamenta virtutum, quam fortunae formam, ne *Pufendorffio* quidem, in luculentissimis rerum Brandeburgicarum annalibus, est commemoratum. Legum autem ac iuris scientissimum fuisse, et inter supremi, in Prussia, prouocationum iudicii Consiliarios adsumtum, satis constat. Praeterea prudentiam et dexteritatem ita probauerat, ut et publicis negotiis prosequendis idoneus haberetur. Itaque anno millesimo sexcentesimo quinto et quadregesimo, Holmiam missus fuit. ** At maius erat illustriusque, Pacificationi Oliuensi, tot inter sapientissimos viros, adesse. Quorum imaginibus, hoc loco, vel nomen eius interseruisse suffecerit.

*Magnus Gabriel de la Gardie,
Legatus Suecicus.*

In celebranda tanti viri memoria, magis defuerit nobis comitae et disertae orationis, quam pulcerrimarum rerum copia. At ne factis dicta aequare rudi atque incondita voce contendam, et meus me pudor, et instituti ratio monet. Quippe, ut in parua tabella, paucissima exponenda sunt. Igitur nec genus amplissimum, olim in Gallis

Adeo ut hostium non nemo Legatus cuiuspiam in aurem fateri haud sit veritus: „Hunc nos Brandenburgensem omnium iudicabamus nostrum ad hoc idoneum minime. Sed internum eius quis exhauiat! Eo fit aptior plurimis.„ Alius aliud tale tulit de ipso iudicium. „Videntur hic in principio mutus, sed, quod submissius fari incipit, ille cum tonitruo terminat semper.„

**** SIEFERTVS I. C. *Vultus ipsi erat a natura benignior, et placidus, ad spectumque decorus. Oculis quippe, quos habebat prominentes, igneos, aquilinos et patentes, conscientiae claritudinis indices,*

nouerat ille flectere et occupare hominum ora molliter, sed et terrificare simul. Castigatae collecta modestia frontis neminem, etiam quum iocaretur, fuisse confidentiorem paullo fieri, nedum effrontem. Dum subrisisset, nemo cachinnari ausus fuisset. Nemo in ipsum, nisi cum reuerentia, vibrasset oculos: nemo audisset ipsum, nisi cum admiratione: haerere in vultu eius diu, erat difficile.

* Vid. PUFENDORFIUS *Rer. Brandeb. Lib. VIII. §. 45.*

** Vid. PUFENDORFIUS *loc. comm. Lib. I. §. 46.*

Galliis ortum, splendidioribus ornamentis in Suecia illustratum, nec maiorum eximia nomina, quamuis in iis Pontus Gardius, pacis bel-
 lique artibus consummatissimus vir, eniteat, * collaudabo. Huius
 ipsius Ponti nepos, ex Iacobo filio, et Ebba Brahea, fuit Magnus Ga-
 briel Gardius. In eum caeli fauor, praeter natalium splendorem,
 praeclara omnia cumulatissime contulit. Nam eximia quaedam non
 tantum oris vultusque species, et staturae dignitas erat, fortunarum-
 que eminentissimum decus; sed animus multis egregiis dotibus ex-
 cellens, ingenii doctrinaeque mira elegantia, suauitas sermonis sum-
 ma, comitissimi mores, tanta in vniuersum praestantia, vt facile omnes
 in sui amorem simul admirationemque conuerteret. Nec amore ta-
 lis viri intactam fuisse Christinam, Suecorum maximam Reginam,
 vulgo creditum est. ** Adeo is, apud ipsam, vnus aliquando omnia
 esse videbatur. Dignitatibus certe amplissimis condecoratus fuit:
 neque alia vlla splendidior legatio, quam qua ille, anno superioris se-
 culi quadragesimo sexto, ad Ludouicum quartumdecimum, Galliarum
 Regem, est magnificentissime functus. *** Enimvero ab hoc rerum
 fastigio (quae inconstantia magnae ac blandientis fortunae!) repente
 deiectus est, tanto acriore in ipsum, vt fit, odio Reginae, quanto il-
 lustrior ante gratia fuisset. **** Ac tum quidem adparuit, etiam
 hunc virum, quum secundam fortunam haud satis reuerenter habu-
 isset, neque aduersam potuisse satis fortiter tolerare. Inter haec Ca-
 rolo Gustavo rerum potito, mox quasi expiatis fatis, restitutus pri-
 stino splendori, etiam ad maiorem auctoritatem, maioremque nomi-
 nis gloriam peruenit. Nam praeter sacram thesauri Regni custodiam,
 illi inprimis praefectura Liuoniae commissa est. In qua obeunda, prae-
 clarissimis tum aui, tum patris vestigiis insistens, adeo prospera cun-
 cta habuit, vt, pulsus Polonis, etiam Moscos reprimeret, nutantem-
 que

* Conf. Vita Ponti de la Gardie, ex-
 ercituum Sueciae supremi Campi-Ducis,
 concinnata a CLAUDIO ARRHE-
 MIO, (Lips. 1690. 4.)

** Vid. ARCKENHOLZII, Viri
 Amplissimi, Commentar. de rebus Chri-
 stinae Reginae, T. I. p. 89.

*** Vid. PUFENDORFVS Rer.

Suec. Lib. XVIII. §. 179. ARCKEN-
 HOLZIUS loc. comm. T. I. p. 88 sq.

**** Vid. ARCKENHOLZIUS l. c.
 pag. 359 sqq.

***** Vid. Historia Arcana Sueciae,
 (les Anecdotes de Suede, à la Haye, 1716.
 8.) p. 91 sqq. Conf. PUFENDORFI-
 VS Rer. Brandeb. Lib. XII. §. 57.

que prouinciam, armis victricibus defensam, Pace Oliuensi penitus stabiliret. Tanta erat viri, per omnia admirandi, virtus, vt, eximius bello, etiam praestantissimae pacis opus conficeret, dexteritatis, fidei, prudentiae aeternum monumentum. Olim et Lubecensibus tractatibus, et item Holmenfibus, adfuerat. Igitur tot tamque insignibus, in rempublicam, meritis illustris, tandem ad supremam Cancellarii Regni dignitatem, quam non multo ante Axelius Oxenstiernius pulcerrime ornauerat, euectus, et cum propter muneris grauitatem, tum quod praeclarius est, propter sapientiae opinionem, inter Caroli Regis, aetate immaturi, tutores est adscitus. Sed hunc quoque in isto felicitatis cursu fortuna velut lassata, ad extremum, destituit. Quippe infausti, cum Gallis, foederis culpa in eum inclinata, ***** (et erat Gallicarum partium paullo studiosior,) Regi inuisus, muneribusque exutus, reliquum vitae tantus vir intra priuatam sortem transegit. Fatis functus est, anno supra sexcentesium et millesimum octogesimo sexto, relicta egregia sobole ex splendidissimo matrimonio, quo eum olim Christina, quia secum non posset, cum Maria Euphrosyna, consobrina sua, eademque Caroli Gustavi Regis sorore, iunxerat.* Superfunt ingenii quaedam praeclara monimenta, imprimis *Vindiciae veritatis*, quibus innocentiam et famam suam, ab iniuria obrectatorum, adsereret.** Adeo, quae florentibus rebus ornamento fuerant litterae, aduersis praesidium et solatium praebuere. Ad eas ipsas iuuandas ornandasque quum incredibile studium Arctous hic Hercules Musarum conferret, complures ornatissimos doctri-
na viros honoribus extulit, ingentique liberalitate et indulgentia fouit: in his etiam Mezeræum, rerum Gallicarum nobilissimum auctorem, qui quum aliquando apud suos frigeret, annuis ab illo stipendiis, velut benigniore fidere, est refocillatus.*** Bibliothecam
sibi

* LEIBNITIVS apud FEL-
LERVM, in Otio Hannouer. §. 126. *Comitem Magnum de la Gardie Christina Regina mire amabat. Ad eius sponsam dixit: „Eum tibi do, quo ipsa frui non possum.“* Conf. ARCKENHOLZIVS loc. comm. T. I. p. 89.

** *Vindiciae veritatis* M. G. v. L. G.

(1678.) Summa capita vtd. in DIARIO
EVROP. P. XXXVII. p. 407 sq. Conf.
BASNAGIVS Annal. Belgic. T. II.
pag. 166.

*** Vid. La vie de François Eudes de
Mezeray, Historiographe de France,
(Amst. 1626. 8.) p. 39.

sibi magno sumtu instructissimam collegit; neque ideo minus publicas, praesertim Vpsaliensem, * veris ac rarissimis thesauris auxit, atque collustravit. Et sane huic, (quippe Academiae Vpsaliensis Cancellarius, et summus patronus erat, rectorumque aliquando gesserat,) praeter alios, illum Vphilaicum Codicem, toto orbe celebratissimum, graui aere, vncialium duobus millibus, ab se redemptum, liberaliter intulit. ** Scholas, aedes sacras, pauperum non tabernas, sed domos amplissimas, magnifice a fundamentis exstruxit, benigniterque ditauit. *** Sed quid singulas virtutes referam? quum ne vni quidem digne commemorandae, nedum praedicandae, par sit nostra oratio.

*Benedictus Oxenstierna,
Legatus Suecicus.*

Magno Gardio alterum istius aevi clarissimum lumen, Benedictum Oxenstiernium, hic quoque iungemus, non modo parem excellis animi dotibus, et eiusdem dignitatis fastigio, sed etiam felicitate superiorem, quod, nihil in hunc ausa fortuna, intaminatis honoribus et auctoritate fulsit. Adeo super inuidiam virtus erat. Genus illi ex Oxenstierniis splendidissimum: quod, praeter vetustam clari-

* NIC. DALIVS in Spec. Biograph. de antiquariis Sueciae, (Holm. 1724. 4.) — In Delagardii librorum adparatu, libertas Hadorphio data erat eos seorsim ponere Codices, qui lumen antiquitatibus promittere viderentur: illosque Celsis. Comes Academiae Vpsaliensi, et Collegio Antiquitatum in perpetuum legare dignatus est, annis 1669 et 1670. Hadorphius tantum thesaurum ab omnibus cognosci, et publice proponi debere existimans, donationis apographum, adiectis notis et vberiori titulorum explicatione, typis vulgavit Stockh. 1675. Donatio prima de A. 1669. in Bibliotheca Academiae Vpsaliensis seruatur: sed auctarium muneris de A. 1670. inter antiquitatum Archiui

libros Stockholmiae habetur; ut etiam pretiosissimi libri Delagardiani alii, quos post Maecenatis decessum, A. 1686. Antiquitatum Collegio Hadorphius impetrauit. Conf. OLAI CELSII Hist. Bibliothecae Vpsaliensis, p. 76 sqq. item MAGNI CELSII Hist. Bibliothecae Regiae Stockholmenfis, p. 133 et 136.

** Vid. MAGNVS CELSIVS loc. comm. p. 116 seq. ARCKENHOLZIVS l. c. T. I. p. 308. Conf. GEORG. FRID. HEVFELII Diss. de Vphila.

*** IOH. SPARRMANNVS, de antiquis Collegiis Canonic. et Monaster. p. 8. Ad religionem nostram conservandam, promouendam et fouendam, multum contulit his temporibus Regni Cancellarius

claritudinem, etiam recentia merita Axellii, viri eminentissimi, (vnum hunc nominasse suffecerit,) pulcherrimum atque illustrissimum reddiderunt. Patrem nactus est Gabrielem, summum quondam aerarii, postea classium praefectum, spectatae virtutis dexteritatisque virum, quem in tutoribus suis Christina, Sueciae Regina, haud illaudatum praetermisit.* Ingenio, uti ad omnia summa nato, sic litterarum inprimis adeo capaci fuit, ut octo annorum puer, (quis haec credat adfirmanti, praeterquam ipsi?) Aboae, magna cum auditorum admiratione, Latine declamaret.** Certe, postquam aetas et exercitatio accessit, habitus est, teste *Laurentio Norrmanno*,*** et ipso haud indiffero viro, Latine facundissimus. Praeterea Gallice, Italice, Belgice, Germanice, inprimis sciens fuit. In Academia Upsalensi imbutus disciplinarum doctrina, et peregrinationibus per omnem cultiorem Europam perpolitus, ad publicarum rerum administrationem secundis progressus auspiciis, ea sub Christinae ac trium Carolorum imperio, egregie perfunctus est. Iam primum in amplissimo Pacificatorum Orbis concilio Monasteriense, velut rudimentis positus, mox Noribergam ablegatus, eximiam operam ad Germanicae Pacis fructus maturandos nauauit.**** Ab eo tempore legationes alias quam plurimas, (ipse tredecim narrat,) dexterrime obiuit: in quibus et Oliuensis illa, et Nouiomagensis, propter confectae utroque in loco

nn 2

paci

us Illustris, Magnus Gabriel de la Gardie, Comes de Leckö et Arensburg. Tempia, propriis sumptibus, ex ipsis fundamentis aedificauit, et pulcherrime exornauit in arce Leckö, aulis Hoyendorp, Iacobsdaal, Wennegarn et Carlberg. Tempia monasterii Warnhemensis et Drottingholm collapsa magnis sumptibus restaurauit. Pauperum domicilia in Baronatu Eckholm, Comitatu Leckö, et iuxta templum Warnhemense, item scholas in Leckö et Eckholm exstruxit, et omnibus ibi uiuentibus necessaria, victum et amictum subministrat. Duo praedia assignauit Diaconis Ecclesiae Weckholmensis, et vnum Diacono Sigtunensis Ecclesiae, ab omni exactione libera. Conf. ANDR. OLAI RHY-

ZELII Monasteriologia Sueciae, Lib. IV. c. 4. p. 181.

* In Commentariis, de vita sua, apud Dn. ARCKENHOLZIVM loc. comm. T. III. p. 47.

** Vid. Benedicti Oxenstiernii Vita, ab ipso descripta, in CAR. CHRISTOPH. GIOERVELLI, Viri Litteratissimi, Bibliotheca Suecica, P. II. p. 189 sqq. et Germanice reddita in AVG. LVD. SCHLOEZERI Biographia Suecica, P. I. p. 481.

*** In laudatione funebri Benedicti Oxenstiernii, apud Ampliff. STIERNMANNVM, loc. comm. p. 850.

**** Vid. Dn. AMEIERN Acta Exsequ. Pacis Norib. T. I. p. 31 sqq.

pacis celebritatem, longissime eminent. Nam in his praecipue quae prudentia viri! quae in capiendis consiliis ingenii vis, in explicandis sollertia! quae animi grauitas, et oris facundia! qui patriae amor! quae fides! Inter haec et talia multis magnisque muneribus, vt Li-
uoniae praefectura, vt Iustitiae summo per Pomeraniam quasi sacer-
dotio cohonestatus, tandem ad Magni Cancellarii dignitatem, illum
togae principatum, peruenit. Qua in dignitate virtus eius, mirum
quantum! eluxit. Tanta prudentia, tanta dexteritas, studium tan-
tum fuit, vt et quae tum essent pacis halcyonia, et cum pace ipsam
Reipublicae salutem, et suam incolumitatem, Carolus vndecimus,
Suecorum Rex, illi vni acceptam, candidissima testificatione, refer-
ret.* Adeo Axelium Oxenstiernium, sicuti propinqua necessitudi-
ne adtingebat, ita meritorum magnitudine prorsus aequabat; vna re
dissimilis, quod ab Gallis alienior esset, patriae magis amore, quam
vlllo gentis praeclarae odio: quamuis non defint, qui eum immorta-
les inimicitias olim Nouiomagi, haud valde graui de causa, imbibisse
tradant.** Post tot facta ingentia exemptus est rebus humanis, pro-
pe octogenarius, anno seculi, quod nunc viuimus, secundo, ipsa
morte sua beatus, quod carissimae patriae, funestris bellis adfectae,
calamitatem non vidit. Praeter virtutes summas, forma corporis
prorsus senatoria erat, vultu sic ad grauitatem composito, vt fere tu-
midior ac difficilior, delicatulorum quorundam iudicio, vir ad omnem
humanitatem excultus, haberetur.*** Laudatus est magnifice non
tantum publico et illustri monumento, apud Vpsalienses;**** sed et-
iam facunda oratione *Laurentii Norrmani*, doctissimi Praefulis, edi-
ta ab *Andrea Antonio Stiernmano*, Viro Generoso ac Celeberrimo,
in

* Vid. Caroli XI. Regis, ad Bened. Oxenstiernium, epistola, apud SCHLOE-
ZERVUM, loc. comm. pag. 504. item ex
Suecico Latine facta, in NORRMANI
Oratione, l. c. p. 863. vnde Dn. a MEI-
ERN depromsit, in Praef. ad Actorum
Norib. T. I. p. 52. Eadem Franco-Gal-
lice exstat, in ROUSSETI Collect. Ac-
torum Publ. (*Recueil historique d'Actes
et Negotiations*.) T. XVIII. P. II. p. 202.

** ANONYMVS in Hist. Arcana
Sueciae, pag. 158. *Il avoit conçu une*

*grande aversion contre la France, depuis
qu'il avoit assisté au Traité de Nimegue
comme Ambassadeur, et cette haine luy
avoit été inspirée par sa femme, la quelle
avoit beaucoup de chagrin contre celle de
Colbert Croissi, Ambassadeur de France,
de ce qu'elle faisoit plus d'amitié et de
caresses à la femme de l'Ambassadeur d'
Espagne. — Conf. ST. DISDIER
Hist. des Negotiations de Nimegue, pag.
99 sq. item L'Etat présent de la Suede,
pag. 87 sq.*

in praestanti Bibliothecae Suio-Gothicae Opere. Nos autem, quo minus ampliore tantum virum elogio prosequamur, illud deterret, quod ipse Commentarios, de rebus suis, confecit, nudos quidem et inornatos, sed profecto dignos, qui ab talium curiosis lectitentur. De reliquis eius scriptis curatius aliquando *Stiernmanus* exponet: quorum pars magna nondum emissâ est scriniorum carceribus; quaedam, vt Consilium, de foederibus, inter Sueciae et Galliae Regna, item aliud, super bello Caroli XII. Polono, in manus hominum venerunt. *

Christophorus Carolus Schlippenbach,
Legatus Suecicus.

Ab Oxenstiernio, et ceteris, de quibus ante commemoravi, longe diuersus fuit Christophorus Carolus Schlippenbachius. Huius ingenium magis, quam animum laudaueris. Quippe varium illud, verutum, omnibus temporibus aptum, omnes in opportunitates intentum: animus contra audax, subdolos, infidus, qui magna potius quam pulchra, vtilia quam recta cuperet, maximam fortunam in maxima licentia poneret, aequius duceret id, quod validius. Ad hunc modum dicta factaque eius haud pauca memorantur: velut, „Occasionem prolatandi imperii, aut hostis opprimendi, tamquam caelo demissam vocem habendam: Regibus non esse fines lubricitatis positos, esse priuatis: nullam tam certam fidem esse, quin aliquo modo incerta fieri possit.,” ** Nolo plura referre, vtpote, qui magnorum virorum, ex praeclare factis, existimationem potius, quam ex peccatis

nn 3

contem-

*** ST. DISDIER loc. comm. p. 13. *Le Comte d'Oxenstiernne est un homme, dont la mine répond à sa naissance. Il est magnifique; mais le trop de dépense, qu'il faisoit, estoit cause, que sa maison n'estoit pas toujours bien réglée. Son air froid, joint à une gravité naturelle, le faisoient passer pour glorieux. Idem p. 100. Mr. d'Oxenstiern — paroissoit en toutes choses un air si grave, que ceux, qui sont naturel plus libre, auoient peine de s'en accommoder. Conf. BASNAGI-*

vs Ann. Belgic. T. II. pag. 913.

**** Quod vid. in IOH. PERINGSKIOLDII Monumentis Vllekar. (Holm. 1710. f.) pag. 105. et apud ARCKENH. loc. comm. T. II. p. 196. not. *

* Exstant in ROVSSETI Collectione, l. c. p. 217 - 300. Conf. LAMBERTI Commentarii, (*Memoires pour servir à l'Histoire du XVIII. Siècle.*) T. II. p. 10 sqq.

** Vid. PVFENDORFIVS Rer. Brandeb. Lib. VIII. §. 73.

contemptum, nostra opera velim augeri. Ex nobilissima, in Curonis, quondam familia genitus Schlippenbachius, et a patre Christophoro liberaliter educatus, in aulam Christinae Reginae deductus est. Apud eam, iam tum corruptam secundis rebus, sic gratus ingenii amoenitate fuit, ipsum ut Gardium, animo Reginae pulsum, audentius impugnaret,* ac, velut operae praemio, Comitum honoribus circumdaretur. Carolo Gustavo, necdum euecto ad Regnum, inprimis addictus,** mox ab eo habitus dignus fuit, cui gravissimas legationes, praecipue ad Brandenburgicum Principem Electorem, committeret. Quocum saepe congressus, etiam Labiauensia pacta expediuit. Iam vero, post Roschildianam pacem, noua in Daniam impressione facta, quum ad colloquium cum legatis Danis venisset, quae superbia eius! quanta contumelia verborum! Quasi conclamata Daniae fortuna, sic animus, sic oratio fuit.*** In Poloniam reuersus, Oliuensem Pacem, functo fatis Carolo Gustavo, maximopere maturauit, arcano etiam studio, quo se ad Poloniae Regem adplicabat, **** homo callidus, quasi suspectus suis esset. Quod quidem studium, (verum, an fictum, haud interpretor,) non inhonoratum ei apud Polonos fuit: ***** quamquam liberali dono frui per factorum crudelitatem haud licuit. Quippe confecta pace, quum ex Suecia rursus in Poloniam ablegatus, sese incautius mari commisisset, subito coorta tempestate illius scopulo, cum comitibus plerisque, miserabili morte interemtus est, a. d. IX. Kal. Decembres, anno illius seculi sexagesimo. ***** Corpus vndis ereptum, delatumque Holmiam, in D. Clarae sepultum fuit, exsequias euntibus ipsis Regni senatoribus haud paucis, quorum in amplissimum ordinem olim receptus, bellicarum quoque rerum Consilio praefuit: vir, qua vna re laudem a nobis meretur, ab mansuetioribus studiis haud alienus. Ceterum gentis nomen egregiis factis, domi militiaeque, posteris amplificarunt.

Andre.

* Vid. ARCKENHOLZIUS loc. comm. T. I. p. 364.

** Vid. PUFENDORFIUS Comment. de rebus Caroli Gustavi Lib. I. §. 6.

*** Vid. PUFENDORFIUS l. c.

Lib. V. §. 95. Conf. L. B. ab HOLBERG Hist. Danic. (edit. Germ.) T. III. p. 308.

**** PUFENDORFIUS Rer. Brandenburg. l. c. Ceterum post eius mortem Schlippenbachius patrociniū Iohannis Casimiri ambire videbatur, quem et Lumbranus

Andreas Gùldenklam,
Legatus Suecicus.

Andreas Guldenclouius, (quod ipse nomen, vt et nobilitatis insignia, primus familiae intulit,) patrem Magnum Petri, redituum per Ostro - Gothiam curatorem, nactus fuit. Ab ineunte pueritia, optimis artibus ac disciplinis deditus, earum doctrinam non tantum Vpsaliae sibi, tamquam in locupletissimo mercatu, comparauit, sed in Germaniae quoque nobilissimis Academiis, praesertim Lipsica, ac Vuitebergenfi, magnis incrementis auxit. Praeter ciuilis prudentiae, atque iuris exquisitam cognitionem, omnis aevi, omnium populorum, ac patriae inprimis suae historias animo complexus, Musarum etiam sacra dextro Apolline tractauit, et ad ea profitenda Vpsaliam, ex Lincopiense gymnasio, est euocatus. Sed vero ad maiora factum, institutumque, primum Gustauus Adolphus, ingeniorum egregius ac liberalissimus aestimator, quem in Germaniam sequutus erat, deinde Christina in partem reipublicae gerendae arcessiuit; tandem Carolus Gustauus splendidis dignitatibus cohonestauit. Ab hoc enim Concilio supremo, Iustitiaeque Curiae, in Pomerania, praefectus, postquam complura negotia laudabiliter perfecisset, ad Oliuensem Pacificationem, inter summos viros ablegatus est. In qua Pacificatione, multa atque eximia non solum ex prudentiae, sed ex historiarum quoque, sine quibus esse illa non potest, instructissimo penu, ad communem patriae vtilitatem adtulit, atque etiam scriptis explanauit. Superest, in tabulario Regni Holmiense, eius de Liouonia, vt vocat, Demonstratio, si quid recte coniicio, non diuersa ab illa, cuius in *Diario Europaeo*, ac *Londorpii Actis Publicis*, promulgatae alio loco mentionem fecimus. * *Stiernmanus*, Vir Amplissimus, qui de vita Guldenclouii luculenter exposuit, in laudato Biblio-

branum huic, ad insidiam vsque, commendabat: ac ipse Magno Cancellario, obtentu cognitionis, se insinuabat: nostris contra monentibus, ne ei viro fiderent. Ei quippe solitum apud eos, quibuscum agat, queri, ob studium in hos suis suspectum se, atque exosum esse; eoque artificio nuper

quoque usum, quando cum Electore tractatus agitabat.

**** Vid. PVFENDORFIVS l. c.

Lib. VIII. §. 79.

***** Conf. THEATRVM EVROP. T. IX. p. 91 sq.

* Vid. PASTORII Diarium p. 119.

Bibliothecae Suio-Gothicae Opere, p. 327 sqq. etiam Animadversiones, „in Responsum Regis Poloniae, de renunciatione praetensi in „Sueciam iuris; item, iustitiae Suecicorum, contra Polonos, armorum vindicias, nondum in lucem prolatas, commemorat. Scripsit olim, per Academicas occasiones, multa alia, velut de prudentia legislatoria, iudiciaria, ciuili, doctissimas exercitationes. Et si licuisset ei diutius in istis Musarum iucundissimis umbraculis latitare, nec plura praestantis ingenii monimenta deessent. Post Oliuensem Pacem, et ipse quietis cupidior, ex Pomerania, cui optime consuluit, ad Suecos suos reuersus, reliquam vitam in dulci litterarum ac sapientiae otio consumpsit. Fato functus est a. d. IV. Idus Ianuarias, anno superioris seculi sexagesimo quinto, quum ad annum aetatis tertium et sexagesimum peruenisset; vir ingenio, doctrina, consilio aequè spectatus, ac de republica et litteris praeclare meritus.

Sit igitur tanti viri imago, in hoc velut sacrario, extrema, quando non nisi Pacificatorum tabellas angustiae spatii capiunt. At profecto et inter ceteros Legatos digni eximia laude Parsbergius Danus, Rautensteinius Neoburgicus, ac Felkersamius, Iacobi, Ducis Curonici, Cancellarius. Hic quidem, etsi legationibus, iis praesertim, quas ad sopiendas Polonorum Suecorumque controuersias obiit, nominis claritatem consequutus est, non minorem tamen domi, ex egregia reipublicae administratione, gloriam reportauit. Legatus, pacem inter duo potentissima Regna compositurus, primum Lubecam, deinde Holmiam semel atque iterum missus est. Posthaec Curonis quoque isto communi exitialis belli incendio aduersis, ac Iacobo Duce in captiuitatem abducto, quae fides viri! quae in Oliuensi Pacificatorum conuentu sollertia, prudentia, constantia! Quantum ei patria, quantum Polonia debuit! ad cuius vtriusque utilitatem, ex praeclara ipsius et rerum gestarum, et publici priuatique iuris

* Vid. PASTORII Diarium Pacificationis, p. 139. n.*

** PVFENDORFIVS Rer. Brandeb. Lib. VIII. §. 47. Locus tractatum

Brunsb erga designabatur; tempus auspiciandae negotiationi Kalendae Maii. Circa quae Caesarei monebant, antequam dies tradendis hinc inde diplomatibus diceretur,

iuris peritia, maximus fructus redundauit. Verum haec et talia, ex Commentariis non ipsius tantum, sed etiam *Pastorii*, satis perspiciuntur. De Parsbergio autem, et Rautensteinio, atque item de Honarto Belga, mox quaedam dicemus.

IX

De Legatione Danica.

Qui socia arma huc usque, aduersus Suecos, tulerat Fridericus id nominis tertius, Danorum Rex fortissimus, magno Poloniae emolumento, sed maiore ipsius Daniae detrimento: idem et pacem sociam vehementer concupiscebat. Igitur ad Pacificatorum concilia primum ab eo Ianus Iulius, dein Christophorus Parsbergius, ablegatus, insigni vterque prudentia ac dexteritate conspicuus. De qua legatione, consentaneum videtur, nonnulla diligentius hoc loco exponere.

II. Iam primum Iulius, cuius alibi meminimus, * mense Martio, anno superioris seculi nono et quinquagesimo, sese Thorunium contulit, ut pacis consilia quaedam, cum Polonis, Caesareis, Brandenburgicis Legatis, iniret. De eo *Pufendorfius* Rer. Brandeb. Lib. VIII. §. 47. „Porro, inquit, qui Thorunii erat Legatus Danicus, „Ianus Iulus, negabat sibi mandatum, in Polonia, super Danica pace „agere; sed tantum, ut cum Foederatis decerneret, an et quo modo cum Sueco tractandum, idemque per arma, ad aequas leges, sit „compellendus.„ Praeter haec quaesitum etiam de loco pacifero: quem quum Danus iuxta et Brandenburgicus Lubecam maluissent, non tantum situ opportunam, sed iam olim pace Danica praelustrem, Poloni tum quidem Brunsbergam, claram in Prussis ciuitatem, designauerant. *** Verum, age, responsi formulam, cuius mihi copia per

catur, constare debere, num Suecica quoque rite formata adsint. Noster, (Brandenburgicus) ne moras belli quaerere videretur, sese istis exhibendis paratum ferebat. Sed praeter priora — addebatur, —

Tractatibus magis sibi congruere videri Francofurtum ad Oderam, aut Lubecam, quam et Danus cupiat; quamuis super iis praestasse contendere nolit. Conf. supra Obs. VII. p. 253.

per indulgentiam summorum virorum facta est, ex tabulario Reipublicae Polonae Varšaviensi, huic loco inseramus.

Responsum ad Puncta, ab Illustrissimo Dno Deputato Extraordinario Serenissimi Daniae et Norvegiae Regis, proposita Excellentissimis Dnis Commissariis Polonicis, datum Thorunii, d. 5 Aprilis 1659.

„Cum in praesenti Congressu Illustriss. Dnus Deputatus Extraordinarius Danicus, viua voce ac scripto desiderauit a nobis super nonnullis punctis Declarationem, eam nunc Suae Mtti beneuole exhibemus. Imprimis, quoad locum futuri cum Suecis Tractatus censemus, non esse ex temporis praesentis ratione, neque commodo Partium, aliquid hac in parte immutare. Iam enim in loci istius determinatione a Partibus vtrique conuentum est. Quodsi iterum id immutari deberet, nihil hac in parte securum et integrum foret: hoc enim ipsum Pars aduersa in sequiorem partem interpretatum vellet. Et cum praecipua ratio vertatur in his Tractatibus Regni Poloniae, cui, ex ipsa Suecorum appromissione, usurpata hoc bello loca restituenda sunt: conueniens est, vt is ipse Tractatum locus a Polonia determinetur. Quid enim praestat alibi pacem quaerere, cum domi praesto esse possit? Nec in contrarium oppositum facit ad rem hanc, quod Suetici Plenipotentarii propius Regi suo sunt affuturi, ab eoque in rebus dubiis et perplexis frequentius informari poterunt: cum Rex ipse Sueciae propriae huic renunciavit commoditati, ipseque, in eum locum, assensum praebuerit. Quoad Saluos Conductus pro Commissariis Serenissimi Daniae Regis, eos, quantum in nobis erit, per Excellentiss. Dnum Legatum Gallicum procurare adnitemur, sedulamque operam eiusdem, ad procurandos eiusmodi Saluos Conductus a Rege Sueciae, qua meliore via et ratione poterimus, incitabimus. Interea tamen, ne remora hac iniecta, (quae nobis vel maxime omnium nociua est,) hoc negotium Tractatum impediatur, ad quos inchoandos, ex utraque parte, fide publica interposita, non solum Partium ipsarummet, sed etiam Christianissimi Regis, vti Mediatoris, interuentione condescensum est, Saluique Conductus literae et instrumenta Plenipotentiarum, ab utrinque producta,

ducta, abunde testantur; Proinde Ill. Dno Deputato eam nunc quoque damus declarationem, in his Tractatibus Serenissimi Daniae et Noruegiae Regis congruam et condignam, ea qua pars est, * habendam fore rationem. Quandoquidem et alias S. R. Mttas Poloniae et Sueciae, Dnus Noster Clementissimus, propensam suam exhibuit et contestata est voluntatem, semperque adnisa est, ne Serenissimus Daniae Rex totam belli molem ipse solus portaret. Quodsi vota S. R. Mttis suum potuissent sortiri effectum, non eo necessitatis deuenisset Sereniss. Daniae Rex, necessarios magis, quam opportunos pacis Tractatus instituendi. In reliquis ad Responsa, data Excellentiss. Dnis Commissariis tam S. C. Mttis, quam Sereniss. Electoris Brandenburgici, nos referimus, omniaque in bonam partem Ill. D. Deputatum Extraordinarium accipere postulamus.,

Hactenus Polonorum, ad Legatum Danicum, responsum. Iam vero in illo quoque, ad Brandenburgicum, quod et ipsum nondum euulgatum in nostras manus peruenit, propensae voluntatis adfectusque, erga Daniae Regem, prorsus eadem significatio. Nimirum, „Serenissimum Daniae et Noruegiae Regem ita curae esse S. R. M. foreque, ut nihil penitus officii intermittat, quin addictissimum animum suum rebus, fortunaeque Amici et Vicini Regis commodare velit. Et sicut exemplo hactenus suis Serenissimis Foederatis incitamentoque fuerit, hunc ipsum iniquiore sorte pressum Principem subleuandi, ita non passuram sese a quopiam vinci. Procul enim ab hac necessitate, (qua in praesens versatur,) Amicum Regem fuisse, si quid pro eo, apud Foederatos, tot tantaeque persuasiones „S. R. M. ante annum profecissent: nunc quoque ullo officio eidem „Serenissimo Regi Daniae minime defuturum., Et profecto in conditionibus, Gallo pacis sequestro tum quidem exhibitis, magna in speciem contentione postulatum, vt Regis Daniae, istis in pactionibus, vel inprimis ratio haberetur. Vid. Postulata Commissariorum Polonicorum, porrecta Christianissimi Regis Legato, Thorunii, in *Actis Pacific.* No. I. p. 1.

III. Ita haec atque talia palam acta a Polonis, quamquam de pace separatim ineunda iam tum cogitantibus. Igitur, „quum Ho-

* Ita habet exemplum, ad nos perlatum: dubito, an satis recte.

„uerbequius, auctore *Pufendorffio*, loc. comm. de Danica pace,
 „cum Polonica combinanda ageret, Poloni primum tergiuersari, at-
 „que caussari; absque Belgis se, reliquosve socios haud sufficere Da-
 „niae, in priorem statum reponendae. Atqui istos, foedere suo per
 „Pinoccium oblato, valde frigidos se ostendisse. Ac circa Danum
 „metuendum, vt prius pacem inire velit, quoad non solum sua re-
 „cuperarit, sed et vindictam de Suecis sumserit. Eo usque autem
 „bellum producere, supra vires Poloniae esse., Pergit *Pufendor-
 ffus*: „Sed quum Houerbequius de masculis Belgarum consiliis con-
 „firmaret, ac Iulus declararet, Daniae Regem in omnibus aequa se-
 „ctaturum, ac postulata sua ad armorum successus adtemperaturum,
 „(quod et noster declarabat,) Poloni huc demum deuoluebantur,
 „vt Dano iuxta ac sibi integrum sit futurum, tractatus seorsim insti-
 „tuere, vt tamen inuicem acta diligenter communicentur, et non
 „nisi coniunctim concludatur: Houerbequio frustra ingerente, sepa-
 „rationem inde Foederatorum sequuturam, a Sueco in usus suos ver-
 „tendam., — — At vero Thorunii neque hac in re quidquam cer-
 ti expeditum est. In Varsauiensibus Comitibus, quae paullo post ce-
 lebrabantur, repetitae a Polonis promissiones, additaeque aliae, siqui-
 dem Dani tuta ac moderata magnis et periculosis, hoc est, aequam
 atque communem pacem siue pactis peculiaribus, siue aleae belli,
 anteponerent. Ait *Pufendorffus* loc. comm. „Circa Danum, ad
 „tractatus admittendum, Poloni promittebant, se per Lumbranium,
 „apud Suecos, pro istius Legatis diplomata postulatuos. — — Si
 „autem nihil obtineri queat, negotium huc usque prouentum per
 „noua postulata retardari non debere; eoque tractationem, salua cum
 „isto amicitia, non exspectatis illis diplomatibus incipiendam; cuius
 „tamen commoda, ob insignem Poloniae operam nauatam, magnae
 „sibi curae futura sint. Quodsi tamen Danus peculiarem, cum Sue-
 „co,

* Vid. VIGVL. HUNDII Genea-
 log. Bauar. (*Bayerisch Stammen-Buch*)
 P. I. p. 201 seqq. Conf. L. B. ab HOL-
 BERG Hist. Danic. T. I. p. 123.

** ANONYMVS in Commentar. de
 rebus Christiani V. Regis, (*Mem. de Dan-*

nemark, contenant la vie de Christierne V.)
 p. 47. Le Roi Frederick ayant observé,
 que ce jeune Prince (Christierne, Prin-
 ce héréditaire,) avoit les inclinations
 toutes guerrières, au dernier siège de Co-
 penhague, — — ne voulut pas s'opposer
 au

„co, pacem constanter repudiaturus sit, Belgis quoque per foedus in „societatem belli descensuris, ac non nisi communem cum Suecis „pacem inituris; nec Danus, per iniquas condiciones, pacem diffi- „ciliorem redditurus sit; hunc ad tractatus sollemniter inuitatum iri, „vbi cum Suecis, super loco et tempore, conuenerit., Cuius de- „clarationis, quam vocant, ipsas tabulas, numquam ante editas, su- „pra protulimus, in *Actis Pacific.* No. XLV. p. 90 sq. vna cum Lega- „ti Danici postulatis. His quum Poloni ne tum quidem mouerentur, Iulius haud paullo post, obtentu rei suae priuatae, Varsovia in Da- „niam est reuersus.

IV. Successit Christophorus Parsbergius, (quidam, vt *Pastori- „us*, ac *Pufendorfius*, Pasbergium adpellant; *Aitzema* loc. comm. T. IV. p. 512. Raisbergium, perperam omnino, nisi operarum vitio corruptum nomen est,) Iernitii dynasta, Regis Daniae administer. De quo viro, res ipsa admonet, vt pauca tradam. Iam primuni Pars- bergii, vetus ac nobilissimum genus, in Bauaria orti: * vnde quon- dam cum Christophoro Duce, ad Regnum euocato, in Daniam pro- gressi, late propaginem ac nominis gloriam diffuderunt, et ad illu- stres dignitates, ipsam Regni senatoriam, sunt euecti. Sed praeter ceteros Olai inprimis, et Christophori, virtus multis magnisque in rebus conspicua fuit. Quippe Christophorus, (nam de Olao non vacat hoc loco dicere,) prudentiae vsu, dexteritatisque documen- tis praecipuus, ingenii quoque ac litterarum laude emicuit, ceteris- que animi praeclaris dotibus excellens, a Friderico III. delectus est, qui, Regii Principis adolescentiae praefectus, late eum per exteros populos, visendis moribus instituti-que, perduceret, ac comitaretur. In qua splendidissima profectione, Belgas, Britannos, Gallos, Ger- manos inuisit. Reducto incolumi Principe, auctus est Procancellarii amplissimo munere, Comituae insignibus iam ante cohonestatus. **

003

V. Hic

au noble dessein, qu'il avoit formé de se perfectionner dans les voyages, et le fit voyager en l'an 1662. sous la conduite de Christofle Parsberg, qui s'étoit rendu re- commandable par la grande experience, qu'il avoit acquise dans le manient des

plus grandes affaires, et dont le Roi le recompensa ensuite, en lui donnant le ti- tre de Comte, et le faisant Vice-Chancel- lier du Royaume de Dannemark. Conf. HOLBERGII Hist. Danic. T. III. pag. 716.

V. Hic igitur, talis tantusque vir, praecipiti anno supra millesimum sexcentiesimum quinquagesimo nono, Legatus ad Oliuensem Pacificationem missus fuit. Fiduciarias litteras, simul cum secretioribus mandatis, ex tabulario Regio Hafniense depromtas, primus edidi, inter *Acta Pacific.* No. XXXIX et XL. p. 80 sq. Neque id genus alia nonnulla defunt, benignissime nobiscum communicata: quae quidem consilium est altero Volumine, si eas ad curas vitam produxero, in conspectum proferre. Atque illi Ephemeridas quoque, hac in legatione, diligenter a Parsbergio perscriptas seposui. Igitur de negotio Danico, magnis animorum motibus disceptato, in conuentu Oliuensi, pluribus nunc commemorare supersederim. Et exposuerunt hanc rem diligenter cum *Pufendorfius*, Rer. Brandeb. Lib. VIII. §§. 52. 54 sqq. tum *Pastorius*, in Commentariis suis: quorum posterior eandem in Floro Polonico, Lib. VII. pag. 645. strictim attingens, „Aderat quoque, inquit, a Rege Daniae Parsbergius: sed impetrate non potuit, ut res Danicae, in hoc tractatu, agerentur, Galliae „Ministris ea in re manifeste repugnantibus Daniae, quam alioquin „plerique Proceres Poloni nolebant deseriri.”

VI. Sed de Gallo Legato iuuat inprimis *Pufendorfius* audire, cuius verba loc. comm. §. 49. haec sunt: „Nec Lumbrano placebat „causam Danicam simul cum Polonica componi, aperto in Suecos „studio, ac Polonis metum incutiens, si Dani causam amplectantur, „non ita bonis conditionibus a Sueco potituros. Vnde adparebat, „etsi Gallus in praesens Sueci opera non amplius indigeret, compo- „sito iam bello Hispanico: tamen hunc sibi obnoxium cupere, ad „peruincenda Reginae Poloniae cupita, Gallicum successorem Iohan- „ni Casimiro destinantis, ac ne accessione Poloniae Austriaca poten- „tia glisceret.” Nec Regina ipsa, utpote auidissima pacis, desiste- bat apud Regem maritum, apud Proceres Polonos, Danicae causae aduersari, Legato Dano, si distineret bonum euentum, iratos Deos iterum atque iterum imprecata. Vid. *Diarium Danicum* ad d. X. Ianuarii; *Pufendorfius* loc. comm. §. 52.

VII. Contra Legati Caesarei, Brandenburgici, atque item Belga, pactionibus non modo admoueri Danum, sed Daniae rem simul componi, tanto acrius cupiebant, quanto magis communi saluti, ac singulo-

gulorum securitati, pax communis expediret. Igitur, auctore *Pufendorffio*, loc. comm. §. 52. „Electoris praecipuum in eo studium
 „vertebatur, vt ab omnibus belli sociis pax communis, cum Suecis,
 „concluderetur, ne hi, per separatam transactionem, vnum et alte-
 „rum amoliti, reliquis eo maiori mole ingruerent: praesertim quum
 „a Gallis id agi adpareret, vt Suecus, Danico Polonicoque negotio
 „exsolutus, Austriacis immitteretur; ex quo non poterant non Ele-
 „ctoris ditiones, bellantibus interiectae, molestiis inuolui. -- Igitur
 „a nostris id enixe agebatur, vt Daniae quoque Rex his tractatibus
 „accederet: quo deinceps, communi omnium Foederatorum spon-
 „sione, Suecus ita constringeretur, vt ne in vnum mouere quid pos-
 „set, quin vniuersos in se pertraheret.„ Conf. *Pastorii* Diarium Pa-
 cific. p. 140 sq. et quae nos ad eum locum adnotauimus. Ac Bran-
 deburgici inprimis, agendo, dissertando, sollicitando, fere effece-
 rant, vt in partem pacificationis Danus adscisceretur. „Quia Polo-
 „ni, inquit *Pufendorffius* l. c. §. 72. iuxta ac Foederati, in proposi-
 „tione Dani admissionem desiderarant, si non tamquam foederati,
 „ac armorum socii, tamen velut amici ac vicini, ad quod Danus
 „iam praecipue prouocet, Sueci etiam, certis conditionibus eum se
 „admissuros, declararint: placebat, vt Danus, oblato scripto, eam
 „admissionem requireret.„ Conf. *Pastorius* l. c. p. 156. et n. ***

VIII. At Parsbergius, secretis mandatis rem, quoad posset, ex-
 trahere iussus, Dantisce non solum alias ex aliis moras necebat, ve-
 rum etiam prae se ferre, aequae ac Honartus Belga, visus est, id ma-
 ximopere agendum, „ne quid in Polonia concludatur, ni Sueco Haf-
 „niae cum Danis conuenerit. Id si obtineri nequeat, vt Daniae pax
 „praecedat.„ Vid. *Pufendorffius* loc. comm. §. 67. Quod omni-
 no Foederati incongruum, Poloni sic abhorrens censuerunt esse, vt
 etiam compositis rebus Lescinius, Posnaniensis Palatinus, inique po-
 stulatum dictitaret: „Quasi sani hominis esset, suae patriae salutem
 „post alienam rempublicam habere.„ His itaque et talibus vltro
 citroque disceptatis, re infecta, Parsbergius in Daniam discessit, ini-
 ta iam tum Hafniae cum Suecis pace adeo laetam, vt, quemadmo-
 dum ille ait, alia terra, caelum ipsum mitius molliusque solito vi-
 deretur.

X

De Legatione Belgica.

In componendis, Suecos inter atque Polonos, diuturnis controuersis etiam Belgae sociam operam huc vsque praestiterant. Ab his aequae, ac Gallis, et Britannis, quondam Stumdorfianae induciae conciliatae: tentata, in Lubecensi conuentu, semel iterumque pacis consilia: ad Oliuensem quoque tractationem legatus Belga missus. Et sunt, qui praeter alios hunc quoque pacis arbitrum adsumtum tradant. Nam, vt *Franc. Vuagnerum*, atque *Struuium*, de quibus alibi (Obs. VI. p. 250.) commemorauimus, nunc praeteream, ne *Basnagii* quidem Ann. Belgic. T. I. p. 596. alia videtur fuisse opinio. Id quomodo se habeat, age, intentiore cura inuestigemus.

II. Inter atrocissima arma, quum primum animi ad pangendam pacem erigerentur, aduocatos a Poloniae Rege etiam Belgas ad arbitrium fuisse satis constat. Ab his igitur ea tempestate Iohannes Isbrantius, Reipublicae Senator, * vir prudentissimus, delectus, cuius fidei dexteritaeque, iam dudum clarissimis documentis spectatae, talis tantaque res committeretur. Est in manibus meis, ex *Codice MS. Zalusciano*, exemplum litterarum, tum ad Iohannem Casimirum, Regem Poloniae, ab illo perscriptarum: quae quum lucem rebus adfundant, haud dubitauerim, quin gratiam sim aliquam apud intelligentes iudices initurus, si necdum vulgatas hoc loco subiiciam.

Memoriale Ioh. Isbrandts, Celsorum ac Praepotentium DD. Ordd. Generalium Foed. Belg. Legati Extraordinarii, circa mediationem.

„Vetus ea necessitudo, ac bona correspondentia, quae inter Reg. Maiestatem Vestram, eiusque praedecessores Reges, Regnumque Poloniae, atque Celsos ac Praepotentes Dnos Ordines Generales Foederati Belgii, dudum intercedit, eos semper, quotiescunque florentissimum

* Ioh. Isbrants, Hoveling in Ruyewaert, Deputatus ad Consilium DD. Ordinum Gene-

tissimum hoc Regnum belli calamitatibus inuolutum fuit, in consiliis Dominorum meorum produxit effectus, qui ab optimis amicis proficisci atque desiderari poterant, ut nimirum Celsi ac Praepotentes Domini mei et Principis Christiani et boni praesertim amici officia exigere iudicarent, omni ope atque studio allaborare, quo exortum incendium in ipsa natiuitate extingueretur, atque pristina pax et tranquillitas reduceretur. Idem animus, eademque consilia Dominorum meorum fuere circa praesens, quod inter inclyta Poloniae ac Sueciae Regna exarsit, bellum, eademque media et bona officia, eidem assopiendo, nomine ac iussu Dominorum meorum adhibita. Quamuis autem Diuinae Maiestati anno praeterito non placuerit, et uniuersi Orbis Christiani votis, et piis praesertim Celsorum ac Praepotentium Dominorum meorum officiis atque conatibus clementer annuere, iam vero ex litteris R. M. V. de 3.^a mensis praeteriti, certissima reducendae pacis spes iis affulgere videatur, atque ut officio Mediatorum fungerentur Domini mei, humanissime a R. M. V. inuitati sint, neque iusto R. M. V. desiderio, neque suo officio ullatenus deesse voluerunt; quin e vestigio mihi in mandatis dederunt, ut me confestim operi tam salutari promouendo conferrem Braunsbergam, locum utrinque placitum, ac Vtriusque Partis Dominorum Commissariorum congressui designatum. Quo cum pergere festinarem, noua subinde dubia, et quidem circa ea, de quibus iam ante utrinque conuenerat, suboriri praeter spem et opinionem meam intellexi. Quorum expediendorum desiderium, atque coram R. M. V. obsequia mea deferendi studium, iter versus aulam hanc suasere. Itaque est, quod mihi hodie gratuler, quod tam beneuole ad R. M. V. admissus, de constantissimo Celsorum ac Praepotentium Dominorum meorum affectu, pro florentissimi huius Regni bono atque prosperitate procuranda, et pro honesta atque secura pace, inter Poloniae et Sueciae Regna, eorumque amicos et foederatos restituenda, R. M. V. persuasissimam reddere, adeoque instantissime rogare possim, ut modo dicta dubia, omniaque ea, quae desideratissimo pacis negotio obesse, vel remoram aliquam iniicere posse videntur, leuiora forte,

Generalium Foederati Belgii, nomine Prouinciae Groeningae atque Omlandiae.

te, quam pro tantae rei grauitate, Regia Sua magnanimitate atque prudentia amouere, quaeque promouendo Vtriusque Partis Commiffariorum congressui necessaria, quantocyus expedienda mandare velit. Eo ipsa R. M. V. opus nomini Suo gloriosum perficiet, ac uniuerso Orbi testatum reddet, per se non stare, quo minus tam prodiga Christiani sanguinis profusio, ac tot innocentium subuersio mature sistatur. Posnaniae, d. 25 Aprilis, 1658., —

III. Enimuero pacis tentamenta, rebus nondum maturis, haudquaquam proueniebant; quamuis nec Isbrantius quidquam, maturando operi proficuum, desiderari in se pateretur. Quippe et Belgarum vehementer intererat, positis inter potentissimas gentes armis, late commercia per mare tutum restitui. Qua de re Auctor *Vindiciciarum, pro Domo Austriaca*, * „Hollandi, inquit, id vnicum difficultatis in animo suo fouebant, vt, pace inter Suecos et Polonos inita, mercaturae suae liberum exercitium, per mare Balthicum, tanto securius obtinere possent. Nam, quod hicce commercio- rum in mari Balthico vsus, ad conseruandam Hollandiae Confoederatorum potentiam, summopere necessarius sit, nemo est, qui ignoret. Igitur, insequuto anno, (is erat supra millesimum sexcentesium quinquagesimus nonus,) quum ad expedienda pacis consilia rursus essent humanissimis verbis, ab Rege Poloniae, Thorunium inuitati; nulla mora. Legatum designauerunt Iohannem Honartum, Dordracenae urbis Senatorem, rati velut pensum nominis familiaeque ipsius, pacem ab eo in Polonia confectum iri. Nam fuit Iohannes patre genitus Rocho Honarto, quondam primario in suprema Hollandiae, Zelandiae, Vuestfrisiae Curia Consiliario, viro sane quam magno, oratore, poeta insigni: ** quem, summa cum prudentiae fama, interfuisse pactionibus Stumdorfianis constat. De eo, quoniam locus hortatur, non praetermittam verba repetere *Basnagii*, loc. comm.

T. I.

* Brevis Informatio et Demonstratio pro Domo Austriaca, contra Memoriale Suedicum: adiecta LONDORPII Aët. Publ. T. VIII. p. 290.

** OGERIUS, in Epist. ad Nic. Bononium, adiecta eiusdem Ephem. pag.

494. — *Ordinum Belgii* — hic (Stumdorfii) *adsunt legati, quorum senior Honerdus non oratorem se modo, sed etiam poetam censeri vult.*

*** *Instructie van de Ho. Mog. Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden,*

T. I. p. 326. „Cet habile homme sortoit d'une ancienne Noblesse
 „de Brabant, où sa famille portoit le nom de van Wesel, mais aiant
 „quitté sa patrie pour s'établir en Hollande, dès le quatorzième siè-
 „cle, elle y aquit une Terre, dont elle a pris le nom de *van Ho-*
 „*nert*. --- La Reine Christine le créa Chevalier de l'Ordre Equi-
 „tis Aurati, qui l'égaloit aux Barons, et aux Comtes de ce Royau-
 „me.„ Ab hoc tali patre Iohannes ad praeclara omnia educatus,
 dein ipse administrandis publicae rei negotiis domi ac foris est prae-
 fectus. Iam vero ea, quae in Poloniam abituro commissa ac concre-
 dita fuere, penitus intelligi possunt ex secretis mandatis, quorum
 exemplum Belgice perscriptum, *** apud *Aitzemam*, loc. comm. T.
 IV. p. 484 sq. ac Theodisce versum, in *Londorpii Actis Publicis*,
 T. VIII. p. 528 sq. exstat.

IV. Is quum Thorunio se Varsoviā contulisset, primum haud-
 quaquam exceptus est condignis honoribus, quod ab suis esset non
 Legati nomine, sed Extraordinarii tantum Deputati titulo, insigni-
 tus. *Vuiquefortium* enim, qui nescio qua ipsius culpa id factum
 esse scribit, (Hist. Foederati Belgii Lib. XII.) haud immerito notat
Basnagius, fidem *Aitzemae* sequutus. Ait autem loc. comm. p. 567.
 „Le titre de Député Extraordinaire, qu'on lui donna, fut cause,
 „qu'on ne le reçut pas d'abord avec les civilités, qu'on devoit avoir
 „pour un Médiateur. On le logea mal à Varsovie; le Roi se con-
 „tenta de lui envoyer un Clerc de la Chancellerie, pour le conduire
 „à l'Audience; Sa Majesté se tint debout, la tête nue, afin que M.
 „van den Honart fût obligé d'observer le même Cérémonial; et la
 „Reine ne le reçut pas beaucoup mieux. Il se plaignit à la Cour
 „et à ses Maîtres, qui lui ordonnèrent d'attendre, que cette incivi-
 „lité fût réparée, avant que de rendre visite aux Ministres d'Etat.
 „Ils tachèrent de se justifier, en disant, que la Qualité de Député

pp 2

„Extra-

landen, voor de Heer ende Meester Iohan
 van den Honard, uyt den Oudtraedt der
 Stadt Dordrecht, Gecommitteeter de
 Raedt van de Ed. Gr. Mog. Heeren van
 Hollandt ende West - Vrieslandt, om in
 qualiteyt, als Extraordinaris Gedeputeer-

de van wegen haer Ho. Mog. by te woar-
 ren, ende den besten de hulpen dirigeren
 de aengestelde onderhandeligh van Vre-
 de tuschen de srydende Potentaten in het
 Noorden, ende hare Geallieerden.

„Extraordinaire leur étoit inconnuë, n'en aiant jamais vû qu'un
 „seul exemple dans un Envoïé du Roi de Dannemarc. On lui ofrit
 „en même tems, de le recevoir comme Ambassadeur sur les mêmes
 „Lettres de Créance, s'il vouloit en prendre le titre. Le Chancelier
 „lui rendit visite, le Roi voulut l'entretenir en particulier, et l'envoia
 „prendre chez lui dans un de ses Carosses, par les Gentilshommes
 „de sa Chambre. Ainsi l'outrage fut réparé., Conf. *Aitzema* l. c.
 p. 486 sq. Ita ergo composita caussa, habitus ei, vt Legato, honos
 fuit, conueniendique Regis, etiam priuato colloquio, copia facta.
 Sed de tali colloquio nihil amplius, apud rerum auctores, reperio:
 publicae salutationis formula iterum atque iterum, ab *Aitzema* pag.
 487. *Londorpio* p. 558. item in *Diario Europ.* P. VIII. App. p. 3.
 et in *Lunigii* Orationibus Procerum Europae, T. II. p. 215 edita est.

V. His ita comparatis, Honartus e Regia Dantiscum discedebat,
 vt Oliuensi concilio arbiter pacis interesset. In quam spem non so-
 lum a Polonis, (quamquam ab his praecipue,) adductus erat; verum
 etiam quod Suecorum Rex, teste *Pufendorfio*, Comment. de rebus
 Caroli Gustau, Lib. V. §. 84. Legatos suos iam ante monuerat, „me-
 „diationi obeundae adhibendam potissimum Lumbrani operam, et
 „Belgarum, si eam decenter ipsi offerant., Igitur Legatus Belga
 haud dubitabat, eo in conuentu, Suecis pariter ac Polonis fiducia-
 rias litteras exhibere.* Earum exemplum quoniam ab viris doctis
 nondum in medium prolatum est, equidem ipse e *Codice MS. Za-*
lusciano nunc depromam.

Litterae Ordinum Foederati Belgii ad Commissarios Plenipo-
tentiarios.

„Vt primum de funesti et moesti belli incendio intelleximus,
 quod annis aliquot retro inter inclyta Poloniae et Sueciae Regna fla-
 grauit, totis viribus eo annexi sumus, ut media exquirerentur, qui-
 bus dissensionum causae tollerentur, et sic cruenti belli flammae ex-
 tinguerentur: in quem finem tum temporis solennem Legationem,
 quae

* *AITZEMA* loc. comm. pag. 512. fert, mense Ianuario, nulla die certa in-
 eas Suecis ipso ab Honarto traditas re- dicata, An. MDC LX. Polonis, teste Au-
 ctore

quae sinceram animi nostri intentionem testaretur, causam ex mandato ad optatum Pacis scopum perduceret, animosque ab exacerbationis tramite ad pristinae tranquillitatis sedem reduceret. Cum autem illud institutum minus (proh dolor!) e voto successerit, et animaduerterimus exortos motus magis ac magis ineruisse, animum nostrum summe perculit, quod nos inanis spes tanto tempore fouerit. Ex aduerso autem laetamur, quod Regiae Maiestati Poloniae non inuisum fuerit locum decernere, in quem belligerantium partium Legati et Plenipotentarii conueniant, ut animos discrepantes reconcilient, ansam bellandi ac dissensionum amputent, et sic almam pacem Diuino adspirante Numine reducant. Quapropter pro eo, quo erga vicina illa, nobisque tam amica Regna trahimur, affectu, proque communi omnium salute atque interesse, nostri muneris esse duximus, pio huic ac laudabili instituto subuenire, atque in id unice incumbere, quod totius Christianitatis bono et commodo cedere videbitur. Proinde ad id delegauimus Praenobilem, Magnificum et Amplissimum Virum, Dominum *Ioannem Honerdum*, Urbis Dordracenae Senatorem, Hollandiae Westfrisiaeque Consiliarium, Confessus nostri Collegam, extraque ordinem Deputatum, sufficienti potestate instructum, ut Thorunium, aut aliorum, ubi tractandi locus habetur, quantocyus sese conferat, opera sua et studio negocia pacis una cum Excell.^{is} V.^{ris} eo dirigere studeat, ut salus, pax, et tranquillitas publica inde nascatur. Cui hasce literas, tanquam fidei tesseras, ad Excell.^{as} V.^{ras} dare volumus, amice rogantes, ut eundem ad instituendos Tractatus cum caeteris Legatis et Plenipotentariis admittere, eique plenam fidem, tanquam ipsis nobis, tribuere dignentur. Qua spe freti, Illustr.^{mi} ac Excellentissimi Domini, Excell.^{as} V.^{ras} Deo Opt: Max: ex animo commendatas cupimus. Dabantur Hagae Comit: die 5 Aprilis, 1659., —

V. Ex eo tempore spes Honartum egregie sefellit. Etenim Sueci, (vt primum de his dicam,) tametsi litteras istas, atque ipsum Honartum, auctore *Aitzema*, loc. comm. p. 512 sq. suscepissent, in-

pp 3

gni

ctore Diarfi Poloni, die XIII huius mensis, per epistolarum scriptorem, exhibu-

erat: indignantibus iis, quod non ipse tradidisset.

gni cum benevolentiae significatione: tamen negabant permissum sibi, ut eo pacis conciliatore vterentur. Interea haud se admodum dubitare de voluntate Regis sui, cuius mandata iam dudum praestolarentur. At vero haec et talia, quibus Belgae honeste reiicerentur, erant diu ante meditata. Quippe, in epistola, a. d. XVII Sept. st. v. anno supra millesimum sexcentesium nono et quinquagesimo, Elbingae, ad Carolum Gustavum Regem perscripta, cuius exemplum apud me est, e Theotisco Latine factum, inter alia se ab Lumbrano accepisse memorant, „Legatum Hollandicum Honaert aduenisse Gedanum, qui se offerat pro mediatore. Ad ea nihil se respondisse, „memores mandati Mis S.^{ae}, quod iam alias ea de re emanasset. „Quodsi autem ullam eo nomine ab ipsis poposcerit resolutionem, „excepturos se oretenus, nihil se in commissis habere de admittenda hac Honaerti mediatione, cum ipsius Principales, hostiles actus „contra M.^{tem} S.^{am} exercuerint, et de reconciliatione nondum quicquam ipsis constet. Id quod item alia in epistola, ad eundem haud multo post missa, repetunt. Et sane Belgae, iis temporibus, arma aduersus Suecos sumserant, opitulaturi Danis. Sed hoc tale Suecorum consilium Lumbranus quoque, pro suo ingenio, maxime opere confirmabat, motus inter ceteras hac maxime causa, ne quis alius in societatem gloriae, quaesitae ex reparata pace, veniret. Ad eo is pulcerrimi beneficii decus omne vni Galliae vindicatum ibat. Vid. Aitzema l. c. Pufendorfus Rer. Brandeb. Lib. VIII. §. 68.

VI. Iam vero, praeter Suecos, a Belgica mediatione animum etiam Poloni auerterant: quamvis illa, si *Basnagium* audias, iis non modo non displicuerit, verum etiam vehementer adriserit. Ait autem, loc. comm. p. 596. „On traitoit la paix de Pologne en même tems, que celle de Dannemarc, et *Mr. van den Honart*, Ambassadeur des Etats Généraux, se rendit de Varsovie à l'Abbaie d'Oliu, „où se tenoient les Conférences, pour y aller faire les fonctions de „Mediateur. Il reçut à l'Audience du Congrès des honneurs, qui „réparèrent le défaut de sa première reception: le Roi, qui crut en „avoir besoin, lui donna le fauteuil, et le fit couvrir. In quo loco haud deesset, quod reprehenderem: si, quae est quorundam aut malevolentia, aut male sedula opera, nostri quoque ingenii instituti-
que

que esset, in corporibus formosis paucas maculas notare potius, quam pulcritudinem ipsam laude et admiratione prosequi. Neutrum enim verum est, quod *Basnagius* tradit, Honartum et Oliuam concessisse, et a Poloniae Rege exceptum in sollemni congressu fuisse. Poloni autem, ut, unde abii, eo reuertar, primum super Honarto questi sunt, quod fiduciaras litteras de more ipse non tradidisset; deinde has easdem nec satis honorifice sibi inscriptas, et verbis ambiguas atque obscuras esse didicerunt; postremo studium illius, quo Sueci non vterentur, sibi quoque haud amplectendum esse contenderunt. Cuius rei varias causas nunc strictim carptimque narrabo.

VII. Poloni, ut *Pufendorfius* auctor est, loc. comm. „neque „Belgarum officium, nec commoda curabant, exprobrantes, quod „Elbingense cum Suecis pactum ruinis Poloniae superstruxissent, dum „a Suecis immunitatem a vectigalibus, non solum in adquisitis, sed „et in acquirendis portubus, stipulati essent: quodque nunc Daniae „duntaxat negotium hic agerent, Poloniae incuriosi.„ Sed de Elbingensi pacto quum ab claris scriptoribus, *Aitzema*, *Pufendorffio*, *Basnagio*, *Lengnichio*, aliis, luculenter expositum sit, equidem actum praesertim alieno loco non agam. Etiam de Danica causa satis constat: cuius iuuandae tantum studium inceserat Belgas, ut pacem Danicam ante omnia expediendam censerent, ac, nisi ea expedita, Polonicae sese sponsores adfuturos negarent. „Hoenartus censebat, „inquit *Pufendorffius*, §. 67. pacem Danicam utique priore loco expediendam, ob Hagenense pactum, quo decretum sit, ut Danica pax „citra respectum, ad Poloniam, quam primum promoueatur. Eo „pacto abolito, Daniae duriores conditionem fore, quod Belgis deinceps haud integrum sit futurum, eo, quo hactenus, modo Danis „adstare. -- Denique nec Belgas, pro Polonica pace, sponso- „nem interposituros, ni Danica eam praecesserit.„ Quam sententiam, sermonibus ante agitatum, Legatus Belga etiam scripto explanauit, quod, cum Responso Polonorum, relatum in *Diario Europaeo* P. VIII. App. p. 69 sqq. atque item in *Londorpii Actis Publ. T. VIII. p. 662.* legi potest. Sed a Polonis, ut cetera non sine querimonia reiecta, sic facile minae confutatae; praeposterum esse dicentibus, Belgas

Belgas negatum sibi aliquid arguere, quod necdum postulassent. Conf. *Aitzema* loc. comm. p. 513. *Pufendorfius* §. 68.

VIII. Praeter istas autem, quas nunc explicauimus, causas, non leuior alia Polonos ab Honarto absterrebat. Etenim Belgae sacra Euangelica, vehementer huc vsque adflicta, in pristinum ius libertatemque restitui, futuroque aeuo intemerata conseruari, summopere cupiebant, inflammati quoque a Brandenburgico Electore. „Hic „eo nomine, inquit *Pufendorfius* l. c. ad Hoenartum scribebat, vt „hanc causam serio suscipiat, quod Euangelicorum Ecclesiae in Polonia, occasione belli Suecici, valde oppressae iaceant, quibus nulla, „nisi per hos tractatus, resurgendi spes sit.„ Et sane res erat huc vsque magna animorum contentione disceptata. Itaque inprimis huic conficiendae ad extremum ipsi Sueci Honartum ad Pacificatorum partes arcessendum rati, eum iussu Regni curatorum, (fatis iam tum functo Carolo Gustavo,) humanissimis verbis inuitarunt. Quam inuitationem ille nunc vicissim est adspersus. Id quod a *Basnagio*, ipsoque *Aitzema*, prorsus praetermissum, a *Pufendorffio* autem Comment. de rebus Caroli Gustavi, Lib. VII. §. 8. nimis breuiter narratum, plenius ex *Diario Suecico*, ad d. XII ft. n. Aprilis, cognosci poterit: vnde nos supra, ad *Pastorii* Diarium, p. 230. praecipua adtulimus.

IX. Igitur Honartus, diu multumque neglectus, ne tunc quidem velut postliminio adduci se passus est, probabili excusatione, quod, pacis negotio paene confecto, opera ipsius vana ac superuacua esse videretur. Ceterum, vt a Legatis secum communicarentur acta, facile adnuit. Atque ita post sancitam pacem, Dantisco, die duodecimo Maii, An. MDC LX discessit.

XI

*De Legatione et caussa Neoburgica,
in Pacificatione Oliuensi.*

In comitiis Pacificationis Oliuensibus, inter alios complures, a Philippo Vuilhelmo, Neoburgi Duce, ablegatus comparuerat Iohannes Ernestus a Rautenstein. Hunc non tam nominis familiaeque nobilitas, quam ipsius eximia virtus, prudentiaeque ac doctrinae praestantia, et propter eam demandatae honestissimae legationes, clarum ad posteritatis memoriam fecerunt. In quibus illa, in Poloniam, dictu adprime digna: cuius de caussis quaedam altius repetere consilium est, vt locum faciam Publicis Actis, ex *Codice MS. Zalusciano* depromptis, quibus illae, ceteroquin satis apertae, luculentius illustrantur. Iuuabit autem, per hanc occasionem, simul arcanas explorare.

II. Iam primum Neoburgicus Dux, vt ne ipso neglecto pacem Poloni conficerent, apud Iohannem Casimirum Regem magno, in speciem, studio instabat. Quippe orta inter ipsum et Imperii Octouirum Brandenburgicum, super Iuliacensibus rebus, (vt fit in sociis regnis,) graui controuersia, * maximopere metuendum sibi dictitabat, ne, pace cum Suecis sancita, Brandenburgicus omnem irarum vim molemque belli, in ipsum, conuerteret. Haec Rautensteinius quoque sermonibus, haec scriptis praeferibat. Et erat sane Elector infensus illi, multis ab ipso acerbis modis, per ea tempora, laceffit. Nam, vt Rhenanum foedus, de quo supra ad *Pastorii* Diarium p. 295. satis exposui, nunc silentio praetermittam, Neoburgicus Cliuensem prouinciam adgredi armis iam ante tentauerat. Quam rem fuisse enarratam, in *Censura Censurae candidatorum Sceptri Polonici*, (f. l. 1669. 12.) p. 31 sq. equidem hoc loco, quia rarior libellus est, paucissimisque visus, omnino repetam. „Quin si euinco, inquit Auctor, Neoburgicum arma intentasse Brandenburgico, quo facilius „eum

* Conf. PUFENDORFIVS Rer. Hist. de la succession de Cleves, Berg et Brandeb. Lib. IV. §. 24 sq. ROVSSET Juliers, T. I. p. 177 sqq.

„eum a Sueci partibus auelleret? Rem narro Censori ignotam, quam
 „tamen summorum Procerum auctoritas indubiam facit, dum Bran-
 „deburgicus, grande Suecici nominis fulcrum, et fere fortis legio,
 „suis maxime subsidiis grauem nobis faceret Suecum, Serenissimus
 „Philippus, Dux Neoburgicus, misit secretos codicillos, sua manu et
 „lingua Italica scriptos ad quemdam sibi olim notum, e primis Po-
 „lonici Senatus Capitibus, virum, vel liuore iudice, priuati et par-
 „tium negligentissimum, et vnice Patriae bonis intentum, in quibus
 „medium efficacissimum retrahendi a Sueco Brandenburgicum ipse
 „pollicetur, ferro et auro suo transigendum, inuasionem scilicet Cli-
 „uiae Electoralis. Ad quam asserendam deferere fuisset coactus
 „Suecum Brandenburgicus. Vnicam solam proposuerat Neoburgi-
 „cus conditionem, ne postmodo, se neglecto, pax cum Sueco pan-
 „geretur. Recitauit ille Senator integerrimus hasce literas Serenif-
 „simo Regi, Iohanni Casimiro, praesente Cancellario et Procancella-
 „rio Regni, nec non Georgio Lubomirsky, supremo Mareschallo
 „Regni, ac Comite Ioh. de Lesne, tum Palatino Lanciciensi, nunc
 „Cancellario Regni: quorum consilio quum res adhuc ad vltiorem
 „deliberationem dilata fuisset, tandem post depulsam nostram aciem
 „a Sueco, ad Pragam Warsauiae, missisque, ad Inuictissimum Au-
 „striacum, Viennam -- -- Oratoribus, suppetias contra Suecum a
 „Caesarea Maestate petituris, eodem ipso tempore Serenissimi Du-
 „cis Neoburgici Legati, Gressas et Lersch, Viennam accurrere, idem
 „medium a Sueco Brandenburgicum auellendi, et coniunctionem ar-
 „morum offerentes. Quae quidem res vtcunque exitum non ha-
 „buerit, intercedentibus, nescio cur, Camerae Caesareae Ministris;
 „consequentissime tamen hinc elicitur propensissima in nos Neobur-
 „gici Ducis ab antiquo beneuolentia, tantopere vltro se effundens in
 „emolumentum nostrum, et efficaciter profutura, si acceptassemus.,

III. Sed profecto his atque talibus suberat item alia secretior
 causa, quam dudum vasto animo Neoburgicus agitabat. Etenim is
 quum Poloniae Regno iamtum immineret, non ignotus genti, ipsius-
 que Regis Iohannis Casimiri adfinis, (quippe Constantiam, sororem
 illius, olim in matrimonium duxerat,) nulli operae studioque peper-
 cit, nullum consilium omisit intentatum, quo in se animos Polono-
 rum

rum conuerteret, ac magis magisque sibi deuinciret. In hanc rem et Rautensteinius primum Varſauiam, atque inde ad Pacificatorum Oliuense concilium missus. Quod quum praeter *Pufendorſium*, *Rer. Brandeb. Lib. VIII. §. 51.* nemo alius, quod sciam, diligentius explicauerit, illum ipsum, age, audiamus. „Austriacorum quoque in Polonia destinatis repugnabat Neoburgicus Palatinus, missio Iohanne „Ernesto Rautensteinio, vt, futuro interregno, ipsius ratio habeatur. „Qua de re is apud Gnesnensem Archiepiscopum palam, apud Regem non nisi per ambages insinuabat. Sed dicis caussa proponebat, vt Rex eius Principis commoda sibi commendata habeat; et, „quia metuat, ne Elector, facta pace, copiis suis aduersus ipsum vtatur, Rex ei periculo auertendo futurae paci eundem includat. Addebatur excusatio foederis Rhenani.; Posthaec interiectis paucis, vana Neoburgici consilia sine exitu fuisse, tradit. „Ceterum, inquit, ne circa successionem iste operae pretium faceret, nostri (Brandeburgici) renitebantur, quod Elector nunc ab eo Principe nil amici exspectaret. Quo in negotio Reginam facile sibi adſtipulantem habebat, quae Gallo cuiuspiam successionem quaerebat. Senatoribus insinuabatur, eum Principem elato ac peruicaci ingenio esse, et qui haud limitatum imperium saepe cum oppressione ciuium exercere gaudeat, sic vt libertas Ordinum Poloniae, sub eiusmodi Rege, valde periclitatura sit: ac potius indigenam eligendum, declinandae inuidiae tot competitorum, et vicinorum.* Ceterum Neoburgici inanem metum esse, quum Elector pacto, per legem commissariam sancito, cauerit, se per vim nihil tentaturum: vnde su-peruacuum, hoc tractatu istum comprehendere.,

IV. Quae quum ita essent, Neoburgici Ducis neque arcanum consilium, neque publicum negotium, ex animi sententia procedebat, adeo obnitentibus Brandenburgicis Legatis, vt ne nomen quidem illius consignari tabulis pacis vellent. Conf. *Pastorii Diarium Pacific. Oliuensis*, p. 276. 293 sqq. ac *Diarium Suecicum*, praecipue ad d. XXIX Aprilis. Itaque nec Pace Oliuensi est comprehensus. Ceterum Poloniae Rex, ne hac in parte defuisse adfini videretur, operam ei suam in posterum pollicitus est in epistola, cuius exem-

qq 2

plum

* Conf. A. O. (*Andr. Olſzouii*) Censura Candidatorum Sceptri Polonici.

plum infra adlatum sub lit. *D.* Sed vero res tandem ab Ludouico quartodecimo, Rege Galliarum, composita pactionibus, inter ipsum ac Principem Electorem Brandenburgicum initis, anno seculi superioris sexagesimo quarto. De quibus omnino videndus est *Pufendorfus*, loc. comm. Lib. IX. §§. 58 et 63. Nos, quum ad Oliuensem Pacificationem haud pertineant, verba nequaquam subiicimus. Sed vero tabulas istas, de quibus ante dictum est, en tibi!

A

Memoriale Alegati Neoburgici, ad Sacr. Regiam Maiestatem Poloniae, datum An. 1659.

Ex Codice MS. Zalufciano.

Ea est erga S. R. M. Vestram et Inclytam hanc Poloniae Rempubl. Sereniss. Principis Dom. mei Clementiss. constans et immutabilis devotio atque observantia, ut nullas non occasiones sibi censeat quaerendas Sua Serenitas, quibus sinceram istam animi sui propensionem magis magisque indies possit demonstrare. Vtque perpetui huius studii sui tam S. R. M. Vestram, quam Illustriss. Senatui, ac Rempublicam denuo redderet securiorem, simulque eandem sinistris forte aemulorum suggestionibus, ut nunc sunt tempora, minus recte informatam, de candida intentionum suarum sinceritate eo melius clariusque edoceret, et sic arctissimum sanguinis ac necessitudinis nexum, cum Maiestate Vestra intercedentem sibi, eo magis aleret atque conseruaret, visum fuit tenuitatem meam huc amandare: non dubitans, quin Maiestas Vestra satis adhuc recordetur, aliquoties sese hactenus una cum Illustriss. Regni Senatu, datis ad Serenitatem Suam literis, eandem fuisse adhortatam, ne cum Maiestatibus Vestrae Regniue huius adversariis, praecipue vero cum Suecis in ullum foedus, etiamsi illud fuerit defensivum tantum, vel etiam contra solum Sereniss. Dom. Electorem Brandenburgicum esset directum, coire velit, adductis eam in rem aliquot argumentis; quorum cum S. R. Maiestatem Vestram per se iam satis meminisse putem, supervacaneam plane recapitulationem eorundem censeo.

Quibus

Quibus quidem literis maximum sane, ut decet, pondus atque auctoritatem apud animum suum semper habituris, ea subinde reposuit Serenitas Sua, unde cum Maiestatem Vestram, tum totum Regni Senatum satis evidenter perspexisse, eadem sperat, veram totius rei faciem ac constitutionem, puramque in primis intentionem suam, utpote quae eo omnia sua direxit consilia, dirigetque porro, Divina adspirante Gratia, ut sua praesertim sibi, concreditisque a Deo curae suae subditis ac ditionibus constet securitas, et ne quid eadem maxime turbulentis hisce temporibus detrimenti capiat; tum quoque, ut non minus cum exteris, quam vicinis, bona semper continuetur intelligentia, nec quicquam committatur, quod iustam cuique ansam conquerendi praebere valeat. Cum vero gratissima recordatione indefinenter sibi revocet in memoriam Serenitas Sua, quot sese ac Domum Suam beneficiis ac propensi affectus demonstrationibus, tam S. R. Maiestas Vestra, quam divi eiusdem Praedecessores, totumque adeo Regnum hocce inclytum devinxerint haecenus atque obligaverint sibi; vereatur autem, ne relationibus de iis factis quicquam defuerit eorum, quae ad solidas rerum circumstantias et exprimendam clarius actionum suarum sinceritatem facere queant; nihil vero molestius accidere posset Serenitati Suae, quam si penes S. R. Maiestatem Vestram, aut splendidissimum eiusdem Senatum, vel minimum sinistrae informationis aut suspicionis resideat: incumbere sibi omnino atque opportunum non minus, quam necessarium fore existimavit, inviolabilem devotionem et respectum, quo erga S. R. Maieft. Vestram fertur, peculiari missione facere testatiorem, simulque fusius deducere, qua ratione Sereniss. Dom. Elector Brandeburgicus, procul habita transactione et pactis, quae iam 29 huius seculi anno, de possessione Iuliaci Cliviaeque Ducatum, et eo pertinentium ditionum facta, nec non ab aliquot Potentatibus atque Rebuspublicis fuere confirmata, nec attento, quod hoc ipso admissus fuerit in possessionem Ducatus Cliviae, totius Comitatus Marcae, mediique Comitatus Ravensbergae, (utpote quas ditiones Serenissimi Principis mei Dom. Parens inclytae recordationis, tunc temporis universas, Sereniss. autem Dom. Elector praeter Embricam et Reesam oppida, nihil tum plane inibi possedit,) vertente anno quadagesimo septimo,

hostilia arma in alte memoratam Serenitatem Suam, sine omni causa, ex improvise strinxerit, eandemque isthac violentia obligaverit ac coegerit, ut ad evitanda maiora damna, et ulteriorem ditionum suarum devastationem atque ruinam, altera quoque praedicti Comitatus Ravensbergenfis medietate Princeps pacis amans cederet, ac possessionem eius in Serenis. Dom. Electorem conferret.

Quamquam vero haec omnia nova tum transactione fuerint composita atque firmata, nec dubitaverit amplius, sed speraverit omnino alte laudata Serenitas Sua, fore, ut eadem ac reliqua Iuliacenſium ditionum possessione, quanta quidem tum sibi fuit relicta, pacifice in posterum et quiete uti frui sineretur: re ipsa tamen plane contrarium paulo post experiri fuit coacta: cum Serenis. Dom. Elector, spretis et procul habitis omnibus pactis et transactionibus, sine praevia clarigatione aut ullius hostilitatis denuntiatione, inſequenti anno quinquageſimo primo Serenitatem Suam denuo hostiliter invaſerit; situm in Ducatu Bergenſi oppidum Ratingen, una cum munita arce Angermunden, armata violentaque manu occupaverit, ac praefidio suo oneraverit: ita ut procul dubio ultiores quoque intentiones suas, publicis adeo typoque vulgatis patentibus non obscure oppreſſas, in invadenda Sereniſſimi reſidentia, Duſſeldorpio, imo omnimoda eiufdem de poſſeſſione iuſte acquiſita deiectio-
ne, in actum fuiſſet deducturus, niſi Divina tandem bonitas, aliunde liberationis media clementer adducens, conatus iſtos tam periculoſos intervertiſſet, inque ipſa veluti herba oppreſſiſſet. Ut igitur Serenitas Sua neutiquam dubitat, quin Maieſtas Veſtra pro eximia Regiaque prudentia ſua facile ſit diiudicatura, quod Serenitas Sua, rebus ſeſe ita habentibus atque conſtitutis, ultiorum eiufmodi inſultuum et inuafionum, nulla amplius ratione, ſecura eſſe potuerit, praefertim cum Serenis. Dom. Elector ab aliquo iam tempore non temnendas militum copias collegerit, pergatque adeo indies iuſtos quaſi exercitus conſcribere, ut nihil dicatur de variis eiufdem conſoederationibus, nec non ſitu earum ditionum, quas Serenitas Sua Elect. ad Rhenum provisionaliter adhuc poſſidet, Sereniſſimi ſane Principis mei Ducatibus Iuliacenſi et Montenſi ea vicinitate iunctis et velut imminentibus, ut Serenitati Suae Elect. facile videatur ac proclive, intra paucas horas,

ras, imo quandocunque libuerit, Sereniss. Principe meo praesidio defensionis destituto, ante ipsas residentiae Dusseldorpiensis portas, in armis comparere: Ita fieret, * non minus S. R. Maiestati Vestrae non semel fuisse relatum, eandemque gratiosissime adhuc recordari, quanto olim et quam laudabili zelo gloriosissimae memoriae Dom. Frater et Praedeceffor suus, Rex quondam maximus, Vladislaus IV. cuius sancta semper ac venerabilis erit Serenitati Suae memoria, in id incubuerit, atque allaboraverit, ut omnes istae diffensiones penitus sopirentur, e medioque tollerentur, adeo ut S. R. Maiestas Sua expressum quoque Ablegatum ad Sereniss. Electorem Brandenburgicum miserit, qui noxia illa et feralia dissidia anniteretur placide componere, firmamque amicitiam ac concordiam inter Domus hasce Serenissimas stabilire, imo aeternam etiam, si fieri istud ulla ratione posset, transactionem promovere et concludere: quae tamen omnia apud animum Sereniss. Dom. Electoris nihil plane tum temporis obtinere atque efficere potuerunt.

Imo ipsam Reg. Maiest. Vestram optime adhuc meminisse non ambigit Sua Serenitas, cum ante biennium circiter coalitae tunc inter Maiestatem Vestram, et Sereniss. Electorem, paci et transactioni Serenitatem Suam libenter vidisset inclusam Vestra Maiestas, quod nec ipsa tamen illud obtinere a Dom. Electore quiuerit, sed incassum plane in negotio illo laboraverit.

Quibus omnibus, ut et aliis circumstantiis rite consideratis, firmiter confidit Serenitas Sua fore, ut S. R. Maiestas Vestra non solum in deteriorem partem neutiquam interpretetur, aut ulla ratione improbet, sed potius consultum omnino, et conservando Statui suo conveniens, imo necessarium censeat, quod Serenitas Sua tali rerum positu, cum insuper illae ipsae ditiones tam Hispanicis, quam Gallicis inibi provinciis ita vicinae sint ac velut innexae, ut ab iis quoque partibus, bello praesertim existente, facili negotio si non invadi, saltem stationibus, hospitibus militaribus, excursionibus, atque exactio- nibus gravari atque infestari queant, quo sese porro una cum subdi- tis a Deo sibi commissis ab eiusmodi molestiis eo melius defendere, simulque ab omnibus improvisis invasionibus et periculis eo sanior esse

* Sic est in Codice Zalusciano. Fortasse, *ita fideret*, aut rectius, *ita fidit*, —

esse possit, cum nonnullis S. R. I. Electoribus et Principibus, nec non exteris Potentatibus, Pacis Germanicae consortibus, certum aliquod foedus iniverit, praesertim cum id ipsum in neminis plane offensio- nem, sed ad praedictae pacis mantenentiam, et ut nullus Confoe- deratorum contra eandem, in ditionibus, foederi isti inclusis, a quo- piam gravetur, unice tendat ac dirigatur, praetereaque quilibet Im- perii Status hoc ipsum, quod vigore foederis istius praestandum est, etiamnum sine eodem, secundum publicas Imperii Constitutiones ac Ordinationes, tam Executionis, quam alias, ipsamque adeo Guarantiae legem, praestare teneatur, maneatque obligatus.

Et quanquam negari non possit, eodem foedere etiam S. R. Maiestatem Sueciae, uti Ducem Bremensem ac Verdensensem, contineri: demonstrat tamen clarus eiusdem tenor, quod DD. Foederati nulla eidem alia ferre auxilia teneantur, quam si forte in terris illis Bre- mensibus aut Verdensibus, contra Instrumentum Pacis supradictae, a quopiam invadatur, ac laedatur. Tam vero non existimat Serenitas Sua, S. R. Maiestatem Vestram et Inclytam Rempublicam, etiamsi ist- hoc foedus ea ratione ictum non foret, copias suas in tam remotas Imperii oras missuram, et hoc ipso omnes vicinos eiusdem Status, quorum ditionibus terrae istae Sueticae undiquaque cinctae sunt, ad- eo excitaturam, ut ad necessariam sui defensionem sese obligatos re- putare possent: quum coniecturare facile sit, eos tale aliquid diffi- culter concessuros, eoque casu quietos futuros, quandoquidem Bre- menses pariter ac Verdenses ditiones, vicinorum aliquot Electorum et Principum ditionibus ita sunt combinatae atque immixtae, ut, si quis istas invadere velit, necessario illorum quoque terras attingere cogatur.

Et hanc ipsam ob causam nunquam aliter censuit Serenitas Sua, imo adhuc aliud quidpiam sibi persuadere nequit, quam S. R. Maie- statem Vestram speratam ex hoc foedere securitatem, et conservatio- nem sui, eo Sibi minus invisuram, quo minus invadi possint supra nominatae ditiones, absque evidenti periculo sese tandem in bellum cum S. R. I. Statibus, aliisque Pacis Westphalicae consortibus impli- candi, cum vice versa Serenitas Sua ab hostilibus incursionibus, et aliis belli molestiis, novarumque invasionum periculis, hoc ipso tutior reddi

reddi queat; imo cum spes affulgeat non exigua, lapsu temporis hanc eandem rem etiam servire posse, ut Sua Serenitas nanciscatur occasiones eo rerum positu Maiestati Vestrae et Nobilissimo huic Regno, pro constantissimo devotionis et affectus sui zelo, utilia quaeque officia praestandi, siquidem Maiestati Vestrae id fore gratum acceptumque intellexerit.

Nihil sane aliud in votis habet, aut magis desiderat Serenitas Sua, quin imo quam promptissimam sese ac paratissimam offert, si forte placeat S. R. Maiestati Vestrae, hoc sine mandatis suis, vel commissionibus sese honorare; praecipue vero instantibus iam brevi in Borussia, ut communis fert fama, de pace tractatibus, quorum promotioni eo casu manum quoque admovebit quam lubentissime Serenitas Sua, et nihil unquam diligentiae operaeve in se desiderari patietur, praesertim cum constet, Sereniss. quoque Sueciae Regi pacifica eiusmodi officia atque studia Serenitatis Suae haud fore ingrata.

Quodsi salutare istud pacis negotium feliciter succedat, uti Serenitas Sua ex intimo corde vovet atque auguratur; rogatam vult S. R. Maiestatem Vestram, et inclytam hanc Rempubl. quam diligentissime, ut non solum sese, una cum ditionibus viribusque suis, iisdem tractatibus dignentur includere; verum etiam Serenitati Suae atque commodis, quibuscunque id fieri potest, modis optimis, pro cognito singulari favore et benevolentia, queis complectuntur eandem, commoda isthac occasione prospicere et velificare.

Eo fine pergratum accidet Serenitati Suae, si placeat S. R. Maiestati Vestrae, mihi clementissime indulgere, ut in Regia hac Aula Sua, vel in locis tractatum tantisper commorari, et interessis Suae Serenitatis coram invigilare possim; quae proinde Maiestati Vestrae iterum iterumque, quantum possum, commendans, ut solitam Serenitati Suae gratiam ac favorem benigne conservare dignetur, vehementer rogo, certa semper nullius rei maiori desiderio teneri Serenitatem Suam, quam ut S. R. Maiestati Vestrae non minus, quam inclyto huic Poloniarum Regno, debitam animi sui devotionem, ob-

servantiam et gratitudinem re ipsa quam creberrimè possit demonstrare, Regiae de caetero clementiae gratiaeque et meam tenuitatem quam humillime devovens. Varaviae, die xxvii Iulii, M D C L I X.

Sac. Regiae Maiestati

devotissimus ac humillimus
fervus

Ioannes Ernest. a Rautenstein.

B

Responsum Generosiss. Io. Ern. a Rautenstein, Sereniss. Princ. Vilhelmi, Palatini Rheni, Ducis Neoburg. Consiliario, ad scriptum S. R. M. Poloniae et Sueciae nuper exhibitum.

Ex Codice MS. Zalusciano.

In primis grato et tenaci huiusmodi obligationum affectu amplectitur S. R. Maestas contestationem Generosiss. Exhibitoris, qua de constanti, nec haece vicissitudine rerum immutata, aut imminuta benevolentia, et affectu, erga S. R. M. Sereniss. Principis Sui asseverat. Eam siquidem requirunt, et suo quodam iure vindicant tot mutuae vicissitudinis vincula, quibus sibi ad invicem S. R. M. cum Sereniss. Principe copulata existit. Et licet minus expectata acciderit S. R. Maiestati ac Statibus Regni huius, semper de Sua Serenitate optime mereri studentibus, haec cum hoste Sueco nupera confoederatio, utpote maxime S. R. M. et praesenti rerum constitutioni praeiudiciosa, dum Status Imperii defensionem et securitatem Sueco prospiciunt, quam ab illo ipso cavere aliis aequum fuisset, si aequi publicae tranquillitatis assertores esse voluissent. Si enim Foederati provinciis Imperii, earumque tranquillitati et paci prospicere voluerant; praecavere quoque par erat, ne ab illis ipsis provinciis in alios quoque pericula emanarent. Quod in confesso est, dum Suecus ex provinciis potissimum iis,

iis, quae iuris Imperii sunt, Pomerania nimirum ac Ducatu Bremenſi, cuncta belli instrumenta, quibus haecenus Poloniam vexant, ſumat, inde militem colligat, auctoret atque armet, inde potiffimum invasionem Poloniae fecit, ibidem omnes actas praedas deponit et recon- dit; imo, quicquid hoſtilitatum in ditiones S. R. M. haecenus a Suecis attentatum eſt, ex Imperio, tanquam ſcaturigine, emanavit. Nullo proinde iure prohibetur S. R. M. (quicquid in contrarium vetent quaevis foedera,) ibi vindictas ſumere, unde ſe maxime laeſam ſentit. Nec ita eſſe diſſitas a ſe novit iſtas provincias, ut eo non attingat manus Poloniae. Proinde magis ex amicitia, qua S. R. Maieſtati, totique Regno ſe Ipſa Serenitas obſtrictam agnovit, factum fuiſſet, ſi iſto foedere cum hoſtibus ſuis Sua Serenitas abſtinuiſſet, hac praefertim de re, a S. R. M. et Senatoribus Regni, rogata atque poſtulata. Sed poſteaquam res in effectum deducta eſt, ſperat S. R. M. nova iſta foedera antiquis obligationibus haut fore potiora, et quicquid private hac in parte conceſſum eſt ſecuritati, veteribus amicis nulla creatura pericula.

Iam vero quae Suae Serenitati cum Sereniſs. Electore Brandeb. ratione Iuliacenſis et aliorum eo pertinentium intercedunt, diſſidia, pro communi ſtudio pacis, privatoque affectu, quo S. R. M. in utramque partem fertur, plus quam lubens ad ea componenda ſe arbitrum exhibitura eſt; prout id ipſum divae memoriae Frater et Praedeceſſor ſuus deſideratiſſimus libens ſuſceperat. Non exiſtimat tamen, ita diſſitum negotium hoc futuro tractatu, (quem cum Corona Sueciae inſtituere pridem in animum ſuum induxit S. R. Maieſtas,) poſſe copulari, ad quod tot Principes intereſſati vocandi eſſent, nec forſitan volentes.

Non ſubtrahet attamen facultatem S. R. M. (ſi qua hac in parte pollere dignoſcitur a Sua Serenitate,) officiaque ſua libens interponet, et praeſtabita Sereniſs. Electoris, tum et aliorum Principum, qui ad hanc cauſam communem cum ſuis praetentionibus concurrunt, voluntatum declaratione, ut, conſtitutis loco et tempore, peculiaris tractatus inſtituatur, utpote qui tot difficultatibus diviſiſque ſtudiis partium repletus, ſpecialeſ neceſſe habeat mereaturque conſiderationem. Nihil in votis habens S. R. M. quam ut ipſa paci et tran-

quillitati reddita, alios quoque impendio operae suae eiusdem faciat participes. Vbi igitur Suae Serenitatis magis explicatam mentem habuerit, de hoc negotio, transactionis instituendae, ex nunc serio in eam incubitura est curam, ut, quantum ex se erit, morem voluntati ac desiderio Suae Serenitatis gerat.

Interim gratiam habet S. R. Maestas, quod studio et promotione sua negotio huius pacificationis, cum Regno Sueciae, velificari percipiat; protestaturque, nulla esse sibi gratiora amicorum officia, quam ea, quae ad pacem, postliminio dominiis suis restituendam, faciunt.

Caeterum gratam ministri Suae Serenitatis esse foreque ad latus suum praesentiam, utpote charissimi cognati, quod ipsum luculentis indies contestatura est S. R. M. argumentis et demonstrationibus, erga personam eiusdem.

C

Memoriale S. R. M. Poloniae, a Legato Principis Neoburgensis, exhibitum.

Ex Codice MS. Zalusciano.

Serenissime et Potentissime Rex Domine, Domine
Clementissime,

Ab Illustris. S. R. M. Vestrae Regnique Poloniae Cancellario Supremo consignatum mihi fuit non ita pridem scriptum, quo Maestas Vestra mentem suam ad propositionem, nomine Sereniss. Principis, Domini mei Clementissimi, a me factam, explicare dignata est; ex eoque, nec non ex adiuncta eiusdem Dom. Supremi Cancellarii ad me epistola, percipere longe gratissimum fuit constantem Vestrae Maestatis, erga Suam Serenitatem, eiusque commoda et quietem, affectum Regium, quem Sibi Suisque perpetuo continuari, uti inter vota Serenitatis Suae primum est atque ultimum, ita vicissim Maestatem Vestram, totumque hoc inclytum Poloniae Regnum securum esse

esse cupit, nulla rerum vicissitudine aut qualibet demum ratione eandem se ab eo devotionis et obsequiorum sincero affectu diverti passuram, quem tot arcta necessitudinum vincula, ipsa V. M. benevolentia, et prona Illustriss. Procerum studia a Serenitate Sua exposcunt. Idem hactenus re ipsa contestari non omisit, eiusdemque rei et a M. V. et Regni Proceribus sufficiens sibi datum iri sperat testimonium, si meminisse placeat, quae initio suorum motuum, quamque prompto animo oblationes sint factae, quae signa devotionis edita: prout etiam Maiestatis Vestrae ministri, qui tum in aula Caesarea, tum Ratisbonae, et alibi, Serenitati Suae eiusve ministris adfuere, retulerint, ac hodieque confirmabunt.

Quod vero oblationes illae non fuerint acceptatae, quodque Sereniss. Elector Brandeb. etiam a Maiestate Vestra requisitus, Serenitatis Suae securitati speciali pacto providere recusaverit, id equidem sibi neutiquam imputari, multo minus vero vitio verti potest, quod ipsa sibi quibuscvis modis mediisque licitis prospexerit, ne pro cuiusque libitu indefensa, uti saepius iam tentatum fuit, invadi et superobtrui queat. Vnde Serenitati Suae inopinatum accidit, ex eodem scripto intelligere, Maiestatem Vestram praesentesque DD. Senatores in eam sese cogitationem adduci passos fuisse, ac si per foedus, cum aliquot vicinis Electoribus et Principibus, ac demum Galliae Sueciaeque Regibus, pro conservanda pace Imperii initum, Maiestatis Vestrae Regnique commodis et securitati contrarii quidpiam pepigisset, quo proinde, maxime ab ipsa Regnique Senatu rogata, melius abstinuisset. Nam, etsi in priori mea propositione causae ipsae sint explicatae, et quomodo, hac quoque in re, Serenitatis Suae actiones et intentiones, prout semper, procul ab omni M. V. Regnique incommodo, aut iustae commotionis causae fuerint, ac, Deo volente, semper futurae sint: attamen cum videat, sincerum suum affectum hac in re non satis recte apprehensum iri, operae pretium duxit Maiestati Vestrae revocare in animum, quo in statu et periculo ditiones suae Iuliacenses, aliorumque vicinorum Electorum et Principum fuerint, flagrante inter utramque Coronam versus occidentem tam funesto bello, qui proinde ratione et natura iubente, iam tum A. 1654. in mutuae defensionis pacta convenere, quibus quidem

accedere Serenitati Suae eo magis necessum fuit, quod ipsa non solum utriusque Coronae illius armis sese cinctam, ac quotidianis excursionibus annuisque hibernis fatigatam sentiret, sed et ab aliis partibus indies atque indies arma Brandenburgica parari videret, a quibus post ruptos tot tractatus, nec R. M. V. interventu atque autoritate, sufficiens quidem cautio potuit impetrari. Proindeque sibi aliter non potest imaginari Serenitas Sua, quam ipsam Maiestatem Vestram rebus illo in cardine vertentibus, atque ubi Serenitati Suae toties quaesitae et debitae securitati nullibi prospiciebatur, ad foederis istius accessionem Serenitatem Suam incitaturam et animaturam fuisse, utpote quo ipso securitati illi, quam eadem percuperet, provideretur.

Accessit successu temporis, eodem se suosque defendendi et pacis in Imperio tuendae studio, Eminentiss. Elector Moguntinus; Sereniss. vero Brandenburgicus per Legatos suos iisdem tractatibus interfuit, imo admissionem Regis Sueciae, Serenitatis vero Suae exclusionem urfit. Accessere postea et Duces Brunsvicensis, et Hassi, ac tandem in vim pacis Monasterianae, Reges Galliae et Sueciae.

Quo fine, ipsae foederis tabulae, iam dudum typis publice prostantes, et ideo Maiestati Vestrae ac Illustriss. Regni Senatoribus non incognitae, satis edocent, purae scilicet defensionis intuitu, quam omnibus animantibus natura, omnibus gentibus ratio dictavit, tam procul ab eo, quod sancti istius atque irreprehensibilis foederis ac foederatorum aemuli Maiestati Vestrae persuasum cuperent, ut hac ratione Sueco provisum sit, e suis in Imperio provinciis Poloniae arma inferre, in eisque praedas recondere, ut cum Maiestatis Vestrae Illustriss. Dom. Ablegatus hac de re deputatis Imperii Statibus Francofurti conquereretur, Pomerania, de qua haec intelligi poterant, nominatim foederi exempta remanserit atque excepta, modisque insuper omnibus pacem reconciliare hactenus fuerit quaesitum. Quod autem ad ditiones Bremensem et Verdensam attinet, eae et bellis praeteritis ita erant exhaustae, ut ulteriori bello impares viderentur, et quamvis easdem arma Maiestatis Vestrae, prout ipsa ait, contingere potuissent, credere merito potuerunt Foederati Principes, cum id sine commotione vicinorum Electorum Principum et Statuum, in primis utriusque Circuli Saxonici ac Westphalici, fieri nequivisset, Maiestatem

statent Vestram excelso et vere Regio animo, plus tributuram fuisse publicae Imperii et tot vicinorum quieti, quam cum tanto damno et periculo arma sua provinciis admoturam, quae iam antea exhaustae, nec uni praedam, nec alteri subsidium praestare ulterius potuissent; vile nimis pretium excitandi novi in Imperio belli, quod Foederati modis omnibus viribusque merito praecaverent. Prout et nunc Serenitati Suae constanti relatione innotuit, Maiestatem Vestram una cum Foederatis suis non esse alienam, belli, quod in istis partibus flagrat, theatrum ulteriori Albis ripa concludere et coercere. Ex quibus omnibus, pro summa sua prudentia, facile iudicabit Maiestas Vestra, ac Illustriss. Regni Proceres, quam sincera hac in re, quamque pacifica Foederatorum fuerit intentio, et quam illius, quod ibidem ardet, belli se suosque expertes servare studuerint. Aestimabit non minus quis prudens facili negotio, cum Serenitas Sua inter foederis huius consortes non prima sit, nec ultima, Ei soli clavum istius non credi, sed eo iure merito sequendum esse, quo pro conservanda communi quiete communia vota ferunt; neque etiam sine evidenti Status Sui periculo Eandem ab iis discedere posse nec debuisse, quamdiu maxime in terminis defensionis consistunt, neque ad cuiusque offensam diriguntur.

Nec vero quicquam egit Sua Serenitas, acceptis ante annum Maiestatis Vestrae et Illustriss. Procerum literis, cum defensivum hoc foedus iam diu ante conclusum fuisset, quo constans ipsius erga Maiestatem Vestram devotio, et sincerus erga Regnum Regnique Proceres affectus, carpi ulla ratione merito possit: multo minus, quod literae istae innuebant, speciale quodpiam contra Poloniam foedus cum Suecia panxit, uti etiam tum temporis respondit, vicissimque tam Maiestatis Vestrae affectum, quam ipsorum benevolentiam, sibi esse conservatam plane confidit.

Caeterum periucundum accidit Serenitati Suae, non ingratum fuisse Maiestati Vestrae intelligere, quod et ipsa pacificationis, cum Regno Sueciae, negotio velificari percipiat. Longe vero gratissimum fuit Maiestatis Vestrae studium restituendae postliminio regnis ac dominiis suis pacis. Quae, ut Principum Christianorum officia sunt et vota, ita sperat, eadem, Divini Numinis bonitate, feliciter successu-
ra,

ra, eoque fine mihi denuo in mandatis dedit, tam in Aula Regia, quam in ipso tractatum loco atque progressu, omnibus viribus incumbere et inniti, ut Maiestati Vestrae, Regnoque et Provinciis suis pax aequa et secura restituatur ac reflorescat, quo Serenitas Sua Regis cognati affectum et patrocinium, Procerumque tam bene affectorum studia, eo certius atque melius posset experiri.

De quibus plane confidit, simulque maximas V. M. gratias agit, quod per Illustriss. Dom. Cancellarium Regni Supremum declarare voluerit, se non modo comprehensionem Serenitatis Suae in tractatu futuro non impedituram, sed, quantum in se erit, adiuturam, et apud alios suos Confoederatos procuraturam, permittendo mihi, ut in eodem tractatu adsum, inibique negocia a Serenitate Sua mihi commissa procurem: quo magis Eadem sperat, illo tractatu provisum iri, ut, communi paciscentium placito, inclusa adversus omnem vim factique viam, contra quoscunque, secura reddatur, aut praeter opinionem invasa, communibus viribus defendatur.

Neque etiam persuadere sibi ullo modo potuit Serenitas Sua, hac in re Maiestatem Vestram ullam facturam difficultatem, utpote quae hoc ipsum solum petit, quod rationi, iuri et pacis universalis legibus, totiesque iteratis Sereniss. Elect. Brandeb. pactis consonum est, quodque nec ab ipso, nec a quopiam alio prudenter improbari, aut instanti huic pacificationi ulla iniicere moras potest, scilicet, ut Serenitas Sua facti via in posterum non infestetur, sed iustitiae aut amicabilis compositionis via cursuque, ab omni armorum strepitu procul ac attentatu permittatur. Nec vero minus de Maiestate Vestra, inclytoque Poloniae Regno, sese meritam confidit Serenitas Sua, quam ut commoda hac occasione, qua id quidem levi enorgio fieri potest, securitati suae provideatur.

Quod demum S. R. Maiestas Vestra componendae cum Sereniss. Electore Brandenburg. Iuliacensis controversiae, dummodo ad compositionem eiusmodi aliorum praetendentium Principum voluntas accesserit, arbitrium suscipere non detrectet; etsi simile officium Sereniss. Regis Vladislai apud Electorem tam parum profecerit, ut potius paulo post arma in Serenitatem Suam converterit, adeoque hac in re auctoritatem Maiestatis Vestrae iterum periclitari nolle; Ipsa equidem
facile

facile iudicabit, Serenitatem Suam id. vel maxime optare, atque causae ipsius iam dudum notam iustitiam cognati-Regis patrocínio et arbitrio stabiliri velle. At quoniam, prout recte aestimat Maiestas Vestra, res isthaec, pro diversis ac divisis partium studiis, in longinquo est, Regiae eiusdem magnitudinis et affectus opus erit gloriosum, Serenitatem Suam illa, quae iam speratur, pace inclusam reddere securam, ut tandem aemulorum incurfionibus libera, ipsius causae principalis exitum, iustitia aut compositione mediante, possit expectare. Quae Maiestati Vestrae humillime exponere debui, Regiae eiusdem gratiae me quam devotissime commendans, tanquam

Sacrae Regiae Maiestatis Vestrae

devotus et humillimus servus

Ioannes Ernestus a Rautenstein.

D

*Responsoriae a S. R. M. Poloniae Principi Palatino Rheni,
in negotio ipsius.*

Ex Actis *Metrices* Canc. Min. R. Poloniae.

Ioannes Casimirus, Dei Gratia Rex Poloniae, — Serenissimo Principi, Dno Philippo Vilhelmo, Comiti Palatino Rheni, Neoburgi, Iuliae, Cliviae, Montium Duci, Comiti Marchiae et Ravensbergi, Domino in Ravenstein, Affini et Cognato Nostro Charissimo, salutem et omnis felicitatis incrementum. Quantum, deducto iam ad metam Pacis tractatu, in negotio Serenitatis Vestrae sit laboratum, referet Generosus Ioannes Ernestus a Rautenstein, Stis Vestrae Consiliarius et Ablegatus. Nihil tamen, obnitentibus S. Stis Electoris Brandenburgici Commissariis, effici potuit, licet suam in hoc diligentiam operamque omnem Generosus Stis Vestrae Ablegatus adhiberet. Quodsi

eo ventum aliquando fuerit, ut Nostra in his interpositio deposcatur, rem totam Nostro interuentu fidimus componendam. Interim Sti Vestrae bonam valetudinem prosperosque successus ex animo optamus. Datae in Regia Nostra Gedanensi, die 10 Maii, Anno Dni 1660. Regnorum Nostrorum Poloniae et Sueciae XII.

Eiusdem Stis Vestrae

bonus cognatus et frater

Ioannes Casimirus Rex.

XII

De Etceterationibus, inter Poloniae ac Sueciae Reges, quondam controuersis.

Quod de Polyphemo antiquus poeta, id non dubitauerim, quin de etceterationibus filii Grammaticorum, si hoc sacrum et horribue nomen audiant, tamquam adtoniti re infausta, exclament:

Monstrum horrendum, informe, ingens.

Itaque prius mihi, quam rem edisseram, venia apud istos rudis et inconditi vocabuli exoranda est, ne, velut temeratis sacris, capiti nostro male precentur. Nam apud aequos aestimatores facile suis se auctoribus tuebitur: quippe in ipsa Oliuensis Pacis formula usurpatum, vt Regum Poloniae atque Sueciae ceteri tituli hoc inuolucro taciti obtegerentur. Ac si olim *Sam. Stryckio*, clarissimo Iurisperito, licuit illa adeo peruulgata Etcetera peculiari libello * persequi: equidem et ipse veniam haud desperem, vbi super etceterationi-

* Vid. SAM. STRYCKII Diss. de Etcetera. Libellus Franco-Gallicus, *Les Etcetera de Du Plessis*, (s. l. 1600.) huc non pertinet: ceterum adeo ignotus viris doctis, vt nec MAGNO CRVSIO, in Singularibus Plessiacis, commemoretur.

tionibus, quondam inter Polonos ac Suecos armis belloque disceptatis, breuiter exposuero. Adeo verum est, ex paruis causis saepe ingentium rerum nasci euenta.*

II. Orta autem ista feralis controuersia primum ex Regio Sueciae titulo, quem Sigismundus III. Poloniae Rex, amisso Suecano Regno, retinuerat sibi, vanum atque inane nomen, ad posterosque velut hereditate transiiserat. Sed vero Sueci ne illum quidem, alio in villo, nisi qui simul Regni habenas teneret, ferendum existimabant. Tandem in Stumdorfiano conuentu, post graues concertationes, ita res composita fuit, amicis colloquiis, vt tituli vtriusque non nisi praecipui perscriberentur, reliqui tribus istis sollemnibus notis, (vulgo Etcetera vocant,) inuoluerentur. Id quod idoneis auctoribus memoratum iuuat *Pastorii* verbis, rem planissime describentis, hoc loco exponere. „Quum anno millesimo sexcentesimo tricesimo quinto, inquit ille *Flor. Polon. Lib. VII. p. 529.* „inter Vladislaum Poloniae Regem, et Christinam Sueciae Reginam, induciae annorum „viginti sex fuissent initae, aliquamdiu illic circa titulos, pactorum „instrumentis praefigendos, disceptatum est, quia Sueci nolebant, „in illis pactis, Vladislaum vocari Regem hereditarium Suecorum, „quo alioquin titulo Rex ille vti solebat. Litem istam finire tandem „placuit, facta vtriusque titulorum Regalium abbreviatione, ita vt, „postquam Vladislao Regi datum esset nomen Regis Poloniae, Magni „Ducis Lithuaniae, reliqua, quae addi ceteroquin moris erat, non „nisi triplici etceteratione, (vt vulgo dici solet,) adposita innuerentur. Similiter triplex etceteratio addebatur Christinae, postquam „Regina Sueciae, Magna Dux Finlandiae, nuncupata esset. Tales „tituli pactis inscripti, & typis editi sunt.„** Conf. *Ogerii Ephemerides*, p. 335 et 347. *Pufendorfii* *Commentar. de rebus Caroli Gustau*i, Lib. V. §. 84.

III. Sed Poloni, vt huc descenderent, necessitate magis, quam voluntate adducti fuerant. Nam abhorrebat ea res ab ipsorum consilio, postulationes suas minime obuelandas, sed in aprico ponendas

SS 2

* Conf. *Essai sur les grands évènements par les petites causes*, (Amst. 1760. 12.) 385 seq. et DUMONTIUM *Corp. Dipl. T. VI. P. I. pag. 115 sq.*

** Apud OGERIUM, loc. comm. p.

das esse iudicantium. Itaque ipsis in auspiciis Lubecensis conuentus, anno superioris seculi primo et quinquagesimo, grauius cum Legatis Suecis, super istis etceterationibus, est disceptatum. Nam in fiducia-riis litteris Iohannes Casimirus, Poloniae Rex, sibi cuncta ab maioribus tradita titulorum nomina adscripserat; Christinae autem Reginae tacita praetermiserat, addito non nisi vno tali sollempni signo. Igitur Sueci, auctore *Pufendorfio*, *Rer. Suecic. Lib. XXIII. §. 29.* inter alia conquesti sunt etiam hoc: „Titulum Reginae vno tantum abbreuiationis signo abruptum esse, Polonico titulo integro; quum tamen in Borussia conuentum esset, vt vtrunque post vocabula, *Magnus Dux*, et *Magna Princeps*, tria abrupti sermonis signa ponerentur.,, Ex cuius conuentionis lege, quum in procuratoriis Suecicis tituli incisi essent illa tergemina etceteratione; Polonos Legatos hoc ipsum velut recens, neque consentaneum priscae consuetudini, reprehendisse, idem *Pufendorfius* loc. comm. §. 27 tradit. „Deferebantur, inquit, procuratoria vtrunque ad Chanutum, qui partibus eorumdem copiam faciebat. Vbi Poloni quidem, in Suecorum procuratorio, ista notabant: Quod titulus Regis Poloniae truncatus esset, qui haecenus ad ista vsque verba, *Nec non Suecorum*, totus expressus sit. Adiuncta quidem esse abbreuiationis, quae vocant, signa: sed quia noua sint, et insolita, iure reprobari debere, antequam per Suecos declaretur, derogatoria, an conseruatoria sint.,, — Inprimis Poloni super Liuania, vtrum huiusmodi notis contineatur, per Georgium Fischerum, Mitauensem Praefectum, (is erat adscitus inter ipsos,) quaeritabant. Ceterum titulos Regis hoc quasi velo obducendos, id se scire iuxta cum ignarissimis. Enimvero si Sueci profiterentur, his notis omnes Regis titulos comprehendere, se iis liberaliter concessuros esse. Vid. *Pufendorfius* §§. 28 et 30. Has inter atque tales disputationes quum sat longum temporis spatium consumsissent, ac se mutuo, tamquam graui in opere, fatigassent, ad postremum de conuentu est, re infecta, discessum. Conf. *Vaucennaeus*, *Comment. de rebus Suecic. T. II. p. 221 sqq.* In altero conuentu, ibidem haud multo post habito, acta primum eadem, vt sic dicam, fabula: deinde exhibita a Polonis procuratoria, qualia esse ea Sueci cuperent, ternis duntaxat etceterationum signis conspicua.

cua. De qua re videor pretium operae facturum, si *Pufendorffii* verba hoc loco repetam. „Polonis, „ inquit ille *Rer. Suecic. Lib. XXIV. §. 31.* „duplici erant instructi procuratorio, quorum vno integer Regis titulus, altero truncatus exprimebatur. Igitur inter ipsos deliberabatur, utro utendum esset. *Goraïskius* censebat, integrum priore loco offerendum, ne de alto velut fastigio praecipites ruisse, non per gradus descendisse, viderentur: post disceptationem demum alterum proferendum. Contrarium sentiebat *Lessinskius*, et *Fischerus*, ne ruptura tractatum inde proveniret, et quia *Chanuto* iam emendata procuratoria promissa fuerant. Praevalebat tamen *Goraïskius*, testatus, se periculum rupturae praestitutum: ac ipse ad Mediatores accedens, plenipotentiam integro cum titulo exhibebat, ostendens, se non posse non in Praeliminaribus Regis sui ius integrum servare: ac sufficere, si ex procuratorio perspiciatur, plena facultate ad tractandum se instructos: disputationem, super titulo, ad ipsam tractatum substantiam pertinere. — — In eo instrumento titulus Regis a contextu disiunctus erat, et *Io. Casimirus* Regem se Suecorum hereditarium expresserat; utut *Christinae* quoque titulus Reginae Suecorum, Gothorum, Vandalorumque datus esset, additis, post Ducatum Magnum Finlandiae, mutilationis notis. Sed quum *Chanutus* per litteras Polonos rogaret, ut alia procuratoria exhiberent, quod Sueci isthaec in contumeliae vicem accepturi, ac statim abituri sint, praesertim quum et praeterito anno eadem causa tractatus abruperit: Poloni aliud procuratorium exhibere constituunt, interposita protestatione, id Regis sui iuri innoxium fore, ac per ternas abbreviationis notas omnes Regis titulos intelligi. — *Conf. Vaucennaeus*, loc. comm. T. III. p. 84 seqq. *Lengnichius* *Hist. Pruss. P. VII. p. 101* seq.

IV. Haec *Christina* imperante actitata. Sed nondum satis et ceterationibus datum: quamquam *Carolus Gustavus*, ad gubernacula Regni admotus, nolle videbatur isto quasi in simpulo fluctus excitare. Itaque in litteris, tum ad *Iohannem Casimirum* scriptis, ternas sollemnes notas adiecerat: * quod itidem ab Rege Poloniae, in

ss 3

respon-

* Exemplum harum litterarum exstat Lib. v. p. 144. item in LONDORPJI apud RYDAVSCIVM, *Hist. Polon. Actis Publicis*, T. VII. p. 912.

responsoriis, factum esse, *Pastorius* loc. comm. pag. 530 perhibet. Sed tamen in ipsa inscriptione erat, quod Kochium, Suecum Legatum, male haberet. Nam „inscriptio litterarum,„ auctore *Pufendorffio*, Comment. de rebus Caroli Gustavi Lib. I. §. 46. „quae Kochio tradebantur, non exprimebat verba pactis constituta, *Suecorum, Gothorum, Vandalorumque Regi, Magno Duci Finlandiae etc. etc. etc.* sed tantum positum erat, *Sueciae Regi etc. etc. etc.* De „quo Kochius statim apud Cancellarium querebatur, negans, talem „epistolam a se acceptari posse, praesertim cuius argumentum igno- „ret,„ Qua querimonia ipsius, etiam apud Procancellarium repetita, effectum est, ut, quidquid in inscriptione cum pactionibus dissentiret, id emendaretur. Scribarum duntaxat incitiam atque errorem fuisse. Nam Regem, e consilio Senatus, in tituli inscriptionem, consentaneam pactis, et ipsum consensisse Procancellarius adfirmabat.

V. Vix conquieuerat hic quasi leuior motus, quum longe atrocissimus, unde minime videbatur, tanta vi exortus est, ut Poloniam omnem vehementer concuteret. Quippe in litteris fidei, quas Iohannes Andreas Morstinus, Legatus in Sueciam missus, * Carolo Gustavo exhibiturus erat, Polonico quidem titulo tergemina etceterationum signa adposita, in Suecico autem (quantum facinus!) vnum omissum erat. „Venerat, inquit *Pufendorffius* l. c. Lib. II. §. 1. sub „exitum superioris anni,„ (is erat illius seculi quartus et quinquagesimus,) „ab isto missus in Sueciam Andreas Morsteinus; sed qui „nulla agendi facultate instructus, praeter veteres insultationes, novaeque morarum ambages, nihil adferebat. Sane litterae, quas exhibebat, legationi fidem facientes, non vno modo vitiosae reperi- „tae. Cautum erat pactis induciarum, ut Reges, sibi inuicem scri- „bentes, titulos suos ternis abrupti sermonis signis truncarent. Sed „hisce litteris Polonico quidem titulo tria eiusmodi signa, Suecico „non

* Conf. *RVDAVSCIUS* loc. comm. pag. 143 sqq.

** *RVDAVSCIUS* l. c. Lib. v. p. 149. *Causa belli prope erubescenda, syl- labae error, quem Mosci pro contentu ha-*

buere. BASNATIUS Ann. Belgic. T. I. p. 379. *Alexis déclara la guerre au Roi de Pologne, sur des prétextes assez légers. Il se plaignoit de ce que les Polonois ne lui donnoient pas les titres, qui lui*

„non nisi duo, adposita erant., Conf. *Pastorius* loc. comm. *Len-
gnichius* l. c. pag. 124. Quae res, parua omnino, et, vt argute *Ko-
chowius* *Climact.* II. p. 435. ait, Serenissimum nihil, quum in ignomi-
niam esset accepta, (solent enim inter amicos parum fidos cuncta su-
specta esse,) dici non potest, quantum non Regis modo, verum to-
tius Senatus Regni, animos exulcerauerit. Ac Senatores quidem in
litteris, ad Regni Poloni Senatum perscriptis, quae in *Londorpii*
Actis Publ. T. VII. p. 981. et apud *Rudauscium* *Hist. Polon. Lib. V.*
p. 148 sq. exstant, inter alia id genus plura: „Contigit, inquit,
„multo magis praeter expectationem, quod eodem momento, quo
„calentes maxime Regis Vestri affectus nobis persuadendi essent, ex
„copia litterarum credentialium, quas ille (Morstinus) secum ap-
„portauerat, deprehenderetur, praedicio et Dignitatis Regiae et
„Status Nostri esse refertissimas. Ita incipiunt, vt paritati Regum No-
„strorum non nihil detrahant: ita finiunt, vt sub Regnorum plurali-
„tate, etiam in nullius momenti minutiis, intolerandae Regis Vestri
„aduersus Statum Nostrium praetensionem faueant., Ipse autem Rex,
Carolus Gustauus, iniuriam tantam, nisi armis expiari non posse ra-
tus, omissam vnā etceterationem (quis crederet?) in causam bel-
li delegit. Vid. Breuis ac praeliminaris expositio causarum, — apud
Londorpiū loc. comm. p. 1003. et *Rudauscium*, p. 169. Conf. *Cy-
riaci Trasymachi* *Epist. de iustitia armorum Suecic.* p. 12. Circa
idem tempus, quasi fata in Poloniae calamitatem conspirassent, Mo-
scos quoque haud dissimilis causa, syllabae error, pro contemptu ab
iis habitus, in Polonum nomen armauit. Sed apud Carolum Gu-
stauum, Senatumque Suecani Regni, excusauerunt Poloni et litteris,
et per Legatos in Sueciam missos, errorem scribae, nescio quod de-
prauatum Stundorfiani pacti exemplum sequuti. Vid. Senatorum R.
Poloniae, ad R. Sueciae Senatorum litteras, Responsoriae, in *Londor-
pii Actis*, T. VII. p. 1098. Conf. Eliminatio causarum suscepti a Ca-
rolo

lui étoient dits, et il avoit recueilli plus de
cent Lettres différentes, qui lui seroient
de preuves. Il en avoit fait ses plain-
tes: mais on n'avoit pas puni les coup-
ables, parcequ'on auroit eu de la peine à

décerner un suplice proportionné au crime,
d'avoir changé une lettre, dans le nom
de Micchaiovitz, ou de l'avoir écrit d'une
manière différente.

rolo Gustavo, contra Ioh. Casimirum, belli, apud *Rudausium*, l. c. p. 313. Et sane „id scienter, studiove offendendi, fuisse commissum, vt verbis vtar *Pastorii*, l. c. „nemo credere possit, qui nouerit, minime tum e re fuisse Poloniae, bello Moscouitico et Cosacico implicatae, plures sibi inimicitias quocumque modo adtrahere.„ At Suecorum Rex, cui constitutum fixumque erat in Poloniam imperum facere, nihil his similibusque motus, ipsa inter excusationum delinimenta atrocissimum bellum suscepit. In quo quot mortalium sanguine vni voculae litatum est! quanta vrbium prouinciarumque strage vani tituli redempti sunt!

VI. Iam quae belli nefanda caussa fuerat etceteratio, ea pacis quoque negotium aliquamdiu distinuit. Ac primum postulabat Carolus Gustauus, vt istae ternae notae, quamuis ab ipso titulis suis in sigillo non additae, * in fiduciariis litteris ac diplomatibus Polonis adhiberentur. „Legatis,“ inquit *Pufendorfius*, Comment. de rebus Caroli Gustauis Lib. V. §. 84. „vtique peruincendum erat, postremum temperamentum etceterationum in procuratoriis obseruandum; „prorsus vti procuratoria, cum titulis et sigillis, adornata fuerant, „quae Lessinius et Narusseuicius a Rege, et Republica Poloniae, anno „M D C L V. Holmiam adtulerant. Praesertim quia, flagrante iam bello, ipse Iohannes Casimirus mutilato titulo vsus erat, ac Carolo Gustavo legitimum titulum, sed itidem truncatum, tribuerat, tam in „litteris, quas Prziemscius apud oppidum Colam adferebat, quam in „pacto deditiois Vuarfauiensis.„ Itaque super iisdem, in ipso pacis conficiendae opere, vehementer etiam atque etiam est disceptatum. *Pastorius* in Diario, ad extremum Ianuarii, p. 83. mentionem facit peculiaris scripti, *de Etceterationibus*: quod si peruenisset in manus meas, lubens illud volensque adferrem. Ita obstinate autem Poloni Suecis restiterunt, vt, postquam fatis functo Suecorum Rege quasi spiritum resumpsissent, iam non amplius etceterationes, sed ipsum Sueciae Regium titulum atque insignia, vindicatum Iohanni Casimiro irent. Nec defuisse reperio ex Suecis Legatis binos, (Gardium et Guldenclauium supra suspectatus sum; ** dextrone Apolline, haud conten-

* Vid. PASTORII Diarium Pacific. pag. 55. not. *

** Vid. ad PASTORII Diarium, p. 139. not. ****

contenderim,) adeo tum animis fractos, adeo rebus diffisos suis, vt hanc potissimum rem Polonis adnuere haud recusarent. Quod quum alibi strictim memorarem, huic loco seruaui verba *Benedicti Oxenstiernii*, itidem Legati Sueci, ex Narratione, super foederibus, inter Sueciae ac Galliae Reges: quae nunc promissi memor adiungam. --- „Sitôt que la nouvelle de la mort prématurée du Roi Charles Gustave --- fut apportée en Prusse, où on traitoit de la paix entre la Suede et la Pologne, il se trouua deux de nos Plenipotentiaires, qui à la persuasion de la Cour de Pologne me pressèrent, de donner mon consentement, comme ils auoient déjà donné leur, à ce que le Roi Jean Casimir porta le titre de *Roi de Suede*, et se seruit des armes de ce Roiaume, sa vie durant. Comme ce point auoit été non seulement contesté de part et d'autre, pendant l'espace de 60 ans, mais qu'il auoit été aussi la cause de la guerre entre les deux Etats, (car le Roi de Pologne auoit fait faire une protestation solennelle par son Ambassadeur Morstein, à l'avènement de seüe Sa Majesté à la Couronne de Suede, en reservant les Droits, qu'il prétendoit d'y auoir, comme aussi au titre et aux armes des Rois de Suede, dont il vouloit se servir,) je fus d'avis, que l'on devoit d'autant moins prêter l'oreille à une pareille proposition, que l'on ne devoit pas même la prendre ad referendum, puisque je n'étois que trop informé, jusqu'à quel point ce grand Roi auroit été sensible à cet Article, et que personne n'auroit osé lui en faire la moindre mention, pendant qu'il vivoit. Néanmoins nos deux Ambassadeurs aiant fait espérer à ceux de la Republique de Pologne, qu'ils termineroient cette affaire, comme ils le desiroient malgré moi; mais n'en pouvant venir à bout, ils ont jetté sur moi leur haine, et ils m'ont fait essuier dans la suite toute sorte de persecutions. „

VII. Itaque Oxenstiernii studio atque constantia factum est, vt ea res minus ex Polonorum sententia fluere. Sueci enim, confirmationibus paullo post animis, vrgebant non sine speciosis rationibus, vt Poloniae Rex, postquam se abdicasset iure suo in Regnum Suecanum, neque titulos Sueciae regis, neque istas etceterationes in po-

sterum vsurparet. In hos velut scopulos negotium pacis denuo illisum, ne penitus rumperetur, formula Renunciationis, quam vocant, iterum ac saepius est mutata. De quibus mutationibus videndum inprimis est *Diarium Suecicum*, ad d. IX Aprilis: vnde nos quaedam supra, ad *Pastorii* Diarium, p. 223. not. ** delibauimus. Tandem, post tot et tantas decertationum tempestates, illa, quae tabulis Pacis Oliuensis Art. III. inserta legitur, hanc causam omnem lenissime consopiuit.

XIII

*De Hieronymo Pinoccio,
et legatione eius, ad Belgas et Britannos
suscepta.*

De Hieronymo Pinoccio, quamquam nec generis amplitudine, nec rerum gestarum fama valde conspicuo, at cuius inter Acta Oliuensis Pacificationis memoria exstat, haud abs re fuerit hoc loco exponere: partim, vt nomen viri ab *Rudausci* cauillationibus vindicetur; partim, vt *Pastorii* narrationi paullulum obscurae, in Diario Pacific. p. 98 et 139. ipsique adeo legationi, qua de commemorat, quaecumque opera nostra lumen addatur. Sed de eo, praesertim in hac festinatione, paucis absoluiam.

II. Fuit Pinoccius natione Italus, haud ignobili apud suos loco procreatus. *Pastorius* Flor. Polon. Lib. VII. p. 607. disertis verbis nobilem Italum adpellat. Litterarum non omnino fuisse rudem, certe prudentiae ciuilis praeceptis innutritum, facile credas, etiam more gentis, in qua his et talibus ingenia hominum innascuntur potius, quam instituuntur. Mercatorem *Rudauscius* semel atque iterum, tamquam per contemptum et ignominiam, nuncupat; vt fere solet non tantum suis infensus esse, nominis et togae immemor, sed etiam externos, in Polonica aula euectos, saepius sugillare, vnis Austriacis velut nexu et mancipio obstrictus. Astutiam tamen, et rerum agendarum acre studium, non defuisse isti ingenio, ipse fassus est, insigni

insigni documento iam olim comprobatum, quum Ioh. Lescinio, Comiti, ab epistolis esset, in Vindobonensi legatione. Rem omnem, dictu sane quam dignam, iuuat ex *Rudauscio*, Hist. Polon. Lib. VI. p. 206 cognoscere: nec me taedet locum, quamquam longiorem, huc transferre. „Consilium, inquit ille, ab omnibus datum est, offerre vicino Caesari Regnum non iam electiuum, sed hereditarium, „quo magis Austriacorum contra Suecos concitarent arma. Ceterum, „si Regnum acceptare nolle Caesar, mutuaret saltem militem, pignoris loco dari illi ex nunc Syradiensem et Cracouiensem Palatinatus, „cum adiuncta Samborienſi praefectura, ac Zywiecensi comitatu. Tutissimum e praesentibus malis videbatur consilium, transferre Regnum in Principem Catholicum; et fuisset sane, si acceptasset Caesar. Hac igitur instructum legatione Lenciciensem tunc Palatinum, „Ioannem Comitem de Leszno, Viennam dimittunt, nullo successu. Palatinus siquidem Viennam tunc veniens, Patris Georgii Schenhoffii, S. I. Presbyteri, altiori, ut videbatur, usus consilio, Legati „exuit personam, priuatumque se fingit, qui publico admotus muneri fuit. Ratio huius sophismatis prima debetur ipsi Palatino, qui „aureae, ut asserbat, Libertatis Polonae fasces nondum Austriaco „voluit submittere imperio, scilicet fallaci spe circumuentus, adfutura breui aliunde auxilia, quae Polonam iterum restaurarent libertatem. Accendebat Palatinum Schenhoffius, tanti arcani conscius, „ne sceptrum ultro deferret Polonum: cunctatione potius tereret „tempus: exquireret interim, quid valeret Caesar viribus, potentia, „et neruo belli, pecunia: hoc ipsum iterum referret Polono Regi, „augustoque Senatui. Addebat, melius consultum iri, si Austria „peteret Polonum diadema: tali enim casu posse optime mercari „cum Caesare Regnum: insensus deinde Augustae Domui, palam „damnare coepit coram Palatino Austriacorum consilia, ut nimis „tarda, ut Polonis semper suspecta, ut ambigua, et ad absolutum „vergentia Principatum. Schenhoffii orationem confirmavit *Hieronymus Pinocci*, mercator Italus, et tunc eius legationis Secretarius, „concludebatque homo alias rudis, nihil hac super re, cum „Principe ab Auersperch, Caesaris tunc primo ministro, tractare, „potius

„potius per Hispanum oratorem, Castel Rodrigo, tunc in aula Imperatoris degentem, secreta via Caesarem molestare, mitteret ut subsidia cognato Regi; ad extremum, spem tantum Regnatricis fortunae a longe ostendere, rem Hispano gratissimam. Ita factum, arcanum legationis velatur, ipseque Palatinus, ut priuatus, accedit, ministros Caesaris, subsidia orans: Pinoccio interim Itala fallacia, Hispanum circumueniente oratorem. Sed frustra Hispanum Politicum, cum mercator Italus fallebat.,

III. Ad hanc legationem, haud dubitauerim, quin Pinoccius Coricinio, Regni supremo Cancellario, in primis commendante adscitus sit, cui propter ingenium, agendis rebus aptissimum, erat mirifice acceptus et carus. Vid. *Pastorius* loc. comm. Itaque spectatus multis sollertiae dexteritatisque praeclaris documentis, aliquo tempore post, (annus agebatur supra millesimum sexcentesium octauus et quinquagesimus,) ad Belgas, item ad Britannos, extra ordinem legatus missus est, grauib; de causis. Neque enim *Rudau-scio*, l. c. Lib. IX. p. 444. quamquam cetera non contemnendo scriptori, fides in hoc habenda est, quum, (odione, an veri inscitia, ambigam,) Pinoccium tradit tantum in transitu Ordines Belgii inuississe: „solicitata ab illis pecuniae summa, nomine Poloni Regis, pro Putcensi propugnaculo., Agitauerat iam inde ab aliquot annis Ioannes Casimirus foedus cum Belgis, per Nicolaum Byaeum, (de Bye,) ut mare Balthicum ab Suecorum molitionibus tutum praestarent, libertatique commerciorum prospicerent. Vid. *Aitzema* loc. comm. T. III. p. 1098 sqq. *Vuquefortius* Hist. Belgic. Lib. VIII. p. 471. *Pufendorfius* Comm. de rebus Caroli Gustavi Lib. I. §. 47. Erat autem consilium Regi Poloniae, sic cum Suecorum Rege ipsos Belgas committere, partemque atrocis belli, ab se, in eos inclinare. Haec res Pinoccio, ut eam tandem conficeret, demandata. Sed praeterea huiusmodi alia fidei atque ingenio eius tum credita erant: quae Latino sermone, in Concilio Primorum, ab ipso exposita, *Leo ab Aitzema* maluit Belgice facta Operis sui T. IV. p. 281 sq. interferere. In his praecipue super vectigali, si quod Suecis esset in Balthico mari concedendum, quaesitum, etiamsi ab tali concessio-

cessione Poloniae Rex vehementer abhorreret: de securitate, Dantisco praestanda: de conuentu pacifero, tum Brunfbergae in Prussis celebrando, ad quem Belgae, siue focii bellorum, siue pacis conciliatores, legatos suos mitterent. Sed haec fere in speciem dicta. Praecipua cura in eo vertebatur, vt, opitulatum Polonis ac Danis, Pinoccius illos ad Suecicum bellum quasi facibus subditis inflammaret. Et omnino tardioribus ad arma, (vt sunt ingenia hominum, in ciuitate commerciis dedita,) opus incitamentis quam pluribus erat. Itaque aliis mandatis, quorum formula, Polonice perscripta, nunc apud me est ex *Codice MS. Zalusciano*, iniunctum illi, vt, de Thorunio reciprato, Belgas certiores redderet; quo facilius eorum animi siue ad bellum profligandum, siue ad pacem maturandam, compellerentur. Et super pace quidem, iisdem nuntiaret, ipsam illam in urbem conuentum, cui Belgici Legati interessent, indictum fuisse. Cetera lubens hic praeterfluere sino.

IV. At vero Ordines Belgii, satis consuluisse rebus suis Elbingensi pactione rati, his atque talibus haud se passi sunt, aduersus Suecos, in armorum societatem adduci. Qua de re Legati Poloni, in Concilio Oliuensi, semel atque iterum grauiter conquesti sunt. Vid. *Pastorius*, in Diario Pacific. l. c. Ipsas autem tabulas responsi, ab Ordinibus tum Pinoccio dati, si qui introspicere penitus velint, *Aitzemam* adeant, apud quem exstant loc. comm. p. 374. Conf. ibidem p. 282. Mihi illas huc transferre visum haud est.

V. Inter haec Hagae Comitum, a Pinoccio, actum etiam cum Britanno Oratore fuit: apud quem Regio iussu multa super Suecis, eorum lubricine bellandi, prolatandi per mare et terras imperii cupidine, aliisque compluribus, (longa enim est iniuria,) querebatur. Nec Protectoris, quem vocant, Angliae auersum a Polonis animum tacitum praetermittebat. Adeo obsepta omnia Suecorum amicitii esse: adeo omnia Polonis infestissima. Ita occoecatos Britannos nec iam bona sua, commerciorum in mari Balthico libertatem, satis intelligere. Atque erat Oliuerius Cromuellius non solum captus summa admiratione Caroli Gustau, Regis Suecorum fortissimi, verum etiam studio in eum tanto spectatus, vt ea tempestate, quem-

admodum ait *Kochovius*, *Climact.* II. p. 280. illi dextrum se brachium exhiberet. Cuius propensae voluntatis clarissima argumenta in epistolis, ad Carolum Gustavum, quales in *Ioh. Miltoni* Opp. Hist. Vol. II. passim exstant, * et complura alia, in *Ioh. Thurloei* Actorum Publicorum amplissima collectione, ** occurrunt. Nec ab hoc Oliuerii, in rem Suecanam, animo Richardus filius, cuius sub fide tutelaque, post patris fata, aliquamdiu Anglia fuit, vel latum vnguem discessit: quin potius eum, tamquam hereditate acceptum, diligentissime seruaturum se non modo verbis promisit, sed etiam rebus praestitit. In quam sententiam litteras Richardi, lectu omnino dignas, non possum facere, quin e *Miltono*, loc. comm. p. 549. adponam. *** Sunt autem hae: --- „Cum videar mihi paternam virtutem vix satis posse imitari, nisi easdem quoque amicitias colam, „et retinere cupiam, quas ipse et virtute sibi quaesivit, et sibi esse „maxime colendas ac retinendas iudicio singulari duxit; non est, „quod dubitet Maiestas Vestra, quin eodem se prosequi studio ac „benevolentia debeam, qua pater meus memoriae serenissimae est „prosequutus. Tametsi igitur, in hoc magistratus ac dignitatis initio, non eo loco res nostras reperiam, ut in praesentia possim ad „quaedam capita respondere, quae Oratores Vestri in medium protulerunt: tamen et institutum a patre foedus cum Maiestate Vestra „continuare, et arctius etiam coniungere, mihi quidem magnopere „placet: rerumque utrimque statum simulac plenius intellexero, ad „ea transigenda, quae cum utriusque Reipublicae commodis potissimum coniuncta esse videbuntur, ero equidem semper, ad me quod „adtinet, promptissimus. Deus interim Maiestatem Vestram ad gloriam suam, et Orthodoxae Ecclesiae tutelam atque praesidium, quam „diutissime conseruet. —

VI. Quae quum ita se haberent, Hieronymus Pinoccius, in Angliam e Belgis transuectus, negotii suscepti haud sane prosperum successum

* Item, inter Litteras Pseudo-Senatus Anglicani, (f. l. 1676. 12.) p. 78 sqq.

** Collection of the State - Papers of

JOHN THURLOE, Esq. Secretary of Council of the State, and afterwards of the two Protectors Oliv. and Rich. Crom-

cessum fuit expertus. „Istic omnia, inquit *Pastorius* Flor. Polon. „l. c. hosti amica, Polonis aduersa reperit; Cromuellio insistente consiliis, quae cum hostibus nostris, instigante Enthusiastarum spiritu, „iam dudum inierat.„ Sed, quem is non obscure demonstrat, Oliverium iam tum fatis concessisse constat. Igitur Pinoccius ad Richardum missus, mandata exsequitur: de quibus vtrum vera omnia *Rudauscius* loc. comm. prodiderit, addubitem. Iam primum, age, ipsum audiamus: „Huius legationis summa fuit, Regis ac Reipublicae Polonae testata erga Cromuellium amicitia. Excusabat praeterea idem „Orator praestita Carolo II. eius nominis Magnae Britanniae Regi, a „Polono Rege, pecuniaria auxilia, a Scotis et Anglis contra parentem Cromuellii contracta; promittebatque, non amplius commissuram similia Polonam Rempublicam, contra praepotentem Cromuellii domum, aut Angliae statum.„ Ego vero in mandati tabulis, quales mihi ante oculos sunt, e Polonis Germanicae factae, istiusmodi excusationis ne umbram quidem reperio. Imperatum autem Legato, vt, Regis ac Reipublicae nomine, Richardo gratulationem de principatus auspiciis, adfectumque singularem significaret: dein aliquem illius Oratorem iam diu in Polonia expectari diceret: postremo, pacem communem Polonos aequis conditionibus vehementer cupere adseueraret. Talem et a Legato Gallo iussam sperari: at Suecos, prouti animos pristinae fortunae seruarent, ita immoderata velle. Quodsi Richardus inter conciliatores pacis postularet adsumi; id quidem Pinoccius, pro sua dexteritate ac prudentia, modeste abnegaret, quasi ea prouincia iamiam a Gallis Belgisque occupata. Ceterum commemoraret, Polonos cogitasse quidem olim de Austriaco aut Mosco, in spem Regni adsciscendo: sed meliore fortuna, meliores animos iam recepisse; neque velle instituta maiorum, et illam auitam electionis libertatem, qua tam diu Respublica stetisset, exuere. Nec, inter haec et talia, Curlandiae Ducem captiuum taceret. Sed ante omnia

Cromwel, digested by THOMAS BIRCH,
(Lond. 1742. f.) T. IV. p. 182. 275. 610.
V. p. 478. VI. p. 507. 689. VII. p. 23.

*** Item, inter Litteras Pseudo-Senatus Anglicani, p. 217. Conf. ibidem pag. 219 sqq.

omnia animum Protectoris eo perduceret, ut is pacem non inter Danos tantum, atque Suecos, sed inter omnes omnino sibi promovendam statueret.

VII. Ad haec ita exposita Richardus responsum, in alius temporis opportunitatem, differendum sibi putavit. Qui quum paruo tempore post, urgentibus fatis, loco ac dignitate cessisset sua: Pinoccius in Poloniam re infecta reuersus est. „Interim, inquit *Rudau-*
scius l. c. mutatur Angliae scena. Cromuelli paulo ante Prote-
 „ctor, ac summus Angliae moderator, momento deicitur de summa
 „rerum, mutaturque Angliae status ex tyrannico in legitimam monar-
 „chiam. Ita Pinoccii euauerat legatio: qui, rebus Angliae mutatis,
 „sine responso ad Poloni Regis redierat aulam.” Nec vero ille nul-
 lum huius legationis fructum percepit. Nam praeter prudentiae fi-
 delisque operae eximiam laudem, quam ab omnibus reportauit, pau-
 cis annis post indigenae nobilitatis iure est cohonestatus. Vid. *Con-*
stit. Regni, de An. M D C L XII. Art. „Indygenat Vrozonego Hiero-
 „nyma Pinoćiego,” f. 35. Adeo viris, praeclare de Republica meritis,
 numquam apud Polonos, sapientissimam ac liberalissimam gentem,
 sua praemia atque ornamenta defuerunt.

I N D E X

R E R U M M E M O R A B I L I U M

(Numerus Romanis Sectiones binas, Arabicus paginam, Littera n. no-
tas significat.)

Aitzema, (Leob.) eius ad Com-
ment. de rebus Belg. pronoca-
tus in pacific. Oliu. I. 214 lau-
datus inter scriptores pacific. Oliu.
II. 230. II. 230. II. 230.
Amicitiae Articulus examinatur. I. 259-
71. insertus Instr. II. 157 sq. 170 sq.
Antiebiae Articulus agitur. I. 232.
248 sq. 251-56. 259. insertus Instr.
II. 158. 173. 173. 173.
Angli, v. **Britanni**.
Ariani, e Polonia eieci. I. 90 sq. n. **
253 sq. n. ** in clientelam Suecorum
se dedunt. ib. 91.
Armistitium, dissuadetur. I. 228. 245 sq.
suadet. 245. eius Artic. subscript. 274.
Austriaci, negotium pacis extrahere cur-
studuerint. II. 228. eorum apud Po-
lonos inuidia. ib. cf. **Legati Caes.**
Bachowski, (Ioh. Ignatius) Legationis
Pol. Secretarius. I. 305.
Basnagius, inter scriptores pacific. Oliu.
laudatus. II. 230.
Bataui, v. **Belgae**.
Bauscum, occupatum a Suecis, restitui-
pendum. I. 220.
Beckerus, ciuitatis Elbingensis Secreta-
rius. I. 251.

Belgae, Legatum ad pacific. Oliu. mit-
tunt. I. 53. II. 296 sq. super praece-
dentia cum Brandeb. Electore cer-
tant. I. 98. n. ** ad eos Pinoccius ab
Rege Poloniae, ablegatus. ib. foedus
cum Polonis detrectant. ib. pro Diffi-
dentibus acriter intercedunt. II. 304.
Sponsores pacis a Polonis declarati.
II. 196. an ad conciliationem pacis
adsumti. II. 250 sq. 302-4.
Bellum, Sueco-Polonicum quibus ex
causis ortum. II. 214 sq.
Bidgossia, oppidum, Germ. Bromberga.
I. 86. n. ****
Bidgossianae pactae in iis quid constitu-
tum. I. 86. Brandeburgici jisdem
cautim capiunt. in Instr. pacis. 87.
99. 194. 255.
Bjornilouius, Legatus Suec. in Gallia.
** I. 108. eius ad Gardium Comitum
litterae. II. 71. Liomae ad eum io-
cus. ib. 247.
Boehmii, (Michael) Scabinus Geda-
nensis. I. 305.
Brandeburgici, v. **Legati Brandeb.**
Brigittae S. bona, in Suec. sibi possu-
lat. Rex Poloniae. I. 230.
Britanni, an conciliatores pacis adsum-
ti. I. 250 sq. ad eos a Rege Polo-
niae, Pinoccius ablegatus. 330. 335 sq.

- Brodnitza**, oppidum, Germ. Strasburgum. I. 38. n. 107. n. *** eius praesidium a Brandenburgicis interceptum. ib. in libertatem restitui debet. 1206 sq. 214. 246 sq. 289. 297 sq. II. 56 sq. 69.
- Bromberga**, v. *Bidgossia*.
- Bulderavia** fluvius: de navigatione, in eo, actum. I. 177. 183. sq. item de vectigalibus. 210. n. ***.
- Butlerius**, supremus vigilum praefectus, laudatur. I. 9. 26.
- Butomus**, praefectura Pomeraniae. I. 251. 253.
- Caesariani**, v. *Legati Caes.*
- Carliconium**, praedium prope Ollnam. I. 291.
- Carolus II.** Magnae Britanniae Rex, sponsor pacis nominatus a Polonis. II. 196. a Brandenburgicis. 200.
- Carolus (X.) Gustavus**, Rex Sueciae, Legatos ad pacificum Ollnam mittit. II. 51 sq. cf. *Legati Succ.* studium pacis simulare arguitur a Caesarianis. 108. eius de obitu nuncios quomodo animos adfecerit Polonorum. II. 144. n. *** II. 328. Suecorum. I. 157. h. ** II. 329. quibus causis ad bellum contra Polonos, impulsus. II. 218 sqq. ad eum litterae Rich. Cromwellii. 334.
- Carolus XI.** Rex Sueciae minorennis, an pacis tabulas adultus ratihabere debeat. I. 274.
- Chodkenicius**, belli dux apud Polonos, I. 232.
- Colbertus**, Regis Galliae ad Caesarem Legatus. I. 257.
- Colouratus**, (Franc. Carolus) Comes, Caesaris ad pacificum Ollnam Legatus. I. 52. cf. *Legati Caes.* aegrotat. Dantisci. 237. 256. eius elogium. II. 271.
- Commercia**: de iis restituendis actum. I. 229. Artic. propositus in Proiecto Polonico. II. 98. in Suecico. 119 sq. insertus Instr. 168. 176.
- Comoravius**, belli dux Polonus, res praecclare gerit. I. 35.
- Cosacis**, I. 19. (Moscos ad Conotopum convingunt. 39. cf. n. *) vtrum in Instr. pacis includendi sint, disceptatum. II. 98. 103. Ho. 56. 58. 70. Proiecto Suecico comprehensi. II. 115.
- Crothmus Dux**, (Ern. Bogusl.) Poloniae creditor. I. 131. n. *** 234. 36. 269. de Saluo Conductu ei dando. II. 36. 58. Instr. comprehensus. II. 169.
- Cromwellius**, (Olivieri) Angliae Protector, apud Gedanenses intercedit pro Koenigsbarchio captivo. I. 133. n. *** Suecis fauere. II. 335 sq.
- — (Richardus) Olivieri filius, amicitiam cum Suecis confirmat. II. 334. ad eum Pinocius a Poloniae Rege missus. 335.
- Curlandiae** Ducatus limites. I. 164 sq. n. *
- Curlandiae Dux**, Iacobus, cum tota familia, ab Suecis in captivitatem abductus. I. 17. Felkershamium Cancellarium ad pacificum Ollnensem mittit. 53. de restitutione eius actum. 155. 165 sq. 168 sq. 175. 214. 218. 226. 230. II. 73. 88. item de titulo disceptatum. I. 223 sq. n. *** comprehensus in Instr. II. 164. eius Reversales. 140.
- Curtius**, Secretarius Suecicus, litterae eius interceptae. I. 166.

R E R V M

Czarnecius, (Stephanus) dux belli Polonus, laudatur. I. 13. 127. ad eum Daniae Rex humanissimis verbis scribit. 96. n. *

Czopot, pagus prope Oliuam, Legationis Suecicae hospitium. I. 49.

Dania: eius Legatio ad pacific. I. 53. II. 289 sqq. cf. *Legati Danici*. Causa in conuentu Oliuensi tractanda, disceptatur. I. 118. 127. 129. 138 - 42. 156. 162. 277-88. etiam Legato Gallo curae est. 141. comprehenditur Instr. II. 176.

Daniae Rex, v. *Fridericus III.*

Dantiscum, v. *Gedanum*.

Dissidentes, in Polonia quinquam. I. 88. n. ** eorum causa acriter acta, in pacific. 88 sq. 199. 236. 240. 254. Artic. amnestiae comprehensa. II. 187.

Doenhofius, (Ioh.) praefectus Stargardensis. I. 214.

Dohnenses Burggrauii, (a *Dohna*, s. *Dohnau*) vnde oriundi. I. 129. n. ** amissa in Liuania bona quomodo iis compensanda. 132. n. * 232. Poloniae creditores. 232 sq. de satisfactione, iis praestanda. 234. 269. 288. II. 86. item de Saluo Conductu. 56. 58. comprehensi in Instr. 170.

Duglassus, Curlandiae Ducem capit. I. 17 sq.

Duna fluuius: eum Liuaniae finitem esse nolunt Sueci. I. 169. 176.

Elbinga ciuitas, oppignorata Electori Brandeb. I. 86. n. *** ius Brandeb.

an in tractatu pacis complectendum. 86 sq. super ea vehementer disceptatum. 158-66. vt Electori tradatur, Sueci consentire volunt, scripto separato. 182. 185. 188. 206. voce tantum. 250. quid inter partes actum. 251-55. 259 sq. Articuli de Elbinga ratificationem vrgent Brandenburgici. 300. formula Artic. II. 181 sq.

Elbingenses Deputati ad pacific. Oliu. I. 207. n. **** 251.

Elbingensis tractatus, et eius elucidatio. I. 100. n. * 101.

Excitationes quid. II. 322. inter Poloniae ac Sueciae Reges quondam controuersae. I. 223. n. ** II. 322-330.

Fabricius, (Vincent.) Syndicus Gedanensis, laudatur. I. 51. n. *

Fantoni, (Ludou.) Regis Poloni ad Gallum Legatus. I. 127. n. * mandata ei data, de Suecis accusandis. II. 74-79.

Felkershamius, (Melchior) Cancellarius Curlandicus, ad pacific. ablegatur. I. 53. laudatur. ib. n. **** II. 288. a Polonis in consilium adhibetur. I. 169 sq. eum Pacificator Gallus in conuentu adesse indignatur. 170. interfuit pacis conciliator conuentui Lubecensi. ib. n. *** de eius Diario. 53. n. ****

Flemingshofium, pagus prope Oliuam, Legationis Brandeb. hospitium. I. 106. n. **

Foederati, v. *Legati Foederatorum*.

Foederum renunciatio quomodo facienda. I. 93. aduersorum sibi mentio-

I N D E X

nem, in tabulis pacis, Sueci fieri nolunt. 157. 211. qualem velint fieri. 267. utrumque nominari volunt Caesariani. 166. qua formula iis cauendum. 172-74. formulae variae propositae. 236 sq. 242-44. 301. renunciationis Articulus insertus Instr. II. 174.

Foedus aduersus Moscum, inter Polonos ac Suecos agitatum. I. 111. n. *** 122. n. * 125. n. ** 231. n. ** eius formula. II. 145.

— *Rhenanum*, a Duce Neoburgico initum. I. 295. n. * II. 311. ingratum Elect. Brandeb. I. 295. item Polonis. II. 314.

Fridericus III. Daniae Rex: eius litterae, de victoria Fionienfi. I. 41. n. *** legatio ad pacific. 53. n. * II. 289 sqq. humanitas in Czarnecinum, ducem belli Polonum. 96. n. * procuratorium Legato datum. II. 80. item mandatum secretius. 81.

Fuentes, (Marchionis de las) Legati Hispani, in aula Caes. epistola ad Pacificatores Oliu. I. 224 sq.

G

Galliae Rex, sequester pacis, I. 48. II. 246 sqq. non agnitus a Caesarianis. ib. cf. *Lumbranus*.

Gardius, (Magnus Gabr.) Comes, Legatus Suecicus. I. 15. cf. *Legati Suec.* eius elogium. II. 279.

Gedanenses, Hauptum castellum recuperant. I. 34. Koenigsmarkium, ducem belli Suecum, capiunt. 133. n. *** ad eos Oliuerii Cromuellii epistola. ib.

Gedanum vrbs, inundatur a Suecis. I. 17.

hospitium Regiae Aulae Polonicae. 49. eius Syndicus adest in conventu Oliuensi. 51. n. * actum de rebus eius, cum Legatis Polonis. 62. n. **** sigillatum de commerciorum priuilegiis. 233. n. ***** Regis Poloniae in eam fauor. 234. fidei et constantiae laus. ib. n. ** Memoriale ad Legatos Polonos. II. 109. commerciis prouisum in pactione Stundorf. 111. in Instr. 168.

Gninscius, (Ioh.) Legatus Pol. I. 51. cf. *Legati Pol.* indemnitas ei a Suecis promissa. 283. eius elogium. II. 270.

Gottorpensis Dux: Sueci eum tractatu comprehendi volunt. I. 288. 291. eius Reuersales. II. 153.

Grodzicius, (Christoph.) Castellanus Kiouienfis, laudatur. I. 9 sqq.

Grotbussius, tribunus militum, laudatur. I. 9.

Grudentum, ciuitas, a Polonis recuperatur. I. 22 sq.

Guarantia, qualis partibus placuerit. I. 131. 240. 258. 262-68. mutuae inter paciscentes, et Gallicae, Articulus in Instr. II. 179 sq. Hispanicae nominatio Pol. 195. et acceptatio. 197. eiusdem acceptatio Brandeb. 198. Britannicae ac Belgicae nominatio Pol. 196. Britannicae nominatio Brandeb. 200.

Guldenclouius, (Andr.) Legatus Suecicus. I. 52. cf. *Legati Suec.* belli Suecici iustitiam scripto propugnat. II. 217. eius elogium. 287.

Guldensternius, (Sigism.) Castellanus Gedanensis, restitutionem bonorum amissorum in Suecia postulat. I. 216. n. * 269. 288. comprehensus in Instr. II. 170.

Hanseaticae ciuitates: earum commercii, in Suecia, promissum cupiunt Poloni. I. 233.

Hauptum, castellum ad Vistulam, haud procul Gedano. I. 29 sq. n. ** a Suecis occupatum, obsidetur ab Gedanensibus. 31 sq. expugnatur. 33. sq.

Heisterus, dux militum Caesareus. I. 22.

Hendreichius, (Petrus) in eius aedibus, Gedani, conuentus Legatorum. I. 57. 200.

Hispanica Guarantia, v. *Guarantia*.

— — Mediatio, v. *Mediatio*.

Holsatia: in ea, vt loca occupata restituantur, Sueci possulant. I. 132.

Holsatiae Dux, v. *Gottorp*.

Honartus, (Rochus) Ordd. F. B. Legatus ad conuentum Stumdorfensem. II. 298.

— — (Ioh.) Ordd. F. B. Legatus ad pacific. Oliu. I. 53. II. 298. non digne satis exceptus. II. 299. ab eo fiduciariae litterae exhibitae. 300. reprehensae a Polonis. 303. ad pacificationem an. debeat admitti, consultatum. I. 76. n. ** II. 303 sq. Dissidentium causam agit. II. 304. seram admissionem repudiat. ib.

Houerbecquius, (Ioh.) Legatus Brandeb. I. 52. cf. *Legati Brandeb.* eius elogi-um. II. 275.

Instrumenti pacis Projectum Polonicum. II. 94. Suecicum. 112. Oliuensis formula. 154 sqq. eius utrimque facta commutatio. I. 305.

Iohannes Casimirus, Poloniae Rex: ad eum litterae Regis Daniae, super victoria Fionica. I. 41. n. *** cum uxore Gedanum ingreditur. 49. eius in Arianos edicta. 90. II. 153. de titulo Sueciae Regio sibi cautum it. 57. 93. quatenus et quomodo in Regnum Sueciae se renunciaturum ostendat. 113. 116. II. 72. 87. renunciatione facta, titulum ab eo usurpari nolunt Sueci. I. 116. II. 116. etiam titulo cedere paratus, pacis causa. I. 124. item religionis Catholicae, in Linoia, liberae obtinendae causa. 212. abitum in Poloniam differt, ad pacem maturandam. 146. 148. 228. 244. 246. 268. 285. contra Legatos Suecos ex- candescit. 199. n. ** titulus Sueciae Regius ei, ad dies vitae, a Suecis conceditur. 206. qua conditione. 217. ad aboliendam pacem hortatur Legatos. 275. sigillatim sequestum pacis. 289. renunciationis in Regnum Suecanum Artic. propositus, a Polonis. II. 99. a Suecis. 115. qualis Instr. comprehensus. 160. Leopoldi Imp. ad eum litterae. 142. eius ad hunc responsum. 143.

Isbrantius, (Ioh.) Ordd. F. B. Legatus, Polonorum causam agit Wilmariae, apud Suecum. I. 67 sq. n. *** eius Memoriale, circa Mediationem. II. 296-98.

Iulius, (Ianus) Regis Daniae ad Polonum Legatus, adest in conuentu Thorunenfi. I. 48 sq. v. * 139. n. * II. 289. qua conditione ad pacificationem admittendus. II. 90. eius propositio, de negotio pacis futurae. 91.

INDEX

Iurciurando an pax confirmanda. I. 264-66.

K

Kochovius, (Vespas.) inter scriptores pacific. Oliu. clarus. II. 231.
Koenigsmarkius, Comes, ab Gedanensibus captus. I. 132. n. *** Weichselmundae in custodiam datus. ib. pro eo intercedit Oliuer. Cromuellius. 133. cf. *Cromuellius*. eius de liberatione actam. 155. 165. 218. liberatur. 275. Sueciae creditor. 294. 297. eius cautio de non vindicando. II. 141. liberationis Artic. in Instr. 169.

L

Lauenburgum, praefectura Pomeraniae. I. 251. 253.
Legati, an impares admittendi. I. 171.
— — ad Oliuensem pacificationem, enumerati. I. 50-53. eorum sessiones publicae ordinariae, die Iouis haberi solitae. 72. elogia. II. 258-89.
— — *Polonici*, cum Foederatorum Legatis, Thorunii congregiuntur. I. 48. II. 1. super loco tractatum, declarationem edunt. I. 49. II. 8. de traditione diplomatum deliberant, cum Foederatis. I. 54. monent eosdem, vt vitent ambages. 56. de titulis et insignibus Regis scripto protestantur. 57. II. 39. pacis maturandae causas exponunt. I. 58. 112. 146. malunt pacem separatam, quam nullam. 56. 59. Legatos Foederatorum exasperatos molliunt. 60. de propositionis mutatione, cum Caesarianis disceptant. 63 seq. propositionem

Suecis dant priores. 67. de modo accipiendi et commutandi propositiones consultant. 69. scripto, non voce agendum esse, communi suffragio decernunt. 70-72. restitutionem Regni Sueciae frustra urgent. 77. de iniuriis Suecic. propositionum pro oemnis Mediatori conquerrantur. 80. de praetensionibus et renunciatione Regis, in Sueciam, quando agi velint. 81. ea de re Legatos Foederatorum consulunt. 84. Dissidentium patronos nolunt Suecos. 88 sq. 91. 207 sq. propositionem Caes. et Brandeb. de pacis securitate reprehendunt. 92. 94 sq. 100. Daniae rationem quatenus haberi velint. 96. 99. 127. 277-81. II. 292. de praesidio Brodnicensi. a Brandenburgicis intercepto, satisfactio- nem postulant. I. 107. 297. voce, quam scripto, agi malunt. III. n. *** 112. Liunioniam Suecis absolute negant. 114. 116. II. 72. pacem etiam iniquam censent ineundam. I. 123. Liunia quatenus et quomodo cedere velint. 124. 169. 176-80. 184 sq. II. 87. cum Suecis cur malint, quam cum Moscicis, pacem conficere. I. 125 sq. 148. de causa Danica referunt ad Legatos Foederatorum. 136 sq. super eadem, cum iisdem deliberant. 138 sq. 156. tractatui cum Suecis, mortuo eorum Rege, quomodo caueri velint. 145 sq. 148. 154. Elbingam Brandeb. volunt seruari. 158-60. Liunioniam Suecis totam quibus conditionibus velint concedere. 186 sq. pecuniam pro locis restituendis pendere recusant. 186. 192. 195-97. religioni Catholi-

R E R V M

ba tholicae in Lituonia prospectum vo-
lunt. 186-93. 208. 211-16. item ex-
cessum Lituonorum indemnitati. 186
sq. 193. 208. tractatum se rupturos
minantur. 93. 194. 96. 199. 291. quid
factum opus, si tractatus diffiliat, cum
Foederatis consultant. 201-6. Bran-
deburgicis Legatis, ut super Elbinga
scripto Suecorum priuato contenti
sint, suadent. 269 sq. 212. de formu-
la renunciationis, cum Suecis disce-
pant. 220-23. guarantiam qualem
velint. 240. extraditionem pactorum
et obligationum urgent. 243. pacis
securitatem quibus putent rebus con-
tineri. 266. Regem et Senatores in
iisdem tabulis simul nomina sua sub-
scribere, moris esse negant. 281 sq.
Ducis Neoburgici causam apud Bran-
deburgicos agunt. 287 sq. 295.
Caesariani, Gallicam mediatio-
nem haudquaquam accipiunt. I. 48.
Suecica diplomata sub examen vo-
cant. 55. mutationem illorum vr-
gent. 64. super iniurioso Suecic pro-
positionum prooemio conqueruntur.
78. II. 58. de pacis securitate quid
proposuerint. I. 92. renunciationem
foederum quando a Polonis fieri ve-
lint. 93. de pacis securitate, ante ce-
teras pacis conditiones omnes, agi
cupiunt. 115. Daniae causam adiu-
uant. 55. 129. 137. 140. n. ** 277-81.
283 sq. postulata sua diffetri a Polo-
nis queruntur. 167. simultaneam me-
diationem Hispanicam assumendam
deceant. 226 n. * 238. II. 42. in
subscribendo, nomina sua esse prima
volunt. I. 276. Mediatoris Galli sub-

scriptionem in Instr. Caes. haud fe-
runt. 305. cf. *Legati Foederatorum*.
Brandenburgici, Saltos Condu-
ctus emendatiores a Suecis volunt.
I. 65. probrosa Suecorum praefatio-
ne offensi. 78. II. 60. Electori de iu-
re, in Elbingam, cautum cupiunt. 87
sq. 99. Dissidentibus fauent. 89 sq.
securitatem pacis nimis extendunt.
II. 94. Daniae causam agunt. 95. 98.
137. 277. 280. II. 291. 295. locorum
quorundam, in Pomerania, com-
mutationem fieri cum Suecis volunt.
143. 146. Lumbrani orationem de
tractatu pacis, post mortem Regis
Sueciae, continuando refellunt. 152.
Braunsbergam, pro Elbinga, postu-
lant. 160. consensum Suecorum, su-
per Elbinga, scripto priuato declara-
ri nolunt. 183. 185. 209. multo minus
verbis. 250. ut de illa Electori satis
caueatur, laborant. 232. 252-55. 259
sq. de formula renunciationis pacto-
rum, cum Suecis antea initorum, dis-
ceptant. 238 sq. 247. qualem acce-
ptarint. 246. II. 104 sq. super veci-
galibus Pomeranicis volunt cum Sue-
cis pacisci. I. 241 sq. 248. 258. 289
sq. tabulas priorum cum Suecis pa-
ctorum redhiberi volunt. 242 sq. ar-
mamentum cur nolint. 228. 245 seq.
Electorem volunt perpetuum Pol.
Foederatum vocari. 260. n. * ad gua-
rantiam quosnam designent. 276.
Ducem Neoburgicum pace compre-
hendi haud permittunt. 276. 286-88.
293. II. 307. cf. *Legati Foederatorum*.
Foederatorum Poloniae, ver-
bis acrioribus vsi. I. 59 seq. certum
tempus

I N D E X

tempus perficiendae pacis praescribi nolunt. 228. 246. II. 46. Legatos Suecicos, mortuo eorum Rege, nisi nouis procuratoriis instructos nolunt agnoscere. I. 147. tractare cum illis, sed nihil concludere volunt. 153. garantiae Articulum, et quidem separatim pro se, urgent. 228 sq. — *Suecici*, super loco tractatum, cum Polonis disceptant. I. 47. 49. II. 2 sq. II. postae Elbingensis securitatem urgent. I. 65. de pecuniaria summa, pro locis restituendis, proponunt. 68. 131. 188. 194. 97. voce manent, quam scripto, agi tractatus. 69 sq. se in pago, alterius partis Legatos in vrbe degere, indignum putant. 103. 106 sq. n. ** II. 56. 69. propositionem, de praetensionibus Regis Pol. in Sueciam, repudiant. I. 77. renunciationem earum ante omnia cupiunt. 81. 116. et quidem illimitatam. 119. II. 73. praeterea confirmatam peculiari diplomate. I. 276. n. *** titulum Sueciae Regium Regi Pol. concedunt. 206. 217. Dissidentium causam agunt. 88. 199. 249. 254. II. 184. in Liuania restituenda, nolunt concedere. I. 116. 119. II. 73. res Danicas tractatui Olii, inferi negant. I. 119. in pertentenda renunciatione cur nunc sint, quam olim duriores. 121. enumeratio conditionum primarum, quibus pacem inire velint cum Polonis. 131. cum Caes. et Brandeb. 132. conditionum secundarum. 132 sq. Rege suo mortuo, tractatui quomodo cauerint. 155. Elbingae causam agunt. 158-60. Legatum Danicum qua con-

ditione ad pacificationem velint admittere. 162. 171. Liunioniam, sicut possident, volunt. 165. de Elbinga, Electori Brandeb. tradenda, quatenus consentiant. 182. 185. 188. 209. 250 sq. 254. religionis Catholicae liberum exercitium, in Liuania, nolunt concedere. 192. 211-16. satisfactionem pecuniariam qua lege remittere velint. 198 sq. 206. eorum Memoriale super pecunia, pro deductione militum. II. 193. pecuniam ab Gedanensibus, cautione Polonorum, mutam volunt. I. 197 sq. 201. 203 sq. 207. Liunionum exsulum indemnitate, a Polonis, exigunt. 210 sq. bibliothecae Regiae restitutionem pollicentur. 227. praetensioni in Curlandiam renunciant. 229 sq. plenipotentia nota instruantur. 230. II. 133. eorum, de garantia, postulatum. I. 240. pactorum ac foederum redditionem recusant. 242. pacta inter Regem Poloniae, et Electorem Brandeb. nec probare, nec improbare volunt. 250. 252. negotium Danicum qua formula tabulis pacis comprehendere velint. 282 sq. quosnam iisdem velint includi. 286-88. 291. — *Legatus Belgicus*, v. *Honartus*. — *Danicus*, v. *Parfbergius*. — *Gallicus*, Mediator, v. *Lymbra-nus*. ** — *Neoburgicus*, v. *Rautenstein*. — *Legnicensis*, (Godofr.) inter praecipuos pacis Olii scriptores laudatus. II. 231. — *Lescinius*, (Andr.) Archiepiscopus Gnesnensis: eius libera vox, de Mediatione Gallica, II. 250.

Lescini-

R E R V M

Lescinius, (Boguslaus) Procancellarius Regni, laudatur. I. 7. n. *

— — (Iohannes) Legatus Polonicus. I. 50. eius elogium. II. 260. cf. *Legati Polonici*.

Linda, (Adrianus de) Praeconsul Gedanensis, laudatur. I. 33. ad eum Pastorii epistolae ineditae. ib. n. **

Lisola, (Franc. L. B. de) Legatus Caes. I. 52. eius elogium. II. 272. cf. *Legati Caes.*

Liunia: super ea inter Gallum et Polonos Legatos acris contentio. I. 102. n. * Poloniae in eam ius. 119. II. 61-67. Suecorum. I. 120. eius de cessione actum. 102. n. * 104. n. * 110. n. * 119. n. *** 122. n. * item de limitibus. 165. n. * 169. 176-80. 219. de religionis Romano-Catholicae exercitio. 186 sq. 189-93. 208. 210-16. 219 sq. de exsulum indemnitate. 186. 193. 208. eorum causa, Sueci a Polonis cauere sibi volunt. 301. cessionis Arctic. propositus a Polonis. II. 99-101. a Suecis. 116-19. insertus Instr. 161-64.

Lubeca, ciuitas Imperii, designata inter loca pacific. II. 253.

Lubieniecius, (Stephanus) Eques Pol. Arianis addictus, graciosus apud Suecos. I. 254. n. *

Lubomierscius, (Georgius) Legatus Polonicus. I. 51. eius elogium. II. 262. cf. *Legati Polonici*.

Luciani, (Sebastianus) Consiliarius Regis Hisp. Oliuam venit. I. 224. litteras fiduciarias exhibet. ib. an ad Mediationem admitti possit, disceptatum. 226. n. * 228 seq. 238. quibus

modis, Legati Polonici ac Foederatorum decernunt. 239. n. ** negant Sueci. 248.

Ludouica Maria, Poloniae Regina, simul cum Rege, Gedanum venit. I. 49. res, in monasterio Oliuensi, ad recipiendos Legatos ordinat. 50. n. * consilia pacis promouet. 57. n. ** II. 225. sqq. item Mediationem Gallicam. II. 249 sq.

Lumbranus, (Antonius) Legatus Gallus, pacis conciliator. I. 48. interest conuentui Thorunenfi. ib. n. * Legatos Suecicos excipit, haud procul Gedano. 49. ei Caesarei priorem locum denegant. 55. n. *** vt scripto agat, compelli sese non patitur. 75. quid vtrumque vel vrgendum, vel concedendum arbitretur. 104 sq. garantiam a Rege suo promittit. 117. mortem Regis Sueciae tractatui nihil officere disputat. 150. in Felkershamium, Curlandiae Cancellarium, inuehitur. 170 sq. n. *** ne tractatus rumpatur, cauet. 200. 292. armistitium suadet. 245. garantiae Gallicae tabulas adfert. 281. Instrumenta rite commutat. 303. n. * singulis praeter Caesarianum subscribit. 305. eius elogium. II. 259.

M

Mariaeburgum, ciuitas Prussiae: occupatum a Suecis, oblident Poloni. I. 25 sq. irritum conatu. 27 sq. eius restitutionem vrgent. 275.

Mediatio pacis, concessa Regi Galliae. I. 48. II. 246-52. cf. *Galliae Rex*, item *Lumbranus*, ad eam inuitati Belgae,

I N D E X

gae, sed non admissi. I. 53. II. 250
sq. 296 - 304. cf. *Honartus*. neque
Hispanus. v. *Luciani*. Angli ne inui-
tati quidem. II. 250 sq.

Megapolitanus Dux: eum Sueci tracta-
tu comprehendi volunt. I. 291.

Meyenreis, (Bartholom.) Praeconsul
Elbingensis, Deputatus ad pacific.
Oliu. I. 251.

Militis praefidiarii eductio disceptata.
I. 116. 195-98. 248. 286. 289-92. 296.
II. 93. Artic. ea de re Suecicus. II.
127. Instr. insertus. 164 sq. item su-
stentatio, post pacem initam, utri par-
ti incumbat. I. 301 sq. de ea Artic-
ulus Suecicus. II. 127. in Instr. 177.
exauctorationis Artic. ib.

Mirzinski, administrator Radziuilianus,
in conuentu Oliuensi. I. 240.

Mitania, sedes Ducis Curlandiae, occu-
patur a Suecis. I. 17. ad eam, ex ma-
ri, nauigatio libera disceptatur. 181.
231.

Morsinius, (Ioh. Andr.) Legatus Polo-
nicus. I. 51. cf. *Legati Pol.* eius elo-
gium. II. 268.

Mosci, ad Conotopum a Cosacis victi.
I. 39. cum Polonis et Suecis quomo-
do tractare velint. 125. aduersus eos
agitatum foedus. v. *Foedus*.

N

Narussencius, (Andr.) Lithuaniae Re-
ferendarius, a Rege Poloniae Lega-
tus in Sueciam missus. I. 69. n.

Neoburgicus Dux, Philippus Vuilhel-
mus, Legatum ad pacific. Oliu. mit-
tit. I. 53. II. 305. seqq. an tractatu
comprehendendus. I. 276. 286-88.

290 sq. 293-95. 298. foedus Rhena-
num componit. 295. n. * cf. *Foedus
Rhenanum*. Poloniae Regno immi-
net. II. 306. frustra. 307. Regis Pol.
ad eum litterae. 321.

Nuncii ciuitatum, an ad tractatus admi-
tendi. I. 103.

O

Oliua, coenobium haud procul Geda-
no. I. 49. II. 253-57. locus tracta-
tum. I. 49. II. 8-12. hospitium
Mediatoris. II. 257. modus Legato-
rum ibi congregandi. I. 49 sq. 154
sq. prima sessio. 157.

Oliuensis pax; v. *Pax Oliuensis*.

Opalinius, (Petrus) Palatinus Podla-
chiae, laudatur. I. 13. 127.

Ostau, (Albertus ab) Legatus Brandeb.
I. 53. cf. *Legati Brandeb.* eius elogi-
um. II. 278.

Oxenstierna, (Benedict.) Comes; Lega-
tus Suecicus. I. 52. cf. *Legati Suec.*
super titulis et insignibus Sueciae,
cum Poloniae Rege, paciscitur. 57.
n. * eosdem vindicantibus Polonis
ne collegae sui concedant, impedit.
189. n. **** II. 329. eius elogium. II.
282.

P

Pacius, (Christoph.) Legatus Poloni-
cus. I. 51. cf. *Legati Pol.* praecipue
Lithuanicas res, Liuonicas, et Curo-
nicas in pacific. procurat. 71. n. * ces-
sionis Liuoniae modos proponit. v.
Liunia. eius Diarium Polono ser-
mone scriptum. 56. n. 71. n. * 110.
n. * elogium. II. 266.

Pacius

R E R V M

- Pacius*, (Michael) castrorum M. D. Lithuaniae praefectus, Suecos profigat. I. 35. 37.
- Parsbergius*, (Christoph.) Legatus Danius. I. 53. II. 293 sq. eius super pace communi facienda Memoriale. I. 136 sq. II. 35. item aliud, ut ad tractatus admittatur. II. 88. quibus conditionibus Sueci tractare cum eo velint. I. 162. 171. pacem Polonicam extrahere studet. II. 295. cf. *Dania*. item *Fridericus III. Daniae Rex*.
- Pasquilli*, abrogati et interdicti. I. 136. n. **** 299.
- Pastorius*, (Ioachim) Secretarius Legat. Pol. aliquot pacis Articulis subscribit. I. 230. in negotio pacis occupatissimus. 303. eius elogium. II. 205-13.
- Patkelus*, I. 220. n. *
- Pax*: eius securitas et executio vtrum separatim, an in ipso tractatu definienda. I. 64. quondam sacramenti religione confirmata. 262. n. *** aliena fideiussio quando in usum deducta. ib.
- *Oliuensis*: eius praeliminaria. I. 47 seq. II. 225. mediatio. v. *Mediatio*. securitas et executio an separatim definienda. I. 64. quomodo a Caesarianis proposita. 92. item a Brandeburgicis. ib. de ea quando agendum. 105. qua in re consistat. 117. an iureiurando confirmanda. 264-66. guarantia, v. *Guarantia*. Proiectum exhibitum a Polonis. II. 94-109. a Suecis. 112-30. Instrumentum. 154-81. ratificatio, v. *Ratificatio*. Arcana. 222-29. scriptores praecepui. 229-33. Actorum editorum recensio. 233-42. Instrumenti editiones variae. 242-45.
- *Pyrenaea*: quid in ea conclusum, super pace, per Septentrionem restituenda. I. 61. n. **
- *Westphalica*: formulae eius, in Oliuensi pactione, ad imitandum propositae. I. 236. 240. 244. 261. ei praeiudicium fieri nolunt Sueci. 239. a Caesare violatam dicunt. 270. n. * ad eam quae pertineant, in Germania decidenda. 271 sq. II. 103. 172.
- Piassecinius*, (Casimirus) laudatur. I. 41 sq.
- Pinocius*, (Hieronymus) a Rege Poloniae ablegatur ad Belgas, et Britannos. I. 98. n. * II. 330-36.
- Pleitnerus*, praesidio Brodnicensi praefectus. I. 107.
- Plenipotencia*, v. *Procuratorium*.
- Poloni*, v. *Legati Pol.*
- Poloniae Rex*, v. *Iob. Casimirus*.
- Polubinscius*, (Hilarius) laudatur. I. 36. n. * 37.
- Pomerania*: eam a Suecis non possideri, Poloniae interesse. I. 95. bellum quem ad finem in eam translatum. 100. 204. n. ** Sueci sine satisfactione restitui sibi volunt. 122. iis reddi aequum censent Poloni. 126. Foederati quomodo in redditionem consentiant. 129. II. 72. 85. restitutionis Artic. disceptatus. I. 270-73. Inst. insertus. II. 171. 175.
- Pomeraniae vectigalia*, v. *Vestigalia*.
- Postarum* libertas. I. 84. II. 2. 6-8.
- Potocius*, (Andr.) victoriae ad Conotopum adest. I. 39.
- Poto-*

I N D E X

Potocius, (Stanislaus) Palatinus Cracoviensis, laudatur. I. 21.

Præcedentia, inter Legatos Caesarianos et Mediatorem controuersa. I. 54. n.

*** inter Electorales Brandeb. atque Belgas. 98. n. **

Præliminaria pacis. v. *Pax*.

Præscriptio, an contra exfules Liuronos valide alleganda. I. 193.

Prasimovius, (Nicolaus) Legatus Polonicus. I. 51. cf. *Legati Pol.* contra Artic. religionis, in Liunia, protestatur. 215. Reginam Poloniae studio pacis demeretur. II. 228. eius elogium. 264.

Procuratorium Regis Poloniae prius. II. 13. in eo desiderata Suecorum. 49. posterius. 131.

— Ordd. Regni Pol. et M. D. Lith. II. 15. in eo desiderata Suecorum. 49.

— S. Caes. Maieft. prius. II. 19. in eo desiderata Suecorum. 50. posterius. 136.

— Electoris Brandeb. prius. II. 21. posterius. 138.

— Regis Sueciae, Caroli Gustaui. II. 217. Caroli XI. ib. 133.

— Regis Daniae. II. 80.

Propositiones, ab vtra parte prius dandae. I. 66 sq. vtrum voce, an scripto. 62. 70-73. 80. scripto exhibendae authentico. 75. si aculeata et probrosa contineant, an recipiendae. 78 sq. receptis iis, quid agendum. 82. iniuriola earum prooemia recitata. 85. scripto prolatarum incommoda. 97. vt scripto breui comprehensae tradantur, conclusum. 112. 114.

Protestatio Legatorum Polonorum, de

titulis et insignibus Regis Pol. I. 57. II. 39.

Prussiae ciuitatibus cautum volunt Sueci. I. 253. II. 70. eius cautionis Artic. II. 113 sq. vectigalia possessa a Suecis. I. 289 sq. n. *

Pufendorfius, (Samuel) laudatus inter scriptores pacificos. Oliu. II. 231.

R

Racocius, (Georgius) Transilvaniae Princeps, an ad pacificos admittendus. I. 103. Poloniae debitor. 131. eum Sueci tractatu comprehendere volunt. 288. 291. II. 56. 69. 115. nolunt Poloni. I. 296. II. 57 sq.

Razicouius, (Hieronymus) Procancellarius Regni Poloniae. I. 288. n. ** apud Suecos exsul. ibid. causa eius acta in pacificos. ibid. impulsor Regi Suecorum ad bellum. II. 219.

Radziuilia, (Anna Maria) Princeps, Iannusii Radziuillii filia et heres. I. 229. n. ** in bona paterna restituitur. cf. *Ianussius Radziuilius*.

Radziuilius, (Iannusius) supremus Lithuani exercitus dux. I. 134. n. *** eius bona occupata a militia Polona. ib. pro posteris ipsius repetuntur a Foederatis. ib. 229. 240 seq. n. *** 256. item a Suecis. 198. 229. n. ** reconstitutionis Artic. in Protecto Suecico. II. 123. in Instr. 169.

— (Boguslaus) bona hereditaria sibi restitui vult. I. 134. cf. *Ianussius Radziuilius*.

Ratificatio pacis: Polonicam in Comitibus fieri volunt Sueci. I. 218. n. * 206. n. * 222 sq. 275. n. **** Suecica an a Rege adulto repetenda. 274 sq. peculiaris Brandeb. Artic. de Elbinga.

- binga. 300. promissio Regis Pol. II. 185. sollemnis eiusdem. 187. Legatorum Pol. 188. Caesarea. 190. Regis et Regni Sueciae. 192. declaratio Sueciae. 194.
- Rautenstein*, (Ioh. Ern. a) Legatus Neoburgicus. I. 53. II. 305. Principem suum tractatu comprehendit vult. I. 298. II. 308. sqq. illi titulum Serenissimi a Suecis it vindicatum. I. 277. n. ** protestatur super non admissa inclusione. 298. II. 149. eius rei manifestatio Polonica. 150. Suecica. 151.
- Regiomontum*, urbs Prussiae, in ditionem Casimiri III. Regis Pol. concedit. I. 158. n. *
- Renunciatio* iuris Pol. in Sueciam. v. *Legati Pol.* item in Liouoniam. ib.
- Restitutio* Regni Sueciae postulata a Polonis. I. 77. Archiuorum, bibliothecarum, obligationum, depositorum, tormentorum, agitata. 229. sq. eius Artic. in Instr. II. 166-68. 172-76.
- Reyus*, (Vladislaus) Legatus Polonicus. I. 51. v. *Legati Pol.* eius elogium. II. 269.
- Richardus*, tribunus Suecicus, captiuus a Brandeb. detentus. I. 203. n. *** eius de libertate actum. 246. sq.
- Riga*, a Suecis expugnata. I. 121. eius restitutio quondam Polonis promissa, pro cessione tituli Suecici. ib.
- Rigenstum* priuilegia. I. 169. 184. fundicis Dunam. 169. commercii prospiciunt Sueci. 181.
- Rosenbanius*, (Scherlingius) Regni Suec. Senator, iustitiam armorum Suec. aduersus Polonos defendit. II. 217.
- S
- Saluus Conductus* Regis Pol. pro Commissariis Suecicis. II. 23.
- — Ordd. Pr. Pol. et M. D. Lith. pro iisdem. II. 26.
- — Suecicus, pro Commissariis Caes. II. 28. super defectibus in eo annotatis a Caes. declaratio Suec. 52. ad eam Caes. responsum. 55. item pro Commissariis Brandeb. 29. in eo defectus notati. 48.
- — Caesareus, pro Commissariis Suec. II. 30. in eo desiderata Suecorum. 49.
- — Brandenburgicus, pro Commissariis Suec. II. 33. in eo desiderata Suecorum. 50.
- Schlippenbachius*, (Christoph. Carolus) Comes, Legatus Suec. I. 52. cf. *Legati Suec.* secreto colloquitur cum Polonis. 103. n. * eius elogium. II. 285.
- Scripta*, vitrum authentica inter Legatos commutanda. I. 75.
- Serenitatis* titulus, Ducissae Curlandiae adscriptus a Polonis. I. 226. eundem dari a Suecis Neoburgico Duci postulat Rautensteinius. 276. n. **
- Somnitz*, (Laurentius Christoph. a) Legatus Brandeb. I. 52. seq. cf. *Legati Brandeb.* eius elogium. II. 276.
- Spamannus*, I. 57. 201. n. **
- Straßburgum*, v. *Brodnitza*. eius praesidium. ib.
- Strifs*, pagus prope Olinam, Legatorum Pol. sedes. I. 50. 107. in eo conuentus habitus. 118.
- Stumdorfiana* pacta: ad ea saepius prouocatum in pacific. Olin. I. 72. n. ** 170. 187. n. *** 197. 208. 210. 212. 218. 291. II. III.
- Stumdorfianum* Diarium, typis expressum: ad id prouocat Mediator. I. 212. n. **
- x x 3 *Sueci*,

I N D E X R E R V M

Sueci, v. *Legati Suecici*.
Sueciae Rex, v. *Carolus Gustavus*, item
Carolus XI.

T

Terlonus, (Hugo) Legatus Gallicus ad
 Regem Sueciae, consilia pacis adiu-
 vat. I. 47. n.* inter scriptores paci-
 fic. Oliu. laudatur. II. 230. eum, in
 concilianda pace, socium non admit-
 tit Lumbraeus. 252.

Thorunium, a Polonis recuperatum. I. 9.
 eam in urbem Rex Poloniae sollemni
 pompa ingreditur. ib. n.* contien-
 tum cum Foederatis indicit. 48. n.*

Thrasymachus, (Cyriacus) iustitiam ar-
 morum Suec. defendit. I. 118. II. 217.
 eo nomine quis designetur. II. 217.

Tractatus pacis, quo in loco instituendi,
 I. 49. II. 253. 289 sq. resolutio vlti-
 ma Suecorum. II. 2. Artic. praefimi-
 naris. II. 5. vltima declaratio Pol. I.
 49. II. 8. Suecorum ad eam respon-
 sum. II. 11.

Treschenbergius, Consul Elbingensis,
 Deputatus ad pacific. Oliu. I. 251.

V

Varnemunda, castellum Suecicum in

Ducatu Mecklenb. includi tractatu
 volunt. Suec. I. 270. n.** 271-74.

Vestigalia, in Duna et Bulderavia flu-
 uis. I. 210. n.* Pomerica, disce-
 ptata inter Suecos et Brandeb. 241.
 258. 271 sq. n.***** Prusica, a Sue-
 cis possessa. 289 sq.

Vibonius, Cosacorum ductor, Moscos
 ad Conotopum caedit. I. 39.

Vishnovecius, (Demetrius) I. 21.

W

Weickmannus, (Ioach. Samuel) Prof.
 Witteb. seculari pacis Oliu. memo-
 riam celebrat. II. 233.

Wernsdorffius, (Theoph.) Prof. Gedan.
 ab eo secularis memoria Pacis Oliu.
 oratione publica celebrata. II. 232 sq.

Westphalica pax, v. *Pax Westph.*

Widzga, (Ioh. Stephanus) Cancellarius
 Reginae Pol. studium pacis, in ea
 conspicuum, laudat. II. 226. inter
 scriptores pacific. Oliu. refertur. 231.

Wittenbergius, Comes; eius heredes quo-
 modo indemnes praestandi. I. 132.
 n.** 292. ea de re Artic. in Proiecto
 Suec. II. 124.

Z

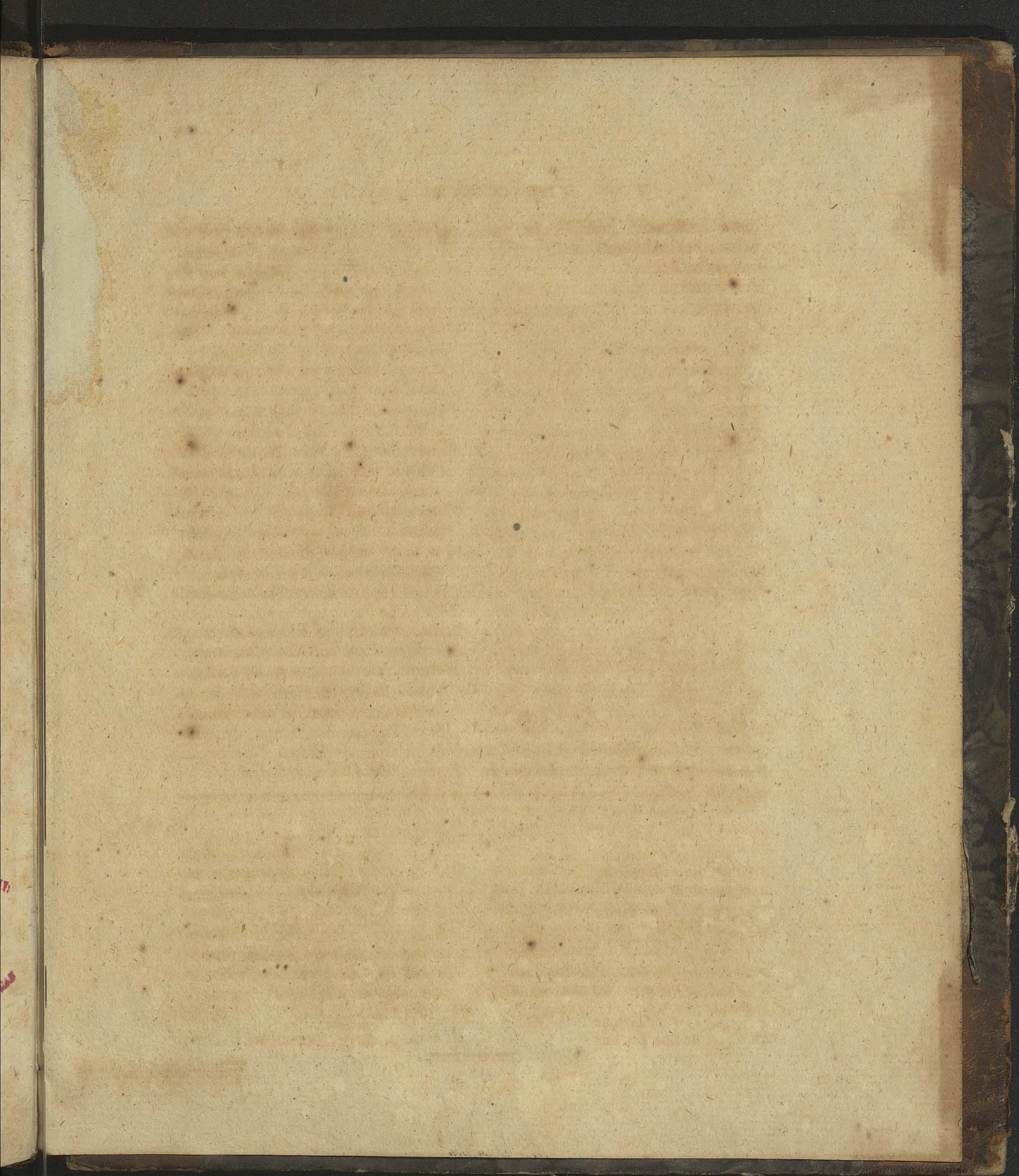
Zaporouiana militia, v. *Cosaci*.

E m e n d a n d a.

I. p. 88. n.* *viderie iur* I. videri iure
 - 105. n.* *Obseru. X* I. Obseru. XV.
 - 117. *pates* I. partes
 - 129. n.** *loc. add. comm.*
 - 134. n.*** *Bogusl. filium* I. Bogusl.
 Radziuillium
 - 139. n.* *scripta eius bina* I. scripta
 bina
 - 143. *de descriptione* I. descriptione
 - 144. n.** *die xxii* I. die xxiii.
 - 198. *saluus* I. salui
 - 205. n.** *Maieftatis* I. Maieftas
 - 226. *de suis* I. a suis

I. p. 232. n.* *septingenta* I. sexcenta
 - 240. *nisi more* I. nisi more comuni
 - n.** *omnibus singulis* I. omni-
 bus et singulis
 - 245. n.** *edita* I. editae
 - 272. *Electtorales* I. Electores
 - 279. *vobis* I. votis
 - 284. *Notebant* I. Debebant
 - 286. *Sociis* I. Suecis
 II. p. 61. *Defensam Poloniae* I. Defensam
 Liouoniae
 - 62. *percurrere* I. percurrere

W. 8. 15. 17. 25. 41. 49

69, 1. m. Kai. 2. l. os.

98 p

92: b. Jan

96: 97

125 m. Kai. w. 2. l. os. 1. m. Kai. 2. l. os.

129 D. l. os. 1. m. Kai. 2. l. os.

173. H. Kai. 1. m. Kai. 2. l. os.

205 b. os. 1. m. Kai. 2. l. os. 1. m. Kai. 2. l. os.

106-107 d. os. 1. m. Kai. 2. l. os.

106-107 d. os. 1. m. Kai. 2. l. os.

267 w. a. b.

288 d. os.

287. d. os. 1. m. Kai. 2. l. os.

95 w. IV

335 b. os. 1. m. Kai. 2. l. os.

34-39-42 b. os. 1. m. Kai. 2. l. os.

393 + b. os. 1. m. Kai. 2. l. os.

Biblioteka Jagiellońska

stdr0015744

